

Catechismus

ex decreto

Concilio Tridentini

ad Parochos

S. Pii V. Pontificis Maximi

et deinde Clementis XIII. jussu editus

nunc ad fidem Manutiani textus juxta editio-

nem quæ anno M.DCCC.LXXI. prodiit ex typis

S. Congr. de Propag. Fide necnon alia complura

authentica exemplaria iteratis curis castigata

impressus.

ROMÆ — TORNACI

Typis Societatis S. Joannis Evangelistæ

Desclée, Lefebvre et Sociorum, Edit. Pontif.

دار الكتب والوثائق
القاهرة

مكتبة
القاهرة

Catechismus

— et decreto —

Synodii Tridentini

— ab Episcopo —

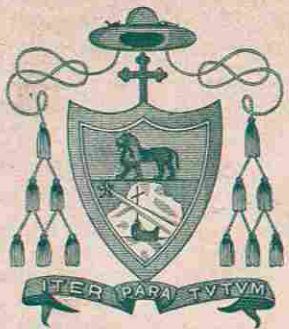
BX1958

.A2

1902

c.1

009500

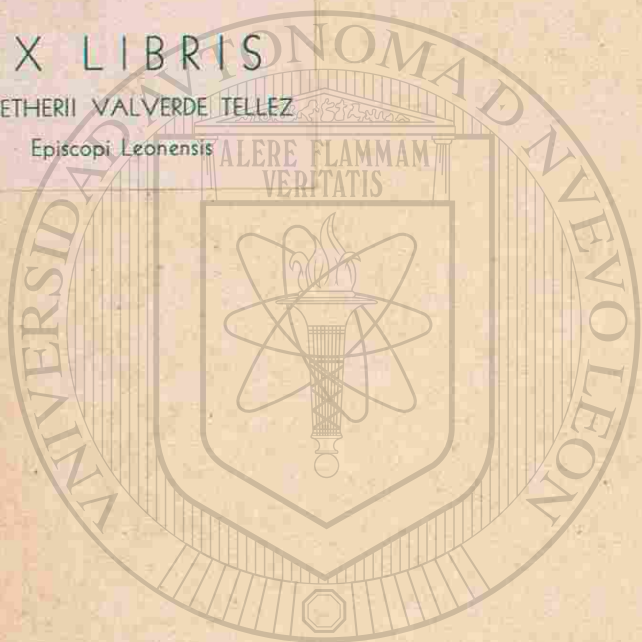
1080021523

EX LIBRIS

HEMETHERII VALVERDE TELLEZ

Episcopi Leonensis

ALERE FLAMMAM
VERITATIS

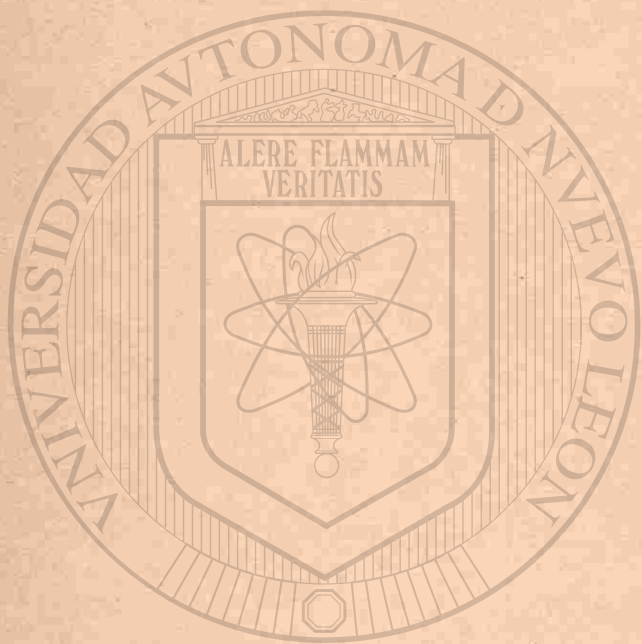

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

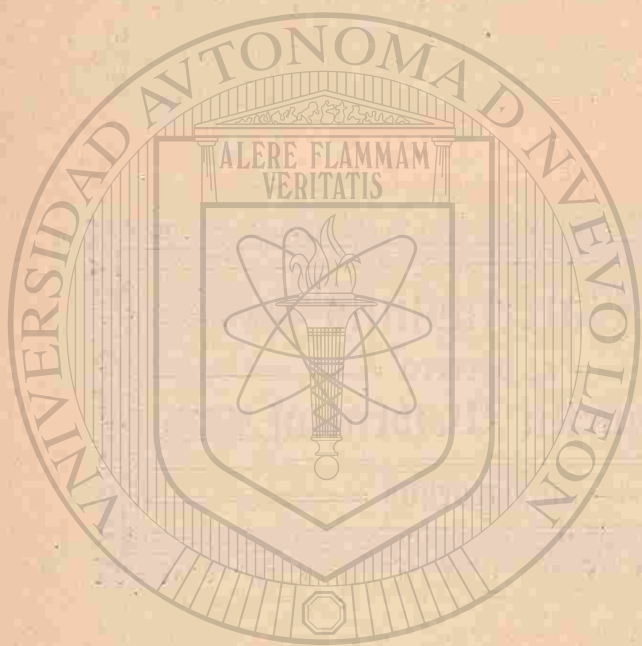
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Catechismus

— ex decreto —

Concilio Tridentini

ad Parochos

S. Pii V. Pontificis Maximi

et deinde Clementis XIII. jussu editus

nunc ad fidem Manutiani textus juxta editio-

nem quæ anno M.DCCC.LXXI. prodiit ex typis

S. Congr. de Propag. Fide necnon alia complura

authentica exemplaria iteratis curis castigate

impresis

Capilla Alfonso

Biblioteca Universitaria

45989

ROMÆ — TORNACI

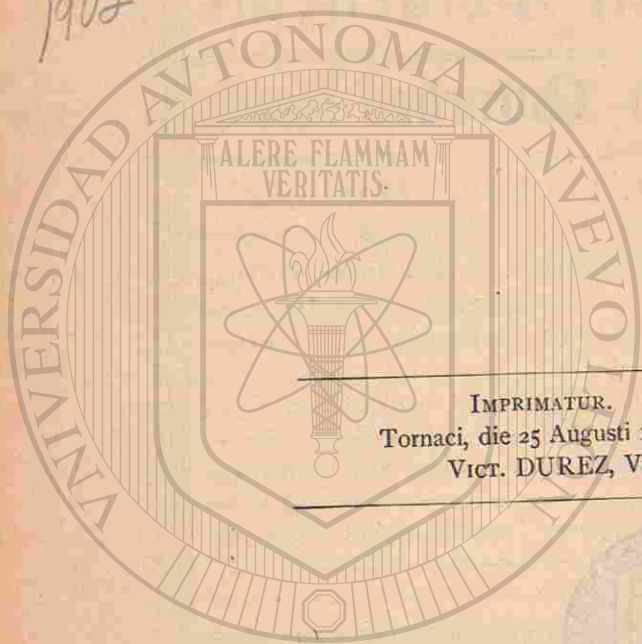
Typis Societatis S. Joannis Evangelistae

Desclée, Lefebvre et Sociorum, Edit. Pontif.

1902

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEÓN
Biblioteca Valverde y Tellez

BX 1952
A2
1902

IMPRIMATUR.
Tornaci, die 25 Augusti 1902.
VICT. DUREZ, Vic. Gen.

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

—‡— Praefatio. —‡—

Praefationis loco juvat praeclarum illud praemittere monitum, quo editores Congr. Propag. Fid. a. 1858. litteras Clementis XIII. P. M. introduxerunt :

“ Inter tot Catechismi romani editiones, neminem latet principem illam Manutianam omnibus oppido esse praefendam : ast in eam, quod humanum est, perturbationes aliquae, et nonnulla menda irrepserant, quae variis inde obnoxia fuerunt emendationibus. Nos itaque diligentissimam huic nostrae editioni operam navantes, Manutianam, quod ad textum adinet, ut typum delegimus, ita quidem, ut cetera quoque exemplaria accurate excusa, non minimam nobis opem suppeditaverint. Testimonia insuper SS. Scripturarum, nec non SS. Patrum diligenti studio ac labore contulimus, ut citationes, quod non semel in aliis editionibus desideratur, exactiores evaderent. . . . Ut majus denique decus libro accederet, praefationis loco, gravissima Clementis XIII. P. M. litterae encyclicae de excellentia et usu hujus Catechismi, editioni romanae anni MDCCXI praeposita, additae sunt.”

Ab hac authentica editione aliae complures prodierunt, quarum praecipuas sedulo compulsavimus.

Maredsolis die 5. Maii, festo S. Pii V. 1890.

U. I. O. G. O.

IMPRESOR
ALVARO Y ESCOBAR

000500

Clemens Papa riii.

VENERABILIBUS FRATRIBUS PATRIARCHIS, PRIMATIBUS,
ARCHIEPISCOPIIS ET EPISCOPIIS,

VENERABILES FRATRES SALUTEM ET APOSTOLICAM
BENEDICTIONEM.

IN dominico agro, cui excolendo, divina disponente providentia, præsumus, nihil tam vigilantem curam, et perseverantem requirit industriam, quam jacti boni seminis, catholicæ nimirum doctrinæ a Christo Jesu, et ab apostolis acceptæ, nobisque traditæ custodia; ne si pigro otio, et incerti desidia negligatur, dormientibus operariis, inimicus humani generis superseminet zizania; ex quo fiat, ut in die messis, potius quam condenda in horreis, inveniantur ea, quæ urenda sint flammis. Atque ad tuendam quidem semel traditam¹ sanctis fidem nos vehementer excitat beatissimus Paulus, qui Timotheo scribit ut bonum² custodiat depositum, quod periculosa³ tempora instarent, cum in ecclesia Dei homines⁴ mali, et seductores existerent, quorum opera adhibita insidiosus ille tentator his erroribus incautas mentes conaretur inficere, qui sint evangelicæ veritatis inimici. Verum si, quod sæpe accidit, quædam in ecclesia Dei sese extulerint pravæ sententiæ, quæ adversis quidem sibi frontibus pugnant, in eo tamen conspirent, ut catholicæ fidei puritatem quoquo modo labefactent; tum vero difficillimum est, ea cautione inter utrumque hostem ita nostrum liberare sermonem, ut nulli eorum terga vertisse, sed utrosque Christi hostes æque vitavisse, et condemnasse videamur. Atque interdum res est ejusmodi, ut facile diabolica falsitas veri quadam similitudine coloratis se tegat mendaciis, dum vis sententiarum brevissima adjectione, aut commutatione corrumpitur, et confessio, quæ operabatur salutem, subtili nonnumquam transitu vergat in mortem.

Ab his propterea lubricis, angustisque semitis, quibus insistere, aut ingredi sine prolapsione vix possis, avertendi sunt fideles, ac præsertim qui rudiores sint ac simpliciore ingenio, nec per invia loca ducendæ sunt oves ad pascua, nec singularia quædam, etiam catholicorum doctorum, placita iis sunt proponenda; sed illa certis-

¹ Judæ 3. — ² 2 Tim. I. 14. — ³ Ibidem III. 1. — ⁴ Ibidem V. 13.

sima catholicæ veritatis nota tradenda est, doctrinæ universitas, antiquitas, et consensus. Præterea cum non possit vulgus ascendere¹ in montem, in quem gloria Domini descendit, et transcendens terminos ad videndum peribit; termini figendi sunt populo ab ejus doctoribus per circuitum, ut ultra ea, quæ sunt ad salutem necessaria, aut summopere utilia, sermo non divagetur, et fideles apostolico dicto pareant: "Non² plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem."

Hæc cum probe intellexissent romani pontifices prædecessores nostri, in id omnem suam operam contulerunt, ut non modo venenata germina subnascentium errorum anathematis gladio præciderent, sed etiam subcrescentes opiniones quasdam amputarent, quæ vel redundantia in christiano populo fidei uberiores fructum impedirent, vel fidelium animis proximitate nocere possent erroris. Postquam igitur tridentina synodus eas, quæ tum temporis ecclesiæ lucem obfuscare tentaverant, hæreses condemnavit, et catholicam veritatem, quasi discussa errorum nebula, in clariorem lucem eduxit; cum iidem prædecessores nostri intelligerent, sacrum illum universalis ecclesiæ conventum tam prudenti consilio, tantaque usum esse temperantia, ut ab opinionibus reprobandis abstineret, quæ doctorum ecclesiasticorum auctoritatibus fulcirentur; ex ejusdem sacri concilii mente aliud opus confici voluerunt, quod omnem doctrinam complecteretur, qua fideles informari oporteret, et quæ ab omni errore quam longissime abesset. Quem librum *Catechismi romani* nomine typis impressum evulgarunt, dupliciter in ea re laudandi. Nam et illuc eam doctrinam contulerunt, quæ communis est in ecclesia, et procul abest ab omni periculo erroris! et hanc palam populo tradendam disertissimis verbis proposuerunt, ita Christi domini præcepto obtemperantes, qui apostolos dicere³ in lumine jussit, quod in tenebris ipse dixisset, et quod in aure audierant, super tecta prædicare, ecclesiæque Sponsæ obsecuti, cujus illæ voces: "Indica⁴ mihi ubi cubes in meridie;" ubi enim non sit meridies, atque ita perspicua lux, ut liquido veritas cognoscatur, facile pro ea recipitur falsitas propter veri similitudinem, quæ in obscuro difficulter a vero discernitur. Noverant enim fuisse antea, et deinceps futuros, qui pascentes invitarent, et sapientiæ, scientiæque uberiores promitterent pascua, ad quos multi confluerent, quia aquæ⁵ furtivæ dulciores sunt, et suavior panis absconditus. Ne igitur seducta vagaretur ecclesia post greges sodalium, qui et ipsi

¹ Exod. XIX. 12. — ² Rom. XII. 3. — ³ Matth. X. 27. — ⁴ Cant. I. 6. — ⁵ Prov. IX. 17.

sint vagi, nulla stabiles certitudine veritatis, semper¹ discentes, et numquam ad scientiam veritatis pervenientes; ideoque quæ ad salutem tantummodo essent necessaria et maxime utilia, clare in *romano Catechismo*, et dilucide explanata, christiano populo tradenda disposuerunt.

Verum hunc librum non mediocri labore et studio compositum, omnium consensione probatum, et summis laudibus exceptum, his temporibus e pastorum manibus propemodum novitatis amor excussit, cum alios atque alios Catechismos extulerit nullo modo cum romano comparandos: unde duo mala exstiterunt; alterum, quod illa fuerit in eadem docendi ratione prope sublata consensio, oblatumque pusillis quoddam scandalum genus, quibus sibi ipsi jam non amplius esse videantur in terra labii² unius et sermonum eorundem; alterum, quod ex diversis variisque tradendæ catholicæ veritatis rationibus ortæ sunt contentiones, et ex æmulatione, dum alius se Apollo, alius Cephæ, alius Pauli se dicitur sectatorem, disjunctiones animorum, et magna dissidia; quarum dissensionum acerbitate nihil ad Dei gloriam minuendam exitius putamus, nihil ad extinguendos fructus, quos e christiana disciplina æquum est fideles percipere, calamitosius. Itaque duplex hoc malum ut ab ecclesia tandem amoliremur, illuc duximus redeundum, unde quidam parum prudenti consilio, nonnulli etiam superbia ducti, ut sese in ecclesia jactitent sapientiores, jamdudum fidelem populum avocaverant; et eundem Catechismum romanum pastoribus animarum iterum porrigendum existimavimus; ut qua ratione confirmata olim fuit catholica fides, et in doctrina ecclesiæ, quæ est columna³ veritatis, fidelium mentes corroboratæ, eadem nunc a novis quoque opinionibus, quibus nec consensio, nec antiquitas suffragatur, quam longissime avertantur. Atque probabilior ut fieret liber, et maculis, quas operarum vitio contraxerat, emendatior, illum ad ejus exemplum, quem S. Pius V, prædecessor noster ex tridentinæ synodi decreto vulgavit, iterum omni adhibita diligentia excudendum in alma urbe curavimus; qui in popularem sermonem ejusdem S. Pii jussu conversus, et editus, propediem mandato itidem nostro typis impressus denuo prodibit in lucem.

Quod igitur hoc Christianæ reipublicæ difficillimo tempore ad pravarum opinionum fraudes removendas, et veram sanamque doctrinam propagandam stabiliendamque opportunissimum subsidium cura nostra præbet et diligentia, vestrum est, venerabiles fratres, operam dare, ut a fidelibus recipiatur. Ac propterea hunc librum,

¹ 2 Tim. III. 7. — ² Gen. XI. 1. — ³ 1 Tim. III. 15.

quem veluti catholicæ fidei, et christianæ disciplinæ normam, ut etiam in tradendæ doctrinæ ratione constaret omnium consensio, romani pontifices pastoribus propositum voluerunt, vobis, venerabiles fratres, nunc maxime commendamus, vosque etiam obnixè in Domino cohortamur, ut jubeatis ab omnibus, qui animarum curam gerunt, in informandis catholica veritate populis adhiberi, quo tum eruditionis unitas, tum charitas, animorumque servetur concordia. Vestrum enim est tranquillitatem omnium studere, quæ denique sunt partes episcopi; qui propterea illuc intentos oculos habere debet, ne quisquam propter suos honores superbe agendo schismata faciat, unitatis compage disrupta.

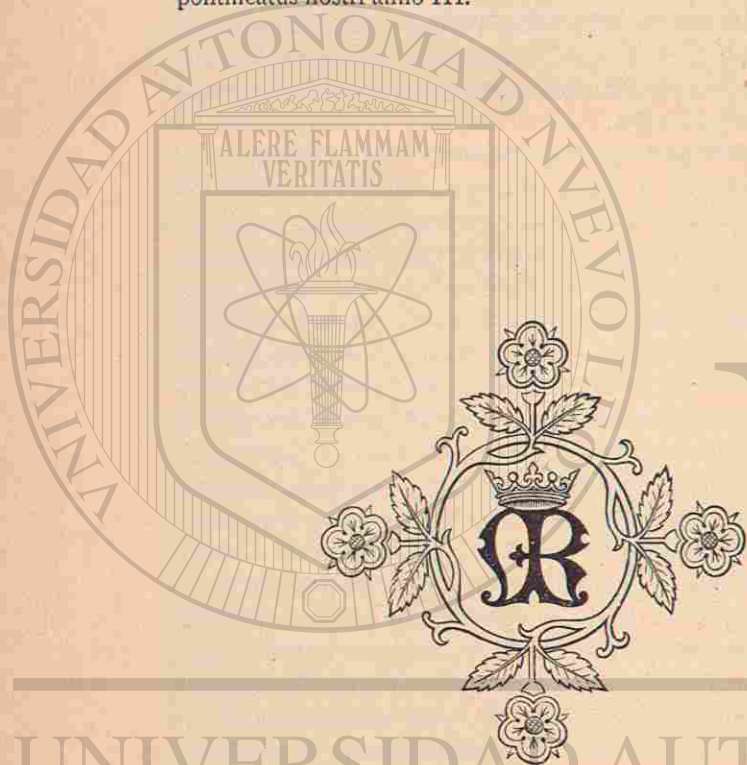
Nullum tamen aut certe exiguum hi libri fructum præbebunt utilitatis, si qui eos proponere, et explanare audientibus debent, minus docendo sint ipsi idonei. Itaque permagni interest, ut ad hoc munus christianæ doctrinæ populo tradendæ homines eligatis, non modo sacrarum rerum scientia præditos, sed multo magis et humilitate, et sanctificandarum animarum studio, charitate flagrantes. Tota enim christiana disciplina non in abundantia verbi, non in astutia disputandi, neque in appetitu laudis et gloriæ, sed in vera et voluntaria humilitate consistit. Sunt enim, quos major quidem scientia erigit, sed a cæterorum societate disjungit, et quo plus sapiunt, eo a concordiæ virtute desipiunt, qui sapientia ipsa Dei verbo admonentur: "Habete¹ sal in vobis, et pacem habete inter vos;" ita enim sapientiæ sal habendum, ut eo proximi amor custodiatur, et infirmitates condiantur. Quod si a sapientiæ studio, a cura etiam proximi ad discordias vertantur, sal sine pace habent, non virtutis donum, sed damnationis augmentum; et quo melius sapiunt, eo deterius delinquant; quos quidem damnat Jacobi apostoli sententia illis verbis: "Quod si² zelum amarum habetis, et contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari, et mendaces esse adversus veritatem;" non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica; ubi enim zelus est et contentio, ibi inconstantia, et omne opus pravum; quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, et fructibus bonis, non judicans, sine æmulatione.

Dum ergo Deum in humilitate cordis et afflictione animæ deprecamur, ut diligentia atque industriæ nostræ conatibus suam impertiat indulgentiæ et misericordiæ largitatem, ne dissensio populorum fidelem disturbet, utque in vinculo pacis, et in charitate spiri-

¹ Marc. IX. 49. — ² Jacob. III. 14.

tus unum sapiamus omnes, unum laudemus, et glorificemus Deum, et Dominum nostrum Jesum Christum, vos, venerabiles fratres, salutamus in osculo sancto; vobisque omnibus, itidemque cunctis ecclesiarum vestrarum fidelibus apostolicam benedictionem amantissime impertimur.

Datum in arce Castri Gandulphi die XIV. Junii MDCCLXI. pontificatus nostri anno III.

DIRECCIÓN GENERAL DE

Index analyticus totius operis.

Pag.

Prooemium.

I.

Fidei necessitas. 1. Prædicatio fidei. 2. Fidei regula proxima. 3. Urgens obligatio docendi populum propter hæreses late disseminatas verbo et scriptis. 4. Mens Concilii edendi catechismum ad usum pastorum fidelium capti accommodatum. 5. Curæ pasto-

ralis finis est cognitio Jesu Christi, justitia, caritas. 6. Modus docendi auditoribus accommodatus. 7. Duplex fons doctrinæ, scriptura et traditio. 8. Doctrinæ quatuor præcipua capita. 9. Monitum præcticum. 10.

PARS PRIMA.

De symbolo fidei.

9.

Fidei definitio 1. Symbolum fidei 2. Symboli distributio 3.

ARTICULUS PRIMUS.

II.

Articuli sensus 1.—**Credo.** Fides est assensus firmus Deo loquenti præstitus 2. Fidei professio exterior, necessaria 3.—**In Deum.** Sublimiorem Dei cognitionem fides præbet 4. Ratione etiam cognosci potest Deus 5. Cognitio per fidem præstantior cognitione per rationem 6. Unus tantum Deus 7.—**Patrem.** Deus est creatione pater omnium, præcipue Christianorum ratione adoptionis 8. Nomen patris indicat pluralitatem personarum 9. Quæ suis tantum proprietatibus distinctæ intelliguntur. Pater dicitur prima persona, quia principium sine principio 10. De

trinitate ne subtilius exquiratur. 11.—**Omnipotentem** 12. Quid significet Omnipotens 13. In symbolo cur Deus proponatur credendus omnipotens. Fidei in Deum omnipotentem utilitas 14. Omnipotentia communis tribus personis divinis, speciali modo Patri attribuitur 15.—**Creatorem cæli et terræ.** Deus, propter bonitatem suam, libere creavit 16 cælum et terram 17; naturam spiritualem 18, animalia 19, et hominem 20. 21. Deus omnium conservator acque ac rector 22, et motor 23. Tribus personis creatio tribuenda 24.

ARTICULUS SECUNDUS.

24.

Utilitas hujus articuli 1. Hominis lapsus et miseria 2. Redemptoris necessitas 3. Fides in redemptorem 4.—**Jesum Christum.** Jesus nomen divino præcepto impositum 4. Redemptori propriissimum 5. Christus seu unctus est nomen dignitatis et officii 6. Unctus dicitur Jesus tanquam propheta, rex et sacerdos 7.—**8 Filium ejus uni-**

cum. Christus Dei filius et verus Deus 9. Christi æterna generatio ineffabilis 10. 11. Christus una persona, et Filius unicus Patris 12.—**Dominum nostrum.** Christus Dominus noster secundum utramque naturam 14. Homo christianus Christi Domini vere mancipium est 15.

ARTICULUS TERTIUS.

32.

1.—**Conceptus de Spiritu sancto.** Hujus articuli sensus 2. Incarnationis opus toti trinitati commune attribuitur Spiritui sancto 3. In incarnatione Christi quedam secundum naturam, quedam supra naturam facta inveniuntur 4. 5. Christus ut primum conceptus gratiam omnem habuit: dici tamen nequit filius Dei adoptivus 6. 7.—**Na-**

tus ex Maria Virgine. Christum Virgo peperit 8 modo communem naturæ cursum superante 9. Christus Adamo, Maria Evæ comparantur 10. Figuræ conceptionis et nativitatis Christi 11. Christi incarnatio ad humilitatem nos provocat 12, simulque hominis dignitatem ostendit 13. Christo in cordibus domicilium parandum 14.

39.

Necessaria hujus articuli frequens explicatio 1. 2. — **Passus.** Anima Christi malis repleta est 3. — **Sub Pontio Pilato.** Tempus passionis notatur propter rei momentum 4. — **Crucifixus.** Mors in cruce aptior atque accommodatior ad humani generis redemptionem 5. Historia passionis saepius populo replicanda 6. — **Mortuus.** Christus vere mortuus est 7. Christi mortui animae et corpori separatis divinitas uniebatur 8. Mors Christi fuit voluntaria, non coacta 9. —

49.

1. — **Descendit ad inferos** 2. Inferorum nomine generatim significantur abdita animarum receptacula 3; in specie autem: locus damnatorum purgatorius ignis, limbus patrum 4. Christi anima descendit ad limbos non tantum virtute, sed re et praesentia 5. Dignitati Christi nihil detractum est ex descensu ad inferos 6. Christus ad inferos descendit ut animas Sanctorum liberaret 7 et suam potentiam declararet 8. — **Resurrexit.** 9. 10. Resurrexit Christus virtute propria 11. Primus

58.

1. — **Ascendit ad caelos.** Christus, ut Deus et ut homo est, sua virtute in caelum ascendit 2. — **Sedet ad dexteram Patris.** Sedere denotat summam potestatis et gloriae firmam possessionem.

64.

Sensus articuli 1. Duplex Filii Dei adventus 2. Duplex iudicium; particulare, generale 3. Iudicii generalis necessitas 4. Christus etiam ut homo iudex omnium est 5. Cur perinde Pa-

70.

Fides in Spiritum sanctum necessaria 1. Spiritus sancti nomen tertiam Trinitatis personam designat, quamvis etiam conveniat duabus aliis 2. Cur proprio nomine careat tertia Trinitatis persona 3. Spiritus sanctus Deus, aequalis Patri et Filio 4. Spiritus sanctus a Patre et Filio distincta persona

76.

Cur hic articulus diligenter explicandus 1. Nomen ecclesiae generatim designatur quaecumque congregatio; proprie autem designatur coetus fidelium 2. Nomen istud innuit coetum fidelium Dei sapientia et consilio con-

ARTICULUS QUARTUS.

Sepultus. Sepultus Christus proponitur credendus, ut resurrectionis miraculum magis declaretur 10. Duo valde notanda 11. Mysteriorum passionis et mortis immensitas apparet si spectetur: dignitas personae patientis 12, passionis causa, nempe hominum peccata 13; dolorum acerbitas 14, in corpore 15, et in anima 16. Bona et commoda ex Christi passione promanantia 17. Ratione satisfactionis et sacrificii 18. In passione virtutum omnium exempla sunt 19.

ARTICULUS QUINTUS.

omnium resurrexit 12. — **Tertia die.** Resurrexit post tempus sufficiens ad mortem comprobendam 13. Cur sit additum in Symbolo Const. secundum Scripturas 14. Necessaria resurrectio ut iustitia Dei ostenderetur, ut fides nostra confirmaretur, ut salutis et redemptionis mysterium absolveretur 16. Resurrectionis utilitates: Deum immortalem ostendit; nobis autem peperit resurrectionem corporis et animae 17. Exempla ex resurrectione sumenda 18. Signa resurrectionis a peccato 19.

ARTICULUS SEXTUS.

nem 3. Cetera vitae Christi mysteria ad ascensionem referuntur 4. Ascensionis causae 5. Ascensionis Christi utilitates 7. Ascensionis alia beneficia 8.

ARTICULUS SEPTIMUS.

tri vel Spiritui sancto hoc iudicium non adscribitur 6. Signa iudicium praecedentia 7. Iudicii forma et sententia 8. De iudicio frequens sermo habendus 9.

ARTICULUS OCTAVUS.

5. Spiritus sanctus cur dicatur Dominus et vivificans. Spiritus sanctus a Patre et Filio quomodo procedat 6. Quidam effectus peculiariter Spiritui sancto attribuantur 7: praecipui enumerantur 10. Gratia justificans munus Spiritus sancti 11.

ARTICULUS NONUS.

stitutum ad rerum aeternarum cognitionem et possessionem 3. Dicitur etiam domus Dei, grex ovium Christi, sponsa, corpus Christi 4. Ecclesia militans et triumphans 5. In Ecclesia militanti sunt et boni et mali 6. 7. Ab Ecclesia ex-

cluduntur, infideles, haeretici, excommunicati 8. Partes Ecclesiae universalis etiam nomine Ecclesiae significantur 9. — **Sanctam, catholicam.** Ecclesiae proprietates. Ecclesia una 10 unus Ecclesiae rector 11, id est, Deo consecrata, cum Christo totius sanctitatis fonte conjuncta, sacrificio et sacramentis praedita 13. Catholica, id est, universalis, homines omnium locorum et temporum complectens 14. Apostolica, id est, ab Apostolis deri-

ARTICULUS DECIMUS.

1. In Ecclesia potestas remittendi peccata 2 per baptismum 3, et per vim clavium 4. Nullum peccatum quod non possit in Ecclesia remitti 5. Haec potestas est penes Episcopos et sacerdotes 6. Remissio peccatorum non fit nisi auctoritate divina 7, quae ante

ARTICULUS UNDECIMUS.

1. Hominum resurrectio appellatur resurrectio carnis, quia anima immortalis est, et ut significetur non agi de resurrectione spirituali 2. Carnis resurrectio illustranda exemplis utriusque testamenti 3. Similitudinibus suadenda 4. Rationibus probanda 5. Om-

ARTICULUS DUODECIMUS.

1. Per vitam aeternam intelligitur perpetuitas beatitudinis 2, quae sita non est in rebus corporeis et caducis, sed in divinis 3, et inamissibilis est 4. Aeterna beatitudo verbis explicari nequit 5. Fides ejus multum valet ad pietatem promovendam 6. Beatitudo duplex, essentialis et accidentalis 7.

PARS SECUNDA.

De Sacramentis.

Scientia desacramentis Pastori necessaria 1. — **Nomen.** Sacramenti nomine designatur juramentum, vel res sacra abdita atque occulta 2; proprie signum sensibile gratiae efficacax 3. — **Definitio.** Definitur sacramentum signum rei sacrae 4. Signum est res instituta ad aliam denotandam 5; sacramentum autem in genere signi esse patet ex ipsius rei consideratione et ex scriptura 6; non est signum naturale nec ab hominibus inventum, sed a Deo constitutum, ut significet et efficiat gratiam 7. 8. Sacramenti uberior expli-

vata quoad doctrinam et auctoritatem 15. Ecclesiae duae figurae: arca Noe et civitas Jerusalem 16. Ecclesia ipsa est objectum fidei 17. Ecclesiam credere oportet, et non in Ecclesiam 18. — **Sanctorum communionem** 19. Communio Sanctorum per sacramenta et bona opera 20. Illustratur similitudine humani corporis 21. Plene habetur solum inter membra ecclesiae viva 22. Extenditur ad gratias gratis datas 23.

Christum nemini concessa fuit 8. Summa Dei benignitas in modo remittendi peccata 9. Inde erigendi fideles 10. Beneficio remissionis peccatorum diligenter utendum 11. Facilitate veniae obtinendae non abutendum 12.

nes resurgent 6. Proprium corpus cuiusque resurget 7, et quidem integrum 8. Corpora resurgent immortalia 9. Ornamenta corporum sanctorum: impassibilitas, claritas, agilitas, subtilitas 10. Fructus ex fide resurrectionis capiendi 11.

Beatitudo essentialis duobus constat, nempe quod Deum intuebimur, et quod veluti dii efficiemur 8. 9. per lumen gloriae 10. 11. Beatitudo accessoria consistit in copia bonorum honoris, animae et corporis 12, 13. Certa ratio acquirendae beatitudinis 14.

catio 9. Quodlibet sacramentum, praeter gratiam praesentem, significat etiam passionem Christi et vitam aeternam 10. Aliquando etiam alias res demonstrat. 11. — **Causae.** Causae institutionis sacramentorum: fides supernaturalium erigenda, spes in Dei promissa confirmanda; sanitas animae recuperanda, christiani inter se vinculo consociandi et a ceteris distinguendi; religio exterius profitenda, humilitas exercenda 12. — **Constitutio.** Sacramentum constat elemento et verbo seu materia et forma 13. 14. Sacramenta

Pag.

novæ legis, sacramentis antiquæ præstant 15. — **Cæremoniæ.** Certis cum cæremoniis sacramenta ministrantur, in eorum reverentiam et in fidelium instructionem et ædificationem 16. — **Numerus** 17. Septem tantum sunt sacramenta. Septenarii numeri ratio 18. — **Necessitas.** Sacramentorum omnium non æqualis necessitas 19. — **Dignitas.** Eucharistia ceteris sacramentis antecellit 20. — **Auctor.** Christus sacramentorum auctor 21. — **Minister.** Soli homines sacramentorum ministri 22. Ministri malitia efficientiam sacramenti non impedit 23. Cum

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

De Baptismi sacramento frequens sermo habendus 1. 2. — **Nomen.** Nomen baptismi significat ablutionem sacramentalem 3 : quæ etiam vocatur sacramentum fidei, illuminatio, expurgatio, sepultura 4. — **Definitio.** Baptismus est sacramentum regenerationis per aquam in verbo 5. Error notandus 6. — **Materia.** Materia baptismi est aqua naturalis 7, in veteri testamento figurata 8, a Prophetis prænuntiata 9. Cur aqua sit baptismi materia 10. Christa in baptismo adhibendum 11. — **Forma.** Baptismi forma diligenter et sæpius explicanda 12. Constat verbis : Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti 13. In hac forma non omnia essentialia 14. Baptismus in nomine Christi 15 : an aliquando collatus 16. Triplex ablutionis modus : immersio, infusio, aspersio 17. Caput abluendum 18. — **Institutio.** Baptismi institutio et lex : institutus quando Christus a Joanne baptizatus est 19; præceptus post resurrectionem 20. — **Ministri.** Ministri baptismi sunt in triplici ordine : episcopi et sacerdotes ex potestate, diaconi ex concessu, laici etiam in necessitate 21. — **Patrini.** Patrinatorum antiquus usus, varia nomina 22, et necessitas 23. Quænam et inter quos affinitas baptismo contrahatur 24. Ad quid teneantur patrini 25. Quinam in patrinos assumendi 26. Patrini quot assumendi 27. — **Necessitas.** Lex

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

Confirmationis sacramentum explicandi tempus et necessitas 1. — **Nomen.** Hoc sacramentum cur Confirmatio nuncupetur 2. — **Ratio sacramenti.** Confirmatio vere est sacramentum 3. Confirmationis a baptismo

impura conscientia sacramenta administrare grande scelus 24. — **Effectus.** Sacramentorum effectus. Prior effectus gratia justificans omnibus communis 25 : perceptio gratiæ in sacramentis cur olim miraculis comprobata 26; gratiam non conferebant sacramenta veteris legis 27. Alter effectus trium tantum sacramentorum proprius, character 28. Character est insigne animæ impressum 29. Ad quid character imprimatur : in baptismo, in confirmatione, in ordine 30. Ad cultum et usum sacramentorum quibus motivis fideles excitandi 31.

baptismi suscipiendi omnibus a Domino posita est 28. Infantes etiam baptizandi 29, et christiane educandi 30. Baptismus infantium ne differatur 31. Adulti ad baptismum invitandi sunt 32, et per aliquod tempus preparandi 33. — **Dispositiones.** Ad baptismum requiruntur intentio seu voluntas 34, fides 35, poenitentia et propositum non peccandi 36. 37. — **Effectus.** Baptismi effectus : peccatorum condonatio, Concupiscentia in baptizatis remanens non est peccatum 38. Poenæ peccatis debite remissio 39, non tamen liberatio a miseris quæ peccatum originale consequuntur 40. Gratia sanctificantis infusio 41 et virtutum 42. Connexio cum Christo capite 43. Unde difficultas operandi 44. Character 45. Baptismus non iterandus et cur? Baptismus sub conditione cum ministratur, non iteratur. Baptismus sub conditione quanta cum cautela ministrandus 46. Aditus cœlorum apertus 47. — **Cæremoniæ.** Præcations, ritus et cæremoniæ baptismi fidelibus explicari debent 48. Cæremoniæ triplex genus 49. Aquæ consecratio. Statio ad fores Ecclesiæ. Catechismus. Exorcismus. Sal. Signa crucis. Saliva, et ad fontem accessio 50. Abrenuntiatio. Fidei professio. Voluntatis expressio. Ablutio 51. Christa. Vestis candida. Cereus ardens. Nominis impositio 52. Totius de baptismo tractatus recapitulatio 53.

differentia 4. — **Institutio.** Sacramenti confirmationis auctor Christus 5. — **Materia.** Sacramenti confirmationis materia, christa 6. Confirmationis materia cur christa sit statutum 7. Christa consecrandum a solis epi-

Pag.

scopis 8. — **Forma.** Sacramenti confirmationis forma 9. — **Minister.** Episcopus confirmationis minister ordinarius. Cur Episcopus confirmationis sit minister 10? — **Patrini.** Cur addantur et patrini 11? — **Subjectum** 12. Optat Ecclesia ut omnes confirmentur 13. Quænam ætas in confir-

mandis requiratur 14. Quanta cum reverentia sit confirmationi accedendum 15. — **Effectus.** Confirmatio gratiam baptismi perficit et auget, ut apparuit in apostolis : characterem imprimi 16. — **Cæremoniæ.** Unctio frontis. Alapa. Pax 17.

DE EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

169.

Eucharistiæ dignitas fidelibus inculcanda 1. explicata ejus institutione 2. — **Nomen.** Nuncupatur sacramentum : eucharistia, sacrificium, communio, pax et charitas, viaticum, cœna 3. — **Ratio sacramenti.** Eucharistia vere est sacramentum 4. Quid in Eucharistia rationem sacramenti habeat 5. Differt a reliquis sacramentis Eucharistia 6. Eucharistia unicum est sacramentum 7. Tria significat Eucharistia : passionem Christi, cœlestem gratiam, gloriam æternam 8. — **Materia.** Duplex Eucharistiæ materia : panis et vinum 9. Solus panis triticeus vera Eucharistiæ materia 10. Azymus panis materia apta, non tamen absolute necessaria 11. Vinum vitis altera Eucharistiæ materia 12. Aqua vino est admiscenda 13. Modicum aquæ est admiscendum 14. Quam sit conveniens materia Eucharistiæ 15. — **Forma.** Forma Eucharistiæ : quoad consecrationem panis 16; quoad consecrationem vini 17 : verba consecrationis vini explicantur 18. Fide non sensu de Eucharistia judicandum 19. Tria distinguenda : præsentia realis, transsubstantiatio, species 20. — **Præsentia realis.** Corpus Christi verum existere in Eucharistia probatur tum ex Scripturis 21, tum Ecclesiæ auctoritate, nempe doctrina Patrum 22, et proscriptio errorum 23. 24. Ecclesiæ dignitas ob Eucharistiæ sacramentum 25. Totus Christus ut Deus homo in Eucharistia præsens 26. Non omnia eodem modo esse incipiunt in Eucharistia : alia vi verborum; alia per concomitantiam 27. Cur duplex consecratio 28. Christus totus in qualibet particula 29. — **Transsubstantiatio.** Post consecrationem nec panis nec vini substantiam remanere 30, probatur auctoritate scripturarum 31 et Patrum consensu 32. Panis et vini substantia convertitur in substantiam corporis et sanguinis Domini 33; hæc conversio Transsubstantiatio dicitur 34. Detranssubstantiatione curiosius non inquirendum 35. **Species.** Accidentia sine subjecto constant in Eucharistia 37.

Cur sub speciebus panis et vini Christus corpus et sanguinem suum tradere voluerit 38. — **Effectus.** Vis Eucharistiæ mirabilis et fructus innumeri 39 : omnium sacramentorum fons est Eucharistia 40; quod cibus corpori, illud Eucharistia spiritui præbet 41; gratiam Eucharistia confert 42, 43. vitam spiritualem auget 44 : leviora peccata remittit 45; contra adversa roborat 46. Eucharistia viam munit ad æternam gloriam 47, 48. — **Dispositiones.** Triplex modus sumendi Eucharistiam : sacramentaliter, spiritualiter, sacramentaliter et spiritualiter 49. Perceptioni Eucharistiæ necessaria præparatio, nempe 50 : discernendus cœlestis cibus a communi, reconciliatio cum inimicis facienda : conscientia scrutanda et a gravibus peccatis eluenda, humilis præmittenda de se existimatio, videndum an charitate præditi simus 51; jejunium et castitas 52. — **Obligatio.** Saltem semel in anno quisquis communicare tenetur 53. Ad frequentem usum Eucharistiæ hortandi sunt fideles 54. Varia communionis disciplina 55. Ante usum rationis communicare jam non licet 56. Amentibus quando danda Eucharistia 57. Sub utraque specie communicare soli sacerdoti celebranti licet 58. Cur laicis utriusque speciei usus non concedatur 59. — **Minister.** Minister sacramenti Eucharistiæ solus sacerdos 60. Vasa et lintea sacra tangere laicis prohibetur 61. Improbis ministri sanctitatem Eucharistiæ non minuit 62. — **Sacrificium.** 63. Duabus de causis instituta est Eucharistia 64. Sacrificium inter et Sacramentum differentia 65. Sacrificium missæ a quo et quando institutum 66. Soli Deo sacrificium offerendum, et non sanctis 67. Veritas sacrificii ex scripturis ostenditur 68. Eucharistiæ sacrificii figuræ et prophetiæ 69. Sacrificium missæ et sacrificium crucis sunt unum et idem. Christus et sacerdotes sunt unus sacerdos 70. Missa est laudis et propitiacionis sacrificium 71. Missa vivis et defuncti fidelibus prodest 72. Cæremoniæ 73.

DE PENITENTIAE SACRAMENTO.

Doctrina poenitentiae frequenter inculcanda. 1. — **Nomen.** Multiplex poenitentiae acceptio. 2. — **Poenitentiae virtus.** 3. Poenitentia est detestatio et odium peccati cum proposito non peccandi. 4. Poenitentia est virtus. 5. Gradus ad poenitentiam. 6. Poenitentiae excellentia. 7. **Poenitentiae sacramentum.** Ratio institutionis sacramenti Poenitentiae. 8. Sacramenti existentia. 9. Iteratio. 10. **Materia.** Materia poenitentiae sunt actus poenitentis, et aliquo sensu peccata. 12. **Forma.** Forma sacramenti poenitentiae sunt verba: Ego te absolvo 13; ex qua forma intelligitur quam ampla potestas sacerdotibus collata sit 14; huic respondere debet habitus humilis in poenitente 15. — **Effectus.** Poenitentia in Dei gratiam restituit, omnia peccata delet 16. Sine poenitentia peccatorum nulla remissio 17. — **Partes constitutivae.** Contritio, confessio, satisfactio sunt partes poenitentiam constituentes, inter se omnino connexae 18. Earum intima ratio 19. — **Contritio.** Contritio est anteaquam vitae odium, et peccatorum detestatio 20. Ratio nominis. Aliae rei appellationes 21. Contritio summa 22, vehementissima 23; contritio etsi non tanta, vera tamen est 24. Singula peccata mortalia contritione detestanda 25. Necessaria ad contritionem: peccati detestatio, voluntas confitendi, emendationis propositum 26. Vis et utilitas contritionis saepius proponenda. Ratio contritionis exercendae 27. — **Confessio** 28. Confessionis utilitas: ad faciliorem peccati remissionem, ad morum emendationem, ad criminum coercionem 29. Confessio est accusatio peccatorum ad veniam obtinendam 30. Confessionem a Christo institutam constat ex Scripturis, et traditione 31. Ab Ecclesia caeremoniae additae sunt 35. Confessionis necessitas 36. Confiteri tenemur, saltem quotannis 37. Confessio sit in-

DE EXTREMÆ UNCTIONIS SACRAMENTO.

Novissima saepe meditanda 1. — **Nomen** 2. — **Ratio sacramenti.** Extremam unctionem esse sacramentum probatur ex Scriptura et traditione 3. Unum est sacramentum 4. — **Materia.** Materia ejus est oleum ab Episcopo consecratum 5. — **Forma.** Forma est verbum et sollemnis deprecatio quam sacerdos adhibet 6. Convenienter instituta forma deprecativa 7.

tegra et absoluta quoad peccata mortalia 38 et circumstantias peccatum aggravantes 39, ita ut si voluntarie aliquid reticeatur, iterari debeat 40; sit etiam nuda, simplex et aperta 41; prudens et verecunda, secreta 42, frequens 43. Legitimus confessionis minister, sacerdos jurisdictionem habens 44. Qualitates ministri: scientia, prudentia, vitae integritas 45. Lex sigilli 46. Modus agendi confessarii 47, cum confidentibus bene dispositis 48; cum indispositis, qui se excusant, vel erubescunt, vel negligentes sunt 49: dimittendi vel disponendi 50. Pudori quorundam remedium adferendum 51. — **Satisfactio.** Satisfactio est compensatio pro peccatis commissis 52. Satisfactionis varii gradus: propria est plena satisfactio Christi, satisfactio canonica, satisfactio ultro suscepta. Satisfactio sacramentalis est persolutio poenae impositae a sacerdote cum proposito vitae emendandae 53. Satisfactionis necessitas. Remissa culpa non ideo remittitur poena temporalis ei debita 54: ita a Deo constitutum est, ut operibus satisfactoris homines a peccato arceantur, offensa Ecclesiae facta reparetur, aliis exemplum praebetur, obtineatur conformitas cum Christo, Dei justitia agnoscatur, et vindicta praeveniatur 55. Vis merendi et satisfaciendi a passione Christi pendet; satisfactio nostra passionem Christi non obscurat sed illustrat: quia per gratiam Christi meremur, et satisfacimus. Adjuti Dei gratia omnes possunt operari salutem 56. Duo ad veram satisfactionem requiruntur: ut fiat ab homine justo, et per opera poenalia 57. Opera satisfactionis sunt oratio, jejunium, elemosyna 58. Erumnarum hujus vitae bonus usus 59. Satisfacere potest unus pro alio 60. — **Absolutio.** Absolutio deneganda illi qui rem ablatam restituere non promittit. Satisfactio quanta sit imponenda 61.

Maxima pars rituum preceationibus constat 8. — **Institutio.** Extremæ unctionis sacramentum a Christo institutum 9. — **Subjectum.** Extrema unctio administrari nequit sanis 10, nec illis qui rationis usu carent 11. Quanam partes corporis agenda 12. In una eademque agrotatione non iteranda unctio 13. — **Dispositiones.** Extrema unctio suscipienda in statu

gratiae et cum fide vina 14. — **Minister.** Sacerdos hujus sacramenti minister 15. — **Utilitates.** Extrema unctio confert gratiam, et peccata remit-

tit, animam a languore liberat, fidelibus arma adversus hostem subministrat, reddit corporis sanitatem 16.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

Explicatio sacramenti ordinis 1, utilibus sacerdotibus, clericis, ceteris fidelibus 2. Ordinis excellentia 3. Divinae vocationis necessitas 4. Intentio quae mala, quae recta 5. 6. — **Ordinis potestas.** Potestas ordinis distincta a potestate jurisdictionis; intrinsicam hominis sanctificationem spectat 7; multum praestat potestati sacrae in lege naturae et in lege Mosaica 8. — **Nomen.** Haec potestas vocatur Ordo, quia varios gradus habet inter se dispositos 9. — **Sacramentum.** Ordo vere est sacramentum 10. — **Varii ordines** 11. Ordines septem majores et minores 12. — **Tonsura.** Ad ordines praeparatio est tonsura 13. Ejus origo et significatio 14. — **Ostiarius.** Ostiarii munera et dignitas 15. — **Lector.** Lectoris officia 16. — **Exorcista.** Exorcistarum potestas 17. — **Acolythus.** Acolythorum munera 18. —

Subdiaconus. Subdiaconi munera 19: ejus consecrationis ritus 20. — **Diaconus.** Diaconi munera 21: consecrationis ejus caeremoniae 22. — **Sacerdos.** Idem sacerdotes dicuntur et presbyteri 23. Sacerdotium duplex: internum, externum, etiam in veteri lege 24. Sacerdotii interni munera et consecratio 25. Varii gradus potestatis inter sacerdotes: sacerdotes simpliciter dicti, Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchae, Summus Pontifex 26. — **Minister Ordinis.** Minister sacramenti Ordinis Episcopus 27. — **Subjectum Ordinis.** In assumendis ad sacerdotium maxima cautio adhibenda 28. Ad sacerdotium requiritur vitae integritas et scientia 29. A sacerdote arcendi: pueri, furiosi, amentes, servi, homicidae, spurii, corpore deformes 34. — **Effectus.** Sacramenti ordinis effectus: gratia sanctificans, potestas ad sacra, character 35.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

Matrimonii sanctitas accurate praedicanda 1. — **Nomen.** Significatio nominum: matrimonii, conjugii, nuptiarum 2. — **Definitio.** Matrimonium est conjunctio maritalis inter legitimas personas indissolubilis 3. Matrimonium in vinculo consistit; ejus causa effectrix consensus 4 verbis exprimens 5 quae praesentis temporis significationem habeant 6. 7. Duplex matrimonium: naturale et sacramentale 8. — **Matrimonium ut officium naturae.** Matrimonium a Deo institutum 9, indissolubile 10, non necessarium 11. Matrimonii causae: societas, prolis procreatio, remedium concupiscentiae; causae secundariae non repro-

bantur 12. — **Matrimonium ut sacramentum.** Matrimonii, ut sacramentum est, excellentia 13. Matrimonium christianum vere sacramentum est 14. Matrimonium christianum aliis conjunctionibus praestat tum dignitate sacramenti, tum decore unitatis et indissolubilitatis 15: pluralitas uxorum matrimonio contraria 16; nullo divortio vinculum matrimonii dirumpi potest; indissolubilitatis utilitates 17. Tria matrimonii bona: proles, fides, sacramentum 18. Mutua officia: mariti, uxoris 19. Caeremoniae matrimonii 20. Impedimenta 21. Animi dispositiones: mentis integritas et pietas, reverentia erga parentes 22. Matrimonii usus 23.

PARS TERTIA.

De praecipis decalogi.

Decalogus legum omnium summa 1. Decalogi meditatio Parocho necessaria tum ad docendum, tum ad confessoris munus exercendum. Motiva decalogum observandi sedulo proponenda: Domini Dei, legis auctoris, majestas 2, modus quo lex data est 4, facilitas eam observandi 5, observandi necessitas 6, observationis utilitas, ac fructus 7. Verba quibus lex promulgata est, et populi Israelitici historia

diligenter explicanda 8. Abrahae electio et divina in eum providentia 9. Electionis ratio sola Dei benignitas 10. Populi Israelitici fata docent Dei inimicos fieri non nisi mundi inimicos 11; in Dei bonitate omnem spem collocandam esse 12. Circumstantiae temporis et loci quibus lex data est ostendunt ad complectendam coelestem doctrinam abstrahendum a mundi illecebris 13. Horum applicatio ad christianos 14.

PRIMUM PRÆCEPTUM.

Duplex præcepti pars: affirmativa et negativa 1; in affirmativa continetur obligatio fidei, spei, charitatis 2; in negativa prohibitio idololatriæ 4: præceptum dignitate omnium primum 4. Præcipua peccata contra primum præceptum 5. Cultus sanctorum huic præcepto minime adversatur 6; quin potius eum commendat: multiplex ratio theologica 6, apostolica et ecclesiastica consuetudo 7, sanctorum beneficia et patrocinium 8, miracula patrata 9-10. Nec prohibetur ars ipsa pingendi 11; duplici tamen ratione pictura læditur Dei majestas: prima, si idola tanquam Deus colantur; alte-

ra, si divinitatis forma effingatur 12. Prohibitum est divinitatis imaginem ex ære ducere 13: non tamen prohibitum SS. Trinitatis personas signis exprimere 14. Christi et sanctorum imagines licitæ 15. Imaginum usus et cultus utilis 16. Concilii Tridentini decretum observandum 17. Pœna proposita est appendix omnium præceptorum. Pœna aliter inculcanda perfectis, aliter carnalibus 18. Quo sensu Deus dicatur fortis 19, zelotes 20, vitans iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem 21 eorum qui oderunt ipsum, faciens misericordiam iis qui diligunt eum 22.

SECUNDUM DECALOGI PRÆCEPTUM.

Hoc præceptum a primo distinctum, diligentissime explicandum 1. Ejus duplex pars: affirmativa et negativa 2. Honorare jubemur non ipsum nomen litteraliter sumptum, sed divinam majestatem nomine designatam 3. Dei nomen honoratur: confessione, verbi meditatione, laude, oratione, jurejurando 4. Jurare est Deum testem adhibere. Duplex juramentum: assertorium et promissorium 5. Ad legiti-

mum juramentum tria requiruntur: veritas, iudicium, justitia 6. Honestas juramenti probatur auctoritate et ratione 7: nec obstant verba Christi Domini 8. Peccant contra hoc præceptum qui jurant sine consilio 9, sine veritate 10, sine justitia 11, vel cum aliquo contemptu 12; qui verbum Dei injuria afficiunt 13; qui Deum non deprecantur, qui blasphemant 14. Pœne transgressoribus intentatæ 15.

TERTIUM PRÆCEPTUM.

Præcepti objectum est cultus externus Deo debitus 1. Summa in eo explicando diligentia adhibenda 2. Ostendenda huius præcepti cum ceteris convenientia et differentia ab eis: quod pertinet ad tempus, est positivum, et a ceteris differt quæ sunt naturalia; quod vero spectat ad ipsum cultum et religionem, in natura fundatur, et cum ceteris convenit. Quatuor præcepti partes. 3. Memores esse jubemur: quia præceptum est positivum, quia operibus hebdomadæ dies festus spectandus est; quia frequentes occasiones negligentiae. Sabbatum latine est cessatio: sabbati sanctificatio implicat cessationem a laboribus corporis, et pietatis ac religionis exercitium 4. Unus dies Deo dicandus. Electio diei septimi in cultum mysterii plena; est

enim signum: sanctificationis ipsorum hominum, Creationis, liberationis a servitute Ægyptiaca, renovationis christianæ, fruitionis beatificæ 5. Sabbati cultus in Dominicum diem translatus ob resurrectionis memoriam, mundi creationem, effusionem spiritus sancti. Labor commendatur 6. Die dominico prohibentur opera quæ a cultu divino impediunt: minime ea quæ ad ipsum cultum spectant vel alias necessaria sunt 7. Præcipiuntur vel commendantur: Missæ auditio, sacramentorum frequentatio, confessio peccatorum, communio, verbi Dei auditio, oratio et laudes divinæ, opera misericordiæ 8. Quarta præcepti pars 9. Inculcanda motiva præceptum observandi: convenientia, honestas et utilitas, sanctio 10.

QUARTUM PRÆCEPTUM.

Præcepti cum superioribus connectio 1: lata ejus extensio 2. Præcepta duabus tabulis incisa: prima, quæ charitatem erga Deum docent, secunda quæ charitatem erga proximum. Observatio præceptorum primæ tabulæ est finis, ratio et mensura obser-

vantiæ ceterorum 3. Honorare quilibet 4. Honorandi, præter genitores Ecclesiæ prelati et sacerdotes, magistratus, tutores et magistri, senes 5. Honoris causæ 6. Genitorum honor importat amorem, orationem, obedientiam, imitationem, auxilium præser-

tim in ægrotudine, fumus. 7. Prælati et Presbyteri honorandi, succurrendi, audiendi 8. Principes observandi, et pro eis orandum 9. Præmium observantiæ divinitus propositum 10. Cur nonnulli hoc præmium non consequantur 11.

QUINTUM PRÆCEPTUM.

Explicatio hujus præcepti utilis, necessaria, fidelibus auditu jucunda 1. Duplex pars præcepti: affirmativa et negativa 2. Hoc præcepto non prohibentur cædes animalium, reorum a magistratibus, hostium a militibus, item cædes a Deo præceptæ, fortuitæ, defensivæ 3. Ceteræ cædes prohibentur, sive homicidam quis spectet, sive qui occiditur, sive modos quibus cædes fit 4. Prohibita etiam ira cædis causa. Perfecta præcepti observatio 5. Homicidii gravitas 6. Eodem præcepto

Inobedientes et ingrati graviter puniendi 12. Officium parentum in filios 13. Tria cavenda: nimia severitas, nimia indulgentia, præpostera consilia 14.

inculcatur caritas 7, et virtutes in ea inclusæ, nempe patientia, beneficentia, mansuetudo et lenitas 8; injuriarum condonatio 9; motiva condonationis sæpe proponenda 10: primum, injuriam fieri Dei voluntate ad nos exercendos 11, secundum, condonationi adnexam mercedem et honorem 12, tertium, odii durationem esse periculum et peccatis plenam 13; efficax remedium adversus odium: Christi Domini exemplum, meditatio mortis 14.

SEXTUM PRÆCEPTUM.

Post cædis prohibitionem apte proponitur prohibitio mœchiæ 1. Caute explicandum est hoc præceptum 2. Duplex pars præcepti: affirmativa et negativa 3. Adulterium est legitimum thori injuria 4. Simul cum adulterio prohibentur quæcumque inhonestas 5. Diserte prohibitum adulterium, quia peccatum est grave etiam in societate, et causa aliorum criminum 5. Castitas unicuique pro suo statu servanda 6. Remedia adversus libidines

in cogitatione et in actione sita 7: quoad cogitationem, considerentur turpitudine fornicationis, qua peccatur in corpus proprium, in Christi membra, in templum Spiritus sancti 8; adulterii injuria, infamia, perniciis 9: quoad actionem, vitentur otium, crapula, adspectus, ornatus, sermo lascivus et libri obsceni: adhibeantur oratio, usus sacramentorum 10, jejunium 11.

SEPTIMUM PRÆCEPTUM.

Præceptum diligenter explicandum, ejusque occasione Dei erga homines amor declarandus 1. Duplex præcepti pars, affirmativa et negativa 2. Præcepto prohibetur quævis oblatio rei alienæ: furtum distincte exprimitur, quia communis; qua ratione distinguantur furtum, peculatum, plagiatum, sacrilegium; furandi voluntas prohibita 3. Furti gravitas explicata ex natura rei et ex ejus sequelis 4. Furtum et rapina 5. Furti rei sunt qui res alienas occupant, qui fraudes adhibent, qui debitam operam non præstant, qui paupertatem mentiendo mendicant, qui susceptum munus non adimplent 6. Rapinæ rei sunt, qui mercedem operariis non solvunt, qui usuram

exercent, qui venalia habent judicia, qui sunt fraudatores creditorum, qui sibi debita acerbius exigunt, qui frumenta necessitatis tempore compriment 8. Ad restitutionem obligantur mandantes, suasores, consentientes, participantes, non prohibentes, non detegentes, receptores 9. Misericordia inculcanda 10: motiva exercendi operæ misericordiæ 11: varii modi misericordiam exercendi mutuo, labore, frugalitate 12. A facinoribus revocandi Christiani, ad liberalitatem perducendi 13. Repellendæ injustitiæ excusationes: status conservatio, vitæ commoditas, abundantia eorum a quibus res auferitur, consuetudo, occasio, vindicta, debita solvenda 14.

OCTAVUM PRÆCEPTUM.

Hujus præcepti frequens explicatio necessaria, quia linguæ vitium late patet, et innumerabilium malorum est causa 1. Duplex pars præcepti: affirmativa et negativa 2. Imprimis prohi-

betur falsum testimonium 3 erga quemcumque hominem 4, etiam ad favendum 5, non solum in iudicio, sed etiam extra iudicium 6. Item prohibentur detractio, 7, per calumniam et obtre-

Pag.

stationem 8, discordiarumque excitatio 9, assentatio, mendacium 10, simulatio 11. Quid præceptum sit iudicibus, reis, testibus, advocatis, petito-

ribus et accusatoribus 12. Mendacii miseria et turpitudine 13: falsæ excusationes 14.

368.

NONUM ET DECIMUM PRÆCEPTUM.

In his duobus præceptis continetur ratio cetera præcepta servandi 1. Unius ab altero differentia 2. Utriusque necessitas 3. In eis elucet Dei bonitas erga nos 4, et totius legis sanctitas. Duplex pars præcepti: affirmativa et negativa 5. Non prohibetur ipsa vis concupiscendi quæ a Deo est, et multas utilitates habet, sed usus prave

cupiditatis 6. Verba præcepti expenduntur: domus, bos, asinus, servus, vicinus, uxor 7. Remedia contra concupiscentiam: rerum divinarum studium, voluntatis conformatio ad Dei beneplacitum, consideratio incommodorum concupiscentiæ 8. Quinam præcipue a vitio cupiditatis arcendi 9.

PARS QUARTA.

De oratione.

Præcipua Parochi cura in docendo orandi modo 1 — **De necessitate orationis.** Oratio necessaria tum ex Dei præcepto 2, tum propter indigentiam nostram. — **De utilitate orationis.** Fructus orationis 3: Deum honorat 4; bona coelestia impetrat, et quidem certo, si recta sit 5; virtutes auget 6 a peccatis mundat 7: Deum placat 8. — **De partibus, et gradibus orationis.** Partes orationis plures 9, duæ præcipuæ: postulatio et gratiarum actio; orantium plures item gradus 10: iustorum, qui fide, spe, charitate ducuntur 11; penitentium 12; infidelium bonæ voluntatis 13; peccatorum obstinatorum 14. — **De iis, quæ petenda sunt.** Petendum summum bonum et quæ eo conducunt 15; subordinate ad summum bonum, peti possunt bona fortunæ, corporis, mentis — **Pro quibus orandum sit.** 16. Deus implorandus pro omnibus, nominatim: pro Pastoribus animarum, pro Principibus, pro piis hominibus, pro inimicis, pro alienis ab Ecclesia, pro mortuis, pro

peccatoribus. Execrationes Sanctorum 17. Gratiæ Deo agendæ pro omnibus beneficiis 18. Salutatio Angelica continet gratiarum actionem et petitionem 19. **Quis orandus sit.** Deus unus et trinus orandus. Invocandi etiam Sancti 20. Aliter Deus, aliter Sancti invocantur 21. — **De præparatione adhibenda.** Apta præparatio constat: animi humilitate, et dolore de peccatis 23; abstinentia a peccatis violentiæ, iræ, vindictæ, inhumanitatis, superbiæ, contemptiois 24; fiducia in Deum patrem nostrum, in Christum mediatorem, in Spiritum sanctum 25; conformatione cum divina voluntate 26. — **Quæ ratio in orando requiritur.** Oratio nisi recte fiat, non prodest 27: orandum est in spiritu et veritate, etiam voce, sed sine inani verborum sonitu, et sine vano apparatu 28; orandum est assidue 29; orandum est per Christum 30; ferventer orandum, adjuncta gratiarum actione, adhibitisque jejuniis et elemosyna 31.

ORATIONIS DOMINICÆ.

Proœmium.

1. — **Pater.** Patris nomen fiduciam conciliat; Deo autem convenit 2: ob creationem 3; ob providentiam, quæ maxime apparet in nostri custodia angelis commissa 4, et durat, non obstantibus peccatis nostris, etiam cum Deus irascitur nobis ob peccata et nos punit 5, ob redemptionem 6. Deo Patri Creatori, Governatori, Redemptori, amor, pietas, reverentia debetur 7. Dilectionem suam paternam ostendit

Deus etiam homines exercendo 8. — **Noster.** Voce noster monentur fideles se fratres ad invicem esse 8, adeoque fraterne cum omnibus agendum 9. Quo affectu recitari debeat Pater noster 10. — **Qui es in cœlis.** Deus ubique est vi et virtute 11: invocatur ut in cœlis, ob eorum præstantiam, ad divinam majestatem significandam, homini humilitatem inculcandam, objectum petitionis præfiniendum 11.

377.

ALERE FLAMMAM
VERITATIS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE BUENOS AIRES

395

DIRECCION GENERAL DE BIBLIOTECAS

Pag.

PRIMA PETITIO.

Ordo orationis est secundum ordinem charitatis ut primum attendamus ad Deum, deinde ad nos ipsos 1. Deo postulare non possumus nisi bona extrinseca 2. Dum petimus ut sanctificetur nomen Dei, optamus ut fideles Deum laudibus celebrent 3, infideles

Christum suscipiant 4, peccatores convertentur 5 omnes Deum agnoscant bonorum omnium largitorem 6, et Ecclesiæ se subiciant 7. Dei nomen sanctificandum per bonam christianorum vitam 8.

SECUNDA PETITIO.

Regnum Dei est totius evangelii finis 1. Petitionis regni Dei vis ad obtinenda ea omnia quæ ad corpoream et spirituales vitam tuendam sunt necessaria 2, ejusdem necessitas propter miseriam humanæ vitæ 3. Regnum Dei est universalis potestas et providentia, item providentia specialis in Sanctos 4. Regnum illud non est ex hoc mundo, sed est spirituale regnum justitiæ, et gloriæ, ita tamen ut regno gloriæ prius

405.

409.

sit regnum gratiæ 5. Petimus ut infideles et hæretici ac schismatici in Ecclesiæ sinu recipiantur, ut peccatores convertantur, ut omnia Christo subiciantur 6. Ad preces pie et cum fructu faciendas conducunt consideratio pretii regni cœlestis, humilitas et propriæ abjectionis conscientia, bona opera et usus sacramentorum 7. Brevis expositio petitionis 8.

TERTIA PETITIO.

Petitionis locus et ratio 1. Homo peccato corruptus bonum suum verum non intelligit 2, ita ut merito comparatur iis qui gustum amiserunt, et similis dicatur agrotis et pueris 3; hinc tanquam remedium adversus legem membrorum ei præscribi debet regula vitæ christianæ 4: remedium illud omnibus necessarium, etiam iustis 5. Nomine voluntatis divinæ intelliguntur divina præcepta 6: postulamus ergo ut Deus concedat nobis gratiam ipsi

417.

inserviendi 7, ut non sinat nos ea perficere quæ cupiditas expetierit, aut diabolus suaserit 8, sed voluntatem nostram in omnibus ipsius voluntati conformem reddat 10. Formula, *sicut in celo*, postulamus obedientiam charitate perfectam 11. Gratiarum actio in hac petitione contenta 12. Meditanda: hominis infirmitas, servitii divini dignitas et utilitas. Praxis conformitatis cum divina voluntate 14.

QUARTA PETITIO.

Sicut humanæ vitæ bona ad divina referuntur 1, ita propter divina petenda sunt 2. Necessitas hujus petitionis, inde ostendenda, quod in statu naturæ lapsæ innumeris indigemus quæ per nos ipsos tuto comparare nequimus 3: ideo cum fiducia ad eundem Patrem cœlestis 4. Petitionis objectum 5: — **Panem.** nomine panis intelliguntur imprimis vitæ subsidia 6 quæcumque 7 necessaria 8. — **Nostrum.** Additur vox *Nostrum*, ut significetur bona illa necessaria cum divino auxilio comparanda jure et labore nostro 9. — **Quotidianum.** Voci *Quotidianum* subjecta

426.

est notio frugalitatis, parsimoniæ, modestiæ, et perseverantis necessitatis 10. — **Da nobis.** Formula *Da nobis* exprimitur bona vita non nisi a Deo distribui, et conservari et vim salutarem habere 11. Plurali autem numero *da nobis* indicatur, ea bona et pro aliis petenda et aliis communicanda 12. — **Hodie.** Verbo *hodie* communis infirmitas insinuat 13. Nomine *panis* intelliguntur etiam bona spiritualia 14, scilicet verbum Dei 15, ipse Christus 16. Eucharistia 17. Exitus petitionis Deo relinquendus. Bona a Deo accepta aliis communicanda 18.

QUINTA PETITIO.

In hac petitione summa Dei erga nos charitas declaratur 1. Ad objectum hujus petitionis impetrandum dispositiones necessarie sunt: agnitio peccatorum, dolor, fiducia 2: ad peccata agnoscenda facile adducimur gravissima Dei in sacris litteris admoni-

435.

tionem 3; ad dolorem excitamur consideratione turpitudinis peccati et calamitatum quas producit 4: fiduciam præbet paterna Dei liberalitas 5. Nomine *debitorum* intelliguntur peccata 6: *nostra* dicuntur, quia voluntarie commissa 7; *nobis* dimitti postulamus, quia

Pag.

de communi salute solliciti esse debemus 8.—Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Particula *sicut* vim habet similitudinis et conditionis et necessitatem ignoscendi denotat 9. Sedulo inculcanda condonationis motiva 10: prudentia tamen necessaria, tum quoad eos qui vere condonant 11,

445.

SEXTA PETITIO.

Quantum periculum ne post perceptam peccatorum remissionem iterum relabamur 1: quomodo Christus oratione nos adversus hoc periculum munire voluerit 2. Necessitas adjumenti tum propter hominis imbecillitatem 3, tum propter hostium insultus, carnis, mundi, et diaboli 4. Dæmonum vires, audacia, numerus; impetus in pios magis quam in perversos: eorum tamen potestas Dei nutu et permissu gubernatur 5. Tentare est periculum de aliquo facere. In bonam partem tentat Deus ad honorandum; in malam

455.

SEPTIMA PETITIO.

Hæc petitio cæterarum compendium 1. Necessè non est fideles monere de necessitate petendi liberationem a malo 2; sed eos docere oportet modum recte illud petendi 3: multum enim interest inter infidelium et christianorum preces 4. Non petimus liberationem ab

SIGNACULUM.

Magni refert orationem religiose absolvere 1. Orationis fructus et bona 2.

tum quoad eos qui ad condonandum nondum adduci possunt 12. Ut precatio sit fructuosa, requiruntur in peccatore contritio de peccatis et propositum non amplius peccandi; adhibenda remedia adversus peccatum, usus sacramentorum, oblivio injuriarum 13.

partem diabolus ad perdendum 6. Induci in tentationem est tentationi succumbere; inducit autem qui lapsum procurat, vel non impedit. Deus homines in tentationem inducit, quatenus permittit eos labi, vel bona largitur quibus ipsi abutuntur 7. Non postulamus ut a tentationibus simus immunes, sed ne in tentationibus a Deo deseramus 8. Victoriæ de tentationibus reportamus fiduciam in Deum collocando, Christum duces et sanctos sequendo, vigilando et orando, divino auxilio utendo 9. Victoriæ præmia 10.

omnibus malis; sed ab iis tantum que nullam animæ utilitatem afferre possunt 5. Vario modo Deus nos a malo liberat 6. Malus a quo liberari petimus est præcipue dæmon 7. Mala a quibus non liberamur, ferenda animo patienti, imo et gaudenti 8.

Voce *Amen* significatur exauditam esse orationem: ejus interpretatio 3.

Index partium et sectionum.

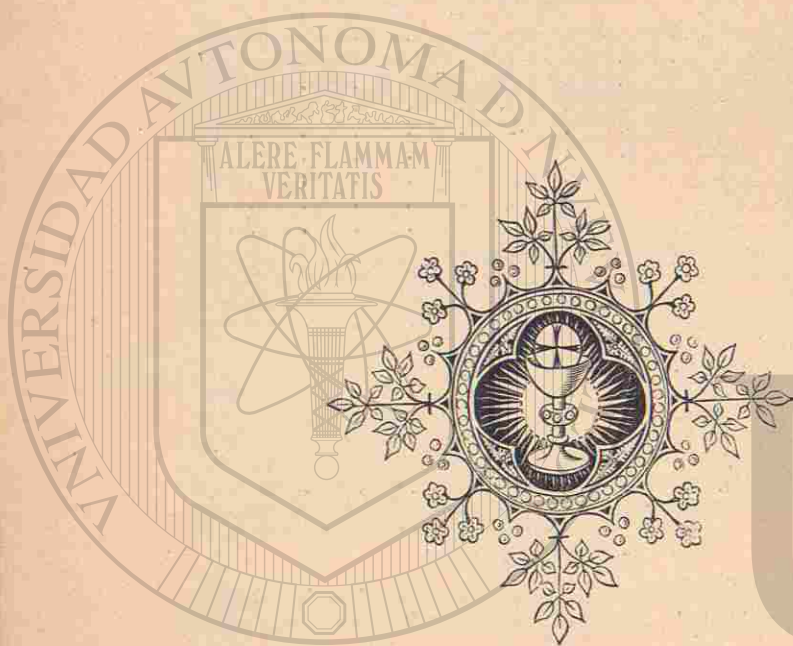
Pag.

Proceum	1
PARS PRIMA.	
DE SYMBOLO FIDEL.	
Symbolum in communi	9
Articulus I.	11
» II.	24
» III.	32
» IV.	39
» V.	49
» VI.	58
» VII.	64
» VIII.	70
» IX.	76
» X.	90
» XI.	95
» XII.	104
PARS SECUNDA.	
DE SACRAMENTIS.	
Sacramenta in genere	111
Baptismus	128
Confirmatio	158
Eucharistia	169
Pœnitentia	206
Extrema Unctio	243
Ordo	251
Matrimonium	267
PARS TERTIA.	
DE PRÆCEPTIS DECALOGI	
Præcepta in communi	282
Præceptum I.	290
» II.	301
» III.	312
» IV.	322
» V.	332
» VI.	341
» VII.	348
» VIII.	359
» IX-X.	368
PARS QUARTA.	
DE ORATIONE DOMINICA.	
Oratio in communi	377
Orationis proceum	395
Petitio I.	405
» II.	409
» III.	417
» IV.	426
» V.	435
» VI.	445
» VII.	455
Signaculum	461
Praxis catechismi	465

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE MÉXICO

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Catechismi ad Parochos

PROCEMIUM.

A est humanæ mentis, et intelligentiæ ratio, ut, cum alia multa, quæ ad divinarum rerum cognitionem pertinent, ipsa per se, magno adhibito labore, et diligentia, investigaverit, ac cognoverit, maximam tamen illorum partem, quibus æterna salus comparatur, cujus rei in primis causa homo conditus, atque ad imaginem et similitudinem Dei creatus est, naturæ lumine illustrata cognoscere, aut cernere nunquam potuerit. Invisibilia quidem Dei, ut docet Apostolus, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas: ¹ verum mysterium illud, quod absconditum est a sæculis, et generationibus, ita humanam intelligentiam superat, ut, nisi manifestatum fuisset sanctis, quibus voluit Deus fidei munere notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in gentibus, quod est Christus, ² nullo studio homini ad eam sapientiam adspirare licuisset.

1.
Fidei necessitas.

Cum autem fides ex auditu concipiatur, perspicuum est, quam necessaria semper fuerit ad æternam salutem consequendam, doctoris legitimi fidelis opera, ac ministerium; siquidem dictum est: Quo modo audient sine prædicante? quo modo vero prædicabunt, nisi mittantur? ³ Et quidem ab ipsius mundi origine, clementissimus ac benignissimus Deus suis nunquam defuit, sed multifarie, multisque modis locutus est patribus in prophetis, ⁴ eisque pro temporum conditione ad cælestem beatitudinem certum, ac directum iter monstravit. Sed quoniam prædixerat, daturum se doctorem justitiæ in lucem gentium, ut esset salus ejus usque ad extremum terræ, ⁵ novissime locutus est nobis in Filio, ⁶ quem etiam, voce e cælo delapsa a magnifica gloria, jussit ut omnes audirent, ⁷ ejusque præceptis obtemperarent.

2.
Prædicatio fidei.

¹ Rom. I. 20. — ² Colos. I. 26. — ³ Rom. X. 14, 15, 17. — ⁴ Hebr. I. —
⁵ Isa. XLIX. 6. — ⁶ Hebr. I. 2. — ⁷ 2. Petr. I. 17.
CAT. TRID. — I

Deinde vero Filius alios dedit apostolos, alios prophetas, alios pastores, et doctores,¹ qui verbum vitæ annuntiarent, ne circumferremur tamquam parvuli, fluctuantes omni vento doctrinæ, sed firmo fidei fundamento adhærentes, coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu sancto.²

3. Ac ne quis verbum auditus Dei ab Ecclesiæ ministris, tamquam verbum hominum, sed, sicut vere est, verbum Christi acciperet,³ ille ipse salvator noster tantam auctoritatem eorum magisterio tribuendam esse statuit, ut diceret: Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit;⁴ quod quidem non de iis tantum, quibuscum sermo habebatur, intelligi voluit, verum de omnibus etiam, qui legitima successione docendi munus obirent, quibus se omnibus diebus usque ad consummationem sæculi affuturum esse pollicitus est.⁵

4. AT VERO, cum hæc divini verbi prædicatio nunquam intermitti in Ecclesia debeat, tum certe hoc tempore majori studio, et pietate elaborandum est, ut sana, et incorrupta doctrina, tamquam pabulo vitæ, fideles nutriantur, et confirmantur; exierunt enim falsi prophætæ in mundum,⁶ de quibus dixit Dominus: Non mittebam prophetas, et ipsi currebant: non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant,⁷ ut variis doctrinis, et peregrinis,⁸ Christianorum animos depravarent.

Qua in re illorum impietas, omnibus Satanae artibus instructa, tam longe progressa est, ut nullis fere certis finibus contineri posse videatur, ac, nisi Salvatoris nostri præclara illa promissione niteremur, qui se adeo stabile Ecclesiæ suæ fundamentum posuisse affirmavit, ut portæ inferi adversus eam prævalere nunquam possint:⁹ maxime verendum esset, ne hoc tempore, tot undique hostibus obsessa, tot machinis tentata, et oppugnata, concideret. Nam, ut omittamus nobilissimas provincias, quæ olim veram, et catholicam religionem, quam a majoribus acceperant, pie, et sancte retinebant, nunc autem derelinqentes viam rectam, erraverunt, atque in eo se maxime pietatem colere palam

¹ Eph. IV. 11. — ² Eph. II. 22. — ³ 1. Thess. II. 13. — ⁴ Luc. X. 16. — ⁵ Matth. XXVIII. 20. — ⁶ 1. Joann. IV. 1. — ⁷ Hier. XXIII. 21. — ⁸ Heb. XIII. 9. — ⁹ Matth. XVI. 28.

profitentur, quod a patrum suorum doctrina quam longissime recesserunt, nulla tam remota regio, aut tam munitus locus, nullus Christianæ reipublicæ angulus inveniri potest, quo hæc pestis occulte irrepere non tentarit.

Qui enim fidelium mentes corrumpere sibi proposuerunt, cum fieri nullo modo posse intelligerent, ut cum omnibus coram colloquerentur, et in eorum aures venenatas voces infunderent, idem alia ratione aggressi, multo facilius, ac latius impietatis errores disseminarunt. Nam, præter illa ingentia volumina, quibus catholicam fidem evertere conati sunt, a quibus tamen cavere, cum apertam hæresim continerent, non magni fortasse laboris, ac diligentiae fuit, infinitos etiam libellos conscripserunt: qui cum pietatis speciem præ se ferrent, incredibile est, quam facile incautos simplicium animos deceperint.

QUAMOBREM Patres œcumenicæ Tridentinæ Synodi, cum tanto, et tam pernicioso huic malo salutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non satis esse putarunt, graviora catholicæ doctrinæ capita contra nostri temporis hæreses decernere, sed illud præterea sibi faciendum censuerunt,¹ ut certam aliquam formulam et rationem Christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi, traderent, quam in omnibus ecclesiis illi sequerentur, quibus legitimi Pastoris, et doctoris munus obeundum esset.

Multi quidem adhuc in hoc scriptionis genere cum magna pietatis et doctrinæ laude versati sunt: sed tamen Patribus visum est maxime referre, si liber sanctæ Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impositum est, certa præcepta petere, atque deprimere ad fidelium ædificationem possint: ut quemadmodum unus est Dominus, una fides,² ita etiam una sit tradendæ fidei, ad omniaque pietatis officia populum Christianum erudiendi, communis regula, atque præscriptio.

Ergo cum multa sint, quæ ad hanc rationem pertinere videantur, nemo existimet illud sanctæ Synodo propositum fuisse, ut omnia Christianæ fidei dogmata, uno libro com-

¹ Sess. XXIV. c. 7. et Sess. XXV. in fin. — ² Eph. IV. 5.

verbo et scriptis.

5. *Mens Concilii edendi catechismus*

ad usum pastorum

fidelium captu accommodatum.

prehensa, subtiliter explicarentur : quod ab iis fieri solet, qui se profitentur universæ religionis institutionem, et doctrinam tradere : id enim et infiniti pene operis fuisset, et instituto minus convenire perspicuum est : sed quoniam Parochos, sacerdotesque, animarum curatores, earum rerum cognitione instruendos suscepit, quæ pastoralis muneris maxime propriæ sunt, et ad fidelium captum accommodatæ, ea tantum in medium afferri voluit, quæ hac in re pium Pastorum studium, si in difficilioribus divinarum rerum disputationibus non ita versati fuerint, adjuvare possent.

6.

Cura pastoralis finis est

QUÆ cum ita sint, antequam ad ea singillatim tractanda accedamus, quibus hujus doctrinæ summa continetur, institutionis rei ordo postulat, ut pauca quædam exponantur, quæ Pastores considerare, sibi que ante oculos proponere in primis debent ; ut sciant, quonam, veluti ad finem, omnia eorum consilia, labores, studia referenda sint ; quoque pacto id, quod volunt, facilius consequi, et efficere possint.

cognitio Jesu Christi,

Illud igitur primum videtur esse, ut semper meminerint, omnem Christiani hominis scientiam hoc capite comprehendendi, vel potius, quemadmodum Salvator noster ait, Hæc est vita æterna : ut cognoscant te, solum verum Deum, et quem misisti, Jesum Christum.¹ Quamobrem in eo præcipue ecclesiastici doctoris opera versabitur, ut fideles scire ex animo cupiant Jesum Christum, et hunc crucifixum,² sibi que certo persuadeant, atque intima cordis pietate, et religione credant, aliud nomen non esse datum hominibus sub cælo, in quo oporteat nos salvos fieri,³ siquidem ipse propitiatio est pro peccatis nostris.⁴

justitia,

At vero quia in hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus,⁵ proximum est, et cum eo, quod diximus, maxime conjunctum, ut simul etiam ostendat, vitam a fidelibus non in otio et desidia degendam esse, verum oportere, ut, quemadmodum ipse ambulavit, ita et nos ambulemus,⁶ sectemurque omni studio justitiam, pietatem, fidem, caritatem, mansuetudinem;⁷ dedit enim semetipsum

¹Joan. XVII. 3. — ²1. Cor. II. 2. — ³Act. IV. 12. — ⁴1. Joan. II. 2. — ⁵1. Joann. II. 3. — ⁶1. Joann. II. 6. — ⁷1. Timot. VI. 11

pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum,¹ quæ Apostolus Pastoribus præcipit, ut loquantur, et exhortentur.

Cum autem Dominus, ac Salvator noster non solum dixerit, sed etiam exemplo suo demonstrarit, legem, et prophetas ex dilectione pendere, Apostolus deinde confirmarit, caritatem esse finem præcepti, ac legis plenitudinem,² dubitare nemo potest, hoc, tamquam præcipuum munus, omni diligentia curandum esse, ut populus fidelis ad immensam Dei erga nos bonitatem amandam excitetur, ac divino quodam ardore incensus, ad summum illud et perfectissimum bonum rapiatur ; cui adhærere, solidam, et veram felicitatem esse is plane sentiet, qui illud Prophetæ dicere poterit : Quid enim mihi est in cælo, et a te quid volui super terram?³ Hæc nimirum est via illa excellentior, quam idem Apostolus demonstravit, cum omnem doctrinæ, et institutionis suæ rationem ad caritatem, quæ nunquam excidit,⁴ dirigeret. Sive enim credendum, sive sperandum, sive agendum aliquid proponatur, ita in eo semper caritas Domini nostri commendari debet, ut quivis perspiciat, omnia perfectæ Christianæ virtutis opera non aliunde, quam a dilectione ortum habere, neque ad alium finem, quam ad dilectionem referenda esse.

CUM autem in omni re tradenda plurimum intersit, utrum hoc, an illo modo aliquid doceas, tum vero hoc in Christiani populi institutione maximi momenti existimandum est. Observanda est enim audientium ætas, ingenium, mores, conditio, ut qui docendi munus exercet, omnia omnibus efficiatur, ut et omnes Christo lucrifaciat,⁵ et seipsum fidelem ministrum, et dispensatorem probare possit,⁶ ac veluti servus bonus, et fidelis, dignus sit, qui super multa constituatur a Domino.⁷ Neque vero unius tantum generis homines fidei suæ commissos esse arbitretur, ut præscripta quadam, et certa docendi formula erudire, atque ad veram pietatem

7.

Modus docendi auditoribus accommodatus.

®

¹ Tit. II. 14. — ² Matth. XXII. 40. 1. Tim. I. 5. Rom. XIII. 10. — ³ Psal. LXXII. 25. — ⁴ 1. Corinth. XII. 31. XIII. 8. — ⁵ 1. Corinth. IX. 22. — ⁶ 1. Corinth. IV. 1, 2. — ⁷ Matth. XXV. 23.

instituere æque omnes fideles possit : sed cum alii veluti modo geniti infantes sint,¹ alii in Christo adolescere incipiant, nonnulli vero quodam modo confirmata sint ætate, necesse est diligenter considerare, quibus lacte, quibus solidiore cibo opus sit,² ac singularis ea doctrinæ alimenta præbere, quæ spiritum augeant, donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.³ Id vero Apostolus in se ipso omnibus observandum indicavit, cum dixit, se Græcis, et Barbaris, sapientibus, et insipientibus debitorem esse;⁴ ut videlicet intelligerent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradendis fidei mysteriis, ac vitæ præceptis, doctrinam ad audientium sensum, atque intelligentiam accommodari oportere, ut cum eorum animos, qui exercitatos sensus habent, spirituali cibo expleverint, ne interim parvulos fame perire patiantur, ut qui panem petant, et non sit qui frangat eis.⁵ Neque vero cujusquam studium in docendo retardari debet, propterea quod interdum necesse sit auditorem earum rerum præceptis instrui, quæ leviores, et humiliores videntur, nec sine molestia ab iis potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, ac conquiescit. Nam si ipsa æterni patris sapientia in terras descendit, ut in carnis nostræ humilitate cælestis vitæ præcepta nobis traderet; quem non compellat caritas Christi,⁶ ut parvulus fiat in medio fratrum suorum, et tamquam nutrix fovens filios suos ita cupide proximorum salutem desideret, ut, quod de se ipso Apostolus testatur,⁷ eis velit non solum Evangelium Dei, sed etiam animam tradere?

8. OMNIS autem doctrinæ ratio, quæ fidelibus tradenda sit, verbo Dei continetur, quod in scripturam, traditionesque distributum est. Itaque in harum rerum meditatione Pastores dies, noctesque versabuntur, memores illius D. Pauli admonitionis, quam ad Timotheum scriptam, omnes, quicumque animarum curæ præpositi sunt, ad se pertinere

Duplex fons doctrinæ, scriptura et traditio.

¹ 1. Petr. II. 2. — ² 1. Cor. III. 2. Heb. V. 12. — ³ Eph. IV. 13. — ⁴ Rom. I. 14. — ⁵ Thren. IV. 4. — ⁶ 2. Cor. V. 14. — ⁷ 1. Thes. II. 7, 8.

existimabunt; est autem hæc admonitio in hunc modum Attende lectioni, exhortationi, et doctrinæ : est enim omnis scriptura divinitus inspirata utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.²

SED quoniam, quæ divinitus tradita fuerunt, multa sunt, et varia, ut nec ita facile aut animo comprehendi, aut etiam, mente comprehensa, memoria teneri possint, ut cum se obtulerit docendi occasio, eorum parata sit et prompta explicatio, sapientissime majores nostri totam hanc vim, et rationem salutaris doctrinæ, in quatuor hæc capita redactam, distribuerunt, apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam orationem; nam omnia, quæ Christianæ fidei disciplina tenenda sunt, sive ad Dei cognitionem, sive ad mundi creationem et gubernationem, sive ad humani generis redemptionem spectent, sive ad bonorum præmia, et malorum pœnas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt, et tamquam instrumenta ad divinam gratiam consequendam, hæc septem sacramentorum doctrina complectitur. Jam vero quæ ad leges referuntur, quorum finis est caritas,³ Decalogo descripta sunt. Quidque denique ab hominibus optari, sperari, ac salutariter peti possit, id Dominica preceatione comprehenditur. Quare sequitur, ut, explanatis quatuor his quasi communibus sacræ scripturæ locis, nihil fere ad eorum intelligentiam, quæ Christiano homini discenda sunt, desiderari possit.

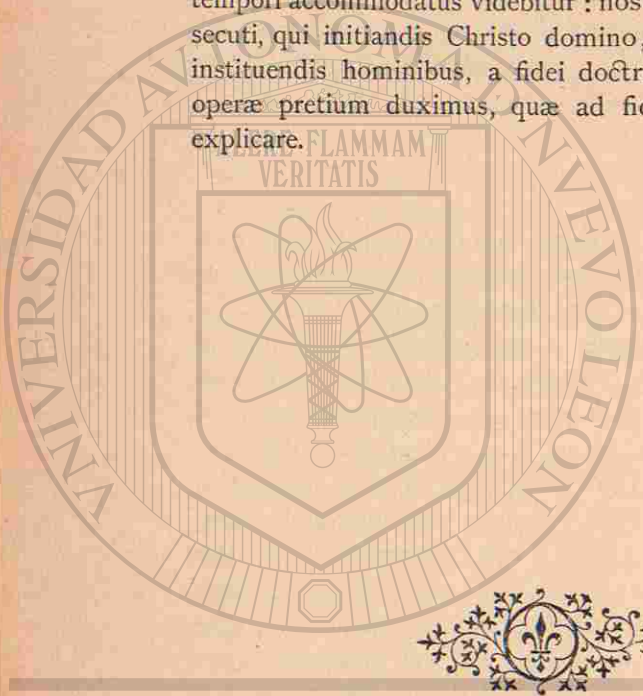
Itaque visum est monere Parochos, ut, quoties usu venerit, ut aliquem interpretentur evangelii, vel quemvis alium divinæ scripturæ locum, intelligant, ejus loci, quicumque is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum, quæ diximus, quo tanquam ad ejus doctrinæ fontem, quod explicandum sit, confugient; exempli causa, si explanandum sit illud evangelium primæ dominicæ Adventus : Erunt signa in sole et luna,⁴ etc. quæ ad eam rationem pertinent, tradita sunt illo Symboli articulo : Venturus est judicare vivos et mortuos; quibus inde assum-

9. *Doctrina quatuor præcipua capita.*

10. *Monitum practicum.*

¹ 1. Tim. IV. 13. — ² 2. Tim. III. 16, 17. — ³ 1. Tim. I. 5. — ⁴ Luc. XXI. 25.

ptis, Pastor una eademque opera fidelem populum et Symbolum, et Evangelium docebit. Quare in omni docendi, et interpretandi munere, hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam divinæ scripturæ vim, atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui et personis, et tempori accommodatus videbitur: nos Patrum auctoritatem secuti, qui initiandis Christo domino, et in ejus disciplina instituendis hominibus, a fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare.

Pars Prima.
DE SYMBOLO FIDEI.

SED quoniam in divinis litteris multiplex est fidei significatio, hic de ea loquimur, cujus vi omnino assentimur iis, quæ tradita sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit, præsertim cum scriptum sit: Sine fide impossibile est placere Deo.¹ Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altio sit, quam ut humanæ mentis acie perspici possit, necesse ei erat, ipsius a Deo cognitionem accipere. Hæc vero cognitio nihil aliud est, nisi fides, cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobavit; nulla enim fidelibus potest accedere dubitatio in iis, quorum Deus auctor est, qui est ipsa veritas; ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo habemus, intersit, et illam, quam humanæ historiæ scriptoribus adhibemus. Fides autem, quamquam late pateat, et magnitudine, ac dignitate differat, (est enim sic in sacris litteris: Modicæ fidei, quare dubitasti?² et, Magna est fides tua:³ et, Adauge nobis fidem:⁴ item, Fides sine operibus mortua:⁵ et, Fides, quæ per caritatem operatur)⁶ tamen est idem genere, et diversis fidei gradibus eadem definitionis vis, et ratio convenit. Quam vero fructuosa sit, et quantam ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur.

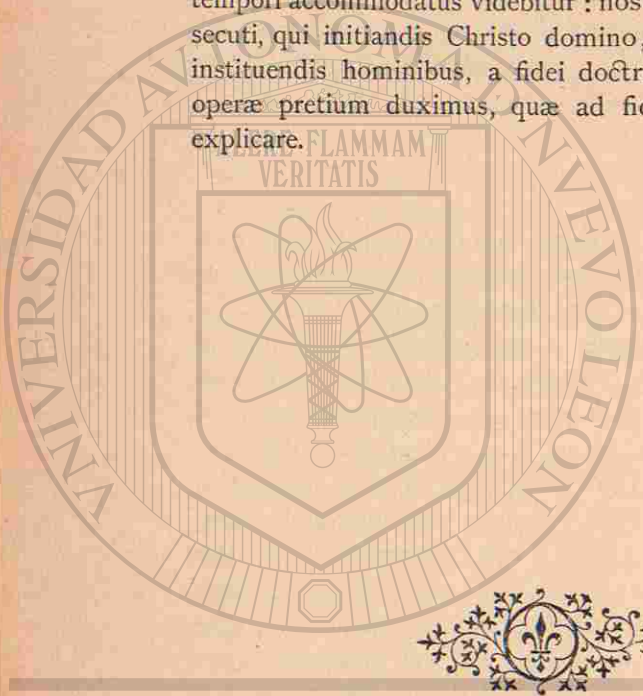
Quæ igitur primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque sancti Apostoli, divino spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt. Nam cum mandatum a Domino accepissent, ut pro ipso legatione fungentes,⁷ in universum mundum proficiscerentur, atque omni creaturæ Evangelium prædicarent,⁸ Christianæ fidei formulam componendam censuerunt, ut scilicet id ipsum

I.
Fidei definitio.

2.
Symbolum fidei.

¹ Heb. XI. 6. — ² Matth. XIV. 31. — ³ Matth. XV. 28. — ⁴ Luc. XVII. 5.
⁵ Jac. II. 20. — ⁶ Galat. V. 6. — ⁷ 2. Cor. V. 20. — ⁸ Marc. XVI. 15.

ptis, Pastor una eademque opera fidelem populum et Symbolum, et Evangelium docebit. Quare in omni docendi, et interpretandi munere, hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam divinæ scripturæ vim, atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui et personis, et tempori accommodatus videbitur: nos Patrum auctoritatem secuti, qui initiandis Christo domino, et in ejus disciplina instituendis hominibus, a fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Pars Prima.
DE SYMBOLO FIDEI.

SED quoniam in divinis litteris multiplex est fidei significatio, hic de ea loquimur, cujus vi omnino assentimur iis, quæ tradita sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit, præsertim cum scriptum sit: Sine fide impossibile est placere Deo.¹ Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altio sit, quam ut humanæ mentis acie perspici possit, necesse ei erat, ipsius a Deo cognitionem accipere. Hæc vero cognitio nihil aliud est, nisi fides, cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobavit; nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio in iis, quorum Deus auctor est, qui est ipsa veritas; ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo habemus, intersit, et illam, quam humanæ historiæ scriptoribus adhibemus. Fides autem, quamquam late pateat, et magnitudine, ac dignitate differat, (est enim sic in sacris litteris: Modicæ fidei, quare dubitasti?² et, Magna est fides tua:³ et, Adauge nobis fidem:⁴ item, Fides sine operibus mortua:⁵ et, Fides, quæ per caritatem operatur)⁶ tamen est idem genere, et diversis fidei gradibus eadem definitionis vis, et ratio convenit. Quam vero fructuosa sit, et quantam ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur.

Quæ igitur primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque sancti Apostoli, divino spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt. Nam cum mandatum a Domino accepissent, ut pro ipso legatione fungentes,⁷ in universum mundum proficiscerentur, atque omni creaturæ Evangelium prædicarent,⁸ Christianæ fidei formulam componendam censuerunt, ut scilicet id ipsum

I.
Fidei definitio.

2.
Symbolum fidei.

¹ Heb. XI. 6. — ² Matth. XIV. 31. — ³ Matth. XV. 28. — ⁴ Luc. XVII. 5.
⁵ Jac. II. 20. — ⁶ Galat. V. 6. — ⁷ 2. Cor. V. 20. — ⁸ Marc. XVI. 15.

omnes sentirent, ac dicerent, neque ulla essent inter eos schismata, quos ad fidei unitatem vocassent, sed essent perfecti in eodem sensu et in eadem sententia.¹ Hanc autem Christianæ fidei, et spei professionem a se compositam, apostoli Symbolum appellarunt, sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt, conflata est, sive quia ea veluti nota, et tessera quadam uterentur, qua desertores, et subintroductos falsos fratres,² qui evangelium adulterabant,³ ab iis, qui vere Christi militiæ sacramento se obligarent, facile possent internoscere.

3. *Symboli distributio.*
Cum multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum sigillatim, vel universe certam, et firmam fidem habere oportet, tum vero illud primo, ac necessario omnibus credendum est, quod veluti veritatis fundamentum, ac summam de divinæ essentiæ unitate, et trium personarum distinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo apostolorum comprehensam esse, Parochus docebit. Nam, ut majores nostri, qui in hoc argumento pie, et accurate versati sunt, observaverunt, in tres potissimum partes ita distributum videtur, ut in una divinæ naturæ prima persona et mirum creationis opus describatur; in altera, secunda persona, et humanæ redemptionis mysterium; in tertia, tertia item persona, caput, et fons sanctitatis nostræ, variis, et aptissimis sententiis concludatur. Eas autem sententias, similitudine quadam a Patribus nostris frequenter usurpata, articulos appellamus. Ut enim corporis membra articulis distinguuntur: ita etiam in hac fidei confessione quidquid distincte, et separatim ab alio nobis credendum est, recte, et apposite articulum dicimus.

¹ 1. Corinth. I. 10. — ² Gal. II. 4. — ³ 2. Cor. II. 17, IV. 2.

Articulus primus.

Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli, et terræ.

HIS verbis ea sententia subjecta est: certo credo, ac sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis personam, qui sua omnipotenti virtute cælum ipsum, et terram, et omnia, quæ cæli, et terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, et condita tuetur, ac regit: neque solum eum corde credo, et ore confiteor, verum summo studio, ac pietate ad illum, veluti summum, et perfectissimum bonum, contendo. Hæc igitur sit brevis quædam primi hujus articuli comprehensio. Sed quoniam magna mysteria in singulis fere verbis latent, ea nunc diligentius Parocho perpendenda sunt: ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus majestatis gloriam contemplandam cum timore, et tremore fidelis populus accedat.

2. *Fides est assensus firmus Deo loquenti præstitus.*
CREDO. Igitur credendi vox hoc loco putare, existimare, opinari non significat, sed, ut docent sacræ litteræ, certissimæ assensionis vim habet, qua mens Deo, sua mysteria aperienti, firme, constanterque assentitur. Quamobrem is credit, (quod ad hujus loci explicationem attinet) cui aliquid sine ulla hæsitatione certum, et persuasum est. Neque vero existimare quisquam debet, fidei notitiam minus certam esse, quod ea non cernantur, quæ nobis credenda fides proponit; etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametsi rebus perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit. Deus enim qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ut non sit nobis opertum evangelium,¹ sicut iis, qui pereunt. Jam vero ex iis, quæ dicta sunt, consequitur, eum, qui caelesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberum esse. Deus enim cum jussit nos credere, non divina judicia scrutanda, eorumque rationem, et causam perquirendam nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit; quæ efficit, ut animus in æter-

¹ 2. Cor. IV. 3, 6.

næ veritatis notitia conquiescat. Ac profecto cum Apostolus testetur: Deus verax est, omnis autem homo mendax; si arrogantis, et impudentis hominis est, gravi, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut testibus probetur: cujus temeritatis, atque adeo stultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cælestis, ac salutaris doctrinæ rationes requirere? fides itaque, seclusa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est.

3. Verum illud præterea doceat Parochus, eum, qui dicit *Fidei professio exterior, necessaria.* Credo, præterquam quod intimum mentis suæ assensum declarat, qui interior fidei actus est, debere id, quod animo inclusum habet, aperta fidei professione præferre, summaque alacritate palam fateri, ac prædicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit: Credidi, propter quod locutus sum: ² imitari Apostolos, qui ad principes populi responderunt: Non possumus, quæ vidimus, et audivimus, non loqui: ³ D. Pauli præclara illa voce excitari: Non erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti. ⁴ Item quo maxime hujus sententiæ veritas confirmatur: Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. ⁵

4. *Sublimiorem Dei cognitionem fides præbet.* IN DEUM. Hinc jam Christianæ sapientiæ dignitatem, et præstantiam, ex eaque quantum divinæ bonitati debeamus, cognoscere licet, quibus datum est, statim ad rei præstantissimæ, maximeque expetendæ cognitionem, quasi fidei gradibus ascendere. In hoc enim multum inter se differunt Christiana philosophia, et hujus sæculi sapientia, quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, et ab iis, quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores vix tandem invisibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum causam et auctorem agnoscit, atque intelligit. Contra vero illa humanæ mentis aciem ita exacuit, ut in cælum nullo labore penetrare possit, atque divino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde quæ infra ipsum posita sunt, intueri

¹ Rom. III. 4. — ² Psal. CXV. 10. — ³ Act. IV. 20. — ⁴ Rom. I. 16. — ⁵ Rom. X. 10.

ut nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum Principem, cum summa animi jucunditate experiamur, et credentes exultemus lætitia inenarrabili. ² Recte igitur fideles primo se in Deum credere profitentur, cujus majestatem ex Jeremiæ sententia, incomprehensibilem esse dicimus; ³ Lucem enim, ut ait Apostolus, inhabitat inaccessibleem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest; ⁴ cum enim ad Moysen loqueretur, Non videbit me, inquit, homo, et vivet. ⁵ Nam ut mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perveniat, necesse est eam omnino a sensibus abstractam esse, cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus.

Sed quamvis hæc ita sint, non reliquit tamen Deus, ut inquit Apostolus, semetipsum sine testimonio, benefaciens de cælo, dans pluvias et tempora fructifera, implens cibo et lætitia corda hominum. ⁶ Quæ causa fuit philosophis nihil abjectum de Deo sentiendi, et quidquid corporeum, quidquid concretum, et admixtum est, ab eo longissime removendi: cui etiam bonorum omnium perfectam vim, et copiam tribuerunt, ut ab eo, tamquam a perpetuo quodam, et inexhausto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanant: quem sapientem, veritatis auctorem, et amantem, justum, beneficentissimum, et aliis nominibus appellaverunt, quibus summa, et absoluta perfectio continetur: cujus immensam, et infinitam virtutem, omnem complementem locum, et per omnia pertinentem esse dixerunt. Hoc ex divinis litteris longe melius constat, et illustrius, ut illo loco, Spiritus est Deus: ⁷ item, Estote vos perfecti, sicut et Pater vester cælestis perfectus est: ⁸ tum, Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus: ⁹ et illud, O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei: ¹⁰ deinde, Deus verax est: ¹¹ et, Ego sum via, et veritas, et vita: ¹² præterea, Justitia plena est dextera tua: ¹³ denique, Aperis tu manum tuam, et implebis omne animal benedictione: ¹⁴ postremo, Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? et, Si ascendero

5. *Ratione etiam cognosci potest Deus.*

¹ I Pet. II. 9. — ² Ibid. I. 8. — ³ Hier. XXXII. 19. — ⁴ I. Tim. VI. 16. — ⁵ Exod. XXXIII. 20. — ⁶ Act. XIV. 16. — ⁷ Joan. IV. 24. — ⁸ Matt. V. 48. — ⁹ Hebr. IV. 13. — ¹⁰ Rom. XI. 33. — ¹¹ Rom. III. 4. — ¹² Joan. XIV. 6. — ¹³ Psal. XLVII. 11. — ¹⁴ Psal. CXLIV. 16.

in cælum, tu illic es : si descendero in infernum, ades. Si sum-
psero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis ma-
ris, etc.¹ et, Numquid non cælum et terram ego impleo, dicit
Dominus?²

6. Magna et præclara hæc sunt, quæ de Dei natura sacrorum
librorum auctoritati consentanea, et consequentia ex rerum
effectarum investigatione philosophi cognoverunt; quam-
quam in eo etiam cælestis doctrinæ necessitatem cognosci-
mus, si animadvertamus, fidem non solum hoc præstare,
quemadmodum supra dictum est, ut quæ viri tantum sapien-
tes longo studio consecuti sunt, ea rudibus quoque, et im-
peritis hominibus statim pateant, atque in promptu sint;
verum, ut rerum notitia, quæ fidei disciplina comparatur,
multo certior, atque ab omni errore purior in mentibus
nostris insideat, quam si eas ipsas res, humanæ scientiæ ra-
tionibus comprehensas, animus intelligeret. Sed quanto præ-
stantior divini numinis cognitio censenda est, ad quam non
communiter omnibus naturæ contemplatio, sed proprie cre-
dentibus fidei lumen aditum patefecit; hæc autem Symboli
articulis continetur, qui nobis divinæ essentiae unitatem, et
trium personarum distinctionem, tum vero ipsum Deum esse
ultimum hominis finem aperiunt, a quo cælestis, æternæque
beatitudinis possessio exspectanda sit : siquidem a divo
Paulo didicimus, Deum inquirentibus se remuneratorem esse.
Hæc quanta sint, et an ejus generis sint bona, ad quæ huma-
na cognitio adspirare potuerit, multo ante eundem Aposto-
lum Isaias propheta his verbis ostendit : A sæculo non au-
dierunt, neque auribus perceperunt : oculus non vidit, Deus,
absque te, quæ preparasti exspectantibus te.⁴

7. Sed ex iis, quæ diximus, unum etiam Deum esse, non
plures Deos, confitendum est; nam cum Deo summam bo-
nitatem, et perfectionem tribuamus, fieri non potest, ut id,
quod summum, atque absolutissimum est, inveniatur in plu-
ribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imper-
fectus est : quare nec Dei natura illi convenit; hoc autem
multis sacrarum litterarum locis comprobatur; scriptum est

¹ Psal. CXXXVIII. 7. 8. 9. — ² Hier. XXIII. 24. — ³ Heb. XI. 6. —
⁴ Isai. LXIV. 4.

enim : Audi Israel : Dominus Deus noster, Deus unus est;¹
præterea est Domini jussum : Non habebis Deos alienos
coram me;² deinde per prophetam sæpe admonet : Ego
primus, et ego novissimus, et absque me non est Deus;³
Apostolus etiam palam testatur : Unus Dominus, una fides,
unum baptisma.⁴ Neque vero nos moveat, quod interdum
sacræ litteræ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt.
Nam quod prophetas, et judices deos appellarunt, non gen-
tium more factum est, quæ sibi plures deos stulte, et impie
finxerunt, sed quadam loquendi consuetudine significare vo-
luerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quæ
Dei munere illis concessa sit.

Deum igitur natura, substantia, essentia unum, quem
admodum ad confirmandam veritatem in symbolo Nicæni
concilii dictum est, Christiana fides credit, et profitetur, sed
altius etiam ascendens ita unum intelligit, ut unitatem in tri-
nitate, et trinitatem in unitate veneretur : de quo nobis
mysterio nunc dicere incipiendum est; sequitur enim in
Symbolo,

PATREM. Sed quoniam Patris vox non una ratione Deo
tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria
hujus loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris
fides lucem non attulit, æternam substantiam esse intellexe-
runt, a qua res ortæ essent, et cujus providentia omnia gu-
bernarentur, suumque ordinem, et statum conservarent. Ex
humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum
eum, a quo familia propagata est, cujusque consilio, et im-
perio regitur, patrem vocabant, ita hac ratione factum est,
ut Deum, quem omnium rerum opificem, et rectorem
agnoscebant, Patrem appellari voluerint; eodem nomine sa-
cræ etiam litteræ usæ sunt, cum de Deo loquentes univer-
sorum creationem, potestatem, admirabilemque providen-
tiam ei tribuendam indicarent; legimus enim : Numquid
non ipse est pater tuus, qui possedit te, et fecit, et creavit
te?⁵ et alibi : Numquid non pater unus omnium nostrum?
Numquid non Deus unus creavit nos?⁶ At vero multo fre-

8.
*Deus est
creatione
pater om-
nium,*

¹ Deut. VI. 4. — ² Exod. XX. 3. — ³ Isa. XLI. 4. XLIV. 6. — ⁴ Ephes.
IV. 5. — ⁵ Deut. XXXII. 6. — ⁶ Mal. II. 10.

*præcipue
Christianorum
ratione ad-
optionis.*

quentius, et peculiari quodam nomine, præsertim in novi testamenti libris, Deus pater Christianorum dicitur, qui non acceperunt spiritum servitutis in timore, sed acceperunt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, Abba Pater :¹ eam enim caritatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur, et simus :² quod si filii, et heredes : heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus;³ nec confunditur vocare nos fratres.⁴ Sive igitur communem creationis, et providentiæ, sive præcipuam spiritualis adoptionis causam spectes, merito fideles Deum patrem se credere profitentur.

9.

*Nomen
patris in-
dicat plu-
ralitatem
persona-
rum*

Verum, præter eas notiones, quas explicavimus, Patris nomine audito, ad altiora mysteria mentem erigendam esse Parochus docebit. Quod enim in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum et abstrusum est, quodque humana ratio, et intelligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id Patris vocabulo divina oracula nobis aperire incipiunt. Indicat autem hoc nomen, in una divinitatis essentia non unam tantum personam, sed personarum distinctionem credendam esse. Tres enim sunt in una divinitate personæ : Patris, qui a nullo genitus est; Filii, qui ante omnia sæcula a Patre genitus est; Spiritus sancti, qui itidem ab æterno ex Patre et Filio procedit. Atqui Pater est in una divinitatis substantia prima persona, qui cum unigenito Filio suo, et Spiritu sancto unus est Deus, unus est Dominus, non in unius singularitate personæ, sed in unius trinitate substantiæ.

10.

*quæ suis
tantum
proprie-
tatibus
distinctæ
intelli-
guntur.*

Jam vero hæ tres personæ cum in iis quidquam dissimile, aut dispar cogitare nefas sit, suis tantummodo proprietatibus distinctæ intelliguntur. Pater siquidem ingenus est : Filius a Patre genitus : Spiritus sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium personarum eandem essentiam, eandem substantiam confitemur : ut in confessione veræ, sempiternæque Deitatis, et in personis proprietatem, et in essentia unitatem, et in trinitate æqualitatem piæ, et sancte colendam credamus. Nam quod Patris primam esse personam dicimus, hoc non ita accipiendum est, perinde ac si aliquid in trinitate prius, aut posterius, majus, aut minus cogite-

¹ Rom. VIII. 15. — ² 1. Joan. III. 1. — ³ Rom. VIII. 17. 29. — ⁴ Hebr. II. 11.

mus; absit enim hæc a fidelium mentibus impietas, cum eandem æternitatem, eandem gloriæ majestatem in tribus personis Christiana religio prædicet. Sed patrem, propterea quod ipse sit principium sine principio, primam esse personam, vere, et sine ulla dubitatione affirmamus; quæ quidem uti patris proprietate distincta est, ita in unam illam præcipue hoc convenit, quod filium ab æterno genuerit : semper enim Deum simul et patrem fuisse, nobis significatur, cum Dei, et patris nomina conjuncta in hac confessione pronuntiamus.

Verum, quoniam in nullius rei, quam hujus omnium altissimæ, ac difficillimæ notitia, atque explicatione, aut periculosius versari, aut gravius errare possumus; doceat Parochus, religiose retinenda esse essentiæ, et personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur, et sciant fideles unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtilius exquirere nihil oportet, cum meminerimus illius vocis : Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria :¹ satis enim videri debet, quod fide certum, et exploratum habeamus, nos a Deo (cujus oraculis non assentiri, extremæ stultitiæ, atque miseræ est) ita edoctos esse. Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.² Rursus, tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt.³ Oret tamen assidue, ac precetur Deum, et patrem, qui universa ex nihilo condidit, disponitque omnia suaviter,⁴ qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri,⁵ qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit : oret, inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus⁶ dignus sit, qui videat quæ tanta sit Dei patris fecunditas, ut seipsum intuens, atque intelligens, parem et æqualem sibi filium gignat, quove modo duorum idem plane et par caritatis amor, qui spiritus sanctus est, a patre et filio procedens, genitorem, et genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se conectat; atque ita divinæ Trinitatis una sit essentia, et trium personarum perfecta distinctio.

Pater dicitur prima persona, quia principium sine principio.

II.

De trinitate ne subtilius exquiratur.

¹ Prover. XXV. 27. — ² Matth. XXVIII. 19. — ³ 1. Joan. V. 7. — ⁴ Sap. VIII. 1. — ⁵ Joa. I. 12. — ⁶ Luc. XVI. 9.
CAT. TRID. — 2

12. OMNIPOTENTEM. Solent sacræ litteræ multis nominibus Dei summam vim, et immensam majestatem explicare, ut ostendant quanta religione et pietate illius sanctissimum numen colendum sit: sed in primis doceat Parochus, illi omnipotentem vim frequentissime tribui; ipse enim de se dicit, Ego Deus omnipotens;¹ et rursus Jacob, cum filios ad Joseph mitteret, ita illis precatus est: Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem;² deinde vero in Apocalypsi scriptum est, Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens;³ et alibi, Dies magnus Dei omnipotentis⁴ appellatur. Nonnunquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque huc pertinet, quod dicitur: Non erit impossibile apud Deum omne verbum.⁵ Numquid manus Domini invalida est?⁶ item, Subest tibi, cum volueris, posse;⁷ et alia generis ejusdem; ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est.

3. *Quid significet Omnipotens.*
Intelligimus autem hoc nomine, nihil esse, nihil animo, et cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat. Etenim non solum hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet, nimirum, ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant, verum etiam multa majora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ menti, et intelligentiæ suspicari non licet. Neque vero, cum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest; hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est: Deus vero, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia, posse ea, infirmitatis est, non summæ, et infinitæ omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longe omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ ejus essentiæ maxime conjuncta, et convenientia non sunt.

Recte autem, sapienterque factum Parochus ostendat, ut, prætermisissis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc

¹ Gen. XVII. 1. — ² Gen. XLIII. 14. — ³ Apoc. I. 8. — ⁴ Apoc. XVI. 14.
⁵ Luc. I. 37. — ⁶ Num. XI. 23. — ⁷ Sap. XII. 18.

unum nobis credendum in Symbolo proponeretur. Nam cum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni, et imperio subjecta esse. Cum vero omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens est, ut cetera etiam explorata de illo habeamus; quæ si desint, quo modo omnipotens sit, prorsus intelligere non possumus. Præterea nulla res tam ad fidem, et spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri a Deo posse; quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum, et admirabile sit, rerumque ordinem, ac modum superet, illi tamen facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine ulla hæsitacione assentitur: quin potius, quo majora sunt, quæ divina oracula docent, eo libentius fidem eis habendam esse existimat. Quod si boni etiam aliquid exspectandum sit, nunquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur, sed erigit sese, atque confirmat, sæpe illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit. Quare hac fide præcipue munitos nos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum, et utilitatem edere cogimur, vel cum a Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum apostolis incredulitatem objiciens diceret: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic: transi hinc illuc; et transibit, et nihil impossibile erit vobis.¹ De altero autem sanctus Jacobus ita testatus est: Postulet in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur; non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino.² Multa præterea hæc fides commoda, atque utilitates nobis præbet, in primis vero ad omnem animi modestiam, et humilitatem nos instituit: sic enim inquit Princeps apostolorum: Humiliamini sub potenti manu Dei.³ Monet etiam non esse trepidandum, ubi non sit timor, sed unum Deum timendum esse, in cujus potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sint; inquit enim Salvator noster: Ostendam vobis, quem timeatis: timete eum, qui postquam occiderit, habet

14.

In symbolo cur Deus proponatur credendus omnipotens.

Fidei in Deum omnipotentem utilitas.

¹ Matth. XVII. 19. — ² Jac. I. 6. 7. — ³ 1 Petr. V. 6.

potestatem mittere in gehennam.¹ Utimur deinde hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda, et celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamet : Fecit mihi magna qui potens est.²

15. Sed quod Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem in errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse, ut filio etiam, et spiritui sancto commune non sit. Nam quemadmodum Deum patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum, neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus, ita æque patrem, ac filium, et spiritum sanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, sed unum omnipotentem³ esse confitemur. At vero, præcipua quadam ratione, patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus, uti etiam filio, qui æternum patris verbum est, sapientiam, et spiritui sancto, quia utriusque amor est, bonitatem tribuimus : quamvis hæc et alia hujusmodi nomina communiter in tribus personis, ex catholica fidei regula dicantur.

16. **CREATOREM CÆLI ET TERRÆ.** Quam necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulo ante fidelibus tradi, ex iis quæ nunc de universorum creatione explicanda erunt, perspicui potest. Tanti enim operis miraculum facilius creditur, quod nullus de immensa creatoris potestate dubitandi locus relinquatur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creavit, idque nulla vi, aut necessitate coactus, sed sua sponte, et voluntate instituit. Neque vero ulla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus, quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur; nam Dei natura, ipsa per se beatissima, nullius rei indigens est, ut inquit David : Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.⁴ Quemadmodum autem sua bonitate adductus, quæcumque voluit, fecit : ita non exemplum aliquod, aut formam, quæ extra se posita esset, cum universa conderet, secutus est; verum quia rerum omnium exemplar divina

¹ Luc. XII. 5. — ² Luc. I. 49. — ³ Symb. Athan. n. 15. — ⁴ Psal. XV. 2.

intelligentia continetur, id summus artifex in se ipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia, et infinita virtute, quæ ipsius propria est, rerum universitatem initio procreavit : Ipse enim dixit, et facta sunt : ipse mandavit, et creata sunt.⁵

Verum cæli, et terræ nomine, quidquid cælum, et terra complectitur, intelligendum est. Nam præter cælos, quos opera digitorum ejus⁶ Propheta appellavit, solis etiam splendorem, lunæque, et ceterorum siderum ornatum addidit, atque, ut essent in signa, et tempora, et dies, et annos, ita cælorum orbis certo, et constanti cursu temperavit, ut nihil perpetua eorum conversione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri possit.

Præterea spiritualement naturam, innumerabilesque angelos, qui Deo ministrarent, atque assisterent, ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ suæ, et potestatis munere auxit, atque ornavit. Nam cum illud sit in divinis litteris, Diabolum in veritate non stetisse;⁷ perspicuum est, eum, reliquosque desertores angelos ab ortus sui initio gratia prælitos fuisse; de quo ita est apud sanctum Augustinum : Cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærent, angelos creavit, simul in eis et condens naturam, et largiens gratiam. Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam sanctos angelos fuisse credendum est.⁸ Quod autem ad scientiam attinet, exstat illud sacrarum litterarum testimonium : Tu, domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei, ut intelligas omnia super terram. Potestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis : Potentes virtute, facientes verbum illius;⁹ atque ob eam rem sæpe in sacris litteris virtutes, et exercitus Domini appellantur. Sed quamvis omnes ii cælestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen, qui a Deo parente, et creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terræ carcerem inclusi, æternas superbiæ suæ pœnas luunt : de quibus Princeps apostolorum scribit in hunc modum : Angelis peccantibus non pepercit, sed ruden-

⁵ Psal. XXXII. 9. — ⁶ Psal. VIII. 4. — ⁷ Joan. VIII. 44. — ⁸ Aug. lib. XII. de Civ. Dei cap. 9. — ⁹ 2. Reg. XIV. 20. — ¹⁰ Psal. CII. 20.

17.
*cælum et
terram*

18.
*naturam
spiritua-
lem,*

tibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari.¹

19. At vero terram etiam super stabilitatem suam fundatam *animalia*, Deus verbo suo iussit in media mundi parte consistere, effecitque ut ascenderent montes, et descenderent campi in locum, quem fundavit eis : ac, ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neque convertentur operire terram.² Deinde non solum arboribus, omnique herbarum, et florum varietate convestivit, atque ornavit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas, et aera, ita etiam terras complevit.

20. *et hominem.* Postremo ex limo terræ hominem sic corpore affectum, et constitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipsius vi, sed divino beneficio immortalis esset, et impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem, et similitudinem suam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit : omnes præterea motus animi, atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio numquam non parerent. Tum originalis justitiæ admirabile donum addidit, ac deinde ceteris animantibus præesse voluit : quæ quidem facile erit Parochis ad fidelium institutionem ex sacra Genesis historia cognoscere.

21. Hæc igitur de universorum creatione, cæli, et terræ verbis intelligenda sunt : quæ omnia breviter quidem Propheta complexus est illis verbis : Tui sunt cæli, et tua est terra, orbem terræ, et plenitudinem ejus tu fundasti :³ sed multo etiam brevius Patres Nicæni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis, visibilium et invisibilium, significaverunt. Quæcumque enim rerum universitate comprehenduntur, atque a Deo creata esse confitemur, ea vel sub sensum cadunt, et visibilia dicuntur, vel mente, et intelligentia percipi a nobis possunt, quæ invisibilium nomine significantur.

22. *Deus omnium conservator aque ac rector,* Nec vero ita Deum creatorem, atque effectorem omnium credere oportet, ut existimemus, perfectò, absolutoque opere, ea, quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita ejus virtute constare potuisse. Nam quemadmodum, omnia ut

¹ 2. Pet. II. 4. — ² Psal. CIII. 5, 8, 9. — ³ Psal. LXXXVIII. 12.

essent, creatoris summa potestate, sapientia, et bonitate effectum est; ita etiam, nisi conditis rebus perpetua ejus providentia adesset, atque eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conservaret, statim ad nihilum reciderent; atque id scriptura declarat, cum inquit : Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur?¹

Non solum autem Deus universa, quæ sunt, providentia sua tuetur, atque administrat, verum etiam, quæ moventur, et agunt aliquid intima virtute, ad motum, atque actionem ita impellit, ut quamvis secundarum causarum efficientiam non impediatur, præveniat tamen, cum ejus occultissima vis ad singula pertineat, et quemadmodum Sapiens testatur : Attingat a fine usque ad finem fortiter, et disponat omnia suaviter.² Quare ab Apostolo dictum est, cum apud Athenienses annunciaret Deum, quem ignorantes colebant : Non longe est ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus.³

Atque hæc de primi articuli explicatione satis fuerint; si tamen illud etiam admonuerimus, creationis opus omnibus sanctæ, et individuae Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco, ex apostolorum doctrina, patrem creatorem cæli, et terræ confitemur : in scripturis sacris legimus de filio, Omnia per ipsum facta sunt :⁴ et de spiritu sancto, Spiritus Domini ferebatur super aquas :⁵ et alibi, Verbo Domini cæli firmati sunt : et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.⁶

¹ Sap. XI. 20. — ² Sap. VIII. 1. — ³ Act. XVII. 27. — ⁴ Joan. I. 3. — ⁵ Gen. I. 2. — ⁶ Psal. XXXII. 6.

Articulus secundus.

Et in Jesum Christum Filium ejus unicum
Dominum nostrum.

1. *Utilitas hujus articuli.* MIRIFICAM, et uberrimam esse utilitatem, quæ ex hujus articuli fide, et confessione confluit ad humanum genus, et illud sancti Joannis testimonium ostendit: Quisquis confesus fuerit, quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo: ¹ et beatitudinis præconium declarat, quod a Christo domino tributum est Principi apostolorum, Beatus es Simon Barjona, quia caro, et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. ² Hoc enim fundamentum firmissimum est nostræ salutis, ac redemptionis. Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fructus maxime ex felicissimi illius status ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocarat, incumbat in hanc curam Parochus, ut fideles communium miseriarum, et ærumnarum causam agnoscant.

2. *Hominis lapsus et miseria.* Cum enim a Dei obedientia descivisset Adam, interdictumque violasset illud, Ex omni ligno paradisi comede. De ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris: ³ in summam illam incidit calamitatem, ut sanctitatem, et justitiam, in qua constitutus fuerat, amitteret, et reliqua subiret mala, quæ sancta Tridentina Synodus uberius explicavit. Propterea vero peccatum, et peccati pœnam in uno Adam non constituisse commemorabunt, sed ex eo, tamquam ex semine, et causa, ad omnem posteritatem jure permanasse. ⁴

3. *Redemptoris necessitas.* Cum igitur ex altissimo dignitatis gradu concidisset nostrum genus, sublevari inde, et in pristinum locum restitui nullo modo poterat hominum aut angelorum viribus; quare reliquum erat illud ruinæ, et malorum subsidium, ut Dei filii infinita virtus, assumpta carnis nostræ imbecillitate, infinitam tolleret peccati vim, et nos reconciliaret Deo in sanguine suo.

¹ I. Joan. IV. 15. — ² Matth. XVI. 17. — ³ Gen. II. 16. — ⁴ Rom. V. 12.

Hujus autem redemptionis fides, et confessio hominibus ad salutem consequendam necessaria est, semperque fuit, quam Deus initio præmonstravit; nam in illa damnatione humani generis, quæ statim peccatum consecuta est, ostensa etiam fuit spes redemptionis illis verbis, quibus proprium diabolo damnum, quod ex liberatione hominum facturus erat, denuntiavit: Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus. ¹ Et deinceps eandem promissionem sæpe confirmavit, majoremque sui consilii significationem iis præsertim hominibus dedit, quibus voluit singularem benevolentiam præstare; inter ceteros vero, cum patriarchæ Abrahamæ sæpenumero hoc mysterium significasset, tum eo tempore apertius declaravit, cum ille Dei jussis obediens, filium suum unicum Isaac immolare voluit: inquit enim: Quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito propter me: benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, et velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. ² Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahamæ futurum, qui omnibus ab immanissima Satanae tyrannide libertatis salutem afferret; illum autem Dei filium, natum ex semine Abrahamæ secundum carnem, fore necesse erat. Non ita multo post Dominus, ut ejusdem promissionis memoria conservaretur, idem foedus cum Jacob Abrahamæ nepote sancivit. Nam cum ille in somnis vidit scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens cælum, angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam, ut testatur scriptura, audivit etiam Dominum innixum scalæ, dicentem sibi: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, et Deus Isaac: terram, in qua dormis, tibi dabo et semini tuo. Eritque semen tuum quasi pulvis terræ: dilataberis ad orientem, et occidentem, et septentrionem, et meridiem: et benedicentur in te, et in semine tuo cunctæ tribus terræ. ³ Neque postea destitit Deus eadem sui promissi memoria renovanda, et generi Abraham, et multis præterea hominibus Salvatoris

4.
Fides in redemptionem.

¹ Gen. III. 15. — ² Gen. XXII. 17, 18. — ³ Gen. XXVIII. 12, 13.

expectationem commovere : siquidem Judæorum republica, et religione constituta, notior populo suo fieri cœpit; nam et mutæ res significarunt, et homines prædixerunt, quæ, et quanta nobis dona salvator ille, et redemptor noster Christus Jesus allaturus esset. Ac propheta quidem, quorum mens cælesti lumine illustrata fuit, filii Dei ortum, admirabilia opera, quæ homo natus effecit, doctrinam, mores, consuetudinem, mortem, resurrectionem, ceteraque ejus mysteria, hæc omnia, quasi tum adessent, palam docentes, populo prænuñciarunt; ita ut, si futuri, et præteriti temporis tollatur diversitas, nihil jam inter prophetarum prædicta, et apostolorum prædicationem, nihil inter veterum patriarcharum fidem, et nostram interesse videamus. Sed jam de singulis articuli partibus dicendum videtur.

4. **JESUM CHRISTUM.** Jesus proprium est nomen ejus, qui Deus, et homo est, quod salvatorem significat, non quidem fortuito, aut hominum judicio, et voluntate, sed Dei consilio, et præcepto illi impositum. Angelus enim Mariæ matri ita annuntiavit : Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum.¹ Ac deinde Joseph virginis sponso non solum, ut eo nomine puerum appelleret, præcepit, sed etiam, cur ita nominandus esset, declaravit; inquit enim : Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam : quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, et vocabis nomen ejus Jesum : ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.²

5. Ac multi quidem hoc nomine fuerunt in divinis litteris; nam idem nomen Nave filio fuit, qui Moyse successit, et populum a Moyse ex Ægypto liberatum in terram promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit. Eodem etiam nomine Josedech, sacerdotis filius appellatus est. Sed quanto verius Salvatorem nostrum hoc nomine appellandum existimabimus? qui non uni alicui populo, sed universis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, aut Ægyptiaco, vel Babylo-

¹ Luc. I. 31. — ² Matth. I. 20.

Jesus nomen divini præcepto impositum

Redemptori propriissimum.

nico dominatu oppressis, sed in umbra mortis sedentibus, et durissimis peccati, et Diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem, et salutem dederit; qui eis cælestis regni jus, et hereditatem acquisiverit, qui eos Deo patri reconciliaverit; in illis Christum dominum adumbratum videmus, a quo iis beneficiis, quæ diximus, cumulatam est genus humanum. Quæ præterea nomina prædicta sunt Dei filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jesus nomen referuntur; cum enim cetera salutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum universæ salutis humanæ vim, rationemque complexum est.

Jesus nomini Christi etiam nomen additum est, quod unctum significat, et honoris, et officii nomen est, nec unius rei proprium, sed commune multorum; nam veteres illi patres nostri christos appellabant sacerdotes, et reges, quos Deus propter muneris dignitatem ungi præceperat. Sacerdotes enim ii sunt, qui populum assiduis precibus Deo commendant, qui sacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commissa est; ad eosque pertinet maxime, legum auctoritatem, innocentium vitam tueri, et nocentium audaciam ulcisci. Quoniam igitur utraque harum functionum Dei majestatem referre in terris videtur, ideo qui vel ad regium, vel ad sacerdotale munus obeundum delecti erant, unguento ungebantur. Prophetas etiam ungenti mos fuit, qui Dei immortalis interpretes, et internuncii cælestia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores salutaribus præceptis, et futurorum prædictione hortati sunt.

At vero cum Jesus Christus Salvator noster in mundum venit, trium personarum partes, et officia suscepit, propheta, sacerdotis, ac regis, atque ob eas causas Christus dictus est, et unctus ad illorum munerum functionem, non quidem alicujus mortalis opera, sed cælestis patris virtute, non tereno unguento, sed spirituali oleo, quippe cum in sanctissimam ejus animam spiritus sancti plenitudo, gratiaque, et omnium donorum uberior copia effusa sit, quam ulla alia creata natura capere potuerit; atque id præclare Propheta ostendit, cum redemptorem ipsum affatus diceret : Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem : propterea unxit te Deus Deus tuus

6.

Christus seu unctus est nomen dignitatis et officii.

7.

Unctus dicitur Jesus tanquam propheta, rex et sacerdos.

oleo lætitiæ præ consortibus tuis.¹ Idem etiam, ac multo apertius Isaias iis verbis demonstravit: Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me.²

8. Itaque Jesus Christus summus propheta, et magister fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, et a cujus doctrina orbis terrarum patris cælestis cognitionem accepit: quod ei nomen præclarior, ac præstantius convenit, quod omnes quicumque propheta nomine signati sunt, ejus discipuli fuerunt, atque ob illam præcipue causam missi, ut prophetam hunc, qui ad salvandos omnes venturus erat, prænuntiarent. Christus item sacerdos fuit, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege leviticæ tribus sacerdotes exstiterunt, verum ex illo, de quo David propheta cecinit: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech;³ cujus rei argumentum Apostolus ad Hebræos scribens, accurate persecutus est; sed Christum, non solum ut Deus, verum ut homo, ac nostræ naturæ particeps est, regem etiam agnoscimus: de quo Angelus testatus est: Regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.⁴ Quod quidem Christi regnum spirituale est, atque æternum, in terrisque inchoatur, in cælo perficitur. Ac regis quidem officia admirabili providentia suæ præstat Ecclesiæ: ipse eam regit, ipse ab hostium impetu, atque insidiis tuetur: ipse ei leges præscribit: ipse non solum sanctitatem, justitiam largitur, verum etiam ad perseverandum facultatem, et vires præbet; quanquam hujus regni finibus tam boni, quam mali contineantur, atque adeo omnes homines jure ad illud pertineant; ii tamen præceteris summam regis nostri bonitatem, et beneficentiam experiuntur, qui ex ejus præceptis integram, atque innocentem vitam degunt; neque vero hoc illi regnum hæreditario aut humano jure obtigit, tametsi genus a clarissimis regibus duceret, sed rex fuit, propterea quod Deus in illum hominem contulit quidquid potestatis, amplitudinis, dignitatis, hominis natura capere posset. Illi igitur totius mundi regnum tradidit, eique omnia, quod jam fieri cœptum est, plene, perfecteque in die judicii subjicientur.

¹ Ps. XLIV. 8. — ² Isa. LXI. 1. — ³ Ps. CIX. 4. — ⁴ Luc. I. 33.

FILIUM EJUS UNICUM. His verbis altiora mysteria de Jesu credenda, et contemplanda fidelibus proponuntur, nimirum filium Dei esse, et verum Deum, sicuti pater est, qui eum ab æterno genuit; præterea illum divinæ Trinitatis secundam personam aliis duabus omnino æqualem confitemur; nihil enim impar, et dissimile in divinis personis aut esse, aut fingi animo debet, cum unam omnium essentiam, voluntatem, potestatem agnoscamus; quod cum multis pateat divinæ scripturæ oraculis, tum præclarissime illud ostendit sancti Joannis testimonium: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.¹

Sed cum Jesum filium Dei esse audimus, nihil terrenum, aut mortale de ejus ortu cogitandum est; verum ortum illum, quo ab omni æternitate pater filium genuit, quem ratione percipere, atque perfecte intelligere nullo modo possumus, constanter credere, et summa animi pietate colere debemus, ac veluti mysterii admiratione obstupefacti, illud cum Propheta dicere, Generationem ejus quis enarrabit?² Hoc igitur credendum est, filium ejusdem esse naturæ, ejusdem potestatis, et sapientiæ cum patre, ut in Symbolo Nicæno explicatius confitemur; inquit enim: Et in Jesum Christum filium ejus unigenitum, et ex patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt.

Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum, rationemque æternæ generationis similitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur; quamobrem sanctus Joannes filium ejus Verbum appellat. Ut enim mens nostra, seipsam quodammodo intelligens, sui effingit imaginem, quam verbum theologi dixerunt: ita Deus, quantum tamen divinis humana conferri possunt, seipsum intelligens, Verbum æternum generat; etsi præstat contemplari, quod fides proponit, et sincera mente Jesum Christum verum Deum, et verum hominem credere, et confiteri, genitum quidem, ut Deum, ante

¹ I. Joan. 1. — ² Isa. LIII. 8.

9.

*Christus
Dei Filius
et verus
Deus.*

10.

*Christi
æterna
generatio
ineffabilis.*

11.

®

omnium sæculorum ætates, ex patre, ut hominem vero, natum in tempore, ex matre Maria virgine.

12.

Christus una persona, et Filius unicus Patris.

Et quamquam duplicem ejus nativitatem agnoscamus, unum tamen filium esse credimus. Una enim persona est, in quam divina, et humana natura convenit. Et quod ad divinam generationem attinet, nullos aut fratres, aut cohæredes habet, cum ipse patris unicus filius, nos vero homines figmentum, et opus manuum ejus simus. At si humanum ortum consideremus, multos ille non solum fratrum nomine appellat, sed fratrum etiam loco habet, ut una cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscantur; ii sunt, qui fide Christum dominum receperunt, et fidem, quam nomine profitentur, re ipsa, et caritatis officiis præstant; quare primogenitus in multis fratribus ab Apostolo vocatur.¹

13.

DOMINUM NOSTRUM. Multa sunt, quæ de Salvatore nostro in sacris litteris dicuntur: quorum alia, ut Deus est, alia, ut homo, ipsi convenire perspicuum est, quoniam a diversis naturis diversas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Christum esse omnipotentem, æternum, immensum, quod a divina habet. Rursus de illo dicimus, passum, mortuum esse, resurrexisse, quæ naturæ hominum convenire nemo dubitat. Verum præter hæc quædam alia utrique naturæ congruunt, ut hoc loco, cum Dominum nostrum dicimus. Igitur si ad utramque naturam hoc nomen referatur, merito Dominus noster prædicandus est.

14.

Christus Dominus noster secundum utramque naturam.

Nam quemadmodum ipse æternus Deus est, uti pater, ita etiam omnium rerum æque Dominus est, ac pater; et quemadmodum ipse et pater non est alius, atque alius Deus, sed idem plane Deus, ita etiam ipse et pater non est alius, atque alius dominus. Sed recte etiam multis rationibus, ut homo est, Dominus noster appellatur. Ac primum quidem, quoniam ipse redemptor noster fuit, atque a peccatis nos liberavit, jure hanc potestatem accepit, ut vere Dominus noster esset, ac diceretur; ita enim Apostolus docet: Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, et do-

¹ Rom. VIII. 29.

navit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, et inferorum: et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.¹ Atque ipse de se post resurrectionem, Data est, inquit, mihi omnis potestas in cælo, et in terra;² ob eam quoque rem Dominus dicitur, quod in una persona duæ naturæ, divina, et humana, conjunctæ sint; hæc enim admirabili conjunctione meruit, ut quamvis pro nobis mortuus non esset, tamen Dominus constitueretur communiter quidem omnium rerum, quæ conditæ sunt, præcipue autem fidelium, qui illi parent, atque summo animi studio inserviunt.

Quod igitur reliquum est, Parochus fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, ut sciat æquissimum esse, præ ceteris hominibus, nos, qui ab eo nomen invenimus, Christianique vocamur, et quanta ille in nos beneficia contulerit, ignorare non possumus, ob id maxime, quod ejus munere hæc omnia fide intelligimus; æquum esse, inquam, nos ipsos, non secus ac mancipia, redemptori nostro, et deum in perpetuum addicere, et consecrare. Et quidem, cum baptismo initiaremur, ante ecclesiæ fores id professi sumus; declaravimus enim nos Satanæ, et mundo renuntiare, et Jesu Christo totos nos tradere. Quod si, ut christianæ militiæ adscriberemur, tam sancta et solemnī professione nos ipsos Domino nostro devovimus: quo supplicio digni erimus, si, postquam ecclesiam ingressi sumus, Dei voluntatem, et leges cognovimus; postquam sacramentorum gratiam percepimus, ex mundi, et Diaboli præceptis, ac legibus vixerimus, perinde ac si, cum baptismo abluti sumus, mundo, et Diabolo, non Christo domino, ac redemptori, nomen dedissemus? sed cujus animum amoris facibus non incendat tanti domini tam benigna, et propensa in nos voluntas, qui, tametsi nos in potestate sua, et dominatu veluti servos sanguine suo redemptos habeat, ea tamen caritate complectitur, ut non servos vocet, sed amicos, sed fratres? Hæc profecto justissima causa est, atque haud scio an omnium sit maxima, cur eum perpetuo debeamus Dominum nostrum agnoscere, venerari, et colere.

15.

Homo christianus Christi Domini vere mancipium est.

¹ Phil. II. 9, 10. — ² Matth. XXVIII. 18.

Articulus tertius.

Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

1. MAXIMO quidem, et singulari beneficio humanum genus a Deo affectum esse, qui nos e durissimi tyranni servitute in libertatem vindicavit, ex iis, quæ superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt : at vero si consilium etiam, et rationem, qua potissimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus, profecto nihil divina in nos beneficentia, ac bonitate illustrius, nihil magnificentius esse videbitur.

2. *Hujus articuli sensus.* CONCEPTUS DE SPIRITU SANCTO. Ejus igitur mysterii magnitudinem, quod nobis tanquam salutis nostræ præcipuum caput sacræ litteræ considerandum sæpissime proponunt, Parochus a tertii articuli explicatione ostendere incipiet : cujus hanc esse sententiam docebit, nos credere, et confiteri, eum ipsum Jesum Christum, unicum dominum nostrum, Dei filium, cum pro nobis humanam carnem suscepit in utero virginis, non ex virili semine, ut alii homines, sed supra omnem naturæ ordinem spiritus sancti virtute conceptum esse, ita ut eadem persona Deus permanens, quod ex æternitate erat, homo fieret, quod ante non erat. Ea autem verba ita accipienda esse, ex sacri Concilii Constantinopolitani confessione plane perspicitur; inquit enim : Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de cælis : et incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine, et homo factus est. Atque id etiam sanctus Joannes evangelista explicavit, ut qui ex ipsius Domini salvatoris pectore, altissimi hujus mysterii cognitionem hausisset; nam cum divini verbi naturam declarasset illis verbis : In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : ad extremum conclusit : Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.¹ Verbum enim, quod divinæ naturæ hypostasis est, ita humanam naturam assumpsit, ut una, et eadem esset, divinæ, et humanæ naturæ hypostasis, ac persona; quo

¹ Matth. I. 20. Luc. I. 35. — ² Joann. I. 1. 14.

factum est, ut tam admirabilis conjunctio utriusque naturæ actiones, et proprietates conservaret, atque, ut est apud sanctum Leonem magnum illum Pontificem, nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio.²

Sed quoniam prætermittenda non est verborum explicatio, doceat Parochus, cum dicimus, Dei filium spiritus sancti virtute conceptum esse, unam hanc divinæ Trinitatis personam incarnationis mysterium non confecisse. Quamvis enim unus filius humanam naturam assumpserit, tamen omnes divinæ Trinitatis personæ, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, hujus mysterii auctores fuerunt; siquidem illa Christianæ fidei regula tenenda est : Omnia, quæ Deus extra se in rebus creatis agit, tribus personis communia esse, neque unam magis quam aliam, aut unam sine alia agere. Quod autem una persona ab alia procedat, hoc unum omnibus commune esse non potest; nam filius a patre tantum generatur, spiritus sanctus a patre et filio procedit : quidquid vero extra illas ab ipsis proficiscitur, tres personæ sine ullo discrimine agunt : atque ex hoc genere filii Dei incarnatio censenda est. Quamquam vero hæc ita se habeant, solent tamen sacræ litteræ earum rerum, quæ omnibus personis communes sunt, aliam aliis tribuere; quemadmodum summam omnium rerum potestatem patri, sapientiam filio, spiritui sancto amorem adscribunt. Et quoniam divinæ incarnationis mysterium singularem, atque immensam Dei erga nos benignitatem declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus spiritui sancto tribuitur.

In hoc mysterio quædam supra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta esse animadvertimus. Nam, quod ex purissimo virginis matris sanguine Christi corpus formatum credimus, in eo naturam humanam agnoscimus, cum illud omnium hominum corporibus commune sit, ut ex matris sanguine formentur. Quod vero et naturæ ordinem, et humanam intelligentiam superat, illud est, simul atque beata virgo angeli verbis assentiens dixit : Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum :² statim sanctissimum Christi corpus formatum, eique anima rationis compos conjuncta est,

¹ Serm. I. de Nat. c. 2. — ² Luc. I. 38.
CAT. TRID. — 3

3. *Incarnationis opus toti trinitati commune attribuitur spiritui sancto.*

4. *In incarnatione Christi quædam secundum naturam quædam supra naturam facta inveniuntur.*

atque ita in ipso temporis articulo perfectus Deus, et perfectus homo fuit. Hoc autem novum fuisse, atque admirabile spiritus sancti opus, nemo dubitare potest, cum servato naturæ ordine, nullum corpus, nisi intra præscriptum temporis spatium, hominis anima informari queat.

5. Deinde vero illud accedit maxima admiratione dignum, quod, ut primum cum corpore anima conjuncta fuit, ipsa etiam divinitas cum corpore, et anima copulata est; quare simul corpus formatum, atque animatum est, et corpori et animæ divinitas conjuncta; ex quo fit, ut eodem temporis puncto perfectus Deus, et perfectus homo esset, et virgo sanctissima vere, et proprie mater Dei, et hominis diceretur, quod eodem momento Deum, et hominem concepisset. Hoc autem ab angelo ei significatum est, cum ait: Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, et filius altissimi vocabitur.¹ Et eventu comprobatum est, quod Isaias prædixit: Ecce virgo concipiet, et pariet filium.² Idem quoque Elisabeth, cum spiritu sancto repleta, filii Dei conceptionem intellexisset, his verbis declaravit: Unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?³

6. Sed quemadmodum Christi corpus ex purissimis integerrimæ virginis sanguinibus sine ulla viri opera, ut antea diximus, verum sola spiritus sancti virtute formatum est: ita etiam, ut primum conceptus est, illius anima uberrimam spiritus Dei copiam, atque omnem charismatum abundantiam accepit; neque enim, ut aliis hominibus, qui sanctitate, et gratia ornantur, ipsi ad mensuram, ut testatur sanctus Joannes, dat Deus spiritum,⁴ sed omnem gratiam tam affluenter in ejus animam infudit, ut de plenitudine ejus nos omnes acceperimus.⁵ Neque tamen filium Dei adoptivum appellare licet, quamvis spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptione consequuntur; nam cum natura filius Dei sit, adoptionis gratiam aut nomen in eum convenire nullo modo existimandum est.

7. Hæc sunt, quæ de admirabili conceptionis mysterio explicanda visa sunt; ex quibus ut salutaris fructus ad nos redun-

¹ Luc. I. 31. — ² Isa. VII. 14. — ³ Luc. I. 43. — ⁴ Joan. III. 34. — ⁵ Joan. I. 16.

dare possit, illa in primis fideles memoria repetere, ac sæpius cogitare cum animis suis debent, Deum esse, qui humanam carnem assumpsit; ea vero ratione hominem factum, quam mente nobis assequi non licet, nedum verbis explicare; ob eum denique finem hominem fieri voluisse, ut nos homines filii Dei renasceremur. Hæc cum attente consideraverint, tum vero omnia mysteria, quæ hoc articulo continentur, humiliter, ac fideli animo credant, et adorent; nec curiose, quod sine periculo vix unquam fieri potest, illa investigare, ac perscrutari velint.

NATUS EX MARIA VIRGINE. Hæc altera est hujus articuli pars, in qua explicanda Parochus diligenter versabitur, cum fidelibus credendum sit, Jesum dominum non solum conceptum spiritus sancti virtute, sed etiam ex Maria virgine natum, et in lucem editum esse; cujus mysterii fides quanta cum lætitia, et jucunditate animi meditanda sit, angeli vox, qui primus felicissimum nuntium mundo attulit, declarat; inquit enim: Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.¹ Tum ex illius cælestis militiæ cantico: Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis,² quod angeli cecinerunt, facile est intelligere. Hinc etiam amplissimum illud Dei promissum ad Abraham impleri incepit, cui dictum est, fore aliquando, ut in ejus semine omnes gentes benedicerentur.³ Maria enim, quam vere matrem Dei prædicamus, et colimus, quod eam personam, quæ simul Deus, et homo erat, peperit, a Davide rege originem duxit.

Sed quemadmodum conceptio ipsa naturæ ordinem prorsus vincit, ita in ortu nihil non divinum licet contemplari. Præterea, quo nihil admirabilius dici omnino, aut cogitari potest, nascitur ex matre sine ulla maternæ virginitatis diminutione, et modo postea ex sepulcro clauso, et obsignato egressus est, atque ad discipulos clausis januis introivit:⁴ vel, ne a rebus etiam, quæ natura quotidie fieri videmus, discedatur, quo modo solis radii concretam vitri sub-

¹ Luc. II. 10. — ² Luc. II. 14. — ³ Gen. XXII. 18. — ⁴ Joan. XX. 19.

8.
*Christum
Virgo
peperit*

9.
*modo
commu-
nem na-
tura cur-
sum supe-
rante.*

stantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte lædunt: simili, inquam, et altiori modo Jesus Christus ex materno alvo, sine ullo maternæ virginitatis detrimento, editus est; ipsius enim incorruptam, et perpetuam virginitatem verissimis laudibus celebramus. Quod quidem spiritus sancti virtute effectum est, qui in filii conceptione, et partu, matri ita affuit, ut ei et fœcunditatem dederit, et perpetuam virginitatem conservarit.

10. Solet interdum Apostolus Christum Jesum novissimum Adam¹ appellare, eumque primo Adam conferre; nam, ut in primo omnes homines moriuntur, ita in secundo omnes ad vitam revocantur: atque ut Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parens fuit, ita Christus gratiæ et gloriæ auctor est.² Ad eum modum, nobis etiam licet virginem matrem cum Eva ita conferre, ut priori Evæ secunda Eva, quæ est Maria, respondeat, quemadmodum secundum Adam, hoc est Christum, primo Adam respondere ostendimus. Eva enim, quia serpenti fidem habuit, maledictum, et mortem in humanum genus invexit: et Maria postquam angelo credidit, Dei bonitate effectum est, ut benedictio, et vita ad homines perveniret: propter Evam nascimur filii iræ,³ a Maria Jesum Christum accepimus, per quem filii gratiæ regeneramur. Evæ dictum est: In dolore paries filios.⁴ Maria hac lege soluta est, ut quæ, salva virginalis pudicitæ integritate, sine ullo doloris sensu, ut antea dictum est, Jesum filium Dei peperit.

11. Cum igitur tanta, et tam multa sint admirandæ hujus conceptionis, et nativitatis sacramenta, divinæ providentiæ consentaneum fuit, ut ea multis figuris, et oraculis significarentur. Quare huc pertinere sancti Doctores intellexerunt multa, quæ in variis sacræ scripturæ locis legimus, præcipue vero portam illam sanctuarii, quam Ezechiel clausam vidit:⁵ item lapidem de monte sine manibus abscissum, ut est apud Danielelem, qui factus est magnus mons, et implevit universam terram:⁶ deinde Aaron virgam, quæ una inter virgas princi-

¹ I. Cor. XV. 21. 22. — ² Rom. V. 14. — ³ Eph. II. 3. — ⁴ Gen. III. 16. — ⁵ Eze. XLIV. 2. — ⁶ Dan. II. 34.

pum Israelis germinavit:⁷ et rubum, quem Moyses vidit ardere, et non comburi.⁸ Multis verbis sanctus Evangelista, Christi nativitatis historiam descripsit;⁹ qua de re nihil est, quod plura a nobis dicantur, cum ea lectio Parocho in promptu sit.

Danda autem illi est opera, ut hæc mysteria, quæ ad doctrinam nostram scripta sunt,⁴ infixæ animo, et mentibus fidelium hæreant; primum quidem, ut tanti beneficii commemoratione aliquam gratiam ejus auctori Deo referant; deinde, ut eximium hoc, et singulare humilitatis exemplum iis ante oculos ad imitandum proponat. Quid enim nobis utilius, atque ad animorum nostrorum superbiam, et elationem comprimendam accommodatius esse potest, quam sæpius cogitare, Deum ita sese humiliare, ut cum hominibus gloriam suam communicet, et hominum infirmitatem, fragilitatemque assumat; Deum hominem fieri, summamque illam, et infinitam majestatem homini ministrare, ad cujus nutum columnæ cæli, ut inquit scriptura, contremiscunt, et pavent,⁵ eumque in terra nasci, quem in cælis angeli adorant? Quid igitur, cum hæc Deus nostra causa faciat, quid, inquam, nos, ut illi obsequamur, facere oportet? quam libenti, atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præstare. Videant fideles, quam salutaris doctrina Christus nascens nos instituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Nascitur egenus: nascitur ut peregrinus in diversorio: nascitur in vili præsepio: nascitur media hieme; ita enim scribit sanctus Lucas: Factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum, et pannis eum involvit: et reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio.⁶ Potuitne evangelista humilioribus verbis omnem cæli, et terræ majestatem, et gloriam includere? Neque vero scribit, non fuisse locum in diversorio, sed ei non fuisse, qui dicit: Meus est orbis terræ, et plenitudo ejus.⁷ Quod etiam alius evangelista testatus est: In propria venit, et sui eum non receperunt.⁸

¹ Num. XVII. 8. — ² Exod. III. 2. — ³ Luc. II. — ⁴ Rom. XV. 4. — ⁵ Job. XXVI. 11. — ⁶ Luc. II. 6. 7. — ⁷ Psal. XLIX. 12. — ⁸ Joan. I. 11.

12.
*Christi
incarnatio ad humilitatem nos provocat,*

10.
*Christus
Adamo,
Maria
Evæ comparantur.*

11.
*Figure
conceptionis
et nativitatis
Christi.*

13. *simulque hominis dignitatem ostendit.* Hæc cum fideles sibi ante oculos proposuerint, tum vero cogitent, Deum carnis nostræ humilitatem, et fragilitatem subire voluisse, ut humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum satis declarat excellentem hominis dignitatem, et præstantiam, quæ illi divino beneficio tributa est, quod homo fuerit, qui idem verus, et perfectus Deus sit : ut jam gloriari nobis liceat, filium Dei os nostrum, et carnem nostram esse : quod beatissimis illis spiritibus non licet; nusquam enim, ut est apud Apostolum, angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.¹

14. *Christo in cordibus domus parandum.* Præterea cavendum est, ne maximo nostro malo eveniat, ut, quemadmodum illi in diversorio Bethleem locus, ubi nasceretur, defuit, ita etiam, quando jam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris invenire non possit, ubi in spiritu nascatur; hoc enim, cum salutis nostræ cupidissimus sit, vehementer optat; nam ut ille spiritus sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus, et natus est, sanctusque, atque adeo sanctitas ipsa fuit : ita nos oportet, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci,² ac deinde veluti novam creaturam in novitate spiritus ambulare,³ sanctitatem illam, ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maxime decet; hac enim ratione sanctæ hujus filii Dei conceptionis, et nativitatis imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fideli animo credimus, et credentes Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est,⁴ suscipimus, et adoramus.

¹ Heb. II. 16. — ² Joan. I. 13. — ³ Rom. VI. 4. 5. VII. 6. — ⁴ I. Cor. II. 7.

Articulus quartus.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et sepultus.

QUANTAM habeat necessitatem hujus articuli cognitio, et quam diligenter Parochus curare debeat, ut fideles dominicæ passionis memoriam sæpissime animo repetant, docet Apostolus, qui nihil aliud se scire testatus est, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum.¹ Quare in hoc argumento omne studium, et opera adhibenda est, ut quam maxime illustretur, fidelesque tanti beneficii commemoratione excitati, totos se ad Dei erga nos amorem, et bonitatem suscipiendam convertant.

Fides itaque priori articuli parte (nam de altera postea dicitur) illud nobis credendum proponit, Christum dominum, cum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judæam provinciam administraret, cruci affixum esse; nam captus, irrisus, variis injuriarum, et cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatus est.

PASSUS. Nec vero cuiquam dubitandum est, ejus animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus liberam non fuisse; nam quod humanam naturam vere assumpsit, necesse est fateri, animo etiam gravissimum dolorem sensisse; quare inquit : Tristis est anima mea usque ad mortem.² Nametsi personæ divinæ humana natura conjuncta fuit, tamen propter eam conjunctionem nihilominus passionis acerbiter sensit, quam si ea conjunctio facta non fuisset, cum in una Jesu Christi persona, utriusque naturæ, divinæ, et humanæ, proprietates servatæ sint : atque idcirco quod erat passibile et mortale, passibile et mortale permansit : rursus vero quod impassibile, et immortale erat, qualem esse divinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit.

SUB PONTIO PILATO. Quod autem hoc loco tam diligenter observari videmus, Jesum Christum eo tempore passum

¹ I. Cor. II. 2. — ² Matt. XXVI. 38. Marc. XIV. 34.

1. *Necessaria hujus articuli frequens explicatio.*

2.

3. *Anima Christi malis repleta est.*

®

4. *Tempus passionis*

13. *simulque hominis dignitatem ostendit.* Hæc cum fideles sibi ante oculos proposuerint, tum vero cogitent, Deum carnis nostræ humilitatem, et fragilitatem subire voluisse, ut humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum satis declarat excellentem hominis dignitatem, et præstantiam, quæ illi divino beneficio tributa est, quod homo fuerit, qui idem verus, et perfectus Deus sit : ut jam gloriari nobis liceat, filium Dei os nostrum, et carnem nostram esse : quod beatissimis illis spiritibus non licet; nusquam enim, ut est apud Apostolum, angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.¹

14. *Christo in cordibus domus parandum.* Præterea cavendum est, ne maximo nostro malo eveniat, ut, quemadmodum illi in diversorio Bethleem locus, ubi nasceretur, defuit, ita etiam, quando jam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris invenire non possit, ubi in spiritu nascatur; hoc enim, cum salutis nostræ cupidissimus sit, vehementer optat; nam ut ille spiritus sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus, et natus est, sanctusque, atque adeo sanctitas ipsa fuit : ita nos oportet, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci,² ac deinde veluti novam creaturam in novitate spiritus ambulare,³ sanctitatem illam, ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maxime decet; hac enim ratione sanctæ hujus filii Dei conceptionis, et nativitatis imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fideli animo credimus, et credentes Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est,⁴ suscipimus, et adoramus.

¹ Heb. II. 16. — ² Joan. I. 13. — ³ Rom. VI. 4. 5. VII. 6. — ⁴ I. Cor. II. 7.

Articulus quartus.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et sepultus.

QUANTAM habeat necessitatem hujus articuli cognitio, et quam diligenter Parochus curare debeat, ut fideles dominicæ passionis memoriam sæpissime animo repetant, docet Apostolus, qui nihil aliud se scire testatus est, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum.¹ Quare in hoc argumento omne studium, et opera adhibenda est, ut quam maxime illustretur, fidelesque tanti beneficii commemoratione excitati, totos se ad Dei erga nos amorem, et bonitatem suscipiendam convertant.

Fides itaque priori articuli parte (nam de altera postea dicitur) illud nobis credendum proponit, Christum dominum, cum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judæam provinciam administraret, cruci affixum esse; nam captus, irrisus, variis injuriarum, et cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatus est.

PASSUS. Nec vero cuiquam dubitandum est, ejus animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus liberam non fuisse; nam quod humanam naturam vere assumpsit, necesse est fateri, animo etiam gravissimum dolorem sensisse; quare inquit: Tristis est anima mea usque ad mortem.² Nametsi personæ divinæ humana natura conjuncta fuit, tamen propter eam conjunctionem nihilominus passionis acerbiter sensit, quam si ea conjunctio facta non fuisset, cum in una Jesu Christi persona, utriusque naturæ, divinæ, et humanæ, proprietates servatæ sint : atque idcirco quod erat passibile et mortale, passibile et mortale permansit : rursus vero quod impassibile, et immortale erat, qualem esse divinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit.

SUB PONTIO PILATO. Quod autem hoc loco tam diligenter observari videmus, Jesum Christum eo tempore passum

¹ I. Cor. II. 2. — ² Matt. XXVI. 38. Marc. XIV. 34.

1. *Necessaria hujus articuli frequens explicatio.*

2.

3. *Anima Christi malis repleta est.*

®

4. *Tempus passionis*

*notatur
propter
rei mo-
mentum.*

esse, quo Pontius Pilatus Judæam provinciam procuraret, id ea re factum esse docebit Parochus, quia tantæ rei, et tam necessariæ cognitio exploratio omnibus esse poterat, si rei gestæ certum, quod et ab Apostolo Paulo factum legimus, tempus describeretur: tum etiam, quia iis verbis declaratur, illam Salvatoris prædictionem exitu comprobata esse: Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum.²

5.

*Mors in
cruce
aptior
atque ac-
commodatior ad
humani
generis
redemptionem.*

CRUCIFIXUS. Sed quod potissimum in ligno crucis mortem pertulit, hoc etiam divino consilio tribuendum est, ut scilicet unde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Serpens enim, qui in ligno primos parentes vicerat, victus est a Christo in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes possunt, quas sancti Patres latius persecuti sunt, ut ostendamus consentaneum fuisse, redemptorem nostrum mortem crucis potissimum subire. Verum satis esse Parochus admoneat, si fideles credant illud genus mortis a Salvatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius, atque accommodatius videretur, quemadmodum certe nulum turpius, atque indignius esse potuit. Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium execrandum, et dedecoris, ignominiaque plenissimum semper existimatum est, verum etiam in lege Moysis, maledictus homo appellatur, qui pendet in ligno.³

6.

*Historia
passionis
sapientius
populo
republicanda.*

Neque vero Parochus hujus articuli historiam prætermitteret, quæ diligentissime a sanctis evangelistis exposita est, ut saltem summa ejus mysterii capita, quæ ad confirmandam fidei nostræ veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, Christiana religio, et fides nituntur, eoque posito, reliqua omnia recte constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti, et intelligentiæ difficultatem affert; certe crucis mysterium omnium difficillimum existimandum est, vixque percipi a nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, et ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, ut docet Apostolus, summam Dei providentiam licet

¹ 1. Tim. VI. 13. — ² Matt. XX. 19. — ³ Deut. XXI. 23.; Gal. III. 13.

admirari. Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes: Quare mirandum non est, si prophetæ ante Christi adventum, apostoli post ejus mortem, et resurrectionem tantopere laborarunt, ut hominibus persuaderent, hunc esse mundi redemptorem, eosque in crucifixi potestatem, atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum esset, quam crucis mysterium, statim post peccatum numquam destitit tum figuris, tum prophetarum oraculis filii sui mortem significare. Atque ut de figuris pauca quædam attingamus, Abel primum, qui fratris invidia occisus est;² deinde Isaac sacrificium,³ præterea agnus, quem Judæi, cum e terra Ægypti egredierentur, immolarunt,⁴ tum serpens æneus, quem Moyses in deserto exaltavit,⁵ Christi domini passionis, ac mortis figuram præmonstrabant.⁶ Quod autem ad prophetas pertinet, quam multi exstiterint, qui de ea vaticinati sunt, id vero multo notius est, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ ceteris, ut Davidem omittamus, qui omnia præcipua redemptionis nostræ mysteria in psalmis complexus est, Isaia oracula tam aperta, et clara sunt, ut recte dici queat, eum potius rem gestam exposuisse, quam futuram prædixisse.⁷

MORTUUS. His verbis Parochus credendum explicabit, Jesum Christum, postquam crucifixus est, vere mortuum, ac sepultum esse. Neque vero sine causa hoc separatim fidelibus credendum proponitur, cum non defuerint, qui eum in cruce mortuum negarent; illi igitur errori hanc fidei doctrinam sancti apostoli merito opponendam censuerunt: de cujus articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur; nam omnes evangelistæ consentiunt, Jesum spiritum emisisse.⁸ Præterea cum Christus, verus, et perfectus homo fuerit, vere etiam mori potuit; moritur autem homo, cum anima separatur a corpore.

Quare cum Jesum mortuum esse dicimus, id significamus, ejus animam a corpore divisam esse: neque tamen concedi-

7.
*Christus
vere mor-
tuus est.*

®

8.
*Christi
mortui*

¹ 1. Cor. I. 21. — ² Gen. IV. 8. — ³ Gen. XXII. 6. 7. 8. — ⁴ Exod. XII. 5. 6. 7. — ⁵ Num. XXI. 8. 9. — ⁶ Joan. III. 14. — ⁷ Hier. Ep. 53 ad Paulin. — ⁸ Matt. XXVII. 50.; Marc. XV. 37.; Luc. XXIII. 46.; Joan. XIX. 30.

*anima et
corpore
separatis
divinitas
uniebatur.*

mus divinitatem sejunctam a corpore : quin potius constanter credimus, et confitemur, anima ejus a corpore divisa, divinitatem tum corpori in sepulcro, tum animæ apud inferos conjunctam semper fuisse. Decebat autem filium Dei mori, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est diabolus, et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.¹

9.

*Mors
Christi
fuit volun-
taria,
non co-
acta.*

Sed illud in Christo domino singulare fuit, quod tunc mortuus est, cum ipse mori decrevit, et mortem non tam aliena vi illatam, quam voluntariam obiit. Nec vero mortem solum, sed locum etiam, et tempus, in quo moreretur, ipse sibi constituit; ita enim Isaias scripsit : Oblatus est quia ipse voluit.² Atque idem Dominus de se ante passionem dixit : Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me : sed ego pono eam a me ipso, et potestatem habeo ponendi eam : et potestatem habeo iterum sumendi eam.³ Quod autem ad tempus, et locum attinet, cum Herodes ejus vitæ insidiaretur, ipse inquit : Dicite vulpi illi : ecce ejicio dæmonia, et sanitates perficio hodie et cras, et tertia die consumor : verumtamen oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare : quia non capit prophetam perire extra Hierusalem.⁴ Ille igitur nihil invitus, aut coactus fecit, sed ipse sese volens obtulit, atque inimicis suis obviam procedens dixit : Ego sum,⁵ et sponte sua ea omnia supplicia pertulit, quibus illum injuste, et crudeliter affecerunt. Quo quidem nihil ad commovendos animi nostri sensus majorem vim habere potest, cum pœnas, tormentaque ejus omnia cogitatione perpendimus. Nam si quispiam nostra causa omnes dolores patiat, non quos ipse sua voluntate suscipiat, sed quos vitare nequeat, hoc vero haud magni beneficii loco a nobis ponetur : verum si nostro tantum nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat, profecto hoc beneficii genus tantum est, ut omnem non solum referendæ, sed etiam habendæ gratiæ facultatem vel gratissimo cuique eripiat; ex quo Jesu Christi summa, et eximia caritas, ejusque divinum, et immensum in nos meritum perspicui potest.

¹ Heb. II. 10. 14. 15. — ² Isa. LIII. 7. — ³ Joan. X. 17. 18. — ⁴ Luc. XIII. 32. 33. — ⁵ Joan. XVIII. 5.

SEPULTUS. Jam vero quod sepultum fuisse confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non constituitur, quod novam aliquam difficultatem habeat, præter ea quæ jam de morte dicta sunt. Nam si Christum mortuum credimus, facile etiam nobis persuaderi potest eum sepultum esse. Verum hoc additum est, primum, ut minus dubitare de morte liceat, cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si ejus corpus sepultum probemus : deinde ut resurrectionis miraculum magis declaretur, atque eluceat. Neque vero hoc solum credimus, Christi corpus sepultum esse, sed illud præcipue his verbis credendum proponitur, Deum sepultum esse, quemadmodum ex fidei catholice regula verissime etiam dicimus, Deum mortuum, et ex virgine natum esse; nam cum divinitas numquam divisa fuerit a corpore, quod in sepulcro conditum est, recte confitemur Deum sepultum esse.

Ac de genere quidem, et loco sepulturæ, illa Parocho satis erunt, quæ a sanctis evangelistis dicta sunt.¹ Duo vero in primis observanda sunt, alterum, Christi corpus in sepulcro nulla ex parte corruptum esse: de quo Propheta ita vaticinatus erat : Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.² Alterum est, quod ad omnes hujus articuli partes attinet, sepulturam scilicet, passionem etiam, et mortem Christo Jesu, ut homini, non ut Deo convenire; nam pati, et mori in humanam tantum naturam cadunt : quamvis Deo etiam hæc omnia tribuantur, quoniam de illa persona, quæ simul perfectus Deus, et perfectus homo fuit, recte dici perspicuum est.

HIS cognitis, ea de Christi passione et morte Parochus explicabit, ex quibus tanti mysterii immensitatem si non comprehendere, contemplari saltem fideles possint.

Ac primum quidem considerandum est, quis ille sit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis ejus dignitatem explicare, aut mente comprehendere possumus. Sanctus Joannes verbum esse dicit, quod erat apud Deum.³ Apostolus magnificis verbis describit in hunc modum : Esse eum, quem Deus constituit hæredem universorum, per quem fecit

¹ Matt. XXVII. 58.; Marc. XV. 46.; Luc. XXIII. 53.; Joan. XIX. 38. — ² Psal. XV. 10.; Act. II. 31. — ³ Joan. I. 1.

10.

*Sepultus
Christus
proponitur
credendus, ut
resurrectionis
miraculum
magis decla-
retur.*

11.

Duo valde notanda.

12.

*Mysterii
passionis
et mortis
immensitas
apparet si
spectetur
dignitas
personæ
patientis,*

et sæcula : qui est splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, qui portat omnia verbo virtutis suæ. Hic igitur purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis.¹ Atque, ut uno verbo complectamur, patitur Jesus Christus Deus et homo: patitur creator pro iis, quos ipse condidit: patitur dominus pro servis: patitur is, per quem angeli, homines, cæli, elementa facta sunt, ille, inquam, in quo, per quem, et ex quo sunt omnia.² Quare mirandum non est, si, eo tot passionum tormentis commoto, totum etiam ædificium concussum est: nam, ut inquit scriptura, Terra mota est, et petra scissæ sunt: tenebræ etiam factæ per universam terram, et sol obscuratus est.³ Quod si mutæ etiam res, et sensu carentes creatoris sui passionem luxerunt, cogitent fideles quibus lacrymis ipsi, tamquam vivi lapides hujus ædificii,⁴ dolorem suum declarare debeant.

13. Jam vero causæ etiam passionis exponendæ sunt, ut eo magis divinæ erga nos caritatis magnitudo, et vis appareat. Si quis igitur quærat, quæ causa fuerit cur filius Dei acerbissimam passionem subierit, hanc potissimum fuisse inveniet, præter hæreditariam labem primorum parentum, vitia, et peccata, quæ homines a mundi origine usque ad hanc diem admiserunt, ac deinceps usque ad consummationem sæculi admissuri sunt; hoc enim in passione et morte filius Dei salvator noster spectavit, ut omnium ætatum peccata redimeret, ac deleret, et pro eis patri abunde, cumulateque satisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quod non solum Christus pro peccatoribus passus est, sed etiam poenarum omnium, quas pertulit, peccatores et auctores, et ministri fuerunt: de quo Apostolus nos admonet, ita ad Hebræos scribens: Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini animis vestris deficientes.⁵ Atque hac culpa omnes teneri judicandum est, qui in peccata sæpius prolabuntur; nam cum peccata nostra Christum dominum impulerint, ut crucis supplicium subiret, profecto qui in flagitiis, et sceleribus volutantur, rursus, quod in ipsis est, crucifigunt in semetipsis filium Dei, et ostentui habent.⁶

¹ Heb. I. 2. 3. — ² Rom. XI. 36. — ³ Matt. XXVII. 51.; Luc. XXIII. 44. — ⁴ 1. Pet. II. 5. — ⁵ Heb. XII. 3. — ⁶ Hebr. VI. 6.

Quod quidem scelus eo gravius in nobis videri potest, quam fuerit in Judæis, quod illi, eodem Apostolo teste, si cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.¹ Nos autem et nosse eum profiteamur; et tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre. Sed a patre etiam, et a semetipso Christum dominum traditum esse sacræ litteræ testantur: inquit enim apud Isaiam: Propter scelus populi percussi eum;² et paulo ante idem propheta, cum Dominum plagis, et vulneribus affectum spiritu Dei plenus videret, dixit: Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, et posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.³ De filio autem scriptum est: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum.⁴ Sed eandem rem Apostolus gravioribus etiam verbis expressit, cum tamen ex altera parte vellet ostendere, quantum nobis de immensa Dei misericordia et bonitate sperare liceat: inquit enim: Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quo modo non etiam cum illo omnia nobis donavit?⁵

Sequitur nunc, ut quanta fuerit passionis acerbitas, Parochus doceat; quamquam si memoria teneamus, sudorem Domini factum ut guttas sanguinis decurrentis in terram,⁶ cum ille tormenta, et cruciatus animo perciperet, quibus paulo post afficiendus erat, facile ex eo unusquisque intelliget, nihil ad illum dolorem addi potuisse; nam si malorum imminetium cogitatio tam acerba fuit, id quod sanguinis sudor declaravit, quid ipsam perpassionem fuisse existimandum est? Sed tamen Christum dominum summis tum animi, tum corporis doloribus affectum esse constat.

Ac primum quidem nulla fuit ejus corporis pars, quæ gravissimas poenas non senserit; nam et pedes, et manus clavis cruci affixæ, caput spinis punctum, et arundine percussum, facies sputis fœdata, alapis cæsa, totum corpus flagellis verberatum est. Præterea omnium et generum, et ordinum homines convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus.⁷ Gentes enim et Judæi passionis

¹ 1. Cor. II. 8. — ² Isa. LIII. 8. — ³ Isa. LIII. 6. — ⁴ Isa. LIII. 10. — ⁵ Rom. VIII. 32. — ⁶ Luc. XXII. 44. — ⁷ Psalm. II. 2.

14.
dolorum acerbitas.

15.
in corpore.

suasores, auctores, ministri fuerunt : Judas eum prodidit, Petrus negavit, ceteri omnes deseruerunt. Jam vero in cruce ipsa acerbiterne, an ignominiam, an utrumque simul queremur? Ac profecto nullum aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici non nisi nocentissimi, et sceleratissimi homines consueverunt, et in quo summi doloris, et cruciatus sensum mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat. Augebat autem pœnarum magnitudinem ipsa Christi Jesu corporis constitutio, et habitus : quod quidem cum spiritus sancti virtute formatum esset, multo perfectius, et temperatius fuit, quam aliorum hominum corpora esse possunt : atque ideo acriorem quoque sentiendi vim habuit, et gravius tormenta illa omnia perpessum est.

16.

et in anima.

Quod vero ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit; sanctis enim hominibus, quicumque supplicia, et cruciatus pertulerunt, non defuit animæ solatium divinitus datum, quo recreati tormentorum vim æquo animo ferre possent : imo vero in cruciatibus plerique intima lætitia efferebantur; inquit enim Apostolus : Gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus quod est ecclesia; et alibi : Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.¹ Verum Christus dominus amarissimæ passionis calicem, quem bibit, nulla suavitate permixta temperavit; humanæ enim naturæ, quam assumpserat, sentire omnia tormenta permisit, non secus ac si homo, non etiam Deus fuisset.

17.

Bona et commoda ex Christi passione promanantia.

Reliquum modo est, ut commoda etiam, et bona, quæ ex passione domini percepimus, a Parocho accurate explicentur. Primum igitur Domini passio, peccati liberatio fuit; nam, ut est apud sanctum Joannem, Dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo;² et Apostolus inquit : Convivificavit vos, donans vobis omnia delicta : delens, quod adversum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.³

¹ Col. I. 24. — ² 2. Cor. VII. 4. — ³ Apoc. I. 5. — ⁴ Col. II 13. 14.

Deinde a dæmonis tyrannide nos eripuit : ipse enim Dominus inquit : Nunc judicium est mundi : nunc princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.¹ Pœnam præterea peccatis nostris debitam persolvit. Tum vero quia nullum gratius, et acceptius Deo sacrificium offerri potuit, patri nos reconciliavit, eumque nobis placatum, et propitium reddidit. Postremo, quoniam peccata sustulit, cælorum etiam aditum, communi humani generis peccato interclusum, nobis patefecit. Atque id Apostolus significavit illis verbis : Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi.² Neque vero in veteri lege hujus mysterii figura, et imago quædam defuit : nam illi, quibus interdictum erat, ne in patriam ante summi sacerdotis mortem reverterentur,³ hoc significabant, nemini, quamvis juste, et pie vixisset, aditum in cælestem patriam patere, antequam summus ille, atque æternus sacerdos Christus Jesus mortem obiret; qua quidem obita, statim cæli fores patuerunt iis, qui sacramentis expiati, fideque, spe, et caritate præditi, passionis ejus participes fiunt.

Hæc autem omnia maxima, et divina bona Parochus docebit ex Domini passione ad nos pervenisse : primum quidem, quia est integra, atque omnibus numeris perfecta satisfactio, quam admirabili quadam ratione Jesus Christus pro peccatis nostris Deo patri persolvit. Neque vero pretium, quod pro nobis persolvit, debitis nostris par solum, et æquale fuit, verum ea longe superavit. Deinde sacrificium Deo acceptissimum fuit; quod cum illi filius in ara crucis obtulit, patris iram, atque indignationem prorsus mitigavit; atque hoc nomine Apostolus usus est, cum inquit : Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis.⁴ Præterea redemptio, de qua est apud apostolorum Principem : Non corruptibilibus, auro vel argento, redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, et incontaminati;⁵ et Apostolus docet : Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.⁶

18.

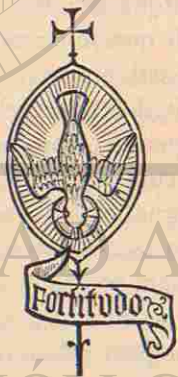
Ratione satisfactionis et sacrificii.

¹ Joan. XII. 31. 32. — ² Heb. X. 19. — ³ Numer. XXXV. 25. — ⁴ Ephes. V. 2. — ⁵ 1. Pet. I. 18. 19. — ⁶ Gal. III. 13.

19. Verum, præter hæc immensa beneficia, illud etiam vel maximum consecuti sumus, ut in hac una passione, omnium virtutum clarissima exempla habeamus; nam et patientiam, et humilitatem, et eximiam caritatem, et mansuetudinem, et obedientiam, et summam animi constantiam non solum in perferendis propter justitiam doloribus, sed etiam in morte appetenda ita ostendit, ut vere dicere possimus, salvatorem nostrum, quæcumque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno passionis die in seipso expressisse.

In passione virtutum omnium exempla sunt.

Atque hæc breviter de Christi domini saluberrima passione et morte dicta sunt. Utinam vero hæc mysteria in animis nostris assidue versentur, et una cum Domino pati, et mori, et sepeliri discamus, ut deinde, abjecta omni sorde peccati, ad novam vitam cum illo resurgentes, aliquando tandem ipsius gratia, et misericordia digni simus, qui cælestis regni, et gloriæ participes efficiamur.

Articulus quintus.

Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis.

MAXIME quidem refert, nosse gloriam sepulturæ domini nostri Jesu Christi, de qua proxime dictum est: sed plus interest fidelis populi, cognoscere illustres triumphos, quos ex devicto diabolo, et spoliatis inferorum sedibus deportavit: de quibus, simulque de resurrectione dicendum est; qui locus etsi separatim per se recte tractari possit: nos tamen, sanctorum Patrum auctoritatem secuti, eum cum descensu ad inferos conjungendum putavimus.

DESCENDIT AD INFEROS. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Christo jam mortuo, ejus animam ad inferos descendisse, ibique tamdiu mansisse, quamdiu ejusdem corpus in sepulcro fuit. His autem verbis simul etiam confitemur, eandem Christi personam eo tempore et apud inferos fuisse, et in sepulcro jacuisse. Quod quidem cum dicimus, nemini mirum videri debet: propterea quod, ut sæpe jam docuimus, quamvis anima a corpore discesserit, nunquam tamen divinitas vel ab anima, vel a corpore separata est.

Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis afferre potest, si Parochus prius doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum sit, monere oportet, inferos hoc loco pro sepulcro non accipi, ut quidam non minus impie, quam imperite putaverunt; superiori enim articulo Christum dominum sepultum esse edocti sumus: nec ulla causa erat, cur in fide tradenda alio, et quidem obscuriori loquendi genere idem a sanctis apostolis repeteretur: verum inferorum nomen abdita illa receptacula significat, in quibus animæ detinentur, quæ cælestem beatitudinem non sunt consecutæ. Ita vero sacræ litteræ hanc vocem multis in locis usurparunt; nam apud Apostolum legimus: In nomine Jesu omne genua flecti cælestium, terrestrium, et inferorum;¹ et in Actis

1.

2.

3.

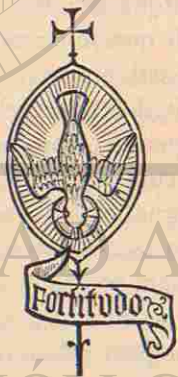
Inferorum nomine generatim significantur abdita animarum receptacula;

¹ Phil. II. 10.
CAT. TRID. — 4

19. Verum, præter hæc immensa beneficia, illud etiam vel maximum consecuti sumus, ut in hac una passione, omnium virtutum clarissima exempla habeamus; nam et patientiam, et humilitatem, et eximiam caritatem, et mansuetudinem, et obedientiam, et summam animi constantiam non solum in perferendis propter justitiam doloribus, sed etiam in morte appetenda ita ostendit, ut vere dicere possimus, salvatorem nostrum, quæcumque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno passionis die in seipso expressisse.

In passione virtutum omnium exempla sunt.

Atque hæc breviter de Christi domini saluberrima passione et morte dicta sunt. Utinam vero hæc mysteria in animis nostris assidue versentur, et una cum Domino pati, et mori, et sepeliri discamus, ut deinde, abjecta omni sorte peccati, ad novam vitam cum illo resurgentes, aliquando tandem ipsius gratia, et misericordia digni simus, qui cælestis regni, et gloriæ participes efficiamur.

Articulus quintus.

Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis.

MAXIME quidem refert, nosse gloriam sepulturæ domini nostri Jesu Christi, de qua proxime dictum est: sed plus interest fidelis populi, cognoscere illustres triumphos, quos ex devicto diabolo, et spoliatis inferorum sedibus deportavit: de quibus, simulque de resurrectione dicendum est; qui locus etsi separatim per se recte tractari possit: nos tamen, sanctorum Patrum auctoritatem secuti, eum cum descensu ad inferos conjungendum putavimus.

DESCENDIT AD INFEROS. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Christo jam mortuo, ejus animam ad inferos descendisse, ibique tamdiu mansisse, quamdiu ejusdem corpus in sepulcro fuit. His autem verbis simul etiam confitemur, eandem Christi personam eo tempore et apud inferos fuisse, et in sepulcro jacuisse. Quod quidem cum dicimus, nemini mirum videri debet: propterea quod, ut sæpe jam docuimus, quamvis anima a corpore discesserit, nunquam tamen divinitas vel ab anima, vel a corpore separata est.

Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis afferre potest, si Parochus prius doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum sit, monere oportet, inferos hoc loco pro sepulcro non accipi, ut quidam non minus impie, quam imperite putaverunt; superiori enim articulo Christum dominum sepultum esse edocti sumus: nec ulla causa erat, cur in fide tradenda alio, et quidem obscuriori loquendi genere idem a sanctis apostolis repeteretur: verum inferorum nomen abdita illa receptacula significat, in quibus animæ detinentur, quæ cælestem beatitudinem non sunt consecutæ. Ita vero sacræ litteræ hanc vocem multis in locis usurparunt; nam apud Apostolum legimus: In nomine Jesu omne genua flecti cælestium, terrestrium, et inferorum;¹ et in Actis

1.

2.

3.

Inferorum nomine generatim significantur abdita animarum receptacula;

¹ Phil. II. 10.
CAT. TRID. — 4

Apostolorum D. Petrus testatur, Christum dominum suscitatum solutis doloribus inferni.¹

4. Neque tamen ea receptacula unius et ejusdem generis sunt omnia; est enim teterrimus, et obscurissimus carcer, ubi perpetuo, et inextinguibili igne damnatorum animæ simul cum immundis spiritibus torquentur, qui etiam gehenna, abyssus et propria significatione Infernus vocatur. Præterea est purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternam patriam ingressus patere possit, in quam nihil coinquinatum ingreditur.² Ac de hujus quidem doctrinæ veritate, quam et scripturarum testimoniis, et apostolica traditione confirmatam esse sancta Concilia declarant, eo diligentius, et sæpius³ Parocho disserendum erit, quod in ea tempora incidimus, quibus homines sanam doctrinam non sustinent. Tertium postremo receptaculi genus est, in quo animæ sanctorum ante Christi domini adventum excipiebantur; ibique sine ullo doloris sensu, beata redemptionis spe sustentati, quieta habitatione fruebantur.

5. Horum igitur piorum animas, quæ in sinu Abrahamæ salvatorem expectabant, Christus dominus ad inferos descendens liberavit. Nec vero existimandum est, eum sic ad inferos descendisse, ut ejus tantummodo vis ac virtus, non etiam anima eo pervenerit. Sed omnino credendum est ipsam animam re, et præsentia ad inferos descendisse, de quo extat firmissimum illud Davidis testimonium: Non derelinques animam meam in inferno.⁴

6. Verum etsi Christus ad inferos descendit, nihil de ejus summa potestate detractum est: neque ejus sanctitatis splendor macula aliqua aspersus: cum potius hoc facto verissima esse omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant, eumque filium Dei esse, quemadmodum antea tot prodigiis declaraverat, apertissime comprobatum sit. Id quod facile intelligimus, si causas, cur Christus, et alii homines in ea loca venerint, inter se conferamus. Ceteri enim omnes captivi descenderant: ipse vero inter mortuos liber, et victor, ad profligandos dæmones, a quibus illi ob noxam inclusi, et

in specie autem: locus damnatorum,

purgatorius ignis,

limbus patrum.

Christi anima descendit ad limbos non tantum virtute sed re et præsentia.

Dignitati Christi nihil detractum est ex descensu ad inferos.

¹ Act. II. 24. — ² Apocal. XXI. 27. — ³ Trident. sess. 25. — ⁴ Psal. XV. 10.

constricti tenebantur, descendit. Præterea alii omnes, qui descenderunt, partim pœnis acerbissimis torquebantur, partim vero, ut alio doloris sensu carerent, tamen Dei adpectu privati, et spe beatæ gloriæ, quam expectabant, suspensi torquebantur. At Christus dominus descendit, non ut aliquid pateretur, verum ut sanctos, et justos homines ex misera illius custodiæ molestia liberaret, eisque passionis suæ fructum impertiret. Quod igitur ad inferos descendit, nulla prorsus de summa ejus dignitate, et potestate diminutio facta est.

HIS expositis, docendum erit, propterea Christum dominum ad inferos descendisse, ut ereptis dæmonum spoliis, sanctos illos patres ceterosque pios e carcere liberatos secum adduceret in cælum, quod ab eo admirabiliter summaque cum gloria perfectum est: statim enim illius adpectus clarissimam lucem captivis attulit, eorumque animas immensa lætitia, gaudioque implevit: quibus etiam optatissimam beatitudinem, quæ in Dei visione consistit, impertivit; quo facto, id comprobatum est, quod latroni promiserat illis verbis: Hodie mecum eris in paradiso.¹ Hanc vero piorum liberationem Oseas tanto ante prædixerat in hunc modum: Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne.² Hoc etiam significavit Zacharias propheta, cum ait: Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.³ Id ipsum denique expressit Apostolus illis verbis: Exspolians principatus, et potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.⁴ Verum, ut hujus mysterii vim melius intelligamus, sæpe illud memoria repetere debemus, pios homines, non solum qui post adventum Domini in lucem editi erant, sed qui illum post Adam antecesserant, vel qui usque ad finem sæculi futuri sunt, ejus passionis beneficio salutem consecutos esse. Quamobrem antequam ille moreretur, ac resurgeret, cæli portæ nemini unquam patuerunt: sed piorum animæ, cum e vivis excessissent, vel in sinum Abrahamæ deferebantur, vel, quod etiam nunc iis contingit, quibus aliquid diluendum, et persolvendum est, Purgatorii igne expiabantur.

7. *Christus ad inferos descendit ut animas Sanctorum liberaret*

¹ Luc. XXIII. 43. — ² Osee XIII. 14. — ³ Zach. IX. 11. — ⁴ Col. II. 15.

8. Est illa præterea causa, cur descenderit ad inferos Christus dominus, ut ibi etiam, quemadmodum in caelo et in terris, vim suam, potestatemque declararet, et omnino, ut in nomine ejus omne gene flecteretur cælestium, terrestrium, et infernorum.¹ Quo loco quis summam Dei benignitatem in genus humanum non admiretur, et obstupescat, qui non modo pro nobis acerbissimam mortem subire, sed infimas etiam terræ partes penetrare voluerit, ut sibi carissimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret?

9. **RESURREXIT.** Sequitur altera articuli pars: in qua explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apostoli verba: Memoresto dominum Jesum Christum resurrexisse a mortuis;² quod enim Timotheo præcepit, idem etiam reliquis animarum curatoribus præceptum esse, dubitandum non est.

10. Ea autem articuli est sententia: postquam Christus dominus sexta feria, hora diei nona, in cruce spiritum emisit, et eadem die vespere sepultus est ab ejus discipulis, qui Pilati præsidis permissu corpus Domini e cruce depositum in propinqui horti monumentum novum intulerunt; tertio a morte die, qui fuit dominicus, summo mane illius anima corpori iterum conjuncta est: atque ita is, qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua moriens discesserat, rediit, et surrexit.

11. Sed resurrectionis voce non illud solum intelligendum est, Christum a mortuis excitatum esse, quod multis aliis commune fuit, sed sua vi, ac virtute resurrexisse, quod proprium in illo fuit, et singulare. Neque enim natura patitur, nec ulli homini concessum est, ut seipsum possit virtute sua a morte ad vitam revocare. Hoc vero summæ Dei potestati tantummodo reservatum est, ut ex illis Apostoli verbis intelligimus: Etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei;³ quæ quoniam neque a Christi corpore in sepulcro, neque ab anima, cum ad inferos descendisset, sejuncta unquam fuit, divina vis tum in corpore inerat, qua animæ iterum conjungi, tum in anima, qua ad corpus denuo reverti posset: qua et licuit sua virtute reviviscere, atque a mortuis

Resurrexit Christus virtute propria.

¹ Phil. II. 10. — ² 2. Tim. II. 8. — ³ 2. Cor. XIII. 4.

resurgere. Id vero David spiritu Dei plenus prædixit his verbis: Salvavit sibi dextera ejus, et brachium sanctum ejus.⁴ Deinde ipse Dominus divino oris sui testimonio confirmavit: Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam; et potestatem habeo ponendi eam: et potestatem habeo iterum sumendi eam.⁵ Judæis etiam ad confirmandam doctrinæ veritatem dixit: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud.⁶ Quod quidem tametsi de templo illo magnifice ex lapidibus structo intelligerent, ille tamen, ut scripturæ verbis eodem in loco declaratum est, dicebat de templo corporis sui. Quamvis autem in scripturis interdum legamus, Christum dominum a patre suscitatum esse,⁷ hoc ad eum, ut ad hominem, referendum est: quemadmodum illa rursus ad eundem, ut Deum, spectant, quibus significatur, eum sua virtute resurrexisse.

Sed illud etiam præcipuum Christi fuit, quod ipse primus omnium hoc divino resurrectionis beneficio affectus est; nam in scripturis et primogenitus ex mortuis, et primogenitus mortuorum vocatur.⁸ Atque ut est apud Apostolum, Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine: primitiæ Christus; deinde ii, qui sunt Christi;⁹ quæ quidem verba de perfecta resurrectione interpretanda sunt, qua ad immortalem vitam, omni prorsus moriendi necessitate sublata, excitamur. Atque in eo genere Christus dominus primum locum obtinet; nam si de resurrectione loquimur, hoc est de reditu ad vitam, cui iterum moriendi necessitas adjuncta est, ante Christum multi alii a mortuis excitati sunt: qui omnes tamen ea conditione revixerunt, ut eis iterum moriendum esset: at Christus dominus ita resurrexit, morte subacta, et oppressa, ut mori amplius non posset: quod quidem apertissimo illo testimonio confirmatur: Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.⁷ Quod vero articulo additur,

12. *Primus omnium resurrexit.*

⁴ Psal. XCVII. 2. — ⁵ Joann. X. 17. — ⁶ Joann. II. 19. — ⁷ Act. II. 24. — ⁸ Apoc. I. 5. — ⁹ 1. Cor. XV. 20. — ⁷ Rom. VI. 9

13.

Resurrexit post tempus sufficiens ad mortem comprobendam.

TERTIA DIE, Parocho explanandum erit, ne fideles arbitrentur, totos ipsos tres dies Dominum in sepulcro fuisse; nam quod integrum naturalem diem, partemque tum antecedentis, tum consequentis diei in sepulcro conditus est, ob eam rem verissime dicitur triduo in sepulcro jacuisse, ac tertia die a mortuis surrexisse. Ut enim divinitatem suam declararet, resurrectionem ad finem sæculi differre noluit; rursus vero, ut eum vere hominem, vereque mortuum esse crederemus, non statim post mortem, sed tertio die revixit: quod temporis spatium ad veram mortem comprobendam satis esse videbatur.

14.

Cur sit additum in Symbolo Const. secundum Scripturas.

PATRES primæ Constantinopolitanæ Synodi huic loco addiderunt: secundum scripturas. Quod quidem ab Apostolo acceptum, in fidei symbolum propterea transtulerunt, quod resurrectionis mysterium maxime necessarium esse, idem Apostolus docuerit his verbis: ¹ Si Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est et fides vestra: et, Si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris. Quare D. Augustinus, cum hujus articuli fidem admiraretur, ita scripsit: Non magnum est credere, quia mortuus est Christus; hoc et Pagani, et Judæi, et omnes iniqui credunt: hoc omnes credunt, quia mortuus est: fides Christianorum resurrectio Christi est: hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse: ² ex quo factum, ut frequentissime Dominus de sua resurrectione locutus sit: ac numquam fere de passione sua cum discipulis collocutus est, quin de resurrectione loqueretur; quare cum dixisset: Filius hominis tradetur gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur; et postquam flagellaverint, occident eum; ad extremum addidit, Et tertia die resurget; ³ et cum Judæi ab eo peterent, ut aliquo signo, et miraculo doctrinam suam comprobaret, respondit, nullum aliud signum eis datum iri, quam Jonæ prophetæ signum; ⁴ sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic futurum affirmavit filium hominis in corde terræ tribus diebus, et tribus noctibus.

¹ 1. Cor. XV. 14, 17. — ² D. Aug. in Psal. 120. n. 6. — ³ Luc. XVIII. 32. — ⁴ Luc. XI. 29. Matth. XII. 39.

VERUM, ut hujus articuli vim, et sensum melius perspiciamus, tria nobis investiganda, et cognoscenda sunt: primum quidem, quare necesse fuerit Christum resurgere: deinde qui resurrectionis finis, et scopus sit, et quæ ab ea utilitates, et commoda in nos sint profecta.

Quod igitur ad primum attinet, necesse fuit eum resurgere, ut Dei justitia ostenderetur, a quo maxime decebat eum extolli, qui ut illi obtemperaret, depressus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apostolus causam attulit, cum ad Philippenses inquit: Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod et Deus exaltavit illum. ¹ Præterea, ut fides nostra confirmaretur, sine qua hominis justitia constare non potest; illud enim maximo argumento esse debet, Christum filium Dei fuisse, quod sua virtute a mortuis resurrexit. Deinde ut spes nostra aleretur, atque sustentaretur; cum enim Christus resurrexerit, certa spe nitimur fore, ut nos etiam resurgamus: siquidem, membra, capitis sui conditionem consequantur, necesse est; ita enim Apostolus argumentationem concludere videtur, cum ad Corinthios et Thessalonicenses scribit; ² et a Principe apostolorum Petro dictum est: Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem. ³ Postremo ob eam etiam rem Domini resurrectionem necessariam fuisse docendum est, ut salutis, et redemptionis nostræ mysterium absolveretur; Christus enim morte sua nos a peccatis liberavit; resurgens vero præcipua nobis bona restituit, quæ peccando amisseramus. Quare est apud Apostolum dictum: Christus traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. ⁴ Ne quid igitur humani generis salutis deesset, quemadmodum illum mori, ita resurgere etiam oportuit.

Ex his vero, quæ hæcenus dicta sunt, perspicere possumus, quantum utilitatis Christi domini resurrectio fidelibus attulerit. In resurrectione enim Deum esse immortalem,

¹ Phil. II. 8. 9. — ² 1. Cor. XV. 12. 1. Thess. IV. 12. — ³ 1. Pet. I. 3, 4. — ⁴ Rom. IV. 25.

15.

16.

Necessaria resurrectio ut justitia Dei ostenderetur

ut fides nostra confirmaretur,

ut salutis et redemptionis nostræ mysterium absolveretur.

17.

Resurrectionis

000500

*utilitates:
Deum im-
mortalem
ostendit;*

*nobis au-
tem pepe-
rit resur-
rectionem
corporis
et animæ.*

plenum gloria, mortis et diaboli victorem agnoscimus : quod de Christo Jesu sine ulla dubitatione credendum, et confitendum est. Deinde Christi resurrectio nobis etiam corporis resurrectionem peperit : tum quia ejus mysterii efficiens causa fuit; tum quia ad Domini exemplum resurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis resurrectionem attinet, Apostolus ita testatur : Per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum;¹ quæcumque enim Deus in redemptionis nostræ mysterio egit, ad omnia Christi humanitate, tanquam efficienti instrumento usus est. Quare ejus resurrectio instrumentum quoddam fuit ad resurrectionem nostram efficiendam; exemplar vero dici potest, quoniam Christi domini resurrectio omnium est perfectissima : ac quemadmodum Christi corpus resurgens ad immortalem gloriam immutatum est, ita nostra etiam corpora, quæ prius imbecilla, et mortalia fuerant, gloria, et immortalitate ornata restituentur. Ut enim Apostolus docet, Salvatorem expectamus dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.² Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici potest : cui quo pacto Christi resurrectio exemplar proponatur, idem Apostolus iis verbis ostendit : Quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus. Et paucis interjectis, inquit : Scientes, quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel : quod autem vivit, vivit Deo. Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu.³

18.

*Exempla
ex resur-
rectione
sumenda.*

DUO igitur a Christi resurrectione exempla petere debemus. Alterum est, ut, postquam peccati maculas eluimus, novum vitæ genus instituamus, in quo morum integritas, innocentia, sanctitas, modestia, justitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum est, ut in eo vitæ instituto ita perseveremus, ut, adjuvante Domino, a justitiæ via, quam semel

¹ I. Cor. XV. 21. — ² Phil. III. 20. 21. — ³ Rom. VI. 4. 5.

ingressi fuerimus, non excidamus. Neque vero Apostoli verba id solum demonstrant, Christi resurrectionem ad resurrectionis exemplum nobis proponi : verum etiam resurgendi virtutem nobis præbere, viresque, et spiritum largiri, quo in sanctitate, et justitia permaneamus, ac Dei præcepta servemus, declarant;¹ nam quemadmodum ex ejus morte non solum peccatis moriendi exemplum capimus, sed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur : ita ejus resurrectio ad justitiam consequendam nobis vires affert, ut deinde pie, et sancte Deum colentes, in novitate vitæ ambulemus, ad quam resurgimus. Hoc enim maxime resurrectione sua Dominus effecit, ut qui antea una cum illo peccatis, et huic sæculo mortui eramus, cum illo etiam ad novam vitæ institutionem, et disciplinam resurgeremus.

Hujus resurrectionis quæ potissimum signa observanda sint, Apostolus nos admonet; nam cum inquit : Si con-surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextra Dei sedens :² plane ostendit eos, qui vitam, honores, otium, divitias ibi maxime, ubi Christus est, habere cupiunt, vere cum Christo surrexisse; cum vero addit :³ Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram : alteram etiam hanc veluti notam apposuit, qua perspicere possimus, num vere cum Christo surreximus; ut enim corporis affectionem, et valetudinem gustus indicare solet : ita, si, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta alicui sapiant, isque cælestium rerum jucunditatem intimo mentis sensu percipiat, hoc maximo argumento esse potest, eum, qui ita affectus sit, ad novam et spiritualem vitam una cum Christo Jesu surrexisse.

19.

*Signa re-
surrectio-
nis a pec-
cato.*

¹ Rom. VI. 4. 5. — ² Coloss. III. 1. — ³ Phil. IV. 8.

Articulus sextus.

Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

I. DAVID propheta, cum beatam, et gloriosam Domini ascensionem spiritu Dei plenus contemplaretur, omnes ad eum triumphum summa lætitia, et gaudio celebrandum illis verbis hortatur, cum inquit : Omnes gentes plaudite manibus : jubilate Deo in voce exultationis. Ascendit Deus in júbilo¹. Ex quo intelliget Parochus, maximo studio hoc mysterium explicandum esse, sibi que diligenter curandum, ut fideles illud non solum fide, et mente percipiant; sed, quoad ejus fieri poterit, juvante Domino, factis etiam, et vita exprimere studeant. Quod igitur ad sexti articuli explanationem attinet, in quo potissimum de divino hoc mysterio agitur, a priori ejus parte incipiendum est, et, quæ ejus sit vis atque sententia, aperiendum.

2.

Christus, ut Deus et ut homo est, sua virtute in cælum ascendit.

ASCENDIT AD CÆLOS. De Christo enim Jesu illud etiam fideles sine ulla dubitatione credere oportet, eum, perfecto jam et absoluto redemptionis nostræ mysterio, ut homo est, in cælum corpore, et anima ascendisse : nam, ut Deus est, numquam ab eo abfuit, ut qui divinitate sua loca omnia compleat. Ascendisse autem sua virtute, doceat, non aliena vi sublatum, quemadmodum Elias, qui igneo curru in cælum evectus est :² vel Habacuc propheta,³ vel Philippus diaconus,⁴ qui divina virtute per aerem delati, longinqua terrarum spatia permeaverunt. Neque vero solum, ut Deus, præpotenti divinitatis virtute in cælos ascendit, sed etiam ut homo est. Quamvis enim naturali vi id fieri non potuerit, tamen virtus illa, qua beata Christi anima prædita erat, corpus, ut libuit, movere potuit : corpus vero, quod jam gloriam adeptum erat, moventis animæ imperio facile parebat. Atque hac ratione, ut Deus, et ut homo est, Christum in cælum sua virtute ascendisse credimus. In altera articuli parte hæc sunt :

¹ Psal. XLVI. 2. 6. — ² 4. Reg. II. 11. — ³ Dan. XIV. 35. — ⁴ Act. VIII. 39.

SEDET AD DEXTERAM PATRIS, quo loco tropum, id est, verbi immutationem licet animadvertere frequentem in divinis litteris, cum humanas affectiones, et membra ad nostram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus; neque enim, cum spiritus sit, quidquam in eo corporeum cogitari potest. Sed quoniam in humanis rebus ei majorem honorem tribui existimamus, qui ad dexteram collocatus est; eandem rem ad cælestia etiam transferentes ad explicandam Christi gloriam, quam ut homo præ ceteris omnibus adeptus est, eum in patris dextera esse confitemur. Sedere autem hoc loco non situm, et figuram corporis significat, sed eam regiam, summæque potestatis, ac gloriæ firmam et stabilem possessionem, quam a patre accepit, declarat: de quo ait Apostolus : Suscitant illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus.¹ Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam adeo propriam, et singularem Domini esse, ut cuivis alii creatæ naturæ convenire non possit. Quare alio loco testatur : Ad quem autem Angelorum dixit aliquando : Sede a dextris meis?²

3.
Sedere denotat summæ potestatis et gloriæ firmam possessionem.

SED articuli sensum Parochus latius explanabit, ascensionis historiam persequens, quam sanctus Lucas evangelista in Actis apostolorum admirabili ordine descripsit.³ In cujus explicatione illud primum observare oportebit, cetera omnia mysteria ad ascensionem, tanquam ad finem referri, in eoque omnium perfectionem, et absolutionem contineri; nam, ut ab incarnatione Domini omnia religionis nostræ mysteria initium habent, ita ascensione ejus peregrinatio concluditur. Præterea, alia Symboli capita, quæ ad Christum dominum pertinent, summam ejus humilitatem, et contempionem ostendunt; neque enim abjectius, aut humiliter quidquam cogitari potest, quam quod filius Dei pro nobis humanam naturam, et imbecillitatem assumpserit, patique, et mori voluerit. At vero, quod eum superiori articulo a mortuis

4.
Cetera vicia Christi mysteria ad ascensionem referuntur.

¹ Ad Eph. I. 20. 21. 22. — ² Hebr. I. 13. — ³ Act. I.

résurrexisse, nunc vero in cælum ascendisse, et ad Dei patris dexteram sedere confitemur, nihil ad ejus summam gloriam, divinamque majestatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius potest.

5.

Ascensionis causa.

JAM his expositis, accurate docendum est, cujus rei causa Christus Dominus in cælum ascenderit. Primum enim ascendit, propterea quod ejus corpori, quod immortalitatis gloria in resurrectione donatum fuerat, non terrenæ hujus, et obscuræ habitationis locus, sed altissimum, et splendidissimum cæli domicilium conveniret: nec vero solum ut ejus gloriæ, et regni solium potiretur, quod sanguine meruerat, verum etiam ut ea, quæ ad salutem nostram pertinebant, curaret; deinde, ut regnum suum non esse ex hoc mundo re ipsa comprobaret;¹ nam mundi regna terrena et fluxa sunt, magnisque opibus, et carnis potentia nituntur: Christi vero regnum terrenum, quale Judæi exspectabant, sed spirituale, et æternum; itemque ejus opes, et divitias spirituales esse ipse ostendit, cum suam sedem in cælis collocavit; in quo quidem regno illi ditiores, et omnium bonorum copia affluentiores existimandi sunt, qui ea, quæ Dei sunt, diligentius quærunt; nam et sanctus Jacobus testatur, Deum elegerisse pauperes in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se.² Sed illud etiam Dominus noster in cælum ascendens efficere voluit, ut nos eum ascendentem mente et desiderio prosequeremur; nam quemadmodum morte, et resurrectione suâ moriendi, et resurgendi spiritu exemplum nobis reliquerat, ita ascensu nos docet, atque instruit, ut in terris positi, in cælum nos cogitatione conferamus, confitentes nos peregrinos, et hospites esse super terram, ac patriam inquirentes;³ cives esse sanctorum, et domesticos Dei:⁴ nostra enim, ut idem inquit Apostolus, conversatio in cælis est.⁵

7.

Ascensionis Christi.

Jam vero vim, et magnitudinem inexplicabilium bonorum, quæ in nos Dei benignitas effundit, divinus David, Apostolo interprete, multo ante cecinerat illis verbis:

¹ Joann. XVIII. 36. — ² Jacob. II. 5. — ³ Heb. XI. 13, 14. — ⁴ Ephe. II. 19. — ⁵ Phil. III. 20.

Ascendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus;¹ nam decimo die spiritum sanctum dedit, cujus virtute, atque ubertate complevit præsentem illam fidelium multitudinem; et vere tum magnifica illa promissa persolvit: Expedi vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.² Ascendit etiam in cælum ex Apostoli sententia, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis, et apud patrem advocati officio fungatur.³ Filioli mei, inquit sanctus Joannes, hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum: et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.⁴ Nec vero quidquam est, unde fideles majorem lætitiâ, et animi jucunditatem capere debeant, quam Jesum Christum patronum causæ, ac deprecatores salutis nostræ constitutum esse, cujus sit apud æternum patrem summa gratia, et auctoritas. Paravit denique nobis locum, quod etiam se facturum promiserat,⁵ atque omnium nostrum nomine caput ipse Jesus Christus venit in cælestis gloriæ possessionem; nam in cælum abiens, portas, quæ Adami peccato interclusæ fuerant, patefecit, nobisque viam munivit, qua ad cælestem beatitudinem perveniremus; quemadmodum ipse in cœna discipulis futurum prædixerat; quod quidem ut rei etiam eventu aperte comprobaret, piorum animas, quas ab inferis eripuerat, secum in æternæ beatitudinis domicilium introduxit.

sti utilitates.

HANC cælestium munerum admirabilem copiam salutaris illa commodorum series consecuta est; primum enim fidei nostræ merito maximus cumulus accessit: nam fides earum rerum est, quæ sub adspæctum non cadunt, atque ab hominum ratione, ac intelligentia remota sunt. Quare si dominus a nobis non discessisset, fidei nostræ meritum minueretur: siquidem a Christo domino beati prædicantur, qui non viderunt, et crediderunt.⁶ Præterea, Christi in cælum ascensus ad confirmandam spem in cordibus nostris magnum momentum habet; nam quoniam Christum hominem in cælum

8.

Ascensionis alia beneficia.

¹ Psal. LXVII. 19. Ephes. IV. 8. — ² Joann. XVI. 7. — ³ Hebr. IX. 24. — ⁴ 1. Joan. II. 1. — ⁵ Joan. XIV. 2. — ⁶ Joan. XX. 29.

ascendisse, et humanam naturam in dextera Dei patris collocasse credimus, magna in spe sumus, fore ut nos etiam, ejus membra, illuc ascendamus, atque ibi cum capite nostro jungamur : quod ipse Dominus his verbis testatus est : Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum.¹ Deinde hoc quoque vel maximum beneficium consecuti sumus, quod amorem nostrum ad cælum rapuit, ac divino spiritu inflammavit : nam verissime dictum est, ibi cor nostrum esse, ubi thesaurus noster est.² Ac profecto, si Christus dominus in terris versaretur, omnis nostra cogitatio in ipso hominis adspectu, et consuetudine defixa esset : et illum dumtaxat hominem spectarem, qui nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena quadam benevolentia prosequeremur; verum in cælum ascendens, amorem nostrum spiritalem reddidit, effecitque, ut, quem nunc absentem cogitamus, eum, ut Deum, veneremur, et diligamus. Id autem partim Apostolorum exemplo intelligimus, quibus dum præsens affuit Dominus, humano fere sensu de illo judicare videbantur; partim vero ipsius Domini testimonio confirmatum est, cum inquit : Expedi vobis, ut ego vadam. Nam imperfectus ille amor, quo Christum Jesum præsentem diligebant, divino amore perficiendus erat, idque spiritus sancti adventu; quare statim addit : Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos.³ Accedit etiam, quod in terris domum suam, id est Ecclesiam, amplificavit, quæ spiritus sancti virtute, et ductu gubernatur; ejus vero universæ inter homines pastorem, et summum antistitem Petrum, apostolorum principem, reliquit; tum vero dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores;⁴ atque ita ad dexteram patris sedens, aliis, atque aliis diversa dona semper impertitur; nam testatur Apostolus, unicuique nostrum datam esse gratiam secundum mensuram donationis Christi.⁵

Ad extremum vero, quod antea de mortis et resurrectionis mysterio docuimus, idem etiam de ascensu fidelibus cogitandum est; quamvis Christi passioni salutem, et redem-

¹ Joan. XVII. 24. — ² Matt. VI. 21. — ³ Joan. XVI. 7. — ⁴ Eph. IV. 12. — ⁵ Ephes. IV. 7.

ptionem nostram debeamus qui merito suo aditum justis ad cælum aperuit : tamen ejus ascensus non solum veluti exemplar nobis propositum est, quo alte spectare, et spiritu in cælum ascendere discamus, sed divinam etiam virtutem qua id efficere possimus, largitus est.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Articulus septimus.

Inde venturus est judicare vivos, et mortuos.

1.

*Sensus
articuli.*

TRIA sunt Domini nostri Jesu Christi ad suam Ecclesiam decorandam, et illustrandam insignia officia et munera, redemptionis, patrocini, et iudicii. Cum autem superioribus articulis ab eo genus humanum passione, et morte redemptum esse, ascensu etiam in cælum, nostram causam, et patrocini in perpetuum susceptum constet: sequitur, ut ejus iudicium hoc articulo declaretur: cujus articuli ea vis est et ratio, summo illo die Christum dominum de universo hominum genere iudicaturum esse.

2.

*Duplex
Filius Dei
adventus.*

SACRÆ enim litteræ duos filii Dei adventus esse testantur, alterum, cum salutis nostræ causa carnem assumpsit, et homo in virginis alvo effectus est: alterum, cum in consummatione sæculi ad iudicandos omnes homines veniet; hic adventus in sacris litteris dies Domini appellatur; de quo Apostolus ait: Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet; et Salvator ipse: De die autem illa, et hora nemo scit.² Ac de summo iudicio satis sit illa auctoritas Apostoli: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.³ Plena enim est sacra scriptura testimoniorum, quæ passim Parochis occurrent, ad rem non solum comprobandam, sed etiam fidelium oculis subjiciendam, ut quemadmodum a mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem induit, omnibus optatissimus semper fuit, quod in eo mysterio liberationis suæ spem positam haberent; ita deinceps post filii Dei mortem, et ascensum in cælum, alterum diem Domini vehementissimo studio desideremus, exspectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei.⁴

3.

*Duplex
iudicium:*

Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem observanda sunt, in quibus unicuique necesse est in conspectum Domini venire, et singularum cogitationum, actionum, ver-

¹ I. Thes. V. 2. — ² Matth. XXIV. 36. — ³ 2. Cor. V. 10. — ⁴ Tit. II, 13.

borum denique omnium rationem reddere, demumque iudicis præsentem subire sententiam. Primum est, cum unusquisque nostrum migrat e vita: nam statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus justissima quæstio habetur, quæcumque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit unquam; atque hoc privatum iudicium vocatur. Alterum vero, cum unõ die, atque uno in loco omnes simul homines ad tribunal iudicis stabunt, ut omnibus omnium sæculorum hominibus inspectantibus, et audientibus, singuli, quid de ipsis decretum, et iudicatum fuerit, cognoscant: cujus sententiæ pronuntiatio impiis, et sceleris hominibus non minima futura est pœnarum, et suppliciorum pars; rursus vero pii, et justi non parvum ex ea præmium, fructumque percepturi sunt, cum, qualis quisque in hac vita fuerit, apparebit; hoc autem generale iudicium appellatur.

*particu-
lare,*

generale.

DE quo illud necessario ostendendum est, quæ causa fuerit, cur, præter privatum de singulis, alterum etiam de universis hominibus iudicium exerceretur: nam cum vel ipsis hominibus mortuis interdum superstites sint filii parentum imitatores, reliqui sint liberi, discipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores, ac propugnatores, quibus rebus ipsorum mortuorum præmia, et pœnas augeri necesse est; cum hæc vel utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens, non prius finem habitura sit, quam extremus veniat mundo dies; æquum erat de universa hac recte, aut perperam factorum, dictorumque ratione, perfectam quæstionem haberi: quod fieri non poterat, nisi factò communi omnium hominum iudicio. Accedit etiam, quod, cum piorum fama sæpe lædatur, impii vero innocentiae laude commendentur, divinæ justitiæ ratio postulat, ut pii ereptam injuria apud homines existimationem in publico universorum hominum conventu, et iudicio recuperent. Deinde vero boni, et mali homines, quæcumque in vita egerunt, cum non sine corporibus egerint, omnino sequitur, ut benefacta, sive malefacta ad corpora etiam pertineant, quæ actionum ipsarum instrumentum fuerunt. Maxime igitur conveniebat, corporibus una cum eorum animis debita æternæ gloriæ præmia, aut supplicia impertiri: quod quidem neque sine omnium hominum resurrectione, neque sine generali iudicio fieri poterat.

4
*Judicii
generalis
necessi-
tas.*

Postremo, quoniam in adversis, et secundis hominum rebus, quæ promiscue nonnumquam bonis et malis eveniunt, probandum erat, nihil non infinita Dei sapientia, et justitia geri, ac gubernari: par fuit, non solum bonis præmia, improbis supplicia in futuro sæculo constitui, verum etiam publico, ac generali judicio decerni; quo omnibus notiora, et illustriora fierent, atque ut Deo justitiæ, et providentiæ laus ab omnibus tribueretur, pro injusta illa querela, quam sancti etiam viri deplorare interdum, ut homines, solebant, cum improbos valentes opibus, et honoribus florentes animadverterent; nam Propheta, Mei, inquit, pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns; et paulo post: Ecce ipsi peccatores, et abundantes in sæculo, obtinuerunt divitias. Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, et lavi inter innocentes manus meas: et fui flagellatus tota die, et castigatio mea in matutinis. Atque hæc frequens querela multorum fuit. Ergo necesse erat, ut generale judicium exerceretur; ne forte homines dicerent, Deum circa cardines cæli perambulantem non curare terrena.² Hæc autem veritatis formula, jure una ex duodecim fidei Christianæ articulis constituta est, ut, si quorum animi in providentia, et justitia Dei nutarent, hujus doctrinæ ratione confirmarentur. Præterea, proposito judicio pios recreari, impios terri oportebat, ut, cognita Dei justitia, illi ne deficerent, hi a malis, æterni supplicii metu, atque expectatione, revocarentur. Quare Dominus et salvator noster, cum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale judicium:³ signaque adventantis ejus temporis descripsit; ut, cum illa viderimus, finem sæculi prope esse intelligamus; ac deinde in cælum ascendens angelos misit, qui apostolos, ejus absentia mœrentes, his verbis consolarentur: Hic Jesus, qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.⁴

5. *Christus etiam ut*

VERUM Christo domino non solum ut Deo, sed etiam ut homini hoc judicium datum esse, sacræ litteræ declarant;

¹ Ps. LXXII. 2. 3. 12. — ² Job. XXII. 14. — ³ Matth. XXIV. 29. — ⁴ Act. I. 11.

quamvis enim judicandi potestas omnibus sanctæ Trinitatis personis communis sit: præcipue tamen filio eam tribuimus; quod ipsi quoque sapientiam convenire dicimus. Quod autem, ut homo, mundum judicaturus sit, Domini testimonio confirmatur, qui inquit: Sicut Pater habet vitam in semetipso: sic dedit et Filio habere vitam in semetipso, et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.¹

*homo ju-
dex om-
nium est.*

6.

DECEBAT autem maxime a Christo domino hoc judicium exerceri, ut, cum de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis judicem videre, et auribus sententiam, quæ proferebatur, audire possent, et omnino judicium illud sensibus percipere. Ac præterea æquissimum erat, ut homo ille, qui iniquissimis hominum sententiis condemnatus fuerat, omnium deinde judex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem apostolorum Princeps, cum in Cornelii domo summa Christianæ religionis capita exposuisset, docuissetque Christum a Judæis in ligno suspensum, atque occisum, tertia vero die ad vitam resurrexisse, subjunxit: Et præcepit nobis prædicare populo, et testificari, quia ipse est qui constitutus est a Deo judex vivorum et mortuorum.²

*Cur per-
inde Pa-
tri vel
Spiritu
sancto hoc
judicium
non ad-
scribatur.*

7.

SED tria hæc præcipua signa judicium antecessura esse, sacræ litteræ declarant, prædicationem evangelii per universum orbem, discessionem, Antichristum: inquit enim Dominus: Prædicabitur hoc evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet consummatio;³ et Apostolus nos admonet, ne ab aliquo seducamur, quasi instet dies Domini: quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, judicium non fiet.⁴

*Signa ju-
dicium
præceden-
tia.*

8.

QUÆ autem judicii forma, et ratio futura sit, Parochis ex Danielis oraculis, tum ex sanctorum evangeliorum, et Apostoli doctrina facile erit cognoscere.⁵ Præterea, sententia, quæ a judice pronuntianda sit, diligentius hoc loco expendenda erit.

*Judicii
forma et
sententia.*

Christus enim Salvator noster, lætis oculis pios a dextera

¹ Joan. V. 26. — ² Act. X. 42. — ³ Matth. XXIV. 14. — ⁴ 2. Thess. II. 3. — Dan. VII. 9.; Matth. XXIV. XXV.; Marc. XIII.; Rom. II.

stantes intuens, ita de illis iudicium summa cum benignitate pronuntiabit : Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi; quibus verbis nihil jucundius audiri posse illi intelligent, qui ea cum impiorum damnatione contulerint, ac cum animo suo cogitaverint, iis verbis pios et justos homines a laboribus ad quietem, a lacrymarum valle ad summum gaudium, a miseriis ad perpetuam beatitudinem, quam illi caritatis officiis promeriti fuerint, vocari.

Deinde ad eos, qui a sinistra stabunt, conversus, suam justitiam in eos effundet his verbis : Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.² Prioribus illis verbis, Discedite a me, maxima pœna significatur, qua impii plectendi erunt, cum a Dei aspectu quam longissime ejicientur : neque ulla spes eos consolari poterit, fore aliquando, ut tanto bono perfruantur; atque hæc quidem a theologis pœna damni appellata est, quod scilicet impii apud inferos divinæ visionis luce perpetuo carituri sint. Quod vero additur, Maledicti, mirum in modum auget illorum miseriam, et calamitatem; si enim, cum a divina præsentia expellendi essent, aliqua saltem benedictione digni haberentur, hoc profecto magno eis solatio esse potuisset. At quoniam nihil hujusmodi ipsis expectandum est, quod calamitatem leviolem faciat; jure optimo, cum expellentur, divina justitia eos omni maledictione persequetur. Sequitur deinde : In ignem æternum; quod quidem alterum poenarum genus, poenam sensus theologi vocarunt : propterea quod sensu corporis percipiatur, ut in verberibus, et flagellis, aliove graviore suppliciorum genere; inter quæ, dubitari non potest, ignis tormenta summum doloris sensum efficere; cui malo cum accedat, ut perpetuum tempus duraturum sit; ex eo ostenditur, damnatorum poenam omnibus suppliciis cumulandam esse; atque hoc magis declarant verba illa, quæ in extrema sententiæ parte posita sunt : Qui paratus est diabolo et angelis ejus. Cum enim ita comparatum sit, ut omnes molestias levius feramus, si calamitatis nostræ socium aliquem, et consortem habeamus,

¹ Matth. XXV. 34. — ² Matth. XXV. 41

cujus prudentia, atque humanitate aliqua ex parte juvari possimus : quæ tandem erit damnatorum miseria, quibus in tantis ærumnis a perditissimorum dæmonum societate divelli numquam licebit? et hæc quidem sententia in impios justissime a Domino salvatore nostro feretur; ut, qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, et esurienti, ac sitienti nec cibum, nec potum ministraverint, hospitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere inclusum, ægrumque non visiterint.

HÆC sunt, quæ Pastores fidelis populi auribus sæpissime inculcare debent; nam hujus articuli veritas fide concepta maximam vim habet ad frænandas pravæ animi cupiditates, atque a peccatis homines abstrahendos. Quare in Ecclesiastico dictum est : In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.¹ Ac profecto vix quisquam adeo præceps in scelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis studium non revocet, fore aliquando, ut ei apud justissimum judicem omnium non solum factorum, dictorumque, sed occultissimarum etiam cogitationum ratio reddenda, et pro meritis pœna persolvenda sit. Justus vero ad colendam justitiam magis ac magis incitetur, ac summa lætitia efferatur, necesse est, quamvis etiam in egestate, infamia, cruciatibus vitam degat, cum animum ad eum diem refert, quo, post ærumnosæ hujus vitæ certamina, victor universis hominibus audientibus declarabitur, et divinis, atque illis quidem æternis honoribus, in cælestem patriam receptus, afficietur. Quod igitur reliquum est, hortari fideles oportet, ut optime vivendi rationem comparent, ad omne pietatis studium se exercèant, quo possint adventantem magnum illum diem Domini, majore cum securitate animi expectare, atque adeo, ut filios decet, cum summa cupiditate expetere.

9.
De judicio frequens sermo habendus.

¹ Eccl. VII. 40.

Articulus octavus.

Credo in Spiritum sanctum.

I. HACTENUS, quæ ad primam, et secundam sanctæ Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt: sequitur nunc, ut illa etiam, quæ in Symbolo de tertia persona, hoc est de spiritu sancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda omne studium, et diligentiam Pastores adhibebunt, cum homini Christiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de ea minus recte sentire, quam de aliis superioribus articulis existimandum sit. Quare Apostolus non permisit Ephesios quosdam spiritus sancti personam ignorare: a quibus cum quæsisset, an spiritum sanctum accepissent, cum illi, ne si spiritus sanctus quidem esset, se scire respondissent, statim rogavit: In quo ergo baptizati estis?¹ Quibus verbis significavit, distinctam hujus articuli notitiam fidelibus maxime necessariam esse: ex qua eum præcipue fructum capiunt, quod cum attente cogitant, se, quidquid habent, spiritus sancti munere, et beneficio consecutos esse; tum vero de seipsis modestius, et humiliter sentire, et in Dei præsidio omnem spem ponere incipiunt: qui primus homini Christiano gradus ad summam sapientiam, et felicitatem esse debet.

2. HUIUS igitur articuli explanationem a vi, et notione, quæ hoc loco spiritus sancti vocabulo subjecta est, exordiri oportebit; nam cum illud æque de patre, et filio rectissime dicitur; (uterque enim spiritus est, et sanctus: siquidem Deum spiritum esse confitemur) deinde vero hac voce angeli etiam, et piorum animæ significantur; cavendum est, ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum est, in hoc articulo spiritus sancti nomine tertiam Trinitatis personam intelligi, quo modo in sacris litteris tum veteris nonnumquam, tum novi testamenti frequenter accipitur; nam David precatur: Et spiritum sanctum tuum ne aufe-

¹ Act. XIX. 2.

Fides in Spiritum sanctum necessaria.

Spiritus sancti nomen tertiam Trinitatis personam designat, quamvis etiam conveniat duabus aliis.

ras a me;¹ in libro sapientiæ legimus: Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis?² et alibi: Ipse creavit illam in spiritu sancto.³ In novo vero testamento jubemur baptizari in nomine patris, et filii, et spiritus sancti;⁴ et sanctissimam virginem de spiritu sancto concepisse legimus;⁵ tum vero a sancto Joanne ad Christum mittimur, qui nos in spiritu sancto baptizat:⁶ ac plurimis præterea aliis in locis ea vox legentibus occurrit.

Verum nemo mirari debet, tertiæ personæ, quemadmodum primæ, et secundæ, proprium nomen tributum non esse; nam secunda persona ideo proprium nomen habet, et filius dicitur, quia ejus æternus a patre ortus proprie generatio vocatur, ut in superioribus articulis explicatum est. Ut igitur ortus ille, generationis nomine significatur: ita personam, quæ emanat, proprie filium appellamus, et a qua emanat, patrem. Nunc cum tertiæ personæ productioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio, et processio appelletur; sequitur ut etiam persona, quæ producitur, suo nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet: propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, a rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliam naturæ, et essentiæ communicandæ rationem, quam generandi virtute, agnoscimus, ob eam causam fit, ut rationem, qua seipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus. Quare communi spiritus sancti nomine tertia persona appellata est; quod quidem illi maxime convenire ex eo intelligimus, quia spiritali vitam in nos infundit, ac sine ejus sanctissimi numinis afflatu nihil æterna vita dignum efficere possumus.

VERUM explicata vocabuli significatione, docendus in primis erit populus, spiritum sanctum æque ac patrem et filium Deum esse, eidem æqualem, æque omnipotentem, æternum, et infinitæ perfectionis, summum bonum, ac sapientissimum, ejusdemque cum patre, et filio naturæ. Quod quidem illius vocis, in, cum dicimus, credo in spiritum sanctum, proprietatis

¹ Psalm. L. 13. — ² Sap. IX. 17. — ³ Eccl. I. 9. — ⁴ Matth. XXVIII. 19. — ⁵ Matth. I. 20.; Luc. I. 35. — ⁶ Joan. I. 33.

3. *Cur proprio nomine careat tertia Trinitatis persona.*

4. *Spiritus sanctus Deus, æqualis Patri et Filio.*

satis indicat, quæ, ad exprimendam fidei nostræ vim, singulis Trinitatis personis apposita est. Atque id etiam aperta sacrarum litterarum testimonia confirmant; nam cum sanctus Petrus in Actis apostolorum dixisset: Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? mox inquit: Non es mentitus hominibus, sed Deo;¹ quem prius spiritum sanctum appellaverat, eundem statim Deum vocat. Apostolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat, spiritum sanctum esse interpretatur; Divisiones, inquit, operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus; deinde subjungit: Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Præterea in Actis apostolorum, quod uni Deo prophetæ tribuunt, ille spiritui sancto adscribit; dixerat enim Isaias: Audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam?.. Et dixit: Vade, et dices populo huic..... Excæca cor populi hujus, et aures ejus aggrava: et oculos ejus claude: ne forte videat oculis suis et auribus suis audiat.² Quæ verba cum Apostolus citaret: Bene, inquit, Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam.³ Deinde vero cum scriptura spiritus sancti personam cum patre, et filio conjungit, ut cum patris, et filii, et spiritus sancti nomen in baptismo adhiberi præcipit, nullus nobis de hujus mysterii veritate dubitandi locus relinquitur; nam si pater Deus est, et filius Deus; omnino fateri cogimur, etiam spiritum sanctum, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, Deum esse. Accedit autem, quod is, qui in nomine cujusvis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum consequi potest. Numquid in nomine Pauli, inquit, baptizati estis?⁴ ut ostenderet hoc eis nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Cum igitur baptizemur in nomine spiritus sancti, eum esse Deum fateri oportet. Sed hunc eundem trium personarum ordinem, quo spiritus sancti divinitas comprobatur, licet animadvertere tum in epistola Joannis: Tres sunt qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, et Spiritus sanctus: et hi tres unum sunt:⁵ tum ex præclaro illo sanctæ Trinitatis elogio, quo divinæ laudes et psalmi

¹ Act. V. 3. — ² 1. Cor. XII. 6. 11. — ³ Isa. VI. 8. — ⁴ Act. XXVIII. 25. — ⁵ 1. Cor. I. 13. — ⁶ 1. Joan. V. 7.

concluduntur: Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Postremo, quod ad eam veritatem confirmandam maxime pertinet, quæcumque Dei propria esse credimus, ea Spiritui sancto convenire sacræ litteræ testantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, ut cum Apostolus ait: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti?¹ Item sanctificationem,² et vivificationem;³ et scrutari profunda Dei;⁴ et per Prophetas loqui;⁵ et ubique esse:⁶ quæ omnia divino tantum numini tribuenda sunt.

SED illud præterea fidelibus accurate explanandum est, spiritum sanctum ita Deum esse, ut eum tertiam personam in divina natura a patre, et filio distinctam, et voluntate productam confiteri oporteat; nam, ut alia scripturarum testimonia omittantur, baptismi forma, quam Salvator noster docuit, apertissime ostendit, spiritum sanctum tertiam esse personam, quæ in divina natura per se constet, et ab aliis distincta sit.⁷ Quod etiam Apostoli verba declarant, cum inquit: Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.⁸

Idem vero multo apertius demonstrant, quæ patres in Constantinopolitano primo concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonii amentiam addiderunt: Et in Spiritum sanctum Dominum, et vivificantem: qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre, et Filio simul adoratur, et conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Quod igitur spiritum sanctum **Dominum** confitentur, in eo declarant, quantum angelis antecellat; qui tamen nobilissimi spiritus a Deo conditi sunt; illos enim omnes sanctus Paulus testatur esse administratorios spiritus, in ministerium missos, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.⁹ **Vivificantem** vero appellant, quod anima cum Deo conjuncta magis vivit, quam corpus animæ conjunctione alitur, ac sustinetur. Quoniam vero spiritui sancto sacræ litteræ hæc animæ cum Deo conjunctionem tribuunt, rectissime vivificantem Spiritum sanctum vocari perspicuum est. Jam vero quod sequitur, **Qui**

¹ Cor. VI. 19. — ² 2. Thess. II. 12. — ³ Joan. VI. 64.; 2. Cor. III. 6. — ⁴ 1. Cor. II. 10. — ⁵ Act. V. 3. — ⁶ Ps. CXXXVIII. 7. — ⁷ Matt. XXVIII. 19. — ⁸ 2. Cor. XIII. 13. — ⁹ Heb. I. 14.

5.
Spiritus sanctus a Patre et Filio distincta persona.

6.

Spiritus sanctus cur dicitur Dominus et vivificans.

Spiritus sanctus a

Patre et Filio quomodo procedat.

ex Patre, Filioque procedit, docendi sunt fideles spiritum sanctum a patre, et filio, tanquam ab uno principio æterna processione procedere; id enim ecclesiastica regula, a qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, et divinarum litterarum, et conciliorum auctoritate confirmatur; nam Christus dominus, cum de spiritu sancto loqueretur, dixit: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.¹ Hoc idem ex eo colligitur, quod in scripturis sacris spiritus sanctus nonnumquam spiritus Christi, interdum spiritus patris appellatur: modo a patre, modo a filio mitti dicitur, ut æque a patre, et filio procedere non obscure significetur. Qui spiritum Christi non habet, inquit sanctus Paulus, hic non est ejus;² et idem spiritum Christi vocat, cum ad Galatas inquit: Misit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.³ Apud sanctum Matthæum spiritus patris appellatur: Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri;⁴ et Dominus in cœna inquit: Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me:⁵ tum alibi eundem spiritum sanctum a patre mittendum affirmat his verbis: Quem mittet Pater in nomine meo:⁶ ex quibus verbis cum processione spiritus sancti intelligamus, perspicuum est, eundem ab utroque procedere. Hæc sunt, quæ de Spiritus sancti persona tradenda erunt.

7. **DOCERE** præterea oportebit, quosdam esse spiritus sancti admirabiles effectus, et amplissima quædam munera, quæ ab ipso, tanquam a perenni bonitatis fonte, oriri, et manare dicuntur. Quamvis enim sanctissimæ Trinitatis opera, quæ extrinsecus fiunt, tribus personis communia sint: ex iis tamen multa spiritui sancto propria tribuuntur, ut intelligamus illa in nos a Dei immensa caritate proficisci; nam cum spiritus sanctus a divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, perspicui potest, eos effectus, qui proprie ad spiritum sanctum referuntur, a summo erga nos Dei amore oriri. Quare ex eo consequitur, ut spiritus sanctus donum appel-

¹ Joan. XVI. 14. — ² Rom. VIII. 9. — ³ Galat. IV. 6. — ⁴ Matth. X. 20. — ⁵ Joan. XV. 26. — ⁶ Joan. XIV. 26.

letur; nam doni vocabulo significatur id, quod benigne, et gratuito, nulla spe remunerationis proposita, donatur. Ac proinde quæcumque bona, et beneficia a Deo in nos collata sunt, (quid autem habemus quod a Deo, ut inquit Apostolus, non acceperimus?)¹ ea nobis spiritus sancti concessu, et munere data esse, pio, et grato animo agnoscere debemus.

Ejus autem plures effectus sunt; nam ut mundi creationem, creatarumque rerum propagationem, et gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus; vivificationem spiritui sancto proprie tribui, paulo ante demonstratum est, et Ezechielis testimonio confirmatur: Dabo, inquit, vobis spiritum, et vivetis.² Præcipuos tamen, et maxime proprios spiritus sancti effectus Propheta enumerat: Spiritum sapientiæ et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum scientiæ et pietatis, et spiritum timoris Domini:³ quæ dona spiritus sancti vocantur: interdum autem spiritus sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter D. Augustinus monet, animadvertendum esse, cum in sacris litteris hujus vocis spiritus sancti mentio fit, ut dijudicare possimus, tertiamne Trinitatis personam, an ejus effectus, atque operationes significet; nam hæc duo eodem intervallo distinguenda sunt, quo etiam creatorem a rebus creatis differre credimus. Atque hæc eo diligentius explicanda sunt, quod ex hisce spiritus sancti donis, Christianæ vitæ præcepta haurimus, sentireque possumus, an spiritus sanctus in nobis sit.

Verum, præ ceteris ejus amplissimis muneribus, gratia illa prædicanda est, quæ nos justos facit, signatque spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ;⁴ hæc enim mentem nostram arctissimo amoris vinculo Deo jungit: ex quo fit, ut summo pietatis studio accensi, novam vitam instituamus, ac naturæ divinæ participes effecti,⁵ filii Dei nominemur, et vere simus.⁷

¹ 1. Cor. IV. 7. — ² Ezech. XXXVII. 6. — ³ Isa. XI. 2. — ⁴ D. Aug. lib. XV. de Trin. c. 19. — ⁵ Eph. I. 13. — ⁶ 2. Petr. I. 4. — ⁷ 1. Joan. III. 1.

10.

Præcipui enumerantur.

11.

Gratia justificans munus Spiritus sancti.

satis indicat, quæ, ad exprimendam fidei nostræ vim, singulis Trinitatis personis apposita est. Atque id etiam aperta sacrarum litterarum testimonia confirmant; nam cum sanctus Petrus in Actis apostolorum dixisset: Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? mox inquit: Non es mentitus hominibus, sed Deo;¹ quem prius spiritum sanctum appellaverat, eundem statim Deum vocat. Apostolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat, spiritum sanctum esse interpretatur; Divisiones, inquit, operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus; deinde subjungit: Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Præterea in Actis apostolorum, quod uni Deo prophetæ tribuunt, ille spiritui sancto adscribit; dixerat enim Isaias: Audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam?.. Et dixit: Vade, et dices populo huic..... Excæca cor populi hujus, et aures ejus aggravæ: et oculos ejus claude: ne forte videat oculis suis et auribus suis audiat.² Quæ verba cum Apostolus citaret: Bene, inquit, Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam.³ Deinde vero cum scriptura spiritus sancti personam cum patre, et filio conjungit, ut cum patris, et filii, et spiritus sancti nomen in baptismo adhiberi præcipit, nullus nobis de hujus mysterii veritate dubitandi locus relinquitur; nam si pater Deus est, et filius Deus; omnino fateri cogimur, etiam spiritum sanctum, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, Deum esse. Accedit autem, quod is, qui in nomine cujusvis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum consequi potest. Numquid in nomine Pauli, inquit, baptizati estis?⁴ ut ostenderet hoc eis nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Cum igitur baptizemur in nomine spiritus sancti, eum esse Deum fateri oportet. Sed hunc eundem trium personarum ordinem, quo spiritus sancti divinitas comprobatur, licet animadvertere tum in epistola Joannis: Tres sunt qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, et Spiritus sanctus: et hi tres unum sunt:⁵ tum ex præclaro illo sanctæ Trinitatis elogio, quo divinæ laudes et psalmi

¹ Act. V. 3. — ² 1. Cor. XII. 6. 11. — ³ Isa. VI. 8. — ⁴ Act. XXVIII. 25. — ⁵ 1. Cor. I. 13. — ⁶ 1. Joan. V. 7.

concluduntur: Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Postremo, quod ad eam veritatem confirmandam maxime pertinet, quæcumque Dei propria esse credimus, ea Spiritui sancto convenire sacræ litteræ testantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, ut cum Apostolus ait: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti?¹ Item sanctificationem,² et vivificationem;³ et scrutari profunda Dei;⁴ et per Prophetas loqui;⁵ et ubique esse:⁶ quæ omnia divino tantum numini tribuenda sunt.

SED illud præterea fidelibus accurate explanandum est, spiritum sanctum ita Deum esse, ut eum tertiam personam in divina natura a patre, et filio distinctam, et voluntate productam confiteri oporteat; nam, ut alia scripturarum testimonia omittantur, baptismi forma, quam Salvator noster docuit, apertissime ostendit, spiritum sanctum tertiam esse personam, quæ in divina natura per se constet, et ab aliis distincta sit.⁷ Quod etiam Apostoli verba declarant, cum inquit: Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.⁸

Idem vero multo apertius demonstrant, quæ patres in Constantinopolitano primo concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonii amentiam addiderunt: Et in Spiritum sanctum Dominum, et vivificantem: qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre, et Filio simul adoratur, et conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Quod igitur spiritum sanctum **Dominum** confitentur, in eo declarant, quantum angelis antecellat; qui tamen nobilissimi spiritus a Deo conditi sunt; illos enim omnes sanctus Paulus testatur esse administratorios spiritus, in ministerium missos, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.⁹ **Vivificantem** vero appellant, quod anima cum Deo conjuncta magis vivit, quam corpus animæ conjunctione alitur, ac sustinetur. Quoniam vero spiritui sancto sacræ litteræ hæc animæ cum Deo conjunctionem tribuunt, rectissime vivificantem Spiritum sanctum vocari perspicuum est. Jam vero quod sequitur, **Qui**

¹ Cor. VI. 19. — ² 2. Thess. II. 12. — ³ Joan. VI. 64.; 2. Cor. III. 6. — ⁴ 1. Cor. II. 10. — ⁵ Act. V. 3. — ⁶ Ps. CXXXVIII. 7. — ⁷ Matt. XXVIII. 19. — ⁸ 2. Cor. XIII. 13. — ⁹ Heb. I. 14.

5.
Spiritus sanctus a Patre et Filio distincta persona.

6.

Spiritus sanctus cur dicitur Dominus et vivificans.

Spiritus sanctus a

Patre et Filio quomodo procedat.

ex Patre, Filioque procedit, docendi sunt fideles spiritum sanctum a patre, et filio, tanquam ab uno principio æterna processione procedere; id enim ecclesiastica regula, a qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, et divinarum litterarum, et conciliorum auctoritate confirmatur; nam Christus dominus, cum de spiritu sancto loqueretur, dixit: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.¹ Hoc idem ex eo colligitur, quod in scripturis sacris spiritus sanctus nonnumquam spiritus Christi, interdum spiritus patris appellatur: modo a patre, modo a filio mitti dicitur, ut æque a patre, et filio procedere non obscure significetur. Qui spiritum Christi non habet, inquit sanctus Paulus, hic non est ejus;² et idem spiritum Christi vocat, cum ad Galatas inquit: Misit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.³ Apud sanctum Matthæum spiritus patris appellatur: Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri;⁴ et Dominus in cœna inquit: Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me:⁵ tum alibi eundem spiritum sanctum a patre mittendum affirmat his verbis: Quem mittet Pater in nomine meo:⁶ ex quibus verbis cum processione spiritus sancti intelligamus, perspicuum est, eundem ab utroque procedere. Hæc sunt, quæ de Spiritus sancti persona tradenda erunt.

7. **DOCERE** præterea oportebit, quosdam esse spiritus sancti admirabiles effectus, et amplissima quædam munera, quæ ab ipso, tanquam a perenni bonitatis fonte, oriri, et manare dicuntur. Quamvis enim sanctissimæ Trinitatis opera, quæ extrinsecus fiunt, tribus personis communia sint: ex iis tamen multa spiritui sancto propria tribuuntur, ut intelligamus illa in nos a Dei immensa caritate proficisci; nam cum spiritus sanctus a divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, perspicui potest, eos effectus, qui proprie ad spiritum sanctum referuntur, a summo erga nos Dei amore oriri. Quare ex eo consequitur, ut spiritus sanctus donum appel-

¹ Joan. XVI. 14. — ² Rom. VIII. 9. — ³ Galat. IV. 6. — ⁴ Matth. X. 20. — ⁵ Joan. XV. 26. — ⁶ Joan. XIV. 26.

letur; nam doni vocabulo significatur id, quod benigne, et gratuito, nulla spe remunerationis proposita, donatur. Ac proinde quæcumque bona, et beneficia a Deo in nos collata sunt, (quid autem habemus quod a Deo, ut inquit Apostolus, non acceperimus?)¹ ea nobis spiritus sancti concessu, et munere data esse, pio, et grato animo agnoscere debemus.

Ejus autem plures effectus sunt; nam ut mundi creationem, creatarumque rerum propagationem, et gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus; vivificationem spiritui sancto proprie tribui, paulo ante demonstratum est, et Ezechielis testimonio confirmatur: Dabo, inquit, vobis spiritum, et vivetis.² Præcipuos tamen, et maxime proprios spiritus sancti effectus Propheta enumerat: Spiritum sapientiæ et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum scientiæ et pietatis, et spiritum timoris Domini:³ quæ dona spiritus sancti vocantur: interdum autem spiritus sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter D. Augustinus monet, animadvertendum esse, cum in sacris litteris hujus vocis spiritus sancti mentio fit, ut dijudicare possimus, tertiamne Trinitatis personam, an ejus effectus, atque operationes significet; nam hæc duo eodem intervallo distinguenda sunt, quo etiam creatorem a rebus creatis differre credimus. Atque hæc eo diligentius explicanda sunt, quod ex hisce spiritus sancti donis, Christianæ vitæ præcepta haurimus, sentireque possumus, an spiritus sanctus in nobis sit.

Verum, præ ceteris ejus amplissimis muneribus, gratia illa prædicanda est, quæ nos justos facit, signatque spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ;⁴ hæc enim mentem nostram arctissimo amoris vinculo Deo jungit: ex quo fit, ut summo pietatis studio accensi, novam vitam instituamus, ac naturæ divinæ participes effecti,⁵ filii Dei nominemur, et vere simus.⁶

¹ 1. Cor. IV. 7. — ² Ezech. XXXVII. 6. — ³ Isa. XI. 2. — ⁴ D. Aug. lib. XV. de Trin. c. 19. — ⁵ Eph. I. 13. — ⁶ 2. Petr. I. 4. — ⁷ 1. Joan. III. 1.

10.

Præcipui enumerantur.

11.

Gratia justificans munus Spiritus sancti.

Articulus nonus.

Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, sanctorum
Communione.

I.
*Cur hic
articulus
diligenter
explican-
dus.*

QUANTA diligentia curare Pastores debeant, ut hujus noni articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimum considerantur, facile cognosci poterit. Primum enim, teste sancto Augustino,¹ prophetae planius, et apertius de Ecclesia, quam de Christo, locuti sunt, cum in eo multo plures errare, ac decipi posse, quam in incarnationis sacramento, praeviderent. Neque enim defuturi erant impii, qui ad simiae imitationem, quae se hominem esse fingit, solos se catholicos esse profiterentur, et catholicam Ecclesiam apud se tantum, non minus nefarie, quam superbe affirmarent. Deinde, si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum haeresis periculum effugiet. Non enim, ut quisque primum in fide peccarit, haereticus dicendus est, sed qui, Ecclesiae auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Cum igitur fieri non possit, ut aliquis se haeresis peste commaculet, si iis fidem adhibeat, quae in hoc articulo credenda proponuntur, curent omni studio Pastores, ut fideles, cognito hoc mysterio, contra adversarii artes muniti, in fidei veritate perseverent. Pendet autem hic articulus a superiori: quia cum jam demonstratum sit, spiritum sanctum omnis sanctitatis fontem, et largitorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatam confitemur.

2.
*Nomine
ecclesiae
genera-
tim desi-
gnatur
quaecum-
que con-
gregatio;
proprie
autem de-
signatur
cœtus fi-
delium,*

ECCLESIAM. Ac quoniam ecclesiae vocem Latini a Græcis mutuati, post divulgatum evangelium ad res sacras transtulerunt; quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum est. Significat autem ecclesia evocationem; verum scriptores postea usurparunt pro concilio et concione. Neque vero refert, utrum populus ille veri Dei, an falsae religionis cultor extiterit; in Actis enim de Ephesino populo scriptum est, cum scriba turbas sedasset, dixisse: Si quid autem alterius rei quaeritis, in legitima ecclesia poterit absolvi.² Legitimam

¹ S. August. in Psal. XXX. en. 2. serm. 2. n. 8. — ² Act. XIX. 39.

vocat ecclesiam populum Ephesinum, Dianæ cultui additum. Neque solum gentes, quae Deum non noverunt, sed etiam malorum, et impiorum hominum concilia interdum ecclesia nominantur: Odivi, inquit Propheta, ecclesiam malignantium: et cum impiis non sedebo.¹ Comuni vero deinde sacrarum scripturarum consuetudine hæc vox ad rempublicam Christianam, fideliumque tantum congregationes significandas usurpata est, qui scilicet ad lucem veritatis, et Dei notitiam per fidem vocati sunt, ut, rejectis ignorantiae, et errorum tenebris, Deum verum, et vivum pie, et sancte colant, illique ex toto corde inserviant; atque ut unico verbo hæc res tota absolvatur, Ecclesia, ut ait sanctus Augustinus, est populus fidelis per universum orbem dispersus.²

Nec vero levia mysteria in hoc vocabulo continentur; et enim in evocatione, quam ecclesia significat, statim divinae gratiae benignitas, et splendor elucet, intelligimusque Ecclesiam ab aliis rebus publicis maxime differre; illae enim humana ratione, et prudentia nituntur: hæc autem Dei sapientia, et consilio constituta est; vocavit enim nos intimo quidem spiritus sancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinsecus autem Pastorum et prædicatorum opera, ac ministerio. Præterea, ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerum cognitio, et possessio, is optime perspiciet, qui animadverterit, cur olim fidelis populus sub lege positus, synagoga, id est, congregatio diceretur; nam, ut docet sanctus Augustinus, hoc ei nomen impostum est, quia pecudum more, quibus magis congregari convenit, terrena, et caduca tantum bona spectaret.³ Quare merito Christianus populus non synagoga, sed ecclesia dicitur: quia terrenis, et mortalibus rebus contemptis, cælestes, et æternas tantummodo consecatur.

Multa præterea nomina, quae plena sunt mysteriis, ad Christianam rempublicam significandam traducta sunt; nam et domus, et ædificium Dei ab Apostolo vocatur: Si tardavero, inquit ad Timotheum, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quae est ecclesia Dei vivi, columna et

¹ Psal. XXV. 5. — ² S. Aug. in Psal. XXIV. serm. 2. n. 10. — ³ In Ps. LXXXVII. n. 3. et Ps. LXXXI. n. 1.

3.

*Nomen
istud in-
nuit cœ-
tum fide-
lium Dei
sapientia
et consilio
constitutum*

*ad rerum
æternarum
cognitionem
et possessionem.*

R

4.

*Dicitur
etiam do-
mus Dei,
grex
ovium
Christi,*

*sponsa,
corpus
Christi.*

firmamentum veritatis.¹ Domus autem Ecclesia idcirco appellatur, quia est veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, et in qua est bonorum omnium spirituum communio. Dicitur etiam grex ovium Christi, quarum ille ostium est, et pastor. Vocatur sponsa Christi: Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo, inquit Apostolus ad Corinthios.² Idem ad Ephesios: Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit ecclesiam. Ac de matrimonio: Sacramentum hoc, inquit, magnum est, ego autem dico in Christo, et in ecclesia.³ Dicitur denique Ecclesia corpus Christi, ut ad Ephesios et Colossenses licet videre.⁴ Et hæc singula plurimum valent ad fideles excitandos, ut se dignos immensa Dei clementia, et bonitate præbeant, qui eos, ut populus Dei esset, elegit.

5.
*Ecclesia
militans
et trium-
phans.*

HIS vero explicatis, necesse erit singulas Ecclesiæ partes enumerare, earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Ecclesiæ naturam, proprietates, dona, et gratias populus percipiat, et ob eam causam sanctissimum Dei numen laudare numquam intermittat.

Ecclesiæ autem duæ potissimum sunt partes, quarum altera Triumphans, altera Militans vocatur. Triumphans est cœtus ille clarissimus, et felicissimus beatorum spirituum, et eorum, qui de mundo, carne, iniquissimo dæmone triumpharunt, et ab hujus vitæ molestiis liberi ac tuti, æterna beatitudine fruuntur. Militans vero Ecclesia est cœtus omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt; quæ ideo Militans vocatur, quod illi cum immanissimis hostibus, mundo, carne, Satana, perpetuum sit bellum. Neque idcirco tamen duas esse ecclesias censendum est: sed ejusdem Ecclesiæ, ut antea diximus, partes duæ sunt, quarum una antecessit, et cælesti patria jam potitur: altera in dies sequitur, donec aliquando cum Salvatore nostro conjuncta, in sempiterna felicitate conquiescat.

6. JAM in Ecclesia Militanti duo sunt hominum genera, bonorum, et improborum: et improbi quidem eorumdem

¹ 1. Tim. III. 13. — ² 2. Cor. XI. 2. — ³ Eph. V. 25. 32. — ⁴ Eph. I. 23. Col. I. 24.

sacramentorum participes eandem quoque, quam boni, fidem profitentur, vita, ac moribus dissimiles: boni vero in Ecclesia dicuntur ii, qui non solum fidei professione, et communionem sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ, et caritatis vinculo inter se conjuncti, et colligati sunt: de quibus dicitur: Cognovit Dominus qui sunt ejus;¹ possunt vero etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam sint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant: certo autem scire minime possunt. Quare existimandum non est, Christum salvatorem de hac Ecclesiæ parte locutum esse, cum ad Ecclesiam nos remisit, eique ut pareamus præcepit;² nam cum illa sit incognita, cui certum esse poterit, ad cujus judicium confugiendum, et cujus auctoritati obtemperandum sit? Bonos igitur, et improbos Ecclesia complectitur, quemadmodum et divinæ litteræ, et sanctorum virorum scripta testantur; in quam sententiam scriptum est illud Apostoli: Unum corpus, et unus spiritus.³ Hæc autem Ecclesia nota est, urbi quæ supra montem sita comparata, quæ undique conspicitur; nam cum illi ab omnibus parendum sit, cognoscatur necesse est. Neque bonos tantum, sed malos etiam complectitur, ut multis parabolis evangelium docet, veluti cum regnum cælorum, id est, Militantem Ecclesiam, simile esse sagenæ in mare missæ commemorat;⁴ vel agro, in quo zizania superseminata sunt;⁵ vel aræ, in qua frumentum cum paleis continetur;⁶ vel decem virginibus partim fatuis, partim prudentibus;⁷ sed multo ante etiam in arca Noë, qua non solum munda, sed etiam immunda animantia concludebantur, hujus Ecclesiæ figuram, et similitudinem licet intueri. Quamvis autem bonos, et malos ad Ecclesiam pertinere catholica fides vere, et constanter affirmet, ex eisdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum est, utriusque partis diversam admodum rationem esse; ut enim paleæ cum frumento in arca confusæ sunt, vel interdum membra varie intermortua corpori conjuncta, ita etiam mali in Ecclesia continentur.

Ex quo fit, ut tria tantummodo hominum genera ab ea excludantur: primo infideles, deinde hæretici et schismatici,

In Ecclesia militanti sunt et boni et mali.

8.
Ab Ecclesia excluduntur

¹ 2. Tim. II. 19. — ² Matth. XVIII. 17. — ³ Ephes. IV. 4. — ⁴ Matth. XIII. 47. ⁵ Matth. XIII. 24. — ⁶ Luc. III. 17. — ⁷ Matth. XXV. I. 2. — ⁸ Gen. VII.

*infideles,
hæretici,
excommu-
nicati.*

postremo excommunicati. Ethnici quidem, quod in Ecclesia numquam fuerunt, neque eam umquam cognoverunt, nec ullius sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt. Hæretici vero, atque schismatici, quia ab Ecclesia desciverunt; neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quam transfugæ ad exercitum pertineant, a quo defecerunt: non negandum tamen, quin in Ecclesiæ potestate sint, ut qui ab ea in iudicium vocentur, puniantur, et anathemate damnentur. Postremo etiam excommunicati, quod Ecclesiæ iudicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertineant, donec resipiscant. De ceteris autem quamvis improbis, et sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseverare dubitandum non est, idque fidelibus tradendum assidue; ut, si forte Ecclesiæ antistitum vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate detrahi, certo sibi persuadeant.

9.
*Partes
Ecclesiæ
universa-
lis etiam
nomine
ecclesiæ
signifi-
cantur.*

Verum universæ etiam Ecclesiæ partes, ecclesiæ nomine significari solent, ut cum Apostolus ecclesiam, quæ est Corinthi, Galatiæ, Laodicensium, Thessalonicensium nominat;¹ privatas etiam fidelium familias ecclesias vocat; nam Priscæ, et Aquilæ domesticam ecclesiam salutari jubet;² item alio in loco, Salutant vos, inquit, in Domino multum Aquila, et Priscilla cum domestica sua ecclesia.³ Ad Philemonem etiam scribens eandem vocem usurpavit.⁴ Interdum quoque ecclesiæ nomine ejus præsidēs, ac Pastores significantur: Si te non audierit, inquit Christus, dic Ecclesiæ;⁵ quo in loco præpositi Ecclesiæ designantur: sed locus etiam, in quem populus sive ad concionem, sive alicujus rei sacræ causa convenit, ecclesia appellatur. Præcipue vero in hoc articulo Ecclesia bonorum simul et malorum multitudinem, nec præsidēs solum, sed eos etiam, qui parere debent, significat.

10.
*Ecclesia
proprietates.*

SANCTAM, CATHOLICAM. Aperiendæ autem sunt fidelibus hujus Ecclesiæ proprietates: ex quibus licebit agnoscere, quanto beneficio a Deo affecti sint, quibus contigerit in ea nasci, atque educari.

¹ 1. Cor. I. 2.; Gal. I. 2.; Col. IV. 16.; 1. Thess. I. 1. — ² Rom. XVI. 4. — ³ 1 Cor. XVI. 19. — ⁴ Phil. I. 2. — ⁵ Matth. XVIII. 17.

PRIMA igitur proprietas in Symbolo Patrum describitur, ut una sit: Una, inquit, est columba mea, una est speciosa mea.¹ Vocatur autem una tanta hominum multitudo, quæ tam longe, lateque diffusa est, ob eas causas, quæ ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt: unum enim Dominum, unam fidem; unum baptisma tantum esse prædicat.²

*Ecclesiæ
una*

Unus est etiam ejus rector, ac gubernator, invisibilis quidem Christus, quem æternus pater dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus.³ Visibilis autem is, qui Romanam cathedram, Petri apostolorum Principis legitimus successor, tenet: de quo fuit illa omnium Patrum ratio, et sententia consentiens, hoc visibile caput ad unitatem Ecclesiæ constituendam, et conservandam necessarium fuisse; quod præclare et vidit, et scripsit sanctus Hieronymus, et contra Jovinianum iis verbis: Unus eligitur, ut, capite constituto, schismatis tollatur occasio;⁴ et ad Damasum: Facessat invidia: Romani culminis recedat ambitio, cum successore Piscatoris et discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri communicatione consocior. Super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio;⁵ quod et longe antea ab Irenæo probatur,⁶ et Cypriano, qui de unitate Ecclesiæ loquens ait: Loquitur Dominus ad Petrum: Ego, Petre, dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Super unum ædificat Ecclesiam: et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, et dicat: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos: accipite spiritum sanctum; tamen, ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem, ab uno incipientem, auctoritate sua disposuit, etc.⁷ Optatus deinde Milevitanus ait: Ignorantiæ tibi adscribi non potest, scienti in urbe Roma, Petro primo cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium apostolorum caput Petrus; in quo uno cathedræ unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri apostoli singulas sibi

II.

*unus
Ecclesiæ
rector,*

¹ Cant. VI. 8. — ² Eph. IV. 5. — ³ Eph. I. 22. — ⁴ 1. Cont. Jovinian. lib. 1. n. 26. — ⁵ Epist. XV. n. 2. — ⁶ Iren. Adv. hæ. III. 3. — ⁷ Cypr. de unit. Eccl. 4.

quisque defenderent; ut jam schismaticus, et prævaricator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret.¹ Post vero Basilius sic scriptum reliquit: Petrus collocatus est in fundamento; dixit enim: Tu es Christus filius Dei vivi: et vicissim audivit, se esse petram; licet enim petra esset, non tamen petra erat ut Christus; nam Christus vere immobilis petra: Petrus vero propter petram. Dignitates enim suas Deus largitur aliis: sacerdos est, et facit sacerdotes; petra est, et petram facit; et quæ sua sunt, largitur servis suis.² Postremo vero sanctus Ambrosius ait: Quia solus proficitur ex omnibus, omnibus antefertur.³ Si quis objiciat, Ecclesiam, uno capite, et sponso Jesu Christo contentam, præterea nullum requirere; in promptu responsio est. Ut enim Christum dominum singulorum sacramentorum non solum auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus: (nam ipse est qui baptizat, et qui absolvit, et tamen is homines sacramentorum externos ministros instituit): sic Ecclesiæ, quam ipse intimo spiritu regit, hominem suæ potestatis vicarium, et ministrum præfecit; nam cum visibilis Ecclesia visibili capite egeat: ita salvator noster Petrum universi fidelium generis caput, et pastorem constituit, cum illi oves suas pascendas verbis amplissimis commendavit, ut, qui ei successisset, eandem plane totius Ecclesiæ regendæ, et gubernandæ potestatem habere voluerit.

12.
unus
spiritus.

Unus præterea, idemque est spiritus, inquit Apostolus ad Corinthios,⁴ qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam, impertitur. Ad quam unitatem servandam, cum Ephesios hortaretur, inquit: Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus, et unus spiritus.⁵ Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab una anima aluntur, quæ oculis visum, auribus auditum, et aliis sensibus diversas vires subministrat: ita corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositum est. Una quoque est spes, ut in eodem loco idem Apostolus testatur,⁶ ad quam vocati sumus: siquidem omnes eandem rem, nempe æternam et beatam vi-

¹ Optatus, De schism. Donat. II. 2. — ² Basil. Hom. (falso adsc.) de penit., n. 4. — ³ S. Ambros. In Luc. lib. X. n. 175. — ⁴ 1. Cor. XII. 3. — ⁵ Eph. IV. 3. 4. — ⁶ Eph. IV. 4.

tam, speramus. Una est denique fides, quæ omnibus tenenda est, ac præ se ferenda: Non sint, inquit Apostolus, in vobis schismata:¹ atque unum baptisma, quod quidem est Christianæ fidei sacramentum.

ALTERA proprietas Ecclesiæ est, ut sit sancta: quod a Principe apostolorum accepimus eo loco: Vos autem genus electum, gens sancta,²

13.

Ecclesia
sancta, id
est, Deo
consecra-

Appellatur autem sancta, quod Deo consecrata, dedicataque sit; sic enim cetera hujusmodi, quamquam corporea sint, sancta vocari consueverunt, cum divino cultui addicta, et dedicata sunt. Cujus generis sunt in lege veteri vasa, vestes, et altaria: in qua primogeniti quoque, qui Deo altissimo dedicabantur, sancti sunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici sanctam, tametsi multos peccatores continet; sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti sunt, quive se, fide et baptismo suscepto, Christo consecrarunt: quamquam in multi offendunt, et quæ polliciti sunt, non præstant; quemadmodum etiam, qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non servant, nomen tamen artificum retinent. Quare divus Paulus Corinthios sanctificatos, et sanctos appellat:³ in quibus nonnullos fuisse perspicuum est, quos, ut carnales, et gravioribus etiam nominibus acriter objugat.⁴

Sancta etiam dicenda est, quod veluti corpus cum sancto capite Christo domino, totius sanctitatis fonte, conjungitur, a quo spiritus sancti charismata, et divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur. Præclare sanctus Augustinus interpretans verba illa Prophetæ, Custodi animam meam, quoniam sanctus sum: Audeat, inquit, et corpus Christi, audeat et unus ille homo, clamans a finibus terræ, cum capite suo, et sub capite suo dicere, sanctus sum; accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam baptismi, et remissionis peccatorum. Ac paulo post: Si Christiani omnes, et fideles, in Christo baptizati, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: si membra sunt facti corporis ejus, et dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt injuriam, cujus membra sancta sunt.⁶

cum
Christo
totius san-
ctitatis
fonte con-
juncta,

®

¹ 1. Cor. I. 10. — ² 1. Pet. II. 9. — ³ 1. Cor. I. 2. — ⁴ 1. Cor. III. 1. — ⁵ Gal. III. 27. — ⁶ S. Aug. in Ps. LXXXV. n. 4.

*sacrificio
et sacra-
mentis
prædita.*

Accedit etiam, quod sola Ecclesia legitimum sacrificii cultum, et salutarem habet sacramentorum usum; per quæ tamquam efficacia divinæ gratiæ instrumenta Deus veram sanctitatem efficit; ita ut, quicumque vere sancti sunt, extra hanc Ecclesiam esse non possint. Patet igitur, Ecclesiam esse sanctam, ac sanctam quidem, quoniam corpus est Christi, a quo sanctificatur, cujusque sanguine abluitur.

14.

*Catholica,
id est, uni-
versalis,
homines
omnium
locorum
et tempo-
rum com-
plectens.*

TERTIA proprietas Ecclesiæ ea est, ut Catholica, nempe universalis, vocetur: quæ appellatio vere illi tributa est: quoniam, ut testatur sanctus Augustinus, a solis ortu usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur.¹

Neque enim, ut in humanis rebus publicis aut hæreticorum conventibus, unius tantum regni terminis, aut uno hominum genere Ecclesia definita est: verum omnes homines, sive illi barbari sint, sive Scythæ, sive servi, sive liberi, sive masculi, sive feminae, charitatis sinu complectitur. Quare scriptum est: Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione, et fecisti nos Deo nostro regnum.² De Ecclesia dicit David: Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ.³ Item: Memor ero Rahab, et Babylonis scientium me; et: Homo, et homo natus est in ea.⁵

Præterea omnes fideles, qui ab Adam in hunc usque diem fuerunt, quive futuri sunt, quamdiu mundus extabit, veram fidem profitentes, ad eandem Ecclesiam pertinent, quæ super fundamento apostolorum fundata est, ac prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Christo, qui fecit utraque unum, et pacem iis, qui prope, et iis, qui longe, annuntiavit, constituti sunt, et fundati.⁶

Universalis etiam ob eam causam dicitur, quod omnes, qui salutem æternam consequi capiunt, eam tenere, et amplecti debeant, non secus ac qui arcam, ne diluvio perirent, ingressi sunt.

15.

*Apostoli-
ca, id est,
ab Aposto-
lis deri-*

HÆC igitur veluti certissima regula tradenda est, qua vera, et falsa Ecclesia judicetur: sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab apostolis ducit, Ecclesiæ veritatem agnoscimus:

¹ S. Aug. ser. CCXLII. n. 4. — ² Apoc. V. 9. 10. — ³ Psalm. II. 8. — ⁴ Psalm. LXXXVI. 4. — ⁵ Psalm. LXXXVI. 5. — ⁶ Eph. II. 14-20.

siquidem ejus doctrina veritas est, non recens, neque nunc primum orta, sed ab apostolis jam olim tradita, et in omnem orbem terrarum disseminata; ex quo fit, ut nemo dubitare possit, impias hæreticorum voces longe a veræ Ecclesiæ fide abesse, cum doctrinæ Ecclesiæ, quæ ab apostolis ad hanc diem prædicata est, adversentur. Quare, ut omnes intelligerent, quænam esset Ecclesia catholica, Patres in Symbolo illud divinitus addiderunt, APOSTOLICAM. Etenim spiritus sanctus, qui Ecclesiæ præsidet, eam non per aliud genus ministrorum, quam per apostolicum, gubernat. Qui spiritus primum quidem apostolis tributus est, deinde vero summa Dei benignitate semper in Ecclesia mansit. Sed quemadmodum hæc una Ecclesia errare non potest in fidei, ac morum disciplina tradenda, cum a spiritu sancto gubernetur: ita ceteras omnes, quæ sibi Ecclesiæ nomen arrogant, ut quæ diaboli spiritu ducantur, in doctrinæ, et morum perniciosissimis erroribus versari necesse est.

*vata quo-
ad doctri-
nam et au-
toritatem*

SED quoniam magnam vim habent figuræ veteris testamenti ad excitandos fidelium animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potissimum causa apostoli his usi sunt: illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas utilitates habet, Parochi non prætermittent. In his autem illustrem significationem habet arca Noë: quæ ob eam rem tantum divino jussu constructa est, ut nullus dubitandi locus relinquatur, quin Ecclesiam ipsam significet; quam Deus sic constituit, ut, quicumque per baptismum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti esse possent; qui vero extra illam essent, quemadmodum iis evenit, qui in arcam recepti non sunt, suis sceleribus obruerentur. Alia figura est, magna illa civitas Hierusalem, cujus nomine scripturæ sæpius sanctam Ecclesiam significant. Nimirum in illa solum offerre Deo sacrificia licebat: quia in sola etiam Dei Ecclesia, neque extra eam usquam, verus cultus, verumque sacrificium repetitur, quod Deo placere ullo modo possit.

16.
*Ecclesia
duæ figu-
ræ: arca
Noë et ci-
vitas Je-
rusalem.*

JAM, illud etiam extremo loco de Ecclesia docendum erit, quanam ratione nos credere Ecclesiam, ad articulos fidei pertineat; nam etsi quis ratione, et sensibus percipit, Eccle-

17.
*Ecclesia
ipsa est ob-*

*jectum fi-
dei.*

siam, id est hominum conventum in terris esse, qui Christo domino addiſti, et consecrati sunt, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse videatur; cum nec Judæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria, quæ in sancta Dei Ecclesia contineri partim declaratum est, partim in sacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illustrata, non ullis rationibus convicta, intelligere potest. Cum igitur hic articulus non minus, quam ceteri, intelligentiæ nostræ facultatem, et vires superet, jure optimo confitemur, nos Ecclesiæ ortum, munera, et dignitatem non humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri. Neque enim aut homines hujus Ecclesiæ auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam super firmissimam petram ædificavit, teste Propheta: Ipse fundavit eam Altissimus:¹ quam ob causam hæreditas Dei, et Dei populus appellatur.² Nec potestas, quam accepit, humana est, sed divino munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non potest: ita etiam fide solum intelligimus, in Ecclesia claves regni cælorum esse,³ eique potestatem peccata remittendi,⁴ excommunicandi,⁵ verumque Christi corpus consecrandi traditam:⁶ deinde cives, qui in ea morantur, non habere hic civitatem permanentem, sed futuram inquirere.⁷

18.

*Ecclesiam
creare
oportet, et
non in
Eccle-
siam.*

Unam igitur Ecclesiam sanctam, et catholicam esse, necessario credendum est; tres enim Trinitatis personas, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum ita credimus, ut in eas fidem nostram collochemus. Nunc autem, mutata dicendi forma, sanctam, et non in sanctam Ecclesiam, credere profiteamur: ut, hac etiam diversa loquendi ratione, Deus omnium effector a creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt, beneficia, divinæ bonitati accepta referamus.

19.

SANCTORUM COMMUNIONEM. Cum sanctus Joannes evangelista de divinis mysteriis ad fideles scriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit: Ut et vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo.⁸ Hæc societas in commu-

¹ Psalm. LXXXVI. 5. — ² Psalm. XXVII. 9. — ³ Matth. XVI. 19. — ⁴ Joan. XX. 23. — ⁵ 1. Cor. V. 3. — ⁶ Luc. XXII. 19. — ⁷ Heb. XIII. 14. — ⁸ 1. Joan. I. 3.

nione Sanctorum sita est, de qua in hoc articulo sermo habetur; utinam vero in eo explicando ecclesiarum præsides, Pauli, et aliorum apostolorum diligentiam imitentur: est enim non solum quædam superioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, sed etiam, quis usus mysteriorum esse debeat, quæ Symbolo continentur, declarat; omnia enim ejus rei causa pervestiganda sunt, ac percipienda, ut in hanc tam amplam, et beatam societatem sanctorum admittamur, admissique constantissime perseveremus, cum gaudio gratias agentes Deo patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.¹

In primis igitur fideles docendi sunt, hunc articulum esse illius, qui de una sancta Ecclesia catholica antea positus est, veluti explicationem quamdam; unitas enim spiritus, a quo illa regitur, efficit, ut quicquid in eam collatum est, communione sit; omnium enim sacramentorum fructus ad universos fideles pertinet: quibus sacramentis, veluti sacris vinculis, Christo connectuntur, et copulantur, et maxime omnium baptismo, quo, tanquam janua, in Ecclesiam ingredimur. Hac autem sanctorum communionem, sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo significant illis verbis: Confiteor unum baptisma. Baptismum vero in primis Eucharistia, et deinceps cetera sacramenta consequuntur; nam etsi hoc nomen omnibus sacramentis convenit, cum Deo nos jungant, illiusque participes, cujus gratiam recipimus, efficiant; magis tamen proprium est Eucharistiæ, quæ hanc efficit communionem. Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est. Quæcumque enim pie, sancteque ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent, et, ut illis prosint, charitate, quæ non quærit quæ sua sunt, efficitur.² Id vero cum sancti Ambrosii testimonio comprobatur, qui locum illum Psalmi explanans: Particeps ego sum omnium timentium te, ita inquit: Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis, sic conjunctum omnibus timentibus Deum. Quare Christus eam nobis orandi formam præscripsit, ut diceremus: Panem nostrum, non meum; ac reliqua ejus generis; non nobis tantum, sed omnium salutem,³ et commodis prospicientes.

20.

*Commu-
nio San-
ctorum
per sacra-
menta et
bona ope-
ra.*

¹ Col. I. 12. — ² 1. Cor. XIII. 5. — ³ S. Ambr. in Psalm. CXVIII. serm. 8. n. 54.

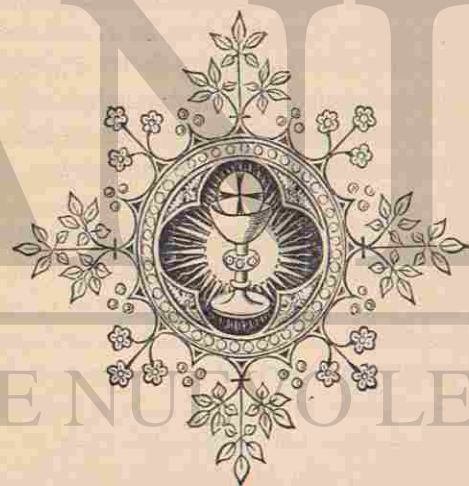
21. *Illustratur similitudine humani corporis.* At vero hæc bonorum communicatio, membrorum humani corporis aptissima similitudine in sacris litteris sæpe demonstratur; nam in corpore multa sunt membra: sed etsi multa sunt, unum tamen corpus constituunt, in quo singula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur: Nec vero omnia eandem dignitatem habent, aut æque utiles, et decoras functiones exequantur: nullique suum, sed totius corporis commodum, atque utilitas proposita est. Omnia deinde tam apta inter se, et connexa sunt, ut, si unum aliquo dolore afficitur, cetera item naturæ cognatione, et consensu doleant; si contra bene affectum est, communis sit omnibus ille jucunditatis sensus. Atque hæc eadem in Ecclesia licet contemplari: in qua etsi diversa sunt membra, nempe variæ nationes, Judæorum, Gentium, liberi, et servi, pauperes, et divites, cum tamen baptismo initiantur, unum corpus cum Christo fiunt, cujus ille caput est. Unicuique præterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est; ut enim alii in ea apostoli, alii doctores, omnes vero publicæ utilitatis causa sunt constituti: ita aliorum est, præesse, ac docere; aliorum item parere, et subjectos esse.

22. *Plene habetur solum inter membra ecclesie viva.* At vero tot, tantisque muneribus, ac bonis divinitus collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Christianam degunt, justique et cari Deosunt. Membra vero mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, et a Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra esse desinant, sed cum sint mortua, fructum spiritualem, qui ad justos, et pios homines pervenit, non percipiunt; tametsi, cum in Ecclesia sint, ad amissam gratiam, vitamque recuperandam ab iis adjuvantur, qui spiritu vivunt, et eos fructus capiunt, quorum expertes esse dubitari non potest, qui omnino ab Ecclesia sunt præcisi.

23. *Extenditur ad gratias gratis datas.* Nec vero tantum communia sunt ea dona, quæ homines caros Deo, ac justos reddunt, sed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur scientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, et cetera hujus generis: quæ dona malis etiam hominibus, non privatæ, sed publicæ utilitatis causa, ad ædificandam Ecclesiam conceduntur; nam sanitatis gra-

¹ 1. Cor. XII. 12. 15.

tia, non illius, qui ea præditus est, sed ægroti curandi causa tributa est. Ac nihil tandem a vere Christiano homine possidetur, quod sibi cum ceteris omnibus commune esse non existimare debeat; quare ad sublevandam indigentium miseriam prompti, ac parati esse debent; nam qui hujusmodi bonis ornatus est, si viderit fratrem suum egere, nec illi subvenit, is Dei charitatem non habere plane convincitur.² Quæcum ita se habeant, satis constat, eos, qui in hac sancta communionem sunt, quadam felicitate perfrui, et vere illud dicere posse: Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini; et, Beati, qui habitant in domo tua, Domine.³

¹ Joan. III. 17. — ² Psalm. LXXXIII. 2. 3. 5.

Articulus decimus.

Remissionem peccatorum.

I. NEMO est, qui cum videat, hunc articulum de remissione peccatorum, in ceteris fidei articulis numeratum esse, dubitare possit, eo non solum divinum aliquod mysterium, sed etiam ad salutem comparandam maxime necessarium contineri; nam antea declaratum est, sine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Christianam pietatem aditum patere. Verum si id, quod per se omnibus notum esse debet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur, satis illud erit, quod Salvator noster paulo ante ascensum in cælum de ea re testatus est, cum discipulis sensum aperuit, ut intelligerent scripturas: Oportebat, inquit, Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die: et prædicari in nomine ejus pœnitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.¹ Quæ verba si Parochi animadverterint, facile intelligent, cum cetera, quæ ad religionem pertinent, fidelibus tradenda sint, tum vero præcipue hujus articuli diligenter explicandi magnam eis a Deo necessitatem impositam esse.

2. MUNUS igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere, non solum peccatorum remissionem in catholica Ecclesia reperiri; de qua Isaias prædixerat: Populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas:² sed etiam potestatem peccata remittendi in ea esse; qua si rite, et secundum leges a Christo domino præscriptas sacerdotes utantur, vere peccata remitti, et condonari credendum est.

3. Hæc autem venia, cum primum fidem profitentes sacro baptismo abluimur, adeo cumulate nobis datur, ut nihil aut culpæ delendum, sive ea origine contracta, sive quid propria voluntate omissum, vel commissum sit, aut pœnæ persolvendum relinquatur. Verum per baptismi gratiam nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur: quin potius, cum unicuique adversus concupiscentiæ motus, quæ nos ad peccata in-

¹ Luc. XXIV. 46. — ² Isa. XXXIII. 24.

citare non desinit, pugnandum sit, vix ullum reperias, qui vel tam acriter resistat, vel tam vigilanter salutem suam tueatur, ut omnes plagas vitare possit.

Cum igitur necesse fuerit, in Ecclesia potestatem esse peccata remittendi, alia etiam ratione, quam baptismi sacramento, claves regni cælorum illi concreditæ sunt, quibus possint unicuique pœnitenti, etiam si usque ad extremum vitæ diem peccasset, delicta condonari. Clarissima hujus rei testimonia in sacris litteris habemus: nam apud sanctum Matthæum Dominus ita ad Petrum loquitur: Tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis.¹ Item: Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo: et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo.² Deinde sanctus Joannes testatur, Dominum, cum insufflasset Apostolis, dixisse: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.³

NEQUE vero existimandum est, hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse; nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari potest, cujus remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat: quemadmodum etiam nemo adeo improbus, et scelestus fuerit, quem si errorum suorum vere pœniteat, certa ei veniæ spes proposita esse non debeat. Sed neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, ut præfinito solum aliquo tempore ea uti liceat; nam quacumque hora peccator ad sanitatem redire voluerit, rejiciendum non esse docuit Salvator noster, cum Principi apostolorum interroganti quoties peccatoribus ignoscendum esset, an septies, respondit: Non septies, sed usque septuagies septies.⁴

VERUM si ministros divinæ hujus potestatis spectemus, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus, sed Episcopis tantum, et sacerdotibus tam sancti muneris potestatem dedit. Idem etiam censendum erit, quod ad rationem ejus potestatis exercendæ pertinet; nam per sacramen-

¹ Matth. XVI. 19. — ² Matth. XVIII. 18. — ³ Joan. XX. 23. — ⁴ Matth. XVIII. 21.

4.
*et per vim
clavium.*

5.
*Nullum
peccatum
quod non
possit in
Ecclesia
remitti.*

6.
*Hæc pote-
stas est pe-
nes Epi-
scopos et
sacerdo-
tes.*

ta solum, si eorum forma servetur, peccata remitti possunt : aliter vero nullum jus a peccatis solvendi Ecclesiae datum est; ex quo sequitur, tum sacerdotes, tum sacramenta ad peccata condonanda veluti instrumenta valere : quibus Christus dominus auctor ipse, et largitor salutis, remissionem peccatorum, et justitiam in nobis efficit.

7.

Remissio peccatorum non fit nisi auctoritate divina,

UT autem fideles caeleste hoc munus, quod singulari in nos Dei misericordia Ecclesiae donatum est, magis suspiciant, atque ad ejus usum, et tractationem ardentiori pietatis studio accedant, conabitur Parochus hujus gratiae dignitatem, et amplitudinem demonstrare; ea autem ex hoc potissimum perspicitur, si cujus virtutis sit peccata remittere, et homines ex injustis justos reddere, diligenter expositum fuerit. Constat enim, infinita, et immensa Dei vi hoc effici, quam eadem in excitandis mortuis, et in mundi creatione necessariam esse credimus. Quod si etiam, ut Augustini sententia confirmatur, majus opus existimandum est, aliquem ex impio pium facere, quam caelum, et terram ex nihilo creare : cum ipsa creatio non nisi ex infinita virtute possit existere, consequens est, ut multo magis peccatorum remissio infinitae potestati tribuenda sit. Quare verissimas esse priscorum Patrum voces agnoscimus, quibus confitentur, ab uno Deo peccata hominibus condonari, neque ad alium auctorem, quam ad summam ejus bonitatem, et potentiam, tam mirificum opus referendum esse. Ego sum, inquit ipse Dominus per Prophetam, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas.² Nam scelerum remittendorum eadem ratio videtur esse, quam in pecunia debita servare oportet. Quemadmodum igitur a nemine, nisi a creditore, pecunia, quae debetur, remitti potest; ita, cum uni Deo peccatis obstricti simus, (siquidem quotidie oramus : Dimitte nobis debita nostra)³ perspicuum est, a nemine, praeter illum, debita nobis condonari posse.

8.

quae ante Christum nemini concessa fuit.

Hoc vero admirabile, et divinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli creaturae naturae impertitum est. Primus omnium Christus salvator noster, ut homo, cum idem verus Deus esset, hoc munus a caelesti patre traditum accepit. Ut sciatis, inquit, quia filius hominis habet potestatem in terra

¹ Aug. In Joan. tr. LXXII. n. 3. — ² Isa. XLIII. 25. — ³ Matth. VI. 12.

dimittendi peccata, ait paralytico : Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam.¹ Cum igitur homo factus esset, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in caelum ascenderet, ut ibi ad dexteram Dei in perpetuum sederet, eam potestatem Episcopis, et presbyteris in Ecclesia concessit : quamquam, ut antea docuimus, Christus sua auctoritate, ceteri, ut ejus ministri, peccata dimittunt.

Quamobrem, si quae infinita virtute effecta sunt, maxime admirari, et suspicere debemus : satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi domini benignitate Ecclesiae donatum est; sed ipsa etiam ratio, qua Deus, clementissimus pater, mundi peccata delere constituit, animos fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandam vehementer excitabit : sanguine enim unigeniti filii sui scelera nostra expiari voluit, ut poenam, quam nos pro peccatis commeruimus, ultro ille persolveret,² justusque pro injustis damnaretur, innocens pro reis morte acerbissima afficeretur. Quare cum animo cogitabimus, nos non corruptibilibus auro, et argento redemptos esse, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, et incontaminati,³ facile statuemus, nihil nobis salubrius contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, quae inexplicabilem Dei providentiam, summamque erga nos charitatem ostendit.

EX hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat, necesse est; nam qui Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum ex Christi morte, et cruce consecutus est, statim amittit, et omnino paradisi aditu, quem prius interclusum Salvator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem cum in mentem venit, facere non possumus, quin humanae miseriae consideratio vehementer sollicitos nos habeat. Verum si animum ad hanc admirabilem potestatem referamus, quae Ecclesiae divinitus tributa est; et hujus articuli fide confirmati, oblatam unicuique facultatem credamus, ut possit divina ope adjutus in pristinum dignitatis statum restitui; tunc vero cogimur summo gaudio, et laetitia exultare, et immortales Deo gratias agere. Ac pro-

¹ Matth. IX. 6.; Marc. II. 9. — ² 1. Pet. III. 18. — ³ 1. Pet. I. 18. 19.

Summa Dei benignitas in modo remittendi peccata.

10.

Inde erigendi fideles.

®

fecto, si grata, et jucunda medicamenta videri solent, quæ nobis medicorum arte, et industria, cum gravi aliquo morbo laboramus, parantur : quanto jucundiora esse debent ea remedia, quæ Dei sapientia ad animorum curationem, atque adeo ad vitam reparandam instituit? cum præsertim non quidem dubiam salutis spem, ut medicinæ illæ, quæ corporibus adhibentur, sed certissimam iis, qui sanari cupiunt, salutem afferant.

11. Erunt igitur fideles hortandi, postquam tam ampli et præclari muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiam studeant ad suum commodum religiose convertere. Vix enim fieri potest, ut qui re utili, et necessaria non utatur, eam contemnere non existimetur : præsertim vero cum Dominus hanc potestatem remittendi peccata ideo tradiderit Ecclesiæ, ut omnes hoc salutari remedio uterentur ; nam quemadmodum nemo sine baptismo expiari potest : ita, quicumque baptismi gratiam, mortiferis sceleribus amissam, recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum pœnitentiæ sacramentum confugiat, necesse est.

12. Verum hoc loco admonendi sunt fideles, ne, tam ampla veniæ facultate proposita, quam etiam nullius temporis termino definiri declaravimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad resipiscendum tardiores reddantur ; in altero enim, cum injuriosi, et contumeliosi in hanc divinam potestatem manifeste deprehendantur, indigni sunt, quibus Deus misericordiam suam impertiatur : in altero vero magnopere verendum est, ne morte præoccupati, frustra peccatorum remissionem confessi fuerint, quam tarditate, et procrastinatione merito amiserunt.

Beneficio remissionis peccatorum diligenter utendum.

Facilitate veniæ obtinende non abutendum.

Articulus undecimus.

Carnis Resurrectionem.

MAGNAM hujus articuli vim esse ad fidei nostræ veritatem stabiliendam, id maxime ostendit, quod divinis litteris non solum credendus fidelibus proponitur, sed multis etiam rationibus confirmatur; quod quidem cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, hoc veluti firmissimo fundamento salutis nostræ spem nixam esse : nam, ut Apostolus ratiocinatur : Si mortuorum resurrectio non est, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est et fides vestra. In eo igitur explicando Parochus non minus operæ et studii ponet, quam in eo evertendo multorum impietas laboravit; magnas enim et præclaras utilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare, paulo post demonstrabitur.

SED hoc in primis attendere oportebit, resurrectionem hominum in hoc articulo, carnis resurrectionem appellari; quod quidem sine causa factum non est; nam docere voluerunt apostoli id, quod necessario ponendum est, animam esse immortalem; quare ne quis forte eam simul cum corpore interiisse, utrumque vero in vitam revocari existimaret, cum animam plurimis sacrarum litterarum locis immortalis esse plane constet, ob eam rem carnis tantum suscitandæ mentio in articulo facta est; et quamquam sæpe etiam in sacris scripturis caro integrum hominem, (ut est apud Isaiam, Omnis caro fœnum :² et apud sanctum Joannem : Et verbum caro factum est,³ significet : hoc tamen loco carnis vox corpus declarat : ut duarum partium, animæ et corporis, quibus homo constat, alteram tantum, nempe corpus, corrumpi, et in pulverem terræ, ex qua compactum est, redire, animam vero incorruptam manere intelligamus.

At vero cum nemo, nisi mortuus fuerit, ad vitam revoceatur, anima proprie non dicitur resurgere. Carnis quoque mentio facta est, illius hæresis confutandæ causa quæ, vivo

1.

2.

Hominum resurrectio appellatur resurrectio carnis, quia anima immortalis est, et ut significatur non agi de resurrectione spiritali.

¹ Cor. XV. 14. — ² Is. XL, 6. — ³ Joan. I. 14.

Apostolo, Hymenæi et Phileti fuit; qui asserebant, cum de resurrectione in scripturis sacris ageretur, non de corporea, sed de spirituali, qua a morte peccati ad vitam innocentem resurgitur, accipiendum esse. Itaque his verbis planum fit, eum errorem tolli, et veram corporis resurrectionem confirmari.

3.
*Carnis
resurre-
ctio illu-
stranda
exemplis
utriusque
testamen-
ti.*

VERUM Parochi partes erunt, hanc veritatem illustrare exemplis ex veteri, novoque testamento, et ex omni ecclesiastica historia depromptis; alii enim ab Elia,² et Eliseo³ in veteri testamento; alii, præter eos, quos Christus dominus a morte excitavit,⁴ a sanctis Apostolis,⁵ aliisque permultis ad vitam revocati sunt: quæ resurrectio multorum hujus articuli doctrinam confirmat; ut enim plures a morte resuscitados credimus: ita universos ad vitam revocatum iri credendum est; quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex hujusmodi miraculis capere debemus, ille est, ut summam fidem huic articulo tribuamus. Sunt multa testimonia, quæ Parochis, qui in sacris litteris mediocriter versati sunt, facile occurrent. Illustriora vero loca sunt in veteri quidem testamento, quæ leguntur apud Job, cum ait, se in carne sua conspecturum Deum suum:⁶ et apud Daniëlem de iis, qui in pulvere terræ dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium sempiternum evigilatos:⁷ in novo autem testamento, quæ sanctus Matthæus refert de disputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit:⁸ præterea, quæ evangelistæ narrant de extremo judicio.⁹ Atque huc etiam referenda sunt, quæ Apostolus ad Corinthios et ad Thessalonicenses scribens, accurata oratione disseruit.¹⁰

4.
*Similitu-
dinibus
suadenda.*

SED quamvis hoc fide certissimum sit, multum tamen proderit, vel exemplis, vel rationibus ostendere, id, quod fides credendum proponit, a natura, aut ab humanæ mentis intelligentia non abhorrere. Itaque Apostolus quærenti quo modo resurgerent mortui, sic respondit: Insiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas,

¹ 2. Tim. II. 17. — ² 3. Reg. XVII. 22. — ³ 4. Reg. IV. 34. — ⁴ Matt. IX. 24. — ⁵ Act. IX. 40 — ⁶ Job. XIX. 25. — ⁷ Dan. XII. 2. — ⁸ Matt. XXII. 23. — ⁹ Matt. XXV. 31. — ¹⁰ 1. Cor. XV. 12.; 1. Thess. IV. 13.

non corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus ceterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult; et paulo post inquit: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.¹ Ad eam similitudinem multas præterea adjungi posse, sanctus Gregorius ostendit: Lux enim, inquit, quotidie quasi moriendo oculis subtrahitur, et rursus quasi resurgendo revocatur: et arbustæ viriditatem amittunt, et rursus quasi resurgendo reparantur: et semina putrescendo moriuntur, et rursus germinando resurgunt.²

RATIONES illæ præterea, quæ ab ecclesiasticis scriptoribus afferuntur, satis ad eam rem probandam accommodatæ videri possunt.

5.
*Rationi-
bus pro-
banda.*

Ac primum quidem, cum animæ immortales sint, et tanquam pars hominis ad humana corpora naturalem propensionem habeant, eas a corporibus sejunctas perpetuo manere, præter naturam existimandum est. Quoniam vero, quod natura adversatur, ac violentum est, diuturnum esse non potest, consentaneum fore videtur, ut denuo cum corporibus jungantur: ex quo etiam sequitur, ut corporum resurrectio futura sit; quo quidem argumentandi genere Salvator noster usus est, cum adversus Sadducæos disputans, ex animarum immortalitate corporum resurrectionem conclusit.³

Deinde cum malis supplicia, bonis præmia a justissimo Deo sint proposita; ex illis vero quam plurimi, antequam debitas pœnas persolvant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis præmiis, e vita decedant: necesse est iterum animas cum corporibus conjungi, ut pro sceleribus, aut recte factis corpora, quibus veluti peccati sociis homines utuntur, una cum anima pœna, aut præmio afficiantur; qui locus diligentissime tractatus est a sancto Chrysostomo in homilia ad populum Antiochenum.⁴ Quare Apostolus, cum de resurrectione dissereret, Si in hac vita, inquit, tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.⁵ Quæ quidem verba nemo ad animæ miseriam referri existimabit: quæ cum immortalis sit, quamvis corpora non resurgerent, in futura tamen vita beatitudine

¹ 1. Cor. XV. 36. 37. 38. 42. — ² S. Gregor. Moral. XIV. 55. — ³ Matt. XXII. 32. — ⁴ Hom. I. n. 9. — ⁵ 1. Cor. XV. 19. CAT. TRID. — 7

frui posset : verum de toto homine intelligenda sunt. Nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est, ut qui, quemadmodum Apostoli, tot ærumnas, et calamitates in vita perpessi sunt, omnium sint miserrimi. Idem vero multo apertius docet ad Thessalonicenses his verbis : Gloriamur in ecclesiis Dei pro patientia vestra, et fide, et in omnibus persecutionibus vestris, et tribulationibus, quas sustinetis, in exemplum justiciæ Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo et patimini; si tamen justum est apud Deum, retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant : et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cælo, cum angelis virtutis ejus, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, et qui non obediunt evangelio Domini nostri Jesu Christi.¹

Adde etiam, non posse homines, quamdiu anima a corpore sejuncta est, plenam felicitatem, et bonis omnibus cumulata adipisci. Ut enim quælibet pars, a toto separata, imperfecta est, ita etiam anima, quæ corpori non est adjuncta : ex quo sequitur, ut illi ad summam felicitatem nihil desit, corporum resurrectionem necessariam esse. His igitur atque aliis hujusmodi rationibus Parochus fideles in hoc articulo erudire poterit.

6. *Omnes resurgent.* EXPLICARE præterea diligenter oportebit ex Apostoli doctrina, quinam ad vitam suscitandi sint; nam ad Corinthios scribens, Sicut in Adam, inquit, omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur.² Omni itaque malorum, bonorumque discrimine remoto, omnes a mortuis, quamquam non omnium par conditio futura est, resurgent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii.³

Cum autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui adventante judicio mortui jam erunt, quam eos, qui moriuntur. Huic enim sententiæ, quæ asserit omnes morituros esse, nemine excepto, Ecclesiam acquiescere, ipsamque sententiam magis veritati convenire, scriptum reliquit sanctus Hieronymus;⁴ idem sentit et sanctus Augustinus.⁵ Neque vero huic

¹ 2. Thes. I. 4. — ² 1. Cor. XV. 22. — ³ Joan. V. 29. — ⁴ S. Hier. Ep. CXIX. — ⁵ Aug. De civ. Dei lib. XX. c. 20.

sententiæ repugnant Apostoli verba, ad Thessalonicenses scripta : Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi : deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera;¹ nam sanctus Ambrosius, cum ea explanaret, ita inquit : In ipso raptu mors præveniet, et quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur : cum enim tollentur, morientur, ut pervenientes ad Dominum, præsentia Domini recipiant animos, quia cum Domino mortui esse non possunt.² Eademque sententia comprobatur sancti Augustini auctoritate in libro de Civitate Dei.³

CUM vero multum referat, nobis certo persuaderi, hoc ipsum, atque adeo idem corpus, quod uniuscujusque proprium fuit, quamvis corruptum sit, et in pulverem redierit, tamen ad vitam suscitandum esse, illud etiam Parochus accurate explicandum suscipiet. Hæc Apostoli est sententia, cum inquit : Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem :⁴ ea voce, Hoc, proprium corpus aperte demonstrans. Job etiam de eo clarissime vaticinatus est : Et in carne mea, inquit, videbo Deum meum. Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspiciuntur, et non alius.⁵ Hoc idem colligitur ex ipsius resurrectionis definitione; est enim resurrectio, auctore Damasceno, ad eum statum, unde cecideris, revocatio.⁶ Denique si consideremus, cujus rei causa resurrectionem futuram paulo ante demonstratum est; nihil erit, quod cujusquam animum hac in re dubium facere possit. Idcirco autem corpora excitanda esse docuimus, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum.⁷ Hominem igitur ex ipso corpore, cujus opera vel Deo, vel dæmoni servivit, resurgere oportet; ut cum eodem corpore triumphus coronas, et præmia consequatur, aut pœnas, et supplicia miserrime perferat.

Neque vero corpus tantum resurget, sed, quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus, et ornamentum pertinet, restituendum est. Præclarum ea de re sancti Augustini testimonium legimus : Nihil tunc vitii, inquit, in corporibus existet : si aliqui plus pinguedine obesi, et crassi extiterint, non totam corporis molem assument,

¹ 1. Thes. IV. 16. — ² Amb. (ps.) In h. l. — ³ De civ. Dei, XX. 20. — ⁴ 1. Cor. XV. 53. — ⁵ Job. XIX. 26. — ⁶ Dam. De fide orth. IV. 27. — ⁷ 2. Cor. V. 10.

7
Proprium corpus cujusque resurget,

8
et quidem integrum.

sed quod illam habitudinem superabit, reputabitur superfluum : et e diverso, quæcumque vel morbus, vel senium confecit in corpore, reparabitur per Christum virtute divina, ut, si aliqui propter macrorem fuerint graciles; quia Christus non solum nobis corpus reparabit, sed quidquid per miseriam hujus vitæ fuerit nobis ademptum.¹ Item alio loco: Non resumet homo capillos, quos habuerit, sed quos decue- rit, juxta illud: Omnes capilli capitis vestri numerati sunt, qui secundum divinam sapientiam sunt reparandi.² In primis vero, quoniam membra ad veritatem humanæ naturæ perti- nent, simul restituentur omnia. Qui enim vel ab ipso ortu oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, claudi, atque omnino manci, et quibusvis membris debiles, integro, ac perfecto corpore resurgent; aliter enim animæ desiderio, quæ ad corporis conjunctionem propensa est, mi- nime satisfactum esset: cujus tamen cupiditatem in resur- rectione explendam esse, sine dubitatione credimus. Præter- ea, satis constat resurrectionem, æque ac creationem, inter præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum igitur omnia a Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam in resur- rectione futurum omnino affirmare oportet. Neque id de martyribus solum fatendum est, de quibus sanctus Augusti- nus ita testatur: Non erunt absque illis membris: non enim posset illa mutilatio non esse corporis vitium: alioquin, qui capite truncati sunt, deberent sine capite resurgere; verum- tamen extabunt in eorundem membrorum articulis gladii cicatrices, refulgentes super omne aurum et lapidem pretio- sum, veluti et cicatrices vulnerum Christi: quod de impro- bis quoque verissime dicitur, etsi illorum culpa membra amputata fuerint; nam quo plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficientur; quare illa membro- rum restitutio, non ad eorum felicitatem, sed calamitatem, ac miseriam est redundatura; cum merita non ipsis membris, sed personæ, cujus corpori conjuncta sunt, adscribantur; nam iis, qui poenitentiam egerunt, ad præmium; illis vero, qui eandem contempserint, ad supplicium restituentur. Hæc vero si a Parochis attente considerentur, nunquam eis rerum

¹ S. Aug. (quoad sensum, non quoad verba.) De civ. Dei, lib. XXII, c. 19 et seq. Enchir. c. LXXXIX. — ² Ibid. — ³ Ibid.

et sententiarum copia deerit ad excitandos, inflammandos- que pietatis studio fidelium animos, ut vitæ hujus mole- stias, et ærumnas cogitantes, beatam illam resurrectionis gloriam, quæ justis, et piis proposita est, avidè expectent.

SEQUITUR nunc, ut fideles intelligant, si ea spectemus, quæ corporis substantiam constituunt, quamvis illud ipsum, atque idem corpus a mortuis revocari oporteat, quod antea extinctum fuerat, longe aliam tamen, et diversam ejus con- ditionem fore; ut enim cetera omittamus, in eo maxime resurgentium corpora omnia a seipsis different, quod, cum antea mortis legibus subjecta essent, posteaquam ad vitam suscitata fuerint, sublato bonorum, malorumque discrimine, immortalitatem assequuntur. Quam quidem admirabilem naturæ restitutionem insignis Christi victoria meruit, quam de morte reportavit, quemadmodum sacrarum scripturarum testimonia nos admonent: scriptum est enim: Præcipitabit mortem in sempiternum;¹ et alibi: Ero mors tua, o mors;² quod explicans Apostolus inquit: Novissima inimica destruetur mors:³ et apud sanctum Joannem legimus: Mors ultra non erit.⁴ Decebat autem maxime, Christi domini merito, quo mortis imperium eversum est, peccatum Adæ longo intervallo superari. Idem etiam divinæ justitiæ consentaneum fuit, ut boni beata vita perpetuo fruerentur; mali vero sempiternas pœnas luentes, quærentem mortem, et non invenirent; optarent mori, et mors fugeret ab eis.⁵ Atque hæc quidem immortalitas bonis, malisque communis erit.

Habebunt præterea sanctorum rediviva corpora insignia quædam, et præclara ornamenta, quibus multo nobiliora futura sint, quam unquam antea fuerint. Præcipua vero sunt quatuor illa, quæ dotes appellantur, ex Apostoli doctrina a Patribus observatæ.

Earum prima est impassibilitas, munus scilicet, et dos, quæ efficiet, ne molesti aliquid pati, ullove dolore, aut incommodo affici queant; nihil enim aut frigorum vis, aut flammæ ardor, aut aquarum impetus obesse eis poterit. Semi- natur, inquit Apostolus, in corruptione, surget in incorru-

¹ Isa. XXV. 8. — ² Ose. XIII. 14. — ³ 1. Cor. XV. 26. — ⁴ Apoc. XXI. 4. — ⁵ Apoc. IX. 6.

9.
*Corpora
resurgent
immorta-
lia.*

10.
*Orna-
menta
corporum
sancto-
rum:
Impassi-
bilitas.*

ptione: Quod autem impassibilitatem potius, quam incorruptionem Scholastici appellarint, ea causa fuit, ut, quod est proprium corporis gloriosi, significarent; non enim impassibilitas illis communis est cum damnatis, quorum corpora, licet incorruptibilia sint, æstuarè tamen possunt, atque algere, variisque cruciatibus affici.

Claritas. Hanc consequitur claritas, qua sanctorum corpora tamquam sol fulgebunt; ita enim apud sanctum Matthæum testatur Salvator noster: Justi, inquit, fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.² Ac ne quis de eo dubitaret, suæ transfigurationis exemplo declaravit.³ Hanc interdum Apostolus gloriam, modo claritatem appellat. Reformabit, inquit, corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ;⁴ et rursus: Seminatur in ignobilitate, surget in gloria.⁵ Hujus etiam gloriæ imaginem quamdam vidit populus Israel in deserto, cum facies Moysis ex colloquio, et præsentia Dei ita colluceret, ut in eam filii Israel oculos intendere non possent.⁶ Est vero claritas hæc fulgor quidam ex summa animæ felicitate ad corpus redundans, ita ut sit quædam communicatio illius beatitudinis, qua anima fruitur: quo modo etiam anima ipsa beata efficitur, quod in eam pars divinæ felicitatis derivetur. Hoc vero munere non æque omnes, perinde ac primo, ornari credendum est, erunt quidem sanctorum corpora omnia æque impassibilia, sed eundem splendorem non habebunt: nam, ut testatur Apostolus, Alia claritas solis, alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate: sic et resurrectio mortuorum.

Agilitas. Cum hac dote conjuncta est illa, quam agilitatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur, facillimeque in quamcumque partem anima voluerit, ita moveri poterit, ut ea motione nihil celerius esse queat, quemadmodum aperte sanctus Augustinus in libro de Civitate Dei,⁸ et Hieronymus⁹ in Isaiam docuerunt. Quare ab Apostolo dictum est: Seminatur in infirmitate, surget in virtute.¹⁰

¹ 1. Cor. XV. 42. — ² Matt. XIII. 43. — ³ Matt. XVII. 2. — ⁴ Phil. III. 21. — ⁵ 1. Cor. XV. 43. — ⁶ Exod. XXXIV. 29; 2. Cor. III. 7. — ⁷ 1. Cor. XV. 41. — ⁸ August. de Civit. Dei lib. XIII. c. 18. et 20. — ⁹ Hieron. in Isaiam. c. XL. — ¹⁰ 1. Cor. XV. 43.

His vero addita est, quæ vocatur subtilitas: cujus virtute corpus animæ imperio omnino subjicietur, eique serviet, et ad nutum præsto erit, quod ex illis Apostoli verbis ostenditur: Seminatur, inquit, corpus animale, surget corpus spiritale.¹ Hæc fere sunt præcipua capita, quæ in hujus articuli explicatione tradenda erunt.

Subtilitas.

UT autem fideles sciant, quem fructum ex tot, tantorumque mysteriorum cognitione capere possint; primum declarare oportebit, maximas a nobis Deo gratias agendas esse, qui hæc sapientibus absconderit, et revelaverit parvulis; quot enim viri vel prudentiæ laude præstantes, vel singulari doctrina præditi, in hac tam certa veritate cæci plane iuerunt? Quod igitur nobis illa patefecerit, quibus ad eam intelligentiam aspirare non licebat, est quod summam ejus benignitatem, et clementiam perpetuis laudibus celebremus. Deinde magnus etiam ille fructus ex hujus articuli meditatione consequetur, quod scilicet in eorum morte, qui nobis necessitudine, vel benevolentia conjuncti sunt, facile tum alios, tum nos ipsos consolabimur; quo quidem genere consolationis Apostolum usum esse constat, cum ad Thessalonicenses de dormientibus scriberet.² Sed in omnibus etiam aliis ærumnis, et calamitatibus, futuræ resurrectionis cogitatio summam nobis doloris levationem afferet: quemadmodum sancti Job exemplo didicimus, qui una hac spe afflictum, et mœrentem animum sustentabat, fore aliquando, ut in resurrectione dominum Deum suum conspiceret.³ Præterea, hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, ut rectam vitam, integram, ab omnique prorsus peccati labe puram agere quam diligentissime curent; si enim cogitaverint ingentes illas divitias, quæ resurrectionem consequuntur, ipsis propositas esse, facile ad virtutis, et pietatis studia allicientur. Contra vero nulla res majorem vim habitura est ad comprimendas animi cupiditates, hominesque a sceleribus avocandos, quam si sæpius admoneantur, quibusnam malis, et cruciatibus improbi afficiendi sunt, qui extremo illo die procedent in resurrectionem judicii.⁴

II.

Fructus ex fide resurrectionis capiendi.

¹ Cor. XV 44 — ² 1. Thess. IV. 13. — ³ Job. XIX. 25. — ⁴ Joan. V. 29.

Articulus duodecimus.

Vitam æternam.

I. SANCTI apostoli, duces nostri, Symbolum, quo fidei nostræ summa continetur, æternæ vitæ articulo claudi, et terminari voluerunt; tum quia post carnis resurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum est, nisi æternæ vitæ præmium; tum vero, ut perfecta illa felicitas, et bonis omnibus cumulata nobis semper ante oculos versaretur, doceremurque in ea mentem, et cogitationes nostras omnes defigendas esse. Quare Parochi in erudiendis fidelibus numquam intermittunt, præmiis æternæ vitæ propositis, eorum animos accendere; ut, quæcumque vel difficillima Christiani nominis causa subeunda esse docuerint, facilia, atque adeo jucunda existiment, promptioresque ad parendum Deo, et alacriores reddantur.

2. Sed quoniam sub his verbis, quæ ad beatitudinem nostram declarandam hoc loco usurpantur, plurima mysteria in occulto latent, ea sic aperienda sunt, ut, quantum cujusque ingenium ferat, omnibus patere possint. Admonendi igitur sunt fideles his vocibus, Vitam æternam, non magis perpetuitatem vitæ, cui etiam dæmones, sceleratique homines addi sunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum desiderium expleat, significari. Atque ita intelligebat legis peritus ille, qui a Domino salvatore nostro, quid sibi faciendum esset, ut vitam æternam possideret, in evangelio quæsivit: ¹ perinde ac si diceret: Quanam mihi præstanda sunt, ut ad eum locum, ubi perfecta felicitate frui liceat, perveniam? In hunc vero sensum sacræ litteræ hæc verba accipiunt, ut multis in locis licet animadvertere.²

3. Hoc vero potissimum nomine summa illa beatitudo appellata est, ne quis existimaret eam in rebus corporeis, et caducis, quæ æterna esse non possunt, consistere. Neque enim hæc ipsa beatitudinis vox satis explicare poterat, quod quærebatur; præsertim cum non defuerint homines ina-

¹ Matt. XIX. 16. Marc. X. 17; Luc. XVIII. 18. — ² Matth. XXV. 46. Joan. III. 15. Rom. VI. 23.

nis cujusdam sapientiæ opinione inflati, qui summum bonum in iis rebus ponerent, quæ percipiuntur sensibus; hæc enim pereunt, et veterascunt: beatitudo vero nullo temporis termino definienda est; quin potius terrena hæc longissime a vera felicitate absunt: a qua is quam maxime recedit, qui mundi amore, et desiderio tenetur; scriptum est enim Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo; et paulo post: Mundus transit, et concupiscentia ejus.¹ Hæc igitur Parochi fidelium mentibus imprimenda diligenter curabunt, ut mortalia contemnere, nullamque in hac vita, in qua non cives,² sed advenæ sumus, felicitatem obtineri posse in animum inducant. Quamquam hic etiam spe beati merito dice-remur, si abnegantes impietatem, ac sæcularia desideria, sobrie, et juste, et pie vixerimus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei, et salvatoris nostri Jesu Christi.³ Hæc autem cum permulti, qui sibi ipsi sapientes videbantur, minus intelligerent, et in hac vita felicitatem quærendam putarent, stulti facti sunt, et in maximas calamitates inciderunt.⁴

Sed illud præterea ex vi hujus nominis, Vitam æternam, percipimus, semel adeptam felicitatem amitti numquam posse, ut falso nonnulli suspicati sunt; nam felicitas ex omnibus bonis sine ulla mali admixtione cumulatur: quæ cum hominis desiderium expleat, in æterna vita necessario consistit; neque enim potest beatus non magnopere velle ut illis bonis, quæ adeptus est, sibi perpetuo frui liceat. Quare, nisi ea possessio stabilis, et certa sit, maximo cruciatu timoris angatur, necesse est.

VERUM, quanta sit beatorum, qui in cælesti patria vivunt, felicitas, eaque ab ipsis tantum, præterea a nemine, comprehendendi possit, hæ ipsæ voces, cum vitam beatam dicimus, satis demonstrant; nam cum ad rem aliquam significandam eo nomine utimur, quod cum multis aliis commune est, facile intelligimus deesse propriam vocem, qua res illa plane exprimatur. Cum igitur felicitas iis vocibus declaretur, quæ non magis in beatos, quam in omnes, qui perpetuo vivant,

¹ I. Joan. II. 15. 17. — ² I. Petr. II. 11. — ³ Tit. II. 13. — ⁴ Rom. I. 22.

Per vitam æternam intelligitur perpetuitas beatitudinis,

4. *et inamissibilis est.*

5. *Æterna beatitudo verbis explicari nequit.*

recte conveniunt, hoc nobis argumento esse potest, altio- rem, et præstantiorem quamdam rem esse, quam ut proprio vocabulo perfecte significare ejus rationem possimus; nam etsi plurima alia nomina cælesti huic beatitudini in sacris litteris tribuantur, cujusmodi sunt, regnum Dei, Christi, cælorum, paradisi, sancta civitas, nova Hierusalem, domus patris: tamen perspicuum est, nullum ex iis ad ejus magnitudinem explicandam satis esse.

6. Quare Parochi hoc loco oblatam sibi occasionem non prætermittent, fideles tam amplis præmiis, quæ vitæ æternæ nomine declarantur, ad pietatem, justitiam, et omnia Christianæ religionis officia invitandi. Constat enim vitam in maximis bonis, quæ natura expetuntur, numerari solere; atqui hoc potissimum bono, cum vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. Quod si exigua hac, et calamitosa vita, quæ tot, et tam variis miseriis subjecta est, ut mors verius dicenda sit, nihil magis amatur, nihil aut carius, aut jucundius esse potest: quo tandem animi studio, qua contentione æternam illam vitam quærere debemus, quæ defunctis omnibus malis, perfectam, et absolutam bonorum omnium rationem conjunctam habet? nam, ut sancti Patres tradiderunt, æternæ vitæ felicitas omnium malorum liberatione, et bonorum adeptione definienda est.¹ De malis clarissima sunt sanctarum litterarum testimonia; scriptum est enim in Apocalypsi: Non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus æstus;² et rursus: Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.³ Jam vero beatorum immensa gloria, innumeraque solidæ lætitiæ, et voluptatis genera futura sunt: cujus gloriæ magnitudinem cum animus noster capere, aut illa in animos nostros penetrare nullo modo possit; necesse est, nos in illam, nempe in gaudium Domini, introire; ut eo circumfusi, mentis desiderium cumulate expleamus.

¹ Marc. IX. 46.; Act. XIV. 21.; 1. Cor. VI. 9.; Eph. V. 5.; 2. Petr. I. 11.; Matth. VII. 21.; Luc. XXIII. 43.; Apoc. III. 12. XXI. 2. 10. — ² Chrys. Epist. I. ad Theod. lapsum, n. 10.; August. de Civ. Dei, I. XXII. c. 30. — ³ Apoc. VII. 16. — ⁴ Ibid. XXI. 4.

QUAMVIS autem, ut sanctus Augustinus scribit, facilius mala, quibus carituri sumus, quam bona, ac voluptates, quas hausuri sumus, numerari posse videantur: danda tamen erit opera, ut quæ fideles summæ illius felicitatis adipiscendæ cupiditate inflammare poterunt, breviter, et dilucide explicentur. Sed illa in primis distinctione uti oportebit, quam a gravissimis divinarum rerum scriptoribus accepimus; ii enim duo bonorum genera esse statuunt, quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet: alterum ipsam beatitudinem consequitur; quare illa essentialia, hæc vero accessoria bona, docendi causa, appellarunt.

Ac solida quidem beatitudo, quam essentialem communi nomine licet vocare, in eo sita est, ut Deum videamus, ejusque pulchritudine fruamur, qui est omnis bonitatis, ac perfectionis fons, et principium. Hæc est vita æterna, inquit Christus dominus, ut cognoscant te, solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum: quam sententiam sanctus Joannes videtur interpretari, cum ait: Charissimi, nunc filii Dei sumus: et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.¹ Significat enim beatitudinem ex iis duobus constare; tum quod Deum intuebimur, qualis in natura sua, ac substantia est; tum quod veluti dii efficiemur; nam qui illo fruuntur, quamvis propriam substantiam retineant, admirabilem tamen quamdam, et prope divinam formam induunt, ut Dii potius quam homines videantur.

Hoc autem cur ita fiat, ex eo perspicuum est, quod unaquæque res vel ex ejus essentia, vel ex ejus similitudine, et specie cognoscitur. At quoniam nihil est Deo simile, cujus similitudinis adjumento ad perfectam ejus notitiam pervenire possimus: consequens est, ut ejus naturam, et essentiam videre nemini liceat, nisi hæc eadem divina essentia se nobis conjunxerit; atque id Apostoli verba illa significant: Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem;² nam quod inquit, in ænigmate, interpretatur sanctus Augustinus, in similitudine ad Deum intelligendum accommodata.³ Quod etiam sanctus Dionysius aperte ostendit, cum affirmat, nulla

¹ Serm. CXXVII. n. 3. — ² Joan. XVII. 3. — ³ 1. Joan. III. 2. — ⁴ 1. Cor. XIII. 12. — ⁵ De Trin. lib. XV. c. 9.

7.
Beatitudo duplex, essentialis et accidentalis.

8.
Beatitudo essentialis duobus constat, nempe quod Deum intuebimur, et quod veluti dii efficiemur.

9.

inferiorum similitudine superiora percipi posse;¹ neque enim ex alicujus rei corporeæ similitudine, ejus, quæ corpore careat, essentia, et substantia cognosci potest; cum præsertim necesse sit, rerum similitudines minus concretionis habere, et magis spirituales esse, quam res ipsas, quarum imaginem referunt: quemadmodum in omnium rerum cognitione facile experimur. Quoniam vero fieri non potest, ut alicujus rei creatæ similitudo æque pura, et spiritualis, ac Deus ipse est, reperiatur; ita fit, ut ex nulla similitudine divinam essentiam perfecte intelligere possimus. Accedit etiam, quod omnes creatæ res certis perfectionis terminis circumscribuntur: at Deus infinitus est, neque ullius rei creatæ similitudo ejus immensitatem capere potest.

Quocirca una illa ratio divinæ substantiæ cognoscendæ relinquatur, ut ea se nobis jungat, et incredibili quodam modo intelligentiam nostram altius extollat, atque ita idonei ad ejus naturæ speciem contemplandam reddamur: id vero lumine gloriæ assequemur, cum eo splendore illustrati, Deum lumen verum in ejus lumine videbimus; nam beati Deum præsentem semper intuentur: quo quidem dono, omnium maximo, et præstantissimo, divinæ essentiae participes effecti, vera,² et solida beatitudine potiuntur: quam nos ita credere debemus, ut eam etiam Dei benignitate cum certa spe nobis expectandam esse in Symbolo Patrum definitum sit; inquit enim: Expecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi sæculi.

10. *per lumen gloriæ.*

11. Divina hæc plane sunt, neque ullis verbis explicari, aut cogitatione comprehendi a nobis possunt. Verum licet aliquam hujus beatitudinis imaginem in iis etiam rebus, quæ sensu percipiuntur, cernere. Nam quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem concipit, et, quamvis ejus substantia non mutetur, fit tamen, ut diversum quidpiam, nimirum ignis, esse videatur: eodem modo, qui in cælestem illam gloriam admissi sunt, Dei amore inflammati, ita afficiuntur, cum tamen id, quod sunt, esse non desinant, ut multo magis distare ab iis, qui in hac vita sunt, merito dici possint, quam ferrum candens ab eo, quod nullam caloris vim in se conti-

¹ Dionys. de divin. nom. cap. I. — ² 2. Petr. I. 4.

neat. Ut igitur rem paucis complectamur, summa illa, et absoluta beatitudo, quam essentialem vocamus, in Dei possessione constituenda est. Quid enim ei ad perfectam felicitatem deesse potest, qui Deum optimum, et perfectissimum possidet?

VERUM ad illam tamen quædam accedunt ornamenta, omnibus beatis communia; quæ quoniam ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animos nostros commovere, et excitare solent. Hujus generis ea sunt, de quibus Apostolus ad Romanos videtur intelligere: Gloria et honor, et pax omni operanti bonum;³ nam gloria quidem beati perfruentur, non illa solum, quam tandem essentialem beatitudinem, vel cum ejus natura maxime conjunctam esse ostendimus: sed ea etiam, quæ constat ex clara, et aperta notitia, quam singuli de alterius eximia et præstanti dignitate habituri sunt. At vero quantus ille honor existimandus est, qui eis a Domino tribuitur, cum non amplius servi, sed amici, fratres, ac filii Dei vocentur? quare ita electos suos amantissimis, et honorificentissimis verbis Salvator noster compellabit: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum:³ ut merito liceat exclamare: Nimis honorificati sunt amici tui, Deus.⁴ Sed laudibus etiam a Christo domino coram patre cælesti, et angelis ejus celebrabuntur. Præterea, si hoc commune omnibus hominibus desiderium natura ingenuit honoris, qui a viris sapientia præstantibus habeatur, quod eos locupletissimos virtutis suæ testes fore existiment, quantum beatorum gloriæ accessurum putamus, quod alius alium summo honore prosequetur?

Infinita esset omnium oblectationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus. Sed tamen hoc fidelibus persuasum esse debet, quæcumque nobis jucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, sive ea ad mentis cognitionem, sive ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copiis beatam cælestium vitam circumfluere: quamvis hoc altiore quodam modo, quam oculus vidit, aut auris audivit,

¹ Eadm. lib. de simill. Anselmi. c. LXVII. — ² Rom. II. 10. — ³ Matth. XXV. 34. — ⁴ Psalm. CXXXVIII. 17.

12.

Beatitudo accessoria consistit in copia honorum honoris, animæ et corporis,

13.

aut in cor hominis ascendit, fieri Apostolus affirmat;¹ nam corpus quidem, quod antea crassum, et concretum erat, cum in cælo, detracta mortalitate, tenue, et spiritale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit; anima autem æterno gloriæ pabulo, quod magni illius convivii auctor transiens omnibus ministrabit,² cum summa voluptate exsaturabitur. Quis vero pretiosas vestes, aut regales corporis ornatus desiderare poterit, ubi nullus harum rerum usus futurus sit, omnesque immortalitate, et splendore amicti, et sempiternæ gloriæ corona ornati erunt? Sed si amplæ etiam, et magnificæ domus possessio ad humanam felicitatem pertinet; quid cælo ipso, quod Dei claritate undique collustratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari potest? Quare Propheta, cum ejus domicilii pulchritudinem sibi ante oculos poneret, et ad beatas illas sedes perveniendi cupiditate arderet: Quam dilecta, inquit, tabernacula tua Domine virtutum! Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini. Cor meum, et caro mea exsultaverunt in Deum vivum.³

14.

Certa ratio acquirenda beatitudinis.

Atque, ut hic sit omnium fidelium animus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent; nam in domo Patris mei, inquit Dominus, mansiones multæ sunt,⁴ in quibus majora, et minoræ præmia, ut quisque promeritus erit, reddentur. Qui enim parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. Quare non solum ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verum etiam ejus consequendæ certam rationem hanc esse frequenter monebunt, ut fide, et caritate instructi, et in oratione, et sacramentorum salutari usu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exercent; ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum est per Prophetam: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciæ, et in requie opulenta.⁵

¹ I. Cor. II. 9. — ² Luc. XII. 37. — ³ Psalm. LXXXIII. 1. — ⁴ Joan. XIV. 2. — ⁵ 2. Cor. IX. 6. — ⁶ Isai. XXXII. 18.

Pars Secunda.

DE SACRAMENTIS.

UM omnis Christianæ doctrinæ pars Pastoris scientiam, diligentiamque desiderat; tum sacramentorum disciplina, quæ et Dei jussu necessaria, et utilitate uberrima est, Parochi facultatem, et industriam postulat singularem; ut ejus accurata, et frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus præstantissimæ, ac sanctissimæ res digne et salutariter impertiri possint, et sacerdotes ab illa divini interdicti regula non discedant: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.¹

I.

Scientia de sacramentis Pastori necessaria.

NOMEN. Principio igitur, quoniam universe de toto genere sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguum significationem explanare; ut, quæ hujus verbi sententiæ hoc loco propria sit, facilius intelligatur. Quare docendi sunt fideles, sacramenti nomen, quod ad propositam rem attinet, aliter a profanis, quam a sacris scriptoribus, acceptum esse; nam alii auctores sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum jurati aliquo servitutis vinculo obstringimur; ex quo jusjurandum, quo se milites fidelem operam reipublicæ præsturos pollicentur, sacramentum militare dictum est; atque hæc frequentissima hujus vocabuli significatio apud illos videtur fuisse.

2.

Sacramenti nomine designatur juramentum,

Verum apud Latinos patres, qui res divinas scriptis tradiderunt, sacramenti nomen aliquam rem sacram, quæ in occulto latet, declarat; quemadmodum Græci, ad eandem rem significandam, mysterii vocabulo usi sunt. In eam vero sententiam sacramenti vocem accipiendam esse intelligimus, cum ad Ephesios scribitur: Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ.² Deinde ad Timotheum: Magnum est

vel res sacra abditæ atque occultæ;

¹ Matth. VII. 6. — ² Eph. I. 9.

aut in cor hominis ascendit, fieri Apostolus affirmat;¹ nam corpus quidem, quod antea crassum, et concretum erat, cum in cælo, detracta mortalitate, tenue, et spiritale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit; anima autem æterno gloriæ pabulo, quod magni illius convivii auctor transiens omnibus ministrabit,² cum summa voluptate exsaturabitur. Quis vero pretiosas vestes, aut regales corporis ornatus desiderare poterit, ubi nullus harum rerum usus futurus sit, omnesque immortalitate, et splendore amicti, et sempiternæ gloriæ corona ornati erunt? Sed si amplæ etiam, et magnificæ domus possessio ad humanam felicitatem pertinet; quid cælo ipso, quod Dei claritate undique collustratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari potest? Quare Propheta, cum ejus domicilii pulchritudinem sibi ante oculos poneret, et ad beatas illas sedes perveniendi cupiditate arderet: Quam dilecta, inquit, tabernacula tua Domine virtutum! Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini. Cor meum, et caro mea exsultaverunt in Deum vivum.³

14.

Certa ratio acquirenda beatitudinis.

Atque, ut hic sit omnium fidelium animus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent; nam in domo Patris mei, inquit Dominus, mansiones multæ sunt,⁴ in quibus majora, et minoræ præmia, ut quisque promeritus erit, reddentur. Qui enim parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. Quare non solum ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verum etiam ejus consequendæ certam rationem hanc esse frequenter monebunt, ut fide, et caritate instructi, et in oratione, et sacramentorum salutari usu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exercent; ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum est per Prophetam: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciæ, et in requie opulenta.⁵

¹ I. Cor. II. 9. — ² Luc. XII. 37. — ³ Psalm. LXXXIII. 1. — ⁴ Joan. XIV. 2. — ⁵ 2. Cor. IX. 6. — ⁶ Isai. XXXII. 18.

Pars Secunda.

DE SACRAMENTIS.

UM omnis Christianæ doctrinæ pars Pastoris scientiam, diligentiamque desiderat; tum sacramentorum disciplina, quæ et Dei jussu necessaria, et utilitate uberrima est, Parochi facultatem, et industriam postulat singularem; ut ejus accurata, et frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus præstantissimæ, ac sanctissimæ res digne et salutariter impertiri possint, et sacerdotes ab illa divini interdicti regula non discedant: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.¹

I.
Scientia de sacramentis Pastori necessaria.

NOMEN. Principio igitur, quoniam universe de toto genere sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguum significationem explanare; ut, quæ hujus verbi sententiæ hoc loco propria sit, facilius intelligatur. Quare docendi sunt fideles, sacramenti nomen, quod ad propositam rem attinet, aliter a profanis, quam a sacris scriptoribus, acceptum esse; nam alii auctores sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum jurati aliquo servitutis vinculo obstringimur; ex quo jusjurandum, quo se milites fidelem operam reipublicæ præsturos pollicentur, sacramentum militare dictum est; atque hæc frequentissima hujus vocabuli significatio apud illos videtur fuisse.

2.
Sacramenti nomine designatur juramentum,

Verum apud Latinos patres, qui res divinas scriptis tradiderunt, sacramenti nomen aliquam rem sacram, quæ in occulto latet, declarat; quemadmodum Græci, ad eandem rem significandam, mysterii vocabulo usi sunt. In eam vero sententiam sacramenti vocem accipiendam esse intelligimus, cum ad Ephesios scribitur: Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ.² Deinde ad Timotheum: Magnum est

vel res sacra abditataque occulta;

¹ Matth. VII. 6. — ² Eph. I. 9.

pietatis sacramentum.¹ Præterea in libro Sapientiæ : Nescierunt sacramenta Dei.² Quibus in locis, et aliis multis, licet animadvertere, sacramentum nihil aliud, nisi rem sacram, abditam, atque occultam, significare.

3. Quare Latini doctores signa quædam sensibus subjecta, quæ gratiam, quam efficiunt, simul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, sacramenta commode appellari posse existimarunt. Quamquam, ut D. Gregorio placet, ob id sacramenta dici possunt, quod divina virtus sub rerum corporearum tegumentis occulte salutem efficiat.³ Nec vero quisquam putet hoc vocabulum nuper in Ecclesiam inductum esse; nam qui sanctos Hieronymum et Augustinum legerit, facile perspiciet, antiquos religionis nostræ scriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonstrandam sæpissime sacramenti nomine, interdum vero etiam symboli, vel mystici signi, vel sacri signi voce usos esse. Atque hæc de sacramenti nomine dicta sint : quod quidem veteris etiam legis sacramentis convenit : de quibus nil opus est Pastoribus præcepta tradere, cum ea evangelii lege, et gratia sublata sint.

4. DEFINITIO. Verum, præter nominis rationem, quæ hactenus declarata est, rei etiam vis, et natura diligenter investiganda, et, quid sacramentum sit, fidelibus aperiendum est. Sacramenta enim ex genere earum rerum esse, quibus salus, et justitia comparatur, dubitare nemo potest. Sed cum multæ rationes sint, quæ ad hanc rem explicandam aptæ, et accommodatæ videantur, nulla tamen planius, et dilucidius eam demonstrat, quam definitio a D. Augustino tradita, quam deinde omnes doctores scholastici secuti sunt. Sacramentum, inquit ille, est signum rei sacræ :⁴ vel, ut aliis verbis, in eadem tamen sententiam dictum est, sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram justificationem institutum.⁵

5. Quæ quidem definitio ut magis pateat, singulæ ejus partes pastoribus exponendæ erunt. Atque imprimis docere oportebit, rerum omnium, quæ sensibus percipiuntur, duo esse genera; aliæ enim ob id inventæ sunt, ut aliquid signi-

¹ 1. Tim. III. 16. — ² Sap. II. 22. — ³ In Decret., p. II. caus. I. q. 1. c. 84. — ⁴ De civ. Dei, lib. X. c. 5. — ⁵ S. Bernardus, serm. de coen. Dom. c. 2.

ficient : aliæ non alterius rei significandæ, sed sua tantum causa effectæ sunt : quo in numero omnes pene res, quæ natura constant, haberi possunt. At vero in priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ, et alia hujusmodi permulta ponenda sunt; nam si ex vocabulis vim significandi detraxeris, sublata videtur esse causa, quam obrem vocabula instituerentur. Hæc igitur signa proprie dicuntur; illud enim signum esse sanctus Augustinus testatur, quod præter rem, quam sensibus objicit, efficit etiam, ut ex se alterius rei cognitionem capiamus : sicut ex vestigio, quod terræ impressum intuemur, transisse aliquem, cujus vestigium apparet, facile cognoscimus.

6. Quæ cum ita se habeant, sacramentum ad hoc rerum genus, quæ significandi causa institutæ sunt, referri, perspicuum est : siquidem specie quadam, et similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris sua virtute, quæ sensu percipi non potest, efficit. Baptismus enim, (ut, quod docetur, exemplo notius fiat) cum, adhibitis certis, et solemnibus verbis, aqua extrinsecus abluimur, hoc significat, spiritus sancti virtute omnem peccati maculam, et turpitudinem interius elui, et animas nostras præclaro illo cælestis justitiæ dono augeri, atque ornari : simulque ea corporis ablutio, ut postea suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat. Sed ex scripturis etiam aperte colligitur, sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de circumcissione, veteris legis sacramento, quæ Abraham patri omnium credentium data erat,¹ ita ad Romanos scribit : Et signum accepit circumcissionis, signaculum justitiæ fidei.² Et alio loco, cum affirmat nos omnes, qui baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizatos esse;³ licet cognoscere, baptismum hujus rei significationem habere, nimirum, ut ait idem Apostolus, nos consepultos esse cum illo per baptismum in mortem.⁴ Neque vero parum proderit, si fidelis populus sacramenta ad signa pertinere intellexerit; ita enim fiet, ut, quæ illis significantur, continentur, atque efficiuntur, sancta, et augusta esse, facilius sibi persuadeat; cognitaque eorum sanctitate, ad divi-

¹ De doctrina Christ. lib. II. c. I. — ² Gen. XVII. 10. — ³ Rom. IV. 11. — ⁴ Rom. VI. 3. — ⁵ Rom. VI. 4. CAT. TRID. — 8

denotandam;

sacramentum autem in genere signi esse patet ex ipsius rei consideratione et ex scriptura;

nam erga nos beneficentiam colendam, ac venerandam magis excitetur.

7. Sequitur nunc, ut verba illa, rei sacræ, quæ est altera definitionis pars, explicentur; quod quidem ut commode fieri possit, paulo altius repetenda sunt, quæ de signorum varietate sanctus Augustinus acute, et subtiliter disputavit.
non est signum naturale

Quædam enim signa naturalia dicuntur, quæ præter se ipsa alterius rei notitiam (quod omnibus signis commune esse, antea demonstratum est) in animis nostris gignunt, veluti fumus, ex quo statim ignem adesse intelligitur. Atque hoc signum ob eam causam naturale appellandum est, quod fumus non voluntate ignem significat, sed rerum usus efficit, ut, si quis fumum tantum videat, naturam simul et vim ignis, qui adhuc latet, subesse, mente, et cogitatione percipiat. Quædam vero signa natura non constant, sed constituta, atque ab hominibus inventa sunt, ut et colloqui inter se, et aliis animi sui sensa explicare, vicissimque aliorum sententiam, et consilia possent cognoscere. Hæc autem quam varia, et multiplicia sint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium sensum, reliqua ad ceteros sensus pertinent; nam cum aliquid alicui innuimus, et, exempli causa, sublato vexillo quippiam declaramus; satis constat, eam significationem ad oculos tantum referri: quemadmodum tubarum, tibiaram, aut citharæ sonus, qui non solum delectandi, sed plerumque significandi causa funditur, ad aurium iudicium spectat: quo quidem præcipue sensu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

Verum, præter illa signa, quæ hominum consensu, et voluntate constituta esse hæcenus diximus, alia quædam sunt divinitus data, quorum tamen non unum genus esse omnes consentiunt. Alia enim signa ob eam tantum rem a Deo hominibus commendata sunt, ut aliquid significarent, vel admonerent: cujusmodi fuerunt, legis purificationes,¹ panis azymus,² et alia permulta, quæ ad Mosaici cultus cæremónicas pertinebant: alia vero Deus instituit, quæ non significandi modo, sed efficiendi etiam vim haberent; atque in hoc poste-

sed a Deo constitutum, ut significet et efficiat gratiam.

¹ Aug. de doct. Christ. II. 1. — ² Lev. XII. et sqq. — ³ Ex. XII. 15.

riorum signorum genere sacramenta novæ legis numeranda esse, liquido apparet; signa enim sunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei cujuscumque sacræ, quam declarant, efficientiam in se continere certo credimus.

8. SED quemadmodum signa in multiplici varietate esse ostendimus; ita etiam res sacra non unius modi existimanda est. Quod vero ad propositam sacramenti definitionem attinet, divinarum rerum scriptores, sacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos sanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonstrant; huic enim gratiæ propriam sacræ rei appellationemtribuendam merito putarunt, quippe cum ejus beneficio animus noster Deo consecratur, et conjungatur.

9. Quare, ut explicatius, quid sacramentum sit, declaretur, docendum erit, rem esse sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione sanctitatis, et justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet: ex quo sequitur, ut facile quisvis possit intelligere, imagines sanctorum, cruces, et alia id generis, quamvis sacrarum rerum signa sint, non ideo tamen sacramenta dicenda esse. Hujus autem veritatis doctrinam facile erit omnium sacramentorum exemplo comprobare, si, quod antea de baptismo admonuimus, cum dicebamus solemnem illam corporis ablutionem signum esse, et efficientiam habere rei sacræ, quæ interius spiritus sancti vi fieret, idem etiam in aliis sacramentis exercere aliquis velit.

10. Jam vero hisce mysticis signis, quæ a Deo instituta sunt, illud etiam præcipue convenit, ut ex Domini institutione non unam aliquam rem, sed plures simul significant. Quod in singulis sacramentis licet cognoscere, quæ non solum sanctitatem, et justitiam nostram, sed præterea duo alia cum ipsa sanctitate maxime conjuncta declarant, Christi scilicet redemptoris passionem, quæ sanctitatis causa est, et vitam æternam, cælestemque beatitudinem, ad quam sanctitas nostra, tamquam ad finem, referri debet. Quod quidem cum in omnibus sacramentis perspicui possit, merito sacri doctores unicuique sacramentorum triplicem significandi vim inesse tradiderunt; tum quia alicujus rei præteritæ memoriam afferat; tum quia aliam præsentem indicet, ac demonstret:

9. Sacramenti uberior explicatio.

10. Quodlibet sacramentum, præter gratiam præsentem, significat etiam passionem Christi et vitam æternam.

tum quia aliam futuram prænuntiet. Neque vero existimandum est, hoc ita ab illis doceri, ut etiam sanctarum scripturarum testimonio non probetur; nam cum Apostolus ait: Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus: ¹ plane ostendit, idcirco baptismum signum dicendum esse, quod Dominicæ passionis et mortis nos admoneat. Deinde cum inquit: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus: ex iis verbis perspicuum est, baptismum signum esse, quo cælestis gratia in nos infusa declaratur: cujus munere nobis datum est, ut novam vitam instituentes, omnia veræ pietatis officia facile, et libenti animo exequamur. Postremo cum addit: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus: ² apparet, baptismum vitæ etiam æternæ, quam per illum consecuturi sumus, non obscuram significationem dare.

II.
*Aliquan-
do etiam
alias res
demon-
strat.*

Sed præter hæc quæ commemoravimus, varia significandi genera, et rationes, sæpe etiam evenit, ut sacramentum non unam tantum rem præsentem, sed plures demonstret, ac notet; id vero sanctissimum Eucharistiæ sacramentum intuentibus facile est intelligere, quo veri corporis, et sanguinis Domini præsentia, nec non gratia, quam non impure sacra mysteria sumentes percipiunt, designatur.

Ex iis igitur, quæ dicta sunt, Pastoribus argumenta deesse non poterunt, quibus ostendant, quanta divinitatis potentia, quot arcana miracula sacramentis novæ legis insint: ut, ea summa cum religione colenda, et suscipienda esse, omnibus persuadeant.

12.
*Causæ in-
stitutio-
nis sacra-
mento-
rum: fi-
des super-
natura-
lium eri-
genda,*

CAUSÆ. Verum ad rectum sacramentorum usum docendum nihil accommodatius videri potest, quam diligenter causas exponere, cur sacramenta institui oportuerit. Plures autem numerari solent:

Quarum prima est, humani ingenii imbecillitas; siquidem natura ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam, quæ mente, atque intelligentia comprehensæ sunt, nisi

¹ Rom. VI. 3. — ² Rom. VI. 5.

per ea, quæ aliquo sensu percipiuntur, nemini aspirare liceat. Ut igitur, quæ occulta Dei virtute efficiuntur, facilius intelligere possemus, idem summus rerum omnium artifex sapientissime fecit, ut eam ipsam virtutem aliquibus signis, quæ sub sensum cadunt, pro sua in nos benignitate declararet; nam ut præclare a sancto Chrysostomo dictum est: Si homo corporis concreione caruisset, nuda ipsa bona, neque ullis integumentis involuta ei oblata essent: quoniam vero anima corpori conjuncta est, omnino opus fuit, ut rerum, quæ sentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda uteretur.

Altera vero causa est, quod animus noster haud facile commovetur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Deus a mundi exordio, quæ facere instituerat, verbis quidem frequentissime indicare consuevit; interdum vero, cum opus aliquod institueret, cujus magnitudo promissi fidem abrogare posset, alia etiam signa, quæ nonnunquam miraculi speciem haberent, verbis adjunxit; nam cum Deus Moysen ad Israelitici populi liberationem mitteret; ille vero, ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret, ne onus sibi gravius imponeretur, quam ut sustinere posset; aut ne populus divinis oraculis, et dictis fidem non adjungeret; Dominus promissionem suam multa signorum varietate firmavit. ² Quemadmodum igitur in veteri testamento Deus fecerat, ut magni alicujus promissi constantiam signis testificaretur: ita etiam in nova lege Christus, salvator noster, cum nobis peccatorum veniam, cælestem gratiam, spiritus sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis, et sensibus subjecta instituit, quibus eum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possemus.

Tertia causa fuit, ut illa tanquam remedia, ut scribit sanctus Ambrosius, ³ atque evangelici Samaritani medicamenta ad animarum sanitatem vel recuperandam, vel tuendam præsto essent. Virtutem enim, quæ ex passione Christi manat, hoc est gratiam, quam ille nobis in ara crucis meruit, per sacramenta, quasi per alveum quemdam, in nos ipsos derivare oportet; aliter vero nemini ulla salutis spes

*spes in
Dei pro-
missa
confir-
manda;*

*sanitas
animæ
recupe-
randa.*

¹ In Matth. Hom. LXXXII. n. 4. — ² Ex. III. sqq. — ³ In Luc. (X. 30.) lib. VII. n. 73.

reliqua esse poterit. Quare clementissimus Dominus sacramenta verbo suo, et promissione sancita relinquere in Ecclesia voluit, per quæ passionis suæ fructum nobis re ipsa communicari sine dubitatione crederemus; si modo unusquisque nostrum ad se eam curationem pie, et religiose admoveret.

christiani inter se vinculo consociandi et a ceteris distinguendi;

Sed quarta etiam causa accedit, cur sacramentorum institutio necessaria videri possit; ut scilicet notæ quædam, et symbola essent, quibus fideles internoscerentur, cum præsertim nullus hominum cœtus queat, ut etiam a D. Augustino traditum est, sive veræ, sive falsæ religionis nomine quasi unum corpus coagmentari, nisi aliquo visibilium signorum fœdere jungantur.¹ Utrumque igitur præstant novæ legis sacramenta, quæ et Christianæ fidei cultores ab infidelibus distinguunt, et ipsos fideles sancto quodam vinculo inter se connectunt.

religio exterius profitenda;

Præterea, aliam etiam justissimam fuisse causam sacramenta instituendi, ex illis Apostoli verbis, Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio sit ad salutem,² ostendi potest. Sacramentis enim fidem nostram in hominum conspectu profiteri, et notam facere videmur. Quare ad baptismum accedentes, palam testamur, nos credere, ejus aquæ virtute, qua in sacramento abluimur, spiritualem animæ purgationem fieri. Magnam deinde vim habent sacramenta non solum ad fidem in animis nostris excitandam, et exercendam, sed etiam eam charitatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, cum, arctissimo nos vinculo colligatos, et unius corporis membra effectos esse, ex sacrorum mysteriorum communionem, recordamur.

humilitas exercenda.

Postremo, quod in Christianæ pietatis studio plurimi faciendum est, humanæ mentis superbiam edomant, ac comprimunt, nosque ad humilitatem exercent; dum sensibilibus elementis subjicere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, a quo antea impie defeceramus, ut mundi elementis deserviremus.³

Hæc sunt, quæ potissimum de sacramenti nomine, natura, institutione, fideli populo tradenda esse visa sunt: quæ posteaquam a Pastoribus accurate exposita fuerint, docere

¹ Cont. Faust. XIX. 11. — ² Rom. X. 10. — Gal. IV. 9.

deinceps oportebit, quibus ex rebus singula sacramenta constent, quæve sint illorum partes, ac præterea qui ritus, et cæremoniæ additæ illis fuerint.

CONSTITUTIO. Primum igitur explicandum est, rem sensibilem quæ supra in sacramenti definitione posita est, non unam tantum esse, quamvis unum signum constitui credendum sit. Duo enim sunt, ex quibus quodlibet sacramentum conficitur: quorum alterum materiæ rationem habet, atque elementum dicitur: alterum formæ vim, et verbum communi vocabulo appellatur: sic enim a Patribus accepimus; qua in re notum est, atque apud omnes pervulgatum illud sancti Augustini testimonium: Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum.¹ Rei igitur sensibilis nomine tum materiam sive elementum intelligunt, ut in sacramento baptismi aquam, confirmationis chrisma, et extremæ unctio- nis oleum, quæ omnia sub aspectum cadunt; tum præterea verba, quæ formæ rationem habent, atque ad aurium sensum pertinent. Apostolus vero utrumque aperte indicavit, cum inquit: Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ.² Quo in loco materia, et forma sacramenti exprimitur.

Addenda autem erant verba ad materiam, ut apertior, clariorque rei, quæ gerebatur, significatio fieret. Verba enim inter omnia signa maximam vim habere perspicuum est: ac, si ipsa desint, plane obscurum erit, quidnam materia sacramentorum designet, ac demonstret; nam ut in baptismo licet videre, cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, et utriusque rei symbolum esse possit; nisi verba addantur, utrum horum in baptismo significet, aliquis fortasse conjectura aliqua dijudicabit; nemo autem ea de re quippiam certi affirmare audebit: at, cum verba adhibentur, statim intelligimus, abluendi vim, et significationem habere.

In hoc autem nostra sacramenta antiquæ legis sacramentis plurimum præstant, quod in illis administrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma servaretur; quo etiam fiebat, ut incerta admodum, et obscura essent: nostra vero

13. *Sacramentum constat elemento et verbo seu materia et forma.*

14.

15.

Sacramenta novæ legis, sacra-

¹ In Joann. Tract. LXXX. n. 3. — ² Eph. V. 25.

*mentis
antiqua
præ-
stant.*

formam verborum ita præscriptam habent, ut, si forte ab ea discedatur, sacramenti ratio constare non possit: ob eamque rem clarissima sunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum. Hæ igitur sunt partes, quæ ad naturam, et substantiam sacramentorum pertinent, et ex quibus unumquodque sacramentum necessario constituitur.

16.
*Certis
cum care-
monis
sacra-
menta mi-
nistran-
tur, in eo-
rum reve-
rentiam
et infide-
lium in-
structionem
et adifica-
tionem.*

CÆREMONIÆ. His accedunt cæremoniæ: quæ tametsi prætermitti sine peccato non possunt, nisi aliud facere ipsa necessitas cogat; tamen, si quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera sacramenti ratione imminui credendum est. Ac merito quidem a primis usque Ecclesiæ temporibus illud semper servatum est, ut sacramenta solemnibus quibusdam cæremoniis ministrarentur. Primum enim maxime decuit, sacris mysteriis eum religionis cultum tribuere, ut sancta sancti tractare videremur; præterea, quæ sacramento efficiuntur, cæremoniæ ipsæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, et earum rerum sanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, et diligenter observant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis, et charitatem excitant: quo major cura, et diligentia adhibenda erit, ut fideles vim cæremoniarum, quibus singula sacramenta conficiuntur, cognitam, et perspectam habeant.

17.
*Septem
tantum
sunt sa-
cramenta.*

NUMERUS. Sequitur, ut sacramentorum etiam numerus explicetur; quæ quidem cognitio hanc utilitatem affert, quod populus eo majori pietate omnes animi sui vires ad laudandam, et prædicandam Dei erga nos singularem beneficentiam convertet, quo plura salutis, ac beatæ vitæ adjumenta nobis divinitus parata esse intellexerit.

18. Catholicæ igitur Ecclesiæ sacramenta, quemadmodum ex scripturis probatur, et Patrum traditione ad nos pervenit, et Conciliorum testatur auctoritas, septenario numero definita sunt. Cur autem neque plura, neque pauciora numerentur, ex iis etiam rebus, quæ per similitudinem a naturali vita ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ratione ostendi poterit. Homini enim ad vivendum, vitamque conservandam, et ex sua, reique publicæ utilitate traducendam, hæc septem

necessaria videntur; ut scilicet in lucem edatur, augeatur, alatur; si in morbum incidat, sanetur; imbecillitas virium reficiatur; deinde, quod ad rempublicam attinet, ut magistratus numquam desint, quorum auctoritate, et imperio regatur; ac postremo, legitima sobolis propagatione seipsum et humanum genus conservet. Quæ omnia quoniam vitæ illi, qua anima Deo vivit, respondere satis apparet, ex iis facile sacramentorum numerus colligetur. Primus enim est Baptismus, veluti ceterorum janua, quo Christo renascimur; deinde Confirmatio, cujus virtute fit, ut divina gratia augeamur, et roboremur; baptizatis enim jam apostolis, ut D. Augustinus testatur,¹ inquit Dominus, Sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.² Tum Eucharistia, qua, tanquam cibo vere cælesti, spiritus noster alitur, et sustinetur; de ea enim dictum est a Salvatore: Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.³ Sequitur quarto loco Pœnitentia, cujus ope sanitas amissa restituitur, postquam peccati vulnera accepimus. Postea vero extrema Unctio, qua peccatorum reliquiæ tolluntur, et animi virtutes recreantur: siquidem D. Jacobus, cum de hoc sacramento loqueretur, ita testatus est: Et si in peccatis sit, remittentur ei.⁴ Sequitur Ordo, quo publica sacramentorum ministeria perpetuo in Ecclesia exercendi, sacrasque omnes functiones exequendi potestas traditur. Postremo additur Matrimonium, ut ex maris et feminae legitima, et sancta conjunctione filii ad Dei cultum, et humani generis conservationem procreentur, et religiose educantur.

NECESSITAS. Illud vero maxime animadvertendum est, quamvis omnia sacramenta divinam, et admirabilem virtutem in se contineant, tamen non parem omnia, et æqualem necessitatem, aut dignitatem, aut unam, eandemque significandi vim habere. Atque ex iis tria sunt, quæ tametsi non eadem ratione, tamen præ ceteris necessaria dicuntur. Baptismus enim unicuique sine ulla adjunctione necessarium esse, Salvator his verbis declaravit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.⁵ Pœnitentia vero illis tantummodo necessaria est, qui se post baptismum

*Septena-
rii nume-
ri ratio.*

19.
*Sacra-
mento-
rum om-
nium non
æqualis
necessi-
tas.*

¹ Epist. CCLXV. — ² Luc. XXIV. 49. — ³ Joan. VI. 56. — ⁴ Jac. V. 15. — ⁵ Joan. III. 5.

aliquo mortali peccato obstrinxerunt; neque enim æternum exitium effugere poterunt, nisi eos admissi peccati rite pœniterit. Ordo præterea, etsi non singulis fidelibus, toti tamen Ecclesiæ omnino necessarius est.

20. **DIGNITAS.** Verum si dignitas in sacramentis spectetur, Eucharistia sanctitate, et mysteriorum numero, ac magnitudine longe ceteris antecellit; quæ omnia facilius intelligitur, cum suo loco ea, quæ ad singula sacramenta pertinent, explicabuntur.

21. **AUCTOR.** Deinceps videndum est, a quo hæc sacra, et divina mysteria acceperimus: neque enim dubitandum est, quin præclari alicujus muneris dignitas, ejus, a quo donum ipsum profectum est, dignitate, et præstantia quam maxime augeatur. Sed ea quæstio difficilem explicationem habere non potest. Nam cum Deus sit, qui homines justos efficiat; ipsa vero sacramenta justitiæ adipiscendæ mirifica quædam instrumenta sint: patet, unum eundemque Deum in Christo justificationis et sacramentorum auctorem agnoscendum esse. Præterea, sacramenta eam vim, et efficientiam continent, quæ ad intimam animam penetrat. Cum vero unius Dei potentiæ proprium sit, in corda et mentes hominum illabi; ex hoc etiam perspectum est, sacramenta a Deo ipso per Christum instituta esse; quemadmodum, ab eo quoque intus dispensari, certa, et constanti fide tenendum est; hoc enim testimonium de illo se accepisse sanctus Joannes affirmat, cum ait: Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

22. **MINISTER.** Sed quamvis Deus sacramentorum auctor, et dispensator sit, ea tamen non per angelos, verum per homines ministrari in Ecclesia voluit; non minus enim ministro- rum officio, quam materia, et forma, ad sacramenta confi- cienda opus esse, perpetua sanctorum Patrum traditione confirmatum est.

23. Atque hi quidem ministri, quoniam in sacra illa functione

¹ Joan. I. 33.

non suam, sed Christi personam gerunt, ea re fit, ut sive boni, sive mali sint, modo ea forma, et materia utantur, quam ex Christi instituto semper Ecclesia catholica servavit, idque facere proponant, quod Ecclesia in ea administra- tione facit, vere sacramenta conficiant, et conferant: ita ut gratiæ fructum nulla res impedire possit, nisi, qui ea suscipiunt, se ipsos tanto bono fraudare, et spiritui sancto velint obsistere. Hanc vero in Ecclesia certam, et explora- tam sententiam semper fuisse, sanctus Augustinus in iis dis- putationibus, quas adversus Donatistas conscripsit, claris- sime demonstravit.¹ Quod si etiam scripturæ testimonia quæ- rimus, ipsum Apostolum his verbis loquentem audiamus: Ego, inquit, plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus;² ex quo loco satis intelligi- tur, quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas, quorum manu satæ sunt; ita nihil vitii aliena culpa contrahi illis posse, qui malorum hominum ministerio Christo insiti sunt. Quare, ut ex D. Joannis evangelio³ sancti Patres nostri docuerunt. Judas etiam Iscariotes plures baptizavit: ex qui- bus tamen neminem iterum baptizatum fuisse legimus: ita ut præclare D. Augustinus scriptum reliquerit: Dedit ba- ptismum Judas, et non baptizatum est post Judam: dedit Joannes, et baptizatum est post Joannem: quia, si datum est a Juda, baptisma Christi erat: quod autem a Joanne datum est, Joannis erat: non Judam Joanni, sed baptismum Christi etiam per Judæ manus datum, baptismo Joannis, etiam per manus Joannis dato, recte præponimus.⁴

Neque vero pastores, aliive sacramentorum ministri, cum hæc audiunt, satis sibi esse arbitrentur, si posthabita morum integritate, ac conscientiæ munditia, illud tantum cogitent, quo modo sacramenta ab illis rite ministrentur; id enim etsi diligenter curandum est, in hoc tamen omnia, quæ ad eam functionem pertinent, posita non sunt. Meminisse autem semper debent, sacramenta divinam quidem virtutem, quæ illis inest, nunquam amittere, at vero impure ea ministranti- bus æternam perniciem, et mortem afferre. Sancta enim,

*efficien-
tiam sa-
cramenti
non impe-
dit.*

24.

*Cum im-
pura con-
scientia
sacra-
menta ad-
ministra-
re grande
scelus.*

¹ De bapt. cont. Don. III. 10. IV. 4. V. 19; Cont. Cresc. IV. 20. — ² Cor. III. 6. — ³ Joan. IV. 2. — ⁴ In Joan. tr. V, n. 18.

quod semel atque iterum ac sæpius admonere oportet, sancte, et religiose tractanda sunt. Peccatori, ut est apud Prophetam, dixit Deus : Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? tu vero odisti disciplinam.¹ Quod si homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere : quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui sibi multorum scelerum conscius est, nec tamen sacra mysteria polluto ore conficere, vel in foedas manus sumere, contrectare, atque aliis porrigere, et ministrare vereatur? cum præsertim apud sanctum Dionysium scriptum sit, malis symbola (ita enim sacramenta appellat) ne contingere quidem permissum esse.² Sanctitatem igitur sacrarum rerum ministri imprimis sectentur, pure ad sacramenta ministranda accedant, atque ita se ad pietatem exercent, ut ex eorum frequenti tractatione, et usu, uberiorem in dies gratiam, adjuvante Deo, consequantur.

25.

Sacramentorum effectus.

EFFECTUS. Sed jam, his rebus explicatis, docendum erit, quinam sacramentorum effectus sint : id enim sacramenti definitioni, quæ supra tradita est, non parum lucis allaturum videtur ; ii autem duo præcipue numerantur.

Prior effectus gratia justificans omnibus communis :

Ac principem quidem locum merito gratia illa obtinet, quam usitato a sacris doctoribus nomine justificantem vocamus ; ita enim Apostolus apertissime nos docuit, cum inquit : Christum dilexisse Ecclesiam, et seipsum tradidisse pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ.³ Quo autem pacto tanta res, et tam admirabilis per sacramentum efficiatur, ut, quemadmodum sancti Augustini sententia celebratum est, aqua corpus abluat, et cor tangat, id quidem humana ratione, atque intelligentia comprehendendi non potest. Constitutum enim esse debet, nullam rem sensibilem suapte natura ea vi præditam esse, ut penetrare ad animam queat. At fidei lumine cognoscimus, omnipotentis Dei virtutem in sacramentis inesse, qua id efficiant, quod sua vi res ipsæ naturales præstare non possunt.

26.

perceptio gratiæ in sacramentis

Quocirca, ne ulla umquam hujus effectus dubitatio in animis fidelium resideret, cum ministrari sacramenta cœptum est, voluit clementissimus Deus, quid illa interius efficerent,

¹ Psalm. XLIX, 16. — ² De eccl. hier. c. 1. — ³ Eph. V. 25. 26. — ⁴ In Joan. tr. LXXX. 3.

miraculorum significationibus declarare, ut eadem perpetuo interius fieri constantissime crederemus, quamvis longe a nostris sensibus remota essent. Itaque, ut omittamus, Salvatore nostro in Jordane baptizato, cælos apertos esse, et spiritum sanctum in columbæ specie apparuisse ;¹ ut admoneremur, ejus gratiam, cum salutari fonte abluimur, in animam nostram infundi : ut hoc inquam omittamus (magis enim ad baptismi sanctificationem, quam ad sacramenti administrationem pertinet) nonne legimus, cum Pentecostes die apostoli spiritum sanctum acceperunt, quo deinde ad prædicandam fidei veritatem, adeundaque pro Christi gloria pericula alacriores, et fortiores fuerunt, tunc, facto repente de cælo sonitu, tanquam advenientis spiritus vehementis, apparuisse illis dispersitas linguas quasi ignis?² ex quo intellectum est, sacramento confirmationis eundem nobis spiritum tribui, easque vires addi, quibus possimus carni, mundo et Satanæ, perpetuis scilicet hostibus nostris, fortiter repugnare, et resistere. Atque hæc miracula, quoties apostoli sacramenta ista ministrarent, initio nascentis Ecclesiæ aliquamdiu visa sunt, donec, firmata jam fide, et corroborata, fieri desierunt.

cur olim miraculis comprobata;

27.

gratiam non conferbant sacramenta veteris legis.

Ex iis igitur, quæ de priori sacramentorum effectu, gratia scilicet justificante, demonstrata sunt, illud etiam plane constat, excellentiorem, et præstantiorem vim sacramentis novæ legis inesse, quam olim veteris legis sacramenta habuerunt : quæ cum infirma essent, egenaque elementa,³ inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis,⁴ non animæ ; quare, ut signa tantum earum rerum, quæ mysteriis nostris efficiendæ essent, instituta sunt. At vero sacramenta novæ legis ex Christi latere manantia,⁵ qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundant conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi,⁶ atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quocirca si ea cum antiquis sacramentis conferamus, præterquam quod plus efficacitæ habent, et utilitate uberiora, et sanctitate augustiora esse inveniuntur.

28.

Alter effectus

Alter vero sacramentorum effectus non quidem omnibus

¹ Matth. III. 16. — ² Act. II, 3. — ³ Gal. IV. 9. — ⁴ Heb. IX. 13. — ⁵ S. Aug. de civ. Dei. XV. 26. — ⁶ Heb. IX. 14.

trium tantum sacramentorum proprius, Character.

communis, sed trium tantummodo proprius, baptismi, confirmationis, et ordinis sacri, est character, quem animæ imprimunt; nam cum Apostolus ait: Unxit nos Deus, qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris: voce illa, signavit, non obscure characterem descripsit; cujus proprium est, aliquid signare, et notare.

29.

Character est insigne animæ impressum.

Est autem character veluti insigne quoddam animæ impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inhæret: de quo ita apud sanctum Augustinum scriptum est. An minus forte sacramenta christiana, quam corporalis hæc nota, qua scilicet miles insignitur, poterunt? illa namque militi ad militiam quam deseruisset, revertenti, non nova imprimitur, sed antiqua cognoscitur, et approbatur.²

30.

Ad quid character imprimatur:

in baptismo, in confirmatione, in ordine.

Jam vero character hoc præstat, tum ut apti ad aliquid sacri suscipiendum, vel peragendum efficiamur, tum ut aliqua nota alter ab altero internoscatur. Ac baptismi quidem character utrumque consequimur, ut ad alia sacramenta percipienda reddamur idonei, et eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidem non colunt, distinguatur. Idem autem in characterem confirmationis, et sacri ordinis licet cognoscere: quorum altero veluti Christi milites ad ejus nominis publicam confessionem, et propugnationem, ac contra insitum nobis hostem, et spiritualia nequitia in cælestibus armamur, atque instruimur, simulque ab iis, qui nuper baptizati, tanquam modo geniti infantes sunt, discernimur: alter vero tum potestatem sacramenta conficiendi et ministrandi conjunctam habet, tum eorum, qui ejusmodi potestate præditi sunt, a reliquo fidelium cœtu distinctionem ostendit. Tenenda igitur est catholica Ecclesiæ regula, qua docemur, tria hæc sacramenta characterem imprimere, neque ullo unquam tempore iteranda esse.

31.

Ad cultum et usum sacramentorum quibus motibus fideles excitandi.

Hæc sunt, quæ generatim de sacramentis tradenda erant; in cujus argumenti explicatione Pastores duo potissimum efficere omni studio conentur. Primum est, ut fideles intelligant, quanto honore, et cultu, et veneratione hæc divina, et cælestia munera digna sint: alterum vero, ut, quoniam a clementissimo Deo ad communem omnium salutem propo-

² 2. Cor. I. 21. — ² Cont. epist. Parm. II. 13. Epist. CLXXXV. c. 6.

sita sunt, iis pie et religiose utantur, atque ita Christianæ perfectionis desiderio exardescant: ut, si pœnitentiæ præsertim et Eucharistiæ saluberrimo usu aliquamdiu careant, plurimum damni se fecisse existiment. Hæc autem facile Pastores assequi poterunt, si, quæ de sacramentorum divinitate, et fructu supra dicta sunt, auribus fidelium sæpius inculcabunt: primum a Domino, salvatore nostro, a quo nihil nisi perfectissimum proficisci potest, instituta esse: præterea, cum ministrantur, Spiritus sancti intima cordis nostri permeantis efficacissimum numen præsto esse: deinde, admirabili, et certa curandarum animarum virtute prædita esse: tum, per ea immensas illas Dominicæ passionis divitias ad nos derivari. Postremo vero ostendent, totum Christianum ædificium firmissimo quidem lapidis angularis fundamento inniti, verum, nisi verbi Dei prædicatione, et sacramentorum usu undique fulciatur, magnopere verendum esse, ne magna ex parte labefactatum concidat; ut enim per sacramenta in vitam suscipimur: ita hoc veluti pabulo alimur, conservamur, augemur.

®

De Baptismi Sacramento.

1. EX iis quidem, quæ hæctenus de sacramentis univ-
De Baptismi sacramento frequens sermo habendus.
 ersæ tradita sunt, cognosci potest, quam necessarium sit ad Christianæ religionis vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercendam, ea intelligere, quæ de illorum singulis credenda catholica Ecclesia proponit : sed, si quis diligentius Apostolum legerit, sine dubitatione ita statuet, perfectam baptismi cognitionem a fidelibus magnopere requiri : adeo non solum frequenter, sed gravibus verbis, et spiritu Dei plenis ejus mysterii memoriam renovat, divinitatem commendat, atque in eo Redemptoris nostri mortem, sepulturam, et resurrectionem nobis ante oculos tum ad contemplandum, tum ad imitandum constituit.

2. Quare Pastores numquam se satis multam operam, et studium in hujus sacramenti tractatione collocasse arbitrentur : verum, præter eos dies, in quibus more majorum divina baptismi mysteria potissimum explananda essent, in sabbato magnæ Paschæ, et Pentecostes, quo tempore Ecclesia summa cum religione, maximisque cæremoniis hoc sacramentum celebrare consueverat, aliis etiam diebus occasionem captent de hoc argumento disserendi. Atque illud in primis tempus maxime opportunum ad eam rem videri poterit, si interdum, cum baptismus alicui ministrandus sit, fidelis populi multitudinem convenisse animadvertierint; tunc enim facilius multo erit, si minus liceat omnia capita, quæ ad hoc sacramentum attinent, persequi, unum saltem, aut alterum docere, cum fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt, simul etiam sacris baptismi cæremoniis expressam vident, pioque et attento animo contemplantur. Ex quo deinde fiet, ut unusquisque, iis rebus admonitus, quæ in alio geri videat, secum recordetur, qua se sponsione Deo obligaverit, cum baptismo initiatus est; simulque illud cogitet, an vita, et moribus talem se præbeat, qualem ipsa Christiani nominis professio pollicetur.

¹ Rom. VI. 3; 1. Cor. VI. 11; XII. 13; Gal. III. 27; Col. II. 12.

NOMEN. Ut igitur, quæ docenda erunt, dilucide exponantur, quænam sit baptismi natura, et substantia, aperiendum est; si prius tamen ipsius vocis significatio explicetur. Ac baptismus quidem græcum esse nomen nemo ignorat : quod etsi in sacris litteris non solum eam ablutionem, quæ cum sacramento conjuncta est, sed etiam omne ablutionis genus,¹ quod aliquando ad passionem translatum est, significat;² tamen apud Ecclesiæ scriptores non quamvis corporis ablutionem declarat, sed eam, quæ cum sacramento conjungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur; qua quidem significatione Apostoli ex Christi domini instituto frequentissime usi sunt.

Alia quoque nomina ad eandem rem significandam sancti Patres usurparunt. Sacramentum enim fidei appellari, quod illud suscipientes, universam Christianæ religionis fidem profiteantur, D. Augustinus testatur.³ Alii vero, quia fide corda illuminantur, quam in baptismo profitentur, hoc sacramentum illuminationem vocarunt;⁴ nam et Apostolus ita inquit : Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum :⁵ tempus nimirum, quo baptizati erant, significans. Chrysostomus præterea in oratione, quam ad baptizatos habuit⁶, tum expurgationem, quia per baptismum expurgamus vetus fermentum, ut simus nova conspersio,⁷ tum sepulturam, tum plantationem, tum crucem Christi nominat : quarum omnium appellationum causam ex epistola ad Romanos scripta licet colligere.⁸ Cur autem D. Dionysius⁹ principium sanctissimorum mandatorum vocaverit, perspicuum est; cum hoc sacramentum veluti janua sit, qua in Christianæ vitæ societatem ingredimur, atque ab eo divinis præceptis obtemperandi initium facimus. Atque hæc de nomine breviter exponenda erunt.

DEFINITIO. Quod autem ad rei definitionem attinet, etsi multæ ex sacris scriptoribus afferri possint, illa tamen

¹ 2. Esdr. IV. 23; Marc. VII. 4. 8. Heb. IX. 10. — ² Marc. X. 38; Luc. XII. 50. — ³ Ep. XCVIII. n. 9. — ⁴ Clemens Alex. Pæd. I. 6; Gregor. Naz. Or. XL. n. 3. — ⁵ Heb. X. 32. — ⁶ S. Chrysost. Cat. I. ad illum. n. 2. — ⁷ 1. Cor. V. 7. — ⁸ Rom. VI. 4. — ⁹ S. Dion de eccl. hier. cap. II. CAT. TRID. — 9

3. *Nomen baptismi significat ablutionem sacramentalem :*

4. *quæ etiam vocatur sacramentum fidei, illuminatio, expurgatio, sepultura.*

5. *Baptismus est*

sacramentum regenerationis per aquam in verbo.

aptior, et commodior esse videtur, quam ex verbis Domini apud Joannem, et Apostoli ad Ephesios licet intelligere; nam cum Salvator dicat: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: et Apostolus, cum de Ecclesia loqueretur: Mundans eam lavacro aquæ in verbo: ita fit ut recte, et apposite definiatur, baptismum esse sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Natura enim ex Adam filii iræ nascimur, per baptismum vero in Christo filii misericordiæ renascimur: siquidem dedit hominibus potestatem, filios Dei fieri, iis, qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.⁴

6.

Sed quibuscumque tandem verbis, baptismi naturam explicari contigerit, docendus erit populus hoc sacramentum confici ablutione, cui ex Domini salvatoris instituto certa, et solemnia verba necessario adhibentur, quemadmodum semper sancti Patres docuerunt; quod apertissimo illo D. Augustini testimonio demonstratur: Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum.⁶ Id vero eo diligentius monere oportebit, ne forte fideles in eum errorem inducantur, ut existiment, quod vulgo dici solitum est, aquam ipsam, quæ ad conficiendum baptismum in sacro fonte asservatur, sacramentum esse; tunc enim sacramentum baptismi dicendum est, cum aqua ad abluendum aliquem, additis verbis, quæ a Domino instituta sunt, re ipsa utimur.

Error notandus.

7.

JAM vero, quoniam singula sacramenta ex materia, et forma constitui initio diximus, cum generatim de omnibus sacramentis ageretur: idcirco, quæ utraque sit in baptismo, a Pastoribus declarandum erit.

Materia baptismi est aqua naturalis,

MATERIA. Materiam igitur, sive elementum hujus sacramenti, esse omne naturalis aquæ genus, sive ea maris sit, sive fluvii, sive paludis, sive putei, aut fontis, quæ sine ulla adjunctione aqua dici solet; nam et Salvator docuit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei; et Apostolus inquit, Ecclesiam lavacro aquæ

¹ Joan. III. 5. — ² Ephes. V. 26. — ³ Ephes. II. 3. — ⁴ Joan. I. 13. — ⁵ Matth. XXVIII. 19. — ⁶ In Joan. tr. LXXX. n. 3. — ⁷ Joan. III. 5.

mundatam esse.¹ Et in beati Joannis epistola scriptum legimus: Tres sunt qui testimonium dant in terra: Spiritus, et aqua, et sanguis.² Quod etiam aliis sacrarum litterarum testimoniis comprobatur. Quod vero a Joanne Baptista dictum est, venturum esse Dominum, qui baptizaret in Spiritu sancto, et igne³; id quidem nullo modo de baptismi materia intelligendum est: sed vel ad intimum Spiritus sancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet, quod die Pentecostes apparuit, cum Spiritus sanctus e cælo in apostolos ignis specie delapsus est: de quo alio loco Christus Dominus noster prædixit: Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.⁵

Verum idem quoque a Domino tum figuris, tum prophetarum oraculis significatum esse, ex divinis scripturis animadvertimus. Diluvium enim, quo mundus purgatus est, quod multa malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum,⁶ hujus aquæ figuram, et similitudinem gessisse, apostolorum Princeps in priori epistola ostendit.⁷ Et maris rubri transitum ejusdem aquæ significationem habuisse, D. Paulus, ad Corinthios scribens, exposuit;⁸ ut interim omittamus tum Naaman Syri ablutionem,⁹ tum probaticæ piscinæ admirabilem vim,¹⁰ et alia id genus multa, in quibus hujus mysterii symbolum inesse facile apparet.

De prædictionibus autem dubitare nemo potest, quin aquæ illæ, ad quas tam liberaliter Isaias Propheta omnes sitientes invitat,¹¹ vel quas e templo egredientes Ezechiel in spiritu vidit:¹² tum præterea fons ille, quem domui David, et habitantibus Hierusalem paratum in ablutionem peccatoris, et menstruatae Zacharias prænuntiavit,¹³ ad salutarem baptismi aquam indicandam, atque exprimendam pertineant.

Quantum vero baptismi naturæ, et virtuti consentaneum fuerit, ut ejus propria materia aqua institueretur, pluribus quidem rationibus D. Hieronymus ad Oceanum scribens demonstravit.¹⁴ Sed quod ad hunc locum attinet, Pastores

8.

in veteri testamento figurata,

9.

a Prophetis prænuntiata.

Ⓡ

10.

Cur aqua sit baptismi materia.

¹ Ephes. V. 26. — ² I. Joan. V. 8. — ³ Matth. III. 11. — ⁴ Act. II. 3. — ⁵ Act. I. 5. — ⁶ Gen. VI. 5. — ⁷ I. Pet. III. 20. — ⁸ I. Cor. X. 1. — ⁹ 4. Reg. V. 14. — ¹⁰ Joan. V. 2. — ¹¹ Is. LV. 1. — ¹² Ez. XLVII. 1. — ¹³ Zach. XIII. 1. — ¹⁴ D. Hier. epist. LXIX n. 6.

docere in primis poterunt, quoniam hoc sacramentum omnibus sine ulla exceptione ad consequendam vitam necessarium erat, idcirco aquæ materiam, quæ nunquam non præsto est, atque ab omnibus facile parari potest, maxime idoneam fuisse. Deinde aqua effectum baptismi maxime significat; ut enim aqua sordes abluit, ita etiam baptismi vim, atque efficientiam, quo peccatorum maculæ eluuntur, optime demonstrat. Accedit illud, quod, quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic baptismo cupiditatum ardor magna ex parte restinguitur.

II.

*Chrisma
in baptis-
mo adhi-
bendum.*

Illud vero animadvertendum est, quamvis aqua simplex, quæ nihil aliud admixtum habet, materia apta sit ad hoc sacramentum conficiendum, quoties scilicet baptismi ministrandi necessitas incidat, tamen ex apostolorum traditione semper in catholica Ecclesia observatum esse, ut, cum solemnibus cæremoniis baptismus conficitur, sacrum etiam chrisma addatur, quo baptismi effectum magis declarari perspicuum est. Docendus quoque erit populus, etsi aliquando incertum esse potest, utrum hæc an illa vera aqua sit, qualem sacramenti perfectio requirat; hoc tamen pro certo habendum esse, numquam ex alia materia, quam ex aquæ naturalis liquore, baptismi sacramentum ulla ratione confici posse.

12.

*Baptismi
forma di-
ligenter
et sæpius
explican-
da.*

FORMA. Sed duarum partium, ex quibus baptismus constare debet, postquam altera, hoc est materia, diligenter explicata fuerit, studebunt Pastores eadem diligentia formam etiam tradere, quæ est altera ejus pars maxime necessaria. In hujus autem sacramenti explicatione, eo majori cura, et studio elaborandum putabunt, quod tam sancti mysterii notitia non solum sua sponte fideles vehementer delectare potest, quod quidem in omni divinarum rerum scientia communiter evenit, verum etiam ad usus fere quotidianos summopere expetenda est. Cum enim sæpe incidant tempora, quemadmodum suo loco planius dicetur, in quibus tum ab aliis de populo, tum sæpiissime a mulierculis baptismum ministrari oporteat; ita fit, ut promiscue omnibus fidelibus ea, quæ ad hujus sacramenti substantiam pertinent, cognita, et perspecta esse debeant.

Quare dilucidis, et apertis verbis, quæ facile percipi ab omnibus possint, Pastores docebunt, hanc esse perfectam et absolutam baptismi formam: Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Ita enim a Domino, et Salvatore nostro traditum est, cum apostolis apud Matthæum præcepit: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.¹ Ex illo autem verbo, baptizantes, catholica Ecclesia, divinitus edocta, optime intellexit, in hujus sacramenti forma actionem ministri exprimentam esse: quod quidem fit, cum dicitur, Ego te baptizo. Ac quoniam, præter ministros, tum illius personam, qui baptizatur, tum principalem causam, quæ baptismum efficit, significare oportebat; idcirco illud pronomente, et distincta divinarum personarum nomina adduntur, ut absoluta sacramenti forma iis verbis concludatur, quæ modo exposita sunt, Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Neque enim sola Filii persona, de quo a Joanne scribitur: Hic est, qui baptizat:² sed simul omnes sanctæ Trinitatis personæ ad baptismi sacramentum operantur. Quod autem, In nomine, non, In nominibus, dictum est; hoc plane declarat unam Trinitatis naturam, et divinitatem: etenim hoc loco, Nomen, ad personas non refertur, sed divinam substantiam, virtutem, et potestatem, quæ una et eadem est in tribus personis, significat.

Sed in hac forma, quam integram, et perfectam esse ostendimus, observandum est, quædam prorsus necessaria esse; quæ si omittantur, sacramentum confici non potest; quædam vero non ita necessaria, ut, si desint, sacramenti ratio non constet; cujusmodi est vox illa, Ego, cujus vis in verbo, Baptizo, continetur: imo vero in ecclesiis Græcorum variata dicendi ratione prætermitti consuevit: propterea quod nullam fieri oportere ministri mentionem judicarunt: ex quo factum est, ut in baptismo hac forma passim utantur: Baptizetur servus Christi in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: a quibus tamen perfecte sacramentum ministrari, ex Concilii Florentini sententia, et definitione apparet, cum iis verbis satis explicetur id, quod ad baptis-

13.
*Constat
verbis:
Ego te
baptizo
in nomine
Patris,
et Filii,
et Spiritus
sancti.*

14.
*In hac
forma
non omnia
essentia.*

¹ Matt. XXVIII. 19. — ² Joan. I. 33.

mi veritatem attinet, nimirum ablutio, quæ tunc re ipsa peragitur.

15.
*Baptis-
mus in
nomine
Christi:*

Quod si etiam aliquando tempus fuisse dicendum est, cum apostoli in nomine tantum domini Jesu Christi baptizarent; id quidem Spiritus sancti afflatu eos fecisse, exploratum nobis esse debet; ut initio nascentis Ecclesiæ Jesu Christi nomine prædicatio illustrior fieret, divinaque, et immensa ejus potestas magis celebraretur.¹ Deinde vero rem penitus introspectantes, facile intelligemus, nullam earum partium in ea forma desiderari, quæ ab ipso Salvatore præscriptæ sunt; qui enim Jesum Christum dicit, simul etiam patris personam, a quo unctus, et spiritum sanctum, quo unctus est, significat.

16.
*an ali-
quando
collatus.*

Quamquam dubium fortasse videri potest, an hujusmodi forma apostoli aliquem baptizaverint, si Ambrosii, et Basilii, sanctissimorum, et gravissimorum patrum auctoritatem sequi volumus,² qui ita baptismum in nomine Jesu Christi interpretati sunt, ut dixerint, iis verbis significari baptismum, non qui a Joanne, sed qui a Christo Domino traditus esset, tametsi a communi, et usitata forma, quæ distincta trium personarum nomina continet, apostoli non discederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in epistola ad Galatas usus videtur, cum inquit: Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis:³ ut significaret, in fide Christi, nec alia tamen forma, quam idem Salvator et Dominus noster servandam præceperat, baptizatos esse.

17.
*Triplex
ablutionis
modus:*

HACTENUS igitur de materia, et forma, quæ ad baptismi substantiam maxime pertinent, fideles docere satis fuerit. Quoniam vero in hoc sacramento conficiendo, legitimæ etiam ablutionis rationem servari oportet; idcirco ejus quoque partis doctrina a Pastoribus tradenda est, atque ab eis breviter explicandum, communi Ecclesiæ more, et consuetudine receptum esse, ut baptismus uno aliquo ex tribus modis confici posset; nam qui hoc sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquæ aspersione tinguntur. Ex his autem ritibus quicum-

*immersio,
infusio,
aspersio.*

¹ Act. II. 38; Act. VIII. 12. — ² Ambr. de Spirit. sanct. I. 3; Basil. de Spiritu sancto. cap. 12. — ³ Gal. III. 27.

que servetur, baptismum vere perfici credendum est; aqua enim in baptismo adhibetur ad significandam animæ ablutionem, quam efficit: quare baptismus ab Apostolo lavacrum appellatus est: Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diu a primis temporibus in Ecclesia observatum animadvertimus, quam vel aquæ effusione, quod nunc in frequenti usu positum videmus, vel aspersione, quemadmodum a Petro factum esse colligitur, cum uno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit, et baptizavit.³ Utrum vero unica, an trina ablutio fiat, nihil referre existimandum est; utrovis enim modo et antea in Ecclesia baptismum vere confectum esse, et nunc confici posse, ex D. Gregorii Magni epistola, ad Leandrum scripta, satis apparet.³ Retinendus est tamen a fidelibus is ritus, quem unusquisque in sua ecclesia servari animadverterit.

Atque illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimum caput, in quo omnes tum interiores, cum externi sensus vigent, abluendum, simulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut post ablutionem verba sacramenti, quæ formam continent, sed eodem tempore, quo ablutio ipsa peragitur, pronuntianda esse.

18.
*Caput
abluen-
dum.*

INSTITUTIO. His expositis, conveniet præterea docere, atque in memoriam fidelium reducere, baptismum, quemadmodum et reliqua sacramenta, a Christo domino institutum esse. Hoc igitur Pastores frequenter docebunt, explicabuntque duo diversa tempora Baptismi notanda esse; alterum, cum Salvator eum instituit; alterum, cum lex de eo suscipiendo sancita est.

19.
*Baptismi
institutio
et lex:*

Ac, quod ad primum attinet, tunc a Domino hoc sacramentum institutum esse perspicitur, cum ipse a Joanne baptizatus sanctificandi virtutem aquæ tribuit; testantur enim sancti Gregorius Nazianzenus,⁴ et Augustinus,⁵ eo tempore aquæ vim generandi in spiritualem scilicet vitam datam esse. Et alio loco ita scriptum reliquit: Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluunt aqua.⁶ Et alibi: Bapti-

*institutus
quando
Christus
a Joanne
baptiza-
tus est;*

⁴ Eph. V. 26. — ⁵ Act. II. 41. — ⁶ Greg. lib. I. epist. 43. — ⁴ S. Greg. Naz. Or. XXXVIII. n. 16. — ⁵ Serm. (in app.) CXXXVI. n. 1. — ⁶ Serm. CXXXV. (in app.) n. 4.

zatur Dominus, non mundari indigens, sed tactu mundæ carnis aquas mundans, ut vim abluendi habeant.¹ Atque ad eam rem illud maximo argumento esse potuit, quod tunc sanctissima Trinitas, in cuius nomine baptismus conficitur, numen suum præsens declaravit.² Vox enim Patris audita est: Filii persona aderat: et Spiritus sanctus in columbæ specie descendit: præterea cæli aperti sunt, quo nobis jam per baptismum licet ascendere. Quod si quis scire cupiat, quanam ratione tanta, et tam divina virtus a Domino aquis tributa sit; id quidem humanam intelligentiam superat: hoc vero satis percipi a nobis potest, baptismo a Domino suscepto, sanctissimi, et purissimi ejus corporis tactu aquam ad baptismi salutarem usum consecratam esse, ita tamen, ut hoc sacramentum, etsi ante passionem institutum fuerit, a passione tamen, quæ omnium Christi actionum tanquam finis erat, vim, et efficientiam duxisse, credendum sit.

20.

Præceptus post resurrectionem.

Sed de altero etiam, quo scilicet tempore lex de baptismo lata fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur; nam inter sacros scriptores convenit, post Domini resurrectionem, cum apostolis præcepit: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti;³ ex eo tempore omnes homines, qui salutem æternam consecuturi erant, lege de baptismo teneri cœpisse; quod quidem ex apostolorum Principis auctoritate colligitur, cum inquit: Regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis.⁴ Idemque ex illo Pauli loco: Seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, (cum de Ecclesia loqueretur) mundans lavacro aquæ in verbo,⁵ licet cognoscere; uterque enim baptismi obligationem ad tempus, quod mortem Domini consecutum est, videtur retulisse: ut dubitandum nullo modo sit, verba etiam illa Salvatoris: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei,⁶ id ipsum tempus spectasse, quod post passionem futurum erat.

Ex iis igitur, si accurate a Pastoribus tractentur, haud dubium esse potest, quin fideles maximam in hoc sacramento dignitatem agnoscant, ac summa animi pietate ve-

¹ Amb. in Luc. (III, 21) lib. II, n. 83. — ² Matt. III, 26.; Marc. I, 20.; Luc. III, 21. — ³ Matth. XXVIII, 19. — ⁴ I. Pet. I, 3. — ⁵ Eph. V, 20. — ⁶ Joan. III, 5.

nerentur: præsertim vero cum cogitarint, præclara illa, et amplissima munera, quæ, cum Christus dominus baptizaretur, miraculorum significationibus declarata sunt, singulis, cum baptizantur, intima Spiritus sancti virtute donari, atque impertiri. Ut enim si, quemadmodum Elisæi puero contigit,¹ nobis oculi ita aperirentur, ut cælestes res intueri possemus, nemo adeo communi sensu carere putandus esset, quem divina baptismi mysteria in maximam admirationem non traderent: cur idem etiam eventurum non existimemus, cum a Pastoribus hujus sacramenti divitiæ ita expositæ fuerint, ut eas fideles si non corporis oculis, at mentis acie, fidei splendore illuminatæ, contemplari queant?

MINISTRI. Jam vero, a quibus ministris hoc sacramentum conficiatur, non utiliter modo, sed necessario tradendum videtur; tum ut ii, quibus præcipue hoc munus commissum est, illud sancte, et religiose curare studeant; tum ut ne quis, tanquam fines suos egressus, in alienam possessionem intempestive ingrediatur, vel superbe irrumpat, cum in omnibus ordinem servandum esse Apostolus admoneat.²

Doceantur igitur fideles, triplicem esse eorum ordinem: ac in primo quidem Episcopos, et sacerdotes collocandos esse; quibus datum est, ut jure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exercent; iis enim in apostolis præceptum est a Domino, euntes baptizate: quamvis Episcopi, ne graviorem illam docendi populi curam deserere cogentur, baptismi ministerium sacerdotibus relinquere soliti essent. Quod vero sacerdotes jure suo hanc functionem exercent, ita ut præsertim etiam Episcopo ministrare baptismum possint, ex doctrina Patrum, et usu Ecclesiæ constat; nam cum ad Eucharistiam consecrandam instituti sint, quæ est pacis et unitatis sacramentum: consentaneum fuit, potestatem iis dari omnia illa administrandi, per quæ necessario hujus pacis, et unitatis quilibet particeps fieri posset. Quod si aliquando Patres sacerdotibus, sine Episcopi venia, baptizandi jus permissum non esse dixerunt; id de eo baptismo, qui certis anni diebus solemnè cæremonia administrari consueverat, intelligendum videtur.

21.

Ministri baptismi sunt in triplici ordine:

episcopi et sacerdotes ex potestate,

¹ 4. Reg. VI, 17. — ² I. Corinth. XIV, 40. — ³ Matth. XXVIII, 19.

*diaconi
ex concessu,*

Secundum ministrorum locum obtinent Diaconi; quibus, sine Episcopi, aut sacerdotis concessu, non licere hoc sacramentum administrare, plurima sanctorum Patrum decreta testantur.

Extremus ordo illorum est, qui cogente necessitate, sine solemnibus cæremoniis baptizare possunt: quo in numero sunt omnes, etiam de populo, sive mares, sive feminae, quamcumque illi sectam profiteantur; nam et Judæis quoque, et infidelibus, et hæreticis, cum necessitas cogit, hoc munus permissum est; si tamen id efficere propositum eis fuerit, quod Ecclesia catholica in eo administrationis genere efficit. Hæc autem cum multa veterum Patrum, et Conciliorum decreta confirmarunt; tum vero a sacra Tridentina Synodo anathema in eos sancitum est, qui dicere audeant, baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum. In quo profecto summam Domini nostri bonitatem, et sapientiam licet admirari; nam cum hoc sacramentum necessario ab omnibus percipiendum sit; quemadmodum aquam ejus materiam instituit, qua nihil magis commune esse potest: sic etiam neminem ab ejus administratione excludi voluit; quamvis, ut dictum est, non omnibus liceat solemnes cæremonias adhibere: non quidem quod ritus, aut cæremoniæ plus dignitatis, sed quod minus necessitatis, quam sacramentum, habeant. Neque vero hoc munus ita omnibus promiscue permissum esse fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem ministrorum statuere maxime deceat; mulier enim, si mares adsint, laicus item præsentem clerico, tum clericus coram sacerdote, baptismi administrationem sibi sumere non debent. Quamquam obstetrices, quæ baptizare consueverunt, improbandæ non sunt, si interdum, præsentem aliquo viro, qui hujus sacramenti conficiendi minime peritus sit, quod alias viri magis proprium officium videretur, ipsæ exequantur.

22.
*Patrino-
rum anti-
quus u-
sus, varia*

PATRINI. Accedit autem ad eos ministros, qui, ut hæcenus declaratum est, baptismum conficiunt, aliud etiam ministrorum genus, qui ad sacram, et salutarem ablutionem celebrandam ex vetustissima catholice Ecclesie consuetu-

dine adhiberi solent; ii nunc patrini, olim susceptores, sponsos, seu fidejussores, communi vocabulo, a rerum divinarum scriptoribus vocabantur. De quorum munere, quoniam ad omnes fere laicos pertinet, accurate a Pastoribus agendum erit; ut fideles intelligant, quæ potissimum ad illud recte perficiendum necessaria sint.

In primis vero explicare oportet, quæ causa fuerit, cur ad baptismum præter sacramenti ministros patrini etiam, et susceptores adjungerentur; quod quidem optimo jure factum esse, omnibus videbitur, si meminerint, baptismum esse spirituales regenerationem, per quam filii Dei nascimur; de ea enim ita loquitur D. Petrus: Sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscite.¹ Ut igitur, postquam aliquis in hanc lucem editus est, nutrice, et pædagogo indiget, quorum ope, atque opera educetur, ac doctrina, et bonis artibus erudiatur: ita etiam necesse est, ut, qui ex baptismi fonte vitam spiritualem vivere incipiunt, alicujus fidei, et prudentiæ committantur, a quo Christianæ religionis præcepta haurire, ad omnemque pietatis rationem institui possint, atque ita paulatim in Christo adolescere, donec tandem viri perfecti, juvante Domino, evadant; cum præsertim Pastoribus, qui publicæ parochiarum curationi præpositi sunt, tantum temporis non supersit, ut privatam illam curam pueros in fide erudiendi suscipere possint. Hujus autem vetustissimæ consuetudinis præclarum testimonium a D. Dionysio habemus, cum inquit: Divinis nostris ducibus (sic enim apostolos vocat) in mentem venit, et visum est suscipere infantes secundum istum sanctum modum, quod naturales parentes pueri eum cuidam docto in divinis, veluti pædagogo, traderent: sub quo, sicut sub divino patre, et salvationis sanctæ susceptore, reliquum vitæ puer degeret.² Eandem vero sententiam confirmat Higinii auctoritas.³

Quamobrem sapientissime a sancta Ecclesia constitutum est, ut non solum is, qui baptizat, cum baptizato, sed etiam susceptor cum eo, quem suscipit, et cum ejus veris parentibus affinitate devinciantur: ita ut legitima nuptiarum fœdera inter hos omnes iniri non possint, atque inita dirimantur.

¹ 1. Pet. II. 2. — ² S. Dion. de eccl. hier. cap. VII. p. 3. § 11. — ³ Ap. Grat. p. 3. d. IV. c. 100.

nomina,

23.
et necessitas.

Ⓜ

24.
*Quenam
et inter
quos affi-
nitas ba-
ptismo
contrahatur.*

25.
*Ad quid
teneantur
patrini.*

Præterea docere oportet fideles, quæ sint susceptoris partes. Etenim hoc munus adeo negligenter in Ecclesia tractatur, ut nudum tantum hujus functionis nomen relictum sit; quid autem sancti in eo contineatur, ne suspicari quidem homines videantur. Hoc igitur universe susceptores semper cogitent, se hac potissimum lege obstrictos esse, ut spirituales filios perpetuo commendatos habeant, atque in iis, quæ ad Christianæ vitæ institutionem spectant, curent diligenter, ut illi tales se in omni vita præbeant, quales eos futuros esse solemnem cæremoniam spondeant. Audiamus quid ea de re sanctus Dionysius scribat, verba sponsoris exprimens: Spondeo puerum inducturum, cum ad sacram intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis, ut abrenuntiet contrariis omnino, profiteatur, peragatque divina, quæ pollicetur.¹ Item D. Augustinus: Vos, inquit, ante omnia tam viros, quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis, moneo, ut cognoscatis, fidejussores apud Deum exitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.² Ac profecto decet maxime, eum, qui aliquod officium suscepit, in eo diligenter exequendo numquam defatigari; et qui se alterius pædagogum, et custodem professus est, minime pati illum esse desertum, quem semel in fidem, et clientelam suam recepit, donec illum opera, et præsidio suo egere intellexerit. Quæ autem filiis spiritualibus tradenda sint, paucis D. Augustinus comprehendit, cum de hoc ipso susceptorum officio loqueretur: Debent eos admonere, ut castitatem custodiant, justitiam diligant, charitatem teneant, et ante omnia Symbolum, et orationem Dominicam eos doceant; Decalogum etiam, et quæ sint prima Christianæ religionis rudimenta.³

26.
*Quinam
in patri-
nos assu-
mendi.*

Quæ cum ita se habeant, facile intelligimus, cuinam hominum generi sanctæ hujus tutelæ administratio committenda non sit, nimirum iis, qui eam gerere aut fideliter noliunt, aut sedulo, et accurate non queant. Quocirca, præter naturales parentes, quibus non licet eam curationem suscipere, ut ex eo magis appareat, quantum hæc spiritualis educatio a carnali distet, hæretici in primis, Judæi, infideles

¹ Dion. l. c. — ² Apud Grat. p. 3. dist. IV. c. 105. — ³ Ap. grat. l. cfr. in app. serm. 168, n. 3; 265, n. 2; 267, n. 4.

ab hoc munere omnino prohibendi sunt, ut qui in ea cogitatione, et cura semper versentur, ut fidei veritatem mendaciis obscurent, atque omnem Christianam pietatem evertant.

Plures quoque ne baptizatum de baptismo suscipiant, sed ut unus tantum, sive vir, sive mulier, vel ad summum unus, et una, Tridentino Concilio statutum est: tum quia disciplinæ, atque institutionis ordo a multitudine magistrorum perturbari poterat; tum quia providere oportebat, ne inter plures ejusmodi affinitates conjungerentur, quæ impedirent, quo minus legitimo matrimonii vinculo hominum inter homines societas latius diffunderetur.

NECESSITAS. Sed cum ceterarum rerum cognitio, quæ hætenus expositæ sunt, fidelibus utilissima habenda sit; tum vero nihil magis necessarium videri potest, quam ut doceantur, omnibus hominibus baptismi legem a Domino præscriptam esse, ita ut, nisi per baptismi gratiam Deo renascantur, in sempiternam miseriam, et interitum a parentibus, sive illi fideles, sive infideles sint, procreentur. Igitur sæpius a Pastoribus explicandum erit, quod apud Evangelistam legitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.¹

Quam legem non solum de iis, qui adulta ætate sunt, sed etiam de pueris infantibus intelligendam esse, idque ab apostolica traditione Ecclesiam accepisse, communis Patrum sententia, et auctoritas confirmat. Præterea, credendum est, noluisse Christum dominum baptismi sacramentum, et gratiam pueris denegari, de quibus dicebat: Sinite parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum; quos amplexabatur, super quos manus imponebat, quos benedicebat.² Deinde, cum legimus, totam aliquam familiam a Paulo baptizatam esse, satis apparet, pueros etiam, qui in illorum numero erant, salutari fonte ablutos esse.³ Deinde circumcisio, quæ figura fuit baptismi, eum morem maxime commendat. Pueros enim octavo die circumcidi solitos, nemo est, qui ignoret. Ac quibus circumci-

¹ Joan. III. 5. — ² Matth. XIX. 14. — ³ Marc. X. 16. — ⁴ 1. Cor. I. 16.; Act. XVI. 33.

27.
*Patrini
quot assu-
mendi.*

28.
*Lex bap-
tismi
suscipien-
di omni-
bus a Do-
mino po-
sita est.*

29.
*Infantes
etiam bap-
tizandi,*

sio manufacta in expoliatione corporis carnis proderat, iisdem baptismum, qui est circumcisio Christi non manufacta, prodesse perspicuum est.¹ Postremo, ut Apostolus docet, si unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, et donationis, et justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.² Cum itaque per Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint, multo magis per Christum dominum possunt gratiam, et justitiam consequi, ut regnent in vitam : quod quidem sine baptismo fieri nullo modo potest.

30.
*et christiane
educandi.*

Quare docebunt Pastores, infantes omnino baptizandos : et deinde paulatim teneram ætatem Christianæ religionis præceptis ad veram pietatem informandam esse ; nam, ut a Sapiente præclare dictum est : Adolensens, juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.³ Neque enim dubitare licet, quin fidei sacramenta, cum abluuntur, accipiant ; non quia mentis suæ assensione credant ; sed quia parentum fide, si parentes fideles fuerint ; sin minus, fide (ut D. Augustini verbis loquamur) universæ societatis sanctorum muniuntur ;⁴ etenim ab iis omnibus recte dicimus eos baptismo offerri, quibus placet, ut offerantur, et quorum charitate ad communionem sancti Spiritus adjunguntur.

31.
*Baptismus infantium
ne differatur.*

Hortandi autem sunt magnopere fideles, ut liberos suos, quam primum id sine periculo facere liceat, ad Ecclesiam deferendos, et solemnibus cæremoniis baptizandos curent ; nam cum pueris infantibus nulla alia salutis comparandæ ratio, nisi eis baptismus præbeatur, relicta sit, facile intelligitur, quam gravi culpa illi sese obstringant, qui eos sacramenti gratia diutius, quam necessitas postulet, carere patiantur ; cum præsertim, propter ætatis imbecillitatem, infinita pene vitæ pericula illis impendeant.

32.
Adulti ad baptismum invitandi sunt,

Diversam vero rationem in iis servandam esse, qui adulta ætate sunt, et perfectum rationis usum habent, qui scilicet ab infidelibus oriuntur, antiquæ Ecclesiæ consuetudo declarat ; nam Christiana quidem fides illis proponenda est, atque omni studio ad eam suscipiendam cohortandi, alliciendi, invitandi sunt ; quod si ad dominum Deum convertantur, tum

¹ Col. II. 11. — ² Rom. V. 17. — ³ Prov. XXII. 6. — ⁴ Epist. ad Bonif. cap. XCVIII. n. 5.

vero monere oportet, ne ultra tempus ab Ecclesia præscriptum, baptismi sacramentum differant ; nam cum scriptum sit : Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem ;¹ docendi sunt, perfectam conversionem in nova per baptismum generatione positam esse ; præterea, quo serius ad baptismum veniunt, eo diutius sibi carendum esse ceterorum sacramentorum usu, et gratia, quibus christiana religio colitur, cum ad ea sine baptismo nulli aditus patere possit ; deinde etiam maximo fructu privari, quem ex baptismo percipimus : siquidem non solum omnium scelerum, quæ antea admissa sunt, maculam et sordes baptismi aqua prorsus eluit, ac tollit, sed divina gratia nos ornat ; cujus ope, et auxilio in posterum etiam peccata vitare possumus, justitiamque et innocentiam tueri : qua in re summam Christianæ vitæ constare facile omnes intelligunt.

Sed quamvis hæc ita sint, non consuevit tamen Ecclesia baptismi sacramentum huic hominum generi statim tribuere, sed ad certum tempus differendum esse constituit ; neque enim ea dilatio periculum, quod quidem pueris imminere supra dictum est, conjunctum habet ; cum illis, qui rationis usu præditi sunt, baptismi suscipiendi propositum, atque consilium, et male actæ vitæ pœnitentia satis futura sit ad gratiam, et justitiam, si repentinus aliquis casus impediat, quo minus salutaris aqua ablui possint. Contra vero hæc dilatio aliquas videtur utilitates asferre. Primum enim, quoniam ab Ecclesia diligenter providendum est, ne quis ad hoc sacramentum ficto, et simulato animo accedat, eorum voluntas, qui baptismum petunt, magis exploratur atque perspicitur ; cujus rei causa in antiquis Conciliis decretum legimus, ut qui ex Judæis ad fidem catholicam veniunt, antequam baptismus illis administretur, aliquot menses inter catechumenos essent : deinde, in fidei doctrina, quam profiteri debent, et Christianæ vitæ institutionibus erudiuntur perfectius. Præterea, major religionis cultus sacramento tribuitur, si constitutis tantum Paschæ, et Pentecostes diebus, solemnibus cæremoniis baptismum suscipiant. Sed interdum tamen baptismi tempus justa aliqua, et neces-

33.

et per aliquod tempus præparandi.

¹ Eccli V. 8.

saria de causa differendum non est, veluti si vitæ periculum instare videatur, ac præsertim si illi abluendi sint, qui jam fidei mysteria plene perceperint; quod quidem Philippum, et apostolorum Principem fecisse satis constat, cum alter Candacis reginæ Eunuchum,¹ alter Cornelium nulla interposita mora,² sed statim ut se fidem amplecti professi sunt, baptizavit.

DISPOSITIONES. Docendum præterea, et populo explicandum erit, quo modo affecti esse debent, qui baptizandi sunt.

34. *Ad baptismum requiruntur intentio seu voluntas,*
 In primis itaque opus est, ut velint, propositumque illis sit, baptismum suscipere; nam cum unusquisque in baptismo, peccato moriatur, et novam vivendi rationem, et disciplinam suscipiat, æquum est, non invito cuiquam, aut recusanti, sed illis tantum, qui sponte sua, et libenti animo accipiunt, baptismum præberi. Quare ex sancta traditione semper servatum animadvertimus, ut nemini baptismus ministretur, nisi prius interrogatus fuerit, an velit baptizari. Nec vero in pueris quoque infantibus eam voluntatem deesse existimandum est, cum Ecclesiæ voluntas, quæ pro illis spondet, obscura esse non possit. Præterea, amentes, et furiosos, qui cum aliquando compotes mentis essent, in insaniam deinde inciderunt, ut qui eo tempore nullam baptismi suscipiendi voluntatem habeant, nisi vitæ periculum immineat, baptizandos non esse: cum autem in vitæ discrimine versantur, si antequam furere inciperent, ejus voluntatis significationem dederunt, abluendi sunt; sin minus, a baptismi administratione abstinendum est. Idemque judicium de dormientibus fieri debet. Quod si in mentis potestate numquam fuerunt, ita ut nullum rationis usum habuerint, eos in fide Ecclesiæ non secus ac pueros, qui ratione carent, baptizandos esse, Ecclesiæ auctoritas, et consuetudo satis declarat.

35. *fides*
 Verum præter baptismi voluntatem, fides etiam ea ratione, qua de voluntate dictum est, ad consequendam sacramenti gratiam maxime necessaria est; etenim Dominus, et Salvator noster docuit: Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit.³

¹ Act. VIII. 38. — ² Act. X. 48. — ³ Marc. XVI. 16.

Deinde, ut quemlibet admissorum scelerum, et male actæ vitæ pœniteat, atque ut idem in posterum a peccatis omnibus abstinere statuatur, opus est; aliter enim, qui ita baptismum peteret, ut tamen peccandi consuetudinem nollet emendare, omnino repellendus esset; nihil enim baptismi gratiæ, et virtuti adeo repugnat, quam eorum mens, et consilium, qui nullum umquam peccandi finem sibi constituunt. Cum itaque baptismus ob eam rem expetendus sit, ut Christum induamus,¹ et cum eo jungamur; plane constat, merito a sacra ablutione rejiciendum esse, cui in vitiis, et peccatis perseverare propositum est: præsertim vero, quia nihil eorum, quæ ad Christum, et Ecclesiam pertinent, frustra suscipiendum est, inanemque baptismum, si justitiæ, et salutis gratiam spectemus, in eo futurum esse, satis intelligimus, qui secundum carnem ambulare, non secundum spiritum cogitat:² etsi, quod ad sacramentum pertinet, perfectam ejus rationem sine ulla dubitatione consequitur, si modo, cum rite baptizatur, in animo habeat id accipere, quod a sancta Ecclesia administratur. Quamobrem Princeps apostolorum magnæ illi hominum multitudini, qui, ut ait scriptura, compuncti corde, ab eo, et a reliquis apostolis, quid sibi faciendum esset, quæsiverant, ita respondit: Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum;³ et alio loco: Pœnitentini, inquit, et convertimini, ut deleantur peccata vestra.⁴ Item beatus Paulus, ad Romanos scribens, aperte ostendit, ei, qui baptizatur, omnino moriendum esse peccatis: quare nos monet, ne exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis viventes.⁵

Hæc vero si fideles sæpe meditati fuerint, primum quidem summam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale merentibus, tam singulare, et divinum baptismi beneficium sola sua misericordia adductus tribuit: deinde, cum sibi ante oculos proponant, quam aliena esse debeat ab omni crimine eorum vita, qui tanto munere ornati sunt, illud etiam in primis a Christiano homine requiri facile intelligent, ut quotidie tam sancte, et religiose traducere

¹ Gal. III. 27. — ² Rom. VIII. 4. — ³ Act. II. 37. — ⁴ Act. III. 19. — ⁵ Rom. VI. 13.

36.
pœnitentia et propositum non peccandi.

37.

vitam studeant, perinde ac si ea ipsa die baptismi sacramentum, et gratiam consecuti essent. Quamquam ad inflammandos veræ pietatis studio animos nihil magis proficiet, quam si Pastores accurata oratione explicaverint, quinam sint baptismi effectus.

38.

Baptismi effectus : peccatorum condonatio.

EFFECTUS. De his igitur quoniam sæpe agendum est, ut fideles magis perspiciant, se in altissimo dignitatis gradu positos esse, nec se ab eo deieci ullis adversarii insidiis, vel impetu, ullo umquam tempore patiantur; hoc primum tradere oportet, peccatum, sive a primis parentibus origine contractum, sive a nobis ipsis commissum, quamvis etiam adeo nefarium sit, ut ne cogitari quidem posse videatur, admirabili hujus sacramenti virtute remitti, et condonari. Id vero multo ante ab Ezechiele prænuntiatum est, per quem dominus Deus ita loquitur : Effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.¹ Et Apostolus ad Corinthios, post longam peccatorum enumerationem subjecit : Et hæc quidem fuistis : sed abluti estis, sed sanctificati estis.² Atque hanc doctrinam perpetuo a sancta Ecclesia traditam esse, perspicuum est. Sanctus enim Augustinus in libro, quem de baptismo parvulorum conscripsit, ita testatur : Generante carne tantum contrahitur peccatum originale : regenerante autem spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum peccatorum fit remissio;³ et sanctus Hieronymus ad Oceanum : Omnia, inquit, in baptisate condonata sunt crimina.⁴ Ac ne dubitare amplius ea de re cuiquam liceret, post aliorum Conciliorum definitionem, sacra etiam Tridentina Synodus idem declaravit, cum anathema in eos decrevit, qui aliter sentire auderent, quive asseverare non dubitarent, quamvis peccata in baptisimo remittantur, ea tamen prorsus non tolli, aut radicitus evelli, sed quodam modo abradi, ita ut peccatorum radices animo infixæ adhuc remaneant. Namque, ut ejusdem sanctæ Synodi verbis utamur, in renatis nihil odit Deus : quia nihil est damnationis iis, qui vere consepulti sunt cum Christo per baptismum in mortem, qui non secundum carnem

¹ Ezech. XXXVI. 25. — ² I. Cor. VI. 11. — ³ Lib. I. c. 15. n. 20. — ⁴ Ep. LXIX. n. 4.

ambulant, sed veterem hominem exuentes, et novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt. Ac fateri quidem oportet, sicut eodem loco ipsius Synodi auctoritate decretum est, in baptizatis concupiscentiam vel fomitem remanere : sed illa vere peccati rationem non habet; nam ex divi quoque Augustini sententia, in parvulis baptizatis concupiscentiæ reatus absolvitur, ad agonem relinquitur;⁵ atque idem alibi testatur : Concupiscentiæ reatus in baptisate solvitur, sed infirmitas manet; concupiscentia enim, quæ ex peccato est, nihil aliud est, nisi animi appetitio, natura sua rationi repugnans : qui tamen motus si voluntatis consensum, aut negligentiam conjunctam non habeat, a vera peccati natura longe abest.⁶ At cum D. Paulus inquit : Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret : Non concupisces;⁷ ex his verbis non ipsam concupiscendi vim, sed voluntatis vitium intelligi voluit. Eandem doctrinam tradidit D. Gregorius, ita scribens : Si qui sunt, qui dicant, peccata in baptismo superficie tenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius? cum per fidei sacramentum anima, peccatis radicitus absoluta, soli Deo inhæreat.⁸ Atque ad eam rem demonstrandam Salvatoris nostri testimonio utitur, cum apud sanctum Joannem ait : Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.⁹ Quod si cui expressam hujus rei figuram et imaginem libet intueri, proponat sibi ad contemplandum Naaman Syri leprosi historiam, qui cum septies Jordanis aqua se abluisset, testante scriptura, ita a lepra mundatus est, ut ejus caro caro pueri videretur.¹⁰

Quare baptismi proprius effectus est peccatorum omnium, sive originis vitio, sive nostra culpa contracta sint, remissio; cujus rei causa a Domino, et Salvatore nostro institutum esse clarissimis verbis apostolorum Princeps, ut alia testimonia omittamus, explicavit, cum inquit : Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum.¹¹

¹ Sess. V. c. 5. — ² De pecc. mer. et rem. II. c. 4. — ³ Retract. I. 15. n. 2. — ⁴ Rom. VII. 7. — ⁵ Lib. XI. ep. 45. — ⁶ Joan. XIII. 10. — ⁷ 4. Reg. V. 1. — ⁸ Act. II. 38.

Concupiscentia in baptizatis remanens non est peccatum.

39.
*Pœnæ pec-
catis debi-
tæ remis-
sio,*

JAM vero, in baptismo non solum peccata remittuntur, sed peccatorum etiam, et scelerum pœnæ omnes a Deo benigne condonantur; nam, etsi omnibus sacramentis hoc commune est, ut per illa virtus passionis Christi domini communicetur: de solo tamen baptismo dictum est ab Apostolo, nos per ipsum Christo commori, et sepeliri;¹ ex quo sancta Ecclesia semper intellexit, sine maxima sacramenti injuria fieri non posse, ut ei, qui baptismo expiandus sit, ejusmodi pietatis officia, quæ usitato nomine sancti Patres opera satisfactionis vocarunt, imponantur. Nec vero, quæ hoc loco traduntur, veteris Ecclesiæ consuetudini adversantur: quæ olim Judæis, cum baptizarentur, præcipiebatur, ut quadraginta continuos dies jejunarent; neque enim illud institutum ad satisfactionem pertinebat; sed qui baptismum percepissent, ea ratione admonebantur, ut sacramenti dignitatem venerantes, jejuniis, et orationibus aliquamdiu sine intermissione operam darent.

Sed quamquam in baptismo pœnas peccatorum condonari exploratum esse debet, ab eo tamen pœnarum genere, quæ civilibus judiciis ob grave aliquod scelus persolvendæ sunt, nemo liberatur, ita ut qui morte dignus sit, per baptismum a pœna, quæ legibus constituta est, eripiatur. Tametsi vehementer laudanda esset eorum principum religio, et pietas, qui eam quoque animadversionem, ut Dei gloria in suis sacramentis illustrior fieret, sontibus remitterent ac condonarent.

Efficit præterea baptismus post hujus vitæ curriculum, pœnarum omnium, quæ originale peccatum consequuntur, liberationem; siquidem merito mortis Domini factum est, ut hæc consequi possemus. Baptismo autem, ut supra dictum est, ei commorimur. Si enim, ut inquit Apostolus, complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus.²

40.
*non ta-
men libe-
ratio a
miseriis*

Quod si quærat aliquis, cur statim post baptismum in hac etiam mortali vita his incommodis non careamus, atque ad perfectum illum vitæ gradum, in quo Adam primus humani generis parens ante peccatum collocatus fuerat, sacræ ablu-

¹ Rom. VI. 3. — ² Rom. VI. 5.

tionis virtute non transferamur, id quidem duabus potissimum de causis factum esse respondebitur.

Quarum prima est, quod nobis, qui per baptismum Christi corpori conjuncti, atque ejus membra effecti sumus,¹ plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quam ipsi capiti nostro tributum esset. Cum igitur Christus dominus, etsi ab initio ortus sui gratiæ, et veritatis plenitudinem habuit,² tamen humanæ naturæ fragilitatem, quam suscepit, non ante deposuit, quam passionis tormenta, et mortem pertulit, ac deinde ad immortalis vitæ gloriam resurrexit: quis miretur, cum videat fideles, qui jam per baptismum cælestis justitiæ gratiam adepti sunt, adhuc tamen caduco, et fragili corpore vestiri, ut, postquam multis laboribus pro Christo perfuncti, et morte obita denuo ad vitam revocati fuerint, tandem digni sint, qui cum Christo ævo sempiterno perfruantur?

Altera vero causa, cur in nobis post baptismum infirmitas corporis, morbus, dolorum sensus, concupiscentiæ motus relinquatur, illa est, ut scilicet tamquam segetem, et materiam virtutis haberemus, ex qua deinde uberiorem gloriæ fructum, atque ampliora præmia consequeremur; nam cum patienti animo vitæ incommoda omnia toleramus, pravasque animi nostri affectiones sub rationis imperium divina ope subjicimus, certa spe niti debemus, fore ut, si cum Apostolo bonum certamen certaverimus, cursum consummaverimus, fidem servaverimus, repositam quoque justitiæ coronam reddat nobis Dominus in illa die justus judex.³ Sic vero etiam cum filiis Israël videtur Dominus egisse: quos etsi ab Egyptiorum servitute, Pharaone atque ejus exercitu in mare demerso, liberavit, tamen non statim in beatam illam promissionis terram introduxit, sed prius in multis, variisque casibus exercuit;⁴ ac deinde, cum eos in promissæ terræ possessionem misisset, ceteros quidem incolas e patriis sedibus exturbavit; quasdam vero nationes reliquas fecit; quas delere non potuerunt, ut populo Dei bellicæ virtutis, et fortitudinis exercendæ occasio numquam deesset.⁵

Huc accedit, quod, si per baptismum, præter dona cælestia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur,

*quæ pec-
catorum
originale
consequuntur.*

¹ Eph. V. 30. — ² Joan. I. 14. — ³ 2. Tim. IV. 7. — ⁴ Ex. XIV. 24. — ⁵ Jud. III. 1.

dubitari merito posset, quin multi præsentis potius vitæ commoda, quam futuræ speratam gloriam consecrantes,¹ ad baptismum venirent; cum tamen non falsa hæc, et incerta, quæ videntur, sed vera, atque æterna, quæ non videntur, bona Christiano homini semper proposita esse debeant.

Sed interim tamen hujus vitæ conditio, quæ miseriarum plena est, suis voluptatibus, et lætitiis non caret. Quid enim nobis, qui jam per baptismum veluti palmites insiti sumus in Christum,² jucundius, aut optabilius esse potest, quam, cruce in humeros nostros sublata, eum ducem sequi, nullisque aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quo minus ad præmium supernæ vocationis Dei omni studio contendamus,³ alii virginitatis lauream, alii doctrinæ, et prædicationis coronam, alii martyrii palmam, alii alia virtutum decora a Domino accepturi?⁴ Quæ quidem præclara laudis insignia nemini darentur, nisi prius nos ipsos in hujus ærumnosæ vitæ stadio exercuissemus, atque in acie invicti stetissemus.

41.
*Gratia
sanctifi-
cantis in-
fusio*

SED ut ad baptismi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus sacramenti virtute nos non solum a malis, quæ vere maxima dicenda sunt, liberari, verum etiam eximiis bonis, et muneribus augeri. Animus enim noster divina gratia repletur, qua justus, et filii Dei effecti æternæ quoque salutis hæredes instituimur; nam, ut scriptum est, qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit;⁵ mundatamque Ecclesiam lavacro aquæ in verbo vitæ, Apostolus testatur.⁶ Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, poena anathematis proposita, decrevit, non solum per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam, et lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, et splendidiore reddit.⁷ Atque id ex sacris literis aperte colligitur, cum gratiam effundi dicant,⁸ eamque Spiritus sancti pignus⁹ soleant appellare.

42.
*et virtu-
tum.*

Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur.

¹ 2. Cor. IV. 18. — ² Joan. XV. 5. — ³ Phil. III. 14. — ⁴ Apoc. VII. 9. 14.; Dan. XII. 3. — ⁵ Marc. XVI. 16. — ⁶ Eph. V. 26. — ⁷ Sess. VI. 7. — ⁸ Rom. V. 5. — ⁹ 2. Cor. I. 22.

Quare, cum Apostolus ad Titum ait: Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum;¹ D. Augustinus verba illa, **abunde effudit**, explanans: Nimirum, inquit, ad remissionem peccatorum, et copiam virtutum.²

Jam vero per baptismum, etiam Christo capiti tanquam membra copulamur, et connectimur. Quemadmodum igitur a capite vis manat, qua singulæ corporis partes ad proprias functiones apte exequendas moventur: ita etiam ex Christi domini plenitudine in omnes, qui justificantur, divina virtus, et gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Christianæ pietatis officia habiles reddit.

Neque vero mirum cuiquam videri debet, si cum tanta virtutum copia instructi, et ornati simus, tamen non sine magna difficultate, et labore pias, honestasque actiones inchoamus, vel certe absolvimus. Id enim ob eam rem non evenit, quod virtutes a quibus actiones ipsæ proficiscuntur, Dei beneficio nobis donatæ non sint: sed quoniam post baptismum acerrima cupiditatis pugna adversus spiritum relicta est: in qua tamen contentione animo frangi, aut debilitari Christianum hominem non decet; cum Dei benignitate freti, optima spe niti debeamus, fore, ut quotidiana recte vivendi exercitatione, quæcumque pudica sunt, quæcumque justa, quæcumque sancta,³ eadem etiam facilia, et jucunda videantur, hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, ut Deus pacis sit nobiscum.

PRÆTEREA, per Baptismum consignamur charactere, qui ex anima deleri numquam potest: de quo, nihil est, ut plura hoc loco disserantur; cum liceat ex his, quæ supra dicta sunt, dum universe de sacramentis ageretur, satis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre.

Sed quoniam ex characteris vi, et natura, ab Ecclesia definitum est, baptismi sacramentum nulla ratione iterandum esse, ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, sæpe, et diligenter a Pastoribus admonendi erunt. Hoc vero docuit Apostolus, inquiens: Unus Dominus, una fides, unum

¹ Tit. III. 5. — ² Potius Gl. int. ex Amb. in Luc. I. 15. — ³ Phil. IV. 8. — 2. Cor. XIII. 11.

43.
*Connexio
cum Chri-
sto capite.*

44.
*Unde dif-
ficultas
operandi.*

45.
Character.

46.
*Baptis-
mus non
iterandus
et cur?*

baptisma.¹ Deinde cum Romanos hortatur, ut mortui per baptismum in Christo, caverent, ne vitam, quam ab illo accepissent, amitterent, cum inquit : Quod enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel :² hoc videtur aperte significare, sicut ille mori iterum non potest, ita nobis denuo mori per baptismum non licere. Quare sancta etiam Ecclesia, se unum baptismum credere palam profitetur; quod quidem rei naturæ, et rationi vehementer consentaneum esse, ex eo intelligitur, quod baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute semel tantum generamur, et in lucem edimur; atque, ut D. Augustinus ait, uterus non potest repeti :³ sic etiam una est spiritualis generatio, nec baptismus ullo umquam tempore iterandus est.

Baptismus sub conditione cum ministratur, non iteratur.

Neque vero quisquam putet, eum ab Ecclesia iterari, cum adhibita huiusmodi verborum formula, aliquem abluit, de quo incertum est, an baptizatus prius fuerit : Si baptizatus es, te iterum non baptizo : si vero nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; ita enim non impie iterari, sed sancte cum adjunctione baptismum administrari, dicendum est.

Baptismus sub conditione quanta cum cautela ministrandus.

Qua in re tamen diligenter a Pastoribus aliqua providenda sunt, in quibus fere quotidie non sine maxima sacramenti injuria peccatur; neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse arbitrentur, si quemvis sine delectu cum adjunctione illa baptizent; quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit, sed statim ei baptismum tribuunt; quin etiam, quamvis exploratum habeant, domi sacramentum administratum esse, tamen sacram ablutionem in Ecclesia, adhibita solemnî cæremonia, cum adjunctione repetere non dubitant; quod quidem sine sacrilegio facere non possunt : et eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum scriptores Irregularitatem vocant; nam ea baptismi forma ex Alexandri Papæ auctoritate,⁴ in illis tantum permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, dubium relinquitur, an baptismum rite susceperint; aliter vero numquam fas est, etiam cum adjunctione baptismum alicui iterum administrare.

¹ Eph. IV. 5. — ² Rom. VI. 10. — ³ In Joan. traçt. XI. n. 6. — ⁴ Dec. lib. 3. tit. 41, c. 2.

PRÆTER cetera vero, quæ ex baptismo consequimur, illud veluti extremum est, quo reliqua omnia videntur referri, quod scilicet cæli aditum, propter peccatum prius interclusum, unicuique nostrum patefacit. Hæc autem, quæ in nobis baptismi virtute efficiuntur, ex iis plane intelligi possunt, quæ in Salvatoris baptismo contigisse, evangelica auctoritas confirmavit; etenim cæli aperti sunt, et Spiritus sanctus columbæ specie in Christum dominum descendens apparuit; ex quo significatum est, eis, qui baptizantur, divini numinis charismata impertiri, et cælorum januam reserari; non quidem, ut, simul atque baptizati sunt, sed ut magis opportuno tempore ingrediantur in illam gloriam; cum omnium miseriarum expertes, quæ in beatam vitam cadere non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequuntur.

Atque hi quidem sunt baptismi fructus : quos, si quidem sacramenti vim spectemus, æque ad omnes pertinere dubitari non potest; sin autem, quo quisque animo affectus ad illum suscipiendum accesserit, consideremus, plus minusve cælestis gratiæ, et fructus ad unum aliquem, quam ad alium, pervenire omnino fateri oportet.

CÆREMONIÆ. Restat nunc, ut, quæ de hujus sacramenti precationibus, ritibus, et cæremoniis tradenda sint, aperte, et breviter explicetur. Nam quod Apostolus de linguarum dono admonuit, cum inquit, sine fructu esse, si, quæ aliquis loquitur, a fidelibus non intelligantur : idem fere ad ritus, et cæremonias transferri potest; imaginem enim, et significationem earum rerum præ se ferunt, quæ in sacramento geruntur; quod si illorum signorum vim, et potestatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum utilitas futura esse videbitur. Danda est igitur Pastoribus opera, ut eas fideles intelligant, certoque sibi persuadeant, etsi minus necessariae sint, plurimi tamen faciendas, magnoque in honore esse oportere. Id vero tum instituentium auctoritas, qui sine controversia sancti Apostoli fuerunt, tum finis, cujus causa cæremonias adhiberi voluerunt, satis docet; ita enim sacramentum majori cum religione, ac sanctitate administrari, ac veluti ante oculos poni, præclara

47.
Aditus cælorum apertus.

48.
Precationes, ritus et cæremonie baptismi fidelibus explicari debent.

¹ Matt. III. 16.; Marc. I. 10.; Luc. III. 22.

illa, et eximia dona, quæ in eo continentur, et in animos fidelium immensa Dei beneficia magis imprimi, perspicuum est.

49.
Cæremoniarum triplex genus.

Sed omnes cæremoniæ, et preces, quibus in baptismi administratione Ecclesia utitur, ad tria capita redigendæ sunt, ut in eis explicandis certus ordo a Pastoribus servari possit, et, quæ tradita ab illis fuerint, auditorum memoria facilius retineantur. Ac primum quidem illarum genus est, quæ, antequam accedatur ad baptismi fontem, servantur: alterum earum, quæ, cum ad ipsum fontem ventum est, adhibentur: tertium earum, quæ, peracto jam baptismo, addi solent.

50.
Aquæ consecratio.

IN primis igitur aqua paranda est, qua ad baptismum uti oportet. Consecratur enim baptismi fons, addito mysticæ unctionis oleo; neque id omni tempore fieri permissum est: sed more majorum, festi quidam dies, qui omnium celeberrimi, et sanctissimi optimo jure habendi sunt, expectantur, in quorum vigiliis sacræ ablutionis aqua conficitur: quibus etiam tantum diebus, nisi necessitas aliter facere coëgisset, in veteris Ecclesiæ more potissimum fuit, ut baptismus administraretur. Sed quamvis Ecclesia hoc tempore, propter communis vitæ pericula, eam consuetudinem retinendam non judicavit: tamen solemnes illos dies Paschæ, et Pentecostes, quibus baptismi aqua consecranda est, summa cum religione adhuc observavit.

Statio ad fores Ecclesiæ.

Post aquæ consecrationem alia deinceps, quæ baptismum antecedunt, explicare oportet; afferuntur enim, vel etiam adducuntur, qui baptismi initiandi sunt, ad Ecclesiæ fores; atque ab ejus introitu omnino prohibentur; quod indigni sint, qui domum Dei ingrediantur, antequam a se turpissimæ servitutis jugum repulerint, et totos se Christo domino, ejusque justissimo imperio addixerint.

Catechismus.

Tum vero sacerdos ab eis exquirat, quidnam ab Ecclesia petant; quo cognito, primum eos Christianæ fidei doctrina, quam in baptismo profiteri debent, instituit: id autem Catechismo efficitur; cujus institutionis morem a Domini salvatoris præcepto manasse, nemo dubitare potest, cum ipse Apostolis jussisset: *Ite in mundum universum, et docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus*

tus sancti, docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis.¹ Ex quo licet cognoscere, baptismum non esse administrandum, priusquam summa saltem religionis nostræ capita exponantur. Quoniam vero Catechismi ratio ex multis interrogationibus constat, si is, qui instituitur, adulta ætate fuerit, ad ea, quæ rogantur, ipse per se respondet; si autem infans sit, pro illo sponsor rite respondet, solemnem sponsorshipem facit.

Sequitur Exorcismus, qui ad expellendum diabolum, ejusque vires frangendas, et debilitandas, sacris, et religiosis verbis, ac preces conficitur. Accedunt ad Exorcismum alia cæremoniæ: quarum singulæ, ut quæ mysticæ sint, propriam, atque illustrem significationem habent.

Nam cum sal in illius os, qui ad baptismum adducendus est, inseritur, hoc significari perspicuum est, eum fidei doctrina, et gratiæ dono consecuturum esse, ut a peccatorum putredine liberetur, saporemque bonorum operum percipiat, et divinæ sapientiæ pabulo delectetur.

Obsignantur præterea signo crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quæ omnia declarant, baptismi mysterio sensus baptizati aperiri, ac roborari, ut Deum excipere, præceptaque ejus intelligere, ac servare possit.

Postea vero illi nares, et aures saliva liniuntur, statimque ad baptismi fontem mittitur: ut, quemadmodum cæcus ille evangelicus, quem Dominus jussisset oculos luto illitos Siloës aqua abluere, lumen recuperavit:² ita etiam intelligamus sacræ ablutionis eam vim esse, ut menti ad cælestem veritatem perspicendam lumen efferat.

HIS peractis, ad baptismi fontem veniunt, ibique alia cæremoniæ, et ritus adhibentur; ex quibus Christianæ religionis summam licet cognoscere. Sacerdos enim ter conceptis verbis eum, qui baptizandus est, interrogat: *Abrenuntias Satanæ, et omnibus operibus ejus, et omnibus pompis ejus? at ille, aut ejus nomine patrinus, ad singulas interrogatione respondet, Abrenuntio. Igitur qui Christo nomen daturus est, hoc primum sancte, et religiose polliceri debet, se diabolum, et mundum deserere, ac nullum umquam tempus*

¹ Matth. XXVIII. 29.; Marc. XVI. 15. — ² Joan. IX. 7.

fore, in quo utrumque, veluti hostem teterrimum, non detestetur.

Fidei professio.

Deinde ad ipsum baptismi fontem consistens, interrogatur a sacerdote, hoc modo : Credis in Deum patrem omnipotentem? cui ille respondet, Credo. Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus, fidem suam solemnitione profiteatur; quibus sane duabus sponsionibus omnem Christianæ legis vim, et disciplinam contineri perspicuum est.

Voluntatis expressio. Ablutio.

Sed cum jam baptismum administrare oportet, quærit sacerdos ab eo qui baptizandus est : Num baptizari velit? quo quidem per se, vel ejus nomine, si infans sit, patrino annuente, statim in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, salutari aqua eum abluit. Quemadmodum enim homo, sua voluntate serpenti obediens, merito damnatus est : ita Dominus neminem in suorum numerum, nisi voluntarium militem adscribi voluit, ut divinis jussis sponte obtemperans, æternam salutem consequeretur.

52.

Chrisma

JAM postquam baptismus absolutus est, sacerdos summum baptizati verticem chrismate perungit, ut intelligat se ab eodie Christo capiti tamquam membrum junctum esse, atque ejus corpori insitum, et ea re Christianum a Christo, Christum vero a chrismate appellari. Quid vero chrisma significet, ex his satis intelligi, quæ tunc sacerdos orat, Ambrosius testatur.¹

Vestis candida.

Induit postea sacerdos baptizatum veste alba, dicens : Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam. Infantibus vero, qui vestitu non utuntur, iisdem verbis album sudariolum datur. Quo symbolo significari sancti Patres docent, tum resurrectionis gloriam, ad quam per baptismum nascitur; tum nitorem, et pulchritudinem, qua dilutis peccatorum maculis, anima in baptismo ornatur; tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita baptizatus servare debet.

Cereus ardens.

Et deinde cereus ardens in manu traditur, qui ostendit fidem charitate inflammata, quam in baptismo accepit, bonorum operum studio alendam atque augendam esse.

¹ De sacram. II, 7.

Ad extremum vero nomen baptizato imponitur, quod quidem ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem, et religionem in sanctorum numerum relatus est; ita enim facile fiet, ut quivis nominis similitudine ad virtutis, et sanctitatis imitationem excitetur; ac præterea, quem imitari studet, eum quoque precetur, et speret sibi advocatum ad salutem tum animi, tum corporis defendendam venturum esse. Quare reprehendendi sunt, qui gentilium nomina, et eorum præcipue, qui omnium sceleratissimi fuerunt, tam diligenter consecantur, et pueris imponunt : cum ex eo intelligi possit, quanti Christianæ pietatis studium faciendum existiment, qui impiorum hominum memoria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures hujusmodi profanis nominibus undique circumsonare.

Nominis impositio.

Hæc de baptismi sacramento, si a Pastoribus explanata fuerint, nihil eorum fere prætermisum esse videbitur, quæ ad hanc cognitionem maxime pertinere existimanda sunt. Demonstratum est enim, quid ipsum baptismi nomen significet; quæ sit ejus natura, et substantia; tum ex quibus partibus constet. Dicitur est, a quo institutus fuerit; qui ministri ad conficiendum sacramentum necessarii sint; quosve tamquam pædagogos ad sustentandam baptizati imbecillitatem adhibere oporteat. Traditum est etiam, quibus, et quem in modum animo affectis baptismus administrari debeat; quæ sit ejus virtus, et efficientia : postremo, qui ritus, et cæremoniæ serventur, quantum proposita ratio postulabat, satis copiose explicatum est. Quæ omnia ob eam præcipue causam docenda esse Pastores meminerint, ut fideles in hac cura, et cogitatione perpetuo versentur; ut in iis, quæ adeo sancte, et religiose sponderunt, cum baptismo initiati sunt, fidem servent, atque eam vitam instituant, quæ sanctissimæ Christiani nominis professioni respondeat.

53.

Totius de baptismo tractatus recapitulatio.

De Confirmationis Sacramento.

I.
*Confir-
 mationis
 sacra-
 mentum
 explican-
 di tempus
 et necessi-
 tas.*

SI in sacramento Confirmationis explicando Pastorum diligentia requirenda umquam fuit, nunc certe opus est, illud quam maxime illustrare: cum in sancta Dei Ecclesia hoc sacramentum a multis omnino prætermittatur; paucissimi vero sint, qui divinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere studeant. Quare fideles ita de hujus sacramenti natura, vi, dignitate, tum in die Pentecostes, quo præcipue die administrari solet: tum aliis etiam diebus, cum id Pastores commode fieri posse judicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non solum negligendum non esse, sed summa cum pietate, et religione suscipiendum; ne ipsorum culpa, maximoque malo eveniat, ut frustra in eos divinum hoc beneficium collatum esse videatur.

2.
*Hoc sa-
 cramen-
 tum cur
 confir-
 matio
 nuncupe-
 tur.*

NOMEN. Sed ut a nomine initium sumatur, Confirmationem ab Ecclesia hoc sacramentum idcirco vocari, docendum est: quoniam, qui baptizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solemnibus illis verbis: Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nisi aliud sacramenti efficientiam impediatur, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christi miles esse incipit.

3.
*Confir-
 matio ve-
 re est sa-
 cramen-
 tum.*

RATIO SACRAMENTI. In confirmatione autem veram et propriam sacramenti rationem catholica Ecclesia semper agnovit: quod et Melchisedes Pontifex,¹ et plures etiam alii sanctissimi, et vetustissimi Pontifices aperte declarant. Ac sanctus Clemens ejus veritatis doctrinam graviori sententia comprobare non potuit; inquit enim: Omnibus festinandum est sine mora renasci Deo, et demum ab Episcopo consignari, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere; cum alioqui perfectus Christianus nequaquam esse possit is, qui injuria, et voluntate, non autem necessitate compulsus, hoc sacramentum prætermiserit, ut a B. Petro accepimus, et

¹Ap. Grat. p. 3. dist. V, c. 2 et Isid. epist. ad episc. Hisp. 2.

ceteri apostoli, præcipiente Domino, docuerunt.¹ Hanc vero eandem fidem doctrina sua confirmarunt, qui eodem spiritu pleni pro Christo sanguinem profuderunt, Urbanus,² Fabianus,³ Eusebius,⁴ Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perspicere. Accedit præterea sanctorum Patrum consentiens auctoritas: inter quos Dionysius Areopagita, Athenarum Episcopus, cum diceret, qua ratione hoc sacrum unguentum conficere, eoque uti oporteret, ita inquit: Baptizatum sacerdotes induunt veste congrua munditiæ, ut ad Pontificem ducant: ille vero sacro, atque prorsus divino unguento baptizatum signans, sacratissimæ communionis participem facit.⁵ Eusebius quoque Cæsariensis tantum huic sacramento tribuit, ut dicere non dubitarit: Novatum hæreticum Spiritum sanctum promereri non potuisse, quia, cum baptizatus esset in gravi ægritudine, signaculo chrismatis non est signatus.⁶ Sed clarissima habemus hujus rei testimonia tum a D. Ambrosio in eo libro, quem de iis, qui initiantur, inscripsit;⁷ tum a D. Augustino in libris, quos adversus Petiliani Donatistæ epistolas edidit:⁸ quorum uterque adeo de hujus sacramenti veritate nihil dubitari posse existimavit, ut eam scripturæ etiam locis doceat, ac confirmet. Quare alter quidem verba illa Apostoli: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis:⁹ alter vero, quod in Psalmis legitur: Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron:¹⁰ tum illud ejusdem Apostoli: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis,¹¹ ad confirmationis sacramentum referri testatus est.

Quamvis autem a Melchiade dictum sit, baptismum confirmationi maxime conjunctum esse: non idem tamen sacramentum, sed ab altero longe disjunctum, existimandum est; constat enim, varietatem gratiæ, quam singula sacramenta tribuunt, et rei sensibus subjectæ, quæ ipsam gratiam significat, efficere, ut varia quoque et diversa sacramenta sint.

Cum igitur baptismi gratia homines in novam vitam

¹ Ap. Isid. ep. 4. — ² Ad. Grat. dist. V, c. 1, et ap. Isid. ep. ad omnes christ. n. 7. — ³ Ap. Isid. ep. 2 ad omnes Orient. n. 1. — ⁴ Ap. Grat. dist. V, c. 4 et ap. Isid. epist. 3 ad episc. Tusc. et Camp. — ⁵ De eccl. hier. c. 2, § 7 et c. 4. — ⁶ Hist. Eccles. VI. 43. — ⁷ Cap. VII. — ⁸ Lib. II. cap. 104. — ⁹ Eph. IV. 30. — ¹⁰ Psal. CXXXII. 2. — ¹¹ Rom. V. 5.

4.
*Confir-
 mationis
 a bap-
 tismo diffe-
 rentia.*

gignantur; confirmationis autem sacramento, qui jam geniti sunt, viri evadant, evacuatis, quæ erant parvuli,¹ satis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremento distat, tantumdem inter se differre baptismum, qui regenerandi vim habet, et confirmationem, cujus virtute fideles au-gescunt, et perfectum animi robur assumunt.

Præterea, quoniam novum atque distinctum sacramenti genus constituendum est, ubi animus in novam aliquam difficultatem incurrit; facile perspicitur, quemadmodum baptismi gratia ad mentem fide informandam indigemus, ita etiam maxime conducere, fidelium animos alia gratia confirmari, ut nullo pœnarum, suppliciorum, mortis periculo, aut metu a veræ fidei confessione deterreantur. Quod quidem cum sacro confirmationis chrismate efficiatur, ex eo aperte colligitur, hujus sacramenti rationem a baptismo diversam esse. Quare Melchiades Pontifex utriusque discrimen accurata oratione persequitur, ita scribens: In baptis-mate homo ad militiam recipitur, et in confirmatione coar-matur ad pugnam. In fonte baptismatis Spiritus sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam, confirmatione au-tem perfectionem ad gratiam ministrat: in baptismo rege-neramur ad vitam, post baptismum ad pugnam confirma-mur: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur: regeneratio per se salvat in pace baptismum recipientes, confirmatio armat, atque instruit ad agones.² Verum hæc jam non solum ab aliis Conciliis tradita, sed præcipue a sa-cra Synodo Tridentina decreta sunt; ut jam de iis non solum aliter sentire, sed ne dubitare quidem ullo modo liceat.

5. *Sacra-
menti con-
firmatio-
nis auctor
Christus.*

INSTITUTIO. Quoniam vero supra demonstratum est, quam necessarium esset, communiter de omnibus sacramen-tis docere, a quonam ortum habuerint; idem etiam de con-firmatione tradere oportet, ut fideles hujus sacramenti san-ctitate magis afficiantur. Igitur a Pastoribus explicandum est, Christum dominum non solum ejus auctorem fuisse, sed, sancto Fabiano Pontifice Romano teste,³ chrismatis ritum, et verba, quibus in ejus administratione catholica Ecclesia utitur, præcepisse; quod quidem iis facile probari poterit,

¹ I. Corinth. XIII. II. — ² L. c. — ³ L. c.

qui confirmationem sacramentum esse confitentur; cum sacra omnia mysteria humanæ naturæ vires superent, nec ab alio quam a Deo possint institui.

MATERIA. Jam vero, quæ sint ejus partes, ac primum quidem de materia dicendum est. Hæc autem Chrisma ap-pellatur: quo nomine a Græcis accepto, etsi profani scripto-res quodlibet unguenti genus significant, illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi consuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod ex oleo, et balsamo, solemnè Episcopi consecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permistæ, confirmationis materiam præ-bent: quæ quidem diversarum rerum compositio quemad-modum multiplicem Spiritus sancti gratiam, quæ confir-matis tribuitur, declarat, ita etiam ipsius sacramenti excellen-tiam satis ostendit. Quod autem ea sit hujus sacramenti ma-teria, cum sancta Ecclesia, et Concilia perpetuo docuerunt; tum a sancto Dionysio,⁴ et compluribus aliis gravissimis Patribus traditum est, in primisque a Fabiano Pontifice, qui apostolos chrismatis confectio-nem a Domino accepisse, nobisque reliquisse testatus est.⁵

Neque vero ulla alia materia, quam chrismatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc sacramento efficitur. Oleum enim, quod pingue sit, et natura sua manet, ac diffluat, gratiæ plenitudinem exprimit: quæ per Spiritum sanctum a Christo capite in alios redundat, atque effunditur, sicut unguentum, quod descendit in barbam Aaron, usque in oram vestimenti ejus.⁶ Unxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis;⁷ ac de plenitudine ejus nos omnes accepimus:⁸ balsamum vero, cujus odoratus jucundissimus est, quid aliud significat, quam fideles, cum sacramento con-firmationis perficiuntur, eam virtutum omnium suavitatem effundere, ut illud Apostoli queant dicere: Christi bonus odor sumus Deo.⁹ Habet præterea balsamum eam vim, ut quidquid eo circumlitum fuerit, putrescere non sinat; quod quidem ad hujus sacramenti virtutem significandam valde accommodatum videtur; cum plane constet, fidelium animos

6. *Sacra-
menti con-
firmatio-
nis mate-
ria, chris-
ma.*

7. *Confir-
mationis
materia
cur chris-
ma sit
statutum.*

¹ De eccl. hier. c. IV. p. 3. — ² L. c. — ³ Psalm. CXXXII. 2. — ⁴ Psalm. XLIV. 8. — ⁵ Joan. I. 16. — ⁶ 2. Cor. II. 17. — ⁷ CAT. TRID. — 11

cælesti gratia, quæ in confirmatione tribuitur, præparatos, facile a scelerum contagione defendi posse.

8.

*Chrisma
consecrandum
a solis
episcopis.*

Consecratur autem chrisma solemnibus cæremoniis ab Episcopo; ita enim Salvatorem nostrum docuisse in extrema cœna, cum chrismatis conficiendi rationem apostolis commendaret, Fabianus Pontifex, sanctitate, et martyrii gloria clarissimus, tradidit;¹ quamquam cur ita fieri debuerit, ratione etiam ostendi potest. Etenim in plerisque aliis sacramentis Christus ita eorum materiam instituit, ut sanctitatem quoque illi tribuerit; non solum enim aquam elementum baptismi esse voluit, cum inquit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei:² sed cum ipse baptizatus est, effecit, ut ea deinceps vi sanctificandi prædita esset; quare dictum a sancto Chrysostomo: Aqua baptismi purgare peccata credentium non posset, nisi tactu Domini corporis sanctificata fuisset.³ Quoniam igitur Dominus hanc confirmationis materiam usu ipso, et tractatione non sacravit, necessarium est, ut sanctis, et religiosis precationibus consecratur: neque ad alium ea confectio, nisi ad Episcopum, pertinere potest; qui ejusdem sacramenti ordinarius minister institutus est.

9.

*Sacramenti
confirmationis
forma.*

FORMA. Sed explicanda erit præterea altera pars, ex qua sacramentum constituitur, forma scilicet, et verba, quæ ad sacram unctiorem adhibentur: monendique fideles, ut in hoc sacramento suscipiendo, tunc maxime, cum ea pronuntiarî animadvertunt, ad pietatem, fidem, et religionem animos excitent, ne quid cælesti gratiæ impedimenti esse possit. His igitur verbis confirmationis forma absolvitur: Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Sed tamen, si ad veritatem rationem quoque revocemus, idem facile probari potest; etenim sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipsius sacramenti naturam, et substantiam explicant. Atqui maxime hæc tria in confirmatione observanda sunt, divina potestas, quæ ut principalis causa in sacramento operatur; tum robur animi, et spiritus, quod per sacram unctiorem fidelibus ad salutem tribuitur; deinde signum, quo notatur

¹ L. c. — ² Joan. III. 5. — ³ Potius chromatius, ap. Grat. p. 3, dist. IV. c. 10.

is, qui in certamen Christianæ militiæ descensus est. Ac primum quidem verba illa: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, quæ extremo loco posita sunt; alterum ea: Confirmo te chrismate salutis, quæ in medio sunt: tertium, quæ in principio formæ locantur: Signo te signo crucis; satis declarant. Quamquam si etiam ratione aliqua probari non possit, hanc esse hujus sacramenti veram, et absolutam formam, Ecclesiæ catholicæ auctoritas, cujus magisterio ita semper edocti fuimus, non patitur nos ea de re quidquam dubitare.

MINISTER. Docere etiam Pastores debent, quibus potissimum hujus sacramenti administratio commissa sit. Nam cum multi sint, ut est apud Prophetam,¹ qui currant, neque tamen mittantur; necesse est, qui veri, et legitimi ejus ministri sint, tradere, ut fidelis populus confirmationis sacramentum, et gratiam consequi possit.

Solum itaque Episcopum hujus sacramenti conficiendi ordinariam potestatem habere, sacræ litteræ ostendunt; nam in Actis apostolorum legimus, cum Samaria verbum Dei accepisset, Petrum, et Joannem ad eos missos esse, qui oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant.² Quo in loco licet videre, eum, qui baptizaverat, quod tantum esset Diaconus, confirmandi potestatem nullam habuisse; sed munus illud perfectioribus ministris, hoc est apostolis, reservatum esse. Quin etiam, ubicumque sacræ scripturæ hujus sacramenti mentionem faciunt, idem observari potest; neque ad eam rem demonstrandam desunt sanctorum Patrum atque Pontificum, Urbani,³ Eusebii,⁴ Damasi,⁵ Innocentii,⁶ Leonis,⁷ clarissima testimonia, quemadmodum ex eorum decretis perspicuum est. D. quoque Augustinus graviter queritur de corrupta Ægyptiorum, et Alexandrinorum consuetudine, quorum sacerdotes audebant confirmationis sacramentum administrare.⁸

Ac jure quidem hoc factum esse, ut ejusmodi munus ad Episcopos deferretur, hac similitudine possunt Pastores declarare. Ut enim in extruendis ædificiis, etsi fabri, qui

¹ Jerem. XXIII. 21. — ² Act. VIII. 14. — ³ L. c. — ⁴ L. c. — ⁵ Dam. (ap. Isid.) epist. 5. — ⁶ Innocentius, ep. 25 (al. 1) § 3, ad Dec. ap. Grat. 3 p. dist. IV, c. 119. — ⁷ S. Leo (ap. Isid.) ep. 66. — ⁸ Aug. (in App.) quæst. V. et N. T. 101.

10.

*Episcopus
confirmatio-
nis mini-
ster ordi-
narius.*

*Cur Epi-
scopus
confirmatio-
nis sit
minister?*

inferiores ministri sunt, cæmenta, calcem, ligna, et reliquam materiam parant atque componunt, absolutio tamen operis ad architectum spectat: ita etiam hoc sacramentum, quo veluti spirituale ædificium perficitur, a nullo alio, nisi a summo sacerdote, administrari opus erat.

11.

Cur addantur et patrini?

PATRINUS. Additur vero etiam patrinus, quemadmodum in baptismo fieri demonstratum est. Nam si, qui gladiatorium dimicationem subeunt, alicujus indigent, cujus arte, et consilio doceantur, quibus ictibus, ac petitionibus, salvis ipsis, conficere adversarium possint: quanto magis fideles, cum sacramento confirmationis quasi firmissimis armis tecti, ac muniti in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt, ducis, ac monitoris indigebunt? Recte igitur ad hujus quoque sacramenti administrationem patrini advocandi sunt, quibuscum eadem spiritualis affinitas coniungitur, quæ legitima nuptiarum fœdera impedit, ut antea docuimus, cum de patrinis ageretur, qui ad baptismum adhibendi sunt.

12.

SUBJECTUM. Sed quoniam sæpe evenit, ut fideles in hoc sacramento suscipiendo aut præpropera festinatione, aut dissoluta quadam negligentia, et cunctatione utantur; (nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, ut illud contemnere, et aspernari audeant, nihil est quod dicamus) aperiendum est etiam Pastoribus, qui, qua ætate, quo pietatis studio præditi esse debeant, quibus Confirmationem dare oportet.

13.

Optat Ecclesia ut omnes confirmentur.

Atque illud in primis docendum est, hoc sacramentum ejusmodi necessitatem non habere, ut sine eo salvus quis esse non possit; quamquam vero necessarium non est, a nemine tamen prætermitti debet: sed potius maxime cavendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam large impertiuntur, aliqua negligentia committatur; quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est. Ac sanctus quidem Lucas, cum admirabilem illam Spiritus sancti effusionem describeret, ita inquit: Et factus est repente de cælo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum. Deinde, paucis interjectis: Et repleti

sunt omnes Spiritu sancto. Ex quibus verbis licet intelligere; (quoniam domus illa sanctæ Ecclesiæ figuram, et imaginem gerebat,) ad omnes fideles Confirmationis sacramentum, cujus initium ab eo die ductum est, pertinere. Atque id etiam ex ipsius sacramenti ratione facile colligitur; illi enim sacro chrismate confirmari debent, quibus spirituali incremento opus est, et qui ad perfectum Christianæ religionis habitum perducendi sunt; at nulli id non maxime convenit; ut enim hoc spectat natura, ut, qui in lucem eduntur, adolescent, atque ad perfectam ætatem perveniant, etiam si interdum, quod vult, minus assequatur: ita communis omnium mater catholica Ecclesia vehementer optat, ut in eis, quos per baptismum regeneravit, Christiani hominis forma perfecte absolvatur; id autem quoniam mysticæ unctiois sacramento efficitur, perspicuum est, eam ad universos fideles æque pertinere.

In quo illud observandum est, omnibus quidem post baptismum Confirmationis sacramentum posse administrari; sed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis usum habuerint; quare si duodecimus annus non expectandus videatur, usque ad septimum certe hoc sacramentum differre, maxime convenit; neque enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta est, sed ut ejus virtute optime instructi, et parati inveniremur, cum nobis pro Christi fide pugnandum esset: ad quod sane pugnae genus pueros, qui adhuc usu rationis carent, nemo aptos esse judicavit.

Ex his igitur efficitur, ut qui adulta jam ætate confirmandi sunt, siquidem hujus sacramenti gratiam, et dona consequi cupiant, eos non solum fidem, et pietatem afferre, sed graviora etiam peccata, quæ admiserunt, ex animo dolere oporteat. Qua in re elaborandum est, ut peccata etiam prius confiteantur, et Pastorum cohortatione ad jejunia, et alia pietatis opera suscipienda incitentur, admoneanturque, laudabilem illam antiquæ Ecclesiæ consuetudinem renovandam esse, ut non nisi jejuni hoc sacramentum susciperent; quod quidem fidelibus facile persuaderi posse existimandum est, si hujus sacramenti dona, admirabilesque effectus intellexerint.

¹ Act. II. 2. 4.

14.

Quamvis etas in confirmandis requiratur.

15.

Quanta cum reverentia sit confirmationi accedendum.

16.
*Confir-
matio*

EFFECTUS. Itaque Pastores docebunt, Confirmationem hoc cum ceteris sacramentis commune habere, ut nisi impedimentum aliquod ex parte ejus, qui recipit, inferatur, novam gratiam tribuat; etenim hæc sacra, et mystica signa ejusmodi esse, demonstratum est, quæ gratiam declarant, atque efficiunt.

*gratiam
baptismi
perficit et
auget,*

Sed præter hæc, quæ cum aliis communia censenda sunt, primum quidem illud proprie Confirmationi tribuitur, quod baptismi gratiam perficit; qui enim per baptismum Christiani effecti sunt, quasi infantes modo geniti teneritatem adhuc et mollitiem quandam habent; ac deinde chrismatis sacramento adversus omnes carnis, mundi, et diaboli impetus robustiores fiunt; et eorum animus in fide omnino confirmatur ad confitendum, et glorificandum nomen Domini nostri Jesu Christi: ex quo etiam nomen ipsum inventum esse nemo dubitavit. Neque enim, ut quidam non minus imperite, quam impie finxerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deducitur, quod olim, qui infantes baptizati erant, cum jam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, ut fidem Christianam, quam in baptismo susceperant, confirmarent: ita ut Confirmatio nihil a catechesi differre videatur; cujus consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest: sed ab eo nomen rei impositum est, quod hujus sacramenti virtute Deus in nobis id confirmat, quod baptismi operari cepit, nosque ad Christianæ soliditatis perfectionem adducit. Nec vero confirmat solum, sed auget etiam: de quo Melchisedes ita testatur: Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam: deinde non auget modo, sed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrime indumenti translatione Scriptura significavit, atque expressit; inquit enim Dominus salvator, cum de hoc sacramento loqueretur: Sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto.¹

*ut apparuit in
apostolis:*

Quod si Pastores voluerint divinam hujus sacramenti efficientiam ostendere; (hoc vero ad commovendos fidelium animos maximam vim habiturum esse, dubitari non potest) satis erit, quid ipsis apostolis evenierit, explicare. Illi enim ante passionem, et sub ipsam passionis horam adeo infirmi,

¹ L. c. cfr. Grat. p. 3. dist. V. c. 2. — ² Luc. XXIV. 49.

et remissi fuerunt, ut, cum Dominus comprehensus est, statim se in fugam conjecerint;¹ Petrus vero, qui Ecclesiæ petra, et fundamentum designatus erat, et summam constantiam, excelsique animi magnitudinem præ se tulerat unius mulierculæ voce perterritus, se Jesu Christi discipulum esse, non semel, aut iterum, sed tertio negaverit;² ac post resurrectionem omnes propter metum Judæorum inclusi domi se continuerint.³ At vero in die Pentecostes tanta Spiritus sancti virtute omnes repleti sunt,⁴ ut, dum evangelium, quod eis commissum erat, non solum in Judæorum regione, sed in universo orbe audacter, et libere disseminarent, nihilque sibi felicius accidere posse existimaverint, quam quod digni haberentur, qui pro Christi nomine contumeliam, vincula, tormenta, cruces perferrent.⁵

Habet præterea Confirmatio eam vim, ut characterem imprimat: quo fit, ut nulla umquam ratione iterari possit: quod etiam in baptismo supra observatum est, ac de sacramento ordinis quoque suo loco planius exponetur. Hæc igitur si a Pastoribus sæpe, et accurrate explicata erunt; vix fieri poterit, quin fideles, cognita hujus sacramenti dignitate, atque utilitate, illud summa cum diligentia sancte, et religiose suscipere studeant.

*characterem
imprimat.*

CÆREMONIÆ. Restat nunc, ut aliqua etiam de ritibus, et cæremoniis, quibus in hoc sacramento administrando catholica Ecclesia utitur, breviter perstringantur; quæ explicatio quanto usui futura sit, Pastores intelligent, si quæ antea dicta sunt, cum hic locus tractaretur, repetere voluerint.

Qui igitur confirmantur, sacro chrismate in fronte ununtur: nam hoc sacramento Spiritus sanctus in animos fidelium sese infundit, in eisque robur, et fortitudinem auget, ut in spiritali certamine viriliter pugnare, et nequissimis hostibus resistere queant. Quocirca declaratur, eos nullo metu, aut verecundia, quarum affectionum signa maxime in fronte solent apparere, a libera Christiani nominis confessione absterrendos esse. Præterea nota illa, qua Christianus a ceteris, veluti miles insignibus quibusdam ab aliis distinguitur,

17.
*Unctio
frontis.*

Matth. XXVI. 56. — ² Matth. XXVI. 33. 35. 51. 69. — ³ Joan. XX. 19. — ⁴ Act. II. 4. — ⁵ Act. V. 41.

in illustriori corporis parte imprimenda erat. Sed illud quoque solemnè religione in Ecclesia Dei servatum est, ut in Pentecoste præcipue hoc sacramentum administraretur; quod hoc maxime die apostoli, Spiritus sancti virtute roborati, et confirmati sint : cujus divini facti recordatione fideles admonerentur, quæ, quantaque mysteria in sacra unctiōne cogitanda essent.

Alapa.

Deinde vero qui unctus, et confirmatus est, ut meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invictō animo pro Christi nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Episcopo cæditur.

Pax

Postremo autem pax ei datur, ut intelligat se gratiæ cælestis plenitudinem, et pacem, quæ exuperat omnem sensum, consecutum esse.

Atque hæc summa eorum sit, quæ de chrismatis sacramento a Pastoribus non tam quidem nudis verbis, et oratione, quam inflammato quodam pietatis studio explicanda sunt, ut ea in animis, intimisque fidelium cogitationibus inserere videantur.

¹ Philipp. IV. 7.

De Eucharistiæ Sacramento.

QUEMADMODUM ex omnibus sacris mysteriis, quæ nobis tanquam divini gratiæ certissima instrumenta Dominus salvator noster commendavit, nullum est, quod eum sanctissimo Eucharistiæ sacramento comparari queat : ita etiam nulla gravior alicujus sceleris animadversio a Deo metuenda est, quam si res omnis sanctitatis plena, vel potius quæ ipsum sanctitatis auctorem, et fontem continet, neque sancte, neque religiose a fidelibus tractetur. Id vero Apostolus et sapienter vidit, et de eo nos aperte admonuit; nam cum declarasset, quanto illi scelere obstricti essent, qui corpus Domini non dijudicarent, statim subjecit : Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles et dormiunt multi.¹ Ut igitur fidelis populus, cum cælesti huic sacramento divinos honores tribuendos esse intellexerit, et gratiæ uberes fructus capiat, et justissimam Dei iram effugiat, illa omnia a Pastoribus diligentissime exponenda erunt, quæ ejus majestatem magis illustrare posse videantur.

Qua in re opus erit, ut Pauli apostoli rationem secuti, qui se, quod a Domino acceperat, Corinthiis tradidisse professus est, in primis hujus sacramenti institutionem fidelibus explicent; ita vero gestam rem esse, ex Evangelista perspicue colligitur. Cum enim Dominus dilexisset suos, in finem dilexit eos;² cujus quidem amoris ut divinum aliquod, atque admirabile pignus daret, sciens horam jam advenisse, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem, ne ullo umquam tempore a suis abesset, inexplicabili consilio, quod omnem naturæ ordinem, et conditionem superat, perfecit. Etenim, celebrata cum discipulis agni paschalis cœna, ut figura veritati, umbra corpori cederet, panem accepit, Deoque gratias agens benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et dixit : Accipite, et manducate : hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur : hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem accepit postquam cœnavit, dicens : Hic calix novum

I.

Eucharistiæ dignitas fidelibus inculcanda

2.

explicata ejus institutione.

¹ I. Cor. XI. 30. — ² Joan. XIII. 1.

in illustriori corporis parte imprimenda erat. Sed illud quoque solemnī religione in Ecclesia Dei servatum est, ut in Pentecoste præcipue hoc sacramentum administraretur; quod hoc maxime die apostoli, Spiritus sancti virtute roborati, et confirmati sint : cujus divini facti recordatione fideles admonerentur, quæ, quantaque mysteria in sacra unctiōne cogitanda essent.

Alapa.

Deinde vero qui unctus, et confirmatus est, ut meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invictō animo pro Christi nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Episcopo cæditur.

Pax

Postremo autem pax ei datur, ut intelligat se gratiæ cælestis plenitudinem, et pacem, quæ exuperat omnem sensum, consecutum esse.

Atque hæc summa eorum sit, quæ de chrismatis sacramento a Pastoribus non tam quidem nudis verbis, et oratione, quam inflammato quodam pietatis studio explicanda sunt, ut ea in animis, intimisque fidelium cogitationibus inserere videantur.

¹ Philipp. IV. 7.

De Eucharistiæ Sacramento.

QUEMADMODUM ex omnibus sacris mysteriis, quæ nobis tanquam divini gratiæ certissima instrumenta Dominus salvator noster commendavit, nullum est, quod eum sanctissimo Eucharistiæ sacramento comparari queat : ita etiam nulla gravior alicujus sceleris animadversio a Deo metuenda est, quam si res omnis sanctitatis plena, vel potius quæ ipsum sanctitatis auctorem, et fontem continet, neque sancte, neque religiose a fidelibus tractetur. Id vero Apostolus et sapienter vidit, et de eo nos aperte admonuit; nam cum declarasset, quanto illi scelere obstricti essent, qui corpus Domini non dijudicarent, statim subjecit : Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles et dormiunt multi.¹ Ut igitur fidelis populus, cum cælesti huic sacramento divinos honores tribuendos esse intellexerit, et gratiæ uberes fructus capiat, et justissimam Dei iram effugiat, illa omnia a Pastoribus diligentissime exponenda erunt, quæ ejus majestatem magis illustrare posse videantur.

Qua in re opus erit, ut Pauli apostoli rationem secuti, qui se, quod a Domino acceperat, Corinthiis tradidisse professus est, in primis hujus sacramenti institutionem fidelibus explicent; ita vero gestam rem esse, ex Evangelista perspicue colligitur. Cum enim Dominus dilexisset suos, in finem dilexit eos;² cujus quidem amoris ut divinum aliquod, atque admirabile pignus daret, sciens horam jam advenisse, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem, ne ullo umquam tempore a suis abesset, inexplicabili consilio, quod omnem naturæ ordinem, et conditionem superat, perfecit. Etenim, celebrata cum discipulis agni paschalis cœna, ut figura veritati, umbra corpori cederet, panem accepit, Deoque gratias agens benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et dixit : Accipite, et manducate : hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur : hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem accepit postquam cœnavit, dicens : Hic calix novum

I.

Eucharistiæ dignitas fidelibus inculcanda

2.

explicata ejus institutione.

¹ I. Cor. XI. 30. — ² Joan. XIII. 1.

testamentum est in meo sanguine : hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.¹

3. *Nuncupatur sacramentum :* **NOMEN.** Hujus ergo admirabilis sacramenti dignitatem, atque excellentiam, cum sacri scriptores fieri nullo modo posse intelligerent, ut uno vocabulo demonstrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati sunt.

eucharistia, Interdum enim Eucharistiam appellant: quod verbum, vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem latine reddere possumus. Ac recte quidem, bona gratia, dicendum est: tum quia vitam æternam, de qua scriptum est, gratia Dei vita æterna,² præsignificat; tum quia Christum dominum, qui vera gratia, atque omnium charismatum fons est, in se continet. Nec vero minus apte gratiarum actionem interpretamur: siquidem cum hanc purissimam hostiam immolamus, immensas quotidie gratias pro universis in nos beneficiis Deo agimus: atque in primis pro ejus gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc sacramento tribuit. Sed id ipsum etiam nomen, cum his, quæ a Christo domino gesta esse in hoc mysterio instituendo legimus, optime convenit. Etenim panem accipiens fregit, ac gratias egit.³ David quoque, cum hujus mysterii magnitudinem contempleretur, antequam carmen illud pronuntiaret: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se; gratiarum actionem præponendam existimavit, cum inquit: Confessio et magnificentia opus ejus.⁴

sacrificium, Frequenter etiam nomine sacrificii declaratur; de quo mysterio paulo post latius dicendum erit.

communio, Vocatur præterea communio: quod verbum ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet, ubi ait: Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?⁵ Nam, ut Damascenus explanavit, hoc sacramentum Christo nos copulat, atque ejus carnis, et deitatis participes efficit, nosque inter nos in eodem Christo conciliat, ac conjungit, et veluti unum corpus coagmenat.⁶

¹ Math. XXVI. 26.; Marc. XIV. 22.; Luc. XXII. 19.; 1. Cor. XI. 24.

² Rom. VI. 23. — ³ Luc. XXII. 19.; 1. Cor. XI. 24. — ⁴ Psalm. CX. 3. —

⁵ 1. Cor. X. 16. — ⁶ De fide orth. IV. 13.

Ex quo factum est, ut sacramentum etiam pacis, et charitatis diceretur; ut intelligeremus, quam indigni sint Christiano nomine, qui inimicitias exercent, odiaque, dissidia, et discordias, ut teterrimas fidelium pestes, omnino exterminandas esse: cum præsertim quotidiano religionis nostræ sacrificio, nihil nos studiosius servare quam pacem, et charitatem profiteamur.

pax et charitas,

Sed viaticum etiam frequenter a sacris scriptoribus appellatur: tum quia spiritualis cibus est, quo in hujus vitæ peregrinatione sustentamur; tum quia viam nobis ad æternam gloriam, et felicitatem munit. Quare ex veteri Ecclesiæ catholicæ instituto servari videmus, ut nemo fidelium sine hoc sacramento e vita excedat.

viaticum

Ac vetustissimi quidem Patres, Apostoli¹ auctoritatem secuti, cœnæ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocarunt, quod in illo novissimæ cœnæ salutari mysterio a Christo domino sit instituta; neque vero propterea a cibo, aut potione Eucharistiam conficere, aut sumere licet, quod ab apostolis salutariter introducta consuetudo, quemadmodum veteres scriptores memoriæ prodiderunt, perpetuo retenta, ac servata est, ut a jejunis tantum perciperetur.

cœna.

RATIO SACRAMENTI. Sed, explicata nominis ratione, docendum erit, hoc verum esse sacramentum, atque unum ex septem illis, quæ sancta Ecclesia semper religiose coluit, ac venerata est; nam cum calicis consecratio fit, mysterium fidei appellatur. Præterea, ut infinita pene sacrorum scriptorum testimonia omittamus, qui hoc inter vera sacramenta numerandum esse, perpetuo senserunt, ex ipsa ratione, et natura sacramenti idem convincitur. Etenim in eo signa sunt externa, et sensibus subjecta; habet deinde gratiæ significationem, et efficientiam; præterea de Christi institutione, neque Evangelistæ, neque Apostolus dubitandi locum relinquunt. Quæ omnia cum in unum conveniant ad sacramenti veritatem confirmandam, nullis aliis argumentis opus esse perspicitur.

4. *Eucharistia vere est sacramentum.*

Sed illud diligenter Pastoribus observandum est, multa in hoc mysterio esse, quibus aliquando sacramenti nomen

5. *Quid in*

¹ 1. Cor. XI. 20.

Eucharistia rationem sacramenti habeat.

sacri scriptores tribuerunt. Interdum enim et consecratio, et perceptio, frequenter vero et ipsum Domini corpus, et sanguis, qui in Eucharistia continetur, sacramentum vocari consuevit; inquit enim D. Augustinus, sacramentum hoc duobus constare, visibili scilicet elementorum specie, et invisibili carne, et sanguine ipsius Domini nostri Jesu Christi.¹ Atque ad eundem modum hoc sacramentum adorandum esse, nimirum corpus et sanguinem Domini intelligentes affirmamus. Verum hæc omnia minus proprie sacramenta dici perspicuum est. Ipsæ autem panis et vini species veram et absolutam hujus nominis rationem habent.

6. *Differt a reliquis sacramentis Eucharistia.*

Sed quantum hoc sacramentum a reliquis omnibus differat, facile colligitur; nam cetera sacramenta materiæ usu perficiuntur, dum scilicet alicui administrari ea contingit. Baptismus enim sacramenti naturam tunc adipiscitur, cum re ipsa homo aqua abluitur: at vero ad Eucharistiæ perfectionem satis est ipsius materiæ consecratio; utrumque enim sacramentum esse non desinit, quamvis in pyxide asservetur. Deinde in conficiendis aliis sacramentis nulla fit materiæ, atque elementi in aliam naturam mutatio. Etenim baptismi aqua, aut chrismatis oleum, cum illa sacramenta administrantur, priorem aquæ, et olei naturam non amittunt. In Eucharistia vero quod panis, et vinum ante consecrationem erat, confecta consecratione, vere est corporis et sanguinis Domini substantia.

7. *Eucharistia unicum est sacramentum.*

Licet autem duo sint elementa, panis scilicet, et vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ sacramentum conficitur: non tamen plura sacramenta, sed unum tantum esse, Ecclesiæ auctoritate docti confitemur; aliter enim septenarius sacramentorum numerus, quemadmodum semper traditum, atque a Conciliis, Lateranensi, Florentino, et Tridentino decretum est, constare non poterit; nam cum hujus sacramenti gratia unum corpus mysticum efficiatur, ut sacramentum ipsum rei, quam efficit, conveniat, unum esse oportet; atque unum quidem, non quia individuum sit, sed quia unius rei significationem habet. Nam quemadmodum cibus, et potio, quæ duæ diversæ res sunt, ad unam tantum rem adhibentur, ut scilicet vires corporis reficiantur: ita etiam

¹ Potius Lanfrancus, adv. Ber. cfr. Grat. p. 3. Dist. II, c 48.

duas illis diversas sacramenti species respondere, consentaneum fuit, quæ cibum spirituale significarent, quo mentes sustinentur, et recreantur. Quare a Domino salvatore dictum est: Caro mea, vere est cibus: et sanguis meus, vere est potus.²

Sed diligenter explicandum est, quid Eucharistiæ sacramentum significet; ut fideles sacra mysteria oculis intuentes, simul etiam divinarum rerum contemplatione animum pascant. Tria vero sunt, quæ nobis hoc sacramento indicantur. Primum est Christi domini passio, quæ jam præterit; ipse enim docuit: Hoc facite in meam commemorationem:³ et Apostolus testatus est: Quotiescumque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.⁴ Alterum est divina, et cælestis gratia, quæ præsens ad animam alendam, et conservandam hoc sacramento tribuitur. Quemadmodum enim baptismo in novam vitam gignimur, confirmatione roboramur, ut Satanæ repugnare, et palam Christi nomen profiteri possimus: ita Eucharistiæ sacramento alimur, ac sustentamur. Tertium est, quod futurum prænuntiat, æternæ jucunditatis, et gloriæ fructus, quem in cælesti patria ex Dei promissione capiemus. Hæc igitur tria, quæ instantis, præteriti, et consequentis temporis varietate distingui perspicuum est, sacris mysteriis ita significantur, ut totum sacramentum, quamvis ex diversis speciebus constet, ad singula horum declaranda tanquam ad unius rei significationem referatur.

MATERIA. Sed in primis cognoscenda est a Pastoribus hujus sacramenti materia: tum ut ipsi rite illud possint conficere; tum etiam ut fideles admoneantur, cujus rei symbolum sit, atque ejus rei, quam significat, studio, et desiderio exardescant.

Duplex itaque est hujus sacramenti materia, altera panis ex tritico confectus, de qua primo agetur: de altera postea dicendum erit. Nam, ut docent evangelistæ Matthæus, Marcus, et Lucas, Christus dominus panem in manus accepit, benedixit et fregit, dicens: Hoc est corpus meum.⁴ Apud

¹ Joan. VI. 56.—² Luc. XXII. 19.—³ 1. Cor. XI. 26.—⁴ Matt. XXVI. 26.; Marc. XIV. 22; Luc. XXII. 19.

8. *Tria significat Eucharistia:*

passionem Christi,

cælestem gratiam,

gloriam æternam.

®

9. *Duplex Eucharistiæ materia: panis et vinum.*

Joannem quoque idem Salvator noster seipsum panem appellavit, cum inquit : Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.¹

IO.

Solus panis triticeus vera Eucharistiæ materia.

Cum autem varia sint panis genera : vel quia materia differunt, ut cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus, ceterisque terræ fructibus confectus est; vel quia diversis qualitatibus præditi sunt, (uni enim fermentum additur, alter vero fermenti omnino expers esse potest): quod ad primum attinet, Salvatoris verba ostendunt, panem ex tritico confici oportere; communi enim loquendi consuetudine, cum panis absolute dicitur, panem ex tritico intelligi satis constat. Id etiam veteris testamenti figura declaratur; præceptum enim a Domino fuerat, ut panes propositionis, qui hoc sacramentum significabant, ex simila conficerentur.²

II.

Azymus panis materia apta, non tamen absolute necessaria.

Sed quemadmodum nullus panis, nisi triticeus, apta ad sacramentum materia putandus est; (hoc enim apostolica traditio nos docuit, et Ecclesiæ catholicæ auctoritas firmavit) ita etiam ex iis, quæ Christus dominus gessit, azymum esse debere, facile intelligitur; ipse enim primo azymorum die, quo nihil fermentati domi habere Judæis licebat, hoc sacramentum confecit, atque instituit.³ Quod si quis Joannis evangelistæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia ante festum diem Paschæ acta esse commemorat;⁴ ea ratio facile dissolvi potest. Etenim quem primum azymorum diem ceteri Evangelistæ appellarunt, quod feria quinta vesperi dies festi azymorum inciperent, quo tempore Salvator noster Pascha celebravit; eum ipsum diem Joannes pridie Paschæ fuisse describit; ut qui diei naturalis spatium, quod ab oriente sole inchoatur, in primis notandum existimarit. Quapropter divus etiam Chrysostomus primum azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad vesperam azyma comedenda essent.⁵ Sed azymi panis consecratio quantum conveniat integritati, et mentis munditiæ, quam fideles ad hoc sacramentum afferre debent, ab Apostolo docemur, cum inquit : Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fer-

¹ Joan. VI. 41. — ² Lev. XXIV. 5. — ³ Matth. XXVI. 17.; Marc. XIV. 12.; Luc. XXII. 7. — ⁴ Joan. XIII. 1. — ⁵ In Matt. hom. LXXXI. n. 1.

mento malitiæ et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis.¹ Neque tamen ea qualitas adeo necessaria existimanda est, ut, si illa pani desit, sacramentum confici non possit : utrumque enim panis genus veram, et propriam panis rationem, et nomen habet. Quamquam nemini licet privata auctoritate, vel potius temeritate laudabilem Ecclesiæ suæ ritum immutare, atque eo minus id facere Latinis sacerdotibus permissum est, quibus præterea Pontifices Max. præceperunt, ut ex azymo tantum mysteria conficerent.

Atque hæc de altera hujus sacramenti materia exposuisse satis sit : in quo tamen illud animadvertendum est, quam multa materia ad sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non esse; cum illorum etiam certus numerus definiti nequeat, qui aut possint, aut debeant sacra mysteria percipere.

SUPEREST, ut de altera hujus sacramenti materia et elemento dicatur. Est autem vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aquæ permixtum sit; nam Dominum salvatorem vino in hujus sacramenti institutione usum esse, catholica Ecclesia semper docuit, cum ipse dixerit : Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum.² Quo in loco Chrysostomus, de genimine, inquit, vitis, quæ certe vinum, non aquam produxit.³ Ut tanto ante illorum hæresim, qui aquam solam in hisce mysteriis adhibendam senserunt, convellere videretur.

Aquam vero, Dei Ecclesia vino semper admiscuit; primum, quod id a Christo domino factum esse, et Conciliorum auctoritate, et sancti Cypriani testimonio comprobatur :⁴ deinde, quod sanguinis, et aquæ, quæ ex ejus latere exierunt, hac permixtione memoria renovatur. Tum vero aquæ, ut in Apocalypsi legimus, populum designant :⁵ quare aqua vino admista fidelis populi cum Christo capite conjunctionem significat. Atque hoc ex apostolica traditione perpetuo sancta Ecclesia servavit.

Sed quamvis aquæ admiscendæ ita graves rationes sint, ut eam sine mortali peccato prætermittere non liceat; ea

¹ 1. Cor. V. 7. — ² Matth. XXVI. 29.; Marc. XIV. 25. — ³ In Matth. Hom. LXXXII, n. 2. — ⁴ Epist. LXIII. — ⁵ Apocal. XVII. 15.

12.

Vinum vitis altera Eucharistiæ materia.

13.

Aqua vino est admiscenda.

14.

Modicum aquæ est

admiscendum.

tamen si desit, sacramentum constare potest. Illud autem sacerdotibus animadvertendum est, ut, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhibere oportet, sic etiam modicam infundendam esse; nam ecclesiasticorum scriptorum sententia, et iudicio, aqua illa in vinum convertitur; quare de eo Honorius Pontifex ita scribit: Perniciosus in tuis partibus inolevit abusus, videlicet, quod major quantitas aquæ in sacrificio, quam vini adhibetur; cum secundum consuetudinem rationabilem Ecclesiæ generalis longe plus vini, quam aquæ, adhibendum sit. Hujus igitur sacramenti hæc duo tantum elementa sunt: ac merito pluribus decretis sancitum est, ne quid aliud præter panem, et vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat.

15.

Quam sit conveniens materia Eucharistia.

SED jam videndum est, hæc duo panis, et vini symbola quam apta sint ad eas res declarandas, quarum sacramenta esse credimus, et confitemur.

Primum enim Christum nobis significant, ut vera est hominum vita; ipse enim Dominus ait: Caro mea, vere est cibus: et sanguis meus, vere est potus.² Cum igitur corpus Christi domini vitæ æternæ alimentum illis præbeat, qui ejus sacramentum pure, et sancte suscipiunt; recte iis potissimum rebus conficitur, quibus hæc vita continetur: ut fideles facile possint intelligere, pretiosi corporis, et sanguinis Christi communionem, mentem, animumque saturari.

Nonnihil etiam hæc ipsa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in sacramento corporis, et sanguinis Domini veritatem; nam cum panem, et vinum in humanam carnem et sanguinem vi naturæ quotidie immutari animadvertamus, facilius adduci possumus hac similitudine, ut credamus, panis, et vini substantiam in veram Christi carnem, verumque ejus sanguinem cælesti benedictione converti. Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etsi nulla extrinsecus panis, et vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem, et sanguinem Christi vere transit: ita etiam, tametsi in nobis nihil

¹ Decretal. lib. III, tit. 41, c. 12. — ² Joan. VI. 55.

immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Eucharistiæ sacramento accipimus.

Accedit ad hæc, quod, cum unum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet ea conjunctio, quam panis vini que elementis. Panis enim ex multis granis conficitur, et vinum multitudine racemorum existit: atque ita nos, cum multi simus, hujus divini mysterii vinculo arctissime colligari, et tanquam unum corpus effici declarant.

FORMA. Sequitur nunc, ut de forma, qua ad consecrandum panem uti oporteat, agatur, non quidem ejus rei causa, ut hæc mysteria fidei populo, nisi necessitas cogat, tradantur: (eos enim, qui sacris initiati non sunt, de his erudiri necessarium non est) sed ne, formæ ignorance, in sacramento conficiendo a sacerdotibus turpissime peccetur.

Itaque a sanctis evangelistis, Matthæo et Luca, itemque ab Apostolo docemur, illam esse formam: Hoc est corpus meum; scriptum est enim: Cœnantibus illis accepit Jesus panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et dixit: Accipite, et manducate: Hoc est corpus meum.¹ Quæ quidem consecrationis forma, cum a Christo domino servata sit, ea perpetuo catholica Ecclesia usa est. Prætermittenda sunt hoc loco sanctorum Patrum testimonia, quæ infinitum esset enumerare, et Concilii Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu est; cum præsertim ex illis Salvatoris verbis: Hoc facite in meam commemorationem,² idem liceat cognoscere; nam quod Dominus faciendum præcepit, non solum ad id, quod egerat, sed etiam ad ea, quæ dixerat, referri debet, atque ad verba maxime pertinere intelligendum est, quæ non minus efficiendi, quam significandi causa prolata erant. Sed ratione etiam id facile persuaderi potest; nam forma ea est, qua illud significatur, quod in hoc sacramento efficitur: cum autem hæc verba id, quod fit, significant, ac declarent, hoc est, panis conversionem in verum Domini nostri corpus, sequitur, formam in illis ipsis verbis constituendam esse; in quam sententiam, quod ab Evange-

16.

Forma Eucharistia:

quoad consecrationem panis;

¹ Matth. XXVI. 26.; Marc. XIV. 22.; Luc. XXII. 19.; 1. Cor. XI. 24. —

² Luc. XXII. 19.

lista dictum est, Benedixit, licet accipere. Perinde enim videtur intelligendum, ac si dixisset, accipiens panem, benedixit, dicens : Hoc est corpus meum.¹ Quamvis enim Evangelista verba illa, Accipite, et comedite, præposuerit : illis tamen non materiæ consecrationem, sed usum tantummodo significari, perspicuum est; quare a sacerdote quidem omnino proferri debent, sed ad sacramentum conficiendum necessaria non sunt : quemadmodum etiam profertur conjunctio illa, enim, in corporis et sanguinis consecratione : aliter enim fiet, ut, si hoc sacramentum nemini administrandum sit, confici non oporteat, aut non possit quidem; cum tamen dubitare non liceat, quin sacerdos, prolatis ex more, atque instituto sanctæ Ecclesiæ verbis Domini, aptam panis materiam vere consecret; quamvis deinde contingat, ut nulli unquam sacra Eucharistia administretur.

17.
quoad
consecra-
tionem
vini :

JAM vero, quod ad vini, quæ est altera hujus sacramenti materia, consecrationem attinet, ob eandem causam, quam supra commemoravimus, opus est, ut sacerdos formam cognitam, et perspectam habeat.

Eam igitur his verbis comprehendere, certo credendum est :² Hic est calix sanguinis mei, novi et æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Ex quibus verbis plura quidem a sacris scripturis colliguntur : quædam vero in Ecclesia ex apostolica traditione conservata sunt; nam quod dicitur : Hic est calix, a D. Luca, et ab Apostolo scriptum est;³ quod vero sequitur : Sanguinis mei, vel sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum, partim a D. Luca, partim a D. Matthæo dictum est.⁴ Verba autem illa, Æterni, et, Mysterium fidei, sancta traditio, catholicæ veritatis interpres et custos, nos docuit. Verum de hac forma nemo dubitare poterit, si, quod antea dictum est de forma consecrationis, quæ ad panis elementum adhibetur, hoc etiam loco attendatur; constat enim, iis verbis, quæ vini substantiam in sanguinem Domini converti significant, hu-

¹ Matth. XXVI. 26. — ² Decretal. I. III. tit. 41 c. 6. — ³ Luc. XXII. 20; I. Cor. XI. 25. — ⁴ Luc. XXII. 20; Matth. XXVI. 28.

jus elementi formam contineri. Quare cum verba illa hoc aperte declarent, perspicuum est, aliam formam constituendam non esse. Exprimunt autem præterea quosdam effusi sanguinis in passione Domini admirabiles fructus, qui ad hoc sacramentum maxime pertinent. Unus est, aditus ad æternam hæreditatem, quæ novi, atque æterni testamenti jure ad nos venit. Alter est, aditus ad justitiam per mysterium fidei : Jesum enim per fidem in sanguinem ejus propitiatorem Deus proposuit, ut ipse sit justus, et justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.¹ Tertius est, remissio peccatorum.

Quoniam vero hæc ipsa consecrationis verba plena mysteriorum sunt, aptissimeque ad rem conveniunt, diligentius perpendere ea oportet. Quod vero dicitur : Hic est calix sanguinis mei, sic intelligendum est : Hic est sanguis meus, qui hoc calice continetur. Recte autem, et apposite, dum sanguis hic, ut est fidelium potus, consecratur, calicis mentio facienda est; neque enim sanguis hujusmodi potionem satis significare videretur, nisi vase aliquo exceptus esset. Sequitur deinde : Novi testamenti; quod quidem ob eam rem additum est, ut intelligeremus Christi domini sanguinem non figura, quemadmodum in veteri testamento fiebat, (de eo enim apud Apostolum ad Hebræos legimus,² sine sanguine testamentum dedicatum non esse) sed vere et re ipsa hominibus tradi, quod ad novum testamentum pertinet. Quare Apostolus inquit : Ideo novi testamenti mediator est Christus, ut morte intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis.³ Verbum vero, Æterni, ad hæreditatem æternam, quæ Christi domini, æterni testatoris, morte ad nos jure pervenit, referendum est. Quod jungitur, Mysterium fidei, non rei veritatem excludit, sed quod occulte latet, atque ab oculorum sensu remotissimum est, certa fide credendum esse significat. Diversa vero hisce verbis sententiæ hoc loco subjecta est ab ea, quam habent, cum baptismo etiam tribuuntur; nam quod sanguinem Christi, sub vini specie latentem, fide cernimus, mysterium fidei dicitur; at baptismus, quoniam universam christianæ fidei professionem complectitur, a nobis fidei sacramentum, a Græcis

18.

verba
consecra-
tionis vi-
ni expli-
cantur.

¹ Rom. III. 25. — ² Hebr. IX. 18. — ³ Heb. IX. 15.

mysterium jure appellatur. Quamquam alia etiam ratione sanguinem Domini, fidei mysterium dicimus, quod scilicet in eo maxime plurimum difficultatis, et negotii humana ratio experiatur, cum nobis fides credendum proponit Christum dominum, verum Dei filium, simulque Deum et hominem mortem pro nobis pertulisse : quæ quidem mors sanguinis sacramento designatur. Quapropter apposite hoc loco potius, quam in consecratione corporis, passio Dominica commemoratur, his verbis : Qui effundetur in remissionem peccatorum. Sanguis enim, separatim consecratus, ad passionem Domini et mortem, et passionis genus ante omnium oculos ponendum majorem vim, et momentum habet. Sed verba illa, quæ adduntur : Pro vobis, et pro multis, a Matthæo et Luca,¹ singula a singulis sumpta sunt, quæ tamen sancta Ecclesia, spiritu Dei instructa, simul conjunxit; pertinent autem ad passionis fructum, atque utilitatem declarandam; nam si ejus virtutem inspiciamus, pro omnium salute sanguinem a Salvatore effusum esse fatendum erit : si vero fructum, quem ex eo homines perceperint, cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantum eam utilitatem pervenire, facile intelligemus. Cum igitur, Pro vobis, dixit, vel eos, qui aderant, vel delectos ex Judæorum populo, quales erant discipuli, excepto Juda, quibuscum loquebatur, significavit. Cum autem addidit, Pro multis, reliquos electos ex Judæis, aut Gentibus intelligi voluit. Recte ergo factum est, ut, pro universis, non diceretur; cum hoc loco tantummodo de fructibus passionis sermo esset, quæ salutis fructum delectis solum attulit. Atque huc spectant verba illa Apostoli : Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.² Et quod Dominus apud Joannem inquit : Ego pro eis rogo : non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt.³ Plurima alia in hujus consecrationis verbis latent mysteria, quæ Pastores assidua rerum divinarum meditatione, et studio ipsi per se, juvante Domino, facile assequuntur.

19.
*Fide non
sensu de
Euchari-*

SED jam ad earum rerum **explicationem** oratio revertatur, quæ ut a fidelibus ignorentur, nullo modo committendum est. Ac quoniam Apostolus admonet, gravissimum scelus

¹ Matth. XXVI. 28.; Luc. XXII. 20. — ² Hebr. IX. 28. — ³ Joan. XVII. 9.

admitti ab iis qui non judicant corpus Domini; hoc in primis doceant Pastores, animum atque rationem a sensibus omni studio avocandam esse. Si enim fideles ea tantum in hoc sacramento contineri sibi persuaserint, quæ sensibus percipiunt; in summam impietatem adducantur necesse est, cum nihil aliud, præter panis, ac vini speciem, oculis, tactu, odoratu, gustu sentientes, panem tantummodo, ac vinum in sacramento esse judicaverint. Curandum igitur est, ut fidelium mentes, quam maxime fieri potest, a sensuum judicio abstrahantur, atque ad immensam Dei virtutem, et potentiam contemplandam excitentur.

Tria enim sunt maxime admiranda, atque suspicienda, quæ in hoc sacramento verbis consecrationis effici, fides catholica sine ulla dubitatione credit, ac confitetur. Primum est, verum Christi domini corpus, illud idem, quod natum ex Virgine, in cælis sedet ad dexteram Patris, hoc sacramento contineri. Alterum est, nullam in eo elementorum substantiam remanere; quamvis nihil magis a sensibus alienum, et remotum videri possit. Tertium est, quod ex utroque facile colligitur, etsi verba consecrationis id maxime expriment, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut aliis sensibus percipiuntur, sine ulla re subjecta esse, mira quadam, atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem, et vini accidentia omnia licet videre, quæ tamen nulli substantiæ inhaerent, sed per ipsa constant : cum panis, et vini substantia in ipsum Domini corpus ita mutetur, ut panis, et vini substantia omnino esse desinat.

PRÆSENTIA REALIS. Verum, ut prius de primo agatur, contentur Pastores explicare, quam perspicua, et clara sint Salvatoris nostri verba, quæ corporis ejus veritatem in sacramento demonstrant; nam cum inquit : Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus : nemo, qui modo sanæ mentis sit, ignorare potest, quid nobis intelligendum sit; præsertim cum de humana natura sermo habeatur, quam in Christo vere fuisse, catholica fides dubitare neminem patitur : ut vir sanctissimus, atque doctissimus Hilarius præclare scripseri de veritate carnis et sanguinis Christi, cum ex ipsius Domi

¹ I. Cor. XI. 29.

*stia judi-
candum.*

20.
*Tria dis-
tinguen-
da :*

*præsentia
realis,*

*transub-
stantia-
tio,
species.*

21.
*Corpus
Christi
verum
existere
in Eucha-
ristia pro-
batur tum
ex Scri-
pturis*

ni professione, et fide nostra, caro ejus vere sit cibus, relictum non esse ambigendi locum.¹ Verum alter præterea locus a Pastoribus enucleandus est, ex quo aperte licet cognoscere, verum Domini corpus, et sanguinem in Eucharistia contineri. Nam Apostolus, posteaquam commemoravit panem, et vinum a Domino consecratum, et sacra mysteria apostolis suis administrata esse, subjungit: Probet autem se ipsum homo; et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini.² Quod si, ut hæretici dicunt, nihil aliud in sacramento venerandum esset præter memoriam et signum passionis Christi, quid opus erat tam gravibus verbis fideles hortari, ut se ipsos probarent? Gravi enim illa, judicii, voce declaravit Apostolus, nefarium aliquod scelus ab eo admitti, qui impure sumens corpus Domini, quod in Eucharistia occulte latet, ab alio ciborum genere non distinguit; quod etiam supra in eadem epistola uberius explicavit Apostolus his verbis: Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?³ Quæ quidem verba veram corporis, et sanguinis Christi domini substantiam demonstrant.

22. Hæc igitur scripturæ loca Pastoribus explicanda erunt, etque in primis docendum, nihil in eis dubii, aut incerti relictum esse; præsertim cum hæc Ecclesiæ Dei sacrosancta auctoritas interpretata sit: ad cujus sententiæ cognitionem duplici via, et ratione possumus pervenire.

Prima est, cum Patres, qui ab initio Ecclesiæ, atque omni deinceps ætate floruerunt, et ecclesiasticæ doctrinæ optimi testes sunt, consulimus; hi vero summo consensu omnes hujus dogmatis veritatem apertissime tradiderunt. Quorum singula testimonia afferre, quoniam operosi laboris esset, satis erit pauca notare, vel indicare potius, ex quibus judicium de ceteris facile fieri poterit. Primus igitur D. Ambrosius fidem suam proferat, qui in libro de iis, qui initiantur mysteriis, testatus est, verum Christi corpus in hoc sacramento sumi, sicut verum ex Virgine sumptum est, idque

¹ S. Hil. de Trinitate, lib. VIII. n. 14. — ² 1. Cor. XI. 28. — ³ 1. Cor. X. 16.

certissima fide tenendum esse;¹ et alio loco docet, ante consecrationem panem ibi esse, post consecrationem autem carnem Christi.² Accedat alter testis D. Chrysostomus, non minoris fidei, et gravitatis: qui quidem cum multis aliis in locis hanc ipsam veritatem profitetur, et docet: tum vero præcipue homilia 60. de iis, qui sacra mysteria impure sumunt: 3 itemque homilia 44. et 45. in sanctum Joannem;⁴ inquit enim: Pareamus Deo, neque contradicamus; licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur adversari, quod dicitur: Ipsius enim sermo infallibilis est, sensus noster facile seducitur. His vero omni ex parte consentiunt, quæ D. Augustinus, acerrimus catholicæ fidei propugnator, semper docuit, atque in primis titulum Psalmi 33. exponens; scribit enim: Portare se in manibus suis, homini impossibile est, solique Christo convenire potest; ferebatur enim ille in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est corpus meum.⁵ Ac Cyrillus (prætereo Justinum et Irenæum) adeo aperte libro 4. in Joannem, veram Domini carnem in hoc sacramento esse affirmat, ut ejus verba nullis possint fallacibus, et captiosis interpretationibus obscurari. Quod si Pastores alia etiam Patrum testimonia requirant, facile erit sanctos Dionysium, Hilarium, Hieronymum, Damascenum addere, innumerabilesque alios, quorum de hac re gravissimas sententias, doctorum, et piorum hominum industria, et labore, in unum congestas passim legimus.

Altera restat via, qua sanctæ Ecclesiæ judicium in iis, quæ ad fidem pertinent, investigare liceat, contrariæ scilicet doctrinæ, et opinionis damnatio. At vero constat, semper corporis Christi veritatem in sancto Eucharistiæ sacramento, ita per universam Ecclesiam diffusam, et disseminatam esse, et consentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, ut, cum ante quingentos annos Berengarius id negare ausus esset, ibique signum tantummodo esse assereret, statim in Vercellensi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate convocatum fuerat, omnium sententiis condemnatus, ipse hæresim suam anathemati addiderit; qui postea cum ad eandem im-

23.
et pro-
scriptione
errorum.

¹ De myst. c. IX. — ² De Sac. IV. 4. — ³ S. Chrys. hom. 60 ad pop. Ant. compilata ex 82. in Matth. — ⁴ Nunc 45 et 46. — ⁵ In Psal. XXXIII. serm. 1. n. 10.

pietatis insaniam rediisset, tribus aliis Conciliis, Turonensi et duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II, alterum Gregorius VII. Pontif. Max. convocarunt, damnatus est. Eam postea sententiam Innocentius III. in Concilio Lateranensi magno confirmavit : ac deinceps a Florentina,¹ et Tridentina Sydonis ejusdem veritatis fides apertius declarata, ac stabilita est.

24. Hæc igitur si Pastores diligenter exposuerint, (ut nihil dicamus de iis, qui erroribus obcæcati nihil magis, quam veritatis lucem oderunt) et infirmos confirmare, et piorum mentes summa quadam lætitia, et voluptate afficere poterunt; cum præsertim fidelibus dubitare non liceat, quin inter ceteros fidei articulos hujus etiam dogmatis fides comprehendatur; nam cum Dei summam omnium rerum potestatem credunt, et confitentur; credant etiam necesse est, potestatem non defuisse maximi hujus operis efficiendi, quod in Eucharistiæ sacramento admiramur, et colimus. Deinde cum credunt sanctam Ecclesiam catholicam; necessario sequitur, ut simul credant eam esse, quam explicavimus, hujus sacramenti veritatem.

25. SED nihil est profecto, quod ad piorum jucunditatem, et fructum addi possit, cum hujus altissimi sacramenti dignitatem contemplantur. Primum enim intelligunt, quanta sit Evangelicæ legis perfectio, cui datum est, id re ipsa habere, quod signis tantum, et figuris Moysaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare divinitus dictum est a Dionysio, Ecclesiam nostram mediam esse inter Synagogam, et supremam Hierusalem, ac propterea utriusque participem.² Ac profecto satis mirari fideles numquam poterunt sanctæ Ecclesiæ perfectionem, ejusque gloriæ altitudinem, cum inter eam, et cælestem beatitudinem unus tantum gradus interesse videatur. Hoc enim nobis cum cælitibus commune est, ut utriusque Christum Deum et hominem præsentem habeamus: sed, quo uno gradu ab eis distamus, illi præsentem beatam visionem perfruuntur; nos præsentem, et tamen ab oculorum sensu remotum, sacrorum mysteriorum admirabili integumento se occultantem, firma et constanti fide veneramus.

Ecclesiæ dignitas ob Eucharistiæ sacramentum.

¹ 1. Dec. pro Arm. — ² De Eccl. Hier. c. V. p. 1.

Præterea, fideles hoc sacramento Christi salvatoris nostri perfectissimam charitatem experiuntur; ejus enim bonitatem maxime decuit, naturam, quam a nobis sumpserat, a nobis numquam subtrahere : sed, quantum fieri posset, esse versarique nobiscum velle, ut illud omni tempore vere, et proprie dictum, videretur : Deliciæ meæ, esse cum filiis hominum.¹

JAM vero hoc loco a Pastoribus explicandum est, non solum verum Christi corpus, et quidquid ad veram corporis rationem pertinet, veluti ossa, et nervos : sed etiam totum Christum in hoc sacramento contineri. Docere autem oportet, Christum, nomen esse Dei et hominis, unius scilicet personæ, in quo divina, et humana natura conjuncta sit; quare utramque substantiam, et quæ utriusque substantiæ consequentia sunt, divinitatem, et totam humanam naturam, quæ ex anima et omnibus corporis partibus, et sanguine etiam constat, complectitur : quæ omnia in sacramento esse credendum est. Nam cum in cælo tota humanitas divinitati in una persona et hypostasi conjuncta sit; nefas est suspicari, corpus, quod in sacramento inest, ab eadem divinitate sejunctum esse.

In quo tamen Pastores animadvertant necesse est, non omnia eadem ratione, aut virtute in hoc sacramento contineri. Quædam enim sunt, quæ ex vi, et efficientia consecrationis in sacramento esse dicimus; nam cum verba illa efficiant quidquid significant, id esse in sacramento ex vi sacramenti divinarum rerum scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur; ita si contingeret, ut aliquid ab aliis rebus omnino sejunctum esset, id solum, quod forma significaret, in sacramento esse, cetera non item esse docuerunt. Quædam vero in sacramento continentur, quod illis rebus conjuncta sint, quæ forma exprimentur; nam cum forma, quæ ad panem consecrandum adhibetur, corpus Domini significet; cum dicitur : Hoc est corpus meum, ipsum Christi domini corpus ex vi sacramenti in Eucharistia erit. At quia corpori sanguis, anima, et divinitas jungitur, hæc quoque in sacramento erunt omnia, non quidem ex

26.

Totus Christus ut Deus homo in Eucharistia præsens.

27.

Non omnia eodem modo esse incipiunt in Eucharistia :

®

alia vi verborum;

alia per concomitantiam.

¹ Proverb. VIII. 31.

consecrationis virtute, sed ut ea, quæ corpori conjuncta sunt. Atque hæc ex concomitantia in sacramento esse dicuntur : qua ratione totum Christum in sacramento esse perspicuum est; si enim duo aliqua inter se re ipsa conjungantur, ubi unum sit, ibi alterum etiam esse necesse est. Sequitur itaque, totum Christum usque adeo tam in panis, quam in vini specie contineri, ut, quemadmodum in panis specie non corpus modo, sed etiam sanguis, et totus Christus vere inest, sic contra in vini specie non solum sanguis, sed corpus, et totus Christus vere insit.

28.

Cur duplex consecratio.

SED quamquam hæc ita se habere, omnibus fidelibus certum, et persuasissimum esse debet; optimo tamen jure institutum est, ut separatim duæ consecrationes fierent. Primo enim, ut passio Domini, in qua sanguis a corpore divisus est, magis referatur : cujus rei causa in consecratione sanguinem effusum esse meminimus. Deinde maxime consentaneum fuit, ut, quoniam sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tamquam cibus et potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est.

29.

Christus totus in qualibet particula.

NEQUE vero illud prætermittendum, non solum in utraque specie, sed in quavis utriusque speciei particula totum Christum contineri; sic enim Augustinus scriptum reliquit: Singuli accipiunt Christum dominum, et in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis : atque id præterea ex evangelistis facile colligi potest. Neque enim credendum est, singula panis frusta propria verborum forma a Domino consecrata esse, sed eadem simul omnem panem, qui ad sacra mysteria conficienda, atque apostolis distribuenda satis futurus esset; id quod de calice factum esse apparet, cum ipse dixit : Accipite, et dividite inter vos.¹

Quæ hæcenus explicata sunt, eo pertinent, ut ostendant Pastores, verum Christi corpus, et sanguinem in Eucharistiæ sacramento contineri.

¹ Ap. Grat. p. 3. dist. II. c. 77. Miss. Amb. et Sac. Greg. præf. Dom. 5. post Epiph. — ² Luc. XXII. 17.

TRANSSUBSTANTIATIO. Nunc, quod alterum erat propositum, docebunt etiam panis et vini substantiam in sacramento post consecrationem non remanere. Hoc vero quamvis maximam admirationem merito habere possit, tamen cum eo, quod prius demonstratum est, necessario jungitur.

Etenim si est verum Christi corpus sub panis, et vini specie post consecrationem; omnino necesse est, cum ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipsum conversione factum esse. At vero fieri non posse constat, ut corpus Christi in sacramento sit, quod ex uno in alium locum venerit; ita enim fieret, ut a cæli sedibus abesset, quoniam nihil movetur, nisi locum deserat, a quo movetur. Creari autem corpus Christi minus credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest; relinquatur ergo, ut in sacramento sit corpus Domini, quod panis in ipsum convertatur. Quare nulla panis substantia remaneat, necesse est. Hac ratione adducti Patres et majores nostri, in Conciliis Lateranensi magno, et Florentino, hujus articuli veritatem apertis decretis confirmarunt; a Tridentina vero Synodo explicatius ita definitum est : Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ sacramento remanere substantiam panis et vini, una cum corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi, anathema sit.

Hæc vero ex testimoniis scripturarum facile fuit colligere; primum, quod in ejus sacramenti institutione ipse Dominus dixit : Hoc est corpus meum; vocis enim, hoc, ea vis est, ut omnem rei præsentis substantiam demonstret; quod si panis substantia remaneret, nullo modo vere dici videretur : Hoc est corpus meum.¹ Deinde Christus dominus apud Joannem : Panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita; panem videlicet carnem suam vocans. Ac paulo post subjecit : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; et rursus : Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.² Cum ergo tam claris, et perspicuis verbis carnem suam panem, et cibum verum : sanguinem item verum potum no-

¹ Matt. XXVI. 26.; Marc. XIV. 22.; Luc. XXII. 19.; 1. Cor. XI. 24. — ² Joan. VI. 51.

30.

Post consecrationem nec panis nec vini substantiam remanere,

31.

*probatu-
auctorita-
te scriptu-
rarum*

minaverit, satis videtur declarasse, nullam in sacramento substantiam panis, et vini remanere.

32. *et Patrum consensu.* Atque hanc perpetuo sanctorum Patrum consentientem fuisse doctrinam, qui eos evolverit, facile intelliget. D. quidem Ambrosius ita scribit : Tu forte dicis, meus panis est usitatus : sed panis iste, panis est ante verba sacramentorum : ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi;¹ quod quidem ut facilius probare posset, varia deinde affert exempla, et similitudines. Alibi vero, cum verba illa interpretaretur : Omnia quaecumque Dominus voluit, fecit in caelo, et in terra : Licet, inquit, figura panis, et vini videatur, nihil tamen aliud, quam caro Christi, et sanguis post consecrationem credendum est.² Atque eisdem ferè verbis eandem sententiam sanctus Hilarius exponens, docuit, quamvis extrinsecus panis, et vinum videatur, vere tamen corpus, et sanguinem Domini esse.³ Sed moneant Pastores hoc loco, mirandum non esse, si post consecrationem panis etiam vocetur; hoc enim nomine Eucharistia appellari consuevit : tum quia panis speciem habeat; tum quia naturalem alendi, et nutriendi corporis vim, quæ panis propria est, adhuc retineat. Eam autem esse sacram litterarum consuetudinem, ut res ita appellet, cujusmodi esse videantur, satis ostendit, quod in Genesi dictum est, tres viros Abrahæ apparuisse, qui tamen tres angeli erant.⁴ Et duo illi, qui apostolis, ascendente in caelum Christo domino, apparuerunt, cum essent angeli, viri dicuntur.⁵

33. *Panis et vini substantia convertitur in substantiam corporis et sanguinis Domini;* DIFFICILLIMA est omnino hujus mysterii explicatio; sed tamen conabuntur Pastores, iis, qui magis in divinarum rerum cognitione profecerunt, (nam qui adhuc imbecilliores sunt, verendum esset, ne rei magnitudine opprimerentur) conabuntur, inquam, tradere hujus admirabilis conversionis modum : quæ ita fit, ut tota panis substantia divina virtute in totam corporis Christi substantiam, totaque vini substantia in totam sanguinis Christi substantiam, sine ulla Domini nostri mutatione convertatur. Neque enim Christus aut generatur, aut mutatur, aut augetur, sed in sua substantia to-

¹ Auc̄t. lib. de sacr. IV. 4., V. 4. — ² Ap. Grat. p. 3. dist. II. 74. cfr. de myst. IX.; Pasch. Radb. de Corp. et Sang. Dom. c. I. n. 2. — ³ Ap. Gra. p. 3. dist. II. c. 79. et c. 82. — ⁴ Gen. XVIII. 2. — ⁵ Act. I. 10.

tus permanet. Quod mysterium cum D. Ambrosius declararet : Vides, inquit, quam operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, mundus scilicet : quanto magis operatorius est, ut sint, quæ erant, et in aliud commutentur.¹ In quam sententiam alii etiam veteres, et gravissimi Patres scriptum reliquerunt; D. quidem Augustinus : Fideliter fatemur ante consecrationem panem esse, et vinum, quod natura formavit; post consecrationem vero carnem Christi, et sanguinem, quod benedictio consecravit.² Damascenus : Corpus secundum veritatem conjunctum est divinitati, corpus ex sancta Virgine; non quod ipsum corpus assumptum de caelo descendat, sed quod ipse panis et vinum in corpus et sanguinem Christi transmutentur.³

Hujus itaque admirabilis conversio convenienter et proprie a sancta catholica Ecclesia transsubstantiatio est appellata, quemadmodum sacra Tridentina Synodus docuit. Ut enim generatio naturalis, quod forma in ea mutatur, recte, et proprie transformatio dici potest : ita etiam, quod in sacramento Eucharistiæ tota unius rei substantia, in totam alterius rei substantiam transeat, verbum transsubstantiationis recte et sapienter a majoribus nostris inventum est.

Sed illud sæpissime a sanctis Patribus repetitum fideles admonendi sunt, ne curiosius inquirent, quo pacto ea mutatio fieri possit; nec enim percipi a nobis potest, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipsa rerum creatione ejus rei exemplum aliquod habemus. Verum, quid hoc sit, fide cognoscendum est; quo modo fiat, curiosius non inquirendum. Non minorem vero cautionem Pastores adhibeant, oportet, in eo etiam mysterio explicando, quo modo Christi domini corpus, vel in minima panis particula, totum contineatur : vix enim umquam hujusmodi disquisitiones instituendæ erunt : sed tamen, quando Christiana charitas hoc postulaverit, primum quidem meminerint, fidelium animos illa voce præmunire : non erit impossibile apud Deum omne verbum.⁴ Deinde vero doceant, Christum dominum in hoc sacramento, ut in loco, non esse : etenim locus res ipsas consequitur, ut ma-

¹ Auc̄t. lib. de sacr. IV. 4. — ² Ap. Grat. p. 3. dist. II. c. 41. — ³ De fide orth. IV. 13. — ⁴ Luc. I. 37.

34.
hæc conversio Transsubstantiatio dicitur.

35.
De transsubstantiatione curiosius non inquirendum.

gnitudine aliqua præditæ sunt. Christum vero dominum ea ratione in sacramento esse non dicimus, ut magnus, aut parvus est, quod ad quantitatem pertinet, sed ut substantia est. Substantia enim panis in Christi substantiam, non in magnitudinem, aut quantitatem, convertitur. Nemo vero dubitat substantiam æque in parvo, atque in magno spatio contineri; nam et aëris substantia, totaque ejus natura sic in parva, ut in magna aëris parte, itemque tota aquæ natura non minus in urnula, quam in flumine insit, necesse est. Cum igitur panis substantiæ corpus Domini nostri succedat, fateri oportet, ad eundem plane modum in sacramento esse, quo modo panis substantia ante consecrationem. Ea vero utrum sub magna, an sub parva quantitate esset, nihil ad rem omnino pertinebat.

37.
*Accidentia sine
subjecto
constant
in Eucha-
ristia.*

SPECIES. Tertium restat, quod in hoc sacramento maximum atque admirabile videatur: quod quidem, jam duobus aliis explicatis, facilius a Pastoribus tractari posse, existimandum est; panis videlicet, et vini species in hoc sacramento sine aliqua re subjecta constare. Nam cum antea demonstratum sit, corpus Domini et sanguinem vere in sacramento esse, ita ut nulla amplius subsit panis, et vini substantia; quoniam ea accidentia Christi corpori, et sanguini inhære non possunt: relinquitur, ut supra omnem naturæ ordinem ipsa se, nulla alia re nisa, sustentent. Hæc perpetua, et constans fuit catholicæ Ecclesiæ doctrina; quæ etiam facile eorum testimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus antea planum factum est, nullam residere in Eucharistia panis, aut vini substantiam.

38.
*Cur sub
speciebus
panis et
vini
Christus
corpus et
sanguinem
suum tra-
dere vo-
luerit.*

Sed nihil magis fidelium pietati convenit, quam, omissis subtilioribus quæstionibus, hujus admirabilis sacramenti majestatem venerari, et colere; ac deinde in eo summam Dei providentiam suspicere, quod sacrosancta mysteria sub panis et vini specie administranda instituerit; nam cum a communi hominum natura maxime abhorreat humanæ carnis esca, aut sanguinis potione vesci; sapientissime fecit, ut sanctissimum corpus, et sanguis sub earum rerum specie, panis, inquam, et vini, nobis administraretur, quorum quotidiano, et communi alimento maxime delectamur. Adjunctæ vero etiam sunt duæ illæ utilitates: quarum prima est, quod

ab infidelium calumnia liberati sumus; quam facile effugere non possemus, si Dominum sub propria specie comedere videremur: altera est, quod, dum corpus, et sanguinem Domini ita sumimus, ut tamen, quod vere sit, sensibus percipi non possit, hoc ad fidem in animis nostris augendam plurimum valet: quæ quidem, ut S. Gregorii sententia pervulgatum est, ibi non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum.¹ Hæc autem, quæ hætenus exposita sunt, non nisi magna adhibita cautione, pro audientium captu, et temporum necessitate explicanda erunt.

EFFECTUS. Verum, quæ de hujus admirabili sacramenti virtute, et fructibus dici possunt, nullum esse genus fidelium existimandum est, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibus maxime necessaria videri non debeat. Ut enim Eucharistiæ utilitatem fideles intelligant, ob eam potissimum causam, quæ de hoc sacramento tam multis verbis disseruntur, cognoscenda sunt. Sed quoniam immensæ ejus utilitates, et fructus nulla oratione explicari possunt, unus, aut alter locus a Pastoribus tractandus erit, ut ostendant, quanta in sacrosanctis illis mysteriis bonorum omnium copia, et affluentia inclusa sit.

Hoc vero aliqua ex parte ita assequuntur, si, omnium sacramentorum vi, atque natura patefacta, Eucharistiam fonti, cætera rivulis comparaverint; vere enim, ac necessario fons omnium gratiarum dicenda est; cum fontem ipsum cælestium charismatum, et donorum, omniumque sacramentorum auctorem Christum dominum admirabili modo in se contineat; a quo tanquam a fonte ad alia sacramenta, quicquid boni, et perfectionis habent, derivatur. Ex hoc igitur divinæ gratiæ amplissima munera, quæ nobis hoc sacramento impertiuntur, facile colligi poterunt.

Commode etiam fieri videbitur, si panis, et vini natura, quæ hujus sacramenti symbola sunt, perpendatur; nam quos usus corpori panis, et vinum confert, eos omnes animæ salutis, et jucunditati, ac meliori quidem ac perfectiori ratione, Eucharistiæ sacramentum præbet. Neque enim hoc sacramentum in substantiam nostram, ut panis et vinum, mutatur;

39.
*Vis Eu-
charistiæ
mirabilis
et fructus
innume-
ri:*

40.
*omnium
sacramen-
torum
fons est
Eucha-
ristia;*

41.
*quod ci-
bus cor-
pori, illud
Eucha-
ristia spiri-
tui præ-
bet;*

¹S. Greg. Magn. hom. XXVI. in Evang. n. 1.

sed nos quodam modo in ejus naturam convertimur : ut recte illud D. Augustini ad hunc locum transferri possit : Cibus sum grandium ; cresce, et manducabis me : nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ : sed tu mutaberis in me.¹

42. *gratiam Eucharistia confert,*
 Quod si gratia, et veritas per Jesum Christum facta est,² in animam quoque influat, est necesse, cum eum pure, et sancte accipit, qui de se ipso dixit : Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo;³ nam qui pietatis, et religionis studio affecti hoc sacramentum sumunt, nemini dubium esse debet, quin ita filium Dei in se admittant, ut ejus corpori tanquam viva membra inserantur; siquidem scriptum est : Qui manducat me, et ipse vivet propter me. Item : Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.⁴ Quem locum Cyrillus dum interpretatur, inquit : Dei verbum uniens se ipsum propriæ carni, fecit ipsam vivificativam.⁵ Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per sacram ejus carnem, et pretiosum sanguinem, quæ accepimus in benedictione vivificativa in pane et vino.

43. Verum, quod dicitur Eucharistia gratiam tribui, Pastores admoneant, oportet, ita intelligendum non esse, perinde ac necesse non sit, ut qui re ipsa hoc sacramentum utiliter percipiturus est, gratiam antea adeptus fuerit. Constat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ita etiam animæ, quæ spiritu non vivit, sacra mysteria non prodesse; ac propterea panis, et vini speciem habent, ut significetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, sed in vita conservandæ causa instituta esse. Verum hoc ideo dictum est, quoniam prima etiam gratia (qua omnes præditos esse oportet, antequam sacram Eucharistiam ore contingere audeant, ne iudicium sibi manducent, et bibant,) nemini tribuitur, nisi hoc ipsum sacramentum desiderio, et voto percipiant. Est enim omnium sacramentorum finis, et ecclesiasticæ unitatis, ac conjunctionis symbolum : neque extra Ecclesiam consequi gratiam ullus potest.

44. *vitam spiritua- lem auget :*
 Deinde, quoniam uti corpus cibo naturali non conservatur modo, sed etiam augetur, gustusque novam quotidie ex eo voluptatem, et suavitatem percipit : ita etiam sacræ Eucha-

¹ Confess. VII. c. 10. — ² Joan. I. 17. — ³ Joan. VI. 57. — ⁴ Joan. VI. 58. — ⁵ In Joan. (VI, 64.) lib. IV. c. 3.

ristiæ cibus non solum animam sustentat, sed vires illi addit, efficitque ut spiritus divinarum rerum delectatione magis, ac magis commoveatur : ob eam causam fit, ut, gratiam hoc sacramento tribui, recte, et verissime dicatur; jure enim mannæ comparari potest, ex quo omnis saporis suavitas percipiebatur.¹

Remitti vero Eucharistia, et condonari leviora peccata, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari debeat. Quidquid enim cupiditatis ardore anima amisit, dum levi aliqua in re parum offendit, totum id Eucharistia, eas ipsas minores culpas abstergens, restituit : quemadmodum etiam (neque enim a posita similitudine discedendum videtur) quod innati caloris vi quotidie detrahitur, ac deperit, paulatim addi et refici naturali alimento sentimus. Quare merito a D. Ambrosio de hoc cælesti sacramento dictum est : Ipse panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.² Verum hæc de iis peccatis intelligenda sunt, quorum sensu, et delectatione animus non permovetur.

Illa præterea in sacris mysteriis vis est, ut nos a criminibus puros, et integros, atque a tentationum impetu incolumes servet, ac tanquam cælesti medicamento animam præparet, ne alicujus mortiferæ perturbationis veneno facile infici, ac corrompi queat. Atque ob eam etiam causam, ut testatur divus Cyprianus,³ cum olim a tyrannis fideles ad tormenta, et cædem propter Christiani nominis confessionem vulgo raperentur; ne illi forte dolorum acerbitate victi in salutari certamine deficerent, vetus in Ecclesia catholica mos fuit, ut eis ab Episcopis Domini corporis, et sanguinis sacramenta præberentur. Sed carnis etiam libidinem cohibet, ac reprimat; dum enim charitatis igne animos magis incendit, concupiscentiæ ardorem restinguat, necesse est.

Postremo, ut uno verbo omnes hujus sacramenti utilitates, et beneficia comprehendantur, dicendum est, sacræ Eucharistiæ summam vim esse ad æternam gloriam comparandam; scriptum est enim : Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam : et ego resuscitabo eum in novissimo die.⁴ Hujus videlicet sacramenti gratia

¹ Sap. XVI. 20. — ² Auc̄. lib. de sacr. V, 4. — ³ Epist. LIV. — ⁴ Joan. VI. 55.

45. *leviora peccata remittit;*

46. *contra adversa roborat.*

47. *Eucharistia viam munit ad æternam gloriam.*

fideles, dum hanc vitam degunt, summa conscientiae pace, et tranquillitate perfruuntur; deinde ejus virtute recreati, non secus atque Elias, qui in subcinericii panis fortitudine ambulavit usque ad montem Dei Horeb,¹ cum ex vita emigrandi tempus advenit, ad aeternam gloriam, et beatitudinem ascendunt.

48. Hæc omnia a Pastoribus latissime explicabuntur, si vel D. Joannis cap. 6. in quo multiplices hujus sacramenti effectus aperiuntur, tractandum sumpserint: vel admiranda Christi domini facta percurrentes ostenderint, cum eos jure ac merito beatissimos fuisse existimamus, in quorum tecta mortalis receptus est, vel qui illius vestis, aut fimbriæ tactu sanitatem recuperarunt, multo nos beatiores, et feliciores esse, in quorum animas immortalis gloria præditus ingredi non gravetur, ut ejus vulnera sanet omnia, eamque amplissimis muneribus ornatam, sibi conjungat.

49. *Triplex modus sumendi Eucharistiam:*
DISPOSITIONES. Verum docendum est, a quibus ingentes illi sacrae Eucharistiae fructus, qui modo commemorati sunt, percipi possint: neque unam tantum esse communicandi rationem; ut fidelis populus discat meliora charismata æmulari. Recte igitur et sapienter majores nostri, ut in Tridentina Synodo legimus, tres hujus Sacramenti sumendi rationes distinxerunt.

sacramentaliter,
 Alii enim sacramentum tantum accipiunt, ut peccatores, qui sacra mysteria impuro ore, et corde accipere non verentur, quos Apostolus ait indigne manducare, et bibere corpus Domini.² De his D. Augustinus ita scribit: Qui non manet in Christo, et in quo non manet Christus, procul dubio non manducat spiritualiter ejus carnem, licet carnaliter et visibiliter premat dentibus sacramenta corporis et sanguinis.³ Qui itaque hoc modo affecti sacra mysteria accipiunt, non solum ex his nullum capiunt fructum, sed, ipso Apostolo teste, judicium sibi manducant et bibunt.⁴ Alii vero spiritu tantummodo Eucharistiam sumere dicuntur: ii sunt, qui desiderio, et voto propositum caelestem illum panem comedunt, fide viva incensi, quæ per dilectionem operatur:⁵ ex quo si

¹ 3. Reg. XIX. 8. — ² 1. Cor. XI. 29. — ³ In Joann. tract. XXVI, 18. — ⁴ 1. Cor. XI. 29. — ⁵ Gal. V. 6.

non omnes, maximos certe utilitatis fructus consequuntur. Alii denique sunt, qui sacramento, et spiritu, sacram Eucharistiam percipiunt; qui, cum ex Apostoli doctrina prius se probaverint,¹ ac veste nuptiali ornati ad divinam hanc mensam accesserint,² ex Eucharistia capiunt uberimos illos, quos antea diximus, fructus. Quare perspicuum est, eos se maximis, et caelestibus bonis privare, qui, cum ad corporis Domini sacramentum etiam sumendum parati esse possint, satis habent spiritu tantum sacram communionem accipere.

sacramentaliter et spiritualiter.

SED jam docendum est, qua ratione præparatos fidelium animos esse oporteat, antequam ad sacramentalem Eucharistiae perceptionem veniant.

50.

Ac primum quidem, ut pateat eam præparationem maxime necessariam esse, Salvatoris nostri exemplum proponendum est. Nam, antequam apostolis pretiosi corporis, et sanguinis sui sacramenta daret, quamvis jam mundi essent, pedes eorum lavit,³ ut declararet omnem diligentiam adhibendam esse, ne quid nobis ad summam animi integritatem, et innocentiam desit, cum sacra mysteria percepturi sumus. Deinde vero fideles intelligant, quemadmodum si optime affecto, et præparato animo Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis caelestis gratiæ muneribus ornatur: ita contra, si imparatus accipiat, non solum nihil commodi, sed maxima etiam incommoda, et detrimenta eum accipere. Optimis enim rebus, et maxime salutaribus hoc proprium est, ut, si in tempore iis utamur, vehementer prosint; sin alieno tempore adhibeantur, perniciem, et exitium afferant. Quare mirandum non est, ingentia quoque, et præclarissima Dei dona, cum bene constituto animo accipiuntur, ad caelestem gloriam consequendam maximo nobis adjumento esse; at vero, cum iis nos ipsos indignos præbemus, sempiternam mortem afferre. Id vero arcae Domini exemplo comprobatur; arca enim foederis, qua nihil præstantius Israëlitis populus habuit, cui etiam per illam maxima, et innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, a Philisthæis ablata summam illis pestem, et calamitatem cum aeterno dedecore conjunctam importa-

Perceptioni Eucharistiae necessaria præparatio, nempe:

¹ 1. Cor. XI. 28. — ² Matt. XXII. 11. — ³ Joan. XIII. 5.

vit;¹ sic etiam cibi, qui ore accepti in stomachum bene affectum illabuntur, corpora alunt, et sustentant; qui vero in stomachum vitiosis humoribus plenum infundi solent, graves morbos efficiunt.

51.

discernendus cælestis cibus a communi,

PRIMAM itaque illam præparationem fideles adhibeant, ut discernant mensam a mensa, hanc sacram ab aliis profanis, cælestem hunc panem a communi. Atque hoc fit, cum certo credimus præsens esse verum corpus, et sanguinem Domini, quem in cælo angeli adorant, ad cuius nutum columnæ cæli contremiscunt, et pavent, cuius gloria plenum est cælum et terra. Hoc nimirum est dijudicare corpus Domini, quod Apostolus admonuit:² cuius tamen mysterii magnitudinem venerari potius oportet, quam in disputationibus ejus veritatem curiosius perquirere.

reconciliatio cum inimicis facienda:

Altera vero illa præparatio maxime necessaria est, ut unusquisque a se ipso quærat, num pacem cum aliis habeat, num proximos vere atque ex animo diligit: Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo: et tunc veniens offeres munus tuum.³

conscientia scrutanda et a gravibus peccatis eluenda,

Deinde, conscientiam nostram scrutari diligenter debemus, ne forte exitiali aliquo peccato contaminati simus, cuius poenitere necesse sit, ut prius contritionis, et confessionis medicamento illud eluatur. Definitum est enim a sancta Tridentina Synodo, nemini licere, quem mortalis peccati conscientia stimulet, si sacerdotis facultas data sit, antequam se sacramentali confessione purgarit, quantumvis sibi contritus esse videatur, sacram Eucharistiam accipere.⁴

humilis præmittenda de se existimatio.

Præterea, taciti cum animis nostris cogitemus, quam indigni simus, quibus divinum hoc beneficium a Domino tribuatur: quare illud Centurionis, de quo idem ipse Salvator testatus est, se non invenisse tantam fidem in Israël, ex animo dicendum est: Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum.⁵

¹ I. Reg. V. — ² Psalm. XCVI. 7.; Job. XXVI. 11.; Is. VI. 3.; Heb. I. 6.; III. 3. — ³ I. Cor. XI. 19. — ⁴ Matt. V. 24. — ⁵ Sess. XIII. cap. 7 et can. 11. — ⁶ Matt. VIII. 10.

Exquiramus etiam a nobis ipsis, an illud Petri usurpare nobis liceat: Domine tu scis, quia amo te.¹ Meminisse enim oportet, eum, qui sine veste nuptiali in Domini convivio accubuerat, in tenebrosam carcerem coniectum, sempiternis pœnis addictum fuisse.²

videndum an charitate præditi simus;

NEQUE vero animi solum, sed etiam corporis præparatione opus est; nam jejuni ad sacram mensam accedere debemus, ita ut saltem a dimidia antecedentis diei nocte, usque ad illud temporis punctum, quo Eucharistiam accipimus, nihil omnino comederimus, aut biberimus. Postulat etiam tanti sacramenti dignitas, ut, qui matrimonio juncti sunt, aliquot dies a concubitu uxorum abstineant, Davidis exemplo admoniti, qui cum panes propositionis a sacerdote accepturus esset, purum se, et pueros suos ab uxorum consuetudine tres ipsos dies esse professus est.³

52. *jejunium et castitas.*

Hæc fere sunt, quæ maxime observari a fidelibus oportet, ut se ad sacra mysteria utiliter accipienda antea parent; reliqua enim, quæ hac in re providenda esse videantur, ad hæc ipsa capita facile redigi poterunt.

OBLIGATIO. Sed ne forte aliqui segniores ad hoc sacramentum percipiendum reddantur, quod tantam præparationem adhibere grave admodum, et difficile ducant, fideles sæpe admonendi sunt, omnibus eam legem propositam esse, ut sacram Eucharistiam accipiant. Præterea, constitutum est ab Ecclesia, ut, qui semel saltem singulis annis in Pascha non communicaverit, ab Ecclesia arceatur.

53. *Saltem semel in anno quis communicare tenetur.*

Neque tamen fideles hoc satis habeant, se hujus decreti auctoritati obtemperantes semel tantummodo corpus Domini quotannis accipere; verum sæpius iterandam Eucharistiæ communionem existiment. Utrum autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præscribi non potest; verumtamen illa est sancti Augustini norma certissima: Sic vive, ut quotidie possis sumere.⁴ Quare Parochi partes erunt, fideles crebro adhortari, ut, quemadmodum corpori in singulos dies alimentum sub

54. *Ad frequentem usum Eucharistiæ hortandi sunt fideles.*

¹ Joan. XXI. 17. — ² Matth. XXII. 11. — ³ I. Reg. XXI. 5. — ⁴ Serm. LXXXIV, 3 (in app.) cfr. epist. LIV. 3.

ministrare necessarium putant : ita etiam quotidie hoc sacramento alendæ, et nutriendæ animæ curam non abjiciant; neque enim minus spirituali cibo animam, quam naturali corpus, indigere perspicuum est. Vehementer autem proderit hoc loco repetere maxima illa, et divina beneficia, quæ, ut antea demonstratum est, ex Eucharistiæ sacramentali communionem consequimur; illa etiam figura erit addenda, quod singulis diebus corporis vires manna reficere oportebat;¹ itemque sanctorum Patrum auctoritates, quæ frequentem hujus sacramenti perceptionem magnopere commendant. Neque enim unius sancti patris Augustini ea fuit sententia : Quotidie peccas : quotidie sume;² sed, si quis diligenter attenderit, eundem omnium Patrum, qui de hac re scripserunt, sensum fuisse, facile comperiet.

55.

*Varia
communio-
nis di-
sciplina.*

Ac tempus quidem olim fuisse, cum fideles quotidie Eucharistiam acciperent, ex apostolorum actis intelligimus;³ omnes enim, qui tunc Christianam fidem profitebantur, vera et sincera charitate ita ardebant, ut, cum sine intermissione orationibus, et aliis pietatis officiis vacarent, quotidie ad sacra Domini corporis mysteria sumenda parati invenirentur. Eam postea consuetudinem, quæ intermittere videbatur, Anacletus sanctissimus martyr, et Pontifex aliqua ex parte renovavit : præcepit enim, ut ministri, qui Missæ sacrificio interessent, communicarent : quod ab Apostolis constitutum esse affirmaret.⁴ Diu etiam in Ecclesia ille mos fuit, ut sacerdos, peracto sacrificio, cum Eucharistiam sumpsisset, ad populum, qui aderat, conversus, iis verbis ad sacram mensam fideles invitaret : Venite, fratres, ad communionem; tunc qui parati erant, summa cum religione sacrosancta mysteria sumebant. Sed cum deinde charitas, et pietatis studium adeo refrixisset, ut raro admodum ad communionem fideles accederent, sancitum est a Fabiano Pontifice,⁵ ut ter quotannis, Natali Domini, et Resurrectione, et Pentecoste omnes Eucharistiam sumerent; id quod postea a multis Conciliis, præsertim vero ab Agathensi primo confirmatum est.⁶ Ad extremum, cum eo res adducta esset, ut non modo sancta illa et salutaris præceptio non servaretur, sed in plures etiam

¹ Exod. XVI. — ² Serm. LXXXIV, 3 (in app.) epist. LIV, 3 — ³ Act. II, 42, 46.

⁴ Ap. Grat. p. 3 dist. II, c. 10. — ⁵ Ap. Grat. p. 3 dist. II, c. 16. — ⁶ Can. 16.

annos sacræ Eucharistiæ communicatio differretur, decretum est in Lateranensi Concilio, ut semel ad minus singulis annis in Pascha fideles omnes sacrum Domini corpus acciperent; qui vero id facere neglexissent, Ecclesiæ aditu prohiberentur.⁷

56.

*Ante
usum ra-
tionis
communi-
care jam
non licet.*

VERUM quamvis hæc lex, Dei et Ecclesiæ auctoritate sancita, ad omnes fideles pertineat, docendum est tamen eos excipi, qui nondum rationis usum propter ætatis imbecillitatem habent : hi enim neque sacram Eucharistiam a profano et communi pane sciunt discernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi, et religionem afferre possunt; atque id etiam a Christi domini institutione alienissimum videtur; inquit enim : Accipite, et comedite :¹ infantes autem idoneos non esse, qui accipiant, et comedant, satis constat. Vetus quidem illa fuit in quibusdam locis consuetudo, ut infantibus etiam sacram Eucharistiam præberent : sed tamen tum ob eas causas, quæ ante dictæ sunt, tum ob alias christianæ pietati maxime consentaneas jamdiu ejusdem Ecclesiæ auctoritate id fieri desiit. Qua vero ætate pueris sacra mysteria danda sint, nemo melius constituere poterit, quam pater, et sacerdos, cui illi confitentur peccata; ad illos enim pertinet explorare, et a pueris percunctari, an hujus admirabilis sacramenti cognitionem aliquam acceperint, et gustum habeant.

Amentibus præterea, qui tunc a pietatis sensu alieni sunt, sacramenta dare minime oportet : quamvis, si antequam in insaniam inciderint, piam, et religiosam animi voluntatem præ se tulerunt, licebit eis in fine vitæ ex Concilii Carthaginensis decreto Eucharistiam administrare;² modo vomitionis, vel alterius indignitatis, et incommodi periculum nullum timendum sit.

57.

*Amentibus
quando
danda
Euchari-
stia.*

QUOD vero ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi sanctæ Ecclesiæ lege interdictum esse, ne quis sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, præter sacerdotes, corpus Domini in sacrificio conficientes, sub utraque specie sacram Eucharistiam sumat; nam, ut a Tridentina Synodo explicatum est, quamvis Christus dominus in ultima cœna altissimum hoc sacramentum in panis, et vini speciebus instituerit, et

58.

*Sub utra-
que specie
communi-
care soli
sacerdoti
celebranti
licet.*

¹ Lat. IV, can. 21. — ² Matt. XXVI, 26. — ³ Conc. Carth. IV, 76.

apostolis tradiderit : ex eo tamen non efficitur, hanc legem a Domino salvatore constitutam esse, ut omnibus fidelibus sacra mysteria sub utraque specie administranda sint. Et enim idem Dominus noster, cum de hoc sacramento loqueretur, alterius tantum speciei sæpius meminit, ut cum inquit : Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; et Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita : et, Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.¹

59. Multis vero, et iis quidem gravissimis rationibus adductam esse Ecclesiam patet, ut hanc potissimum sub altera specie communicandi consuetudinem non solum approbaret, sed etiam decreti auctoritate firmaret.

Cur laicis utriusque speciei usus non concedatur.

Primum enim maxime cavendum erat, ne sanguis Domini in terram funderetur : quod quidem facile vitari posse non videbatur, si in magna populi multitudine eum ministrare oportuisset. Præterea, cum sacra Eucharistia ægrotis præsto esse debeat, magnopere timendum erat, ne si diutius vini species asservaretur, coaceresceret. Permulti præterea sunt, qui vini saporem, ac ne odorem quidem perferre ullo modo possint. Quare ne, quod spiritualis salutis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissime sancitum est ab Ecclesia, ut panis tantummodo speciem fideles acciperent. Accedit ad alias rationes, quod in pluribus provinciis summa vini penuria laboratur; neque id aliunde sine maximis impensis, ac nonnisi longissimis, et difficillimis itineribus, conveyi potest. Deinde, quod maxime omnium ad rem pertinet, convellenda erat eorum hæresis, qui negabant sub utraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum exsanguie sub panis, sanguinem autem sub vini specie contineri asserebant. Ut igitur fidei catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, sapientissimo consilio alterius speciei, hoc est panis, communicatio inducta est. Sunt et aliæ rationes ab iis collectæ, qui de hoc argumento disserunt; quæ, si opus esse videbitur, a Parochis afferri poterunt.

60. *Minister sacramenti*

MINISTER. Jam de ministro, quamvis id a nemine fere ignorari possit, agendum est, ne quid prætermissum sit, quod ad hujus sacramenti doctrinam pertinere videatur; itaque

¹Joan. VI. 51.

tradendum est, solis sacerdotibus potestatem datam esse, ut sacram Eucharistiam conficiant, ac fidelibus distribuant. Eum autem morem in Ecclesia semper servatum esse, ut fidelis populus a sacerdotibus sacramenta acciperet, sacerdotes autem sacra facientes ipsi se communicarent, sancta Tridentina Synodus explicavit; ostenditque hanc consuetudinem tanquam ab apostolica traditione profectam, religiose retinendam esse; cum præsertim hujus rei illustre nobis exemplum Christus dominus reliquerit, qui sanctissimum corpus suum consecravit, et apostolis suis manibus porrexit.²

Eucharistia solus sacerdos.

Verum, ut quacumque ratione tanti sacramenti dignitati consuleretur, non modo ejus administrandi potestas solis sacerdotibus data est, sed lege etiam Ecclesia vetuit, ne quis, nisi consecratus esset, sacra vasa, lintea, et alia instrumenta, quæ ad illius confectionem necessaria sunt, tractare, aut tangere auderet; modo gravis aliqua necessitas non incideret. Ex quo tum sacerdotes ipsi, tum reliqui fideles intelligere possunt, quanta religione, et sanctitate præditos esse oporteat, qui ad Eucharistiam vel consecrandam, vel administrandam, vel sumendam accedunt.

61.

Vasa et lintea sacra tangere laicis prohibitum.

Quamquam, quod antea de ceteris sacramentis dictum est, ea non minus per improbos administrari, si, quæ ad illorum perfectam rationem attinent, rite servantur, idem valet in Eucharistiæ sacramento; neque enim hæc omnia ministrorum merito niti, sed Christi domini virtute, et potestate geri credendum est.

62.

Improbis ministris sanctitatem Eucharistie non minuit.

Hæc sunt, quæ de Eucharistia, ut sacramentum est, explicanda erunt.

SACRIFICIUM. Nunc, quod restat dicendum, ut sacrificium est, explanare oportet; ut intelligant Parochi quæ potissimum de hoc mysterio, quemadmodum sancta Synodus decrevit, dominicis et festis diebus fidei populo tradere debeant.³ Etenim hoc sacramentum non solum thesaurus est cælestium divitiarum; quo si bene utamur, Dei gratiam nobis conciliamus, et amorem : sed in eo præcipua quædam ratio inest, qua ei pro immensis in nos collatis beneficiis ali-

² Sess. XIII. cap. 8 et can. 10. — ³ Matth. XXVI. 26.; Marc. XIV. 22. — ³ Sess. XXII. Cap. 8.

quam gratiam referre possimus. At vero hæc victima si rite, et legitime immoletur, quam grata et accepta Deo sit, ex hoc colligitur. Si enim veteris legis sacrificia, (de quibus scriptum est: Sacrificium et oblationem noluit: et iterum: Si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis): ita placuerunt Domino, ut scriptura Deum odoratum esse odorem suavitatis, id est, grata ei et accepta fuisse, testetur: quid nobis sperandum de eo sacrificio, in quo ille ipse immolatur, atque offertur, de quo cælestis vox bis audita est: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.⁴ Hoc igitur mysterium Parochi diligenter exponant, ut cum fideles ad rem divinam convenerint, attente, et religiose sacra illa, in quibus intersunt, meditari discant.

64.

Duabus de causis instituta est Eucharistia.

IN primis autem docebunt, Eucharistiam duabus de causis a Christo domino institutam esse; altera est, ut cæleste animæ nostræ alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri, et conservare possemus: altera, ut Ecclesia perpetuum sacrificium haberet, quo peccata nostra expiarentur, et cælestis pater, sceleribus nostris sæpe graviter offensus, ab ira ad misericordiam, a justæ animadversionis severitate ad clementiam traderetur. Hujus rei figuram, et similitudinem in agno Paschali licet animadvertere, qui ut sacrificium et sacramentum a filiis Israël offerri, et comedi consueverat. Nec vero, cum Salvator noster Deo Patri seipsum in ara crucis oblaturus esset, ullam suæ erga nos immensæ charitatis illustriorem significationem dare potuit, quam cum nobis visibile sacrificium reliquit, quo cruentum illud semel in cruce paulo post immolandum instauraretur, ejusque memoria usque in finem sæculi quotidie summa cum utilitate ab Ecclesia per univsum orbem diffusa coleretur.

65.

Sacrificium inter et Sacramentum differentie.

Differunt autem plurimum inter se hæc duæ rationes: sacramentum enim consecratione perficitur, omnis vero sacrificii vis in eo est, ut offeratur. Quare sacra Eucharistia, dum in pyxide continetur, vel ad ægrotum defertur, sacramenti, non sacrificii rationem habet: deinde etiam, ut sacramentum est, iis, qui divinam Hostiam sumunt, meriti causam affert, et omnes illas utilitates, quæ supra commemoratæ sunt; ut

¹ Psal. XXXIX. 7. — ² Psal. L. 18. — ³ Gen. VIII. 21. — ⁴ Matt. III. 17.

autem sacrificium est, non merendi solum, sed satisfaciendi quoque efficientiam continet; nam ut Christus dominus in passione sua pro nobis meruit, ac satisfecit: sic qui hoc sacrificium offerunt, quo nobiscum communicant, Dominicæ passionis fructus merentur, ac satisfaciunt.

JAM de hujus sacrificii institutione nullum ambigendi locum sancta Tridentina Synodus reliquit: declaravit enim, in extrema cœna a Christo domino institutum esse; simulque anathemate eos damnavit, qui asserant, verum et proprium sacrificium Deo non offerri; aut offerre, nihil aliud esse, quam Christum ad manducandum dari.

Nec vero illud prætermisit, quin diligenter explicaret, uni Deo sacrificium fieri; nam etsi Ecclesia interdum missas in memoriam, et honorem sanctorum celebrare consuevit; non tamen illis sacrificium, sed uni Deo, qui sanctos immortalis gloria coronavit, offerre docuit. Quare nec sacerdos umquam dicere solet: Offero tibi sacrificium, Petre vel Paule; sed, dum uni Deo immolat, gratias illi agit pro beatissimorum martyrum insigni victoria; eorumque patrocinium ita implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.¹

Hæc autem, quæ de hujus sacrificii veritate a catholica Ecclesia tradita sunt, ex Domini verbis accepit; cum extrema illa nocte hæc ipsa sacra mysteria apostolis commendans: Hoc facite, inquit, in meam commemorationem.² Eos enim, quemadmodum a sancta Synodo definitum est, tunc sacerdotes instituit, præcepitque, ut ipsi, et qui eis in sacerdotali munere successuri essent, corpus ejus immolarent, et offerrent; atque id etiam Apostoli verba ad Corinthios scripta satis demonstrant, cum ait: Non potestis calicem Domini bibere, et calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ dæmoniorum.³ Ut enim pro dæmoniorum mensa altare, in quo eis immolabatur, intelligendum est: ita etiam (ut, quod Apostolus proponit, probabili argumentatione concludatur) mensa Domini nihil aliud, nisi altare, in quo sacrificium Domino fiebat, significare potest.

¹ Aug. cont. Faust. lib. XX. c. 21. — ² Luc. XXII. 19.; 1. Cor. XI. 24. — ³ 1. Cor. X. 20.

66.

Sacrificium missæ a quo et quando institutum.

67.

Soli Deo sacrificium offerendum, et non sanctis.

68.

Veritas sacrificii ex scripturis ostenditur.

®

69.
Eucharistia sacrificii figuræ et prophetiæ.

Quod si ex veteri testamento hujus sacrificii figuras, et oracula requiramus: primum quidem de eo Malachias aperitissime vaticinatus est **his** verbis: Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Præterea, hæc hostia tam ante, quam post latam legem, variis sacrificiorum generibus prænunciata est. Etenim bona omnia, quæ iis sacrificiis significabantur, hæc una victima, tamquam omnium perfectio, et absolutio, complexa est. Verumtamen nulla in re ejus imaginem magis expressam licet videre, quam in Melchisedech sacrificio; ipse enim Salvator sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus, et sanguinem suum in extrema cœna sub speciebus panis, et vini Deo Patri obtulit.²

70.
Sacrificium missæ et sacrificium crucis sunt unum et idem.

Unum itaque et idem sacrificium esse fatemur, et haberi debet, quod in missa peragitur, et quod in cruce oblatum est: quemadmodum una est, et eadem hostia, Christus videlicet dominus noster qui seipsum in ara crucis semel tantum modo cruentum immolavit. Neque enim cruenta, et incruenta hostia sunt duæ hostiæ, sed una tantum; cujus sacrificium, postquam Dominus ita præcepit: Hoc facite in meam commemorationem, in Eucharistia quotidie instauratur. Sed unus etiam, atque idem sacerdos est Christus dominus; nam ministri, qui sacrificium faciunt, non suam, sed Christi personam suscipiunt, cum ejus corpus et sanguinem conficiunt; id quod et ipsius consecrationis verbis ostenditur; neque enim sacerdos inquit: Hoc est corpus Christi, sed: Hoc est corpus meum: personam videlicet Christi domini gerens, panis, et vini substantiam in veram ejus corporis, et sanguinis substantiam convertit.

Christus et sacerdotes sunt unus sacerdos.

71.
Missæ est et laudis et propitiationis sacrificium.

QUÆ cum ita sint, sine ulla dubitatione docendum est, id quod etiam sancta Synodus explicavit, sacrosanctum Missæ sacrificium esse non solum laudis, et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii, quod in cruce factum est: sed vere etiam propitiatorium sacrificium, quo

¹ Malach. I. 11. — ² Hebr. VII. 3.

Deus nobis placatus, et propitius redditur. Quare si puro corde, et accensa fide, et intimo nostrorum scelerum dolore affecti hanc sanctissimam Hostiam immolemus, et offeramus; dubitandum non est, quin misericordiam a Domino consecuturi simus, et gratiam in auxilio opportuno; hujus enim victimæ odore ita delectatur Dominus, ut gratiæ, et penitentiae donum nobis impertiens peccata condonet. Quamobrem et solemnissimæ illa Ecclesiæ precatio: Quoties hujus hostiæ commemoratio celebratur, toties opus nostræ salutis exercetur, nimirum uberrimi illi cruentæ hostiæ fructus per hoc incruentum sacrificium ad nos manant.

Deinde vero hujus sacrificii eam vim esse, Parochi docebunt, ut non solum immolanti, et sumenti prosit, sed omnibus etiam fidelibus, sive illi nobiscum in terris vivant, sive jam in Domino mortui, nondum plane expiati sint. Neque enim minus ex apostolorum certissima traditione pro his utiliter offertur, quam pro vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, ac quibusvis calamitatibus, et angustiis. Ex quo facile perspicitur, omnes missas communes censendas esse, ut quæ ad communem omnium fidelium utilitatem, et salutem pertineant.

HABET autem hoc sacrificium multos, eosque maxime insignes, et solemnes ritus, quorum nullus supervacaneus, aut inanis existimandus est: verum omnes eo spectant, ut tanti sacrificii majestas magis eluceat, et salutaribus mysteriis intuendis ad rerum divinarum, quæ in eo sacrificio occultæ sunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil est ut plura dicamus: tum quia hoc argumentum longiorem explicationem postulare videtur, quam propositæ institutioni conveniat; tum quia innumerabiles pene libellos, et commentarios, qui de hac re a piis et doctissimis viris conscripti sunt, sacerdotes in promptu habebunt.

Hactenus igitur satis fuerit, earum rerum, quæ ad Eucharistiam (tum qua sacramentum, tum qua sacrificium fit,) pertinent, potiora capita, juvante Domino, exposuisse.

¹ Dom. IX. post Pent.

72.

Missæ vivis et defunctis fidelibus prodest.

73.

Ceremoniæ.

De Pœnitentiæ Sacramento.

I. QUEMADMODUM humanæ naturæ fragilitas, et imbecillitas omnibus nota est, eamque in se ipso quisque facile experitur; ita, quantam habeat necessitatem pœnitentiæ sacramentum, ignorare nemo potest. Quod si diligentiam, quæ a Patro archis in unoquoque argumento adhibenda est, ex rei, quam tractant, magnitudine, et pondere metiri oportet: omnino fatebimur, eos numquam in hujus loci explicatione adeo diligentes futuros esse, ut satis videri possit: quin etiam de hoc sacramento, quam de baptismo, eo accuratius agendum est, quod baptismus semel tantum administratur, nec iterari potest; pœnitentiæ vero toties locus datur, ejusque repetendæ toties necessitas imposita est, quoties post baptismum peccare contingat; ita enim a Tridentina Synodo dictum est, sacramentum pœnitentiæ non secus lapsis post baptismum, ac baptismum nondum regeneratis, ad salutem necessarium esse: ¹ vulgataque illa sancti Hieronymi sententia ab omnibus, qui deinceps res sacras tradiderunt, magnopere comprobatur, pœnitentiam esse secundam tabulam. ² Ut enim, confracta navi, unum vitæ servandæ perfrugium reliquum est, si forte tabulam aliquam de naufragio liceat arripere: ita, post amissam baptismi innocentiam, nisi quis ad pœnitentiæ tabulam confugiat, sine dubio de ejus salute desperandum est. Hæc autem non ad Pastores solum, sed ad reliquos etiam fideles excitandos dicta sint; ne forte in eis rei maxime necessariæ incuria reprehendatur. Primum enim communis fragilitatis memores omni studio optare debent, ut divina ope adjuti, sine casu, aut prolapsione aliqua in via Domini progredi possint: quod si nonnunquam offenderint, tum vero summam Dei benignitatem intuentes, qui tamquam bonus Pastor ovium suarum vulnera obligare, eisque mederi solet, ³ hoc saluberrimum pœnitentiæ medicamentum nunquam in aliud tempus differendum esse cogitabunt.

¹ Sess. XIV. cap. 2. — ² In Isa. III. 8.; epist. CXXX. 9. — ³ Ez. XXXIV. 16.

NOMEN. Ut autem rem ipsam aggrediamur, prius explicanda est varia hujus nominis potestas, et notio; ne aliquis ambiguitate vocis in errorem inducatur. Nonnulli enim pœnitentiam pro satisfactione accipiunt. Alii, a Catholicæ fidei doctrina longissime remoti, cum arbitrentur pœnitentiam nullam temporis præteriti rationem habere, nihil aliud quam novam vitam esse definiunt. Docendum est igitur, multiplicem esse hujus nominis significationem.

Primum enim pœnitentia de iis dicitur, quibus aliquid displicet, quod ante placuerat, nulla habita ratione hujus cogitationis, bonumne an malum fuerit. Sic omnes pœnitent, quorum tristitia secundum sæculum est, non secundum Deum: cujusmodi pœnitentia non salutem affert, sed mortem. ¹ Altera est pœnitentia, cum quis ex scelere admissio, quod quidem antea placebat, dolorem non Dei, sed sui ipsius causa concipit. ² Tertia est, cum non solum admissi sceleris causa intimo animi sensu dolemus, vel ejus doloris externum etiam aliquod signum damus, verum unius Dei causa in eo mœrore sumus. ³

Ac singulis quidem pœnitentiæ generibus, quæ commemorata sunt, pœnitentiæ vox proprie convenit; nam cum in sacris litteris Deum pœnitere legimus, id per translationem dici perspicuum est. Eo enim loquendi genere, quod ad hominum mores accommodatum est, sacræ litteræ utuntur, cum Deum mutare aliquid constituisse declarant; quod non aliter facere videatur, quam homines, quos si alicujus rei pœniteat, eam commutare omni studio laborant. Sic ergo scriptum est, pœnituisse eum, quod hominem fecisset; ⁴ et alio loco, quod Saul regem constituisset. ⁵

Verum inter has pœnitentiæ significationes magnum discrimen observare oportet. Prima enim in vitio ponenda est: altera est quædam commotio, et perturbati animi affectio: tertiam tum ad virtutem pertinere, tum sacramentum esse dicimus, quæ significatio hujus loci propria est.

PŒNITENTIÆ VIRTUS. Ac primum quidem de ipsa, ut virtutis parte, agendum est; non solum, quia fidelis populus ad

¹ 2. Cor. VII. 10. — ² Matt. XXVII. 3. — ³ Joel. II. 12. — ⁴ Gen. VI. 6. — ⁵ 1. Reg. XV. 11.

2.

*Multi-
plex pœ-
nitentiæ
acceptio.*

3.

omne virtutis genus institui a Pastoribus debet; sed etiam, quia hujus virtutis actiones tanquam materiam præbent, in qua pœnitentiæ sacramentum versatur; ac nisi prius, quæ sit pœnitentiæ virtus, recte intelligitur, sacramenti etiam vim ignorari necesse est.

4

Pœnitentia est detestatio et odium peccati cum proposito non peccandi.

QUARE imprimis monendi, hortandique sunt fideles, ut omni contentione, et studio in intima animi pœnitentia, quam virtutem dicimus, elaborent; sine qua ea, quæ extrinsecus adhibetur, parum admodum profutura est. Intima autem pœnitentia est illa, cum ad Deum nos ex animo convertimus, et commissa a nobis scelera detestamur, et odio habemus; simulque illud nobis certum, et deliberatum est, malam vitæ consuetudinem, corruptosque mores emendare non sine spe veniæ a Dei misericordia consequendæ. Hanc vero dolor, et tristitia, quæ perturbatio, et affectio est, et passio a multis vocatur, consequitur, veluti comes peccatorum detestationi adjuncta; quamobrem apud complures ex sanctis Patribus pœnitentiæ definitio hujusmodi animi cruciatu declaratur. Verum in eo, quem pœnitet, fides pœnitentiam antecedit, necesse est: neque enim potest quisquam se ad Deum convertere, qui fide careat; ex quo fit, ut nullo modo pœnitentiæ pars recte dici possit.

5.

Pœnitentia est virtus.

QUOD autem intima hæc pœnitentia, ut antea diximus, ad virtutem pertineat, aperte ostendunt multa, quæ de pœnitentia tradita sunt, præcepta.¹ Lex enim de iis tantum actionibus, quæ suscipiuntur cum virtute, præcipit. Negare præterea nemo potest, quin dolere, quando, quo modo, et quatenus oportet, virtutis sit; hoc autem ut recte fiat, pœnitentiæ virtus præstat. Interdum enim evenit, ut ex admissis sceleribus minorem, quam par est, dolorem homines capiant; quin etiam, ut a Salomone scriptum est,² nonnulli sunt, qui cum male fecerint, lætantur; rursus vero alii ita se mœrori animi, et ægritudini dedunt, ut de salute etiam prorsus desperent: qualis fortasse Cain videri potest, qui ait: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear:³ et qualis certe

¹ Matt. III. 2. IV. 17.; Marc. I. 4. 15.; Luc. III. 3.; Act. II. 38. — ² Prov. II. 14. — ³ Gen. IV. 13.

Judas fuit, qui pœnitentia ductus suspendio vitam, et animam amisit.⁴ Ut igitur modum in dolore tenere possimus, pœnitentiæ virtute adjuvamur. Sed idem etiam ex iis rebus colligi potest, quas sibi tanquam finem proponit is, quem vere peccati pœnitet. Primum autem hoc ei propositum est, ut peccatum aboleat, omnemque animæ culpam, et maculam abstergat. Alterum est, ut pro sceleribus admissis Deo satisfaciat: quod quidem ad justitiam referri perspicuum est. Nam etsi inter Deum et homines, propria justitiæ ratio intercedere non potest, cum tam longo intervallo inter se distent; aliquam tamen esse justitiam constat, cujusmodi est inter patrem, et filios, inter dominum, et servos. Tertium est, ut homo in Dei gratiam redeat, in cujus offensionem, et odium propter peccati fœditatem incurrit. Hæc vero omnia satis declarant, pœnitentiam ad virtutem spectare.

SED docendum est etiam, quibus gradibus ad hanc divinam virtutem liceat ascendere.

Primum itaque Dei misericordia nos prævenit, cordaque nostra ad se convertit. Quod cum precaretur Propheta: Convertite, inquit, nos Domine ad te, et convertemur.² Deinde hoc lumine illustrati per fidem ad Deum animo tendimus. Credere enim oportet accedentem ad Deum, ut Apostolus testatur, quia est, et inquirentibus se remunerator sit.³ Præterea motus timoris consequitur, et suppliciorum acerbitate proposita, animus a peccatis revocatur; atque huc videntur spectare illa Isaïæ verba: Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus.⁴ Huc deinde accedit spes impetrandæ a Deo misericordiæ, qua erecti vitam, et mores emendare constituimus. Postremo charitate corda nostra accenduntur, ex qua liberalis ille timor, probis, et ingenuis filiis dignus, oritur; atque ita unum illud veriti, ne qua in re Dei majestatem lædamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus.

Hisce igitur quasi gradibus ad hanc præstantissimam pœnitentiæ virtutem pervenitur: quæ prorsus divina et cælestis virtus existimanda est; cui scilicet regnum cælorum

¹ Matt. XXVII. 3. Act. I. 18. — ² Thren. V. 21. — ³ Heb. XI. 6. — ⁴ Isa. XXVI. 17.

6.

Gradus ad pœnitentiam.

7.

Pœnitentiæ excellentia.

sacræ litteræ pollicentur; nam apud sanctum Matthæum scriptum est : Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum;¹ et apud Ezechiëlem : Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit iudicium, et iustitiam: vita vivet;² tum alio loco : Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat;³ quod quidem de æterna et beata vita intelligendum esse, plane constat.

8 PœNITENTIÆ SACRAMENTUM. De externa vero pœnitentia docendum est, eam esse, in qua sacramenti ratio consistit, habereque externas quasdam res sensibus subiectas, quibus declarantur ea, quæ interius in anima fiunt.

*Ratio institutio-
nis sacra-
menti pœ-
nitentiæ.*

In primis autem explanandum fidelibus videtur, quare factum sit, ut Christus dominus pœnitentiam in numerum sacramentorum referri voluerit. Hujus autem rei illa omnino causa fuit, ut nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus est, cum ait : Si impius egerit pœnitentiam,⁴ etc. minus dubitare liceret; vehementer enim pendere animo de intima pœnitentia opus esset, cum de suo cuique iudicio in iis, quæ agit, merito timendum sit. Ut igitur Dominus huic nostræ sollicitudini subveniret, pœnitentiæ sacramentum instituit, quo per sacerdotis absolutionem, peccata nobis remissa esse confideremus, conscientiaque nostræ ob fidem, quæ sacramentorum virtuti merito habenda est, pacatioris redderentur. Neque enim aliter accipienda ex vox sacerdotis, peccata nobis legitime condonantis, quam Christi domini, qui ait paralytico : Confide fili : remittuntur tibi peccata tua.⁵ Deinde vero, cum nemo salutem, nisi per Christum, ejusque passionis beneficio, consequi possit, consentaneum, nobisque utilissimum fuit, ejusmodi sacramentum institui, cujus vi, et efficientia Christi sanguis ad nos defluens, peccata post baptismum admissa elueret, atque ita reconciliationis beneficium illi uni Salvatori nostro acceptum referre profiteremur.

9. *Sacra-
menti
existen-
tia.*

QUOD vero pœnitentia sacramentum sit, Pastores ita facile ostendent : ut enim baptismus sacramentum est, quia pec-

¹ Matt. III. 2. IV. 17. — ² Ez. XVIII. 21. — ³ Ez. XXXIII. 21. — ⁴ Ez. XVIII. 21. — ⁵ Matt. IX. 2.

cata omnia, ac præsertim quod origine contractum fuit, delet : eadem ratione pœnitentia, quæ peccata omnia post baptismum voluntate, vel actione suscepta tollit, vere, et proprie sacramentum dicendum est. Deinde, quod caput est, cum illa, quæ extrinsecus tum a pœnitente, tum a sacerdote fiunt, declarent ea, quæ interius efficiuntur in anima, quis neget, pœnitentiam vera, et propria sacramenti ratione præditam esse? siquidem sacramentum sacræ rei signum est : peccator autem, quem pœnitet, rerum, et verborum notis plane exprimit, se animum a peccati turpitudine abduxisse; itemque ex iis, quæ a sacerdote geruntur, et dicuntur, misericordiam Dei peccata ipsa remittentis, facile cognoscimus. Quamquam hoc aperte indicant illa Salvatoris verba : Tibi dabo claves regni cœlorum : et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis.¹ Absolutio enim, sacerdotis verbis enuntiata, remissionem illam peccatorum signat, quam in anima efficit.

NEQUE vero solum fideles docendi sunt, pœnitentiam in numero sacramentorum habendam esse, sed eorum etiam, quæ iterari possunt. Quærenti enim Petro, num septies venia peccati danda esset, Dominus respondit : Non dico tibi usque septies; sed usque septuagies septies.² Quare si cum ejusmodi hominibus agendum sit, qui summæ Dei bonitati, et clementiæ diffidere videantur, confirmandus erit illorum animus, atque ad spem divinæ gratiæ erigendus. Quod quidem facile consequentur tum hujus loci, et aliorum tractatione, qui in sacris litteris permulti occurrent : tum vero iis rationibus, et argumentis, quæ ex sanctorum Chrysostomi libro de lapsis, Ambrosii libris de pœnitentia petere licebit.

10. *Iteratio.*

MATERIA. Jam, quoniam nihil fidei populo notius esse debet, quam hujus sacramenti materia, docendum est, in eo maxime hoc sacramentum ab aliis differre, quod aliorum sacramentorum materia est res aliqua naturalis, vel arte effecta; sacramenti vero pœnitentiæ quasi materia sunt actus pœnitentis, nempe contritio, confessio, et satisfactio, ut a Tridentina Synodo declaratum est :³ qui quatenus in pœnitente, ad

12. *Materia
pœniten-
tiæ sunt
actus pœ-
nitentis,*

¹ Matt. XVI. 19. — ² Matt. XVIII. 22. — ³ Sess. XIV. de pœnit. c. 3. et can. 4.

et aliquo sensu peccata.

integritatem sacramenti, et plenam, ac perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes pœnitentiæ dicuntur. Neque vero hi actus quasi materia a sancta Synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant, sed quia ejus generis materia non sint, quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in baptismo, et chrisma in confirmatione. Quod autem ab aliis dictum est, peccata ipsa hujus sacramenti materiam esse; nihil plane diversum dici videbitur, si diligenter attendamus. Ut enim ignis materiam ligna esse dicimus, quæ vi ignis consumuntur: ita peccata, quæ pœnitentia delentur, recte hujus sacramenti materia vocari possunt.

13.

Forma sacramenti pœnitentiæ sunt verba:

Ego te absolvo;

FORMA. Sed formæ etiam explicatio Pastoribus præmittenda non est, quod ejus rei cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam summa cum religione hujus sacramenti gratiam; est autem forma: Ego te absolvo; quam non solum ex illis verbis licet colligere: Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo;¹ sed ex eadem Christi domini doctrina ab Apostolis traditam accepimus. Ac quoniam sacramenta id significant, quod efficiunt, illa, Ego te absolvo, ostendunt peccatorum remissionem hujus sacramenti administratione effici; planum est, hanc esse pœnitentiæ perfectam formam; sunt enim peccata tamquam vincula, quibus constrictæ animæ tenentur, et ex quibus pœnitentiæ sacramento laxantur; quod quidem non minus vere de illo etiam homine sacerdos pronuntiat, qui prius ardentissimæ contritionis vi, accedente tamen confessionis voto, peccatorum veniam a Deo consecutus sit. Adduntur præterea complures preces, non quidem ad formam necessariæ, sed ut ea removeantur, quæ sacramenti vim, et efficientiam illius culpa, cui administratur, impedire possent.

14.

ex qua forma intelligitur quam amplam potestatem sacerdotibus collata sit:

Quamobrem peccatores Deo ingentes gratias agant, qui tam amplam potestatem in Ecclesia sacerdotibus tribuerit. Neque enim, ut olim in veteri lege, sacerdotes testimonio suo aliquem a lepra liberatum esse, dumtaxat renuntiabant; ita nunc in Ecclesia ea tantum potestas sacerdotibus facta est, ut aliquem peccatis absolutum esse declarent: sed vere

¹ Matt. XVIII. 18. — ² Levit. XIII.

tanquam Dei ministri absolvunt; id quod Deus ipse, gratiæ et justitiæ auctor, ac parens, efficit.

Diligenter vero ritus etiam, qui ad hoc sacramentum adhibentur, fideles observabunt. Ita enim fiet, ut animo magis habeant, quæ hoc sacramento consecuti sunt, nimirum se tanquam servos clementissimo domino, vel filios potius optimo parenti reconciliatos esse: et simul facilius intelligant, quid eos facere oporteat, qui velint (velle autem omnes debent) se tanti beneficii gratos, et memores probare; nam quem peccatorum pœnitet, is se humili, ac demisso animo ad pedes sacerdotis dejicit; ut, cum se tam humiliter gerat, facile possit agnoscere, superbiæ radices evellendas esse, a qua omnia scelera quæ deflet, ortum habuerint, et enata sint. In sacerdote autem, qui in eum legitimus iudex sedet, Christi domini personam, et potestatem veneratur. Sacerdos enim, quemadmodum in aliis, ita in pœnitentiæ sacramento ministrando Christi munus exequitur. Deinde peccata sua pœnitens ita enumerat, ut se maxima, et acerbissima animadversione dignum esse fateatur; supplexque delictorum veniam petit; quæ sane omnia vetustatis suæ certissima testimonia a S. Dionysio habent.¹

15.

huic respondere debet habitus humilis in pœnitente.

EFFECTUS. Sed nihil profecto tam proderit fidelibus, nihilque majorem illis alacritatem pœnitentiæ suscipiendæ afferet, quam si a Parochis sæpe explicatum fuerit, quantam ex ea utilitatem capiamus; vere enim de pœnitentia illud dici posse intelligent, ejus quidem radices amaras, fructus vero suavissimos esse.

16.

Pœnitentiæ itaque omnis in eo vis est, ut nos in Dei gratiam restituat, cum eoque summa amicitia jungat. Hanc vero reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc sacramentum sancte, et religiose percipiunt, maxima conscientiæ pax, et tranquillitas cum summa spiritus jucunditate consequi solet; nullum est enim tam grave, et nefarium scelus, quod pœnitentiæ sacramento non quidem semel, sed iterum, et sæpius non deleatur. Qua de re ita Dominus per Prophetam inquit: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et

Pœnitentia in Dei gratiam restituit,

omnia peccata delet.

¹ Epist. VIII. § 1.

custodierit praecepta mea, et fecerit iudicium et justitiam : vita vivet, et non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.¹ Et sanctus Joannes : Si confiteamur peccata nostra, fidelis est et justus, ut remittat nobis peccata nostra.² Et paulo post : Si quis peccaverit, inquit, nullum videlicet peccati genus excipiens, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum : et ipse est propitiatio pro peccatis nostris : non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.³ Quod autem in Scripturis legimus, quosdam a Domino misericordiam non esse consecutos,⁴ quamvis eam vehementer implo-raverint; id vero idcirco factum esse intelligimus, quod eos vere, atque ex animo delictorum non poenitebat. Quare cum ejusmodi sententiae in sacris litteris, vel apud sanctos Patres occurrunt, quibus videntur affirmare aliqua peccata remitti non posse;⁵ ita eas interpretari oportet, ut difficilem admodum esse veniae impetrationem intelligamus. Ut enim morbus aliquis ea re insanabilis dicitur, quod aegrotus ita affectus sit, ut salutaris medicinae vim oderit : sic quoddam est peccati genus, quod non remittitur, nec condonatur, propterea quod proprium salutis remedium, Dei gratiam repellit. In hanc sententiam a D. Augustino dictum est : Tanta labes est illius peccati, cum post agnitionem Dei per gratiam Christi oppugnat aliquis fraternitatem, et adversus ipsam gratiam invidiae facibus agitatur, ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiamsi peccatum mala conscientia agnoscere, et annuntiare cogatur.⁶

17.
Sine poenitentia peccatorum nulla remissio.

Sed, ut ad poenitentiam revertamur, haec adeo propria ejus vis est, ut peccata deleat, ut sine poenitentia remissionem peccatorum impetrare, aut ne sperare quidem ullo modo liceat; scriptum est enim : Nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis;⁷ quod quidem de gravioribus, et mortiferis peccatis dictum a Domino est : etsi aliquo etiam poenitentiae genere indigent leviora peccata, quae venialia vocantur. Sanctus enim Augustinus inquit : Cum quaedam sit poenitentia, quae quotidie in Ecclesia pro peccatis venialibus agitur, illa

¹ Ez. XVIII. 21. — ² 1. Joan. I. 9. — ³ 1. Joan. II. 1. 2. — ⁴ 2. Mach. IX. 13.; Heb. XII. 17. — ⁵ 1. Reg. II. 25.; Matt. XII. 31.; Heb. VI. 4. X. 26. — ⁶ Lib. I. de ser. Dom. in monte. c. XXII. n. 73 et 74. — ⁷ Luc. XIII. 3.

sane frustra esset, si peccata venialia absque poenitentia dimitti possent.¹

PARTES CONSTITUTIVAE. Sed quoniam de iis rebus, quae aliquo modo in actionem cadunt, non satis est universe loqui; curabunt Pastores sigillatim ea tradere, ex quibus verae, et salutaris poenitentiae ratio a fidelibus percipi queat.

Est autem hujus sacramenti proprium, ut praeter materiam, et formam, quae omnibus sacramentis communia sunt, partes etiam, ut antea diximus, illas habeat, quae tanquam totam; integramque poenitentiam constituent, contritionem scilicet, confessionem, et satisfactionem : de quibus D. Chrysostomus his verbis loquitur : Poenitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre : in corde ejus contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas, vel fructifera satisfactio.² Haec autem partes ex earum partium genere esse dicuntur, quae ad aliquod totum constituendum necessariae sunt : quoniam, quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris constat, manibus, pedibus, oculis, et aliis hujusmodi partibus, quarum aliqua si desit, merito imperfectum videatur; perfectum vero, si nulla desideretur : eodem etiam modo poenitentia ex hisce tribus partibus ita constituitur, ut, quamvis, quod ad ejus naturam attinet, contritio et confessio, quibus homo justus efficitur, satis sit; tamen nisi tertia etiam pars, id est satisfactio, accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem desit, necesse sit. Quare adeo inter se haec partes connexae sunt, ut contritio confitendi, et satisfaciendi consilium, et propositum inclusum habeat; confessionem contritio, et satisfaciendi voluntas, satisfactionem vero duae reliquae antecedant.

Harum autem trium partium eam rationem afferre possumus, quod animo, verbis, et re ipsa peccata in Deum committantur. Quare consentaneum fuit, ut nos ipsos Ecclesiae clavibus subjicientes, quibus rebus Dei sanctissimum nomen a nobis violatum esset, iisdem etiam ejus iram placare, et peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur. Sed idem etiam alio argumento confirmari potest. Etenim poenitentia est veluti quaedam delictorum compensatio, ab ejus volun-

¹ Epist. CCLXV. n. 8. Serm. CCCLI. c. 3. n. 4. 5. 6. — ² Ap. Grat. p. 2. c. XXXIII. q. 5. dist. 1. c. 40.

18.

Contritio, confessio, satisfactio sunt partes poenitentiam constituentes, inter se omnino connexae.

19.

Earum intimaratio.

tate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commissum est, constituta. Quare et voluntas compensandi requiritur, in quo maxime contritio versatur; et poenitens sacerdotis iudicio, qui Dei personam gerit, se subiciat, necesse est; ut pro scelerum magnitudine poenam constituisse in eum possit: ex quo tum confessionis, tum satisfactionis ratio, et necessitas perspicitur.

20. CONTRITIO. Quoniam vero harum partium vim, et naturam tradere fidelibus oportet; prius incipiendum est a contritione, eaque diligenter explicanda; neque enim ad ullum temporis punctum, cum in memoriam præterita peccata redeunt, vel cum aliquid offendimus, contritione animus debet vacare.

Contritio est ante acta vitæ odium, et peccatorum detestatio.

Hanc Patres in Concilio Tridentino ita definiunt: Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.¹ Et paulo post, de contritionis motu subjicitur: Ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiæ, et voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur. Ex hac itaque definitione intelligent fideles, contritionis vim in eo tantum positam non esse, ut quis peccare desinat; aut propositum ei sit, novum vitæ genus instituere, aut ipsum jam instituat: sed imprimis male actæ vitæ odium, et expiationem suscipiendam esse. Id vero maxime confirmant illi sanctorum Patrum clamores, quos in sacris litteris frequenter perfusus esse legimus: Laboravi, inquit David, in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum. Et: Exaudivit Dominus vocem fletus mei.² Et rursus alius: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.³ Quas certe, et alias hujusmodi voces vehemens quoddam antea actæ vitæ odium, et peccatorum detestatio expressit.

Quod autem contritio dolore definita est, monendi sunt fideles, ne arbitrentur eum dolorem corporis sensu percipi. Contritio enim est voluntatis actio. Et sanctus Augustinus testatur, dolorem poenitentiae comitem esse, non poenitentiam.⁴ Verum peccati detestationem, et odium doloris vocabulo Patres significarunt; tum quia sacræ litteræ ita utuntur;

¹ Sess. XIV. c. 4. — ² Psalm. VI. 7. 9. — ³ Isa. XXXVIII. 15. — ⁴ Serm. CCCL. c. I.

inquit enim David: Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? tum quia dolor in inferiori animæ parte, quæ vim concupiscendi habet, ex ipsa contritione oritur; ut non incommode contritio dolore definita fuerit, quod dolorem efficiat, ad eumque declarandum poenitentes vestem etiam mutare soliti sint. De quo Dominus apud sanctum Matthæum inquit: Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia, si in Tyro, et Sidone factæ essent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent.⁵

Recte autem contritionis nomen peccati detestationi, de qua loquimur, ad significandam vim doloris impositum est, ducta similitudine a rebus corporeis, quæ minutatim saxo, aut duriore aliqua materia confringuntur: ut eo vocabulo declararetur, corda nostra, quæ superbia obduruerunt, poenitentiae vi contundi, atque conteri. Quare nullus alius dolor vel ex parentum et filiorum obitu, vel cujusvis alterius calamitatis causa susceptus, hoc nomine appellatur: sed illius tantum doloris proprium est nomen, quo ex amissa Dei gratia, atque innocentia afficimur.

Verum aliis quoque vocabulis eadem res declarari solet; nam et contritio cordis dicitur: quia cordis nomen frequenter sacræ litteræ pro voluntate usurpant;³ ut enim a corde motionum corporis principium sumitur: ita voluntas reliquas omnes animæ vires moderatur, ac regit. Vocatur etiam a S. Patribus cordis compunctio, qui libros de contritione conscriptos, de compunctione cordis inscribere maluerunt.⁴ Etenim quemadmodum ferro tumida ulcera secantur, ut inclusus virus possit erumpere; ita corda, quasi scalpello contritionis adhibito, inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant ejicere; quare et scissio cordis a Joële Propheta appellata est: Convertimini, inquit, ad me in toto corde vestro, in jejuniis, et in fletu, et in planctu. Et scindite corda vestra.⁵

22. SUMMUM vero et maximum dolorem ex peccatis, quæ commissa sunt, suscipiendum esse, ita ut nullus major excogitari possit, facile erit hisce rationibus demonstrare; nam cum perfecta contritio sit charitatis actio, quæ ab eo ti-

¹ Psalm. XII. 2. — ² Matt. XI. 21. Luc. X. 13. — ³ Matt. V. 8.; Luc. XXIV. 25. — ⁴ Chrys. lib. II. Ephr. Serm. Isidor. Sent. l. II. c. 12. — ⁵ Joël. II. 12.

21.

*Ratio nominis.**Alia rei appellationes.*

22.

Contritio summa,

more, qui filiorum est, proficiscitur; patet eundem charitatis, et contritionis modum statuendum esse: at quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectissimus est amor, hinc fit, ut contritio vehementissimum animi dolorem conjunctum habeat; ut enim maxime diligendus est Deus: ita, quæ nos a Deo alienant, maxime detestari debemus. In quo etiam illud observandum est, eodem loquendi genere, charitatis, et contritionis magnitudinem in sacris litteris significari. De charitate dictum est: Diliges dominum Deum ex toto corde tuo.¹ Rursus, quod ad contritionem pertinet, clamat Dominus per Prophetam: Convertimini in toto corde vestro.² Præterea, si, uti Deus summum bonum est inter omnia, quæ diligenda sunt, ita etiam peccatum summum est malum inter omnia, quæ odisse homines debent, illud sequitur, ut quam ob causam Deum summe diligendum esse confitemur, ob eandem rursus peccati summum odium nos capiat necesse sit. Omnibus vero rebus Dei amorem anteponendum esse, ita ut ne vitæ quidem conservandæ causa peccare liceat, aperte nos docent illa Domini verba: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus:³ et qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam.⁴ Sed illud etiam animadvertendum est, ut quemadmodum, sancto Bernardo teste, nullus finis et modus charitati præscribitur. (Modus enim, inquit ille, diligendi Deum est, ipsum diligere sine modo):⁵ ita peccati detestationi nullus modus definiatur.

23. *vehementissima:* Sit præterea non solum maxima, sed vehementissima, atque adeo perfecta, omnemque ignaviam, et socordiam excludat. Etenim in Deuteronomio scriptum est: Cum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quæsieris, et tota tribulatione animæ tuæ;⁶ et apud Hieremiam: Quæretis me, et invenietis: cum quæsieritis me in toto corde vestro. Et inveniar a vobis, ait Dominus.⁷

24. *contritio etsi non tanta, vera tamen est.* Quamquam si id minus consequi nobis liceat, ut perfecta sit, vera tamen et efficax contritio esse potest; sæpe enim usu venit, ut, quæ sensibus subjecta sunt, magis quam spiritualia nos afficiant. Quare nonnulli interdum majorem ex

¹ Deut. VI. 5. Matth. XXII. 37: Marc. XII. 30. Luc. X. 27. — ² Joël. II. 12. ³ Matt. X. 37. — ⁴ Matt. XVI. 25. Marc. VIII. 35. — ⁵ De dilig. Deo, c. I. ⁶ Deut. IV. 29. — ⁷ Hier. XXIX. 13.

filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine doloris sensum capiunt. Idem etiam iudicium faciendum est, si lacrymæ doloris acerbitatem non consequantur: quæ tamen in pœnitentia summopere optandæ, et commendandæ sunt; præclara est enim ea de re sancti Augustini sententia: Non sunt, inquit, in te Christianæ charitatis viscera, si luges corpus, a quo recessit anima; animam vero, a qua recessit Deus, non luges.¹ Atque huc spectant illa Salvatoris nostri verba, quæ supra allata sunt: Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaïda: quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere, et cilicio pœnitentiam egissent.² Tametsi ad eam rem comprobendam satis esse debent clarissima Ninivitarum,³ Davidis,⁴ Peccatricis,⁵ apostolorum Principis⁶ exempla, qui omnes plurimis lacrymis Dei misericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt.

Maxime autem hortandi, et monendi sunt fideles, ut ad singula mortalia crimina proprium contritionis dolorem adhibere studeant; ita enim Ezechias contritionem describit, cum ait: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ;⁷ etenim, recogitare omnes annos, est, sigillatim peccata excutere, ut ea ex animo doleamus. Sed apud Ezechielem quoque scriptum legimus: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet.⁸ Atque in hanc sententiam S. Augustinus inquit: Consideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in varietate, in persona.⁹ Neque tamen hac in re desperent fideles de summa Dei bonitate, et clementia: is enim, cum nostræ salutis cupidissimus sit, nullam moram ad tribuendam nobis veniam interponit, sed peccatorem paterna charitate complectitur, simul atque ille se collegerit, et universe peccata sua detestatus, quæ deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo habeat, ad Dominum se converterit; ita enim nos per Prophetam jubet sperare, cum inquit: Impietas impii non nocebit ei, in quamcumque die conversus fuerit ab impietate sua.¹⁰

25. *Singula peccata mortalia contritione detestanda.*

¹ Serm. LXV. c. 6. — ² Matt. XI. 21. — ³ Jon. III. 5.; Matt. XII. 41. — ⁴ Ps. VI. 7. — ⁵ Luc. VII. 37. — ⁶ Matt. XXVI. 75. — ⁷ Is. XXXVIII. 15. — ⁸ Ez. XVIII. 21. — ⁹ Auc̄. lib. De vera et falsa pœn. c. XIV. — ¹⁰ Ez. XXXIII. 12.

26.
Necessaria ad
contritionem :

peccati
detestatio,

voluntas
confiten-
di,

emenda-
tionis pro-
positum.

EX his igitur colligi poterunt, quæ ad veram contritionem maxime sunt necessaria : de quibus fidelem populum accurate oportebit docere, ut quisque intelligat, qua ratione comparare eam possit, regulamque habeat, qua dijudicet, quantum absit ab ejus virtutis perfectione.

Primum enim necesse est peccata omnia, quæ admisimus, odisse, et dolere ; ne, si quædam tantum doleamus, ficta, et simulata, neque salutaris pœnitentia a nobis suscipiatur. Nam, ut a sancto Jacobo apostolo dictum est : Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Alterum est, ut ipsa contritio, confitendi, et satisfaciendi voluntatem conjunctam habeat : de quibus postea suo loco agetur. Tertium est, ut pœnitens vitæ emendandæ certam, et stabilem cogitationem suscipiat. Hoc vero Propheta his verbis aperte nos docuit : Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit judicium et justitiam : vita vivet, et non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor. Et paulo post : Cum averterit se impius ab impietate sua quam operatus est, et fecerit judicium et justitiam, ipse animam suam vivificabit. Ac paucis interjectis : Convertimini, inquit, et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris : et non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, et facite vobis cor novum. Idem etiam Christus dominus mulieri, quæ in adulterio deprehensa est, præscripsit : Vade, inquit, et jam amplius noli peccare.¹ Item paralytico illi, quem ad probaticam piscinam curaverat : Ecce, ait, sanus factus es : jam noli peccare.² Sed natura quoque ipsa, et ratio plene ostendunt, duo illa ad contritionem esse in primis necessaria, dolorem scilicet peccati admissi, et propositum cautionemque ne quid hujusmodi in posterum committatur. Nam qui amico reconciliari velit, quem injuria aliqua affecerit ; et doleat oportet, quod in eum injuriosus, et contumeliosus fuerit ; et diligenter reliquo tempore provideat, ne qua in re amicitiam læsisse videatur : quæ duo obedientiam adjunctam habeant, necesse est ; hominem enim legi, sive naturali, et divinæ sive humanæ, quibus sub-

¹Jac. II., 10. — ²Ez. XVIII. 21, 31. — ³Joan. VIII. 11. — ⁴Joan. V. 14.

jectus est, parere convenit. Quare si quid pœnitens alteri per vim, aut per fraudem abstulit, restituat, oportet ; itemque alicujus aut commodi, aut officii compensatione illi satisfaciat, cujus dignitatem, aut vitam dicto, factove violavit ; tritum enim est omnium sermone, quod apud sanctum Augustinum legimus : Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.³ Neque vero inter cetera, quæ ad contritionem maxime pertinent, minus diligenter, et necessario curandum est, ut, quidquid injuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur, ac condonetur ; ita enim Dominus et salvator noster monet, atque denuntiat : Si dimiseritis hominibus peccata eorum : dimittet et vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus : nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.⁴

Hæc sunt, quæ fidelibus in contritione observanda sunt : cetera, quæ ad hanc rem colligi a Pastoribus facile poterunt, efficient quidem, ut in suo genere contritio sit magis perfecta, et absoluta ; verum adeo necessaria existimanda non sunt, ut sine his veræ, et salutaris pœnitentiæ ratio constare non possit.

SED quoniam non satis esse Pastoribus debet, si ea doceant, quæ ad salutem videntur pertinere, nisi etiam omni cura et industria laborent, ut fideles ad eam ipsam rationem, quæ illis præscripta est, vitam, actionesque suas dirigant, vehementer proderit, contritionis vim, et utilitatem sæpius proponere. Nam cum pleraque alia pietatis studia, veluti beneficentia in pauperes, jejunia, preces, et alia id genus sancta et honesta opera, hominum culpa, a quibus proficiscuntur, a Deo interdum repudientur ; ipsa certe contritio numquam illi grata et accepta esse non potest. Nam inquit Propheta : Cor contritum et humiliatum Deus non despiciet.⁵ Quin etiam statim, ut eam mentibus nostris concepimus, peccatorum remissionem nobis a Deo tribui, alio loco ejusdem Prophætæ verba illa declarant : Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino : et tu remisisti impietatem peccati mei.⁶ Atque ejus rei figuram in decem leprosis animadvertimus, qui a Salvatore nostro ad sacerdotes missi, ante-

¹Epist. CLIII. c. VI. n. 20. — ²Matt. VI. 14. — ³Psalm. L. 19. — ⁴Psalm. XXXI. 5.

27.

Vis et
utilitas
contritio-
nis sæ-
pius pro-
ponenda.

quam ad illos pervenirent, a lepra liberati sunt.¹ Ex quo licet cognoscere, veræ contritionis, de qua supra dictum est, eam vim esse, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim a Domino impetremus.

Ratio contritionis exercenda.

Plurimum etiam valebit ad fidelium mentes excitandas, si Pastores rationem aliquam tradiderint, qua se quisque ad contritionem exercere possit. Monere autem oportet, ut omnes conscientiam suam frequenter excutientes, videant, num quæ a Deo, sive ecclesiasticis sanctionibus præcepta sunt, servaverint. Quod si quis alicujus sceleris reum se esse cognoverit, statim seipsum accuset, supplexque a Domino veniam exposcat, et spatium tum confitendi, tum satisfaciendi sibi dari postulet: in primisque divinæ gratiæ præsidio se adjuvari petat, ne in posterum eadem illa peccata admittat, quæ admisisse vehementer pœnitet. Curandum erit præterea Pastoribus, ut in peccatum summum fidelium odium concitetur; tum quia summa est illius fœditas, et turpitude; tum quia gravissima damna, et calamitates nobis affert; nam Dei benevolentiam, a quo maxima bona accepimus, longè que majora expectare et consequi licebat, a nobis abalienat, et summorum dolorum cruciatibus perpetuo afficiendos sempiternæ morti nos addicit.

28. **CONFESSIO.** Hactenus de contritione: nunc ad confessionem, quæ est altera pœnitentiæ pars, veniamus. Quantum vero curæ et diligentiae in ea explicanda ponere Pastores debeant, ex eo facile intelligent, quod omnibus fere piis persuasum est, quidquid hoc tempore sanctitatis, pietatis, et religionis in Ecclesia, summo Dei beneficio, conservatum est, id magna ex parte confessioni tribuendum esse, ut nulli mirandum sit, humani generis hostem, cum fidem catholicam funditus evertere cogitat, per ministros impietatis suæ, et satellites, hanc veluti Christianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum esse.

29. *Confessionis utilitas:*

PRIMUM itaque docendum est, confessionis institutionem nobis summopere utilem, atque adeo necessariam fuisse. Ut enim hoc concedamus, contritione peccata deleri, quis igno-

¹ Luc. XVII. 14.

rat illam adeo vehementem, acrem, intensam esse oportere, ut doloris acerbitas, cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit? at quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret; quod quidem admirabili consilio effecit, cum claves regni cælestis Ecclesiæ tradidit. Etenim ex fidei catholice doctrina omnibus credendum, et constanter affirmandum est: si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat; etsi ejusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit; ei tamen, cum peccata sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti, ac condonari: ut merito a sanctissimis viris Patribus nostris celebratum sit, Ecclesiæ clavibus aditum in cælum aperiri: de quo nemini dubitare fas est, cum a Florentino Concilio decretum legamus, pœnitentiæ effectum esse absolutionem a peccatis.¹

ad facilitatem peccati remissionem,

Verum ex eo præterea licet cognoscere, quantam afferat confessio utilitatem, quod iis, quorum est corrupta vitæ consuetudo, nihil tam prodesse ad mores emendandos experimur, quam si interdum occultas animi sui cogitationes, facta, dictaque omnia, prudenti, et fideli amico patefaciant, qui eos opera, et consilio juvare possit. Quare ad eandem rationem maxime salutare existimandum est iis, qui scelerum conscientia agitantur, ut sacerdoti tamquam Christi domini vicario, cui perpetui silentii severissima lex proposita est, animæ suæ morbos, et vulnera aperiant: statim enim parata sibi medicamenta invenient, quæ non solum præsentis aegritudinis sanandæ, verum ita præparandæ animæ cælestem quandam vim habeant, ut deinceps facile futurum non sit, in ejusdem morbi et vitii genus recidere.

ad morum emendationem,

Neque vero illa confessionis utilitas prætermittenda, quæ ad vitæ societatem, et conjunctionem magnopere pertinet; constat enim, si sacramentalem confessionem e Christiana disciplina exemeris, plena omnia occultis, et nefandis sceleribus futura esse: quæ postea, et alia etiam multo graviora, homines peccati consuetudine depravati, palam committere

ad criminum coercionem.

¹ Dec. pro Arm.

non verebuntur; etenim confitendi verecundia, delinquendi cupiditati, et licentiæ tanquam frænos injicit, et improbitatem coercet.

30.

Confessio est accusatio peccatorum ad veniam obtinendam.

SED jam confessionis utilitate exposita, quæ sit ejus natura et vis, Pastoribus tradendum erit. Eam igitur definiunt esse peccatorum accusationem, quæ ad sacramenti genus pertinet, eo susceptam, ut veniam virtute clavium impetremus. Recte autem accusatio dicitur, quod peccata ita commemoranda non sunt, quasi scelera nostra ostentemus, ut ii faciunt, qui lætantur cum malefecerint,¹ aut omnino enarranda, ut si rem aliquam gestam otiosis auditoribus delectandi causa exponamus. Verum accusatorio animo ita enumeranda sunt; ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus. Veniæ autem impetrandæ causa, peccata confitemur: quoniam hoc iudicium longe dissimile est forensibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confessioni pœna et supplicium, non culpæ liberatio, et errati venia constituta est. In eadem fere sententiam, quamvis aliis verbis, sanctissimi Patres videntur confessionem definisse: veluti cum sanctus Augustinus inquit: Confessio est, per quam morbus latens spe veniæ aperitur;² et S. Gregorius: Confessio est peccatorum detestatio;³ quarum utraque, quod in superiori definitione continetur, facile ad eam referri poterit.

31.

Confessionem a Christo institutam

SED jam, quod omnium maximi faciendum est, docebunt Parochi, ac sine ulla dubitatione fidelibus tradent, hoc sacramentum a Christo domino, qui bene omnia, et unius salutis nostræ causa fecit, ob ejus summam bonitatem, et misericordiam institutum esse.

constat ex Scripturis,

Apostolis enim, post resurrectionem unum in locum congregatis, insufflavit dicens: Accipite Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.⁴ Cum igitur Dominus potestatem retinendi, et remittendi peccata sacerdotibus tribuerit; perspicuum est, ipsos etiam ea de re iudices constitutos fuisse. Atque idem significare visus est Dominus, cum apostolis id

¹ Prov. II. 14. — ² Aug. in Psalm. LXVI. n. 7. — ³ S. Greg. in I. Reg. lib. VI. c. 2. n. 33. — ⁴ Joan. XX. 22.

negotii dedit, ut Lazarum, a mortuis excitatum, a vinculis solverent, quibus constrictus erat;¹ nam sanctus Augustinus eum locum ita explanat: Ipsi, inquit, sacerdotes plus jam possunt proficere, plus confitentibus parcere, quibus crimen remittunt: Dominus scilicet per ipsos apostolos Lazarum, quem jam suscitaverat, obtulit discipulis solvendum, ostendens potestatem solvendi esse concessam sacerdotibus.² Quo etiam pertinet, quod iis, qui a lepra in itinere curati sunt, præceperat, ut sacerdotibus se ostenderent, illorumque iudicium subirent.³ Cum igitur Dominus potestatem remittendi, et retinendi peccata sacerdotibus tribuerit; perspicuum est, ipsos etiam ea de re iudices constitutos fuisse; at, quoniam, ut sancta Tridentina Synodus sapienter admonuit,⁴ de qualibet re verum iudicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis justitiæ modus teneri non potest, nisi plane cognita, et perspecta causa fuerit: ex eo sequitur, ut pœnitentium confessione sigillatim peccata omnia sacerdotibus patefacienda sint.

Hæc igitur Pastores docebunt, quæ a sancta Tridentina Synodo decreta, ac perpetuo a catholica Ecclesia tradita sunt. Si enim sanctissimos Patres attente legimus, nusquam non apertissima testimonia occurrent, quibus confirmetur, hoc sacramentum a Christo domino institutum esse, et confessionis sacramentalis legem, quam illi exomologesin, et exagoreusin græco vocabulo appellant, tanquam evangelicam accipiendam esse. Quod si etiam veteris testamenti figuras exquirimus, sine dubio ad peccatorum confessionem videntur pertinere varia illa sacrificiorum genera, quæ ad expianda diversi generis peccata a sacerdotibus fiebant.

Sed quemadmodum confessionem a Domino salvatore institutam esse fideles docendi sunt: ita etiam monere eos oportet, quosdam ritus, et solemnes cærimonias Ecclesiæ auctoritate additas esse, quæ etsi ad sacramenti rationem non spectant, ejus tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, et confitentium animos pietate accensos ad Dei gratiam facilius consequendam præparant. Cum enim aperto capite ad pedes sacerdotis abjecti, demisso in terram vultu,

35.
Ab Ecclesia cærimonia addite sunt.

¹ Joan. XI. 44. — ² Auct. de vera et falsa pœn. c. X. — ³ Luc. XVII. 14. — Sess. 14, c. 5. et can. 7.

et supplices manus tendentes, aliaque hujusmodi Christianæ humilitatis signa dantes, quæ ad sacramenti rationem necessaria non sunt, peccata confitemur, ex his perspicue intelligimus, tum in sacramento cælestem vim agnoscendam, tum a nobis divinam misericordiam summo studio requirendam, atque efflagitandam esse.

36.
Confessionis necessitas.

JAM vero, nemo existimet confessionem a Domino quidem institutam, sed ita tamen, ut ejus usum necessarium esse non edixerit. Etenim sic statuunt fideles oportet, eum, qui mortali scelere premitur, confessionis sacramento ad spiritualem vitam revocandum esse: quod quidem pulcherrima translatione a Domino aperte significatum videmus, cum hujus sacramenti administrandi potestatem, clavem regni cælorum appellavit.¹ Ut enim locum aliquem ingredi nemo potest, sine ejus opera, cui claves commissæ sunt, sic intelligimus neminem in cælum admitti, nisi fores a sacerdotibus, quorum fidei claves Dominus tradidit, aperiantur. Aliter enim nullus plane clavium usus in Ecclesia esse videbitur; ac frustra is, cui clavium potestas data est, quempiam cæli aditu prohibebit, si tamen alia via introitus patere queat. Hoc vero præclare a sancto Augustino cognitum est, cum inquit: Nemo sibi dicat, occulte ago apud Dominum pœnitentiam: novit Deus, qui mihi ignoscat, quid in corde ago: ergo sine causa dictum, quæ solveritis in terra, soluta erunt in cælo? ergo sine causa claves datæ sunt Ecclesiæ Dei?² Atque in eandem sententiam sanctus Ambrosius in libro de pœnitentia scriptum reliquit, cum Novatianorum hæresim convelleret, qui soli Domino potestatem peccata remittendi reservandam asserebant: Ecquis Deum, inquit, magis veneratur, qui ne mandatis illius obtemperat, an qui resistit?³ Deus nobis jussit ejus ministris obtemperare: quibus cum pareamus, honorem soli Deo deferimus.

37.
Confiteri tenemur.

Sed cum minime dubitari possit, confessionis legem ab ipso Domino latam, et constitutam esse; sequitur, ut videndum sit, quinam, quo ætatis, et anni tempore ei parere debeant. Primum itaque ex Lateranensis Concilii canone, cujus initium est, Omnis utriusque sexus, perspicitur, neminem

¹ Matt. XVI. 19. — ² Serm. CCCXCII. c. 3. — ³ De pœn. I. c. 2. n. 6.

confessionis lege adstrictum esse ante eam ætatem, qua rationis usum habere potest: neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita est. Sed illud universe statuendum videtur, ab eo tempore confessionem puero indictam esse, cum inter bonum, et malum discernendi vim habet, in ejusque mentem dolus cadere potest. Nam cum ad id vitæ tempus quisque pervenerit, in quo de salute æterna deliberandum est, tum primum sacerdoti peccata confiteri debet; cum aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientia premitur.

Quo vero potissimum tempore confiteri oporteat, eo canone, de quo antea diximus, sancta Ecclesia decrevit: jubet enim semel saltem quotannis fideles omnes peccata sua confiteri. Verum si, quid salutis nostræ ratio postulet, consideremus; profecto, quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat: veluti cum sacramenta administramus, aut percipimus, toties confessio prætermittenda non est. Atque idem omnino servare oportet, cum veremur, ne nos alicujus culpæ, quam admiserimus, oblivio capiat. Neque peccata confiteri possumus, quæ non meminimus; neque peccatorum veniam a Domino impetramus, nisi ea pœnitentiæ sacramentum per confessionem deleat.

saltem quotannis.

SED quoniam multa in confessione observanda sunt, quorum alia ad sacramenti naturam pertinent, alia non ita necessaria sunt, de his accurate agendum erit; neque enim desunt libelli, et commentarii, ex quibus facile est, horum omnium explicationem depromere.

Illud autem in primis doceant Parochi, in confessione curandum esse, ut integra, et absoluta sit; etenim omnia mortalia peccata sacerdoti aperire oportet; nam venialia, quæ nos a Dei gratia non divellunt, et in quæ frequentius labimur, tametsi recte, atque utiliter, quod piorum usus demonstrat, confitemur, tamen sine culpa prætermitti, multisque aliis rationibus expiari possunt. At mortifera peccata, ut jam diximus, singula enumeranda sunt, quamvis etiam occultissime lateant, et ejus generis sint, quæ duobus tantum extremis decalogi capitibus interdicuntur. Sæpe enim evenit, ut

38.

Confessio sit integra et absoluta quoad peccata mortalia.

ea gravius animam vulnerent, quam illa, quæ aperte, ac palam peccare homines solent : ita vero a sancta Tridentina Synodo definitum, atque a catholica Ecclesia semper traditum est, quemadmodum sanctorum Patrum testimonia declarant. Est enim apud sanctum Ambrosium in hunc modum : Non potest quis justificari a peccato, nisi confessus fuerit peccatum.² Sanctus etiam Hieronymus in Ecclesiaste idem plane confirmat; inquit enim : Si quem serpens diabolus occulte momorderit, et, nullo conscio, eum peccati veneno infecerit, si tacuerit, et poenitentiam non egerit, nec vulnus suum fratri, aut magistro voluerit confiteri, magister, qui linguam habet ad curandum, prodesse non poterit.³ Præterea sanctus Cyprianus in sermone de lapsis apertissime hoc docet, his verbis : Quamvis nullo sacrificii, aut libelli facinore constricti sint, quoniam tamen de eo cogitaverunt, id ipsum apud sacerdotes Dei dolenter confiteantur. Denique hæc omnium Ecclesiæ doctorem communis vox est, atque sententia.

39.

et circumstantias peccatum aggravantes,

Sed in confessione summa illa cura, et diligentia adhibenda est, quam in rebus gravissimis ponere solemus, omneque studium ita eo conferendum, ut sanemus animæ vulnera, et peccati radices evellamus. Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, et pravitatem valde augent, vel minuunt. Quædam enim circumstantiæ adeo graves sunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum constet : quare hæc omnia semper confiteri oportet. Si quis enim hominem interemerit, explicandum est, utrum ille sacris initiatus, an profanus fuerit. Itemque, si cum muliere concubuit, matrimoniine lege libera, aut alterius uxore, aut propinqua, aut alicujus voti sponsione Deo consecrata, aperiat necesse est. Hæc enim diversa peccatorum genera constituunt, ita, ut primum quidem simplex fornicatio, alterum adulterium, tertium incestus, quartum sacrilegium, a divinarum rerum doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum est : verum si quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat, quam is qui centum, vel ducentos, vel ingentem aliquam auri vim, præsertim vero qui sacram pecuniam abstulit. Quæ

¹ Sess. XIV. cap. 5. et can. 7. — ² De parad. c. XIV. n. 71. — ³ In Eccl. c. 10.

etiam ratio ad locum, et ad tempus pertinet, quorum exempla notiora sunt ex multorum libris, quam ut a nobis commemorentur. Hæc igitur, ut diximus, enumeranda sunt ; quæ vero pravitatem rei magnopere non augent, sine crimine omitti possunt.

Sed ad confessionem adeo necessarium est, ut, quod antea diximus, integra et absoluta sit, ut, si quis debita opera, alia quidem ex iis, quæ explicari debent, prætermittat : alia vero tantummodo confiteatur, non solum ex ea confessione is commodum nullum consequatur, sed etiam novo scelere se obstringat : neque ejusmodi peccatorum enumeratio confessionis nomine, in qua sacramenti ratio insit, appellanda est : quin potius poenitenti confessionem repetere est necesse, seque ipsum illius peccati reum facere, quod sacramenti sanctitatem simulatione confessionis violaverit. At vero, si alia de causa confessioni aliquid defuisse videatur, vel quia poenitens nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conscientia suæ latebras non ita accurate perquisiverit, cum tamen illud in animo haberet, ut integre peccata omnia confiteretur, nihil ei opus erit confessionem iterare; satis autem habebit, si quando peccata, quæ oblitus erat, in memoriam reduxerit, ea sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animadvertendum est, ne forte nimis dissolute, et remisse conscientiam nostram scrutati simus, adeoque negligenter peccata admissa memoria repetere studuerimus, ut ea ne recordari quidem voluisse merito videri possimus ; id enim si factum fuerit, confessionem iterare omnino oportebit.

Præterea curandum est, ut confessio nuda, simplex, et aperta sit, non artificiose composita, ut a nonnullis fit, qui potius vitæ suæ rationem exponere, quam peccata confiteri videntur. Ea enim confessio esse debet, quæ nos tales sacerdoti aperiat, quales nos ipsos novimus, certa pro certis, ac dubia pro dubiis demonstrat. Quod si vel peccata non recensentur; vel alieni a re, quam tractamus, sermones inseruntur; perspicuum est, confessionem hac virtute carere.

Vehementer etiam commendandi sunt, qui prudentiam, et verecundiam in explicandis rebus adhibent; neque enim nimis multis verbis agendum est, sed, quæ ad cujusque peccati naturam, et rationem pertinent, brevi oratione, quæ mode-

40.

ita ut si voluntarie aliquid retineatur, iterari debent;

41.

sit etiam nuda, simplex et aperta;

42.

prudens et verecunda, secreta,

stiam conjunctam habeat, aperienda sunt. Illud vero tum confitenti, tum sacerdoti maxime laborandum est, ut eorum sermo in confessione secreto habeatur. Quare fit, ut nemini omnino neque per nuntium, neque per litteras, quoniam ea ratione nihil jam occulte agi potest, peccata confiteri liceat.

43. *frequens.* Sed nulla res fidelibus adeo curæ esse debet, quam ut frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare. Etenim cum aliquis mortifero scelere urgetur, nihil ei magis salutare esse potest, ob multa, quæ impendent, vitæ pericula, quam statim peccata sua confiteri. Nam, ut sibi quisque diuturnum vitæ spatium polliceri queat, turpe profecto est, cum in eluendis corporis, aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

44. *Legimus confessionis minister, sacerdos jurisdictionem habens.* SED jam de ministro hujus sacramenti dicendum est. Eum autem sacerdotem esse, qui ordinariam, aut delegatam absolventi potestatem habeat, ex ecclesiasticis sanctionibus satis apparet; habeat enim oportet non solum ordinis, verum etiam jurisdictionis potestatem, qui hoc munere fungi debet. Illustre vero hujus ministerii testimonium præbent illa Domini verba apud sanctum Joannem: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt:¹ neque enim omnibus, sed apostolis tantum hæc dicta fuisse constat, quibus in hac functione sacerdotes succedunt: idque etiam maxime consentaneum est; nam cum omne gratiæ genus, quæ hoc sacramento tribuitur, a Christo capite ad membra derivetur; merito debent corpori Christi mystico, id est fidelibus illud administrare, qui soli verum ejusdem corpus conficiendi potestatem habent; cum præsertim fideles hoc ipso pœnitentiæ sacramento ad sacram Eucharistiam sumendam apti, idoneique reddantur.

Verum quanta olim religione in antiquissima Ecclesia jus ordinarii sacerdotis conservatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur; quibus cautum est, ne quis Episcopus, aut sacerdos in alterius parochia aliquid gerere audeat, sine ejus auctoritate, qui illi præset, aut nisi magna necessitas cogere videretur. Ita vero ab Apostolo sancitum

¹ Joan. XX. 23.

est, cum Tito præcepit, ut in singulis civitatibus sacerdotes constitueret; qui scilicet doctrinæ, et sacramentorum cælesti pabulo fideles alerent, et educarent.¹

Quamquam si mortis periculum imminet, et proprii sacerdotis facultas non datur, ne hac occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum fuisse, Concilium Tridentinum docet, ut unicuique sacerdoti liceret, non solum omni peccatorum genere, cujuscumque potestatis sit, illa condonare, sed etiam ab excommunicationis vinculo solvere.²

JAM, præter ordinis, et jurisdictionis potestatem, quæ prorsus necessaria sunt, in primis opus est, ut hujus sacramenti minister tum scientia, et eruditione, tum prudentia præditus sit; judicis enim, et medici simul personam gerit. Ac quod ad primum attinet, satis constat, non vulgarem scientiam necessariam esse, qua et peccata investigare, et ex variis peccatorum generibus, quæ gravia, quæ levia sint, pro cujusque hominis ordine, et genere judicare possit; ut autem medicus est, summa quoque prudentia indiget; etenim diligenter providendum est, ut ea remedia ægroto adhibeantur, quæ ad illius animam sanandam, et in posterum contra morbi vim muniendam aptiora esse videantur. Ex quo poterunt fideles intelligere, cuius maximo studio curandum esse, ut eum sibi sacerdotem deligat, quem vitæ integritas, doctrina, prudens judicium commendat; qui, et quantum in eo officio, cui præest, ponderis ac momenti sit, et quæ cuique sceleri pœna conveniat, et qui vel solvendi vel ligandi sint, optime noverit.

Sed quoniam nemo est, qui non vehementer cupiat, scelera, et turpitudinem suam occultari, monendi sunt fideles, nihil esse, quod timeant, ne ea, quæ ipsi confessione patefecerint, a sacerdote ulli unquam indicentur, neve aliquod ex ea periculi genus sibi ullo tempore creari possit; sacræ enim sanctiones gravissime in eos sacerdotes animadverti voluerunt, qui peccata omnia, quæ aliquis eis confessus fuerit, perpetuo, et religioso silentio compressa non tenuerint. Quare in Concilio Lateranensi magno ita legimus: Caveat omnino

¹ Tit. I. 5. — ² Sess. XIV. c. 7.

45. *Qualitates ministri: scientia, prudentia, vitæ integritas.*

46. *Lex sigilli.*

sacerdos, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem.

47.

*Modus
agendi
confessa-
rii,*

SED jam ordo rerum postulat, cum de ministro dictum sit, ut quædam præcipua capita explicentur, quæ ad confessionis usum, et tractationem non parum sunt accommodata. Magna enim fidelium pars, quibus vulgo nihil longius videri solet, quam, ut dies illi, qui ecclesiastica lege confessioni præfiniti sunt, effluent: tantum absunt a christiana professione, ut vix peccatorum suorum meminerint, quæ sacerdoti patefacienda essent, ne dum cetera diligenter curent, quæ ad divinam gratiam conciliandam vim habere maximam, perspicuum est. Quare cum illorum saluti omni studio succurrendum sit; hoc primum sacerdotes in poenitente diligenter observabunt, si veram peccatorum suorum contritionem habeat, certumque illi sit, ac deliberatum in posterum a peccatis abstinere.

48.

*cum con-
fitentibus
bene dis-
positis;*

Quod si ita animo affectum esse animadverterint, moneant, et vehementer hortentur, ut pro tanto, et tam singulari beneficio maximas gratias Deo agat, ab eoque cælestis gratiæ præsidium petere numquam desinat; quo munitus, ac tectus facile poterit pravis cupiditatibus resistere, ac repugnare. Docendus est etiam, ut nullum patiatur esse diem, quin aliquid de passionis Domini nostri mysteriis meditetur, ad eumque imitandum, et summa charitate amandum ipse se excitet, atque inflammet; hac enim meditatione assequetur, ut ab omnibus dæmonis tentationibus in dies se tutiorem esse sentiat. Neque enim ulla alia est causa, cur tam cito vel leviter ab hoste impugnati animo, et viribus succumbamus, quam quod ex cælestium rerum meditatione divini amoris ignem concipere non studemus, quo mens recreari, atque erigi possit.

49.

*cum indis-
positis,*

Sin autem sacerdos intellexerit, eum, qui velit confiteri, adeo peccata sua non dolere, ut vere contritus dicendus sit; conetur magno contritionis desiderio eum afficere, ut deinde hujus præclari doni cupiditate incensus, illud a Dei misericordia petere, et efflagitare in animum inducat.

*qui se ex-
cusant,*

In primis autem reprimenda est quorundam superbia, qui scelera sua excusatione aliqua vel defendere, vel minora facere

nituntur. Nam, exempli causa, cum aliquis fateatur, se ira vehementius commotum fuisse, statim hujus perturbationis causam in alium confert, a quo prius sibi injuriam factam esse queritur. Monendus itaque est, hoc elati animi, et hominis peccati sui magnitudinem vel despicientis, vel plane ignorantis, signum esse: tum vero ejusmodi excusationis genus, ad augendum potius, quam minuendum peccatum pertinere; nam qui ita factum suum probare contendit, hoc videtur profiteri, se tunc patientia usurum esse, cum a nemine injuria lædatur; quo quidem nihil homine Christiano indignius esse potest. Etenim cum illius vicem dolere maxime debuerit, qui injuriam fecit: tamen non peccati pravitate commovetur, sed fratri irascitur, ac, cum ei præclara occasio oblata fuerit, ut Deum patientia colere, et fratrem mansuetudine sua corrigere possit, salutis materiam ad perniciem suam convertit.

Perniciosior autem est illorum culpa existimanda, qui stulta quadam verecundia impediti peccata confiteri non audent. Iis igitur hortando animos addere oportet; monendique sunt, nihil esse, quod vitia sua aperire vereantur, nullique mirum videri debere, si intelligat homines peccare: qui quidem communis est omnium morbus, et in humanam imbecillitatem proprie cadit.

Alii sunt, qui, vel quod raro peccata confiteri solent, vel quod nullam curam, et cogitationem in pervestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissa confessione expedire, nec, unde ejus officii initium ducendum sit, satis sciunt: quos certe acrius objurgare opus est, atque in primis docere, prius quam ad sacerdotem aliquis adeat, omni studio curandum esse, ut peccatorum suorum contritione commoveatur: id vero præstari nullo modo posse, nisi ea reminiscendo sigillatim recognoscere studeat.

Quare si sacerdos hujusmodi homines prorsus imparatos esse cognoverit, humanissimis verbis a se dimittet, hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde revertantur: quod si forte affirmaverint, se in eam rem omne studium, et diligentiam suam contulisse: (quoniam sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi, amplius non redeant) audiendi erunt, præsertim vero si emendandæ vitæ studium aliquod præ se ferant, adducique possint, ut

*vel erube-
scent,*

*vel negli-
gentes
sunt:*

50.
*dimitten-
di vel dis-
ponendi.*

negligentiam suam accusent, quam se alio tempore, diligenti, et accurata meditatione compensaturos promittant : in quo tamen magna cautio adhibenda est. Si enim, audita confessione, judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolvi poterit; si autem utrumque in eo desiderari animadverterit, auctor illi, et suasor erit, ut majorem curam, quod antea dictum est, in excutienda conscientia adhibeat, hominemque, ut blandissime poterit, tractatum dimittet.

51.

Pudori quorumdam remedium auferendum.

Sed quoniam interdum contingit, ut mulieres, alicujus sceleris in priori confessione oblitæ, iterum ad sacerdotem non audeant redire; quod vereantur, ne vel in suspicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel singularis religionis laudem quærere existimentur : sæpe tum publice, tum privatim docendum est, neminem tanta memoria esse, qui omnia sua facta, dicta, et cogitata meminisse queat : quapropter fideles nulla re deterrendos esse, quo minus ad sacerdotem revertantur, si in memoriam alicujus criminis redierint, quod antea fuerit prætermissum. Hæc igitur atque alia hujus generis multa in confessione a sacerdotibus observanda erunt.

52.

SATISFACTIO. Nunc ad tertiam pœnitentiæ partem, quæ satisfactio appellatur, veniendum est.

Primum itaque satisfactionis nomen, et vis exponenda est; hinc enim catholicæ Ecclesiæ hostes amplam occasionem dissidii, et discordiæ, cum maxima Christiani populi perniciæ, arripuerunt.

Satisfactio est compensatio pro peccatis commissis.

Est autem satisfactio, rei debitæ integra solutio : nam quod satis est, ei nihil videtur deesse. Quare cum de gratiæ reconciliatione loquimur, idem satisfacere significat, quod alteri tantum præstare, quantum irato animo ad ulciscendam injuriam satis esse possit; atque ita satisfactio nihil aliud est, quam injuriæ alteri illatæ compensatio. Quod autem ad hunc locum pertinet, satisfactionis nomen divinarum rerum doctores ad declarandam eam compensationem usurparunt, cum homo pro peccatis commissis Deo aliquid persolvit.

53.

Satisfa-

QUO in genere quoniam multi gradus esse possunt, hinc fit, ut satisfactio varie accipiatur.

Ac prima quidem, et præstantissima illa est, qua pro scelerum nostrorum ratione, etiam si Deus summo jure nobiscum velit agere, quidquid a nobis debeatur, cumulate persolutum est. Hæc vero ejusmodi esse dicitur, quæ nobis Deum propitium, et placatum reddidit, eamque uni Christo domino acceptam ferimus, qui in cruce pretio pro peccatis nostris soluto plenissime Deo satisfacit; neque enim ulla res creata tanti esse potuit, quæ nos tam gravi debito liberaret, atque, ut sanctus Joannes testatur, ipse est propitiatio pro peccatis nostris : non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.¹ Hæc igitur plena, et cumulata est satisfactio, scelerum omnium rationi, quæ in hoc sæculo commissa sunt, pariter, æqualiterque respondens : cujus pondere hominum actiones apud Deum plurimum valent, ac sine eo nulla prorsus æstimatione dignæ haberentur. Atque huc Davidis verba videntur spectare : qui postquam, secum ipse reputans, illud protulisset : Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? nihil præter hanc satisfactionem, quam calicis nomine expressit, dignum tot, tantisque beneficiis invenire potuit; quare subjecit : Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo.²

tionis varii gradus :

propria et plena satisfactio Christi,

Alterum satisfactionis genus, quæ et canonica appellatur, et certo temporis spatio definita perficitur. Quare antiquissimo Ecclesiæ usu receptum est, ut cum pœnitentes a peccatis solvantur, pœna aliqua eis irrogetur, cujus pœnæ solutio, satisfactio vocari consuevit.

satisfactio canonica,

Eodem vero nomine quodlibet etiam pœnæ genus significatur, quam pro peccatis non quidem a sacerdote constitutam, sed sponte nostra susceptam, atque a nobis ipsis repetitam, sustinemus.

satisfactio ultro suscepta.

Verum hæc ad pœnitentiam, ut sacramentum est, minime pertinet, sed illa tantum sacramenti pars censenda est, quam diximus ex præcepto sacerdotis Deo pro peccatis dependi; hoc adjuncto, ut statutum cum animo, et deliberatum habeamus, peccata in posterum omni studio vitare : ita enim nonnulli definierunt : satisfacere, est Deo debitum honorem impendere. Quod autem nemo debitum honorem Deo possit tribuere, nisi qui peccata omnino vitate constituat, satis ap-

Satisfactio sacramentalis est persolutio pœnæ impositæ a sacerdote cum proposito vitæ emendandæ.

¹ 1. Joan. II. 2. — ² Psalm. CXV. 12.

paret. Et satisfacere, est causas peccatorum excidere, et eorum suggestioni aditum non indulgere. In quam sententiam alii senserunt satisfactionem esse purgationem, qua eluitur, quidquid sordium propter peccati maculam in anima resedit, atque a pœnis tempore definitis, quibus tenebamur, absolvimur.

54.
Satisfactionis necessitas.

QUÆ cum ita sint, facile erit fidelibus persuadere, quam necessarium sit, ut pœnitentes in satisfactionis studio se exercent.

Remissa culpa non ideo remittitur pœna temporalis ei debita :

Docendi enim sunt, duo esse, quæ peccatum consequuntur, maculam, et pœnam; ac quamvis semper culpa dimissa, simul etiam mortis æternæ supplicium apud inferos constitutum condonetur; tamen non semper contingit, quemadmodum a Tridentina Synodo declaratum est,¹ ut Dominus peccatorum reliquias, et pœnam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat. Cujus rei perspicua sunt exempla in sacris litteris, Genesis tertio capite, Num. duodecimo et vigesimo, et aliis permultis locis : sed illud Davidis clarissimum, et maxime illustre intuemur, cui etsi Nathan dixerat : Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris;² is tamen gravissimas pœnas ultro subiit, Dei misericordiam his verbis dies noctesque implorans : Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me : quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper.³ Quibus verbis illud petatum est a Domino, ut non solum crimen, sed pœnam etiam crimini debitam condonaret, atque a peccati reliquiis purgatum, in pristinum decoris, et integritatis statum restitueret. Atque hæc cum summis precibus peteret, eum tamen Dominus, tum filii ex adulterio suscepti, tum Absalonis, quem unice diligebat, defectione, et morte mulcavit, aliisque pœnis, et calamitatibus affecit, quas illi antea intenterat. In Exodo etiam, etsi Dominus, Mosis precibus exoratus, populo idololatræ pepercerat, tamen minatus est, se tanti flagitii graves pœnas repetiturum esse; ipseque Moses testatus est fore, ut illud Dominus severissime in tertiam, et quartam usque generationem ulcisceretur.⁴ Hæc

¹ Sess. XIV. cap. 8. can. 12. et 15. — ² 2. Reg. XII. 13. — ³ Psalm. L. 4. — ⁴ Exod. XXXII. 14, 34.

vero a sanctis Patribus in Ecclesia catholica semper tradita esse, ipsorum auctoritate apertissime comprobatur.

Verum qua de causa factum sit, ut pœna omnis pœnitentiæ sacramento, æque ac baptismo non condonetur, præclare a sancta Tridentina Synodo explicatum est his verbis : Divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint : aliter vero, qui semel a peccati, et dæmonis servitute liberati, et accepto Spiritus sancti dono, scientes templum Dei violare, et Spiritum sanctum contristare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut, occasione accepta, peccata leviora putantes, velut injurii et contumeliosi Spiritui sancto, in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ; proculdubio enim magnopere a peccato revocant, et quasi fræno quodam coercent hæc satisfactoriæ pœnæ, cautioresque et vigilantiores in posterum pœnitentes efficiunt.¹

Accedit, ut tanquam testificationes quædam sint doloris, quem ex peccatis commissis capimus; qua ratione Ecclesiæ fit satis, quæ nostris sceleribus graviter offensa est. Nam, ut sanctus Augustinus ait : Cor contritum et humiliatum Deus non spernit; verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel alia quæcumque signa procedit, recte ab iis, qui Ecclesiæ præsent, tempora pœnitentiæ constituuntur : ut Ecclesiæ, in qua ipsa peccata remittuntur, satisfiat.²

Præterea, pœnitentiæ nostræ exempla alios docent, quo modo ipsi vitam instituere, et pietatem sequi debeant. Cum enim pœnas nobis pro peccatis irrogatas ceteri homines intuentur, et summam cautionem sibi in omni vita adhibendam, et mores pristinos corrigendos esse intelligunt. Quare sapientissime illud ab Ecclesia observatum est, ut, cum ab aliquo publice flagitium commissum esset, publica etiam pœnitentia ei indiceretur; ut ceteri timore perterriti, deinceps peccata diligentius vitarent : quod etiam in occultis criminibus, quæ graviora essent, interdum fieri solitum erat. Sed, ut diximus, in publicis hoc perpetuum fuit, ut, qui ea

55.
ita a Deo constitutum est, ut operibus satisfactionis homines a peccato arceantur,

offensa Ecclesiæ facta reparetur,

aliis exemplum præbeatur,

¹ Sess. XIV. c. 8. — ² Enchir. c. LXXV.

commiserant, antequam publicam pœnitentiam suscepissent, non absolventur; interim vero Pastores pro illorum salute Deum rogabant, atque ut ipsi etiam pœnitentes idem facerent, eos hortari non desinebant. Quo in genere summa fuit sancti Ambrosii cura, et sollicitudo: cuius lacrymis fertur quamplurimos, qui duro animo ad pœnitentiæ sacramentum accesserant, ita mollitos esse, ut veræ contritionis dolorem conceperint. Verum postea tantum de veteris disciplinæ severitate remissum est, atque ita charitas refrigit, ut jam plerique ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum intimum animi dolorem, atque gemitum cordis necessarium putent; sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum dolentis habeant.

Deinde vero hujusmodi pœnarum perpessione consequimur, ut capitis nostri Jesu Christi, in quo passus est ipse, et tentatus, similitudinem, et imaginem geramus; nihil enim tam deforme videri potest, ut a sancto Bernardo dictum est, quam sub spinoso capite, delicatum esse membrum: nam, teste Apostolo, cohæredes sumus Christi, si tamen compatimur; et, quod alio loco scripsit, si commortui sumus, et convivemus; si sustinebimus, et conregnabimus.⁵

D. etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri, maculam animæ, et plagam: ac turpitudinem quidem ipsam Dei misericordia tolli; verum sanandis peccatorum plagis valde necessariam esse eam curam, quæ in remedio, pœnitentia adhibetur; quemadmodum enim, sanato vulnere, cicatrices quædam remanent, quæ et ipsæ curandæ sunt: ita in anima, culpa condonata, supersunt reliquiæ peccatorum purgandæ.⁶ Idem plane D. Chrysostomi sententia confirmat, cum ait: Non satis est sagittam e corpore extrahi, sed plaga quoque a sagitta inflicta sananda est; sic etiam in anima post acceptam peccati veniam pœnitentia curanda est, plaga relicta.⁷ Frequentissime enim a sancto Augustino docemur, duo hæc in pœnitentia animadvertenda esse, Dei misericordiam, et justitiam; misericordiam, qua peccata, et pœnas æternas illi debitas condonat; justitiam, qua pœnis tempore definitis hominem punit.

¹ Paulinus in ejus vita, n. 39. — ² Hebr. II. 18. — ³ Ser. V. de omn. Sanct. n. 9. — ⁴ Rom. VIII. 17. — ⁵ 2. Tim. II. 11. — ⁶ Forte alluditur ad serm. in coena, 4. — ⁷ Hom. de pœn. (ex dictis S. Chrys. collecta). — ⁸ In Ps. L. n. 7.

*obtinetur
conformitas
cum Christo,*

*Dei justitia
agnoscatur,*

Postremo, pœnitentiæ pœna a nobis suscepta Dei animadversionem, suppliciaque in nos constituta antevertit; ita enim docet Apostolus, cum ait: Si nosmetipsos dijudicavimus, non utique judicamur: dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Quæ cum fidelibus explicata fuerint, vix fieri poterit, quo minus ad pœnitentiæ opera maxime excitentur.

EJUS autem quanta vis sit, ex eo colligitur, quod tota a Christi domini passionis merito pendet. A quo etiam honestis actionibus duo illa maxima bona consequimur: alterum est, ut immortalis gloriæ præmia mereamur; ita ut calix etiam aquæ frigidæ, quam in ejus nomine dederimus, mercede non careat; alterum, ut pro peccatis nostris satisfaciamus.

Neque vero id perfectissimam, et cumulatissimam Christi domini satisfactionem obscurat; sed illud potius contra evenit, ut multo clariorem, et illustriorem reddat. Eo enim copiosior Christi gratia videtur esse, quod non solum ea nobiscum communicantur, quæ ipse solus, sed illa etiam, quæ tanquam caput in membra suis sanctis, et justis hominibus promeruit, ac persolvit; qua ratione fieri perspicuum est, ut iustæ, et honestæ piorum actiones tantum ponderis, et dignitatis habeant. Christus enim dominus tanquam caput in membra, et vitis in palmites gratiam suam in eos, qui sibi per charitatem conjuncti sunt, continenter diffundit. Quæ quidem gratia bona opera nostra semper antecedit, comitatur, et consequitur, et sine qua mereri, et satisfacere Deo nullo modo possumus.

Atque ita fit, ut justis nihil deesse videatur, cum operibus, quæ Dei virtute efficiunt, et divinæ legi pro humana mortali conditione satisfacere, et vitam æternam, quam scilicet, si Dei gratia ornati e vita decesserint, consequentur, mereri possint; nota est enim illa Salvatoris vox: Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum; sed aqua, quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.⁴

¹ 1. Cor. XI. 31. — ² Matt. X. 42. — ³ Joan. XV. 4; Eph. IV. 15. — ⁴ Joan. IV. 13.

*et vindicta
præveniatur.*

*Vis merendi et
satisfaciendi a
passione
Christi
pendet;*

*satisfactio
nostra
passionem
Christi
non obscurat
sed illustrat:*

*quia per
gratiam
Christi
meremur,
et satisfacimus.*

*Adjuti
Dei gratia
omnes
possunt
operari
salutem.*

57. SED duo præcipue in satisfactione requiruntur : primum est, ut is, qui satisfacit, justus sit, ac Dei amicus. Opera enim, quæ sine fide, et charitate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt; alterum, ut ejusmodi opera suscipiantur, quæ natura sua dolorem, et molestiam afferant : cum enim præteritorum scelerum compensationes sint, atque, ut sanctus martyr Cyprianus ait, redemptrices peccatorum;¹ omnino necesse est, ut aliquid acerbitalis habeant; quamquam non semper illud consequitur, ut, qui se in illis molestis actionibus exercent, doloris sensum habeant. Sæpe enim vel patiendi consuetudo, vel accensa in Deum charitas efficit, ut, quæ perpessu gravissima sunt ne sentiantur quidem. Neque tamen idcirco fit, quo minus ea ipsa opera satisfaciendi vim habeant; si quidem hoc proprium est filiorum Dei, ita ejus amore, et pietate inflammari, ut acerbissimis laboribus cruciati, aut nihil fere incommodi sentiant, aut omnia lætissimo animo perferant.

58. OPERA omne satisfactionis genus astores docebunt ad hæc tria præcipue conferendum esse, orationem, jejunium, eleemosynam : quæ quidem tribus bonis, animæ, corporis, et iis, quæ externa commoda dicuntur, quæ omnia a Deo accipimus, respondent. Nihil vero aptius, et convenientius ad extirpandas omnium peccatorum radices esse potest. Nam cum omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis sit, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ; nemo non videt, hisce tribus morbi causis totidem medicinas, priori scilicet jejunium, alteri eleemosynam, tertiæ orationem rectissime opponi. Præterea, si eos etiam qui peccatis nostris offenduntur, spectemus, facile erit intelligere, cur ad hæc tria potissimum omnis satisfactio referatur; hi vero sunt Deus, proximus, nos ipsi. Quare Deum oratione placamus, proximo eleemosyna satisfacimus, nos ipsos vero jejunio castigamus.

59. SED quoniam multæ variæque ærumnæ, et calamitates dum in hac vita sumus, nos premunt; illud maxime fideles docendi sunt, eos, qui patienti animo, quidquid laboriosi, et incommodi Deus immiserit, ferant, amplam satisfaciendi, et

¹ Epist. LV.

Duo ad veram satisfactionem requiruntur : ut fiat ab homine justo, et per opera pœnalia.

Opera satisfactionis sunt oratio, jejunium, eleemosyna.

Ærumnarum hujus vitæ bonus usus.

merendi materiam nactos esse; qui autem inviti, et repugnantes pœnam hujusmodi sustineant, omni satisfactionis fructu privari; sed Dei tantum, peccata justo judicio ulciscen-
tis, animadversionem, et supplicium perferre.

In eo vero summa Dei bonitas, et clementia maximis laudibus, et gratiarum actionibus prædicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus posset pro altero satisfacere; quod quidem hujus partis pœnitentiæ maxime proprium est. Ut enim, quod ad contritionem, et confessionem attinet, nemo pro altero dolere, aut confiteri potest; ita, qui divina gratia præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere; quare fit, ut quodam pacto alter alterius onera portare videatur. Nec vero de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui, in apostolorum symbolo, sanctorum communionem confitemur; nam cum omnes eodem baptismo abluti Christo renascamur, eorumdem sacramentorum participes simus, in primis vero ejusdem corporis et sanguinis Christi domini cibo, et potu recreemur; hoc apertissime demonstrat, nos omnes ejusdem esse corporis membra. Quemadmodum igitur neque pes suæ tantum, sed etiam oculorum utilitatis causa munere suo fungitur; neque rursus quod oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communem omnium membrorum utilitatem referendum est : ita communia inter nos satisfactionis officia existimari debent. Neque tamen id sine ulla exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, spectemus; nam satisfactionis opera, medicinæ etiam et curationes quædam sunt, quæ pœnitenti ad sanandos pravos animi affectus præscribuntur : quo quidem utilitatis fructu eos, qui per se non satisfaciunt, prorsus carere perspicuum est.

ABSOLUTIO. Hæc igitur de tribus pœnitentiæ partibus, contritione, confessione, et satisfactione, copiose et dilucide explicanda erunt. Sed illud in primis a sacerdotibus observari oportet, ut, audita peccatorum confessione, antequam pœnitentem a peccatis absolvant, diligenter curent, ut, si quid ille forte de re, aut de existimatione proximi detraxerit, cujus peccati damnandus merito esse videatur, cumlata satisfactione compenset; nemo enim absolvendus est,

CAT. TRID. — 16

60.

Satisfacere potest unus pro alio.

61.

Absolutio deneganda illi qui rem ablutam restituere non promittit.

nisi prius, quæ cujusque fuerint, restituere polliceatur. At quoniam multi sunt, quibus, etsi prolixè pollicentur, se officio satis esse facturos, tamen certum est, ac deliberatum nunquam promissa exsolvere; omnino ii cogendi sunt, ut restituant: sæpeque illud Apostoli eis inculcandum est, ut qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.¹

Satisfactio quanto sit imponenda.

In irroganda autem satisfactionis pœna, sacerdotes nihil sibi suo arbitrato statuendum esse, sed omnia justitia, prudentia, et pietate dirigenda existimabunt. Atque, ut hac regula peccata metiri videantur, et pœnitentes scelerum suorum gravitatem magis agnoscant; operæ pretium erit, interdum eis significare, quæ pœnæ quibusdam delictis ex veterum canonum præscripto, qui pœnitentiales vocantur, constitutæ sint. Igitur universæ satisfactionis modum, culpæ ratio temperabit. Sed ex omni satisfactionum genere maxime convenit pœnitentibus præcipere, ut certis aliquot, et definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, et præsertim pro iis, qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant. Hortari vero etiam eos oportet, ut sæpe eadem satisfactionis opera a sacerdote indicta ultro suscipiant, ac repetant; atque ita mores suos componant, ut iis omnibus, quæ ad pœnitentiæ sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tamen virtutis pœnitentiæ studia numquam intermittant; quod si interdum, etiam ob publicam offensionem, publica pœnitentia præscribenda fuerit, quamvis eam pœnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facile audiendus; verum persuadere ei oportebit, ut quæ tum sibi, tum aliis salutaria futura sunt, libenti, et alacri animo excipiat.

Hæc de pœnitentiæ sacramento, singulisque ejus partibus ita docenda erunt, ut non solum ea fideles perfecte intelligant, sed etiam, juvante Domino, re ipsa pie, et religiose præstare animum inducant.

¹ Eph. IV. 28.

De Extremæ Uctionis Sacramento.

CUM sancta scripturarum oracula ita doceant: in omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis;¹ tacite Párochi admonentur, nullum tempus prætermittendum esse fidelem populum cohortandi, ut in assidua mortis meditatione versetur. Quoniam autem extremæ uctionis sacramentum non potest supremi illius diei memoriam conjunctam non habere; facile intelligitur, de eo sæpe agendum esse, non solum ob eam causam, quod illarum rerum mysteria, quæ ad salutem pertinent, aperire, et explicare maxime convenit; sed etiam, quia fideles, moriendi necessitatem omnibus propositam esse, animo repetentes, pravas cupiditates coercebunt; quare fiet, ut in ipsa mortis expectatione minus se perturbari sentiant; sed immortales Deo gratias agant, qui, ut baptismi sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cælum viam haberemus, extremæ uctionis sacramentum instituit.

I.
Novissima sæpe meditata.

NOMEN. Ut igitur, quæ ad eam explicationem magis necessaria sunt, eodem fere ordine, qui in aliis sacramentis servatus est, exponantur; primum illud tradendum erit, hoc sacramentum idcirco extremam uctionem appellatum esse, quod hæc omnium sacrarum uctionum, quas dominus Salvator noster Ecclesiæ suæ commendavit, ultima administranda sit. Quare hæc ipsa uctio a majoribus nostris sacramentum etiam uctionis infirmorum, et sacramentum exeuntium dicta est: quibus vocabulis fideles in memoriam novissimi illius temporis facile redire possunt.

2.

RATIO SACRAMENTI. Quod autem extremæ uctioni propria sacramenti ratio conveniat, in primis explanandum est. Id vero perspicuum fiet, si verba, quibus sanctus Jacobus apostolus hujus sacramenti legem promulgavit, attendamus. Infirmatur quis in vobis? inquit, inducat pres-

3.
Extremam uctionem esse sacramentum, pro-

¹ Eccli. VII. 40.

nisi prius, quæ cujusque fuerint, restituere polliceatur. At quoniam multi sunt, quibus, etsi prolixè pollicentur, se officio satis esse facturos, tamen certum est, ac deliberatum nunquam promissa exsolvere; omnino ii cogendi sunt, ut restituant: sæpeque illud Apostoli eis inculcandum est, ut qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.¹

Satisfactio quanto sit imponenda.

In irroganda autem satisfactionis pœna, sacerdotes nihil sibi suo arbitrato statuendum esse, sed omnia justitia, prudentia, et pietate dirigenda existimabunt. Atque, ut hac regula peccata metiri videantur, et pœnitentes scelerum suorum gravitatem magis agnoscant; operæ pretium erit, interdum eis significare, quæ pœnæ quibusdam delictis ex veterum canonum præscripto, qui pœnitentiales vocantur, constitutæ sint. Igitur universæ satisfactionis modum, culpæ ratio temperabit. Sed ex omni satisfactionum genere maxime convenit pœnitentibus præcipere, ut certis aliquot, et definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, et præsertim pro iis, qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant. Hortari vero etiam eos oportet, ut sæpe eadem satisfactionis opera a sacerdote indicta ultro suscipiant, ac repetant; atque ita mores suos componant, ut iis omnibus, quæ ad pœnitentiæ sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tamen virtutis pœnitentiæ studia numquam intermittant; quod si interdum, etiam ob publicam offensionem, publica pœnitentia præscribenda fuerit, quamvis eam pœnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facile audiendus; verum persuadere ei oportebit, ut quæ tum sibi, tum aliis salutaria futura sunt, libenti, et alacri animo excipiat.

Hæc de pœnitentiæ sacramento, singulisque ejus partibus ita docenda erunt, ut non solum ea fideles perfecte intelligant, sed etiam, juvante Domino, re ipsa pie, et religiose præstare animum inducant.

¹ Eph. IV. 28.

De Extremæ Uctionis Sacramento.

CUM sancta scripturarum oracula ita doceant: in omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis;¹ tacite Pærochi admonentur, nullum tempus prætermittendum esse fidelem populum cohortandi, ut in assidua mortis meditatione versetur. Quoniam autem extremæ uctionis sacramentum non potest supremi illius diei memoriam conjunctam non habere; facile intelligitur, de eo sæpe agendum esse, non solum ob eam causam, quod illarum rerum mysteria, quæ ad salutem pertinent, aperire, et explicare maxime convenit; sed etiam, quia fideles, moriendi necessitatem omnibus propositam esse, animo repetentes, pravas cupiditates coercebunt; quare fiet, ut in ipsa mortis expectatione minus se perturbari sentiant; sed immortales Deo gratias agant, qui, ut baptismi sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cælum viam haberemus, extremæ uctionis sacramentum instituit.

I.
Novissima sæpe meditata.

NOMEN. Ut igitur, quæ ad eam explicationem magis necessaria sunt, eodem fere ordine, qui in aliis sacramentis servatus est, exponantur; primum illud tradendum erit, hoc sacramentum idcirco extremam uctionem appellatum esse, quod hæc omnium sacrarum uctionum, quas dominus Salvator noster Ecclesiæ suæ commendavit, ultima administranda sit. Quare hæc ipsa uctio a majoribus nostris sacramentum etiam uctionis infirmorum, et sacramentum exeuntium dicta est: quibus vocabulis fideles in memoriam novissimi illius temporis facile redire possunt.

2.

RATIO SACRAMENTI. Quod autem extremæ uctioni propria sacramenti ratio conveniat, in primis explanandum est. Id vero perspicuum fiet, si verba, quibus sanctus Jacobus apostolus hujus sacramenti legem promulgavit, attendamus. Infirmatur quis in vobis? inquit, inducat pres-

3.
Extremam uctionem esse sacramentum, pro-

¹ Eccli. VII. 40.

*batur ex
scriptura
et tradi-
tione.*

byteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei.¹ Nam quod peccata condonari Apostolus affirmat, in eo declarat sacramenti vim, et naturam. Hanc vero catholicae Ecclesiae de extrema unctioe perpetuam doctrinam fuisse, cum alia plura concilia testantur, tum a Tridentina Synodo hoc ita declaratum est, ut in eos omnes anathematis poenam constituerit, qui aliter docere, aut sentire audeant.² Ac Innocentius quoque primus hoc sacramentum fidelibus maxime commendat.³

4.
*Unum est
sacra-
mentum.*

Constanter itaque docendum est a Pastoribus, verum sacramentum esse; nec plura, sed unum, quamvis per plures unctioes administretur; quarum singulis propriae preces ac peculiaris forma adhibenda est. Unum vero est non partium continuatione, quae dividi non possint, sed perfectione: cuiusmodi sunt cetera omnia, quae ex pluribus constant. Nam quemadmodum domus, quae ex multis, et diversis rebus composita est, una tantum forma perficitur: ita hoc sacramentum, etsi ex pluribus rebus, et verbis constituitur, unum tamen signum est, et unius rei, quam significat, efficientiam habet.

5. DOCEBUNT praeterea Parochi, quae sint hujus sacramenti partes, elementum, inquam, et verbum; haec enim a sancto Jacobo praetermissa non sunt:⁴ in quibus singulis sua mysteria licet animadvertere.

*Materia
ejus est
oleum ab
Episcopo
consecra-
tum.*

MATERIA. Ejus igitur elementum, sive materia, quemadmodum concilia, ac praecipue Tridentinum decrevit, est oleum ab Episcopo consecratum, liquor scilicet non ex quavis pingui, et crassa natura, sed ex olearum baccis tantummodo expressus. Aptissime autem haec materia illud significat, quod vi sacramenti interius in anima efficitur; nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit, ita sacramenti virtus animae tristitiam, ac dolorem minuit. Oleum praeterea sanitatem restituit, hilaritatem affert, et lumini tanquam pabulum praebet: tum vero ad recreandas

¹Jac. V. 14. — ²Sess. XIV. cap. 7. et can. 3. — ³Epist. I. c. 8. — ⁴Jac. V. 14.

defatigati corporis vires maxime accommodatum est. Quae omnia, quid in aegroto divina virtute per hujus sacramenti administrationem efficiatur, declarant. Haec de materia satis sint.

FORMA. Forma vero sacramenti est verbum, et sollemnis illa precatio, quam sacerdos ad singulas unctioes adhibet, cum inquit: Per istam sanctam unctioem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, sive narium, sive tactus vitio deliquisti. Quod autem haec vera sit, et propria hujus sacramenti forma, sanctus Jacobus apostolus significat, cum ait: Et orent super eum, et oratio fidei salvabit infirmum. Ex quo licet cognoscere, formam precationis modo proferendam esse; tametsi, quibus potissimum verbis concipienda sit, Apostolus non expresserit. Verum hoc ad nos fidei Patrum traditione permanavit, ita ut omnes ecclesiae eam formae rationem retineant, qua omnium mater, et magistra sancta Ecclesia Romana utitur. Nam etsi aliqui nonnulla verba immutant, cum pro, Indulgeat tibi Deus, ponunt, Remittat, vel Parcat, interdum etiam, Sanet, quidquid commisisti; tamen, quoniam nulla fit sententiae immutatio, constat eandem ab omnibus formam religiose servari.

Nec vero quisquam miretur, cur factum sit, ut aliorum sacramentorum forma vel absolute significet quod efficit, ut cum dicimus: Ego te baptizo, aut: Signo te signo crucis; vel tanquam ab imperantibus pronuntietur, ut cum in sacramento ordinis administrando dicitur: Accipe potestatem; haec una vero extremæ unctiois forma precatione quadam absolva-
tur; id enim optimo jure constitutum est; nam cum hoc sacramentum propterea adhibeatur, ut praeter spiritualem gratiam, quam tribuit, sanitatem etiam restituat aegrotis: tamen, quia non semper sequitur, ut aegri a morbis convalescant, ob eam causam precatione forma conficitur, ut a Dei benignitate id impetremus, quod sacramenti vis constanti, et perpetuo ordine efficere non solet.

Adhibentur autem ritus proprii in hujus quoque sacramenti administratione. Sed eorum maxima pars precationes continet, quibus sacerdos ad aegroti salutem impetrandam utitur;

6.

*Forma
est ver-
bum et
sollemnis
depreca-
tio quam
sacerdos
adhibet.*

7.

*Conve-
nienter
instituta
forma de-
precati-
va.*

8.

*Maxima
pars ri-
tuum*

¹Jac. V. 14.

precationibus constat.

nullum enim est aliud sacramentum, quod pluribus precibus conficiatur; ac recte quidem: quoniam eo potissimum tempore fideles piis obsecrationibus adjuvandi sunt; quare et alii omnes, quos tum adesse contigerit, et præcipue Parochi debent orare Deum ex animo, et ejus misericordiæ, laborantis vitam et salutem omni studio commendare.

9. *Extrema unctionis sacramentum a Christo institutum.*

INSTITUTIO. Verum cum demonstratum sit, extremam unctionem vere, et proprie in sacramentorum numero habendam esse; illud etiam sequitur, ejus institutionem a Christo domino profectam esse; quæ postea a sancto Jacobo apostolo fidelibus proposita, et promulgata est. Quamquam idem Salvator hujus unctionis specimem quoddam dedisse visus est, cum discipulos suos binos, et binos ante faciem suam misit; de illis enim apud Evangelistam ita scriptum est: Exeuntes prædicabant, ut poenitentiam agerent: et dæmonia multa eiciebant, et ungebant oleo multos ægros, et sanabant.¹ Quam quidem unctionem non ab apostolis inventam, sed a Domino præceptam, non naturali aliqua virtute præditam, sed mysticam, potius ad sanandos animos, quam ad corpora curanda institutam fuisse, credendum est: quam rem sancti Dionysius,² Ambrosius,³ Chrysostomus,⁴ et Gregorius magnus⁵ asserunt, ut nullo modo dubitandum sit, quin hoc unum ex septem catholicæ Ecclesiæ sacramentis summa cum religione accipere oporteat.

10. *Extrema unctio administrari nequit sanis,*

SUBJECTUM. Sed docendi sunt fideles, quamvis hoc sacramentum ad omnes pertineat, quædam tamen hominum genera excipi, quibus administrandum non sit. Ac primum excipiuntur, qui sano, et firmo corpore sunt: iis enim extremam unctionem tribuendam non esse, et Apostolus docet, cum inquit: Infirmatur quis in vobis;⁶ et ratio ostendit, siquidem ob eam rem instituta est, non modo ut animæ, sed etiam ut corpori medicinam afferat. Cum igitur illi tantum, qui morbo laborant, curatione indigeant; idcirco iis etiam, qui adeo periculose ægrotare videntur, ut, ne supremus illis vitæ dies instet, metuendum sit, hoc sacra-

¹ Marc. VI. 12, 13. — ² De cœl. hier. c. 4 et c. 7. — ³ De poen. I. 8. n. 36. — ⁴ De sacerdotio III. 6. — ⁵ Sacram. fer. 5. post Palm. — ⁶ Jac. V. 14.

mentum præberi debet. In quo tamen gravissime peccant, qui illud tempus ægroti ungenti observare solent, cum, jam omni salutis spe amissa, vita, et sensibus carere incipiat; constat enim, ad uberiores sacramenti gratiam percipiendam plurimum valere, si ægrotus, cum in eo adhuc integra mens, et ratio viget, fidemque, et religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo liniatur. Quare Parochis animadvertendum est, ut eo potissimum tempore cælestem medicinam adhibeant, illam quidem semper vi sua admodum salutarem, cum eorum etiam pietate, et religione, qui curandi sunt, magis profuturam intellexerint. Nemini igitur, qui gravi morbo affectus non sit, sacramentum unctionis dare licet, tametsi vitæ periculum adeat: vel quia periculosam navigationem paret; vel quia prælium initurus sit, a quo certa mors illi impendeat; vel etiam si capitis damnatus ad supplicium raperetur.

Omnes præterea, qui rationis usu carent, ad hoc sacramentum suscipiendum apti non sunt; et pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare hujus sacramenti remedio opus sit; amentes item, et furiosi, nisi interdum rationis usum haberent, et eo potissimum tempore pii animi significationem darent, peterentque ut sacro oleo ungerentur; nam qui ab ipso ortu nunquam mentis et rationis compos fuit, ungentus non est: secus vero si ægrotus, cum mente adhuc integra hujus sacramenti particeps fieri voluisset, postea in insaniam et furorem incidit.

Non sunt autem omnes corporis partes ungentæ, sed eæ tantum, quas veluti sensuum instrumenta natura homini attribuit, oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum, vel sermonem, manus propter tactum, qui tametsi toto corpore æqualiter fusus est, in ea tamen parte maxime viget. Hunc autem ungenti ritum universalis Ecclesia retinet, atque etiam hujus sacramenti naturæ optime convenit: medicamenti enim est instar. Ac quoniam in corporis morbis, quamvis universum corpus male affectum sit, tamen illi tantum parti curatio adhibetur: a qua tanquam a fonte, et origine, morbus manat; idcirco non totum corpus, sed ea membra, in quibus potissimum sentiendi vis eminet, renes etiam, veluti voluptatis, et libidinis

11. *nec illas qui rationis usu carent.*

12. *Quanam partes corporis ungentæ*

sedes ungentur; tum pedes, qui nobis ingressus, et ad locum movendi principium sunt.

13.

In una eademque agrotatione non iteranda unctio.

In quibus illud observare oportet, in una, eademque agrotatione, cum æger in eodem vitæ periculo positus est, semel tantum ungendum esse. Quod si post susceptam hanc unctiorem æger convaluerit; quoties postea in id vitæ discrimen inciderit, toties ejusdem sacramenti subsidium ei poterit adhiberi; ex quo patet, in eorum sacramentorum numero, quæ iterari solent, reponendam esse.

14.

Extrema unctio suscipienda in statu gratiæ et cum fide viva.

DISPOSITIONES. Quoniam vero omni studio curare oportet, ne quid sacramenti gratiam impediatur; ei vero nihil magis adversatur, quam alicujus peccati mortiferi conscientia; servanda est catholice Ecclesie perpetua consuetudo, ut ante extremam unctiorem, pœnitentiæ, et Eucharistiæ sacramentum administretur. Ac deinde ægroto persuadere Parochi studeant, ut ea fide se ungendum sacerdoti præbeat, qua olim, qui ab apostolis sanandi erant, seipsos offerre consueverant. In primis autem animæ salus, deinde corporis valetudo cum illa adjunctiõne, si ea ad æternam gloriam profutura sit, expetenda est. Nec vero dubitare fideles debent, quin sanctæ illæ, et solemnes preces a Deo audiantur, quibus sacerdos non suam, sed Ecclesie et domini nostri Jesu Christi personam gerens utitur. Qua una maxime re cohortandi sunt, ut hujus saluberrimi olei sacramentum sancte, et religiose sibi administrandum curent, cum et acrior pugna instare, et vires cum animi, tum corporis deficere videantur.

15.

Sacerdos hujus sacramenti minister.

MINISTER. Jam vero, quis extremæ unctiõnis minister, sit ab eodem Apostolo, qui Domini legem promulgavit, didicimus; inquit enim: Inducat presbyteros;¹ quo nomine non eos significat, qui ætate provectiores sunt, quemadmodum sapienter Tridentina Synodus exposuit,² aut qui in populo principem locum obtinent, sed sacerdotes, qui ab ipsis Episcopis per manuum impositionem rite ordinati sunt. Sacerdoti igitur hujus sacramenti administratio commissa est. Neque tamen ex sanctæ Ecclesie decreto cuivis sacerdoti, sed proprio Pastori, qui jurisdictionem habeat, sive alteri, cui

¹ Jac. V. 14. — ² Sess. XIV. c. 3.

ille ejus muneris fungendi potestatem fecerit, hoc sacramentum administrare licet. Illud vero maxime animadvertendum est, sacerdotem in ea administratione, quemadmodum etiam in aliis sacramentis fit, Christi domini nostri, et sanctæ Ecclesie, ejus sponsæ, personam sustinere.

UTILITATES. Explicandæ etiam sunt accuratius utilitates, quas ex hoc sacramento capimus: ut, si nihil aliud fideles ad ejus usum possit allicere, ipsa saltem utilitate ducantur: cum ita comparatum sit, ut omnia fere nostris commodis metiamur.

Docebunt igitur Pastores, hoc sacramento gratiam tribui, quæ peccata, et in primis quidem leviora, et, ut communi nomine appellantur, venialia remittit; exitiales enim culpæ, pœnitentiæ sacramento tolluntur. Neque enim hoc sacramentum primario loco ad graviorum criminum remissionem institutum est: sed baptismus tantum, et pœnitentia vi sua hoc efficiunt.

Altera est sacræ unctiõnis utilitas, quod animam a languore, et infirmitate, quam ex peccatis contraxit, et a ceteris omnibus peccati reliquiis liberat. Tempus autem huic curationi opportunissimum existimandum est, cum gravi morbo afflictamur, ac vitæ periculum impendet. Etenim homini natura insitum est, ut nihil in rebus humanis æque, ac mortem, pertimescat; auget autem magnopere hunc timorem præteritorum scelerum memoria; cum præsertim gravissima conscientie nostræ accusatio nos urgeat; ut enim scriptum est: Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, et traduent illos ex adverso iniquitates ipsorum.¹ Deinde illa cura, et cogitatio vehementer angit, quod paulo post stare oporteat ante tribunal Dei, a quo de nobis justissima pro eo, ac meriti fuerimus, sententia ferenda sit. Sæpe autem evenit, ut fideles hoc terrore percussi se miris modis exagitari sentiant. Nihil autem ad mortis tranquillitatem magis conducit, quam si tristitiam abjiciamus, et læto animo Domini adventum expectemus; paratique simus, depositum nostrum, quandocumque illud a nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac sollicitudine fidelium mentes

16.

Extrema unctio

confert gratiam, et peccata remittit,

animam a languore liberat,

¹ Sap. IV. 21.

liberentur, animusque pio, et sancto gaudio repleatur, extremæ unctiois sacramentum efficit.

*fidelibus
arma ad-
versus
hostem
submini-
strat,*

Præterea, aliud etiam, quod merito omnium maximum videri potest, ex eo consequimur; nam etsi humani generis hostis, quoad vivimus, numquam desinit de interitu, et exitio nostro cogitare; nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac, si fieri possit, spem nobis divinæ misericordiæ eripiat, vehementius omnes nervos contendit, quam cum supremum vitæ diem appropinquare animadverterit. Quamobrem fidelibus arma, et vires hoc sacramento subministrantur, quibus adversarii vim, et impetum frangere, et illi fortiter repugnare possint. Allevatur enim, et erigitur ægri animus divinæ bonitatis spe; eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert levius, ac ipsius dæmonis calcaneo insidiantis artificium, et calliditatem facilius eludit.

*reddiit
corporis
sanita-
tem.*

Accedit postremo, siquidem profutura sit, etiam corporis sanitas. Quod si ægroti hoc tempore eam minus consequuntur, id quidem non sacramenti vitio, sed ob eam potius causam evenire credendum est, quod eorum magna pars, vel qui sacro oleo perunguntur, vel a quibus administratur, fides infirmior est; testatur enim Evangelista, Dominum apud suos multas virtutes non fecisse propter incredulitatem illorum.¹ Quamquam etiam recte dici potest, Christianam religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus jam hujusmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim nascentis Ecclesiæ initio necessaria esse viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit. Utcumque enim quod ad corporis valetudinem attinet, Dei consilio et voluntate ceciderit, certa spe niti fideles debent, se hujus sacri olei virtute spiritualem sanitatem consecuturos esse; futurumque, ut si eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, quo scriptum est: Beati mortui qui in Domino moriuntur.²

Hæc de extremæ unctiois sacramento breviter quidem dicta sunt: verum, si hæc ipsa rerum capita a Pastoribus latius, et ea, qua decet, diligentia explanata erunt, dubitandum non est, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

¹ Matth. XIII. 58. — ² Apocal. XIV. 13.

De Ordinis Sacramento.

Si quis aliorum sacramentorum naturam, et rationem diligenter considerarit, facile perspiciet, ea omnia ab ordinis sacramento ita pendere, ut sine illo partim confici, et administrari nullo modo queant: partim solemnem cæremoniam, et religioso quodam ritu, ac cultu carere videantur. Quare necesse est, ut Pastores institutam sacramentorum doctrinam persequentes, eo diligentius de ordinis etiam sacramento sibi agendum arbitrentur.

Proderit autem maxime hæc explicatio primum quidem illis ipsis, deinde aliis, qui ecclesiasticæ vitæ rationem ingressi sunt, postremo etiam fidei populo: ipsis, quod dum in hujus argumenti tractatione versantur, ad eam gratiam excitandam, quam hoc sacramento adepti sunt, magis commoventur; aliis, qui in sortem Domini vocati sunt, partim ut eodem pietatis studio afficiantur, partim vero, ut earum rerum cognitionem percipiant, quibus instructi viam sibi ad ultiores gradus facilius munire possint; reliquis autem fidelibus, primum quidem ut intelligant, quo honore digni sint Ecclesiæ ministri; deinde, quoniam sæpe contingit, ut multi adsint, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio destinarint; vel qui sua sponte, et voluntate illud vitæ genus sequi velint; quos certe ignorare minime æquum est, quæ præcipue ad hanc rationem pertinent.

1.
*Explicatio
sacra-
menti or-
dinis*

2.
*utilis sa-
cerdoti-
bus,*

clericis,

*ceteris
fidelibus.*

PRIMUM itaque fidelibus tradendum est, quanta sit hujus instituti, si summum ejus gradum, hoc est, sacerdotium spectemus, nobilitas, et excellentia. Nam cum Episcopi, et sacerdotes tanquam Dei interpretes, et internuntii quidam sint, qui ejus nomine divinam legem, et vitæ præcepta homines edocent, et ipsius Dei personam in terris gerunt; perspicuum est, eam esse illorum functionem, qua nulla major excogitari possit; quare merito non solum angeli, sed dii etiam, quod Dei immortalis vim, et numen apud nos teneant, appellantur.

Quamvis autem omni tempore summam dignitatem obtinerint, tamen novi testamenti sacerdotes ceteris omnibus

3.
*Ordinis
excellen-
tia.*

liberentur, animusque pio, et sancto gaudio repleatur, extremæ unctiois sacramentum efficit.

*fidelibus
arma ad-
versus
hostem
submini-
strat,*

Præterea, aliud etiam, quod merito omnium maximum videri potest, ex eo consequimur; nam etsi humani generis hostis, quoad vivimus, numquam desinit de interitu, et exitio nostro cogitare; nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac, si fieri possit, spem nobis divinæ misericordiæ eripiat, vehementius omnes nervos contendit, quam cum supremum vitæ diem appropinquare animadverterit. Quamobrem fidelibus arma, et vires hoc sacramento subministrantur, quibus adversarii vim, et impetum frangere, et illi fortiter repugnare possint. Allevatur enim, et erigitur ægri animus divinæ bonitatis spe; eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert levius, ac ipsius dæmonis calcaneo insidiantis artificium, et calliditatem facilius eludit.

*reddiit
corporis
sanita-
tem.*

Accedit postremo, siquidem profutura sit, etiam corporis sanitas. Quod si ægroti hoc tempore eam minus consequuntur, id quidem non sacramenti vitio, sed ob eam potius causam evenire credendum est, quod eorum magna pars, vel qui sacro oleo perunguntur, vel a quibus administratur, fides infirmior est; testatur enim Evangelista, Dominum apud suos multas virtutes non fecisse propter incredulitatem illorum.¹ Quamquam etiam recte dici potest, Christianam religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus jam hujusmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim nascentis Ecclesiæ initio necessaria esse viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit. Utcumque enim quod ad corporis valetudinem attinet, Dei consilio et voluntate ceciderit, certa spe niti fideles debent, se hujus sacri olei virtute spiritualem sanitatem consecuturos esse; futurumque, ut si eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, quo scriptum est: Beati mortui qui in Domino moriuntur.²

Hæc de extremæ unctiois sacramento breviter quidem dicta sunt: verum, si hæc ipsa rerum capita a Pastoribus latius, et ea, qua decet, diligentia explanata erunt, dubitandum non est, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

¹ Matth. XIII. 58. — ² Apocal. XIV. 13.

De Ordinis Sacramento.

Si quis aliorum sacramentorum naturam, et rationem diligenter considerarit, facile perspiciet, ea omnia ab ordinis sacramento ita pendere, ut sine illo partim confici, et administrari nullo modo queant: partim solemnī cæremonia, et religioso quodam ritu, ac cultu carere videantur. Quare necesse est, ut Pastores institutam sacramentorum doctrinam persequentes, eo diligentius de ordinis etiam sacramento sibi agendum arbitrentur.

Proderit autem maxime hæc explicatio primum quidem illis ipsis, deinde aliis, qui ecclesiasticæ vitæ rationem ingressi sunt, postremo etiam fidei populo: ipsis, quod dum in hujus argumenti tractatione versantur, ad eam gratiam excitandam, quam hoc sacramento adepti sunt, magis commoventur; aliis, qui in sortem Domini vocati sunt, partim ut eodem pietatis studio afficiantur, partim vero, ut earum rerum cognitionem percipiant, quibus instructi viam sibi ad ultiores gradus facilius munire possint; reliquis autem fidelibus, primum quidem ut intelligant, quo honore digni sint Ecclesiæ ministri; deinde, quoniam sæpe contingit, ut multi adsint, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio destinarint; vel qui sua sponte, et voluntate illud vitæ genus sequi velint; quos certe ignorare minime æquum est, quæ præcipue ad hanc rationem pertinent.

1.
*Explicatio
sacra-
menti or-
dinis*

2.
*utilis sa-
cerdoti-
bus,*

clericis,

*ceteris
fidelibus.*

PRIMUM itaque fidelibus tradendum est, quanta sit hujus instituti, si summum ejus gradum, hoc est, sacerdotium spectemus, nobilitas, et excellentia. Nam cum Episcopi, et sacerdotes tanquam Dei interpretes, et internuntii quidam sint, qui ejus nomine divinam legem, et vitæ præcepta homines edocent, et ipsius Dei personam in terris gerunt; perspicuum est, eam esse illorum functionem, qua nulla major excogitari possit; quare merito non solum angeli, sed dii etiam, quod Dei immortalis vim, et numen apud nos teneant, appellantur.

Quamvis autem omni tempore summam dignitatem obtinerint, tamen novi testamenti sacerdotes ceteris omnibus

3.
*Ordinis
excellen-
tia.*

honore longe antecellunt. Potestas enim tum corpus et sanguinem Domini nostri conficiendi, et offerendi, tum peccata remittendi, quæ illis collata est, humanam quoque rationem, atque intelligentiam superat; nedum ei aliquid par, et simile in terris inveniri queat.

Deinde vero, quemadmodum Salvator noster a Patre, apostoli autem, ac discipuli in universum mundum a Christo domino missi sunt: ita quotidie sacerdotes eadem, qua illi, potestate præditi, ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi mittuntur.¹ Hujus igitur tanti officii onus nemini temere imponendum est, sed iis tantum, qui illud vitæ sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint. Nec vero quisquam sumat sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.² Vocari autem a Deo dicuntur, qui a legitimis Ecclesiæ ministris vocantur. Nam qui in hoc ministerium se ipsos arroganter inserunt, atque intrudunt, de his Dominum intellexisse docendum est, cum inquit: Non mittebam prophetas, et ipsi currebant.³ Quo quidem hominum genere nihil infelicius, ac miserius, nihil Ecclesiæ Dei calamitosius esse potest.

4.
*Divina
vocatio-
nis neces-
sitas.*

5.
Intentio

Sed quoniam in omni actione suscipienda magnopere refert, quem sibi quisque finem constituat, (optimo enim fineposito, recte omnia consequuntur) de hoc in primis, qui sacris initiari volunt, admonendi sunt, ut nihil sibi tanto munere indignum proponant; qui quidem locus eo diligentius tractandus erit, quo gravius hoc tempore ea in re peccare fideles solent.

qua mala,

Alii enim eo consilio ad hanc vivendi rationem se convertunt, ut, quæ ad victum, vestitumque necessaria sunt, parent, ita ut, præter quæstum, nihil aliud in sacerdotio, quemadmodum vulgo ceteri omnes in quovis sordidi artificii genere, spectare videantur. Quamvis enim, ex Apostoli sententia, natura, et divina lex jubeat, ut qui altari servit, ex altari vivat,⁴ tamen quæstus, et lucri causa ad altare accedere, maximum sacrilegium est. Alios honorum cupiditas, et ambitio ad sacerdotalem ordinem ducit. Alii vero, ut divitiis affluant, initiari volunt; cujus quidem rei illud argumento est, quod, nisi opulentum aliquod ecclesiasticum beneficium iis

¹ Eph. IV. 12. — ² Hebr. V. 4. — ³ Hier. XXIII. 21. — ⁴ 1 Cor. IX. 9.

deferatur, nullam sacri ordinis cogitationem habent; hi vero sunt, quos Salvator noster mercenarios appellat,¹ et quos Ezechiel dicebat, semetipsos, et non oves pascere;² quorum turpitude, et improbitas non solum sacerdotali ordini magnas tenebras offudit, ita ut jam nihil fere a fideli populo haberi possit contemptius, et abjectius; verum etiam efficit, ut ipsi nihil amplius ex sacerdotio consequantur, quam Judas ex apostolatus munere; quod illi sempiternum exitium attulit.

Illi autem ostio in Ecclesiam introire merito dicuntur, qui a Deo legitime vocati Ecclesiastica munera ejus unius rei causa suscipiunt, ut Dei honori inserviant. Neque tamen hoc ita accipiendum est, quasi eadem lex æque omnibus non sit imposita. Homines enim ob eam rem conditi sunt, ut Deum colant, quod præcipue fideles, qui baptismi gratiam consecuti sunt, ex toto corde, ex tota anima, et ex totis viribus præstare debent. Verum qui ordinis sacramento initiari volunt, hoc sibi proponant opus est, ut non solum Dei gloriam in omnibus rebus quærant, quod quidem cum omnibus, tum maxime fidelibus commune esse constat; sed etiam ut alicui certo Ecclesiæ ministerio addicti, in sanctitate, et justitia illi inserviant. Nam ut in exercitu omnes quidem milites imperatoris legibus parent, sed inter eos tamen alius centurio, alius præfectus est, alii alia munera obeunt: ita, quamvis omnes fideles pietatem, et innocentiam sectari omni studio debeant quibus rebus maxime Deus colitur, eos tamen, qui ordinis sacramento sunt initiati, præcipua quædam munera, et functiones in Ecclesia exequi oportet; nam et sacra pro se ipsis, et pro omni populo faciunt; et divinæ legis vim tradunt; ad eamque prompto, et alacri animo servandam fideles hortantur, et instituunt; et Christi domini sacramenta, quibus omnis gratia impertitur, et augetur, administrant; et, ut uno verbo complectamur, a reliquo populo segregati in omnium longe maximo, et præstantissimo ministerio se exercent.

*qua re-
ta.*

®

His igitur explicatis, accedent Parochi ad ea tradenda, quæ propria hujus sacramenti sunt, ut intelligant fideles, qui in ecclesiasticum ordinem cooptari volunt, ad quodnam offi-

6.

¹ Joan. X. 12. — ² Ezechiel. XXXIV. 8.

cii genus vocentur, quantaque ipsi Ecclesiæ, ejusque ministris potestas divinitus tributa sit.

7. *Potestas ordinis distincta a potestate jurisdictionis;*
ORDINIS POTESTAS. Ea autem duplex est, ordinis et jurisdictionis. Ordinis potestas ad verum Christi domini corpus in sacrosancta Eucharistia refertur. Jurisdictionis vero potestas tota in Christi corpore mystico versatur; ad eam enim spectat, Christianum populum gubernare, et moderari, et ad æternam, cælestemque beatitudinem dirigere.

intrinsicam hominis sanctificationem spectat;
 Verum ordinis potestas non solum consecrandæ Eucharistiæ vim, et potestatem continet: sed ad eam accipiendam hominum animos præparat, et idoneos reddit, ceteraque omnia complectitur, quæ ad Eucharistiam quovis modo referri possunt. Ejus vero plura ex sacris litteris testimonia afferri possunt, sed illa præclara, et gravissima sunt, quæ apud sanctos Joannem et Matthæum leguntur; inquit enim Dominus: sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.¹ Et: Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo: et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo.² Quæ quidem loca a Pastoribus ex sanctorum Patrum doctrina, et auctoritate explanata, maximum veritati lumen afferre poterunt.

8. *multum præstat potestati sacræ in lege naturæ*
 Hæc autem potestas plurimum illi præstat, quæ in naturæ lege certis hominibus, qui res sacras curarent, tributa est. Nam et illa ætas, quæ scriptam legem antecessit, suum sacerdotium suamque potestatem spirituales habuerit, necesse est, cum legem habuisse satis constet. Hæc duo enim ita conjuncta esse testatur Apostolus, ut, eorum altero translato, simul etiam alterum transferri necesse sit.³ Cum igitur naturali instinctu homines agnoscerent Deum colendum esse, consequens erat, ut in quavis republica aliqui sacrorum, et divini cultus procurationi præficerentur, quorum potestas aliquo modo spiritualis diceretur.

et in lege Mosaica.
 Eadem etiam potestate **populus** Israeliticus non caruit: quæ tametsi dignitate superior fuit, quam illa, qua in lege naturæ sacerdotes præditi erant, longe tamen inferior, quam

¹ Joann. XX, 22. — ² Matth. XVIII, 18. — ³ Hebr. VII, 12.

legis Evangelicæ spiritualis potestas, existimanda est; hæc enim cælestis est, omnemque angelorum etiam virtutem superat, neque a sacerdotio Mosaico, sed a Christo domino, qui non secundum Aaron sacerdos fuit, sed secundum ordinem Melchisedech ortum habet. Is enim, qui summa potestate gratiam tribuendi, et peccata remittendi præditus fuit, hanc potestatem quamvis virtute definitam, et sacramenti adstrictam Ecclesiæ suæ reliquit.

NOMEN. Quare ad eam exercendam certi ministri instituti sunt, et solemniter religione consecrati: quæ quidem consecratio ordinis sacramentum, vel sacra ordinatio vocatur. Placuit autem sanctis Patribus hoc vocabulo uti, quod latissimam significationem habet, ut dignitatem, et excellentiam ministrorum Dei indicarent. Est enim ordo, si propriam ejus vim et notionem accipiamus, dispositio superiorum, et inferiorum rerum, quæ inter se ita aptæ sunt, ut una ad alteram referatur. Cum itaque in hoc ministerio multi sint gradus, et variæ functiones, omnia vero certa ratione distributa sint, et collocata, recte et commode ordinis nomen ei impositum videtur.

SACRAMENTUM. Quod autem inter cetera Ecclesiæ sacramenta sacra ordinatio numeranda sit, sancta Tridentina Synodus ratione illa, quæ sæpius repetita est, comprobavit; nam cum sacramentum sit rei sacræ signum; id vero, quod hac consecratione extrinsecus fit, gratiam et potestatem significet, quæ illi tribuitur, qui consecratur: omnino sequi perspicuum est, ordinem vere ac proprie sacramentum dicendum esse; quare Episcopus ei calicem cum vino et aqua, et patenam cum pane porrigens qui sacerdos ordinatur, inquit: Accipe potestatem offerendi sacrificium, etc.; quibus verbis semper docuit Ecclesia, dum materia exhibetur, potestatem consecrandæ Eucharistiæ, caractere animo impresso tradi, cui gratia adjuncta sit, ad illud munus rite, et legitime obeundum; quod Apostolus his verbis declarat: Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris: sed virtutis, et dilectionis, et sobrietatis.²

¹ Sess. XXIII, cap. 3. — ² 2. Tim. I, 6.

9. *Hæc potestas vocatur ordo, quia varios gradus habet inter se dispositos.*

10. *Ordo vere est sacramentum.*

II. **VARIIS ORDINES.** JAM vero, ut sacræ Synodi verbis utamur, cum divina res sit tanti sacerdotii administratio; consentaneum fuit, quo dignius, et majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures essent, et diversi ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deservirent: atque hi quidem ita distributi, ut cum clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent.

12. *Ordines septem majores et minores.* Docendum igitur erit, hosce omnes ordines septenario numero contineri, semperque ita a catholica Ecclesia traditum esse, quorum nomina hæc sunt, Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos. Hunc autem ministrorum numerum recte ita definitum esse, probari potest propter ea ministeria, quæ ad sacrosanctum Missæ sacrificium, et Eucharistiam vel conficiendam, vel administrandam, cujus causa præcipue sunt instituta, necessaria videntur. Ex his alii majores, qui etiam sacri dicuntur, alii minores sunt. Majores, vel sacri, sunt, Ordo Sacerdotalis, Diaconatus, et Subdiaconatus; ad minores referuntur Acolythi, Exorcistæ, Lectores, Ostiarii; de quorum singulis pauca dicenda sunt, ut habeant Parochi, unde eos potissimum instituunt, quos noverint aliquo ordine initiandos esse.

13. *Ad ordines præparatio est tonsura.* **TONSURA.** Incipiendum est autem a prima tonsura, quam quidem docere oportet, quandam præparationem esse ad ordines accipiendos. Ut enim homines ad baptismum exorcismis, ad matrimonium sponsalibus præparari solent: ita, cum, tonso capillo dedicantur Deo, tanquam aditus ad ordinis sacramentum illis aperitur; declaratur enim, qualis esse debeat, qui sacris imbui cupit.

Nam Clerici nomen, quod ei tunc primum imponitur, ab eo deductum est, quod Dominum sortem et hæreditatem suam habere incipiat, velut qui in Hebræorum populo, divino cultui mancipati erant: quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partem in terra promissionis distribui, cum inquit: Ego pars, et hæreditas tua.¹ Ac quamvis id omnibus fidelibus commune sit, præcipua tamen ratione iis conveniat necesse est, qui se Dei ministerio consecrarunt.

¹ Num. XVIII. 20.

Tondentur vero capilli ad coronæ speciem, et similitudinem, quam perpetuo conservare oportet: et ut quisque in altiori deinceps ordinis gradu collocatur, sic ejus orbis formatior circumscribi debet; quod quidem ex Apostolorum traditione acceptum esse, docet Ecclesia, cum de hujusmodi tondendi more sancti Dionysius Areopagita,¹ Augustinus,² Hieronymus,³ vetustissimi, et gravissimi Patres, meminerint. Primum autem omnium, ferunt, apostolorum Principem eam consuetudinem induxisse ad memoriam coronæ, quæ ex spinis contexta Salvatoris nostri capiti fuit imposita: ut, quod impii ad Christi ignominiam, et cruciatum excogitarunt, eo apostoli ad decus, et gloriam uterentur; simulque significarent, curandum esse a ministris Ecclesiæ, ut omnibus in rebus Christi domini nostri speciem, et figuram gerant. Quamquam nonnulli asserant, hac nota regiam dignitatem declarari, quæ iis maxime, qui in sortem Domini vocati sunt, videtur convenire. Quod enim Petrus apostolus fidei populo tribuit: Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta;⁴ peculiari quadam, et magis propria ratione ad ecclesiasticos ministros pertinere facile intelligimus; etsi non desunt, qui vel perfectioris vitæ professionem a Clericis susceptam circuli figura, quæ omnium perfectissima est, significari existiment, vel externarum rerum contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent; quod capilli, supervacaneum quiddam in corpore, tondeantur.

OSTIARIUS. Post primam Tonsuram ad Ostiarii ordinem primus gradus fieri consuevit. Ejus munus est, templi claves, et januam custodire, et aditu templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad sanctum etiam Missæ sacrificium assistebat, curaturus ne quis propius, quam par esset, ad sacram aram accederet, et sacerdotem rem divinam facientem interpellaret. Alia etiam ministeria illi commissa erant; ut ex ritibus, qui ad ejus consecrationem adhibentur, perspici potest. Nam Episcopus claves ex altari acceptas ei tradens, quem Ostiarium vult instituere, Sic age, inquit, quasi redditurus Deo rationem pro iis rebus, quæ his clavi-

¹ De eccl. hier. c. VI., p. 2. — ² Aug. (App.) serm. de cont. mundi c. 3., serm. 21 ad Fratres in Eremito: cfr. ep. 33, n. 5. — ³ Ap. Grat. p. II., caus. 12, q. I, c. 7: cfr. ep. 142. — ⁴ I. Pet. II. 9.

14. *Ejus origo et significatio.*

15. *Ostiarii munera et dignitas.*

bus recluduntur. Magnam autem in antiqua Ecclesia hujus ordinis dignitatem fuisse, ex eo intelligitur, quod his temporibus in Ecclesia servari animadvertimus. Nam Thesaurarii officium, qui erat idem sacrarii custos, quod ad Ostiarios pertinebat, inter honestiores Ecclesiæ functiones etiam nunc habetur.

16.
Lectoris officia.

LECTOR. Secundus ordinis gradus est Lectoris munus. Ad eum pertinet, in ecclesia veteris et novi testamenti libros clara voce, et distincte recitare, præsertim vero eos, qui inter nocturnam psalmodiam legi solent. Ejus quoque partes erant, prima religionis Christianæ rudimenta fidelibus tradere. Episcopus itaque præsentem populo, in ejus ordinatione librum, quo descripta sunt, quæ ad hanc functionem attinent, illi tradens, inquit : Accipe, et esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter, et utiliter impleveris officium tuum, partem cum iis, qui verbum Dei bene ministrarunt ab initio.

17.
Exorcistarum potestas

EXORCISTA. Tertius est ordo Exorcistarum, quibus potestas data est nomen Domini invocandi in eos, qui ab immundis spiritibus obsidentur. Quare Episcopus, cum eos instituit, librum, in quo exorcismi continentur, eis porrigit, usus ea formula verborum : Accipe, et commenda memoriae, et habe potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos.

18.
Acolythorum munera.

ACOLYTHUS. Acolythorum quartus est gradus, et ultimus eorum omnium, qui minores, et non sacri appellantur. Eorum munus est ministros majores Subdiaconos, et Diaconos in altaris ministerio assectari, eisque operam dare. Præterea lumina deferunt, et asservant, cum Missæ sacrificium celebratur, præcipue vero, cum Evangelium legitur : ex quo et ceroferarii alio nomine vocati sunt; cum itaque ordinantur, hic ritus ab Episcopo servari consuevit. Primum quidem, postquam eos officii sui diligenter admonuit, lumina eorum singulis tradit in hunc modum : Accipe ceroferarium cum cereo, et scias te ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari in nomine Domini. Deinde item urceolos vacuos, quibus aqua et vinum in sacrificio ministratur : Accipe urceolos ad suggerendum vinum, et aquam in Eucharistiam sanguinis Christi in nomine Domini.

SUBDIACONUS. A minoribus ordinibus, iisdemque non sacris, de quibus hætenus dictum est, ad majores et sacros legitimus aditus, et ascensus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur : cujus munus est, ut nomen ipsum declarat, Diacono ad altare inservire; sacra enim lintea, vasa, panem, et vinum, ad sacrificii usum necessaria parare debet, nunc Episcopo, et sacerdoti aquam præbet, cum manus in Missæ sacrificio abluunt. Epistolam etiam, quæ olim a Diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam testis ad sacrum assistit, prohibetque ne sacerdos sacra faciens a quopiam perturbari possit.

Hæc autem, quæ ad Subdiaconi ministerium spectant, ex solemnibus cæremoniis, quæ in illius consecratione adhibentur, licet cognoscere. Primum enim Episcopus legem perpetuæ continentia huic ordini impositam esse admonet, edicitque neminem in Subdiaconorum ordinem cooptandum esse, cui ultro hanc legem accipere non sit propositum : deinde, post solemnem litaniarum precationem, quæ Subdiaconi munera, et functiones sint, enumerat, atque exponit. His peractis, eorum singuli, qui ordinantur, ab Episcopo quidem calicem, et sacram patenam accipiunt, ab Archidiacono vero, ut intelligatur Subdiaconum Diaconi officio subservire, urceolos vino et aqua plenos, una cum lebete, et linteolo, quo manus abstergantur, dicente Episcopo : Videte, cujusmodi ministerium vobis traditur : ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis. Adduntur præterea aliæ preces. Ad extremum, cum Episcopus sacris vestibus Subdiaconum ornavit, ad quarum singulas propria verba, et cæremonia adhibentur, tradit ei epistolarum librum, ac dicit : Accipe librum epistolarum, et habe potestatem legendi eas in ecclesia sancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis.

19.
Subdiaconi munera :

20.
ejus consecrationis ritus.

DIACONUS. Secundum autem sacrorum ordinum gradum Diaconus obtinet : cujus ministerium latius patet, sanctiusque semper habitum est.

Ad eum enim pertinet, Episcopum perpetuo sequi, concionantem custodire, eique, et sacerdoti sacra facienti, vel alia sacramenta administranti præsto esse, et in Missæ sacrificio evangelium legere. Olim vero fidelium animos sæpius exci-

21.
Diaconi munera :

tabat, ut sacra attenderent; sanguinem etiam Domini ministrabat, in quibus Ecclesiis ea consuetudo erat, ut fideles Eucharistiam sub utraque specie sumerent. Diacono præterea ecclesiasticorum bonorum dispensatio commissa erat, ut unicuique necessaria ad victum subministraret. Ad Diaconum etiam attinet, tamquam Episcopi oculum, pervestigare, quinam in urbe pie, et religiose, quive secus vitam traducant; qui ad sacrificium, et concionem statis temporibus conveniant, qui rursus non conveniant: ut, cum de omnibus Episcopum certiore fecerit, ille vel privatim unumquemque hortari, admonere, vel palam corrigere, et objurgare possit, uti se magis profecturum esse intellexerit. Catechumenorum etiam nomina recitare debet, et eos, qui ordinis sacramento initiandi sunt, ante Episcopum statuere. Licet ei præterea, si absit Episcopus et sacerdos, evangelium explanare, non tamen e superiori loco, ut intelligatur hoc ejus proprium munus non esse.

22.

*consecra-
tionis
ejus cære-
monia.*

Quanta vero diligentia adhibenda sit, ne quis eo munere indignus ad hunc ordinis gradum ascendat, Apostolus ostendit, cum ad Timotheum Diaconi mores, virtutem, et integritatem exposuit.¹ Hoc idem satis etiam declarant ritus, et solemnes cæremonia, quibus ab Episcopo consecratur. Pluribus enim, et sanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad Subdiaconi ordinationem utitur Episcopus, et alia addit sacrarum vestium ornamenta. Præterea, manus ei imponit: quod quidem ab Apostolis factitatum esse legimus, cum primos Diaconos instituerunt.² Denique evangeliorum librum ei tradit his verbis: Accipe potestatem legendi evangelium in ecclesia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini.

23.

*Idem sa-
cerdotes
dicuntur
et presby-
teri.*

SACERDOS. Tertius, omniumque sacrorum ordinum summus gradus est sacerdotium: qui vero illi præditi sunt, eos veteres Patres duobus nominibus vocare solent. Interdum enim presbyteros appellant, quod græce seniores significat, non solum propter ætatis maturitatem, quæ huic ordini maxime necessaria est: sed multo magis propter morum gravitatem, doctrinam, et prudentiam; ut enim scriptum est: Senectus

¹ 1. Tim. III. 8, 9, 10. — ² Act. VI. 6.

venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata.¹ Interdum vero sacerdotes vocant, tum quia Deo consecrati sunt, tum quia ad eos pertinet sacramenta administrare, sacrasque res, et divinas tractare.

Sed quoniam duplex sacerdotium in sacris litteris describitur, alterum interius, alterum externum; utrumque distinguendum est; ut, de quo hoc loco intelligatur, a Pastoribus explicari possit.

24.

*Sacerdo-
tium du-
plex*

Quod igitur ad interius sacerdotium attinet, omnes fideles, postquam salutari aqua abluti sunt, sacerdotes dicuntur, præcipue vero justi, qui spiritum Dei habent, et divinæ gratiæ beneficio Jesu Christi, summi sacerdotis, viva membra effecti sunt; hi enim fide, quæ charitate inflammatur, in altari mentis suæ spirituales Deo hostias immolant: quo in genere bonæ omnes, et honestæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ sunt. Quare in Apocalypsi ita legimus: Christus lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo.² In quam sententiam ab apostolorum Principe dictum est: Ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum.³ Et Apostolus nos hortatur, ut exhibeamus corpora nostra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium nostrum.⁴ David item multo ante dixerat: Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum Deus non despiciet.⁵ Quæ omnia ad interius sacerdotium spectare facile intelligitur.

internum,

Externum vero sacerdotium, non omnium fidelium multitudini, sed certis hominibus convenit; qui legitima manuum impositione, solemnibusque sanctæ Ecclesiæ cæremoniis instituti, et Deo consecrati, ad aliquod proprium, sacrumque ministerium adscribuntur.

*exter-
num,*

Hoc sacerdotii discrimen in veteri etiam lege observari potest; nam de interiori Davidem locutum esse, paulo ante demonstratum est. Externi vero, nemo ignorare potest, quam multa Dominus Moysi et Aaroni præcepta dederit. Præterea, universam Leviticam tribus ministerio templi adscripsit, ac

*etiam in
veteri le-
ge.*

¹ Sap. IV. 8. — ² Apoc. I. 5. — ³ 1. Pet. II. 5. — ⁴ Rom. XII. 1. — ⁵ Psal. L. 19.

lege cavit, ne quis ex alia tribu in eam functionem se inferre auderet:¹ quare Ozias Rex lepra a Domino percussus, quod sacerdotale munus usurpasset, arrogantiae, et sacrilegii sui gravissimas poenas dedit.²

25. Quia igitur eandem sacerdotii distinctionem in lege evangelica licet animadvertere, docendi erunt fideles, nunc de sacerdotio externo agi, quod certis hominibus attributum est. Hoc enim tantummodo ad ordinis sacramentum pertinet.

*Sacerdotii inter-
ni munera et consecratio.*

Sacerdotis igitur munus est, Deo sacrificium facere, ecclesiastica sacramenta administrare, quemadmodum ex consecrationis ritibus perspicitur. Nam Episcopus cum aliquem sacerdotem instituit, primum quidem manus ei, una cum omnibus sacerdotibus, qui adsunt, imponit: deinde stolam humeris adaptans, eam ante pectus in crucis formam componit: quo quidem declaratur, sacerdotem virtute indui ex alto, qua possit crucem Christi domini, et jugum suave divinae legis perferre, eamque non verbis solum, sed vitae sanctissime et honestissime actae exemplo tradere. Postea manus sacro oleo inungit: tum vero calicem cum vino, et patenam cum hostia tradit, dicens: Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis. Quibus caeremoniis, et verbis interpretis, ac mediator Dei, et hominum constituitur: quae praecipua sacerdotis functio existimanda est. Ad extremum vero, manibus iterum ejus capiti impositis: Accipe, inquit, Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueris, retenta sunt; eique caelestem illam, quam Dominus discipulis suis dedit, peccata retinendi, ac remittendi potestatem tribuit.

26.

Varii gradus potestatis inter sacerdotes: sacerdotes simpliciter dicti,

HÆC vero sunt sacerdotalis ordinis propria, et praecipua munera, qui tametsi unus est, varios tamen dignitatis, et potestatis gradus habet.

Primus est eorum, qui sacerdotes simpliciter vocantur: quorum functiones haecenus declaratae sunt.

Secundus est Episcoporum, qui singulis episcopatibus praepositi sunt, ut non solum ceteros ecclesiae ministros,

¹ Num. III. 10. — ² 2. Paral. XXVI. 18.

sed fidelem populum regant, et eorum salutem summa cum vigilantia, et cura prospiciant. Quare in sacris litteris Pastores ovium saepe appellantur: quorum munus, et officium Paulus descripsit, ut in Apostolorum Actis legimus, in ea concione, quam ad Ephesios habuit.¹ Itemque a Petro, apostolorum Principe, divina quaedam episcopalis ministerii regula tradita est:² ad quam si Episcopi actiones suas dirigere studeant, dubitandum non erit, quin Pastores boni et sint, et habeantur. Sed iidem Episcopi et Pontifices dicuntur, accepto ab ethnicis nomine, qui Principes sacerdotum, Pontifices appellare consueverunt.

Tertius gradus est Archiepiscoporum, qui pluribus Episcopis praesunt: qui Metropolitanam etiam vocantur, quod illarum urbium antistites sint, quae tanquam matres habeantur illius provinciae; quare superiorem, quam Episcopi, locum, et ampliorem potestatem habent, tametsi ab Episcopis ordinatione nihil differant.

In quarto gradu Patriarchae collocantur, id est, primi supremique Patres. Olim in universa Ecclesia, praeter summum Romanum Pontificem, quatuor tantum Patriarchae numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares; nam Constantinopolitanus, etsi ad eum post omnes alios hic honos delatus est, tamen ob imperii maiestatem altiore locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus, cujus ecclesiam Marcus Evangelista jussu Principis apostolorum fundavit. Tertius Antiochenus, ubi Petrus sedem primo locavit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quam ecclesiam Jacobus, frater Domini, rexit.

Praeter hos omnes, catholica Ecclesia Romanum Pontificem, quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiscopum, totius orbis terrarum Patrem, et Patriarcham appellat, semper venerata est; cum enim in Petri apostolorum Principis cathedra sedeat, in qua usque ad vitam finem sedisse constat, summum in eo dignitatis gradum, et jurisdictionis amplitudinem non quidem ullis Synodis, aut aliis humanis constitutionibus, sed divinitus datam agnoscit. Quamobrem omnium fidelium et Episcoporum, ceterorumque Antistitum, quocumque illi munere, et potestate praediti sint, pater,

Act. XX. 28. — ² 1. Pet. V. 2.

ac moderator universali Ecclesiæ, ut Petri successor, Christianique Domini verus, et legitimus Vicarius præsidet.

27.

Minister sacramenti ordinis Episcopus.

MINISTER ORDINIS. Ex his itaque Pastores docebunt, et quæ sint ecclesiasticorum ordinum, ac graduum præcipua munera, et functiones, et quis hujus sacramenti minister sit; constat enim, ad Episcopum eam administrationem pertinere: quod etiam sanctarum litterarum auctoritate, certissima traditione, omnium Patrum testimonio, Conciliorum decretis, sanctæ Ecclesiæ usu, et consuetudine facile erit comprobare. Quamvis autem nonnullis Abbatibus permittitur, ut minores, et non sacros ordines interdum administrent: tamen hoc proprium Episcopi munus esse nemo dubitat; cui uni ex omnibus, præterea nemini, licet reliquis ordinibus (qui majores et sacri dicuntur) initiare; nam Subdiaconos, Diaconos et Sacerdotes, unus tantum Episcopus ordinat: Episcopi ex apostolorum traditione, quæ perpetuo in Ecclesia custodita est, a tribus Episcopis consecrantur.

28.

In assumendis ad sacerdotium maxima cautio adhibenda.

SUBJECTUM ORDINIS. Sequitur nunc, ut explicetur, quinam ad hoc sacramentum, imprimisque ad sacerdotalem ordinem apti sunt, et quæ in eis potissimum requirantur. Ex hoc enim difficile non erit statuere, quid in aliis ordinibus dandis pro cujusque officio, et dignitate observare oporteat. Maximam autem in hoc sacramento cautionem adhibendam esse, ita colligitur, quod cetera gratiam ad illorum sanctificationem et usum tribuunt, a quibus percipiuntur: at vero qui sacris initiantur, ob eam rem cælestis gratiæ participes fiunt, ut eorum ministerio, Ecclesiæ, atque adeo omnium hominum salutem consulatur. Ex quo factum esse intelligimus, ut stans tantummodo diebus, quibus etiam solemnia jejunia ex vetustissimo catholice Ecclesiæ more indicuntur, ordinationes fiant, ut scilicet fidelis populus ejusmodi sacramentorum rerum ministros piis, et sanctis preceationibus a Deo impetret, qui ad tanti ministerii potestatem recte, et cum Ecclesiæ utilitate gerendam aptiores esse videantur.

29.

Ad sacerdotium requiritur vitæ integritas

Primum itaque in eo, qui sacerdos creandus est, vitæ, et morum integritas commendetur magnopere oportet: non solum quia, si alicujus mortiferi peccati conscius se initiari curet, vel etiam patiat, novo se, et maximo scelere obstrin-

git; sed etiam, quia virtutis, et innocentiae lumen aliis præferre debet. Ea de re quid Apostolus Tito,¹ et Timotheo² præcipiat, Pastoribus declarandum erit: et simul illud docendum, ea corporis vitia, quæ in veteri lege ex Domini præscriptione aliquem ab altaris ministerio excludebant,³ in evangelica lege ad animæ vitia præcipue transferenda esse. Quare sanctam illam consuetudinem in Ecclesia servari animadvertimus, ut qui sacris initiandi sunt, prius poenitentia sacramento conscientiam purgare diligenter studeant.

Præterea in sacerdote non solum ea cognitio requirenda est, quæ ad sacramentorum usum, et tractationem pertinet; sed etiam sacrarum litterarum scientia ita instructum esse oportet, ut populo Christianæ fidei mysteria, et divinæ legis præcepta tradere, ad virtutem, et pietatem incitare, a vitiis revocare fideles possit. Sacerdotis enim duo sunt munera: quorum alterum est, ut sacramenta rite conficiat, et administret: alterum, ut populum fidei suæ commissum, iis rebus, et institutis, quæ ad salutem necessaria sunt, erudiat. Malachias enim ita testatur: Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est.⁴ Ut igitur in horum altero, si mediocri cognitione sit ornatus, præstare, quod debet, possit: alterum certe non vulgarem, sed exquisitam potius doctrinam desiderat: quamvis æque ab omnibus sacerdotibus summa reconditarum rerum scientia non exigatur, sed quæ ad suscepti officii, et ministerii functionem unicuique satis esse possit.

et scientia.

Pueris autem, et furiosis, vel amentibus, quod usu rationis carent, hoc sacramentum dandum non est: quamvis, si iis quoque administraretur, sacramenti characterem in eorum animam imprimi, certo credendum sit. Qui vero ætatis annus in singulis ordinibus sit expectandus, ex sacri Tridentini Concilii decretis facile erit cognoscere.⁵ Excipiuntur etiam servi; neque enim divino cultui dedicari debet, qui non sui juris, sed in alterius potestate est; viri præterea sanguinum, et homicidæ, quia ecclesiastica lege repelluntur, atque irregulares sunt: spurii quoque, et ii omnes, qui ex legitimis nuptiis non sunt procreati. Decet enim, ut qui sacris addicuntur, nihil in se habeant, quo ab aliis merito contemni,

30.

A sacerdotio arcendi: pueri, furiosi, amentes, servi,

homicidæ,

spurii,

¹ Ad Tit. I. — ² I. Tim. III. — ³ Lev. XXI, 17. — ⁴ Mal. II. 7. — ⁵ Sess. XXIII. de ref. c. 12.

*corpore
deformes.*

ac despici posse videantur. Ad extremum admitti non debent, qui aliquo insigni corporis vitio deformes, aut manci sunt: ea enim foeditas et debilitatio tum offensionem habet, tum vero sacramentorum administrationem impediatur, necesse est.

35.
*Sacra-
menti or-
dinis effe-
ctus:*

*gratia
sanctifi-
cans,*

*potestas
ad sacra,*

*chara-
cter.*

EFFECTUS. SED jam his rebus expositis, superest, ut Pastores doceant, qui sint hujus sacramenti effectus.

Constat vero, quamvis ordinis sacramentum, ut antea dictum est, maxime ad Ecclesiae utilitatem, et pulchritudinem spectet, tamen in ejus quoque anima, qui sacris initatur, sanctificationis gratiam efficere; qua idoneus, habilisque ad recte munus suum fungendum, sacramentaque administranda reddatur; quemadmodum etiam baptismi gratia quilibet ad alia sacramenta percipienda aptus efficitur.

Aliam quoque gratiam hoc sacramento tribui perspicuum est, praecipuam videlicet potestatem, quae ad sanctissimum Eucharistiae sacramentum refertur, in sacerdote quidem plenam, et perfectam, ut qui Domini nostri corpus, et sanguinem unus potest conficere, in aliis vero inferiorum ordinum ministris majorem, minoremve, quo quisque ministerio suo magis, minusve ad altaris sacramenta accedit.

Atque haec etiam character spiritualis dicitur: quod qui sacris imbuti sunt, interiori quadam nota, animae impressa, ab aliis fidelibus distinguantur, ac divino cultui mancipentur; ad quam Apostolus videtur spectasse, cum ad Timotheum ait: Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.¹ Et alibi: admonero te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te, per impositionem manuum mearum.²

Haec de ordinis sacramento satis dicta sint; potiora enim tantum rerum capita Pastoribus tradere professi sumus, ut illis fidelis populi docendi, et in Christiana pietate erudiendi argumenta suppeditarent.

¹ 1. Tim. IV. 14. — ² 2. Tim. I. 6.

De Matrimonii Sacramento.

QUONIAM Pastoribus beata, et perfecta Christiani populi vita proposita esse debet, iis quidem maxime optandum esset, quod Apostolus se cupere ad Corinthios scribebat his verbis: Volo omnes vos esse sicut meipsum: nimirum, ut omnes continentiae virtutem sectarentur; nihil enim beatius in hac vita fidelibus potest contingere, quam ut animus, nulla mundi cura distractus, sedataque, et restincta omni carnis libidine, in uno pietatis studio, et caelestium rerum cogitatione conquiescat. Sed quoniam, ut idem Apostolus testatur, unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic; et matrimonium magnis, et divinis bonis ornatum est, ita ut inter alia catholicae Ecclesiae sacramenta vere, et proprie numeretur; ac Dominus nuptiarum celebritatem praesentia sua honestarit: satis apparet, ejus doctrinam tradendam esse; cum praesertim liceat animadvertere, tum sanctum Paulum,³ tum apostolorum Principem,⁴ quae non solum ad dignitatem, sed etiam ad officia matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate scripta reliquisse. Divino enim spiritu afflato optime intelligebant, quanta, et quam multa commoda ad christianam societatem pervenire possent, si fideles matrimonii sanctitatem cognitam haberent, et inviolatam servarent; contra vero, ea ignorata, vel neglecta, plurimas, maximasque calamitates, et detrimenta in Ecclesiam importari.

NOMEN. Primum itaque matrimonii natura, et vis explicanda est; nam cum vitia saepe honesti similitudinem gerant, cavere oportet, ne fideles, falsa matrimonii specie decepti, turpitudine, et nefariis libidinibus animam commaculent: cujus rei declaranda causa, a nominis significatione ordiendum est.

Matrimonium ab eo dicitur, quod femina idcirco maxime nubere debet, ut mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, matris munus est.

¹ 1. Cor. VII. 7. — ² Joan. II. 2. — ³ Rom. VII. 2; 1. Cor. VII.; Eph. V. 22; Col. III. 13. — ⁴ 1. Pet. III. 1.

I.
*Matri-
monii
sanctitas
accurate
prae-
dicanda.*

2.
*Signifi-
catio nomi-
num:*

*matrimo-
nii,*

*corpore
deformes.*

ac despici posse videantur. Ad extremum admitti non debent, qui aliquo insigni corporis vitio deformes, aut manci sunt: ea enim foeditas et debilitatio tum offensionem habet, tum vero sacramentorum administrationem impediatur, necesse est.

35.
*Sacra-
menti or-
dinis effe-
ctus:*

*gratia
sanctifi-
cans,*

*potestas
ad sacra,*

*chara-
cter.*

EFFECTUS. SED jam his rebus expositis, superest, ut Pastores doceant, qui sint hujus sacramenti effectus.

Constat vero, quamvis ordinis sacramentum, ut antea dictum est, maxime ad Ecclesiae utilitatem, et pulchritudinem spectet, tamen in ejus quoque anima, qui sacris initatur, sanctificationis gratiam efficere; qua idoneus, habilisque ad recte munus suum fungendum, sacramentaque administranda reddatur; quemadmodum etiam baptismi gratia quilibet ad alia sacramenta percipienda aptus efficitur.

Aliam quoque gratiam hoc sacramento tribui perspicuum est, praecipuam videlicet potestatem, quae ad sanctissimum Eucharistiae sacramentum refertur, in sacerdote quidem plenam, et perfectam, ut qui Domini nostri corpus, et sanguinem unus potest conficere, in aliis vero inferiorum ordinum ministris majorem, minoremve, quo quisque ministerio suo magis, minusve ad altaris sacramenta accedit.

Atque haec etiam character spiritualis dicitur: quod qui sacris imbuti sunt, interiori quadam nota, animae impressa, ab aliis fidelibus distinguantur, ac divino cultui mancipentur; ad quam Apostolus videtur spectasse, cum ad Timotheum ait: Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.¹ Et alibi: admonero te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te, per impositionem manuum mearum.²

Haec de ordinis sacramento satis dicta sint; potiora enim tantum rerum capita Pastoribus tradere professi sumus, ut illis fidelis populi docendi, et in Christiana pietate erudiendi argumenta suppeditarent.

¹ 1. Tim. IV. 14. — ² 2. Tim. I. 6.

De Matrimonii Sacramento.

QUONIAM Pastoribus beata, et perfecta Christiani populi vita proposita esse debet, iis quidem maxime optandum esset, quod Apostolus se cupere ad Corinthios scribebat his verbis: Volo omnes vos esse sicut meipsum: nimirum, ut omnes continentiae virtutem sectarentur; nihil enim beatius in hac vita fidelibus potest contingere, quam ut animus, nulla mundi cura distractus, sedataque, et restincta omni carnis libidine, in uno pietatis studio, et caelestium rerum cogitatione conquiescat. Sed quoniam, ut idem Apostolus testatur, unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic; et matrimonium magnis, et divinis bonis ornatum est, ita ut inter alia catholicae Ecclesiae sacramenta vere, et proprie numeretur; ac Dominus nuptiarum celebritatem praesentia sua honestarit: satis apparet, ejus doctrinam tradendam esse; cum praesertim liceat animadvertere, tum sanctum Paulum,³ tum apostolorum Principem,⁴ quae non solum ad dignitatem, sed etiam ad officia matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate scripta reliquisse. Divino enim spiritu afflato optime intelligebant, quanta, et quam multa commoda ad christianam societatem pervenire possent, si fideles matrimonii sanctitatem cognitam haberent, et inviolatam servarent; contra vero, ea ignorata, vel neglecta, plurimas, maximasque calamitates, et detrimenta in Ecclesiam importari.

NOMEN. Primum itaque matrimonii natura, et vis explicanda est; nam cum vitia saepe honesti similitudinem gerant, cavere oportet, ne fideles, falsa matrimonii specie decepti, turpitudine, et nefariis libidinibus animam commaculent: cujus rei declaranda causa, a nominis significatione ordiendum est.

Matrimonium ab eo dicitur, quod femina idcirco maxime nubere debet, ut mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, matris munus est.

¹ 1. Cor. VII. 7. — ² Joan. II. 2. — ³ Rom. VII. 2; 1. Cor. VII.; Eph. V. 22; Col. III. 13. — ⁴ 1. Pet. III. 1.

I.
*Matri-
monii
sanctitas
accurate
prae-
dicanda.*

2.
*Significa-
tio nomi-
num:*

*matrimo-
nii,*

*conjugii,
nuptiarum.*

Conjugium quoque a conjugando appellatur; quod legitima mulier cum viro quasi uno jugo adstringatur. Præterea nuptiæ, quia, ut inquit sanctus Ambrosius, pudoris gratia puellæ se obnuberent;¹ quo etiam declarari videbatur, viris obediens subjectasque esse oportere.

3.
Matrimonium est

DEFINITIO. Ita vero ex communi theologorum sententia definitur: Matrimonium est viri, et mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas, individuum vitæ consuetudinem retinens.

conjunctio

Cujus definitionis partes ut planius intelligantur, docendum est, quamvis hæc omnia perfecto matrimonio insint, consensus videlicet interior, pactio externa verbis expressa, obligatio, et vinculum, quod ex ea pactioe efficitur, et conjugum copulatio, qua matrimonium consummatur; nihil horum tamen matrimonii vim, et rationem proprie habere, nisi obligationem illam, et nexum, qui conjunctionis vocabulo significatus est.

maritalis

Additur vero, Maritalis, quoniam alia pactioe genera, quibus viri, et mulieres obligantur, ut sibi mutuam operam præsentent, vel pretii, vel alterius rei causa, prorsus aliena sunt a matrimonii ratione.

inter legitimas personas

Sequitur deinde, Inter legitimas personas: quoniam qui a nuptiarum conjunctione legibus omnino exclusi sunt, ii matrimonium inire non possunt; neque, si incant, ratum est; exempli enim gratia: qui intra quartum gradum propinquitate conjuncti sunt, puerque ante decimum quartum annum, aut puella ante duodecimum, quæ ætas legibus constituta est, ad matrimonii justa fœdera ineunda apti esse non possunt.

indissolubilis.

Quod vero extremo loco positum est, Individuum vitæ consuetudinem retinens, indissolubilis vinculi naturam declarat, quo vir, et uxor colligantur.

4.
Matrimonium in vinculo consistit; ejus causa effectrix consensus

Ex iis igitur patet, matrimonii naturam, et rationem in vinculo illo consistere. Nam quod aliæ clarissimorum virorum definitiones hoc videntur consensui tribuere; ut, cum dicunt, conjugium esse consensum maris, et feminae, hoc ita accipiendum est, consensum ipsum matrimonii causam effe-

¹ De Abrah. I. 9.

ctricem esse: quod Patres in Concilio Florentino docuerunt;¹ etenim obligatio, et nexus oriri non potest, nisi ex consensu, et pactioe.

Sed illud maxime necessarium est, ut consensus verbis, quæ præsens tempus significant, exprimatur; neque enim matrimonium est simplex donatio, sed mutua pactio: atque ita fit, ut consensus alterius tantum, ad matrimonium conjugendum satis esse non possit, sed duorum inter se mutuuum esse oporteat; atqui ad declarandum mutuuum animi consensum verbis opus esse, perspicuum est. Si enim ex interiori tantum consensu sine aliqua externa significatione matrimonium constare posset, illud etiam sequi videretur, ut, cum duo, qui disjunctissimis et maxime diversis in locis essent, ad nuptias consentirent, antequam alter alteri voluntatem suam vel litteris, vel nuntiis declarasset, veri, et stabilis matrimonii lege conjungerentur; quod tamen a ratione, et sanctæ Ecclesiæ consuetudine, et decretis alienum est.

Recte autem dicitur oportere, ut consensus verbis exprimat, quæ præsentis temporis significationem habeant; nam, quæ futurum tempus indicant, matrimonium non conjungunt, sed spondent; deinde, quæ futura sunt, nondum esse perspicuum est; quæ vero non sunt, parum, vel nihil firmi, aut stabilis habere existimandum est. Quare nondum connubii jus in eam mulierem quisquam habet, quam se in matrimonium ducturum esse pollicetur; neque statim ab eo impletum est, quod se facturum promisit; tametsi fidem præstare debet: quod si non faciat, violatæ fidei reus esse convincitur. At vero qui matrimonii fœdere alteri jungitur, quamvis postea poeniteat, tamen, quod factum est, mutare, irritumve, et infectum reddere non potest. Cum itaque conjugii obligatio nuda promissio non sit, sed ejusmodi abalienatio, qua re ipsa vir mulieri, et vicissim mulier viro corporis sui potestatem tradit; ideirco necesse est, verbis, quæ præsens tempus designant, matrimonium contrahi; quorum verborum vis, postquam etiam enuntiata sunt, permanet, virumque, et uxorem indissolubili vinculo constrictos tenet. Sed verborum loco tum nutus, et signa, quæ intimum consensum aperte indicent, satis ad matrimonium esse pos-

5.
verbis exprimentus

6.
quæ præsentis temporis significationem habeant.

¹ Dec. pro Arm.

sunt; tum ipsa etiam taciturnitas, cum puella propter verecundiam non respondet, sed pro ea parentes loquuntur.

7 Ex iis igitur Parochi fidelibus tradent, matrimonii naturam, et vim in vinculo, et obligatione sitam esse; ac præter consensum eo, quo dictum est, modo expressum, ut verum matrimonium existat, concubitus necessario non requiri; nam et primos parentes ante peccatum, quo tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, ut Patres testantur,¹ vero matrimonio junctos fuisse plane constat. Quare a SS. Patribus dictum est matrimonium non concubitu, sed consensu existere: quod etiam a S. Ambrosio in libro de Virginitate repetitum legimus.²

8. *Duplex matrimonium: naturale et sacramentale.* JAM vero, hisce explicatis, illud docendum erit, matrimonium duplicem rationem habere. Nam vel ut naturalis conjunctio, (conjugium enim non ab hominibus inventum, sed a natura) vel ut sacramentum, cujus vis naturalium rerum conditionem superat, considerandum est; ac quoniam gratia naturam perficit: (neque prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale³) rei ordo postulat, ut de matrimonio, ut natura constat, et ad naturæ officium pertinet, prius agendum sit: tum vero, quæ illi, ut sacramentum est, conveniunt, explananda erunt.

9. *Matrimonium a Deo institutum,* MATRIMONIUM UT OFFICIUM NATURÆ. In primis itaque docendi sunt fideles, matrimonium a Deo institutum esse; scriptum est enim in Genesi: Masculum et feminam creavit eos. Benedixitque illis Deus, et ait: Crescite et multiplicamini; et, Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adjutorium simile sibi. Ac paulo post: Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea. Et ædificavit dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: et adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc, os ex ossibus meis, et caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo

¹ S. Hier. Adv. Jov. I. 4, 16; S. Aug. De gen. ad litt. IX. 3; De civ. Dei XIV. 26. — ² De Inst. Virg. VI. 1. — ³ 1. Cor. XV. 46.

patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una.¹ Quæ, ipso Domino auctore apud sanctum Matthæum,² ostendunt matrimonium divinitus institutum esse.

Neque vero Deus matrimonium tantummodo instituit, *10. indissolubile,* verum, ut sancta Tridentina Synodus declarat,³ perpetuum etiam, et indissolubilem nodum ei addidit; siquidem Salvator ait: Quod Deus conjunxit, homo non separet.⁴ Quamvis enim matrimonio, quatenus naturæ est officium, conveniat, ut dissolvi non possit; tamen id maxime fit, quatenus est sacramentum; qua ex re etiam in omnibus, quæ naturæ lege ejus propria sunt, summam perfectionem consequitur; tamen et proles educandæ studio, et aliis matrimonii bonis repugnat, ut ejus vinculum dissolubile sit.

Quod vero a Domino dictum est: Crescite, et multiplicamini; id eo spectat, ut, cujus rei causa matrimonium institutum erat, declaret, non ut singulis hominibus necessitatem imponat; nunc enim, aucto jam humano genere, non solum ulla lex uxorem ducere aliquem non cogit, sed potius virginitas summopere commendatur, et unicuique in sacris litteris suadet, ut quæ matrimonii statu præstantior sit, majoremque in se perfectionem, et sanctitatem contineat: Dominus enim Salvator noster ita docuit: Qui potest capere, capiat;⁵ et Apostolus ait: De virginibus præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis.⁶

12. *Matrimonii causa: societas,* SED quibus de causis vir, et mulier conjungi debeant, explicandum est.

Prima igitur est, hæc ipsa diversi sexus naturæ instinctu expetita societas, mutui auxilii spe conciliata, ut alter alterius ope adjutus, vitæ incommoda facilius ferre, et senectutis imbecillitatem sustentare queat.

Altera est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum, et divitiarum hæredes relinquantur, quam ut veræ fidei, et religionis cultores educentur: quod quidem maxime sanctis illis Patriarchis, cum uxores ducerent,

¹ Gen. I. 27; II. 18. — ² Matt. XIX. 6. — ³ Sess. XXIV. init. — ⁴ Matt. XIX. 6. — ⁵ Matt. XIX. 20. — ⁶ 1. Cor. VII. 25.

propositum fuisse, ex sacris litteris satis apparet; quare Angelus cum Tobiam admoneret, quo pacto mali dæmonis vim posset repellere: Ostendam, inquit, tibi qui sunt quibus prævalere potest dæmonium. Hi namque, qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se et a sua mente excludant, et suæ libidini ita vacent, sicut equus et mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos. Deinde subjecit: Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahamæ benedictionem in filiis consequaris.¹ Atque una etiam hæc causa fuit, cur Deus ab initio matrimonium instituerit; quare fit, ut illorum sit scelus gravissimum, qui matrimonio juncti medicamentis vel conceptum impediunt, vel partum abigunt; hæc enim homicidarum impia conspiratio existimanda est.

*remedium
concupi-
scentiæ;*

Tertia est, quæ post primi parentis lapsum ad alias causas accessit; cum propter justitiæ, in qua homo conditus erat, amissionem, appetitus rectæ rationi repugnare cœpit; ut scilicet, qui sibi imbecillitatis suæ conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur; de quo ita Apostolus scribit: Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat. Ac paulo post, cum docuisset, interdum orationis causa a matrimonii debito abstinendum esse, subjecit: Et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.²

Hæ igitur sunt causæ, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui pie, et religiose, ut sanctorum filios decet, nuptias velit contrahere.

*causæ se-
cundariæ
non
reprobantur.*

Quod si ad eas causas aliæ etiam accedant, quibus homines inducti, matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu, alteram alteri præponant, ut hæredis relinquendi desiderium, divitiæ, forma, generis splendor, morum similitudo; hujusmodi sane rationes damnandæ non sunt, cum matrimonii sanctitati non repugnent; neque enim in sacris litteris Jacob Patriarcha reprehenditur, quod Rachelem, ejus pulchritudine illectus, Liæ prætulit.³

Tob. VI. 16. — ¹ 1. Cor. VII. 2, 5. — ² Gen. XXIX. 17.

MATRIMONIUM UT SACRAMENTUM. HÆC de matrimonio, ut naturalis conjunctio est, docenda erunt: ut autem sacramentum est, explicare oportebit, ejus naturam multo præstantiorem esse, et omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim matrimonium, ut naturalis conjunctio, ad propagandum humanum genus ab initio institutum est: ita deinde ut populus ad veri Dei, et Salvatoris nostri Christi cultum, et religionem procrearetur, atque educaretur, sacramenti dignitas illi tributa est. Cum enim Christus dominus vellet arctissimæ illius necessitudinis, quæ ei cum Ecclesia intercedit, suæque erga nos immensæ charitatis certum aliquod signum dare, tanti mysterii divinitatem hac potissimum maris, et feminae sancta conjunctioe declaravit; quod quidem aptissime factum esse, intelligi ex eo potest, quod ex omnibus humanis necessitatibus nulla inter se homines magis, quam matrimonii vinculum constringit; maximaque inter se vir, et uxor charitate, et benevolentia devincti sunt; atque idcirco fit, ut frequenter sacræ litteræ nuptiarum similitudine divinam hanc Christi, et Ecclesiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

Jam vero, matrimonium sacramentum esse, Ecclesia, Apostoli auctoritate confirmata, certum, et exploratum semper habuit: ita enim ad Ephesios scribit: Viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit: sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus et de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, et matrem suam, et adhærebit uxori suæ: et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, et in Ecclesia.¹ Nam quod inquit, Sacramentum hoc magnum est, nemini dubium esse debet ad matrimonium referendum esse: quod scilicet viri, et mulieris conjunctio, cujus Deus auctor est, sanctissimi illius vinculi, quo Christus dominus cum Ecclesia jungitur, sacramentum, id est, sacrum signum sit. Atque hanc esse eorum verborum propriam, et veram sententiam veteres sancti Patres, qui eum locum interpretati sunt, ostendunt, idemque sancta Tridentina Synodus expli-

13.
*Matri-
monii, ut
sacra-
mentum
est, excel-
lentia.*

14.
*Matri-
monium
christia-
num vere
sacra-
mentum
est.*

¹ Eph. V. 28.
CAT. TRID. — 18

cavit. Constat ergo, virum Christo, uxorem Ecclesiæ ab Apostolo comparari; virum esse caput mulieris, ut est Christus Ecclesiæ: eaque ratione fieri, ut vir uxorem diligere, et vicissim uxor virum amare, et colere debeat. Christus enim dilexit Ecclesiam, et pro ea semetipsum tradidit; rursus vero, ut idem Apostolus docet, Ecclesia subjecta est Christo. Sed gratiam quoque hoc sacramento significari, et tribui, in quo maxime ratio sacramenti inest, ea Synodi verba declarant: Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, et indissolubilem unitatem confirmaret, ipse Christus, venerabilem sacramentorum institutor, atque perfectior, sua nobis passione promeruit.¹ Quare docendum est, hujus sacramenti gratia effici, ut vir, et uxor mutuae charitatis vinculo juncti, alter in alterius benevolentia conquiescat, alienosque, et illicitos amores, et concubitus non quærat, sed in omnibus sit honorabile connubium, et thorus immaculatus.²

15.
Matrimonium christianum aliis conjunctionibus præstat

SED quantum matrimonii sacramentum iis matrimoniis præstat, quæ ante, vel post legem iniri solebant, ex eo licet cognoscere, quod etsi gentes matrimonio divini aliquid inesse arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus a naturæ lege alienos esse, itemque stupra, adulteria, et alia libidinis genera vindicanda esse judicabant, tamen eorum connubia nullam prorsus sacramenti vim habuerunt.

tum dignitate sacramenti,

Apud Judæos vero religiosius omnino nuptiarum leges servari consueverant; neque dubitandum, quin eorum matrimonia majori sanctitate prædita essent. Cum enim promissionem accepissent, fore aliquando, ut omnes gentes in semine Abrahamæ benedicerentur;³ magnæ apud eos pietatis officium merito esse videbatur, filios procreare, electi populi sobolem, ex qua Christus dominus Salvator noster, quod ad humanam naturam attinet, ortum habiturus esset, propagare; sed illæ quoque conjunctiones vera sacramenti ratione caruerunt.

tum decore unitatis et indissolubilitatis:

Huc accedit, quod sive naturæ post peccatum, sive Moysis legem spectemus, facile animadvertimus matrimonium a primi ortus sui decore, et honestate decidisse; dum enim naturæ lex vigeat, multos ex antiquis Patribus fuisse comperimus, qui plures simul uxores ducerent. Deinde vero in

¹ Sess. XXIV. de sacram. matr. — ² Hebr. XIII. 4. — ³ Genes. XII. 3, XVIII. 18.

lege Moysis permissum erat, dato repudii libello, si causa fuisset, divortium cum uxore facere;⁴ quorum utrumque ab evangelica lege sublatum, matrimoniumque in pristinum statum restitutum est.⁵

Nam quod polygamia a matrimonii natura aliena esset, (etsi aliqui ex priscis Patribus accusandi non sunt, quod non sine Dei indulgentia plures uxores ducerent) Christus dominus ostendit illis verbis: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Ac deinde subjungit, Itaque jam non sunt duo, sed una caro.⁶ Quibus verbis planum fecit, matrimonium ita a Deo institutum esse, ut duorum tantum non plurium conjunctione definiretur. Quod etiam alibi apertissime docuit; inquit enim: Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, et alii nupserit, mœchatur.⁷ Nam si viro liceret plures uxores ducere, nulla omnino causa esse videretur, cur magis adulterii reus dicendus esset, quod præter eam uxorem, quam domi haberet, aliam duceret, quam quod, priore dimissa, cum alia conjungeretur. Atque ob eam rem fieri intelligimus, ut si infidelis quispiam, gentis suæ more, et consuetudine, plures uxores duxisset, cum ad veram religionem conversus fuerit, jubeat eum Ecclesia ceteras omnes relinquere, ac priorem tantum justæ, et legitimæ uxoris loco habere.

16.
pluralitas uxorum matrimonio contraria;

Verum eodem Christi domini testimonio facile comprobatur, nullo divortio vinculum matrimonii dissolvi posse; si enim post libellum repudii mulier a viri lege soluta esset, liceret ei sine ullo adulterii crimine alteri viro nubere. Atqui Dominus aperte denuntiat: Omnis, qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, mœchatur.⁸ Quare conjugii vinculum nulla re, nisi morte, dirumpi perspicuum est; quod quidem Apostolus etiam confirmat, cum inquit: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est a lege: cui vult, nubat, tantum in Domino.⁹ Et rursus: Iis qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.¹⁰ Eam

17.
nullo divortio vinculum matrimonii dirumpi potest;

⁴ Deut. XXIV. 1. — ⁵ Matt. XIX. 9. — ⁶ Matt. XIX. 5. — ⁷ Marc. X. 11. — ⁸ Luc. XVI. 18. — ⁹ 1. Cor. VII. 39. — ¹⁰ 1. Cor. VII. 10.

vero optionem Apostolus mulieri, quæ justa de causa virum reliquisset, detulit, ut aut innupta maneat, aut viro suo reconcilietur; neque enim sancta Ecclesia viro, et uxori permittit, ut sine gravioribus causis alter ab altero discedat.

indissolubilitatis utilitates.

Ac ne forte alicui videatur durior matrimonii lex, quod nulla umquam ratione dissolvi possit; docendum est, quæ sint cum ea utilitates conjunctæ. Primum enim homines in conjungendis matrimoniis virtutem potius, et morum similitudinem, quam divitias, et pulchritudinem spectandam esse intelligant: qua quidem re communi societati maxime consuli nemo dubitare potest. Præterea, si divortio matrimonium dissolveretur, vix umquam dissidendi causæ hominibus, quæ eis ab antiquo pacis, et pudicitiae hoste quotidie objicerentur, deessent. Nunc vero cum fideles secum cogitant, quamvis etiam conjugii convictu, et consuetudine careant, se tamen matrimonii vinculo constrictos teneri, omnemque alterius uxoris ducendæ spem sibi præcisam esse: ea re fit, ut ad iracundiam, et dissidia tardiores esse consueverint. Quod si interdum etiam divortium faciant; et diutius conjugis desiderium ferre non possunt, et facile per amicos reconciliati ad ejus convictum redeunt. Sed hoc loco prætermittenda non erit Pastoribus, sancti Augustini salutaris admonitio: is enim ut ostenderet fidelibus, haud gravate faciendum esse, ut cum uxoribus, quas adulterii causa dimisissent, si eas delicti pœniteret, in gratiam reducerentur: Cur, inquit, vir fidelis non recipiet uxorem, quam recipit Ecclesia: aut cur uxor viro adultero, sed pœnitenti non ignoscat, cui etiam ignovit Christus?¹ Nam quod Scriptura stultum vocat, qui tenet adulteram;² de ea sentit, quæ cum deliquerit, pœnitere, et a cœpta turpitudine desistere recusat.

Ex iis itaque perspicuum est, fidelium conjugia perfectione, et notabilitate, tum gentilium, tum Judæorum matrimoniis longe præstare.

18. *Tria matrimonii bona:* DOCENDI præterea sunt fideles, tria esse matrimonii bona, prolem, fidem, sacramentum: quorum compensatione illa incommoda leniuntur, quæ Apostolus indicat his verbis: Tribulationem carnis habebunt hujusmodi;³ efficiturque, ut

¹ De adult. conjug. II. c. 6. — ² Prov. XVIII. 22. — ³ I. Cor. VII. 28.

conjunctioes corporum, quæ extra matrimonium merito damnandæ essent, cum honestate conjunctæ sint.

Primum igitur bonum est proles, hoc est, liberi, qui ex *proles,* justa, et legitima suscipiuntur uxore; id enim tanti fecit Apostolus, ut diceret: Salvabitur mulier per filiorum generationem.¹ Nec vero hoc de procreatione solum, sed de educatione etiam, et disciplina, qua filii ad pietatem erudiuntur, intelligendum est; sic statim subdit Apostolus: Si in fide permanserint. Monet enim Scriptura: Filii tibi sunt? erudi illos, et curva illos a pueritia illorum.² Idem etiam Apostolus docet,³ ejusque institutionis pulcherrima exempla Tobias, Job, et alii sanctissimi Patres in sacris litteris præbent. Quæ vero sint parentum, et filiorum officia, in quarto præcepto latius explicabitur.

Sequitur fides: quod est alterum matrimonii bonum, non *des,* ille virtutis habitus, quo imbuimur, cum baptismum percipimus; sed fidelitas quædam, qua mutuo vir uxori, et uxor viro ita se obstringit, ut alter alteri sui corporis potestatem tradat; sanctumque illud conjugii fœdus nunquam se violaturum pollicetur. Id facile colligitur ex illis verbis, quæ a primo parente enuntiata sunt, cum Evam uxorem suam accepit,⁴ quæ deinde Christus dominus in Evangelio comprobavit: Quare relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una;⁵ item ex eo Apostoli loco: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.⁶ Quare optimo jure gravissimæ animadversiones a Domino in adulteros, quod hanc maritalem fidem frangant, in veteri lege constitutæ erant.⁷ Postulat præterea matrimonii fides, ut vir, et uxor singulari quodam, sanctoque, et puro amore conjuncti sint: neque ut adulteri inter se ament, sed ut Christus dilexit Ecclesiam; hanc enim Apostolus regulam præscripsit, cum ait: Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam,⁸ quam certe immensa illa charitate, non sui commodi gratia, sed sponsæ tantum utilitatem sibi proponens, complexus est.

Tertium bonum, sacramentum appellatur, vinculum scilicet matrimonii, quod numquam dissolvi potest; nam ut est *sacramentum*

¹ 1. Tim. II. 15. — ² Eccli. VII. 25. — ³ Eph. VI. 4; Col. III. 20. — ⁴ Gen. II. 24. — ⁵ Matt. XIX. 5. — ⁶ I. Cor. VII. 4. — ⁷ Lev. XX. 10. — ⁸ Eph. III. 25.

apud Apostolum, Dominus præcepit uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari: et vir uxorem non dimittat.¹ Si enim matrimonium, ut sacramentum est, Christi conjunctionem cum Ecclesia signat; necesse est, ut Christus se ab Ecclesia nunquam disjungit, ita uxorem a viro, quod ad matrimonii vinculum attinet, separari non posse.

19. *Mutua officia: mariti,* VERUM ut hæc sancta societas sine querela facilius conservetur, viri, et uxoris officia, quæ a sancto Paulo et a Principe apostolorum Petro descripta sunt, tradenda erunt.

Ergo viri munus est, uxorem liberaliter, et honorifice tractare; qua in re meminisse oportet, Evam ab Adamo sociam appellatam esse, cum inquit: Mulier, quam dedisti mihi sociam;² cujus rei causa aliqui Patres factum esse docuerunt, ut ea non ex pedibus, sed ex latere viri formaretur: quemadmodum etiam ex capite condita non est, ut se viri dominam non esse intelligeret, sed viro potius subjectam. Decet præterea virum in alicujus honestæ rei studio semper occupatum esse; tum ut ea suppeditet, quæ ad familiam sustentandam necessaria sunt; tum ne inertis otio languescat, a quo vitia fere omnia fluxerunt. Deinde vero familiam recte constituere, omnium mores corrigere, singulos in officio continere.

*uxoris.*¹ Rursus autem uxoris partes sunt, quas apostolorum Princeps enumerat, cum inquit: Mulieres subditæ sint viris suis. ut et si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore sanctam conversationem vestram. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando et sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subditæ propriis viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans.³ Earum quoque præcipuum studium sit, filios in religionis cultu educare, domesticas res diligenter curare. Domi vero libenter se contineant, nisi necessitas exire cogat, idque sine viri permissu facere num-

¹ 1. Cor. VII. 10. — ² 2. Gen. III. 12. — ³ 1. Pet. III. 1-6.

quam audeant. Deinde, in quo maxime maritalis conjunctio sita est, meminerint semper secundum Deum magis, quam virum, neminem diligendum, eove pluris faciendum esse neminem, cui etiam omnibus in rebus, quæ Christianæ pietati non adversantur, morem gerere, et obtemperare summa cum alacritate animi oporteat.

HARUM rerum explicationi consequens erit, ut Pastores etiam doceant ritus, qui in matrimonio contrahendo servari debent; de quibus non est expectandum, ut hoc loco præcepta tradantur, cum a sancta Tridentina Synodo, quæ hac in re maxime observanda sint, copiose, et accurate constituta fuerint: neque illud decretum a Pastoribus ignorari possit, satis igitur est eos admonere, ut quæ ad hanc partem attinent, e sacri Concilii doctrina cognoscere studeant, eaque fidelibus diligenter exponant.

20. *Cæremoniæ matrimonii.* IN primis autem ne adolescentes, et puellæ, cui ætati inest maxima imbecillitas consilii, falso nuptiarum nomine decepti, turpium amorum fœdera incaute ineant, sæpissime docebunt, ea neque vera, neque rata matrimonia habenda esse, quæ præsentis Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi vel Ordinarii licentia, certoque testium numero non contrahantur.

Sed quæ matrimonium etiam impediunt, explicanda erunt. In quo argumento plerique graves, et doctissimi viri, qui de vitiis et virtutibus conscripserunt, adeo diligenter versati sunt, ut facile omnibus futurum sit, quæ illi scriptis suis tradiderunt, in hunc locum transferre; cum præsertim necesse habeant Pastores, eos ipsos libros numquam fere e manibus deponere; itaque tum illas præceptiones, tum quæ a sancto Synodo sancitæ sunt de impedimento, quod vel a cognitione spirituali, vel a justitiæ publicæ honestatis, vel a fornicatione oritur, attente legent, et tradenda fidelibus curabunt.

21. *Impedimenta.* EX quibus perspicui potest, quo animo affectos esse oporteat fideles, cum matrimonium contrahunt; neque enim se

22. *Animi dispositio.*

¹ Sess. XXIV. decret. de ref. matr.

*tiones :
mentis
integri-
tas et
pietas,*

humanam aliquam rem aggredi, sed divinam putare debent, in qua singularem mentis integritatem, et pietatem adhibendam esse, Patrum veteris legis exempla satis ostendunt : quorum matrimonia tametsi sacramenti dignitate prædita non erant, ea tamen maxima semper cum religione, et sanctimonia colenda esse existimarunt.

*reveren-
tia erga
parentes.*

Inter cetera autem maxime hortandi sunt filii familias, ut parentibus, et iis, in quorum fide, et potestate sunt, eum honorem tribuant, ut ipsis inscientibus, nedum invitis, et repugnantibus, matrimonia non ineant. Nam in veteri testamento licet animadvertere filios a patribus semper in matrimonium collocatos esse. Qua in re plurimum illorum voluntati deferendum esse, Apostolus etiam videtur iis verbis indicare : Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit : et qui non jungit, melius facit.¹

23.
*Matrimo-
nii usus*

EXTREMA illa restat pars, quæ ad matrimonii usum pertinet, de quibus ita agendum est a Pastoribus, ut nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum esse videatur, aut pias mentes lædere, aut risum movere queat. Ut enim eloquia Domini, eloquia casta sunt : ita etiam maxime decet, Christiani populi doctorem ejusmodi orationis genere uti, quod singularem quamdam gravitatem, et mentis integritatem præ se ferat.

Quare duo illa maxime docendi sunt fideles : primum quidem non voluptatis, aut libidinis causa matrimonio operam dandam esse : sed eo utendum intra illos fines, qui, ut supra demonstravimus, a Domino præscripti sunt. Meminisse enim convenit, quod Apostolus hortatur : Qui habent uxores, tanquam non habentes sint ;² tum vero a S. Hieronymo dictum esse : Sapiens vir iudicio debet amare conjugem, non affectu : reget impetus voluptatis, nec præceps feretur ad coitum. Nihil est fœdus, quam uxorem amare quasi adulteram.³ Sed quoniam bona omnia sanctis precationibus a Deo impetranda sunt, alterum est, quod fideles docere oportet, ut Deum orandi, et obsecrandi causa a matrimonii officio interdum abstineant; imprimisque id sibi observandum sciant tribus saltem diebus, antequam sacram Eucharistiam perci-

¹ 1. Cor. VII. 38. — ² 1. Cor. VII. 29. — ³ Cont. Jov. I. 49.

piant, sæpius vero cum solemnia Quadragesimæ jejunia celebrantur, quemadmodum Patres nostri recte, et sancte præceperunt; ita enim fiet, ut ipsa matrimonii bona majori indies divinæ gratiæ cumulo augeri sentiant, et pietatis studia sectantes non modo hanc vitam tranquille, et placide traducant, sed æternæ etiam Dei benignitate consequendæ, vera et stabili spe, quæ non confundit, nitantur.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Partis Tertia.

DE PRAECEPTIS DECALOGI.

1.
Decalogus legum omnium summa.

Decalogum, legum omnium summam, et epitomen esse, sanctus Augustinus litteris commendavit: Cum multa locutus sit Dominus, duae tamen tantum tabulae dantur Moysi lapideae, quae dicuntur tabulae testimonii futuri in arca; nimirum cetera omnia, quae praecipit Deus, ex illis decem praecipis, quae duabus tabulis conscripta sunt, pendere intelliguntur, si diligenter quaerantur, ut recte intelligantur. Quo modo haec ipsa rursus decem praecipia ex duobus illis, dilectionis scilicet Dei, et proximi, in quibus tota lex pendet, et Prophetarum.

2.
Decalogi meditatio Parocho necessaria tum ad docendum,

tum ad confessoris munus exercendum.

Itaque cum sit totius legis summa, Pastores oportet in ejus contemplatione die, noctuque versari; non ut vitam suam modo ad hanc normam componant, sed etiam ut populum sibi creditum in lege Domini erudiant. Nam labia Sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est; quod ad Pastores novae legis maxime pertinet, qui Deo propiores, a claritate in claritatem transformari debent, tanquam a Domini spiritu: et cum eos lucis nomine nuncupavit Christus dominus, propriae sunt illorum partes, ut sint lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditores insipientum, magistri infantium; et, si quis praecipuus fuerit in aliquo delicto, ipsi, qui spirituales sunt, hujusmodi instruant. In confessionibus etiam judicis personam sustinent, ac pro genere, et modo peccatorum sententiam ferunt; quare nisi suam sibi inscientiam, nisi aliis etiam esse fraudi velint, in eo sint, necesse est, quam vigilantissimi, et in divinatorum praecipitorum interpretatione exercitatissimi, ut ad hanc divinam regulam, de quacumque et actione, et officii praetermissione iudicium

¹ Super Ex. quest. 140. — ² Mal. II. 7. — ³ 2. Cor. III. 17. — ⁴ Matt. V. 14. — ⁵ Rom. II. 19. — ⁶ Gal. VI. 1.

facere possint; et, ut est apud Apostolum, sanam doctrinam tradant, id est, quae nullum contineat errorem, et animorum morbis, quae sunt peccata, medeatur; ut sit populus Deo acceptus, sectator bonorum operum.

JAM vero, in hujuscemodi tractationibus ea Pastor sibi, et aliis proponat, quibus legi parendum esse persuadeat.

Inter cetera autem, quae animos hominum ad hujus legis jussa servanda possunt impellere, illud maximam vim habet, Deum esse hujus legis auctorem; quamvis enim per angelos data esse dicatur, nemo tamen dubitare potest, ipsum Deum esse legis auctorem; cujus rei satis amplum testimonium praebent non solum ipsius legislatoris verba, quae paulo post explicabuntur, sed infinita poene Scripturarum loca, quae Pastoribus facile occurrent. Nemo enim est, quin sibi a Deo legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum a malo, honestum a turpi, justum ab injusto possit discernere; cujus vis, et ratio legis cum ab ea, quae scripta est, diversa non sit; quis est, qui ut intimae sic scriptae legis auctorem Deum negare audeat. Hanc igitur divinam lucem pene jam pravis moribus, et diuturna perversitate obscuratam, cum Deus Moysi legem dedit, eam potius illustriorem reddidisse, quam novam tulisse, docendum est; ne forte, cum populus audit legi Moysis derogatum esse, putet his legibus se non teneri. Certissimum enim est, non propterea his praecipis parendum esse, quod per Moysen data sunt, sed quod omnium animis ingenerata, et per Christum dominum explicata sunt, et confirmata. Juvabit tamen plurimum, et ad persuadendum magnum habebit momentum illa cogitatio, Deum esse, qui legem tulit; de cujus sapientia, et aequitate dubitare non possumus, nec ejus infinitam vim, atque potentiam effugere. Quare cum per prophetas Deus juberet servari legem, dicebat se dominum Deum esse; et in ipso Decalogi exordio: Ego sum Dominus Deus tuus; et alibi: Si Dominus ego sum, ubi est timor meus? Non solum autem excitabit fidelium animos ad servanda Dei praecipia, sed ad gratiarum etiam actionem, quod suam Deus, quae salutem nostram

Motiva decalogi observandi sedulo proponenda:

Domini Dei, legis auctoris, majestas,

¹ 2. Tim. IV. 3. — ² Tit. II. 14. — ³ Gal. III. 19. — ⁴ Ez. XX. 7; Os. XIII. 4. — ⁵ Ex. XX. 2. — ⁶ Mal. I. 6.

contineret, voluntatem explicarit. Quare non uno loco scriptura maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, ut suam dignitatem, ac Domini beneficentiam cognoscat, veluti in Deuteronomio : Hæc est, inquit, vestra sapientia et intellectus coram populis, ut audientes universi præcepta hæc, dicant : En populus sapiens et intelligens, gens magna;¹ et rursus in Psalmo : Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis.²

4. *modus quo lex data est,*
Verum si Parochus rationem præterea latæ legis ex Scripturæ auctoritate demonstrarit, facile intelligent fideles, quam pie, ac suppliciter acceptam Dei legem colere oporteat; tri-duo enim antequam ferretur lex, Dei jussu dictum est omnibus, ut vestimenta lavarent, uxores non attingerent, quo sanctiores ac paratiores essent ad accipiendam legem; ut ad diem tertium adessent; deinde, cum ad montem essent adducti, unde Dominus illis per Moysen leges erat laturus, uni Moysi dictum est, ut in montem ascenderet : quo Deus maxima cum majestate venit, et locum tonitruis, fulgoribus, igne, densisque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moyse cepit, eique leges dedit;³ quod divina sapientia nullam aliam ob causam factum voluit, nisi nos ut moneret, casto, humili-que animo legem Domini accipiendam esse : quod si præcepta negligeremus, paratas nobis a divina justitia pœnas imminere.

5. *facilitas eam observandi,*
Quin etiam, legis jussa difficultatem non habere, ostendat Parochus, quod vel una hac ratione ex sancto Augustino docere poterit, cum dicit : Qui, quæso, dicitur impossibile esse homini amare, amare, inquam, creatorem beneficum, patrem amantissimum, deinde etiam et carnem suam in fratribus suis? at vero qui diligit, legem implevit.⁴ Quare Joannes Apostolus, præcepta Dei gravia non esse, aperte testatur;⁵ nihil enim justius, nihil cum majori dignitate, nihil majori cum fructu ab homine, teste B. Bernardo, exigi potuisset.⁶ Quamobrem summam Dei benignitatem admiratus est Augustinus, sic ipsum Deum affatus : Quid est homo, quod amari te ab eo vis? et si non faciat, ingentes minaris pœnas? an non satis magna hæc est, si non diligam te?⁷

¹ Deut. IV. 6. — ² Psal. CXLVII. 10. — ³ Exod. XIX. 10. — ⁴ De mor. Eccl. XXV. : cfr. In 1. epist. Joan. VII, 7, VIII, 1, IX, 3. — ⁵ I. Joan. V. 3. — ⁶ Lib. de dilig. Deo. c. I. — ⁷ Conf. I. c. 5.

Quod si quis eam afferat excusationem, impediri se, quo minus Deum amet, infirmitate naturæ; docendum est, Deum, qui amorem requisivit, amoris vim inserere cordibus per Spiritum sanctum suum : hic autem Spiritus bonus petentibus a Patre cælesti datur :¹ ut merito sanctus Augustinus precatus sit : Da quod jubes, et jube quod vis.² Quia igitur Dei auxilium præsto nobis est, maxime post Christi domini mortem, per quam princeps hujus mundi ejectus est foras; non est, quod quisquam rei difficultate deterreatur; nihil enim est amanti difficile.

Præterea, ad eandem rem persuadendam plurimum valebit, si explicabitur, necessario legi obtemperandum esse, præsertim cum nostris temporibus non defuerint, qui, sive facilis, sive difficilis sit lex, ad salutem tamen nequaquam necessariam esse, impie, et magno ipsorum malo dicere non veriti sunt. Quorum nefariam, impiamque sententiam sacræ scripturæ testimoniis Parochus confutabit, ejusdem maxime Apostoli, cujus illi auctoritate impietatem suam tueri conantur. Quid igitur ait Apostolus? non præputium, non circumcisionem quidquam esse, sed observationem mandatorum Dei.³ Quod vero eandem sententiam alibi repetit, et novam creaturam in Christo tantum dicit valere,⁴ intelligimus plane eam novam creaturam in Christo dicere, qui mandata Dei observat. Is enim, qui habet mandata Dei, ac servat, diligit Deum, Domino ipso teste apud Joannem : Si quis diligit me, sermonem meum servabit.⁵ Nam etsi justificari potest homo, et ex impio fieri pius, antequam singula legis præcepta externis actionibus impleat; tamen fieri non potest, ut qui per ætatem ratione uti queat, ex impio fiat justus, nisi animum habeat paratum ad omnia præcepta Dei servanda.

Ad extremum vero, ne quid prætermittat Parochus, quo fidelis populus adducatur, ut legem servet, quam sint ejus uberes suavesque fructus, demonstrabit : quod facile poterit ex iis, quæ Psalmo decimo octavo scripta sunt, probare; in eo enim legis Dei laudes celebrantur : quarum hæc est vel maxima, quæ Dei gloriam, et majestatem multo amplius explicat, quam decore suo, atque ordine faciant ipsa

¹ Luc. XI. 13. — ² 10. Conf. X. 29. 31. et 37. De bono persev. XX. 53. — I. Cor. VII. 19. — ³ Gal. VI. 15. — ⁴ Joan. XIV. 21.

6. *observandi necessitas,*

7. *observationis utilitas ac fructus.*

cælestia corpora : quæ ut omnes quamvis barbaras nationes in sui admirationem rapiunt, ita efficiunt, ut rerum omnium opificis, et conditoris gloriam, sapientiam, ac potentiam agnoscant. Ac lex quidem Domini convertit animas ad Deum; agnoscentes enim vias ejus, et Dei sanctissimam voluntatem per legem, convertimus pedes nostros in vias Domini. At quia soli timentes Deum vere sapientes sunt, hoc illi deinceps tribuit, ut sapientiam præstet parvulis. Hinc veris gaudiis, et mysteriorum divinorum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus, et præmiis, et in hac vita, et in futuro sæculo illi cumulantur, qui Dei legem observant. Nec vero tam nostræ utilitatis gratia, quam Dei causa, nobis est servanda lex, qui suam hominum generi in lege voluntatem aperuit : quam cum ceteræ creaturæ sequantur, hominem ipsum eandem sequi multo est æquius. Ne id quidem silentio prætereundum est, vel in hoc maxime suam in nos Deum clementiam, et summæ bonitatis divitias ostendisse; quod cum sine ullo præmio nos potuisset, ut suæ gloriæ serviremus, cogere; voluit tamen suam gloriam cum utilitate nostra conjungere; ut quod homini utile, idem esset Deo gloriosum; quoniam igitur id maximum et præclarissimum est, docebit Parochus, ut a Propheta ultimo loco dictum est, in custodiendis illis retributionem multam esse.² Non enim tantum illæ nobis benedictiones promissæ sunt, quæ ad terrenam magis felicitatem spectare videbantur, ut benedicti simus in civitate, benedicti in agro,³ sed copiosa merces in cælis,⁴ et mensura bona, conferta, coagitata, et supereffluens proposita est,⁵ quam piis et justis actionibus meremur divinæ misericordiæ adjumento.

8.
Verba quibus lex promulgata est, et populi Israelitici historia diligenter explicanda.

QUAMVIS hæc lex Judæis in monte a Domino data fuerit; tamen, quoniam natura omnium mentibus multo ante impressa, et consignata erat, atque ob eam rem Deus universos homines illi perpetuo parere voluit, plurimum proderit verba illa, quibus, Moyse ministro, atque interprete, Hebræis promulgata est, et populi Israelitici historiam, quæ mysteriorum est plena, diligenter explicare.

¹ Psal. XVIII. 8. — ² Psal. XVIII. 12. — ³ Deut. XXVIII. 3. — ⁴ Matth. V. 12. — ⁵ Luc. VI. 38.

Principio narrabit, ex omnibus nationibus, quæ sub cælo erant, unam Deum delegisse, quæ ortum habuit ab Abraham, quem peregrinum esse voluit in terra Chanaam : cujus possessionem cum ei pollicitus esset, tamen et ille, et posterij ejus amplius quadringentos annos vagi fuerunt, antequam promissam terram incolerent; in qua quidem peregrinatione numquam eorum curam dimisit; transibant quidem illi de gente in gentem, et de regno ad populum alterum; sed nullam umquam illis injuriam fieri passus est; imo vero in reges animadvertit; priusquam autem in Ægyptum descenderent, virum præmisit, cujus prudentia et illi, et Ægyptii fame liberarentur. In Ægypto vero illos ea benignitate complexus est, ut repugnante, et incumbente ad illorum perniciem Pharaone, mirum in modum auferentur; et cum valde affligerentur, ac tanquam servi durissime tractarentur, duces Moysen excitavit, qui eos in manu potenti educeret; hujus præcipue liberationis, initio legis meminit Dominus his verbis :

Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti de domo servitutis.

Ex his vero illud maxime Parochus animadvertendum est, unam ex universis nationibus a Deo delectam esse, quam populum vocaret suum, et cui se cognoscendum, et colendum præberet; non quod ceteras justitia, aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet Deus; sed quod ipsi Deo sic placuit, potius ut gentem exiguam, et inopem auferet, et locupletaret, quo ejus potentia, et bonitas notior apud omnes esset, et illustrior. Cum igitur ea esset illorum hominum conditio, iis conglutinatus est, et hos amavit : ita ut cum esset Dominus cæli et terræ, non confunderetur vocari Deus eorum,³ quo ceteras gentes ad æmulationem provocaret, ut, perspecta Israelitarum felicitate, omnes homines ad veri Dei cultum sese conferrent : quemadmodum etiam Paulus testatur,⁴ se, gentium felicitate proposita, et vera Dei cognitione, qua eas instruxerat, ad æmulationem carnem suam provocare.

¹ Psal. CIV. 13. — ² Deut. VII. 7. — ³ Deut. X. 15. — ⁴ Rom. XI. 14.

9.
Abraha electio et divina in eum providentia.

10.
Electio ratio sola Dei benignitas.

II. Deinde fideles docebit, Deum Hebræos patres diu peregrinari passum esse, posteros etiam durissima servitute premi, divexarique permisisse ob eam rem, ut doceremur, amicos Dei fieri, non nisi mundi inimicos, ac peregrinos in terris; itaque in Dei familiaritatem facilius recipi, si nihil omnino nobis sit commune cum mundo: tum vero, ut ad Dei cultum translati intelligeremus, quanto feliciores demum sint ii, qui Deo, quam qui mundo serviunt: cujus rei nos scriptura commonet; inquit enim: Verumtamen servient eis, ut sciant distantiam servitutis meæ, et servitutis regni terrarum.¹

12. Præterea, explicabit, post amplius quadringentis annis Deum promissa præstitisse, ut ille populus fide, ac speraleretur. Alumnos enim suos Deus a se perpetuo pendere vult, atque in ejus bonitate omnem spem suam collocare, ut in primi præcepti explicatione dicitur.

13. Postremo, locum, ac tempus notabit, quibus hanc legem populus Israel a Deo accepit; nempe postquam eductus ex Ægypto in desertum venit, ut beneficii recentis memoria allectus, et loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam legem aptior redderetur: homines enim iis maxime devinciuntur, quorum beneficentiam experti sunt, atque ad Dei præsidium confugiunt, cum se omni spe humana destitutos esse agnoscunt. Ex quo licet intelligere, fideles ad complectendam cælestem doctrinam eo propensiores esse, quo se magis a mundi illecebris, et carnis voluptatibus abstraxerint; sicut per Prophetam scriptum est: Quem docebit scientiam, et quem intelligere faciet auditum? ab lactatos a lacte, avulsos ab uberibus.²

14. Enitatur itaque Parochus, et, quantum potest, efficiat, ut fidelis populus hæc verba semper in animo habeat: Ego sum Dominus Deus tuus; ex quibus intelligunt, legislatorem se habere creatorem a quo et conditi sunt, et conservantur: jureque illud usurpent: Ipse est Dominus Deus noster, et nos populus pascuæ ejus, et oves manus ejus.³ Quorum verborum vehemens, et frequens admonitio eam vim habebit, ut ad legem colendam fideles promptiores reddantur, et a peccatis abstineant.

¹ 2. Paral. XII. 8. — ² Isa. XXVIII. 9. — ³ Psal. XCIV. 7.

Quod autem sequitur: Qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis; etsi Judæis tantum videtur convenire, Ægyptiorum dominatu liberatis; tamen, si interiorum salutis universæ rationem spectemus, multo magis ad Christianos homines pertinet; qui non ex Ægyptiaca servitute, sed e peccati regione, et potestate tenebrarum a Deo erepti, atque in regnum filii dilectionis suæ translati sunt;¹ cujus beneficii magnitudinem intuens Hieremias prædixit illud: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicetur ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti, sed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra aquilonis, et de universis terris, ad quas ejeci eos: et reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam pisces multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos: et quæ sequuntur.² Pater enim indulgentissimus per filium suum filios, qui erant dispersi, congregavit in unum;³ ut jam non ut servi peccato, sed justitiæ, serviamus illi in sanctitate, et justitia coram ipso omnibus diebus nostris.⁴ Quare fideles omnibus tentationibus tanquam clypeum opponant illud Apostoli: Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivimus in illo?⁵ jam non sumus nostri, sed ejus, qui pro nobis mortuus est, et resurrexit. Ipse est dominus Deus noster, qui nos suo sanguine sibi acquisivit; quomodo peccare poterimus in dominum Deum nostrum? ipsumque iterum cruci affigere? Ut igitur vere liberi, et ea quidem libertate, qua nos Christus liberavit, sicut exhibueramus membra nostra servire injustitiæ, ita exhibeamus servire justitiæ in sanctificationem.

¹ Col. I. 13. — ² Hier. c. XVI. 14. — ³ Joan. XI. 52. — ⁴ Luc. I. 74. —

⁵ Rom. VI. 2.

Primum Præceptum.

Non habebis Deos alienos coram me.

1.

Duplex præcepti pars: affirmativa et negativa;

Priorem in Decalogo locum obtinere, quæ ad Deum pertinent, posteriorem vero, quæ ad proximum, docebit Parochus: quia eorum, quæ proximo præstamus, causa Deus est; tum enim ex Dei præcepto proximum diligimus, cum propter Deum diligimus: ea vero sunt in priori tabula descripta. Secundo loco in verbis iis, quæ proposita sunt, duplex contineri præceptum ostendet: quorum alterum jubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur: Non habebis deos alienos coram me, eam habet sententiam conjunctam: me verum Deum coles, alienis diis cultum non adhibebis.

2.

in affirmativa continetur obligatio fidei, spei, charitatis;

In priori autem continetur præceptum fidei, spei, et charitatis; nam cum Deum dicimus, immobilem, incommutabilem, perpetuo eundem manentem, fidelem, recte sine ulla iniquitate confitemur: ex quo ejus oraculis assentientes, omnem ipsi fidem, et auctoritatem tribuamus, necesse est: qui vero omnipotentiam, clementiam, et ad bene faciendum facilitatem, ac propensionem illius considerat, poterit ne spes omnes suas non in illo collocare? At si bonitatis, ac dilectionis ipsius effusas in nos divitias contempletur, illum ne poterit non amare? Hinc est illud præmium, hinc illa conclusio, quæ in præcipiendo, mandandoque in scriptura utitur Deus: Ego Dominus.

3.

in negativa prohibetio idololatriæ:

Altera autem præcepti pars illa est: Non habebis Deos alienos coram me; qua loquendi formula legislator usus est, non quod satis explicata non esset hæc sententia affirmatione præcepti in hunc modum: Me unum Deum coles; si enim Deus est, unus est; sed propter cæcitate plurimorum, qui olim Deum verum se colere profitebantur, multitudinem tamen deorum venerabantur: cujusmodi inter Hebræos ipsos permulti fuerunt, qui, ut Elias eis objiciebat, in duas partes claudicabant: quod et Samaritæ fecerunt, qui Deum Israelis, et deos Gentium colebant.

His explicatis addendum erit, hoc esse præceptum omnium primum, et maximum, non ordine tantum ipso, sed ratione, dignitate, præstantia. Debet enim obtinere Deus apud nos infinitis partibus majorem, quam domini, quam regis, charitatem, et auctoritatem. Ipse nos creavit, idem gubernat, ab eo in utero matris nutriti, atque inde in hanc lucem educi sumus: ipse nobis ad vitam, victumque res suppeditat necessarias.

4. præceptum dignitate omnium primum.

Peccant autem in hoc præceptum, qui fidem, spem, et charitatem non habent: quorum peccatum latissime patet. Sunt enim in hoc numero, qui in hæresim labuntur, qui non credunt ea, quæ sancta mater Ecclesia credenda proponit; qui somniis, auguriis, ceterisque vanissimis rebus fidem habent; qui de sua salute spem abjiciunt, nec divinæ bonitati confidunt; qui divitiis tantum, qui corporis valetudine, ac viribus nituntur; quæ fusius ab iis explicata sunt, qui de vitiis et peccatis conscripserunt.

5. Præcipua peccata contra primum præceptum.

VERUM illud etiam in hujus præcepti explicatione accurate docendum est, venerationem, et invocationem sanctorum angelorum, ac beatarum animarum, quæ cælesti gloria perfruuntur, aut etiam corporum ipsorum, sanctorumque cinerum cultum, quem semper catholica Ecclesia adhibuit, huic legi non repugnare. Quis enim adeo demens est, qui, edicente rege, ne se pro rege quisquam gerat, aut regio cultu atque honore affici patiatur, continuo putet nolle regem suis ut magistratibus honos deferatur? Etsi enim angelos Christiani adorare dicuntur exemplo sanctorum veteris testamenti,¹ non eam illis venerationem adhibent, quam Deo tribuunt; quod si legimus interdum angelos recusasse ne se homines venerarentur; eo fecisse intelligendum est, quod sibi eum honorem haberi nolebant, qui soli Deo deberetur.² Spiritus enim sanctus, qui ait: Soli Deo honor et gloria,³ idem præcepit, ut honore parentes, et seniores afficeremus.⁴ Sancti præterea viri, qui Deum unum colebant, reges tamen, ut est in divinis litteris, adorabant, id est,

6. Cultus sanctorum huic præcepto minime adversatur;

¹ Gen. XVIII. 2. XIX. 1.; Nam. XXII. 31.; Jos. V. 15. — ² Apocal. XIX. 10.; Apocal. XXII. 9. — ³ 1. Tim. I. 17.; — ⁴ Exod. XX. 12.; Deut. V. 16 Lev. XIX. 32.

quin potius eum commendant: multiplex ratio theologica,

supplices venerabantur.¹ Quod si reges, per quos Deus mundum gubernat, tanto honore afficiuntur: angelicis spiritibus, quos Deus ministros suos esse voluit, et quorum opera non modo ad Ecclesiae suae, sed etiam ad reliquarum rerum gubernationem utitur, quorumque ope maximis tum animae, tum corporis periculis quotidie liberamur, etiamsi se nobis in conspectum non dent, tanto majorem honorem non habebimus, quanto beatæ illæ mentes dignitate regibus ipsis antecellant? Adde charitatem, qua nos diligunt, qua ducti pro iis provinciis, quibus præsent, ut ex Scriptura facile intelligitur,² preces fundunt: quod etiam præstare iis, quorum sunt ipsi custodes, ne dubitandum quidem est; nostras enim preces Deo offerunt, et lacrymas. Quamobrem in Evangelio docuit Dominus, pusillos scandalizandos non esse, quod angeli eorum in cælis, semper vident faciem Patris, qui in cælis est.³ Invocandi itaque sunt, quod et perpetuo Deum intuentur, et patrocinium salutis nostræ sibi delatum libentissime suscipiunt. Extant divinæ scripturæ testimonia hujus invocationis. Jacob enim ab angelo, quicum luctatus fuerat, petit ut sibi benedicat, imo etiam cogit: se enim non dimissurum illum profitetur, nisi benedictione accepta:⁴ neque solum sibi ab eo tribui, quem intuebatur, sed ab eo etiam, quem minime videbat, tum, cum dixit: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.⁵ Ex quibus etiam colligi poterit, tantum abesse, ut sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiendis; atque invocandis, et sacris eorum reliquiis, cineribusque venerandis, Dei gloria minuatur; ut eo maxime augeatur, quo magis hominum spem excitat, confirmat, et ad sanctorum imitationem cohortatur; quod officium Nicæno altero, et Gangrensi, ac Tridentino Conciliis, et sanctorum Patrum auctoritate comprobatur. Quo autem sit ad refutandos eos instructor Parochus, qui huic veritati adversantur, sanctos Hieronymum contra Vigilantium, et Damascenum potissimum legat.

7

Ad quorum rationem, quod caput est, accedit consuetudo ab Apostolis accepta, et in Ecclesia Dei perpetuo retenta,

¹ Gen. XXIII. 7. 12. XLII. 6.; 1. Reg. XXIV. 9. — ² Dan. X. 13. — ³ Matt. XVIII. 6. — ⁴ Gen. XXXII. 24. — ⁵ Gen. XLVIII. 16.

et conservata; cujus rei quis firmitus, aut clarius requirat argumentum divinæ scripturæ testimonio, quæ sanctorum laudes celebrat admirabiliter? Extant enim quorundam sanctorum divina præconia, quorum laudes cum sacris litteris celebrentur:¹ quid est, quod illis singularem honorem non habeant homines?

Et si ob eam causam magis etiam colendi, et invocandi sunt, quod pro salute hominum preces assidue faciunt, multaque eorum merito, et gratia in nos Deus confert beneficia. Si enim gaudium est in cælo super uno peccatore penitentiam agente:² nonne etiam cælestes cives adjuvabunt penitentes? nonne rogati peccatorum veniam et impetrabunt, et conciliabunt nobis Dei gratiam? Quod si dicatur, ut a nonnullis dicitur, supervacaneum esse sanctorum patrocinium, quod Deus sine interprete precibus nostris occurrat: has impiorum voces illa sancti Augustini facile convincunt, multa Deum non concedere, nisi mediatoris, ac deprecatoris opera, et officium accesserit.³ Quod illustribus Abimelech, et Job amicorum confirmatur exemplis: quorum peccata non nisi Abraham, et Job precibus condonavit.⁴ Si vero etiam asseratur, fieri inopia, et imbecillitate fidei, ut sanctos internuntios, et patronos adhibeamus: quid ad illud respondebunt Centurionis exemplum, qui vel in singulari illo fidei præconio, quod dominus Deus impertivit, seniores tamen Judæorum ad Salvatorem misit, ut laboranti puero salutem impetrarent?⁵ Quare si fatendum est, unum nobis mediatorem propositum Christum dominum, qui scilicet unus nos per sanguinem Patri cælesti reconciliavit,⁶ et qui, æterna redemptione inventa, semel in sancta ingressus, pro nobis interpellare non cessat:⁷ ex eo tamen nullo modo sequi potest, quo minus ad sanctorum gratiam confugere liceat. Nam si propterea subsidiis sanctorum uti non liceat, quod unum patronum habemus Jesum Christum; numquam id commisisset Apostolus, ut se Deo tanto studio fratrum viventium precibus adjuvari vellet.⁸ Neque enim minus vivorum preces, quam eorum, qui in cælis sunt, sanctorum deprecatio, Christi mediatoris gloriam, et dignitatem imminuerent.

apostolica et ecclesiastica consuetudo,

8. *sanctorum beneficia et patrocinium,*

¹ Eccli XLIV, Heb. XI. — ² Luc. XV. 7. — ³ Aug. In Ex. q. CXLIX; In Ps. CV, n. 21. serm. CCCXXXII. n. 3. — ⁴ Gen. XX. Job. XLII. — ⁵ Matt. VIII. 10.; Luc. VII. 9. — ⁶ Rom. V, 10. — ⁷ Hebr. IX. 12. — ⁸ Rom. XV. 30. etc.

9. *miracula patrata.* Sed cui fidem non faciant et honoris, qui sanctis debetur, et patrocini, quod nostri suscipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum sepulchra, et oculis, et manibus, membrisque omnibus captis, in pristinum statum restitutis, mortuis ad vitam revocatis, ex corporibus hominum ejectis dæmoniis? quæ non audisse, ut multi : non legisse, ut plurimi gravissimi viri, sed vidisse, testes locupletissimi Sancti Ambrosius,¹ et Augustinus² litteris prodiderunt. Quid multa? si vestes, si sudaria, si umbra sanctorum, prius quam e vita migrarent, depulit morbos, viresque restituit :³ quis tandem negare audeat, Deum per sacros cineres, ossa, ceterasque sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere? Declaravit id cadaver illud, quod forte illatum in sepulchrum Helisæi, ejus tacto corpore, subito revixit.⁴

QUOD vero sequitur : **Non facies tuæ sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cælo desuper, et quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles :** quidam hoc alterum præceptum existimantes, duo postrema ipsa unius præcepti vi contineri voluerunt : at sanctus Augustinus illa extrema dividens, hæc ipsa verba ad primum præceptum pertinere voluit :⁵ quam sententiam, quia in Ecclesia celebris est, libenter sequimur. Etsi in promptu ratio est illa verissima, consentaneum fuisse, præmium, et pœnam cujusque cum primo præcepto conjungi.

11. *Nec prohibetur ars ipsa pingendi.* Nec vero quis existimet, omnino pingendi, fingendi, aut sculpendi artem hoc præcepto prohiberi : nam in scripturis, jussu Dei, simulacra, et imagines effectas legimus, Cherubim,⁶ serpentis ænei,⁷ superest igitur, ut imagines ob eam rem vetitas interpretemur, ne quid simulacris, quasi diis, colendis, de vero Dei cultu detraheretur.

12. *duplici tamen ratione pictura læditur Dei majestas :* Duplici autem potissimum ratione, quod ad hoc præceptum attinet, Dei majestatem vehementer lædi perspicuum est : altera, si idola, et imagines tanquam Deus colantur, aut credatur inesse aliqua in his divinitas, vel virtus, pro-

¹ Epist. XXII. — ² August. de civit. Dei, XXII. 8.; Conf. IX. 7. — ³ Act. V, 15, XIX, 12. — ⁴ 4. Reg. XIII. 21. — ⁵ In Exod. qu. LXXI. et in Psal. XXXII. serm. 2, n. 6. epist. LV. c. 11. — ⁶ Ex. XXV. 18.; 3. Reg. VI. 23.; 2. Par. III. 7. — ⁷ Num. XXI. 8.

pter quam sint colendæ, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, quod passim sacræ litteræ reprehendunt : altera, si quis conetur divinitatis formam aliquo artificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit. Quis enim Deum, ut inquit Damascenus, qui sub aspectum non cadit, qui corporis expers est, qui nullis terminis circumscribi, nec ulla figura describi queat, possit exprimere? quæ res in altera Nicæna Synodo uberius explicatur.² Præclare igitur Apostolus, eos mutasse Dei incorruptibilis gloriam in similitudinem volucrum, quadrupedum, ac serpentum, dixit :³ hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cum illi harum rerum imagines ponerent ; quocirca Israëlita, qui ante vituli simulachrum clamabant : Hi sunt dii tui, Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti,⁴ idololatræ sunt appellati, quia mutarunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.⁵

Cum igitur Dominus deos alienos coli prohibuisset, ut penitus idololatriam tolleret, imaginem divinitatis ex ære duci, aut alia quavis materia fieri prohibuit; quod Isaias declarans inquit : Cui similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?⁶ Atque in hoc præcepto hanc sententiam contineri, præter sanctorum Patrum scripta, qui eam, quemadmodum in septima Synodo expositum est,⁷ sic interpretantur, illa etiam Deuteronomii verba satis declarant, ubi Moyses, populum avertere ab idololatria cum vellet, aiebat : Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis?⁸ Quod sapientissimus legislator ideo dixit, ne quo errore ducti, divinitatis imaginem fingerent, Deoque debitum honorem rei creatæ tribuerent.

Nemo tamen propterea contra religionem, Deique legem, quidquam committi putet, cum sanctissimæ Trinitatis aliqua persona quibusdam signis exprimitur, quæ tam in veteri, quam in novo testamento apparuerunt. Nemo enim tam

prima, si idola tanquam Deus colantur; altera, si divinitatis forma effingatur.

13. *Prohibitum est divinitatis imaginem ex ære ducere :*

14. *non tamen prohibitum SS. Tri-*

¹ De fide Orth. IV, 16. — ² Act. 3 et 4. — ³ Rom. I. 23. — ⁴ Exod. XXXII, 4. — ⁵ Psal. CV. 20. — ⁶ Isa. XL. 18. — ⁷ Act. 2 et 4. — ⁸ Dent. IV. 15.

*nitatis
personas
signis ex-
primere.*

rudis est, ut illa imagine divinitatem credat exprimi, sed illis declarari doceat Pastor proprietates aliquas, aut actiones, quæ Deo tribuuntur; veluti cum ex Daniele¹ pingitur antiquus dierum in throno sedere, ante quem libri aperti sunt, Dei æternitas, et infinita sapientia significatur, qua omnes hominum et cogitationes, et actiones, ut de iis iudicium ferat, intuetur. Angelis etiam, tum humana species, tum alæ affinguntur; ut intelligant fideles, quam propensi sint in humanum genus, et tamquam parati ad ministeria Domini exequenda: omnes enim administratorii spiritus sunt propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.² Columbæ vero species, et linguæ tanquam ignis in Evangelio,³ et Actis Apostolorum,⁴ quas Spiritus sancti proprietates significant, multo notius est, quam ut oporteat pluribus verbis explicari.

15.

*Christi
et sancto-
rum ima-
gines lici-
te.*

At vero cum Christus dominus, ejusque sanctissima, et purissima Mater, ceterique omnes Sancti, humana præditi natura, humanam speciem gesserint, eorum imagines pingi atque honorari, non modo hoc præcepto interdictum non fuit, sed etiam sanctum, et grati animi certissimum argumentum semper habitum est: quod et apostolicorum temporum monumenta, et œcumenicæ Synodi, et tot sanctissimorum doctissimorumque Patrum inter se consentientium scripta confirmant.

16.

*Imagi-
num usus
et cultus
utilis.*

Non solum autem licere in ecclesia imagines habere, et illis honorem, et cultum adhibere, ostendet Parochus, cum honos, qui eis exhibetur, referatur ad prototypa: verum etiam maximo fidelium bono ad hanc usque diem factum declarabit; ut ex Damasceni libro, quem de imaginibus edidit, et septima Synodo, quæ est secunda Nicena intelligitur.

17.

*Concilii
Triden-
tini decre-
tum obser-
vandum.*

Verum quia sanctissimum quodque institutum hostis humani generis suis fraudibus, et fallaciis depravare contendit: si quid forte populo hac in re peccatum fuerit, Parochus, Tridentini Concilii decretum secutus, quoad ejus fieri poterit, studebit corrigere, ac decretum quidem ipsum, cum res tulerit, populo interpretabitur; tum rudes, et qui imaginum

¹ Dan. VII. 9. — ² Heb. I. 14. — ³ Matth. III. 16.; Marc. I. 10.; Luc. III. 22.; Joan. I. 32. — ⁴ Act. II. 3.

ipsarum institutum ignorant, docebit, imagines factas ad utriusque testamenti cognoscendam historiam, atque ejus memoriam identidem renovandam: qua rerum divinarum memoria excitati, ad colendum, atque amandum ipsum Deum vehementius inflammemur: sanctorum quoque imagines in templis positas demonstrabit, ut et colantur, et nos exemplo moniti, ad eorum vitam, ac mores nos ipsos conformemus.

Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem eorum, qui oderunt me: et faciens misericordiam in millia his, qui diligunt me, et custodiunt præcepta mea. Duo sunt in extrema parte hujus præcepti diligenter explicanda.

18.

Primum est, quod, etsi ob summum scelus prævaricationis primi præcepti, atque hominum ad id committendum propensionem, apte hoc loco pœna proponitur, communis tamen est omnium appendix præceptorum. Omnis enim lex ad præcepta servanda homines pœna, et præmio inducit. Hinc illæ tam frequentes in sacris litteris, et crebræ Dei promissiones; ut enim innumerabilia pene testamenti veteris testimonia prætermittamus, in Evangelio scriptum est: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.¹ Et alibi: Qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum;² tum illud: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur;³ et: Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio;⁴ atque alibi: Si non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.⁵

*Pœna
proposita
est appen-
dix om-
nium
præcepto-
rum.*

Alterum est, quod longe alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem docendi sunt. Perfectis enim, qui spiritu Dei aguntur,⁶ eique prompto et alacri animo parent, instar est cujusdam lætissimi nuntii, et magnum argumentum propensæ in eos divinæ voluntatis; agnoscunt enim sui amantissimi Dei curam, qui nunc præmiis, nunc pœnis ad sui cultum, et venerationem homines prope compellat;

*Pœna ali-
ter incul-
canda
perfectis,*

¹ Matth. XIX. 17. — ² Matth. VII. 21. — ³ Matth. III. 10. — ⁴ Matth. VI. 22. — ⁵ Matth. VI. 15. — ⁶ Rom. VIII. 14.

aliter carnalibus.

agnoscunt ejus immensam in se benevolentiam, qui sibi imperare, suaque opera ad divini nominis gloriam uti velit; neque solum agnoscunt, sed magna spe sunt, illum, cum quod vult jubeat, etiam daturum vires, quibus legi ipsius parere possint. At carnalibus, qui nondum spiritu servitutis liberati sunt, magisque metu pœnarum, quam amore virtutis abstinent a peccatis, ejus appendicis sensus gravis et acerbus est. Quamobrem sunt piis exhortationibus sublevandi, et quo lex spectat, quasi manu deducendi.

19.

Quo sensu Deus dicitur

Parochus autem, quoties alicujus explicandi præcepti occasio inciderit, eadem hæc sibi habeat proposita. Carnalibus perinde tamen ac spiritualibus, duo in primis quasi aculei sunt admovendi, qui ad legem observandam hac ipsa in appendice positi, homines maxime incitent.

fortis,

Nam quod Deus fortis dicitur, id eo diligentius est explicandum, quo caro sæpe, quæ terroribus divinæ comminationis minus commovetur, varias sibi ipsa rationes fingit, quibus iram Dei effugere, ac propositam pœnam vitare possit: cui autem certo persuasum est, Deum fortem esse, illud magni Davidis usurpat: Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam?¹ Eadem quoque divinis interdum diffisa promissis, tantas hostium vires esse credit, ut ad sustinendum minime parem sese esse existimet. At firma, et stabilis fide, nihil titubans, cum divina vi ac virtute nitatur, homines contra recreat atque confirmat; inquit enim: Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo?²

20.

zelotes,

Alter vero aculeus zelus ipse divinus est; nonnumquam enim homines putant Deum humana non curare, ne illud quidem, legem ipsius servemus, an negligamus: ex quo sequitur magna vitæ confusio; cum autem Deum zelotem credimus, ejus rei meditatio facile nos in officio continet. Zelus vero, qui Deo tribuitur, nullam animi significat perturbationem, sed divinum illum amorem, et charitatem, qua Deus nullam a se animam patitur impune fornicari;³ quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Est itaque zelus Dei, tranquillissima ejus, sincerissimaque justitia, qua anima falsis opinionibus, pravisque cupiditatibus corrupta repudiatur, et a Dei conjugio tanquam adultera removetur

¹ Psalm. CXXXVIII. 7. — ² Psalm. XXVI. 1. — ³ Psalm. LXXII. 27.

At vero zelum hunc Dei suavissimum, ac dulcissimum experimur, cum summa ejus, atque incredibilis in nos voluntas zelo ipso demonstratur: nec enim aut amor ardentior inter homines, aut major arctiorque conjunctio, quam eorum qui conjugio copulati sunt, reperitur. Igitur quam nos valde diligat, ostendit Deus: cum crebro se, vel sponso, vel marito comparans, zelotem vocat. Quamobrem doceat Parochus, hoc loco sic divini cultus, atque honoris cupidos homines esse debere, ut zelantes potius quam amantes, jure dici possint illius exemplo, qui de se ipse: Zelo, inquit, zelatus sum pro Domino Deo exercituum;¹ imo vero Christum ipsum imitentur, cujus illud est: Zelus domus tuæ comedit me.²

Est autem comminationis explicanda sententia, non inultos peccatores passurum Deum, sed eos vel tanquam parentem castigaturum, vel tanquam judicem acriter, ac severe in eos animadversurum. Quod alio in loco significans Moyses: Et scies, inquit, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis et fidelis, custodiens pactum et misericordiam diligentibus se, et his, qui custodiunt præcepta ejus, in mille generationes: et reddens odientibus se statim.³ Et Josue: Non poteritis, inquit, servire Domino: Deus enim sanctus, et fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis. Si dimiseritis Dominum, et servieritis diis alienis, convertet se, et affliget vos, atque subvertet.⁴ Docendus autem populus est, comminationis pœnam ad tertiam, quartamque impiorum, et facinorosorum generationem pertinere: non quod posteriores majorum scelerum pœnas semper luant; sed licet illi, liberique eorum impune tulerint, non omnis tamen eorum posteritas iram Dei, pœnamque vitabit: quod Josiæ regi accidit; huic enim propter singularem pietatem, cum pepercisset Deus, dedissetque, ut in pace in sepulchrum majorum suorum inferretur, ne videret consequentium temporum mala, quæ propter Manassis avi impietatem, Judæ et Jerusalem erant eventura, eo mortuo, in posteros ejus est ultio Dei consecuta, sic ut ne filiis quidem Josiæ pepercit.⁵ Qua autem ratione hæc legis verba

21.

visitans iniquitatem Patrum in filios

in tertiam et quartam generationem

¹ 3 Reg. XIX. 14. — ² Psalm. LXVIII. 10; Joan. II. 17. — ³ Deut. VII. 9. — ⁴ Jos. XXIV. 19. — ⁵ 4 Reg. XXXII. 2, 19; XXXIII. 25, 29; 2 Paral. XXXIV. 2, 27; XXXV. 24.

sententiæ illi, quæ est apud Prophetam, non adversentur : Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur,¹ sancti Gregorii auctoritas, cum reliquis omnibus antiquis Patribus consentiens, aperte ostendit; inquit enim : Quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur; quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius gravatur; unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non solum sua, quæ addidit, sed etiam patris peccata persolvat : cum vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adjungere non formidat; et justum est, ut qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsentis etiam culpas parentis iniqui persolvere.² Commemorabit deinde Parochus, quantum Dei justitiam superet ejusdem bonitas, ac misericordia; irascitur tertiæ, quartæque generationi Deus, misericordiam vero in millia impertit.

22.

*eorum qui
oderunt
ipsam.*

In eo autem quod dictum est : Eorum, qui oderunt me, peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius, ac detestabilius, quam summam ipsam bonitatem, summam veritatem odisse? Hoc vero ad omnes peccatores idcirco pertinet, quod, quemadmodum qui habet mandata Dei, et servat ea, Deum diligit :³ ita qui legem Domini contemnit, et mandata ejus non servat, Deum odisse merito dicendus est.

*faciens
miseri-
cordiam
iis qui di-
ligunt
eum.*

Quod vero extremum est, Et iis, qui diligunt me, servandæ legis modum, ac rationem docet; necesse est enim eos, qui legem Dei servant, eadem charitate, atque amore, quo in Deum sunt, ad ejus obedientiam adduci : quæ deinceps in singulis præceptis commemorabuntur.

¹ Ez. XVIII. 4. — ² Mor. XV. 51. — ³ Joan. XIV. 21

Secundum decalogi præceptum.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Quamquam primo divinæ legis præcepto, quo Deum pie, sancteque colere jubemur, hoc, quod secundo loco sequitur, necessario continetur; (nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, ut summo verborum honore prosequamur, prohibetque contraria; quod et illa Domini apud Malachiam verba aperte indicant : Filius honorat patrem, et servus dominum suum : si ergo pater ego sum, ubi est honor meus?) Deus tamen pro rei magnitudine, hanc de suo ipsius divino, et sanctitatis plenissimo nomine honorando, legem separatim ferre, idque nobis disertis, et perspicuis verbis præscribere voluit; quod sane Parocho ipsi argumento in primis esse debet, nequaquam satis fore, si de hac re generatim loquatur; sed ejusmodi locum hunc esse, in quo ipse diutius commorari, et quæcumque ad hanc tractationem pertinent, distincte, dilucide, accurateque apud fideles explicare, necesse sit. Neque vero nimia hæc diligentia censenda est, cum non desint, qui adeo errorum tenebris obcæcati sint, ut, quem angeli glorificant, ei maledicere non vereantur; neque enim lege semel lata deterrentur, quo minus Dei majestatem quotidie imminuere, immo singulis pene horis, ac momentis, impudentissime audeant. Quis enim non videat, omnia jurejurando affirmari? omnia imprecationibus, et execrationibus referta esse? usque adeo ut nemo fere vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, qui non jurandi religionem interponat, Deique sanctissimum nomen millies, vel in re levissima, et inani, temere non usurpet? quo major Parocho cura et diligentia adhibenda est, ut sæpe fideles admoneat, quam grave hoc scelus sit, et detestabile.

I.
*Hoc præ-
ceptum a
primodis-
tinctum,*

*diligen-
tissime
explican-
dum.*

JAM vero in hujus præcepti explicatione id primum constet, cum eo, quod lex fieri prohibet, earum etiam rerum præceptionem conjunctam esse, quas præstare homines debent : utrumque autem separatim docendum est. Primum

2.
*Ejus du-
plex pars:
affirmati-
va et ne-
gativa.*

¹ Mal. I. 6.

sententiæ illi, quæ est apud Prophetam, non adversentur : Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur,¹ sancti Gregorii auctoritas, cum reliquis omnibus antiquis Patribus consentiens, aperte ostendit; inquit enim : Quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur; quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius gravatur; unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non solum sua, quæ addidit, sed etiam patris peccata persolvat : cum vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adjungere non formidat; et justum est, ut qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsentis etiam culpas parentis iniqui persolvere.² Commemorabit deinde Parochus, quantum Dei justitiam superet ejusdem bonitas, ac misericordia; irascitur tertiæ, quartæque generationi Deus, misericordiam vero in millia impertit.

22.
*eorum qui
oderunt
ipsam.*

In eo autem quod dictum est : Eorum, qui oderunt me, peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius, ac detestabilius, quam summam ipsam bonitatem, summam veritatem odisse? Hoc vero ad omnes peccatores idcirco pertinet, quod, quemadmodum qui habet mandata Dei, et servat ea, Deum diligit :³ ita qui legem Domini contemnit, et mandata ejus non servat, Deum odisse merito dicendus est.

*faciens
miseri-
cordiam
iis qui di-
ligunt
eum.*

Quod vero extremum est, Et iis, qui diligunt me, servandæ legis modum, ac rationem docet; necesse est enim eos, qui legem Dei servant, eadem charitate, atque amore, quo in Deum sunt, ad ejus obedientiam adduci : quæ deinceps in singulis præceptis commemorabuntur.

¹ Ez. XVIII. 4. — ² Mor. XV. 51. — ³ Joan. XIV. 21

Secundum decalogi præceptum.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Quamquam primo divinæ legis præcepto, quo Deum pie, sancteque colere jubemur, hoc, quod secundo loco sequitur, necessario continetur; (nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, ut summo verborum honore prosequamur, prohibetque contraria; quod et illa Domini apud Malachiam verba aperte indicant : Filius honorat patrem, et servus dominum suum : si ergo pater ego sum, ubi est honor meus?) Deus tamen pro rei magnitudine, hanc de suo ipsius divino, et sanctitatis plenissimo nomine honorando, legem separatim ferre, idque nobis disertis, et perspicuis verbis præscribere voluit; quod sane Parocho ipsi argumento in primis esse debet, nequaquam satis fore, si de hac re generatim loquatur; sed ejusmodi locum hunc esse, in quo ipse diutius commorari, et quæcumque ad hanc tractationem pertinent, distincte, dilucide, accurateque apud fideles explicare, necesse sit. Neque vero nimia hæc diligentia censenda est, cum non desint, qui adeo errorum tenebris obcæcati sint, ut, quem angeli glorificant, ei maledicere non vereantur; neque enim lege semel lata deterrentur, quo minus Dei majestatem quotidie imminuere, immo singulis pene horis, ac momentis, impudentissime audeant. Quis enim non videat, omnia jurejurando affirmari? omnia imprecationibus, et execrationibus referta esse? usque adeo ut nemo fere vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, qui non jurandi religionem interponat, Deique sanctissimum nomen millies, vel in re levissima, et inani, temere non usurpet? quo major Parocho cura et diligentia adhibenda est, ut sæpe fideles admoneat, quam grave hoc scelus sit, et detestabile.

I.
*Hoc præ-
ceptum a
primodis-
tinctum,*

*diligen-
tissime
explican-
dum.*

JAM vero in hujus præcepti explicatione id primum constet, cum eo, quod lex fieri prohibet, earum etiam rerum præceptionem conjunctam esse, quas præstare homines debent : utrumque autem separatim docendum est. Primum

2.
*Ejus du-
plex pars:
affirmati-
va et ne-
gativa.*

¹ Mal. I. 6.

quidem, ut ea, quæ tradenda sunt, facilius exponantur, quid jubeat lex, mox etiam quid vetet; nam quæ imperat, illa sunt: nomen Dei esse honorandum, ac per illud sancte jurandum; hæc rursus, quæ prohibet: nemo divinum nomen contemnat, nemo illud in vanum assumat, neve per ipsum aut falso, aut frustra, aut temere juret.

3.

*Honorare
jubemur
non
ipsum no-
men litte-
raliter
sum-
ptum, sed
divinam
majesta-
tem no-
mine de-
signa-
tam.*

IN ea itaque parte, qua jubemur divino nomini honorem tribuere, Parochus fidelibus præcipiat, Dei nomen, ipsius inquam litteras, et syllabas, aut omnino per se nudum verbum tantummodo attendendum non esse: sed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, quæ omnipotentem, ac sempiternam majestatem unius, et trini numinis significat. Ex his autem facile colligitur, inanem esse nonnullorum Judæorum superstitionem, qui, quod scriberent Dei nomen, pronuntiare non auderent, quasi in quatuor illis litteris, non in re divina vis esset. Sed quamvis singulari numero prolatum sit: Non assumes nomen Dei, id non de uno aliquo nomine, sed de omnibus, quæ Deo tribui solent, intelligendum est; multa enim Deo imposita sunt nomina, ut Domini, Omnipotentis, Domini exercituum, Regis regum, Fortis, et alia id genus, quæ in scripturis leguntur, quæ parem, eandemque venerationem habent omnia.

4.

*Dei no-
men ho-
noratur:*

Deinde docendum est, quomodo divino nomini debitus honor adhibeatur: neque enim Christiano populo, cujus ore Dei laudes assidue celebrandæ sunt, rem utilissimam, et pernecessariam ad salutem ignorare fas est. Quamvis autem multiplex sit ratio laudandi divini nominis, tamen in iis, de quibus deinceps hic dicetur, vis, et pondus omnium videtur esse.

*confessio-
ne.*

Primum igitur laudatur Deus, cum in omnium conspectu Deum, ac dominum nostrum fidenter confitemur, Christumque salutis nostræ auctorem quemadmodum agnoscimus, ita etiam prædicamus.

*verbi me-
ditatione,*

Itemque cum verbo Dei, quo voluntas ejus enuntiatur, sancte, et diligenter operam damus; in ejus meditatione assidue versamur; studiose illud addiscimus, aut legendo, aut audiendo, perinde ut cujusque personæ et muneri aptum, et consentaneum es

Deinde divinum nomen veneramur, et colimus, cum officii, *laude,* et religionis causa divinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus tum prosperis, tum adversis illi singulares gratias agimus; inquit enim Propheta: Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus.¹ Extantque plurimi David psalmi, quibus egregia quadam erga Deum pietate illius divinas laudes suavissime decantat. Extat admirabile illud patientiæ exemplum Job; qui, cum in maximas illas, horribilesque calamitates incidisset, Deum tamen excelso, et invicto animo laudare numquam intermisit. Nos itaque cum animi, corporisque doloribus cruciamur, cum miseriis, et ærumnis torquemur, statim ad Deum laudandum omne studium, et animi nostri vires convertamus, illud Job dicentes: Sit nomen Domini benedictum.²

Neque vero minus Dei nomen honoratur, si fidenter opem *oratione,* ejus imploramus, quo scilicet aut nos ab illis liberet, aut ad eadem fortiter perferenda constantiam, et robur largiatur; hoc enim fieri vult Dominus: Invoca, inquit, me in die tribulationis: eruam te, et honorificabis me.³ Cujus implorationis cum multis aliis in locis, tum præcipue in psalmis, 16. 43. et 118. illustria reperiuntur exempla.

Præterea, Dei nomen honore prosequimur, cum fidei *jureju-
rando.* faciendæ causa testamur Deum: qui modus a superioribus valde differt. Nam quæ supra enumeravimus, ita suapte natura bona sunt, atque expetenda, ut nihil beatius, nihil homini optabilius possit esse, quam si in illis sedulo exequendis se ipsum dies, noctesque exercent: Benedicam, inquit David, Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.⁴ At, jusjurandum, licet bonum sit, ejus tamen frequens usus minime est laudabilis. Hujus autem discriminis ratio in eo posita est, quod jusjurandum ea tantum de causa institutum est, ut esset tanquam remedium quoddam humanæ imbecillitatis, et ad probandum, quod dicimus, necessarium instrumentum. Ut enim corpori medicamenta adhibere non expedit, nisi necesse sit; eorundem vero frequentatio perniciose omnino est: ita etiam, nisi cum gravis et justa causa subest, jurejurando uti non est salutare: quod si sæpius adhibeatur, tantum abest, ut prosit, ut

¹ Psal. CII. 2. — ² Job. I. 21. — ³ Psal. XLIX. 15. — ⁴ Psal. XXXIII. 2.

magnum detrimentum afferat. Quamobrem præclare docet sanctus Chrysostomus, non nascente, sed jam adulto mundo, cum mala longe lateque propagata universum terrarum orbem occupassent, nihilque suo loco, et ordine consisteret, sed perturbata et permixta omnia, sursum, deorsum, magna rerum confusione ferrentur, et quod malorum omnium gravissimum est, mortales omnes in fœdam idolorum servitute se ipsos abjecissent; tum denique longo sane intervallo jusjurandum in hominum consuetudinem irrepsisse; nam cum in tanta hominum perfidia, et iniquitate nemo facile ad credendum adduceretur, Deum testem invocabant.

5.

Jurare est Deum testem adhibere.

VERUM cum in hac præcepti parte præcipua sit illa ratio docendi fideles, quomodo jusjurandum pie, sancteque adhibere debeant: primum dicendum est, jurare nihil aliud esse, nisi Deum testari, quacumque id verborum forma, et conceptione fiat; nam et, Testis est mihi Deus, et, Per Deum, idem sunt. Est etiam illud jusjurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas juramus, ut, per sacra Dei Evangelia, per Crucem, per sanctorum reliquias, et nomen, et cetera id genus; neque enim hæc ipsa per se jurejurando auctoritatem, aut robur aliquod afferunt, sed Deus ipse hoc præstat, cujus divinæ majestatis splendor illis in rebus elucescit; ex quo sequitur, ut per evangelium jurantes, per Deum ipsum jurent, cujus veritas evangelio continetur, et declaratur; similiter et per sanctos, qui templa Dei sunt, quique evangelicæ veritati crediderunt, eamque omni observantia contulerunt, et per gentes, et nationes latissime disseminarunt. Eadem ratio est illius jurisjurandi, quod per execrationem profertur; quale est illud sancti Pauli: Ego testem Deum invoco in animam meam;¹ etenim hoc pacto aliquis Dei judicio tanquam mendacii ultori subjicitur. Neque propterea negamus nonnullas ex hisce formulis ita accipi posse, quasi jurisjurandi vim non habeant: sed tamen utile est, quæ de jurejurando dicta sunt, in his etiam servare, atque ad eandem prorsus normam, et regulam dirigere.

Duplex juramentum:

Duo autem sunt jurandi genera: primum quidem, quod assertorium appellatur, nimirum cum aliquid de re præsentis,

¹ In Act. hom. XIX, n. 5. — ² 2. Cor. I. 23.

aut præterita religiose affirmamus, ut Apostolus in epistola ad Galatas: Ecce coram Deo, quia non mentior.¹ Alterum vero promissorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus spectans, cum aliquid ita fore pro certo pollicemur, et confirmamus: cujusmodi est illud Davidis, qui Bersabeæ conjugi jurans per dominum Deum suum, promisit Salomonem, ejus filium, regni hæredem fore, atque in ipsius locum successurum.²

assertorium et promissorium.

6.

Ad legitimum juramentum tria requiruntur:

Verum enimvero licet ad jusjurandum satis sit, Deum testem adhibere; tamen, ut rectum, sanctumque sit, multo plura requiruntur, quæ sunt diligenter explicanda; ea vero breviter, teste D. Hieronymo, Hieremias enumerat, dum inquit: Jurabis, Vivit Dominus, in veritate, et in judicio, et in justitia.³ Quibus sane verbis illa breviter summamque complexus est, quibus omnis jurisjurandi perfectio continetur, veritatem, inquam, judicium, et justitiam.

Primum itaque in jurejurando locum veritas habet, nimirum, ut quod asseritur, et ipsum verum sit, et, qui jurat, id ita esse arbitretur, non quidem temere, aut levi coniectura adductus, sed certissimis argumentis. Alterum vero jurisjurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem plane modo veritatem requirit; nam qui aliquid pollicetur, ita animatus esse debet, ut, cum tempus advenerit, id re ipsa præstet, et promissum exsolvat; neque enim vir probus id unquam se facturum recipiet, quod sanctissimis Dei præceptis, et voluntati adversari putet, sed, quidquid promittere, et jurare licuerit, id semel promissum nunquam mutabit; nisi fortasse, commutata rerum conditione, tale esse inceperit, ut jam, si fidem servare, et promissis stare velit, Dei odium et offensionem subiret. Veritatem autem in jurejurando necessariam esse, David quoque indicat illis verbis: Qui jurat proximo suo, et non decipit.⁴

veritas

Sequitur secundo loco judicium: neque enim jusjurandum temere, et inconsiderate, sed consulto, et cogitato adhiberi debet. Itaque juraturus, primum quidem consideret, utrum necessitate cogatur, nec ne; remque totam accurate expendat, an ejusmodi sit, ut jurejurando indigere videatur. Tempus præterea spectet, locum attendat, aliaque permulta,

judicium,

¹ Gal. I. 20. — ² 3. Reg. I. 29. — ³ Jer. IV, 2; cfr. S. Hier. in h. l. — ⁴ Psal. XIV, 4.
CAT. TRID. — 20

quæ rebus adjuncta sunt, circumspiciat; non odio, non amore, aut animi perturbatione aliqua impellatur, sed ipsius rei vi, et necessitate. Etenim nisi hæc consideratio, et diligens animadversio antecesserit, sane jusjurandum præceps, et temerarium erit: cujusmodi est illorum irreligiosa affirmatio, qui in re levissima, et inani, nulla ratione, aut consilio, sed prava quadam consuetudine jurant; id vero passim quotidie a venditoribus, et emptoribus fieri videmus; nam illi, ut quam plurimo vendant: hi rursus, ut quam minimo emant, res venales vel laudare vel vituperare jurejurando non dubitant. Cum itaque judicio, et prudentia opus sit; pueri vero ita acute perspicere, ac distinguere nondum per ætatem possint: idcirco constitutum est a S. Cornelio Pont. ne a pueris ante pubertatem, hoc est, ante XIV. annum, jusjurandum exigatur.

justitia.

Reliqua est justitia, quæ maxime in promissis requiritur, quare si quis injustum aliquid, et inhonestum promittit, et jurando peccat, et promissis faciendis scelus scelere cumulat; extat hujus rei in evangelio exemplum Herodis regis, qui temerario jurejurando obstrictus, puellæ saltatrici caput Joannis Baptistæ, tanquam saltationis præmium, dedit: tale etiam fuit Judæorum jusjurandum, qui se ipsos, ut est in Actis Apostolorum, ea conditione devoverunt, nihil gustaturos, donec Paulum occidissent.³

7.

*Honestas
juramenti
probat
tur*

His ita explicatis, nulla plane dubitatio relinquitur, quin illi tuto jurare liceat, qui hæc omnia servaverit, quique hisce conditionibus, tanquam præsidiis quibusdam, jusjurandum munierit; sed et multis argumentis id probare facile est; nam lex Domini, quæ immaculata est, et sancta,⁴ hoc præcepit: Dominum, inquit, Deum tuum timebis, et illi soli servies, ac per nomen illius jurabis;⁵ et a Davide scriptum est: Laudabuntur omnes, qui jurant in eo;⁶ præterea sacræ litteræ indicant, ipsa Ecclesiæ lumina, sanctissimos Apostolos, jurejurando nonnumquam usos esse: idque ex Apostoli epistolis apparet; adde, quod et Angeli ipsi interdum jurant; nam a sancto Joanne evangelista in Apocalypsi scriptum est Angelum jurasse per viventem in sæcula;⁷ quin etiam et

*authori-
tate*

¹ Ap. Grat. p. II. c. 22, q. 5, c. 16. — ² Marc. VI. 23. — ³ Act. XXIII. 12. — ⁴ Psalm. XVIII. 8. — ⁵ Deut. VI. 10, 13. — ⁶ Psalm. LXII. 12. — ⁷ Apoc. X. 3.

Deus ipse jurat, angelorum dominus;¹ et in veteri testamento multis in locis Deus promissiones suas jurejurando confirmat, ut Abrahæ,² et Davidi, qui illud de Dei jurejurando prodidit: Juravit, inquit, Dominus, et non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.³ Neque vero obscura est ratio ad explicandum, cur jusjurandum laudabile sit, si quis attentius totam rem consideret, et ipsius ortum, finemque intueatur. Etenim jusjurandum a fide originem ducit, qua homines credunt Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi unquam possit, nec alios decipere: cujus oculis nuda sunt omnia, et aperta,⁴ qui denique universis rebus humanis admirabili providentia consulit, mundumque administrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum veritatis testem adhibent, cui fidem non habere, impium, ac nefarium erit. Quod vero ad finem attinet, eo tendit jusjurandum, atque id omnino spectat, ut hominis justitiam, et innocentiam probet, finemque litibus, et controversiis imponat; quod etiam Apostolus in epistola ad Hebræos docet.⁵

et ratione:

Neque huic sententiæ verba illa Salvatoris nostri apud sanctum Matthæum repugnant: Audistis, quia dictum est antiquis: Non perjurabis: reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ejus: neque per Hierosolymam, quia civitas est magni regis: neque per caput tuum juraveris: quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester, Est, est: Non, non: quod autem his abundantius est, a malo est.⁶

8.

*nec ob-
stant ver-
ba Christi
Domini.*

His enim verbis jusjurandum generatim, universeque damnari, non est dicendum, cum jam supra viderimus Dominum ipsum, Apostolosque frequenter jurasse; sed perversum Judæorum judicium redarguere Dominus voluit, quo sibi in animum induxerant, nihil in jurejurando cavendum esse, præter mendacium; itaque de rebus levissimis, et nullius momenti, et ipsi jurabant sæpissime, et ab aliis jusjurandum exigebant. Hunc morem Salvator reprehendit, atque improbat, docetque omnino a jurejurando abstinere.

¹ Psalm. XCIV. 11; Heb. III. 11, IV. 3, VI. 17. — ² Gen. XXII. 16; Ex. XXXIII. 1. — ³ Psalm. CIX. 4. — ⁴ Heb. IV. 13. — ⁵ Heb. VI. 16. — ⁶ Matt. V. 33.

dum esse, nisi id flagitet necessitas; nam propter humanam imbecillitatem jusjurandum institutum est, et revera a malo provenit: quandoquidem aut jurantis inconstantiam indicat, aut illius, cujus causa juramus, contumaciam; qui, ut credat, aliter adduci non potest. Sed tamen jurandi necessitas excusationem habet. Et quidem, dum inquit Salvator: Sit sermo vester, Est, est: Non, non: hac loquendi formula satis declarat, se jurandi consuetudinem in colloquiis familiarium, et levium rerum prohibere; quamobrem illud præcipue a Domino admonemur, ne faciles nimium, et propensi ad jurandum simus; idque sedulo docendum erit, et fidelium auribus inculcandum: infinita enim fere mala ex nimia jurandi consuetudine emanare, et sacrarum litterarum auctoritate, et sanctissimorum Patrum testimoniis comprobatur. In Ecclesiastico scriptum est: Jurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Item: Vir multum jurans implebitur iniquitate, et non discedet a domo illius plaga.¹ Plura hac de re legi possunt apud sanctos Basilium et Augustinum in libris contra mendacium.² Et hæcenus de jussis, nunc de vetitis dicatur.

9. *Peccant contra hoc præceptum qui jurant sine consilio,* Vetamur divinum nomen in vanum assumere: apparet enim, eum gravi peccato se obstringere, qui non consilio, sed temeritate ad jurandum fertur. Gravissimum autem delictum hoc esse, illa etiam verba declarant: Non assumes nomen Dei tui in vanum; quasi rationem afferret, cur hoc facinus scelestum adeo, ac nefarium sit, nimirum propterea quod ejus majestas minuitur, quem nos Deum et Dominum nostrum esse profitemur.

10. *sine veritate,* Hoc igitur præcepto prohibetur, ne homines falsum jurent; nam qui a tanto scelere non refugit, ut Deum falso testetur, hic insignem Deo injuriam facit, quippe qui aut illi inscitiam notam inurit, dum ipsum alicujus rei veritatem latere arbitratur, aut certe improbitatis, et pravi affectus, qui mendacium testimonio velit confirmare. Jurat autem falso non is solum, qui, quod falsum scit, verum esse jurando affirmat: sed ille etiam, qui jurejurando id asserit, quod cum verum sit, tamen ipse falsum putat; nam cum mendacium ea re

¹ Eccli. XXIII. 9, 12. — ² Basil. in Ps. XIV. Aug. De mendac. c. XIV.

mendacium sit, quod contra mentem, et animi sententiam profertur, perspicuum est, hunc plane mentiri, et perjurum esse. Simili quoque ratione pejerat, qui id jurat, quod verum existimat, et tamen re vera falsum est; nisi, quantum potuit, curam, et diligentiam adhibuerit, ut totam rem competentam, atque exploratam haberet; quamvis enim ipsius oratio menti consentiat, tamen hujus præcepti reus est. Ejusdem vero peccati reus consendus est, qui se aliquid jurejurando facturum promittit, cum tamen aut promissum implere in animo non fuerit, aut, si fuit, quod promisit, re ipsa non præstat: quod etiam ad eos pertinet, qui cum se voti sponsione Deo obligarunt, non præstant.

Præterea in hoc præceptum peccatur, si desit justitia, quæ ex tribus jusjurandi comitibus una est. Itaque si quis juret se peccatum aliquod mortiferum commissurum, exempli causa cædem hominis, hujus præcepti reus est, licet ille serio, atque ex animo dicat, et jusjurandum veritatem habeat, quam primo loco requiri declaravimus.

His adjungi debent illa jurandi genera, quæ a contemptu quodam proficiscuntur: cum quis jurat se non obtemperaturum evangelicis consiliis, cujusmodi sunt, quæ ad cœlibatum, et paupertatem hortantur; quamvis enim nemo ea necessario sequi debeat, si quis tamen juret, nolle se illis parere consiliis, is eo jurejurando divina consilia contemnit, et violat. Præterea hanc legem is violat, et judicio peccat, qui, quod verum est, jurat, idque ita se habere existimat; levibus quibusdam conjecturis adductus, et longe petitis nam etsi hujusmodi jusjurandum veritas comitatur, subest tamen aliquo modo falsum; nam qui sic negligenter jurat, in magno pejerandi periculo versatur. Falso præterea jurat, qui per falsos deos jurat: quid enim est a veritate alienius, quam mendaces et fictitios deos, tanquam verum Deum, testari?

Verum quoniam Scriptura, cum perjurium interdixit, inquit: Nec pollues nomen Dei tui; neglectio prohibetur, quæ fugienda est in reliquis, quibus ex hujus præcepti auctoritate honor debetur: quale est verbum Dei, cujus majestatem non solum pii, sed interdum etiam impii reve-

11. *sine justitia*

12. *vel cum aliquo contemptu;*

13. *qui verbum Dei injuria afficiunt;*

¹ Lev. XIX. 22.

rentur, ut in Judicum historia de Eglon Moabitarum Rege memoriae traditum est.¹ Dei autem verbum summa injuria afficit, quicumque sacram scripturam a recta, et germana ejus sententia ad impiorum dogmata, et hæreses flectit; cujus sceleris admonet nos Princeps apostolorum verbis illis : Sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem.² Præterea fœdis, et inhonestis maculis sacra scriptura contaminatur, cum ejus verba, et sententias, quæ omni veneratione colenda sunt, ad profana quæque nefarii homines torquent, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, assentationes, detractiones, sortes, libellos famosos, et si quæ sunt alia id genus : in quod peccatum sacra Tridentina Synodus animadverti jubet.³

Deinde ut ii Deum honorant, qui ejus opem, atque auxilium in suis calamitatibus implorant; ita debitum Deo honorem is negat, qui illius subsidium non invocat; quos redarguit David, cum inquit : Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.⁴

At vero longe magis detestabili scelere seipsos adstringunt, qui sacrosanctum Dei nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, et summis laudibus extollendum, aut etiam Sanctorum cum Deo regnantium nomen impuro, et contaminato ore blasphemare, atque execrari audent; quod quidem peccatum usque adeo atrox, atque immane est, ut interdum sacræ litteræ, si de blasphemia sermo incidat, benedictionis nomine utantur.⁵

Quoniam vero pœnæ et supplicii terror peccandi licentiam vehementer coercere solet; idcirco Parochus, ut hominum animos magis permoveat, atque ad hoc præceptum servandum facilius impellat, alteram illius partem, et quasi appendix diligenter explicabit; nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra.⁶ Ac primum quidem doceat, summa ratione factum esse, ut huic præcepto minæ adjungerentur : quo quidem et peccati gravitas, et in nos Dei benignitas agnoscitur, qui cum hominum perditione non delectetur, ne ipsius iram, et offensionem subeamus, hisce salutaribus minis nos deterret,

Jud. III. 20. — ² 2. Pet. III. 16. — ³ Sess. IV, in fine. — ⁴ Psalm. XIII. 5. — ⁵ 3. Reg. XXI. 13. — ⁶ Ex. XX. 7.

14.
*qui Deum
non de-
precantur,*

*qui blas-
phemant.*

15.
*Pœnæ
transgres-
sionibus
intentatæ.*

nimirum ut illum benevolam potius, quam iratum experiamur. Urgeat hunc locum Pastor, instetque summo studio, ut populus sceleris gravitatem agnoscat, et illud detes etur vehementius, et in eo evitando majorem diligentiam, et cautionem adhibeat. Ostendat præterea, quanta sit hominum proclivitas ad hoc peccatum committendum; ut non satis fuerit legem ferre, nisi etiam minæ adderentur. Incredibile enim est, quantum hæc cogitatio utilitatis habeat; nam ut nihil æque nocet, atque incauta quædam animi securitas ita propriæ imbecillitatis cognitio plurimum prodest. Tum illud etiam declaret, nullum a Deo certum supplicium constitutum fuisse, sed tantum universe minari, quicumque se hoc scelere adstrinxerit, non impune laturum; quapropter diversa supplicia, quibus, quotidie affligimur, hujus peccati admonere nos debent : hinc enim facile licet conjicere, homines ea re in maximas calamitates incidere, quod huic præcepto non obtemperant; quibus sibi propositis, cautiore eos in posterum fore verisimile est. Fideles itaque, sancto timore perterriti, omni studio peccatum hoc fugiant; nam si omnis verbi otiosi in extremo judicio reddenda ratio est,¹ quid de gravissimis sceleribus dicendum, quæ magnum divini nominis despicientiam præ se ferunt?

¹ Matth. XII. 16.

Tertium præceptum.

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, et filius tuus et filia tua, servus tuus et ancilla tua, jumentum tuum, et advena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum et terram, et mare, et omnia, quæ in eis sunt, et requievit in die septimo: idcirco benedixit Dominus diei sabbati, et sanctificavit eum.

I. Hoc legis præcepto externus ille cultus, qui Deo a nobis debetur, recte, atque ordine præscribitur; est enim hic veluti quidam prioris præcepti fructus: quoniam quem intimis sensibus pie colimus, fide, et spe adducti, quam in eo positam habemus, non possumus eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere. Et quoniam hæc ab iis, qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facile præstari possunt, certum tempus statutum est, quo ea commode effici queant.

2. Itaque cum hoc præceptum ejusmodi sit, ut fructum utilitatemque admirabilem afferat, maxime interest, Parochi summam in eo explicando diligentiam adhiberi; ad ejus autem inflammandum studium magnam vim habet primum illud præcepti verbum, Memento; nam quemadmodum fideles tale præceptum meminisse debent: sic Pastoris est, in eorum memoriam illud et monendo, et docendo sæpe redigere. Quantum vero fidelium referat, hoc præceptum colere, ex eo percipitur, quod, eo diligenter colendo, ad reliqua legis jussa servanda facilius adducentur. Cum enim inter cætera, quæ diebus festis præstare debent, necesse habeant, verbi Dei audiendi causa ad ecclesiam convenire: cum edocti fuerint divinas justificationes, illud etiam consequentur, ut ex toto corde custodiant legem Domini; quamobrem sæpissime sabbati celebritas, cultusque præcipitur in sacris litteris, ut in Exodo,¹ Levitico,² Deuteronomio,³ apud Isaiam,⁴ Jeremiam

¹ Ex. XVI. 23, XXXI. 13. — ² Lev. XIX. 3, XXIII. 3, XXVI. 2. — ³ Deut. V. 12. — ⁴ Is. LVI. 2, 4.

item,¹ et Ezechielem² prophetas videre licet: quibus omnibus in locis hoc de sabbati cultu traditum est præceptum. Monendi vero, et hortandi sunt Principes et Magistratus, ut in iis maxime, quæ ad hunc cultum Dei retinendum, atque augendum pertinent, ecclesiæ Præsides auctoritate sua juvent, jubeantque populum, sacerdotum præceptis obtemperare.

QUOD autem ad hujus præcepti explanationem attinet, danda opera est, ut fideles doceantur, quibus rebus hoc præceptum cum ceteris conveniat, quibusve differat ab eis; hoc enim pacto causam ille, rationemque cognoscat, quare non sabbatum, sed diem Dominicum colamus, sanctumque habeamus.

Certa igitur illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi præcepta naturalia sunt, et perpetua, neque mutari ulla ratione possunt; quo factum est, ut, quamvis lex Moyses abrogata sit, omnia tamen præcepta, quæ duabus tabulis continentur, populus Christianus servet; quod ideo fit, non quia Moyses ita jusserit, sed quod naturæ conveniunt, cujus vi homines ad illa servanda impelluntur. Hoc autem de sabbati cultu præceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum, et constans est, sed mutabile; neque ad mores, sed ad cæremonias pertinet; neque naturale, quoniam non a natura ad id docti aut instituti sumus, ut illo die potius, quam alio externum cultum Deo tribuamus: sed ex eo tempore, quo populus Israeliticus a Pharaonis est servitute liberatus, diem sabbati coluit. Tempus autem, quo sabbati cultus tollendus erat, illud idem est, quo ceteri Hebraici cultus, cæremoniæque antiquandæ erant, morte scilicet Christi; nam cum illæ cæremoniæ sint quasi adumbratæ imagines lucis, et veritatis; illud utique necesse erat, ut lucis ac veritatis, quæ Jesus Christus est, adventu removerentur; qua de re sanctus Paulus ad Galatas ita scripsit, cum Mosaici ritus cultores reprehenderet: Dies observatis, et menses, et tempora, et annos: timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.³ In quam etiam sententiam scripsit ad Colosenses.⁴ Et hæc de differentia.

¹ Hier. XVII. 21. — ² Ez. XX. 12. — ³ Gal. IV. 10. — ⁴ Col. II. 16.

3. Ostendenda hujus præcepti cum ceteris convenientia et differentia ab eis:

quod pertinet ad tempus, est positivum, et a ceteris differt quæ sunt naturalia;

quod vero spectat ad ipsum cultum et religionem, in natura fundatur, et cum ceteris convenit.

Convenit autem hoc præceptum cum reliquis, non ritu, et cæremoniis, sed quia aliquid habet, quod ad mores, naturæque jus attineat; nam Dei cultus, ac religio, quæ hoc præcepto exprimitur, a naturæ jure existit; cum illud natura comparatum sit, ut aliquot horas in iis, quæ ad Dei cultum pertinent, versemur; cujus rei argumento est, quod apud omnes nationes statas quasdam ferias, easque publicas fuisse cernimus, quæ sacris rebus, ac divinis obeundis erant consecratæ; est enim naturale homini, ut is certum quoddam tempus necessariis rerum functionibus det, veluti corporis quieti, somno, et aliis ejusmodi rebus; et quemadmodum corpori, ita eadem naturæ ratione factum est, ut menti aliquid etiam temporis concederet, quo in Dei contemplatione sese reficeret; atque ita cum aliqua temporis pars esse debeat, quo res divinæ colantur, cultusque Deo debitus tribuatur, hoc sane ad morum præcepta pertinet; quam ob causam Apostoli ex illis septem diebus eum, qui primus est, ad divinum cultum consecrare statuerunt, quem Dominicum diem dixere; nam et sanctus Joannes in Apocalypsi, Dominici diei meminit;¹ et Apostolus per unam Sabbati, quæ est dies Dominicus,² ut sanctus Chrysostomus interpretatur,³ collectas fieri jubet: ut intelligamus, jam tum in Ecclesia diem Dominicum sanctum habitum esse.

Quatuor præcepti partes.

JAM vero, ut sciant fideles, quid eo die agere, a quibusve actionibus abstinere debeant, non alienum est, ut Parochus totum præceptum, quod in quatuor partes recte distribui potest, ad verbum diligenter interpretetur.

4. Memores esse jubemur:

ITAQUE primum generatim proponat, quid iis verbis præscribatur: Memento ut diem sabbati sanctifices; ob eam vero causam initio præcepti verbum illud, Memento, apposite additum est, quod hujus diei cultus ad cæremonias pertineat. Qua de re populus admonendus esse videbatur, cum naturæ lex, etsi aliquo tempore Deum religionis ritu colendum esse doceat, hoc tamen, quo potissimum die fieri deberet, non præscripsit.

quia præceptum est positivum, quia operibus heb-

Præterea fideles docendi sunt, ex iis verbis modum et rationem colligi posse, qua in tota hebdomada opus facere

Apoc. I. 10. — ² I. Cor. XVI. 2. — ³ In h. l.

conveniat, ita scilicet, ut diem festum semper spectemus; quo die, cum actionum, et operum nostrorum Deo quasi reddenda ratio sit, ejusmodi opera efficiamus, necesse est, quæ neque Dei judicio repudientur, neque nobis, ut scriptum est,¹ in singulum sint, et in scrupulum cordis.

domade dies festus spectandus est;

Postremo id docemur, quod certe animadvertere debemus, non defuturas scilicet occasiones, quamobrem nos hujus præcepti capiat oblivio, vel aliorum, qui illud negligunt, exemplo adductos, vel spectaculorum, ludorumque studio, quibus plerumque ab hujus diei sancto, religiosoque cultu abducimur.

quia frequentes occasiones negligentia.

Sed jam ad id veniamus quod sabbati significatione demonstratur; sabbatum, hebraicum nomen, si latine interpretaris, cessatio dicitur; sabbatizare propterea cessare, et requiescere latino vocabulo appellatur; qua significatione factum est, ut sabbati nomine dies septimus diceretur, quoniam, absoluta, perfectaque mundi universitate, Deus ab omni opere, quod fecerat, requievit:² ita hunc diem in Exodo Dominus vocat.³ Postea vero non solum septimus hic dies sed ob ejus dignitatem ipsa etiam hebdomada eo nomine appellata est; in quem sensum Pharisæus apud sanctum Lucam dixit: Jejuno bis in sabbato.⁴ Atque hoc quidem de sabbati significatione.

Sabbatum latine est cessatio.

Sanctificatio autem sabbati sacris in litteris cessatio est, quæ sit a corporis laboribus, et a negotiis, ut aperte ostendunt hæc, quæ sequuntur, præcepti verba: Non operaberis; neque vero id solum significat, (aliter enim satis fuisset dicere in Deuteronomio: Observa diem sabbati⁵) sed cum in eodem loco addatur: Ut sanctifices eum, hoc verbo ostenditur, sabbati diem religiosum esse, divinisque actionibus, et sanctis rerum officiis consecratum. Itaque diem sabbati tum plene, et perfecte celebramus, cum pietatis, et religionis officia Deo præstamus; hocque plane sabbatum est, quod Isaias delicatum appellat:⁶ quoniam festi dies sunt veluti delicie Domini, et piorum hominum. Quare si religioso huic sanctoque sabbati cultui, misericordie adjunguntur opera, certe maxima sunt, et multa præmia, quæ eodem capite nobis proponuntur.⁷

sabbati sanctificatio implicat cessationem a laboribus corporis, et pietatis ac religionis exercitium.

¹ 1. Reg. XXV, 31. — ² Gen. II. 3. — ³ Ex. XX. 8. — ⁴ Luc. XVIII. 12. — ⁵ Deut. V, 12. — ⁶ Is. LVIII. 13. — ⁷ Is. LVIII. 6.

Itaque verus ac proprius hujus præcepti sensus eo spectat, ut homo et animo et corpore in eam curam incumbat, ut statuto aliquo tempore, a negotiis, corporisque laboribus feriat, Deum pie colat, ac veneretur.

5. ALTERA vero præcepti parte demonstratur, diem septimum Dei cultui divinitus dicatum esse; nam ita scriptum est: Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbatum domini Dei tui est; quæ verba ad eam sententiam referuntur, ut sabbatum Domino consecratum interpretemur, eique eo die religionis officia tribuamus, septimumque diem intelligamus signum esse quietis Domini. Hic vero dies divino cultui dicatus est, quia rudi populo minus expediebat habere eam facultatem temporis arbitrato suo diligendi, ne forte Ægyptiorum sacra imitaretur.

Itaque e septem diebus, ultimus ad Deum colendum delectus est; quæ quidem res plena mysterii est. Quare Dominus in Exodo,¹ et apud Ezechielem² signum vocat: Videte, ille inquit, ut sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me et vos in generationibus vestris: ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos. Itaque signum fuit, quod indicabat homines Deo se dedicare oportere, sanctosque eidem præbere, cum diem etiam videamus ei dicatum esse: siquidem ille dies sanctus est, quod tum præcipue sanctitatem, et religionem homines colere debeant. Deinde signum est, et quasi monumentum conditæ hujus admirandæ universitatis. Signum præterea fuit Israelitarum memoriæ traditum, quo admoniti, se Dei auxilio a durissimo Ægyptiacæ servitutis jugo salutos ac liberatos esse meminissent: id quod Dominus ostendit illis verbis: Memento, quod et ipse servieris in Ægypto, et eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti et brachio extento, Idcirco præcepit tibi, ut observares diem sabbati.³ Est signum item cum spiritualis, tum cælestis sabbati. Spirituale autem sabbatum in sancta quadam et mystica quiete consistit: nimirum, cum vetus homo Christo consepultus,⁴ ad vitam renovatur, atque in iis actionibus, quæ Christianæ

*Unus dies
Deo di-
candus.*

*Electio
diei septi-
mi in cul-
tum my-
sterii
plena; est
enim sig-
num: san-
ctificatio-
nis ipso-
rum ho-
minum,*

*creatio-
nis,*

*liberatio-
nis a ser-
vilitate
Ægyptia-
ca,*

*renova-
tionis
christia-
næ,*

¹ Ex. XXXI, 13. — ² Ez. XX. 12. — ³ Deut. V. 15. — ⁴ Rom. VI, 4.

pietati conveniunt studiose se exercet; debent enim, qui aliquando erant tenebræ, nunc autem lux in Domino sunt, ut filii lucis ambulare in omni bonitate, justitia et veritate, neque communicare operibus infructuosis tenebrarum.¹ Cæleste vero sabbatum est (ut ait D. Cyrillus² eum locum Apostoli tractans: relinquatur ergo sabbatismus populo Dei³) illa vita, in qua omnibus bonis cum Christo viventes fruemur, peccato radicitus extirpato, secundum illud: Non erit ibi leo, et prava bestia non ascendet per eam, sed erit ibi via pura, et via sancta vocabitur:⁴ omnia enim bona in visione Dei mens sanctorum adipiscitur. Quare fideles hortandi erunt his verbis, et a Pastore incitandi: Festinemu ergo ingredi in illam requiem.⁵

Præter diem septimum habebat populus Judæus alios etiam festos, et sacros dies divina lege constitutos, quibus maximorum beneficiorum memoria renovaretur.

Placuit autem Ecclesiæ Dei, ut diei sabbati cultus, et celebritas in Dominicum transferretur diem; nam ut eo die primum lux orbi terrarum illuxit: sic Redemptoris nostri, qui ad vitam æternam nobis aditum patefecit, resurrectione, quæ eo die fuit, e tenebris ad lucem vita nostra revocata est; unde et Dominicum diem Apostoli dici voluerunt. Solem nem præterea hunc diem esse in sacris litteris animadvertimus, quod eo die mundi creatio initium habuit; quod Spiritus sanctus Apostolis datus sit.

Alios autem dies festos ab Ecclesiæ initio, et consequentibus deinde temporibus Apostoli, et sancti Patres nostri instituerunt, ut pie et sancte Dei beneficiorum memoriam coleremus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob redemptionis nostræ mysteria religioni consecrati sunt, deinde qui sanctissimæ Virgini Matri, tum vero Apostolis, ac Martyribus, ceterisque Sanctis cum Christo regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas et potentia laudatur, ipsis debiti honores tribuuntur, atque ad eorum imitationem fidelis populus incitatur.

Et quoniam ad hoc præceptum servandum, magnam vim ea ipsius pars habet, quæ illis verbis expressa est: Sex diebus operaberis; septimus autem dies sabbatum Dei est:

*fruitionis
beatificæ.*

6. *Sabbati
cultus in
Dominicum diem
translat-
us ob re-
surrectio-
nis me-
moriæ,
mundi
creatio-
nem, effu-
sionem
spiritus
sancti.*

*Labor
commen-
datur.*

¹ Ephes. V. 8. — ² S. Cyril. Al. In Joan. lib. IV. c. 6. — ³ Heb. IV, 9. — ⁴ Isa. XXXV, 9. — ⁵ Heb. IV. 11.

Parochus debet illam partem diligenter explicare. Etenim ex his verbis colligi potest, fideles hortandos esse, ne otiosi et desides vitam traducant; sed potius Apostolicæ vocis memores, negotium suum quisque agat, et operetur manibus suis, sicut ab eo præceptum fuerat.¹ Præterea hoc præcepto illud Dominus jubet, ut sex ipsis diebus opera nostra efficiamus, ne aliquid eorum, quæ aliis hebdomadæ diebus fieri, agive oporteat, in diem festum rejiciatur, atque ita animus a rerum divinarum cura, studioque avocetur.

7. *Die dominico prohibentur opera quæ a cultu divino impediunt:*
 TERTIA deinde præcepti pars explicanda est, quæ quodam modo describit, qua ratione sabbati diem colere debeamus; præcipue autem explicat, quid illo die facere prohibemur; quare inquit Dominus: Non facies omne opus in eo tu, et filius tuus et filia tua, servus tuus et ancilla tua, jumentum tuum, et advena, qui est intra portas tuas. Quibus verbis ad id primum instituimur, ut, quæcumque divinum cultum impedire possunt, omnino vitemus: facile enim perspicitur potest omne servilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quod sua natura aut turpe, aut malum sit, sed quoniam mentem nostram a divino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit; quo magis peccata a fidelibus vitanda sunt, quæ non solum animum a divinarum rerum studio avocant, sed nos a Dei amore prorsus sejungunt.

minime ea quæ ad ipsum cultum spectant vel alias necessaria sunt.

Non tamen eæ actiones, neque ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiam si servilia sint, ut altare instruere, templa alicujus festi diei causa ornare, et reliqua hujus generis; ideoque a Domino dictum est: Sacerdotes in templo sabbatum violare, et sine crimine esse.² Sed neque earum rerum opera hac lege prohiberi existimandum est, quorum jactura faciendâ sit, si die festo præmittantur, quemadmodum sacris etiam Canonibus permissum est. Multa alia Dominus in evangelio festis diebus fieri posse declaravit, quæ facile Parochus apud sancto Matthæum et Joannem observabit; sed ut nulla res præmitteretur, cujus actione hic sabbati cultus impediretur, facta est jumentum mentio; quo animalium genere impediuntur homines, quo minus sabbatum diem colant: si enim die sabbati

¹ I. Thess. IV. 11; Eph. IV, 28. — ² Matt. XII, 5.

alicui operis actioni jumentum usus destinatur, necessaria est etiam ad id hominis opera, qui jumentum agat; itaque solum per se opus facere non potest, sed hominem, qui illud molitur, adjuvat; eo autem die nemini opus facere licet; ergo neque jumentum, quorum opera ad id homines utuntur. Itaque hujus præcepti lex eo etiam spectat, ut si jumentorum laboribus homines parcere Deus vult, eo certe magis ipsi cavere debeant, ne inhumani sint in eos, quorum opera, atque industria utuntur.

Neque vero Parochus illud prætermittere debet, ut diligenter doceat, quibus in operibus, atque actionibus Christiani homines diebus festis se exercere debeant. Illæ vero ejusmodi sunt, ut ad Dei templum accedamus, eoque loco sincera, piaque animi attentione sacrosanctæ Missæ sacrificio intersimus: divina Ecclesiæ sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt, ad animæ vulnerum curationem crebro adhibeamus; nihil vero est, quod opportunius aut melius a Christianis hominibus fieri possit, quam si peccata sua sacerdotibus sæpe confiteantur; ad quam rem perficiendam, poterit Parochus populum adhortari, sumpta hujus probandæ rei ratione, et copia ex iis, quæ de penitentia iacramento suo loco tradita, ac præcepta sunt. Neque solum ad hoc sacramentum populum excitabit, sed sedulo etiam atque etiam ad illud adhortabitur, ut sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum crebro percipiant. Attente præterea, diligenterque sacra concio fidelibus audienda est; nihil enim minus ferendum est, neque tam profecto indignum, quam Christi verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item, atque studium fidelium in precibus, divinisque laudibus frequens esse debet, præcipuaque ejusdem cura, ut quæ ad Christianæ vitæ institutionem pertinent, ea diligenter addiscat, seduloque se exercent in iis officiis, quæ pietatem continent, pauperibus, et egenis eleemosynam tribuendo, ægros homines visitando, mœrentes, quique dolore afflicti jacent, pie consolando; nam ut est apud sanctum Jacobum: Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem, hæc est, visitare pupillos, et viduas in tribulatione eorum.¹

8.

Præcipiuntur vel commendantur: Missæ auditio, sacramentorum frequentatio, confessio peccatorum,

communio,

verbi Dei auditio,

oratio et laudes divinæ,

opera misericordie.

¹ Jac. I, 27.

9. EX his, quæ dicta sunt, facile erit colligere, quæ contra hujus præcepti regulam committuntur.

*Quarta
præcepti
pars.*

IO.

*Inculcan-
da moti-
va præ-
ceptum
observan-
di :*

*conve-
nientia*

*honestas
et utilitas,*

sanctio.

PAROCHI vero officium in eo item esse debet, ut certos quosdam locos in promptu habeat, unde rationes, atque argumenta sumat, quibus populo illud maxime persuadeatur, ut hujus præcepti legem summo studio, accurataque diligentia servet.

Ad hoc plurimum valet, ut populus scilicet intelligat, ac plane perspiciat, quam justum, et rationi consentaneum sit, nos certos quosdam dies habere, quos totos divino cultui tribuamus, Dominumque nostrum, a quo summa et innumerabilia beneficia accepimus, agnoscamus, colamus, et veneremur; si enim jussisset nos quotidie sibi religionis cultum tribuere, nonne pro suis erga nos beneficiis, quæ maxima et infinita sunt, omnis opera danda esset, ut prompto alacrique animo, ejus dicto audientes essemus? Nunc vero, paucis ad ejus cultum institutis diebus, non est cur nos negligentes atque difficiles in ejus officii functione simus, quod sine gravissima culpa prætermittere non possumus.

Demonstret deinde Parochus, quanta hujus præcepti virtus sit, cum ii, qui illud recte servaverint, in conspectu Dei esse, cum eoque colloqui videantur; nam et precibus faciendis Dei majestatem contemplamur, et cum eo colloquimur: et concionatoribus audiendis, Dei vocem accipimus, quæ ad aures nostras eorum opera pervenit, qui de rebus divinis pie, sancteque concionantur; tum in altaris sacrificio præsentem Christum dominum adoramus.

Et his quidem bonis illi maxime fruuntur, qui hoc præceptum servant diligenter: qui vero hanc legem omnino negligunt, ii, cum Deo, et Ecclesiæ non obediunt, neque ejus præceptum audiunt, et Dei et sanctarum legum hostes sunt: quod animadverti potest ex eo, quod præceptum hoc ejusmodi est, ut nullo labore servari queat. Cum enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos ejus causa suscipere deberemus, sed quietos illis diebus festis a terrenis curis liberos esse jubeat, magnæ temeritatis indicium est, hujus præcepti legem recusare; exemplo nobis esse debent supplicia, quæ de illis Deus sumpsit, qui illud violarunt, ut ex libro

Numerorum licet intelligere.¹ Ne igitur in hanc Dei offensionem incidamus, operæ pretium erit, sæpe illud verbum, MEMENTO, cogitatione repetere, magnasque illas utilitates, et commoda sibi ante oculos proponere, quæ ex festorum dierum cultu percipi supra declaratum est, et multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus et diligens Pastor, ut occasionis ratio postulabit, copiose, lateque persequi poterit.

¹ Num. XV, 32.
CAT. TRID. — 21

Quartum præceptum.

Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

1. CUM in superioribus præceptis summa sit vis, et dignitas, merito, quæ nunc persequimur, quia maxime necessaria sunt, proximum locum obtinent; nam illa finem, qui Deus est, continuo spectant: hæc nos ad proximi charitatem erudiunt; etsi longius progressa, ad Deum, id est illud extremum, cujus gratia proximum ipsum diligimus, perducunt. Quamobrem Christus dominus præcepta illa duo de diligendo Deo et proximo similia inter se esse dixit.¹ Hic autem locus, dici vix potest, quantas habeat utilitates; cum et suos fructus ferat, uberes illos quidem, ac præstantes, et sit tanquam signum, ex quo primi præcepti obedientia, et cultus elucet. Qui non diligit, inquit D. Joannes, fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quo modo potest diligere?² Ad eundem modum, si parentes, quos secundum Deum diligere debemus, non veneramur, et colimus, cum nobis in conspectu fere semper sint: Deo, summo parenti, et optimo, qui nullum sub aspectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuimus? ex quo perspicuum est, utraque præcepta inter se congruere.

2. Hujus autem præcepti usus latissime patet; nam præter eos, qui nos genuerunt, multi præterea sunt, quos in parentum loco colere debemus, vel potestatis, vel dignitatis, vel utilitatis, vel præstantis alicujus muneris, et officii nomine. Parentum præterea, majorumque omnium laborem levat; cum enim id in primis curent, ut, quos habent in sua potestate, ii recte, et divinæ legi convenienter vivant, erit hæc cura perfacilis, si omnes intelligant, Deo auctore, et monitore, summum honorem parentibus tribui oportere; quod ut præstare possimus, necesse est, nosse quamdam differentiam, quæ est inter præcepta primæ et secundæ tabulæ.

¹ Matth. XXII. 39.; Marc. XII. 31. — ² 1. Joan. IV. 20.

ERGO hæc primum a Parocho sunt explicanda: idque in primis moneat, divina Decalogi præcepta fuisse in duabus tabulis incisa: in quarum altera, quemadmodum a sanctis Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ jam sunt exposita: reliqua vero in alteram tabulam erant inclusa; atque hæc nobis perapposita fuit descriptio, ut præceptorum rationem ordo ipse distingueret; nam quidquid in sacris litteris divina lege jubetur, aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero; aut enim erga Deum, aut erga homines charitas in omni officio spectatur. Et quidem charitatem in Deum superiora tria præcepta docent: quod vero ad hominum conjunctionem, et societatem pertinet, id reliquis septem præceptis continetur.

Quocirca non sine causa ejusmodi est facta distinctio, ut alia ad priorem, alia ad alteram tabulam præcepta referantur; nam superioribus tribus præceptis, de quibus dictum est, quasi subjecta materies, quam tractent, est Deus, id est summum bonum, ceteris vero proximi bonum: illis summus, his proximus amor est propositus; illa finem, hæc autem ea, quæ ad finem referuntur, spectant.

Præterea charitas Dei ex ipso pendet; Deus enim per se non alterius rei causa summe diligendus est: charitas autem proximi a charitate Dei ortum habet, atque ad eam tanquam ad certam regulam dirigenda est; nam si parentes caros habemus, si dominis paremus, si dignitate antecedentes reveremur; id ea re maxime faciendum est, quod eorum procreator est Deus, eosque aliis præesse voluit, quorum opera ceteros homines regit, ac tuctur: qui cum nobis auctor sit, ut ejusmodi personas vereamur, idcirco id præstare debemus, quia a Deo hoc ipso honore dignantur: ex quo fit, ut honor, quem parentibus habemus, Deo potius quam hominibus haberi videatur; sic enim apud sanctum Matthæum est, cum de observantia in superiores agitur: Qui recipit vos, me recipit;¹ et Apostolus in epistola ad Ephesios, servos instituens: Servi, inquit, obedite dominis carnalibus cum timore, et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi.²

¹ Matth. X. 40. — ² Eph. VI. 5.

3. Præcepta duabus tabulis incisa: prima, quæ charitatem erga Deum docent, secunda quæ charitatem erga proximum.

Observatio præceptorum primæ tabulæ est finis,

ratio

et mensura observantiae ceterorum.

Accedit, quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis digne tribuitur : in quem amor augeri infinite potest : proptereaque nostra erga illum charitas indies fiat ardentior, necesse est. Quem ejus jussu ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus amare debemus. At charitas, qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur; jubet enim Dominus proximos diligere, sicut nos ipsos;¹ quod si quis hos fines egressus fuerit, ita ut parem Deo et proximis amorem tribuat, is maximum scelus admittit. Si quis venit ad me, inquit Dominus, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus;² in quam sententiam item dictum est : Sine ut mortui sepe liant mortuos suos,³ cum quidam primum humare patrem vellet, postea Christum sequi; cujus rei dilucidior illa apud sanctum Matthæum explicatio est : Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.⁴ Nec tamen ulla dubitatio est, quin parentes vehementer amandi, observandique sint; sed ad pietatem in primis necessarium est, Deo, qui parens, et effector est omnium, præcipuum honorem, et cultum tribui : ideoque mortales parentes amari, ut ad cœlestem sempiternamque patrem tota amoris vis referatur; quod si interdum parentum jussa Dei præceptis repugnent, non dubium est, quin liberi, parentum cupiditati, Dei voluntatem anteferre debeant, divinæ illius sententiæ memores : Obedire oportet Deo magis quam hominibus.⁵

4. *Honorare quid sit.*

QUIBUS rebus expositis, Parochus verba præcepti interpretabitur, atque illud primum, Honorare, quid sit; est enim, de aliquo honorifice sentire, et, quæ illius sunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia conjuncta sunt, amor, observantia, obedientia, et cultus. Scite autem in lege posita est honoris vox, non amoris, aut metus, etiamsi valde amandi, ac metuendi parentes sint; etenim qui amat, non semper observat, et veneratur : qui metuit, non semper diligit : quem vero aliquis ex animo honorat, item amat, et veretur.

¹ Deut. VI. 5.; Matth. XXII. 37.; Luc. X. 27. — ² Luc. XIV. 26. — ³ Luc. IX. 60. — ⁴ Matth. X. 37. — ⁵ Act. V. 29.

HÆC cum Parochus explicarit, tum aget de patribus, quique sint ii, qui vocentur hoc nomine; nam etsi de iis præcipue patribus lex loquitur, ex quibus generati sumus : tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti lex videtur, quemadmodum ex pluribus divinæ scripturæ locis facile colligimus.

Præter illos igitur, qui nos procrearunt, patrum genera item alia sunt in sacris litteris, quod antea attigimus, quibus singulis suus honor debetur; ac primum Ecclesiæ præsides, et Pastores, et Sacerdotes, patres dicuntur, quemadmodum ex Apostolo constat, qui ad Corinthios scribens : Non, inquit, ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo. Nam si decem millia Pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.¹ Et in Ecclesiastico scriptum est : Laudemus viros gloriosos, et parentes nostros in generatione sua.²

Deinde ii, quibus aut imperium, aut magistratus, aut potestas commissa est, qui rempublicam gubernant, patres appellantur. Sic Naaman a famulis pater vocabatur.³

Præterea, patres eos dicimus, quorum procuratori, fidei, probitati, sapientiæque alii commendantur : cujusmodi sunt tutores, et curatores, pædagogi et magistri. Quare Eliam et Eliseum filii Prophetarum patrem vocabant.⁴

Postremo patres dicimus senes, et ætate confectos, quos etiam vereri debemus.

Atque hoc in Parochi præceptis maximum sit, ut doceat patres, cujuscumque sint generis, præsertim vero eos, ex quibus nati sumus, a nobis honorandos : de quibus divina lex præcipue loquitur; sunt enim immortalis Dei quasi quædam simulacra : in iisque ortus nostri imaginem intuemur : ab iis vita nobis data est : iis Deus usus est, uti nobis animum, mentemque impertiret : ab iis ad sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum, civilemque instituti, ad morum integritatem et sanctitatem eruditi sumus.

Doceat vero Parochus, merito nomen, MATRIS, in hoc præcepto expressum, ut ejus beneficia, et merita erga nos consi-

¹ I. Cor. IV. 14. — ² Eccl. XLIV. 1. — ³ 4. Reg. V. 13. — ⁴ 4. Reg. II. 12.; XIII. 14.

5.

Honorandi, præter genitore

Ecclesiæ prælati et sacerdotes,

magistratus,

tutores et magistri,

senes.

6.

Honoris causa.

deremus, quanta cura, et sollicitudine nos in utero gesserit, quanto cum labore, ac dolore pepererit, et educarit.

7. *Genitorum honor importat amorem,*
 PORRO ita observandi parentes sunt, ut, quem eis tribuimus, honor ex amore, atque intimo animi sensu depromptus videatur; quibus hoc officium debetur maxime, cum erga nos sint ita affecti, nullum ut laborem, nullam contentionem, nulla pericula nostra causa refugiant, nihilque illis accidere possit jucundius, quam ut filiis charos se esse sentiant, quos maxime diligunt. Joseph cum in Ægypto honore et amplitudine regi esset proximus, patrem, qui in Ægyptum venerat, honorifice excepit: ¹ et Salomon matri advenienti assurrexit eamque veneratus, regio in solio ad dexteram collocavit. ²

orationem,
 Alia præterea sunt honoris officia, quæ in parentes conferri debent; nam eos tum etiam honoramus, cum a Deo suppliciter petimus, ut eisdem bene et feliciter omnia eveniant, ut in maxima gratia et honore sint apud homines, ut ipsi Deo ac sanctis, qui in cælis sunt, commendatissimi sint.

obedientiam,
 Item parentes honoramus, cum nostras rationes ad eorum arbitrium, voluntatemque conferimus; cujus rei suasor Salomon: Audi, inquit, fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuæ: ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo; ³ cujusmodi sunt etiam D. Pauli cohortationes: Filii obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est; ⁴ item: Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino; ⁵ et sanctissimorum hominum exemplis confirmatur: etenim Isaac, cum a patre ad sacrificium vinciretur, modeste ac sine recusatione paruit; ⁶ et Rechabita, ne a patris consilio unquam discrepent, vino se in perpetuum abstinerunt. ⁷

imitationem,
 Item, parentes honoramus, cum eorum recte facta, moresque imitamur; iis enim plurimum tribuere videmur, quorum esse volumus quam simillimi. Item, parentes honoramus, quorum consilia non modo exquirimus, verum etiam sequimur.

¹ Gen. XLVI. 29. — ² 3. Reg. II. 19. — ³ Prov. I. 8. — ⁴ Eph. VI. 1. — ⁵ Col. III. 20. — ⁶ Gen. XII. 9. — ⁷ Jer. XXXV. 6.

Item, quibus subvenimus ea impertientes, quæ victus, cultusque desiderat: quod Christi testimonio comprobatur, qui pharisæorum impietatem redarguens: Quare et vos, ait, transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit: Honora patrem et matrem: et: Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. ¹ Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus, sed tum maxime, cum periculose ægrotant; danda enim opera est, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorum confessionem attinet, vel ad reliqua sacramenta, quæ a Christianis hominibus percipi debent, cum mors appropinquat: idque nobis curæ sit, ut pii, religiosique homines eos crebro intervisant, qui vel imbecillos confirmant, et consilio juvent, vel optime animatos ad spem erigant immortalitatis; ut, cum mentem a rebus humanis excitarint, totam conjiciant in Deum; sic fiet, ut fidei, spei et charitatis beatissimo comitatu, ac religionis præsidio muniti, mortem non modo non pertimescendam, cum necessaria sit, sed, cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam censeant.

auxilium
præsertim in ægitudine,
 Postremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, si iis funus facimus, si exequias cohonestamus, si honorem sepulturae impertimus, si justa et sacrificia anniversaria curamus, si, quæ ab iis legata sunt, diligenter persolvimus. *funus.*

8. HONORANDI autem sunt non modo ii, ex quibus nati sumus, verum etiam alii, qui patres appellantur, ut Episcopi, et sacerdotes, ut reges, ut principes, ut magistratus, ut tutores, ut curatores, ut magistri, ut pædagogi, ut senes, et ceteri ejusmodi: digni enim sunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope nostra fructus percipiunt, sed alius alio magis. *Prælati et Presbyteri honorandi,*

De Episcopis, et aliis Pastoribus ita scriptum est: Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo et doctrina. ² Jam vero, quanti erga Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt? qui

¹ Matt. XV. 3. — ² 1. Tim. V. 17.

*succur-
rendi,*

audiendi.

9.
*Principes
observan-
di,*

*et pro eis
orandum.*

bus is præclarum illud benevolentiae testimonium tribuit: Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi.¹ Quin etiam sacerdotibus ea suppeditanda sunt, quæ ad vitæ usus necessarios requiruntur; quare Apostolus: Quis, inquit, militat suis stipendiis umquam?² Et in Ecclesiastico scriptum est: Honorifica sacerdotes, et propurga te cum brachiis. Da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum et purgationis.³ Illis etiam obtemperandum esse, docet Apostolus: Obedite, inquit, præpositis vestris, et subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri;⁴ quin potius a Christo domino præceptum est, ut vel improbis Pastoribus obtemperemus, cum dicat: Super cathedram Moysi sederunt scribæ et pharisæi. Omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, servate, et facite; secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, et non faciunt.⁵

Idem de regibus, de principibus, de magistratibus, et reliquis, quorum potestati subjicimur, dicendum est; iis vero quod honoris, cultus, observantiae genus tribuendum sit, Apostolus ad Romanos late explicat:⁶ pro quibus etiam orandum esse monet;⁷ et D. Petrus: Subjecti, inquit, estote omni humanæ creaturæ propter Deum: sive regi, quasi præcellenti; sive ducibus, tanquam ac eo missis;⁸ nam si quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur; habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia divinæ potestatis est instar: in quo etiam Dei providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem iis artribuit, quibusque utitur, tanquam potestatis suæ ministris; nec enim hominum improbitatem, aut nequitiam, si tales sunt magistratus, sed divinam auctoritatem, quæ in illis est, reveremur: ut, quod permirum fortasse videatur, quamvis in nos sint inimico, in sensoque animo, quamvis implacabiles, tamen non satis digna causa sit, cur eos non perofficose observemus; nam et Davidis magna in Saule officia extiterunt, cum ei tamen esset offensior: quod innuit illis verbis: Cum iis qui oderunt pacem, eram pacificus.⁹ At vero, si quid im-

¹ Gal. IV. 15. — ² 1. Cor. IX. 7. — ³ Eccli. VII. 33. — ⁴ Heb. XIII. 17. — ⁵ Matth. XXIII. 2. — ⁶ Rom. XIII. 1. — ⁷ 1. Tim. II. 2. — ⁸ 1. Petr. II. 13. — ⁹ Ps. CXIX. 7.

probe, si quid inique imperent, cum id non ex potestate, sed ex injustitia, atque animi perversitate agant, omnino non sunt audiendi.

UBI hæc Parochus sigillatim exposuerit, deinceps consideret, quodnam præmium, quamque consentaneum iis propositum sit, qui divino huic præcepto obediunt; nam in eo fructus est maximus, ut diu vivant; propterea quod digni sunt, qui beneficio quam diutissime perfruantur, cujus memoriam perpetuo conservant. Cum igitur, qui parentes colunt, iis gratiam referant, a quibus lucis et vitæ usuram habent, jure et merito vitam ad summam senectutem perducent. Tum adjungenda est divinæ promissionis illustris explanatio; neque enim solum sempiternæ, ac beatæ, sed hujus etiam, quam in terris agimus, vitæ usus promittitur; cujus sententiæ interpres est D. Paulus, cum inquit: Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, et futuræ.¹ Nec vero hæc merces aut exigua est, aut contemnenda, etiamsi sanctissimis viris, ut Job, ut Davidi, ut Paulo mors fuerit optabilis, et ærumnosis ac miseris hominibus vitæ propagatio sit injucunda; nam illorum verborum adjunctio, QUAM DOMINUS DEUS DABIT TIBI non modo temporis diuturnitatem ad vivendum, sed otium, quietem, incolumitatem ad bene vivendum pollicetur: nam in Deuteronomio non solum inquit: Ut longo vivas tempore, sed illud etiam addit: Ut bene sit tibi;² quod deinde ab Apostolo repetitum est.³

Hæc autem bona eis suppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat: aliter enim divini promissi fides et constantia non erit, cum interdum qui majorem pietatem parentibus præstiterunt, iis vita brevior sit: quibus id quidem contingit, vel quod iis optime consulitur, qui prius vita excedunt, quam a virtutis, et officii religione discedant: rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum;⁴ vel quia, dum pernicies et rerum omnium perturbatio impendet, e corporibus evocantur, ut communium temporum acerbitatem evadant: A facie enim malitiæ, inquit Propheta, collectus est justus:⁵ quod

¹ 1. Tim. IV. 8. — ² Deut. V. 16. — ³ Eph. VI. 3. — ⁴ Sap. IV. 10. — ⁵ Is. LVII. 1.

10.

*Præ-
mium ob-
servantiae
divinitus
proposi-
tum.*

11.

*Cur non-
nulli hoc
præmium
non con-
sequan-
tur.*

fit, ne eorum aut virtus, aut salus periclitetur, cum a mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus; vel ne tristissimis temporibus ex propinquorum, amicorumque calamitatibus acerbissimos luctus sentiant.

12. *Inobedientes et ingrati graviter puniendi.* QUARE metuendum est majorem in modum, cum viris bonis immatura mors accidit: ac, quemadmodum iis, qui grati in parentes sunt, officii merces et fructus est a Deo propositus: sic ingrati et impii filii gravissimis pœnis reservantur; scriptum est enim: Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.¹ Et, Qui affligit patrem, et fugat matrem, ignominiosus est et infelix.² Et, Qui maledicit patri suo, et matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.³ Et, Oculum, qui subsannat patrem, et qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, et comedant eum filii aquilæ.⁴ Qui parentibus injuriam intulerunt, multos fuisse legimus: in quibus ulciscendis, Dei iracundia exarsit: non enim Davidem inultum reliquit, sed sceleri debitas pœnas dedit Absalon, quem, ob ejus scelus, tribus hastis transfixum punivit.⁵ De iis vero, qui sacerdotibus non obtemperant, scriptum est: Qui superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, et decreto judicis, morietur homo ille.⁶

13. *Officium parentum in filios.* Et quemadmodum divina lege sancitum est, ut parentibus filii honorem habeant, ut pareant, ut obsequantur: sic parentum propria officia sunt, atque munera, ut sanctissimis disciplinis, ac moribus filios imbuant, iisque optima dent vivendi præcepta, ut ad religionem instructi, et parati, Deum sancte, inviolateque venerentur; quod a parentibus Susannæ factum esse legimus.⁷

14. *Tria cavenda: nimia severitas,* Itaque Sacerdos parentes commoneat, ut se liberis magistros præbeant virtutis, æquitatis, continentiae, modestiae, et sanctitatis: triaque præsertim declinent, in quibus sæpe offendere consueverunt; primum, ne quid acerbius in liberos aut loquantur, aut statuunt, quod Apostolus in epistola ad Colossenses ita præcipit: Patres, nolite ad indignationem

¹ Ex. XXI. 17. ; Lev. XX. 9. — ² Prov. XIX. 26. — ³ Prov. XX. 20. — ⁴ Prov. XXX. 17. — ⁵ 2. Reg. XVIII. 14. — ⁶ Deut. XVII. 12. — ⁷ Dan. XIII. 3.

provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant;¹ nam periculum est, ne fracto, abjectoque animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, ut nimiam severitatem effugiant, malintque liberos corrigere, quam ulcisci; deinde, si qua culpa commissa est, cum necessaria sit castigatio, et objurgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolute remittant: sæpe enim filii parentum nimia lenitate, et facilitate depravantur: quamobrem a dissoluta indulgentia deterreat exemplum Heli, summi sacerdotis; qui, quod in liberos indulgentior fuerat, maximo supplicio est affectus;² postremo, ne, quod foedissimum est, in filiorum educatione ac doctrina, præpostera consilia ineant; etenim permulti in hac una cogitatione curaque versantur, ut opes, ut pecunias, ut lautum, et amplum patrimonium liberis relinquunt: quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium disciplinam, sed ad avaritiam et ad rem familiarem augendam cohortantur; nec de filiorum existimatione, et salute sunt solliciti, dummodo pecuniosi sint, et perdivites: quo quid dici, aut cogitari turpius potest? ita fit, ut ad illos non tam rerum copias, quam sua scelera, et flagitia transferant; quibus tandem non ad cælum se duces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiterna.

Sacerdos igitur optimis præceptis parentes instituat, eosque ad Tobiae exemplum ac similem virtutem excitet:³ ut, cum filios ad Dei cultum, et sanctimoniam probe erudierint, ab iis etiam amoris, et observantiæ, et obsequii uberrimos fructus capiant.

nimia in indulgentia,

præpostera consilia.

¹ Colos. III. 21. — ² 1. Reg. IV. 18. — ³ Tob. IV.

Quintum præceptum.

Non occides.

I. Magna illa, quæ pacificis hominibus proposita est, felicitas, quoniam filii Dei vocabuntur,¹ Pastores maxime commovere debet, ut præcepti hujus disciplinam fidelibus diligenter, accurateque tradant; nam ad conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri potest, quam si ejusmodi præcepti lex, recte explicata, ab omnibus ita, ut oportet, sancte servetur: quoniam tum sperare licet, ut summa animi consensione conjuncti homines concordiam et pacem maxime colant.

Sed quam necesse sit præceptum hoc explicari, ex eo perspicitur, quod, immensa illa universæ terræ inundatione facta, hoc unum in primis est, quod Deus hominibus interdixit: Sanguinem, inquit, requiram animarum vestrarum de manu cunctarum bestiarum: et de manu hominis.² In evangelio etiam, quæ primum veteres leges a Domino explicatæ sunt, in iis hæc prima est, de qua apud sanctum Matthæum ita scriptum est: Dicitur enim, Non occides: et reliqua, quæ hac de re eo ipso loco deinceps commemorantur.³

Fideles præterea attente, libenterque præceptum hoc audire debent; si enim ejus vis spectatur, ad vitam cujusque tuendam valet: quoniam iis verbis, Non occides, homicidium omnino interdictum est. Itaque singuli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent, perinde ac si, ira Dei proposita, gravissimisque aliis pœnis, nominatim prohibitum sit, ne quis eorum lædatur: ergo ut præceptum hoc auditu jucundum est, ita ejus peccati cautio, quod præcepto prohibetur, jucunditatem habere debet.

2. CUM autem hujus legis vim Dominus explicaret, in eo duo contineri ostendit: alterum, ne occidamus, quod a nobis fieri vetitum est; alterum, quod facere jubemur, ut concordia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patienter feramus.

Duplex pars præcepti: affirmativa et negativa.

Explicatio hujus præcepti utilis,

necessaria,

fidelibus auditu jucunda.

¹ Matth. V. 9. — ² Gen. IX. 5. — ³ Matth. V. 21.

IN eo autem, quod cædes prohibetur, illud primum docendum est, quæ cædes sint ejusmodi, quæ hac præcepti lege non vetentur; nam, bestias occidi, prohibitum non est: quoniam, si illis vesci, a Deo hominibus est concessum, fas item est, illas occidi; qua de re ita S. Augustinus: Cum audimus, inquit, Non occides, non accipimus hoc dictum esse de fructetis, quia nullus eis sensus, nec de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione sociantur.¹

Alterum permissum cædis genus est, quod ad eos magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, qua, ex legum præscripto, iudicioque, in facinorosos homines animadvertunt, et innocentes defendunt; quo in munere dum juste versantur, non modo ii cædis non sunt rei, sed huic divinæ legi, qua cædes vetatur, maxime obediunt. Cum enim legi huic finis is propositus sit, ut hominum vitæ, salutique consulatur, magistratum item, qui legitimi sunt scelerum vindices, animadversiones eodem spectant, ut, audacia, et injuria supplicii repressa, tuta sit hominum vita. Quare David: In matutino, inquit, interficiebam omnes peccatores terræ: ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.²

Qua ratione ne illi quidem peccant, qui justo bello, non cupiditate, aut crudelitate impulsii, sed solo publicæ utilitatis studio, vitam hostibus adimunt.

Sunt præterea ejusmodi cædes, quæ nominatim jussu Dei fiunt. Levi filii non peccaverunt, qui una die tot millia hominum occiderunt; qua cæde facta, sic ad eos locutus est Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino.³

Neque vero hujus præcepti reus est, qui non sponte, neque meditato, sed fortuito hominem occidit; qua de re in Deuteronomii libro ita est: Qui percusserit proximum suum nesciens, et qui heri et nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur: sed abiisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsus de manubrio amicum ejus percusserit, et occiderit.⁴ Hæ cædes ejusmodi sunt, quæ quia non voluntate, neque de industria inferuntur, propterea non

3. *Hoc præcepto non prohibentur cædes animalium,*

reorum a magistratibus,

hostium a militibus,

item cædes a Deo præceptæ,

fortuita,

¹ De civ. Dei. I. 20. — ² Psal. C. 8. — ³ Exod. XXXII. 29. — ⁴ Deut. XIX.

omnino in peccatis numerantur; quod S. Augustini sententia comprobatur: Absit enim, inquit, ut ea, quæ aut propter bonum, aut licitum facimus, siquidem præter nostram voluntatem quidquam mali acciderit, nobis imputetur.¹ In quo tamen duabus de causis peccari potest: altera, si quis in re injusta occupatus, hominem occiderit; exempli causa: si quis gravidam mulierem pugno, vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur, fuisset quidem illud præter percussoris voluntatem, non tamen præter culpam, cum illi non liceret ullo modo gravidam mulierem percutere. Altera, si, non omnibus circumspicis, negligenter, et incaute aliquem occiderit.

Qua etiam ratione, si quis salutis suæ defendendæ causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege non teneri satis apparet.

ATQUE hæc quidem, quas modo commemoravimus, cædes sunt, quæ hoc legis præcepto non continentur, quibus exceptis, reliquæ omnes prohibentur, sive homicidam quis spectet, sive qui occiditur, sive modos, quibus cædes fit.

Nam quod ad eos pertinet, qui cædem faciunt, nemo plane excipitur, non divites, non potentes homines, non domini, non parentes: sed delectu omni, et discrimine remoto, occidere vetitum est omnibus.

Si vero ii spectantur, qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet, nec quisquam est tam humilis, et abjectæ conditionis homo, quin legis hujus vi defendatur. Neque vero se ipsum interficere cuiquam fas est, cum vitæ suæ nemo ita potestatem habeat, ut suo arbitratu mortem sibi consciscere liceat: ideoque legis hujus verbis non ita præscriptum est: Ne alium occidas, sed simpliciter: Ne occidas.

Sin autem multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo est, qui excipitur; non solum enim suis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno vitam homini eripere non licet: sed consilio, ope, auxilio, vel alia quacumque ratione id fieri prorsus vetitum est; in quo summa tarditas, stuporque Judæorum fuit, qui crederent, se hoc præceptum servare, si manus tantum a cæde abstinerent; sed homini Christiano, qui, interprete

¹ Ep. XLVII., n. 5; CLIII. c. 6.

Christo, didicit hanc legem spiritualem esse, nempe quæ non manus solum puras, sed animum etiam castum, sincerumque nos habere jubet, illud non satis omnino est, quod illi satis cumulate se præstare arbitrabantur; nam, ne irasci quidem cuiquam licere, in evangelio traditum est, cum dicat Dominus: Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue: reus erit gehennæ ignis.¹

Ex quibus verbis perspicuum est, eum culpa non carere, qui fratri succenseat, quamvis iram animo inclusam contineat: qui vero ejus iræ significationem aliquam dederit, graviter peccare, at multo gravius, qui non vereatur dure fratrem accipere, et ei convicium facere; et quidem hoc verum est, si nulla subsit irascendi causa; nam iræ causa, quæ a Deo, legibusque conceditur, ea est, cum in eos animadvertimus, qui nostro imperio, potestatique parent, si in eis sit culpa: Christiani enim hominis ira non a carnis sensibus, sed a Spiritu sancto proficisci debet, cum nos templa sancti Spiritus, in quibus Jesus Christus habitat, esse conveniat.²

Multa præterea sunt a Domino tradita, quæ ad perfectam hujus legis rationem pertinent; qualia illa sunt: Non resistere malo: sed si quis te percusserit in dextram maxillam tuam, præbe illi et alteram: et ei, qui vult tecum in iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium: et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo.³

Ex his, quæ jam commemorata sunt, animadverti licet, quam proclives sint homines ad ea peccata, quæ hoc præcepto vetita sunt, quamve multi reperiantur, qui, si minus manu, animo saltem scelus committunt. Et quoniam huic tam periculoso morbo remedia in sacris litteris adhibita sunt, Parochi est officium, ea diligenter fidelibus tradere; præcipuum autem illud est, ut intelligant, quam nefarium sit peccatum hominis cædes; idque vel plurimis, maximisque sanctarum litterarum testimoniis perspicui potest;⁴ usque enim

¹ Matt. V. 22. — ² 1. Cor. VI. 19. — ³ Matt. V. 39. — ⁴ Gen. IV. 10. IX. 16.; Lev. XXIV. 17.

defensivæ.

4.

Ceteræ cædes prohibentur,

sive homicidam quis spectet,

sive qui occiditur,

sive modos quibus cædes fit.

5.

Prohibita etiam iræ causæ causa.

Perfecta præcepti observatio.

6.

Homicidii gravitas.

adeo homicidium detestatur Deus in sanctis litteris, ut a bestiis, hominum cædis pœnam se repetiturum dicat, ac belluam, quæ hominem læserit, occidi jubeat.¹ Neque aliam ob causam a sanguine hominem abhorreere voluit, nisi ut omni ratione a nefaria hominis cæde et animum, et manus abstineret; sunt enim homicidæ humani generis, atque adeo naturæ hostes acerbissimi, qui, quantum in eis est, universum Dei opus evertunt, cum hominem tollant, cujus causa is omnia, quæcumque procreata sunt, se fecisse testatur;² immo vero in Genesi cum prohibitum sit, hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem suam, et similitudinem creavit, insignem Deo injuriam is facit, quasique violentas illi manus afferrè videtur, qui ejus imaginem e medio tollit.³ Hoc divina animi cogitatione meditatus David, gravissime de sanguinariis hominibus conquestus est illis verbis: Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem;⁴ neque simpliciter dixit, Occidunt; sed, Effundunt sanguinem; quæ verba ad detestabilis illius sceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem ostendendam protulit; utque declararet in primis, quam præcipites illi diabolico quodam impulsu ad id facinus ferantur, dixit: Veloces pedes eorum.

7. *Eodem præcepto inculcatur caritas,*
 JAM vero, quæ in hoc præcepto servanda esse Christus dominus jubet, eo spectant, ut pacem cum omnibus habeamus; inquit enim, cum hunc locum interpretaretur: Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum;⁵ et quæ sequuntur. Quæ ita a Parocho explicabuntur, ut doceat, sine ulla exceptione omnes caritate complectendos esse: ad quam in hujus præcepti explicatione fideles, quam maxime poterit, incitabit: quod in eo proximi diligendi virtus maxime elucet.

8. *et virtutes in ea inclusa,*
 Cum enim odium hoc præcepto aperte vetetur, quoniam qui fratrem suum odit, homicida est:⁶ certe illud consequitur, ut amoris, et caritatis præceptum detur: cumque hac

¹ Ex. XXI. 28. — ² Gen. I. 26. — ³ Gen. IX. 6. — ⁴ Psal. XIII. 36. — ⁵ Matt. V. 23. — ⁶ 1. Joan. III. 15.

lege de charitate et amore præceptum sit, tum omnium etiam illorum officiorum, atque actionum, quæ charitatem ipsam consequi solent, præcepta traduntur. Charitas patiens est, inquit D. Paulus;¹ patientia igitur nobis præcipitur, in qua nos animas nostras possessuros esse Salvator docet.² Beneficentia deinde caritatis comes est, et socia: quoniam charitas benigna est. Benignitatis autem, atque beneficentiæ virtus late patet, ejusque officium in iis rebus maxime versatur, ut pauperibus suppeditemus res necessarias, cibum esurientibus, sitientibus potum demus, nudos vestiamus; et quo quisque opis nostræ magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus; hæc beneficentiæ, et bonitatis officia, quæ per se sunt illustria, eo fiunt illustriora, si inimicis præstentur; ait enim Salvator: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos;³ quod etiam Apostolus monet illis verbis: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.⁴ Denique, si charitatis legem spectemus, quæ benigna est, omnia quæcumque ad mansuetudinem, lenitatem, aliasque id generis virtutes pertinent, officia colere, ea lege præscribi intelligemus.

9. *injuriarum condonatio;*
 At vero longe omnium præstantissimum officium, quod charitatis plenissimum est, in quo maxime nos exercere convenit, illud est, ut injurias, quas accepimus, æquo animo remittamus, atque condonemus: quod ut plane efficiamus, sæpe nos divinæ litteræ, ut antea dictum est, monent, atque hortantur, cum non beatos solum eos dicant, qui ita prorsus faciunt;⁵ sed erratorum etiam veniam iisdem a Deo datam affirmant:⁶ qui vero hoc ipsum facere negligunt, aut omnino recusant, illam non consequuntur.⁷

10. *motiva condonationis sæpe proponenda:*
 Sed quoniam ulciscendi libido hominum mentibus fere insita est, Parochus maximam in eo diligentiam ponat, necesse est, ut injuriarum oblivisci, easque remittere Christianum hominem oportere, non doceat solum, sed penitus etiam fidelibus persuadeat. Cumque hac ipsa de re apud

¹ 1. Cor. XIII. 4. — ² Luc. XXI. 19. — ³ Matth. V. 44. — ⁴ Rom. XII. 20. — ⁵ Matth. V. 4. 9. 44. — ⁶ Eccli. XXVIII. 2.; Matth. VI. 14.; Marc. XI. 25.; Luc. VI. 37.; Eph. IV. 32.; Col. III. 13. — ⁷ Eccli. XXVIII. 1.; Matth. VI. 15.; XVIII. 34.; Marc. XI. 26.

sacros scriptores multa fiat mentio, eos consulat ad refellendam illorum pertinaciam, qui in ulciscendi cupiditate, animo obstinato sunt, atque obfirmato. Argumenta in promptu habeat, quæ illi Patres gravissima, et ad eam rem maxime accommodata pie adhibuerunt. Verum hæc potissimum tria explicanda sunt :

II.

primum, injuriam fieri Dei voluntate ad nos exercendos,

Primum est, ut, qui se injuriam accepisse putat, ei maxime persuadeatur, illum detrimenti, aut injuriæ præcipuam causam non fuisse, quem ipse ulcisci cupit. Sic admirabilis ille Job fecit, qui a Sabæis hominibus, a Chaldæis, et a dæmone graviter læsus, nulla tamen eorum habita ratione, ut vir rectus, et homo admodum pius, recte, pieque iis verbis usus est : Dominus dedit, Dominus abstulit.¹ Itaque patientissimi illius viri oratione, et exemplo, Christiani homines sibi persuadeant, quod verissimum est, omnia, quæcumque in hac vita patimur, a Domino, qui justitiæ omnis misericordiæque parens est, et auctor, proficisci. Neque vero ille nos, quæ ejus est immensa benignitas, ut inimicos punit, sed uti filios corrigit, et castigat. Nec profecto, si recte animadvertimus, in hisce rebus homines aliud omnino sunt, nisi ministri, et quasi satellites Dei; et quamquam homo potest male aliquem odisse, pessimeque illi cupere, tamen ei, nisi permissu Dei, nocere nullo modo potest. Hac ratione adductus Joseph, fratrum impia consilia;² sic David injurias sibi a Semei illatas æquo animo tulit.³ Ad hanc item rem illud argumenti genus valde pertinet, quod sanctus Chrysostomus graviter, atque erudite pertractavit, neminem scilicet, nisi a seipso, lædi;⁴ nam qui se injuriose tractatos esse opinantur, si rem recta secum via reputent, comperient profecto, nullam se ab aliis injuriam, aut damnum accepisse; etsi enim, quibus ipsi læduntur, ea extrinsecus eveniunt, tamen se maxime ipsi offendunt, cum animum odio, cupiditate, invidia nefarie contaminant.

13.

secundum, condonationi adnexam

Alterum est, quod duo præcipua commoda complectitur, quæ ad illos pertinent, qui pio erga Deum studio adducti, injurias libenter remittunt; quorum primum illud est, quod aliena debita remittentibus promisit Deus fore, ut ipsi etiam

¹ Job. I. 21. — ² Gen. XLV. 5. — ³ 2. Reg. XVI. 15. — ⁴ Lib. quod nemo læditur nisi à seipso,

peccatorum veniam impetrent;¹ ex quo promisso, quam gratum illi sit hoc pietatis officium, facile apparet. Alterum commodum est, quod nobilitatem quandam, et perfectionem assequimur : quoniam, condonandis injuriis, quodam modo Dei similes efficimur, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos.²

Postremo, explicanda sunt incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, cum injurias, quæ nobis illatæ sunt, condonare nolumus. Itaque Parochus illis, qui sibi in animum inducere non possunt, ut inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium, non solum peccatum grave esse, sed etiam diuturnitate peccandi gravius inhærere. Cum enim is, in cujus animo hic affectus insederit, inimici sui sanguinem sitiit, illius ulciscendi spe plenus, dies, noctesque in perenni quadam mala mentis agitatione ita versatur, ut nunquam a cædis, aut nefariæ alicujus rei cogitatione cessare videatur; quo fit, ut is vel numquam, vel maximo negotio ad id impellatur, ut aut prorsus ignoscat, aut aliqua saltem ex parte injurias remittat; quare merito vulnere comparatur, cui telum infixum hæret. Multa præterea incommoda et peccata sunt, quæ hoc uno odii peccato, quasi vinculo quodam, juncta tenentur; ideoque D. Joannes in hanc sententiam ita dixit : Qui odit fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quo eat : quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus :³ itaque sæpius labatur, necesse est. Etenim quo pacto fieri potest, ut dicta aliquis, aut facta illius probet, quem oderit? hinc temeraria, et iniqua judicia existunt, iræ, invidiæ, obrectationes, et alia ejusmodi, quibus illi quoque implicari solent, qui aut cognatione, aut amicitia juncti sunt. Itaque sæpe fit, ut ex uno peccato multa existant; neque injuria dicitur, hoc peccatum esse diaboli : quandoquidem ipse ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei filius Dominus noster Jesus Christus, cum ipsi mortem Pharisæi afferre cuperent, illos a patre diabolo genitos esse dixit.⁴

Sed præter hæc, quæ dicta sunt, unde sceleris hujus detestandi rationes peti possunt, alia quoque remedia, et ea profecto maxime opportuna, sanctarum litterarum monumentis tradita sunt. Ac primum omnium remedium, et

¹ Matth. VI. 14. — ² Matth. V. 45. — ³ 1. Joan. II. 11. — ⁴ Joan. VIII. 44.

mercedem et honorem,

14.

tertium, odii durationem esse periculis et peccatis plenam;

15.

efficax remedium ad versus odium;

maximum est, Salvatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus; is enim, cum ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis cæsus, spinis coronatus, et cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pietatis: Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.¹ Cujus aspersionem sanguinis testatur Apostolus melius loquentem quam Abel.² Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est, ut mortem atque illum Judicii diem recordemur. Memorare, inquit ille, novissima tua, et in æternum non peccabis;³ quæ sententia eodem spectat, ac si dicat: illud sæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas: proinde, quia tali tempore tibi optatissimum erit, et maxime necessarium, summam Dei misericordiam impetrare, eam tibi ob oculos jam nunc, perpetuoque proponas, necesse est; ita enim fiet, ut immunis illa ulciscendi cupiditas tibi exhauriatur, cum ad misericordiam Dei implorandam nullum aptius, majusve remedium invenias, quam oblivionem injuriarum, et amorem in eos qui te, aut tuos re, aut oratione violarint.

*Christi
domini
exem-
plum,*

*meditatio
mortis.*

¹ Luc. XXIII. 34. — ² Heb. XII. 24. — ³ Eccl. 7. 40.

Sextum præceptum.

Non mœchaberis.

Quoniam viri, et uxoris vinculum arctissimum est, et nihil utrique jucundius accidere potest, quam intelligere se mutuo quodam et singulari amore diligi; contra, nihil molestius, quam sentire a se debitum et legitimum amorem alio transferri: recte quidem, atque ordine illam, quæ hominis vitam a cæde tuetur, legem hæc quæ de mœchia, sive adulterio est, consequitur, ut sanctam illam, et honorabilem matrimonii conjunctionem, unde magna charitatis vis existere solet, nemo ullo adulterii scelere violare aut dirimere audeat.

Sed tamen in hac ipsa re explicanda cautus admodum sit Parochus, et prudens, et rectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius desiderat, quam orationis copiam; verendum est enim, ne, dum is late, atque copiose nimis explicare studet, quibus modis homines ab hujus legis præscripto discedant, in illarum rerum sermonem forte incidat, unde excitandæ libidinis potius materia, quam restinguendæ illius ratio emanare solet.

SED quoniam hoc præcepto multa continentur, quæ prætermittenda non sunt, ea suo loco explicabuntur a Parochis. Ejus igitur duplex vis est: altera, qua disertis verbis adulterium vetatur; altera, quæ eam sententiam inclusam habet, ut animi, corporisque castitatem colamus.

UT autem ab eo, quod prohibitum est, docendi initium sumatur, adulterium est legitimi thori injuria, sive alienus, sive proprius ille sit; etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse thorum violat; si vero solutus vir alienam cognoscat uxorem, adulterii labe thorus alienus inquinatur.

Hoc vero adulterii interdicto omnia prohiberi D. Ambrosius¹ et Augustinus² auctores sunt, quæcumque inhonesta sunt, et impudica. In hanc sententiam hæc verba accipienda

I.
Post cædis prohibitionem apte proponitur prohibitio mœchia.

2.
Cautè explicandum est hoc præceptum.

3.
Duplex pars præcepti: affirmativa et negativa.

4.
Adulterium est legitimi thori injuria.

5.
Simul cum adulterio pro-

¹ De Abrah. l. I. c. 4, n. 25. — ² In Ex. q. 71.

maximum est, Salvatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus; is enim, cum ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis cæsus, spinis coronatus, et cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pietatis: Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.¹ Cujus aspersionem sanguinis testatur Apostolus melius loquentem quam Abel.² Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est, ut mortem atque illum Judicii diem recordemur. Memorare, inquit ille, novissima tua, et in æternum non peccabis;³ quæ sententia eodem spectat, ac si dicat: illud sæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas: proinde, quia tali tempore tibi optatissimum erit, et maxime necessarium, summam Dei misericordiam impetrare, eam tibi ob oculos jam nunc, perpetuoque proponas, necesse est; ita enim fiet, ut immunis illa ulciscendi cupiditas tibi exhauriatur, cum ad misericordiam Dei implorandam nullum aptius, majusve remedium invenias, quam oblivionem injuriarum, et amorem in eos qui te, aut tuos re, aut oratione violarint.

*Christi
domini
exem-
plum,*

*meditatio
mortis.*

¹ Luc. XXIII. 34. — ² Heb. XII. 24. — ³ Eccl. 7. 40.

Sextum præceptum.

Non mœchaberis.

Quoniam viri, et uxoris vinculum arctissimum est, et nihil utrique jucundius accidere potest, quam intelligere se mutuo quodam et singulari amore diligi; contra, nihil molestius, quam sentire a se debitum et legitimum amorem alio transferri: recte quidem, atque ordine illam, quæ hominis vitam a cæde tuetur, legem hæc quæ de mœchia, sive adulterio est, consequitur, ut sanctam illam, et honorabilem matrimonii conjunctionem, unde magna charitatis vis existere solet, nemo ullo adulterii scelere violare aut dirimere audeat.

Sed tamen in hac ipsa re explicanda cautus admodum sit Parochus, et prudens, et rectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius desiderat, quam orationis copiam; verendum est enim, ne, dum is late, atque copiose nimis explicare studet, quibus modis homines ab hujus legis præscripto discedant, in illarum rerum sermonem forte incidat, unde excitandæ libidinis potius materia, quam restinguendæ illius ratio emanare solet.

SED quoniam hoc præcepto multa continentur, quæ prætermittenda non sunt, ea suo loco explicabuntur a Parochis. Ejus igitur duplex vis est: altera, qua disertis verbis adulterium vetatur; altera, quæ eam sententiam inclusam habet, ut animi, corporisque castitatem colamus.

UT autem ab eo, quod prohibitum est, docendi initium sumatur, adulterium est legitimi thori injuria, sive alienus, sive proprius ille sit; etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse thorum violat; si vero solutus vir alienam cognoscat uxorem, adulterii labe thorus alienus inquinatur.

Hoc vero adulterii interdicto omnia prohiberi D. Ambrosius¹ et Augustinus² auctores sunt, quæcumque inhonesta sunt, et impudica. In hanc sententiam hæc verba accipienda

I.
Post cædis prohibitionem apte proponitur prohibitio mœchia.

2.
Cautè explicandum est hoc præceptum.

3.
Duplex pars præcepti: affirmativa et negativa.

4.
Adulterium est legitimi thori injuria.

5.
Simul cum adulterio pro-

¹ De Abrah. l. I. c. 4, n. 25. — ² In Ex. q. 71.

*hibentur
quæcum-
que inho-
nesta.*

esse, ex sacris litteris tum veteris, tum novi testamenti licet colligere : nam præter adulterium alia libidinis genera apud Moysen puniuntur. Est Judæ in Genesi iudicium in nurum suam.¹ Est præclara illa in Deuteronomio Moysis lex, ne de filiabus Israel ulla esset meretrix.² Exstat præterea Tobiae ad filium ejusmodi adhortatio : Attende tibi fili mi ab omni fornicatione.³ Ecclesiasticus item : Erubescite, inquit, a respectu mulieris fornicariæ.⁴ In Evangelio etiam Christus dominus inquit, de corde exire adulteria et fornicationes, quæ coinquant hominem.⁵ Apostolus vero Paulus hoc vitium sæpe multis gravissimisque verbis detestatur : Hæc est, ait, voluntas Dei, sanctificatio vestra : ut abstineatis vos a fornicatione;⁶ et, Fugite fornicationem;⁷ et, Ne commisceamini fornicariis.⁸ Fornicatio autem, inquit, et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis;⁹ et : Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt.¹⁰

*5. Diserte
prohibi-
tum adul-
terium,
quia pec-
catum est
grave
etiam in
societa-
tem, et
causa
aliorum
crimi-
num.*

Præcipue vero ob eam rem adulterium diserte vetitum est, quia præter turpitudinem, quæ illi cum aliis intemperantiæ generibus communis est, injustitiæ quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civilem societatem adjunctum habet. Est illud item certum, qui se a ceterarum libidinum intemperantia non abstinere, eum ad hanc, quæ adulterii est, incontinentiam facile labi. Quare hoc adulterii interdicto facile intelligimus, omne impuritatis, et impudicitiae genus, quo polluitur corpus, prohiberi : imo vero omnem intimam animi libidinem hoc præcepto vetitam esse, tum ipsius legis vis significat, quam spiritualem esse constat, tum Christus dominus docuit illis verbis : Audistis quia dictum est antiquis : Non mœchaberis. Ego autem dico vobis : quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.¹¹

Hæc sunt, quæ fidelibus publice tradenda duximus, si tamen ea addantur quæ a sancta Tridentina Synodo in adulteros, et eos, qui scorta, et pellices alunt, decreta sunt,¹² prætermisiss multis aliis, ac variis impudicitiae, et libidinis generi-

¹ Gen. XXXVIII. 24. — ² Deut. XXIII. 17. — ³ Tob. IV. 13. — ⁴ Eccli. XLI. 25. — ⁵ Matth. XV. 19. — ⁶ I. Thess. IV. 3. — ⁷ I. Cor. VI. 18. — ⁸ I. Cor. V. 9. — ⁹ Eph. V. 3. — ¹⁰ I. Cor. VI. 9. — ¹¹ Matth. V. 27. — ¹² Sess. XXIV. c. 8. de reform. matrim.

bus, de quibus privatim unusquisque a Parocho admonendus erit, ut temporis, et personarum ratio postulabit.

SEQUITUR nunc, ut ea explicentur, quæ jubendi vim habent. Docendi igitur sunt fideles, ac vehementer hortandi, ut pudicitiam, et continentiam omni studio colant, mundentque se ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.¹ In primis autem admonendi sunt, quamvis castitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud, ac plane divinum virginitatis propositum sancte, et religiose colunt, tamen iis etiam convenire, qui vel cælibem vitam agunt, vel matrimonio juncti, a vetita libidine puros se, et integros servant.

*6. Castitas
unicuique
pro suo
statu ser-
vanda.*

QUONIAM vero multa a sanctis Patribus tradita sunt, quibus docemur domitas habere libidines, et coercere voluptates, ea Parochus studeat populo accurate exponere, atque in hac tractatione diligentissime versetur. Hæc autem ejusmodi sunt, partim quæ in cogitatione consistunt, partim quæ in actione.

Quod in cogitatione remedium positum est, id in eo maxime versatur, ut intelligamus, quanta sit hujus peccati turpitudine, et pernicietas; qua cognita, facilius fiet ejus detestandi ratio; perniciosum vero scelus esse, intelligi ex eo potest, quoniam propter hoc peccatum e Dei regno pelluntur, atque exterminantur homines : quod malorum omnium ultimum est.

Et hæc quidem calamitas omnium scelerum communis est : illud autem hujus peccati proprium, quod, qui fornicantur, in sua ipsi corpora peccare dicuntur, ex sententia Apostoli ita scribentis : Fugite fornicationem. Omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est : qui autem fornicatur, in corpus suum peccat;² quod ob eam causam dictum est, quoniam illud injuriose tractat, cum ejus violat sanctitatem; qua de re ad Thessalonicenses ita D. Paulus : Hæc est, inquit, voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione et honore : non in passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorant Deum.³

*7. Remedia
adversus
libidines
in cogita-
tione et in
actione
sita :*

*8. quoad
cogitatio-
nem, con-
siderentur
turpitu-
do forni-
cationis,
qua
peccatur
in corpus
proprium,*

¹ 2. Cor. VII. 1. — ² I. Cor. VI. 18. — ³ I. Thes. IV. 5.

in Christi membra, Deinde id quod scelestius est, si homo Christianus meretrici turpiter se dedat, membra, quæ Christi sunt, ea meretricis facit; ita enim D. Paulus ait: Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?¹

in templum Spiritus sancti; Est præterea homo Christianus, ut idem testatur, templum Spiritus sancti,² quod violare nihil aliud est, nisi ab eo Spiritum sanctum ejicere.

adulterii injustitia, 9. In adulterii autem scelere magna inest iniquitas; si enim, ut vult Apostolus, qui matrimonio juncti sunt, ita eorum alter alterius potestati mancipatus est, ut neuter sui corporis potestatem, jusque habeat, sed mutuo quodam sint inter se quasi servitutis vinculo ita devincti, ut vir ad uxoris voluntatem, contraque uxor ad viri nutum, voluntatemque se accommodare debeat.³ certe si alteruter corpus suum, quod est alieni juris, ab eo cui illud adstrictum est, disjungit, is admodum iniquus est, et nefarius.

infamia, Et quoniam infamiæ metus et ad ea, quæ jussa sunt, vehementer incitat homines, et a vetitis magnopere deterret, docebit Parochus, adulterium hominibus insignem turpitudinis notam inurere; nam sacris litteris ita proditum est: Qui adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam: turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et opprobrium illius non delebitur.⁴

pernicies: Verum hujus sceleris magnitudo ex supplicii severitate facile perspicui potest; adulteri enim, lege a Domino in veteri testamento præscripta, obruebantur lapidibus;⁵ quin etiam ob unius libidinem, non solum qui scelus admisit, sed universa interdum civitas, ut de Sichimitis legimus, deleta est.⁶ Multa divinæ animadversionis exempla in sacris litteris prodita sunt, quæ ad deterrendos a nefaria libidine homines Parochus colligere poterit, ut Sodomæ, et reliquarum finitimarum urbium interitus;⁷ Israelitarum, qui fornicati sunt cum filiabus Moab in deserto, supplicium;⁸ Benjamitarum deletio.⁹ Qui vero mortem effugiunt, intolerabiles tamen dolores, ac pœnarum cruciatus, quibus sæpe plectuntur, non

¹ 1. Cor. VI. 15. — ² 1. Cor. VI. 19. — ³ 1. Cor. VII. 4. — ⁴ Prov. VI. 32. — ⁵ Lev. XX. 10.; Deut. XXII. 22. — ⁶ Gen. XXXIV. 25. — ⁷ Gen. XIX. 24. — ⁸ Num. XXV. — ⁹ Jud. XX.

effugiunt: nam mente cæci, quæ pœna, gravissima est, ita fiunt, ut neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque suæ rationem habeant; hocque pacto adeo nequam, et inutiles fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, et ad nullum fere officii munus idonei sint. Hujus rei exempla a Davide, et Salomone petere nobis licet: quorum alter, postquam adulteratus est, repente sui dissimilimus, ex mitissimo crudelis exstitit, ut Uriam optime de se meritum morti obtulerit;¹ alter, cum se totum in mulierum libidinem profudisset, ita a vera Dei religione sese avertit, ut alienos Deos sequeretur.² Aufert igitur, ut Oseas dixit, hoc peccatum cor hominis,³ sæpeque obcæcat.

Nunc ad ea remedia veniamus, quæ in actione consistunt; quorum primum illud est, ut otium maxime fugiamus: in quo Sodomitæ homines, ut est apud Ezechielem,⁴ cum hebescerent, in spurcissimum illud nefariæ libidinis scelus præcipites lapsi sunt.

Deinde crapula magnopere est vitanda. Saturavi eos, inquit Propheta, et mœchati sunt:⁵ quoniam venter expletus, ac saturatus, libidinem parit; hoc ipsum illis verbis Dominus significavit: Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, et ebrietate;⁶ hoc item Apostolus: Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria.⁷

Sed maxime animus ad libidinem oculis inflammari solet; quo pertinet illa Christi domini sententia: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te.⁸ Multæ præterea sunt Prophetarum de eadem re voces, ut est apud Job: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.⁹ Sunt multa denique, ac pene innumerabilia exempla malorum, quæ ex oculorum adspectu ortum habuerunt; sic David,¹⁰ sic Rex Sichem peccavit,¹¹ hocque item pacto senes illi Susannæ calumniatores deliquerunt.¹²

Elegantior item ornatus, quo oculorum sensus valde excitatur, occasionem libidini non parvam sæpe præbet: ideoque Ecclesiasticus monet: Averte faciem tuam a muliere compta.¹³ Cum igitur mulieres in nimio ornatus studio ver-

¹ 1. 2. Reg. XI. — ² 3. Reg. XI. — ³ Os. IV. 11. — ⁴ Ez. XVI. 49. — ⁵ Jer. V. 7. — ⁶ Luc. XXI. 34. — ⁷ Eph. V. 18. — ⁸ Matt. V. 32. — ⁹ Job. XXXI. 1. — ¹⁰ 2. Reg. XI. 2. — ¹¹ Gen. XXXIV. 2. — ¹² Dan. XIII. 8. — ¹³ Eccl. IX. 8.

IO.
quoad
actionem,
vitentur
otium,

crapula,

adspectus,

ornatus,

sentur, non alienum erit, si Parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, ut eas interdum moneat, objurgetque verbis, quæ hoc de genere gravissima Apostolus Petrus ita protulit: Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.¹ D. Paulus item: Non in tortis, inquit, crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa;² multæ enim auro et margaritis adornatæ, ornamenta mentis, et corporis perdidit.

sermo lascivus et libri obsceni;

Hoc autem libidinis incitamentum, quod e vestium exquisito ornatu exsistere solet, alterum sequitur, quod est turpis obscenique sermonis; nam verborum obscenitate, quasi face quadam subjecta, adolescentum accenduntur animi. Corruptunt enim mores bonos colloquia mala, inquit Apostolus;³ hocque ipsum cum maxime efficiant deliciores, et molliores cantus, ac saltationes, ab iis quoque diligenter cavendum est; quo in genere numerantur item libri obscene et amatorie scripti: qui ita vitandi sunt, ut imagines, quæ aliquam turpitudinis speciem præ se ferunt; cum ad turpes rerum illecebras, inflammandosque adolescentum animos vis in illis sit maxima. Sed Parochus in primis curet, ut, quæ de iis a sacrosancto Tridentino Concilio pie, religioseque constituta sunt, ea sanctissime serventur.⁴

adhibeantur oratio, usus sacramentorum,

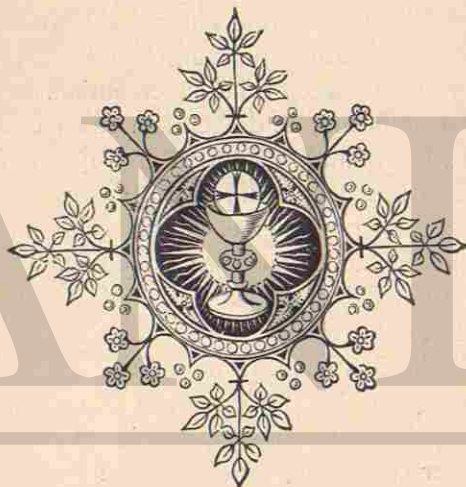
Hæc vero omnia, quæ commemorata jam sunt, si magno adhibito studio, curaque vitentur, omnis fere libidinis materia tollitur; sed ad illius vim opprimendam maxime valet frequens Confessionis, et Eucharistiæ usus: tum assiduæ, ac piæ quidem ad Deum preces, cum eleemosynis atque jejuniis conjunctæ. Est enim castitas donum Dei, quod recte petentibus non denegat,⁵ nec patitur nos tentari supra id quod possumus.⁶

11. jejunium.

Corpus autem non jejuniis modo, et iis præsertim, quæ sancta Ecclesia instituit, sed vigiliis etiam, piis peregrinationibus, atque aliis afflictationum generibus exercendum est, sensuumque appetitiones reprimendæ: in his enim, atque aliis ejusmodi rebus maxime cernitur temperantiæ virtus: in quam sententiam ad Corinthios ita D. Paulus scribit: Omnis

¹ 1. Pet. III. 3. — ² 1. Tim. II. 9. — ³ 1. Cor. XV. 33. — ⁴ Sess. XXV. de sacr. imag. — ⁵ 1. Cor. VII. 7. — ⁶ 1. Cor. X. 13.

qui agone contendit, ab omnibus se abstinere: et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam; et paulo post: Castigo, inquit, corpus meum, et in servitum redigo: ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.¹ Et alio loco: Carnis curam se feceritis in desideriis.²

¹ 1. Cor. IX. 25. — ² Rom. XIII. 14.

Septimum præceptum.

Non furtum facies.

I.

Præceptum diligenter explicandum,

VETEREM hunc Ecclesiæ morem fuisse, ut hujus præcepti vis, et ratio inculcarentur auditoribus, indicat illa apud Apostolum objurgatio eorum, qui ceteros ab iis vitiis maxime deterrent, quibus ipsi cumlati reperiebantur: Qui ergo, inquit, alium doces, te ipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris.¹ Quo doctrinæ bono non solum frequens illorum temporum peccatum corripiebant, sed etiam turbas, ac lites sedabant, aliasque malorum causas, quæ furto commoveri solent. In iis et delictis, et delictorum incommodis, atque calamitatibus cum nostra etiam hæc ætas misere versetur, ad exemplum sanctorum Patrum, et Christianæ disciplinæ magistrorum, Parochi hunc urgebunt locum, et assidue, ac diligenter hujus præcepti vim, ac sententiam explicabunt.

ejusque occasione Dei erga homines amor declamandus.

Ac primum officium, et diligentiam suam conferent ad declarandum Dei infinitum amorem erga genus humanum, qui non modo illis duobus interdictis: Non occides; Non mœchaberis; quasi præsidii, et vitam, corpusque nostrum, et famam, existimationemque tueatur, sed etiam hoc præcepto, Non furtum facies, tanquam custodia quadam, externas res, ac facultates muniat, atque defendat; quam enim hæc verba subjectam habent notionem, nisi eam, quam supra diximus, cum de aliis præceptis loqueremur? vetare videlicet Deum, bona hæc nostra, quæ in ejus tutela sint, a quoquam auferri, aut violari; quod divinæ legis beneficium quo majus est, eo nos in ipsius beneficii auctorem Deum gratiores esse oportet. Et quoniam et habendæ, et referendæ gratiæ, nobis optima ratio proposita est, ut non tantum præcepta libenter auribus accipiamus, sed etiam re ipsa probeamus, ad hoc colendum præcepti officium fideles excitandi, et inflammandi sunt.

2.

Duplex præcepti pars, af-

EST autem hoc præceptum, quemadmodum superiora, divisum in duas partes: quarum altera, quæ furtum vetat, aperte est annunciata; alterius sententia, et vis, qua jubemur

¹ Rom. II. 21.

benigni, et liberales esse in proximos, in priore occulta est, et involuta; de priore igitur prius dicetur: Non furtum facies.

firmativa et negativa.

IN quo illud animadvertendum est, furti nomine non id modo intelligi, cum occulte ab invito domino aliquid auferatur, sed etiam, cum aliquid alienum contra voluntatem scientis domini possidetur; nisi forte existimandum est, eum, qui furtum prohibeat, rapinas factas per vim, et injuriam non improbare, cum exstet illud Apostoli: Rapaces regnum Dei non possidebunt.¹ Quorum omnem rationem, et consuetudinem fugiendam esse, idem scribit Apostolus.²

Quamquam vero majus peccatum rapinæ sint, quam furtum, quæ præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, et majorem imponunt ignominiam: mirandum tamen non est, quod leviori hoc furti nomine notatum sit divinæ legis præceptum, non rapinæ; id enim summa ratione factum est: quia furtum latius patet, et ad plura pertinet; quam rapinæ; quas tantummodo illi facere possunt, qui potentia, et viribus præstant; quamquam nemo non videt, exclusis ejusdem generis levioribus peccatis, graviora etiam facinora prohiberi.

Variis autem nominibus notatur injusta possessio, et usus rerum alienarum, ex varietate eorum, quæ et invitis, et insciis dominis auferuntur; nam si privatum quid privato adimitur, furtum dicitur; si surripitur publico, peculatus appellatur; plagiatum vocant, si homo liber, vel servus alienus in servitutem abducitur; si vero sacra res eripitur, nominatur sacrilegium: quod facinus maxime nefarium, ac scelestum adeo in mores inductum est, ut bona, quæ necessario et sacrorum cultui, et Ecclesiæ ministris, et pauperum usui pie, ac sapienter fuerant attributa, in privatas cupiditates, perniciosasque libidines convertantur.

Sed, præter ipsum furtum, id est externam actionem, furandi etiam animus, et voluntas lege Dei prohibetur; est enim spiritualis lex, quæ animum, fontem cogitationum, et consiliorum, inspicit. De corde enim, inquit Dominus apud S. Matthæum, exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia.³

¹ Cor. VI. 10. — ² I. Cor. V. 10. — ³ Matth. XV. 19.

3.

*Præcepto prohibetur quævis ablatio rei alienæ:**furtum distincte exprimitur, quia communis;**qua ratione distinguantur furtum, peculatus, plagiatum, sacrilegium;**Jurandi voluntas prohibita.*

4. Sed quam grave scelus furtum sit, ipsa naturæ vis, et ratio satis ostendit : est enim justitiæ contrarium, quæ suum cuique tribuit. Nam honorum distributiones, et assignationes, jam inde ab initio jure gentium constitutas, divinis etiam, et humanis legibus confirmatas, ratas esse oportet, ut unusquisque, nisi humanam societatem tollere velimus, ea teneat, quæ ei jure obtigerunt; nam ut Apostolus ait : Neque fures, neque avari, neque ebrii, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.¹ Etsi hujus sceleris importunitatem, et immanitatem permulta declarant, quæ furtum consequuntur. Fiunt enim judicia temere, et inconsulto, multa de multis : erumpunt odia : suscipiuntur inimicitiae : existunt interdum acerbissimæ innocentium hominum damnationes. Quid dicemus de ea necessitate, quæ divinitus imposita est omnibus, satisfaciendi ei, cui aliquid ademptum sit? Non enim, inquit Augustinus, remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum :² quæ restitutio, cum quis assueverit ex alienis locupletari, quantum habeat difficultatem, præter id, quod unusquisque et ex aliorum consuetudine, et de suo sensu judicare potest, ex testimonio Habacuc prophetæ licet intelligere ; inquit enim, Væ ei, qui multiplicat non sua? usquequo et aggravat contra se densum lutum?³ Lutum appellat densum, rerum alienarum possessionem, unde emergere, et expedit se homines difficile possint.

5. FURTORUM autem tam multa sunt genera, ut ea dinumerare sit difficillimum ; quare de his duobus, furto, et rapinis, dixisse satis erit, ad quæ tamquam ad caput, reliqua, quæ dicemus, referuntur. Ad ea igitur detestanda, et ad fidelem populum a scelesto facinore deterrendum, conferent omnem curam ac diligentiam Parochi.

6. Verum hujus generis partes persequamur. Sunt igitur fures etiam, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inventas, occupatas, aut ademptas retinent ; ait enim S. Augustinus : Si invenisti, et non reddidisti, rapuisti.⁴ Quod si rerum dominus nulla ratione inveniri potest, illa sunt bona in usus pauperum conferenda ; quæ ut restituat, qui adduci

¹ 1. Cor. VI. 10. — ² Ep. CLIII. c. 6, n. 20. — ³ Habac. II. 6. — ⁴ Serm. CLXXVIII. c. 8.

non potest, ea re facile probat se undique ablaturum omnia, si possit.

Eodem se alligant scelere, qui in emendis, vendendisque rebus fraudes adhibent, et vanitatem orationis : horum fraudes vindicabit Dominus. Graviore, et iniquiore in hoc furtorum genere sunt ii, qui fallaces et corruptas merces vendunt pro veris, et integris ; quive pondere, mensura, numero, ac regula decipiunt emptores ; est enim in Deuteronomio : Non habebis in sacco diversa pondera :¹ et in Levitico : Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera justa, et æqua sint pondera, justus modius, æquusque sextarius.² Est et alio loco : Abominatio est apud Dominum pondus et pondus : statera dolosa non est bona.³

Furtum etiam apertum est operariorum, et artificum, qui totam et integram mercedem exigunt ab iis, quibus ipsi justam, ac debitam operam non dederunt. Nec vero a furibus distinguuntur servi dominorum, rerumque custodes infidi, quin etiam eo sunt detestabiliores, quam reliqui fures, qui clavibus excluduntur, quod furaci servo nihil domi obsignatum, aut oclusum esse potest.

Furtum præterea facere videntur, qui fictis, simulatisque verbis, quive fallaci mendicitate pecuniam extorquent : quorum eo gravius est peccatum, quod furtum mendacio cumulant.

Illi quoque in furum numero reponendi sunt, qui cum ad privatam aliquod, vel publicum officium conducti sunt, nullam vel parvam operam navantes munus negligunt, mercede tantum, ac pretio fruuntur.

Reliquam furtorum multitudinem a solerti avaritia, quæ omnes pecuniæ vias novit, excogitatum, persequi longum est, et, ut diximus, difficillimum ; itaque de rapinis, quod est alterum horum scelerum caput, dicendum videtur, si prius monuerit Parochus Christianum populum, ut meminerit illius Apostoli sententiæ : Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in laqueum diaboli.⁴ Nec ullo sibi loco patiat excidere præceptum hoc : Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis, et illud cogitent perpe-

¹ Deut. XXV. 17. — ² Lev. XIX. 35. — ³ Prov. XX. 23. — ⁴ 1. Tim. VI. 9.

qui fraudes adhibent,

qui debitam operam non præstant,

qui paupertatem mentiendo mendicant,

qui susceptum munus non adimplent.

tuo : Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.²

8.

Rapinae rei sunt, qui mercedem operariis non solvunt,

Rapinae igitur patent latius. Nam, qui debitam operariis mercedem non persolvunt, sunt rapaces : quos S. Jacobus ad poenitentiam invitat illis verbis : Agite nunc divites, plorate ululantes in miseris vestris, quae advenient vobis; cuius poenitentiae causam subjungit : Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quae fraudata est a vobis, clamat; et clamor eorum in aures Domini sabaoth introivit;³ quod genus rapinarum in Levitico,⁴ in Deuteronomio,⁵ apud Malachiam,⁶ et apud Tobiam⁷ vehementer improbatur. In hoc crimine rapacitatis includuntur, qui, quae Ecclesiae praesidibus, et magistratibus debentur, vectigalia, tributa, decimas, et reliqua hujus generis non dissolvunt, vel intervertunt, et ad se transferunt.

qui usuram exercent,

Huc etiam referuntur feneratores in rapinis acerrimi, et acerbissimi, qui miseram plebem compilant, ac trucidant usuris. Est autem usura, quidquid praeter sortem, et caput illud, quod datum est, accipitur, sive pecunia sit, sive quidvis aliud, quod emi, aut aestimari possit pecunia; sic enim apud Ezechielem scriptum est : Usuram et superabundantiam non acceperit;⁸ et Dominus apud Lucam : Mutuum date, nihil inde sperantes.⁹ Gravissimum semper fuit hoc facinus, etiam apud gentes, et maxime odiosum; hinc illud : Quid fenerari? quid hominem, inquit, occidere?¹⁰ Nam qui fenerantur, bis idem vendunt, aut id vendunt, quod non est.

qui venalia habent judicia,

Item rapinas faciunt nummarii iudices, qui venalia habent judicia, et pretio muneribusque deliniti, optimas tenuiorum, et egentium causas evertunt.

qui sunt fraudatores creditorum,

Fraudatores creditorum, et inficiatores, qui, sumpto temporis spatio ad solvendum, sua, vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem crimine rapinarum : quorum etiam delictum gravius est, quod mercatores, illorum destitutionis, ac fraudationis occasione, magno detrimento civitatis vendunt omnia carius; in quos illa Davidis sententia videtur convenire : mutuabitur peccator, et non solvet.¹¹

² Matt. VII. 12. — ³ Tob. IV. 16. ; Luc. VI. 31. — ⁴ Lev. XIX. 13. — ⁵ Deut. XXIV. 14. — ⁶ Malach. III. 5. — ⁷ Tob. IV. 15. — ⁸ Ezech. XVIII. 17. — ⁹ Luc. VI. 34. — ¹⁰ Tullius, Off. II. 25. — ¹¹ Psal. XXXVI. 21.

Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis, qui solvendo non sunt, quod commodarunt, exigunt acerbius, et pignora etiam ea auferunt contra Dei interdictum, quae ad eorum corpus tuendum sunt necessaria? inquit enim Deus : Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddas ei. Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat : si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.¹ Horum exactio acerbiter, jure rapacitatem, atque adeo rapinas appellabimus.

qui sibi debita acerbius exigunt,

Ex numero eorum, qui raptores dicuntur a sanctis Patribus, sunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum, faciuntque ut sua culpa carior, ac durior sit annona : quod etiam valet in rebus omnibus ad victum, et ad vitam necessariis; ad quos illa Salomonis pertinet execratio : Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.² Quos, suorum scelerum admonitos, Parochi liberius accusabunt, ac propositas illis peccatis poenas explicabunt uberius.

qui frumenta necessitatis tempore comprimunt.

Hæc de vetitis : nunc ad jussa veniamus, in quibus satisfactio, vel restitutio primum locum habet; peccatum enim non remittitur, nisi restituatur ablatum;³ sed quoniam non is solum, qui furtum fecit, ei, cui furatus est, id debet restituere, sed omnes praeterea, qui furti participes fuerunt, hac lege restitutionis tenentur, aperiendum est, qui sint illi, qui hanc satisfaciendi, vel restituendi necessitatem effugere non possint.

9. *Ad restitutionem obligantur*

Sunt autem plura hominum genera : ac primum est eorum, qui furari imperant : qui non modo sunt ipsi furtorum socii, et auctores, sed etiam in illo furum genere deterrimi.

mandantes,

Alterum genus par voluntate primis, potestate dispar, in eodem tamen furum gradu ponendum, eorum, qui cum jubere non possint, suasores sunt, atque impulsores furtorum.

suasores,

Tertium genus est eorum, qui cum furibus consentiunt.

consentientes,

Quartum genus est eorum, qui participes furtorum, inde lucrum ipsi etiam faciunt : si lucrum dicendum est, quod, nisi resipuerint, eos addicit aeternis cruciatibus; de quibus sic loquitur David : Si videbas furem, currebas cum eo.⁴

participantes,

¹ Exod. XXII. 26. — ² Prov. XI. 26. — ³ S. Aug. Ep. CLIII. c. 6. n. 20.

⁴ Ps. XLIX. 18. CAT. TRID. — 23

non prohibentes,

Quintum genus est furum, qui cum furta possint prohibere, tantum abest, ut illis occurrant, et obsistant, ut eorum licentiam permittant, atque concedant.

non detegentes,

Sextum genus est eorum, qui cum, et furtum factum, et ubi factum sit, certo sciant, non indicant rem, sed eam se scire dissimulant.

receptores.

Postremum genus est, quod omnes complectitur furtorum adjuutores, custodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, ac domicilium, qui omnes et satisfacere debent iis, quibus aliquid detractum est, et ad illud necessarium officium vehementer cohortandi sunt. Ne hujus quidem sceleris omnino sunt expertes, approbatores furtorum, et laudatores. Nec vero etiam ab eadem culpa sunt alieni filii familias, et uxores, qui pecunias a patribus, et viris surripiunt.

10.
Misericordia inculcanda:

JAM vero huic præcepto illa subjecta sententia est, ut pauperum, et inopum misereamur, eorumque difficultates, et angustias nostris facultatibus, et officiis sublevemus; quod argumentum, quia sæpissime, et copiosissime tractandum est, petent ea Parochi ex virorum sanctissimorum, Cypriani, Joannis Chrysostomi, Gregorii Nazianzeni, et aliorum libris, qui de eleemosyna præclare scripserunt, quibus huic muneri satisfaciant.

11.
Motiva exercendi opera misericordie:

Sunt enim inflammandi fideles ad studium, et alacritatem opitulandi iis, quibus aliena misericordia vivendum est. Sunt vero etiam docendi, quantam habeat necessitatem eleemosyna, ut videlicet re, et opera nostra in egentes simus liberales, verissimo illo argumento, quod summo judicii die detestaturus sit eos Deus, et sempiternis ignibus addicturus, qui eleemosynæ officia prætermiserint, ac neglexerint; illos autem collaudatos in patriam cælestem introducturus, qui benigne fecerint indigentibus; est utraque Christi domini ore pronunciata sententia: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum; et: Discedite a me maledicti in ignem æternum.¹ Utentur præterea sacerdotes accommodatis illis ad persuadendum locis: Date, et dabitur vobis.² Proferent Dei promissum, quo nihil uberius, nihil magnificentius ne cogitari quidem potest: Nemo est, qui reliquerit,

¹ Matt. XXV. 34, 41. — ² Luc. VI. 38.

etc. qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, et in sæculo futuro vitam æternam.¹ Adjicient illud, quod a Christo domino dictum est: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.²

Hujus vero necessarij muneris partes exponent, ut qui largiri non possunt egentibus, quo vitam sustentent, saltem commodent pauperi, juxta Christi domini præscriptum: Mutuum date, nihil inde sperantes.³ Atque hujus rei felicitatem beatus David expressit: Jucundus homo qui miseretur et commodat.⁴ Est autem Christianæ pietatis, nisi sit aliunde facultas bene merendi de iis, quibus ad victum aliena misericordia opus est, vitandi etiam otii causa, labore, opera, ac manibus ea quærere, quibus inopum indigentiam levare possint; ad id omnes suo exemplo hortatur in epistola ad Thessalonicenses Apostolus illis verbis: Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos.⁵ Item ad eosdem: Operam detis ut quieti sitis, et ut vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis.⁶ Et ad Ephesios: Qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.⁷ Est etiam frugalitati consulendum, parcendumque bonis alienis, ne ceteris graves, aut molesti simus; quæ temperantia sane quam elucet in omnibus Apostolis, sed maxime eminet in D. Paulo, cujus illud est ad Thessalonicenses: Memores estis fratres laboris nostri, et fatigationis: nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus vobis evangelium Dei.⁸ Atque idem alio loco Apostolus: In labore et in fatigatione, nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus.⁹

SED ut ab universo hoc genere nefariorum facinorum abhorreat fidelis populus, Parochis a Prophetis petere, et a reliquis divinis libris sumere par erit detestationem furtorum, et rapinarum, et horribiles minas a Deo propositas eis, qui illa scelera committunt. Clamat Amos propheta: Audite hoc qui conteritis pauperem, et deficere facitis egenos terræ,

¹ Marc. X. 29. — ² Luc. XVI. 9. — ³ Luc. VI. 34. — ⁴ Psal. CXI. 5. — ⁵ 2. Thess. III. 7. — ⁶ 1. Thess. IV. 11. — ⁷ Eph. IV. 28. — ⁸ 1. Thess. II. 9. — ⁹ 2. Thess. III. 8.

12.
varii modi misericordiam exercendi mutuo,

labore,

frugalitate.

13.
A facinorosis re-vocandi Christiani,

dicentes: Quando transibit mensis, et venundabimus merces: et sabbatum, et aperiemus frumentum: ut imminuamus mensuram, et augeamus siclum, et supponamus stateras dolosas?¹ Sunt in eadem sententia multa apud Hieremiam,² in Proverbiis,³ et apud Ecclesiasticum.⁴ Nec vero dubitandum est, quin hæc malorum semina, quibus malis opprimitur hæc ætas, magna ex parte in his inclusa sint causis.

ad liberalitatem perducenti.

Verum ut assuescant Christiani homines prosequi omni liberalitatis, ac benignitatis officio egentes, et mendicos, quod ad alteram hujus præcepti partem pertinet, proferent Parochi maxima præmia, quæ beneficis, et largis, et in hac, et in altera vita daturum se Deus pollicetur.

14. *Repellende injustitiam excusationes: status conservatio.*

SED quia non desunt, qui etiam se in furtis excusent, admonendi sunt, fore, ut nullam eorum peccati excusationem accipiat Deus, imo vero futurum, ut illa purgatione non modo non levetur peccatum, sed mirum in modum augeatur.

Ecce, nobilem hominum non ferendæ deliciae, qui culpam extenuare sibi videntur, si se affirmarint, non cupiditate, aut avaritia ad detrahendum alteri sua descendere, sed tuendæ causa amplitudinis familiæ, et majorum suorum, quorum existimatio, ac dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione fulciretur. Quibus perniciosus error eripiendus est, simulque demonstrandum, unam esse rationem conservandi, et amplificandi copias, et opes, majorumque gloriam, si Dei voluntati paruerint, si ejus præcepta servarint; quibus contemptis, fundatæ, et optime constitutæ opes evertuntur; reges ex regio solio, et summo gradu honoris præcipientes exturbantur; in quorum locum infimi interdum homines, et qui summo in odio illis fuerunt, divinitus vocantur. Incredibile est, quantopere his succenseat Deus; cujus rei testis est Isaias, apud quem sunt illa Dei verba: Principes tui infideles, socii furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu, consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis. Et convertam manum meam ad te, et excoquam ad purum scoriam tuam.⁵

¹ Amos. VIII. 4, 5. — ² Jer. VII. 8 et seq. — ³ Prov. XXI. 6. — ⁴ Eccli. X. 9. — ⁵ Is. I. 23-25.

Non desunt, qui non jam illam afferant causam splendoris, et gloriæ, sed victus, et vitæ commodiorem facultatem, et elegantiam; qui refellendi sunt, docendique quam impia sit eorum et actio, et oratio, qui ullam commoditatem anteferrant Dei voluntati et gloriæ; quam, negligendo ejus præcepta, offendimus mirandum in modum; etsi quæ potest esse in furto commoditas, quod summa incommoda consequantur? Super furem enim, inquit Ecclesiasticus, est confusio et poenitentia.¹ Sed fac esse, ut cum illis non agatur incommodè: dedecorat fur divinum nomen, repugnat ejus sanctissimæ voluntati, salutaria ipsius præcepta contemnit; quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

vita commoditas,

Quid, quod audire licet interdum fures, qui nihil se eo peccare contendunt, quod detrahant aliquid locupletibus, et copiosis hominibus, qui ea detractatione nihil damni faciant, ne sentiant quidem? misera sane et pestifera defensio.

abundantia eorum a quibus res auferuntur,

Putat alius satisfactionem suam accipi debere, quod eam furandi consuetudinem cepit, ut non facile possit ab illa mente, et actione desistere; qui nisi audierit Apostolum dicentem: Qui furabatur, jam non furetur,² velit, nolit, etiam consuetudinem capiet æternorum suppliciorum.

consuetudo,

Nonnulli sunt, qui excusant se, occasione data, alteri aliquid ademisse; est enim illud tritum sermone proverbium: Fures, qui non sint, fieri occasione; qui hac ratione sunt nefaria sententia deducendi, resistendum esse pravis cupiditatibus. Nam si continuo est re perficiendum id, quod libido persuaserit, quis modus, quis finis erit scelerum, ac flagitiorum? Turpissima igitur est illa defensio, vel summæ potius intemperantiæ, et injustitiæ confessio. Nam qui dicit, se non ideo peccare, quia nullam habet peccandi occasionem, idem propemodum fatetur se semper oblata occasione peccaturum.

ocasio,

Sunt, qui furari se dicant ulciscendi causa, quod ab aliis eadem injuria sint affecti; quibus ita respondendum est: primum nemini licere injurias persequi; deinde non posse quemquam rei suæ judicem esse; tum multo minus concedi, ut poenas ab aliis repetant eorum, quæ alii in eum peccaverunt.

vindicta.

¹ Eccli. V. 17. — ² Eph. IV. 28.

*debita sol-
venda.*

Postremo, quidam furtum satis illa ratione defensum, tetumque arbitrantur, quod cum sint ære alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissolvant; quibuscum ita agendum est, nullum esse gravius æs alienum, et quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cujus in divina precatione quotidie meminimus: Dimitte nobis debita nostra;¹ quare illud insanissimi hominis esse, plus velle Deo debere, id est plus peccare, ut, quod debet hominibus, dissolvat; multoque præstare, conjici in carcerem, quam mandari supplicii inferorum sempiternis: longe etiam esse gravius Dei, quam hominum judicio condemnari: porro autem supplices ipsos ad Dei opem, ac pietatem confugere debere, a quo, quid opus sit, possint impetrare.

Sunt alia excusationum genera: quibus Parochi prudentes, ac sui officii diligentissimi, facile poterunt occurrere, ut aliquando habeant populum sectatorem bonorum operum.²

¹ Matth. VI. 12. — ² Tit. II. 14.

Octavum præceptum.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Quantam non modo utilitatem, sed etiam necessitatem habeat assidua hujus et præcepti explicatio, et officii admonitio, nos D. Jacobi monet auctoritas illis verbis: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir; et idem: Lingua modicum quidem membrum est, et magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit!¹ et quæ sequuntur in eandem sententiam. Quibus duo monemur, primum latissime patere hoc linguæ vitium: quod etiam illa Prophetæ sententia confirmatur: Omnis homo mendax;² ut prope modum sit unum hoc peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterum, inde proficisci mala innumerabilia, cum sæpe maledici hominis culpa facultates, fama, vita, animæ salus amittatur, vel ejus, qui læditur, quod contumelias patienter ferre non possit, sed eas impotenti animo persequatur; vel ejus, qui lædit, quod pravo pudore, et falsa cujusdam existimationis opinione perterritus, adduci non possit, ut illi, qui offensus sit, satisfaciat. Quare hoc loco monendi fideles erunt, ut quantas possint maximas Deo gratias agant de hoc salutari præcepto non dicendi falsi testimonii; quo non solum ipsi aliis injuriam facere vetamur, sed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibemur.

1.
*Hujus
præcepti
frequens
explicatio
necessa-
ria,*

*quia lin-
guæ vi-
tium late
palet,*

*et innu-
merabi-
lium ma-
lorum est
causa.*

VERUM hoc præcepto eadem ratione, et via progrediendum est, qua in cæteris progressi sumus, ut videlicet animadvertantur in eo duæ leges: altera prohibens, ne falsum dicatur testimonium; jubens altera, ut, simulatione fallacisque sublatis, dicta, et facta nostra veritate metiamur. Cujus officii Apostolus Ephesios illis verbis admonuit: Veritatem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia.³

2.
*Duplex
pars præ-
cepti: af-
firmativa
et negati-
va.*

SED prior hujus præcepti pars habet hanc rationem, ut, quamvis nomine falsi testimonii significetur quidquid in bonam, vel in malam partem de altero constanter dicatur,

3.
*Imprimis
prohibe-
tur fal-
sum testi-
monium.*

¹ Jac. III. 25. — ² Ps. CXV. 11. — ³ Eph. IV. 15.

*debita sol-
venda.*

Postremo, quidam furtum satis illa ratione defensum, tetumque arbitrantur, quod cum sint ære alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissolvant; quibuscum ita agendum est, nullum esse gravius æs alienum, et quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cujus in divina precatione quotidie meminimus: Dimitte nobis debita nostra;¹ quare illud insanissimi hominis esse, plus velle Deo debere, id est plus peccare, ut, quod debet hominibus, dissolvat; multoque præstare, conjici in carcerem, quam mandari supplicii inferorum sempiternis: longe etiam esse gravius Dei, quam hominum judicio condemnari: porro autem supplices ipsos ad Dei opem, ac pietatem confugere debere, a quo, quid opus sit, possint impetrare.

Sunt alia excusationum genera: quibus Parochi prudentes, ac sui officii diligentissimi, facile poterunt occurrere, ut aliquando habeant populum sectatorem bonorum operum.²

¹ Matth. VI. 12. — ² Tit. II. 14.

Octavum præceptum.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Quantam non modo utilitatem, sed etiam necessitatem habeat assidua hujus et præcepti explicatio, et officii admonitio, nos D. Jacobi monet auctoritas illis verbis: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir; et idem: Lingua modicum quidem membrum est, et magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit!¹ et quæ sequuntur in eandem sententiam. Quibus duo monemur, primum latissime patere hoc linguæ vitium: quod etiam illa Prophetæ sententia confirmatur: Omnis homo mendax;² ut prope modum sit unum hoc peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterum, inde proficisci mala innumerabilia, cum sæpe maledici hominis culpa facultates, fama, vita, animæ salus amittatur, vel ejus, qui læditur, quod contumelias patienter ferre non possit, sed eas impotenti animo persequatur; vel ejus, qui lædit, quod pravo pudore, et falsa cujusdam existimationis opinione perterritus, adduci non possit, ut illi, qui offensus sit, satisfaciat. Quare hoc loco monendi fideles erunt, ut quantas possint maximas Deo gratias agant de hoc salutari præcepto non dicendi falsi testimonii; quo non solum ipsi aliis injuriam facere vetamur, sed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibemur.

VERUM hoc præcepto eadem ratione, et via progrediendum est, qua in cæteris progressi sumus, ut videlicet animadvertantur in eo duæ leges: altera prohibens, ne falsum dicatur testimonium; jubens altera, ut, simulatione fallacisque sublatis, dicta, et facta nostra veritate metiamur. Cujus officii Apostolus Ephesios illis verbis admonuit: Veritatem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia.³

SED prior hujus præcepti pars habet hanc rationem, ut, quamvis nomine falsi testimonii significetur quidquid in bonam, vel in malam partem de altero constanter dicatur,

¹ Jac. III. 25. — ² Ps. CXV. 11. — ³ Eph. IV. 15.

1.
*Hujus
præcepti
frequens
explicatio
necessa-
ria,*

*quia lin-
guæ vi-
tium late
palet,*

*et innu-
merabi-
lium ma-
lorum est
causa.*

2.
*Duplex
pars præ-
cepti: af-
firmativa
et negati-
va.*

3.
*Imprimis
prohibe-
tur fal-
sum testi-
monium.*

sive in iudicio, sive extra iudicium, tamen præcipue prohibeatur illud testimonium, quod in iudicio, falso dicitur a jurato : jurat enim per Deum testis; quod ita testificantis, et divinum nomen interponentis oratio plurimum fidei habet, et ponderis; itaque, quia periculosum est hoc testimonium, idcirco præcipue prohibetur : juratos enim testes, nisi exceptionibus legitimis excludantur, aut eorum sit aperta improbitas, atque perversitas, ne iudex quidem ipse potest rejicere, præsertim cum extet jussus divinæ legis, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum.¹

4. Sed ut præceptum fideles plane intelligant, docendi erunt, quid significet hoc PROXIMI vocabulum, in quem falsum testimonium dicere minime licet. Est autem proximus, ut ex Christi domini doctrina colligitur,² quicumque eget opera nostra, sive ille propinquus sit, sive alienus, sive civis, sive advena, sive amicus, sive inimicus; nefas enim est existimare, contra hostes licere falsum aliquid dicere pro testimonio, quos jussu Dei ac domini nostri diligere oporteat; quin etiam, quia sibi quisque quadam ratione proximus est, nemini fas est, in se falsum testimonium dicere; quod qui committant, sibi ipsi notam inurentes ignominiae, ac turpitudinis, et se ipsos, et Ecclesiam lædunt, cujus sunt membra : quo modo etiam, qui sibi mortem consciscunt, nocent civitati : ita enim est apud sanctum Augustinum : Nec recte intelligentibus poterat videri, non esse prohibitum, ut adversus seipsum quisquam falsus testis assisteret, eo quod in præcepto additum fuit, Contra proximum tuum. Sed non ideo, si adversus seipsum quisque falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putet alienum, quando regulam diligendi proximi, a semetipso dilector accepit.³

5. Verum, quia prohibemur proximum lædere falso testimonio, nemo propterea contrarium permitti nobis arbitretur, ut pejerando liceat conciliare ei, qui nobiscum natura, ac religione conjunctus sit, aliquid utilitatis, aut commodi. Nemini enim mendacio, et vanitate, multo minus perjurio studendum est. Quare sanctus Augustinus de mendacio ad Crescentium docet ex Apostoli sententia, mendacium in falsis testimoniis

¹ Deut. XIX. 15; Matth. XVIII. 16. — ² Luc. X. 29. — ³ De Civ. Dei, lib. I. c. 20.

numerandum esse, etiamsi in cujusquam falsa laude dicatur. Nam locum illum tractans : Invenimur autem et falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt :¹ Falsum, inquit, testimonium vocat Apostolus, si quis de Christo, et quod ad ejus laudem videtur pertinere, mentiatur.² Sæpissime vero etiam contingit, ut, qui alteri favet, obsit alteri; certe errandi causa affertur iudici, qui interdum falsis testibus adductus, contra jus secundum injuriam statuit, et judicare cogitur. Nonnunquam etiam fit, ut, qui ob falsum alicujus testimonium causam iudicio vicerit, idque impune tulerit, exultans iniqua victoria, assuescat corrumpere, et adhibere falsos testes, quorum opera sperat se posse ad id, quodcumque concupierit, pervenire. Est vero id, et ipsi testi gravissimum, qui et ab eo, quem jurejurando sublevarit et adjuverit, falsus, et perjurus agnoscitur : et ipse, quod ei e sententia succedit scelus, quotidie majorem exercitacionem, et consuetudinem capit impietatis et audaciæ. Ut igitur testium vanitas, mendacia, et perjuria prohibentur, sic et accusatorum, et reorum, et patronorum, cognitorum, et procuratorum, advocatorum, et omnium denique, qui iudicia constituunt.

Postremo vetat Deus omne testimonium non modo in iudicio, sed etiam extra iudicium, quod alteri incommodum, aut detrimentum possit afferre. Est enim in Levitico, quo loco hæc præcepta iterantur, his verbis : Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.³ ut nemini dubium esse possit, quin a Deo omne mendacium hoc præcepto ejectum condemnetur; quod apertissime testatur David in hunc modum : Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.⁴

PROHIBETUR autem hoc præcepto non modo falsum testimonium, sed detestabilis etiam libido, et consuetudo detrahendi alteri : qua ex peste, incredibile est, quam multa, et quam gravia et incommoda, et mala nascantur. Hoc vitium maledice, et contumeliose dicendi occulte in alterum, passim improbant divinæ litteræ : Cum hoc, inquit David, non edebam⁵; et S. Jacobus : Nolite detrahere alterutrum fratres.⁶

¹ I. Cor. XV. 15. — ² De mendacio, c. XII. n. 21. — ³ Lev. XIX. 11. — ⁴ P. V. 7. — ⁵ Jac. IV. 11.

6. *nonsolum in iudicio, sed etiam extra iudicium.*

7. *Item prohibentur detraçtio,*

Nec vero præcepta solum sacræ litteræ, sed etiam exempla suppeditant, quibus sceleris magnitudo declaratur; nam et Aman, confictis criminibus, adeo incendit in Judæos Assue- rum, ut is omnes ejus gentis homines imperarit occidi.¹ Referta est hujusmodi exemplis sacra historia: quorum commemoratione, sacerdotes operam dabunt, ut fideles a rei improbitate deterreant.

8. *her calum-
niam*
*et obtre-
ctationem,*
Ut autem peccati hujus vis, quo de altero detrahitur, om-
nino perspiciatur, sciendum est, non tantum adhibenda ca-
lumnia offendi hominum existimationem, sed et augendis,
amplificandisque criminibus; et si quid occultius ab aliquo
commisum sit, quod ubi rescitum fuerit, grave aut turpe sit
ad famam, eam rem, qui, ubi, quando, quibus non necesse sit,
pervulgarit, is obtrectator, et maledicus jure dicitur. Verum
totius obtrectationis nulla capitalior est, quam eorum, qui
catholicæ doctrinæ, ejusque prædicatoribus obtrectant. In
simili culpa sunt, qui malarum doctrinarum, et errorum ma-
gistros extollunt laudibus.

Nec vero ab horum hominum numero et culpa sejungun-
tur, qui detrahentibus, et maledicentibus hominibus patefa-
cientes aures, non reprehendunt obtrectatores, sed illis liben-
ter assentiuntur. Detrahente enim vel detrahentem audire,
scribunt SS. Hieronymus et Bernardus, utrum damnabilius
sit, non facile constat;² non enim essent, qui detraherent, si
non adessent, qui detrahentes audirent.

9. *discordia-
rumque
excitatio,*
In eodem genere sunt, qui suis artificiis distrahunt homi-
nes, et inter se committunt, magnopereque serendis discordiis
delectantur; ut summas conjunctiones, ac societates fictis
sermonibus dirimentes, amicissimos viros ad immortales ini-
micitias, et ad arma compellant. Hanc pestem sic detestatur
Dominus: Non eris criminator, neque susurro in populo.³
Tales erant multi ex consiliariis Saülis, qui ejus voluntatem
a Davide alienare, et in illum regem incitare conabantur.

10. *assenta-
tio,*
Peccant denique in hanc partem blandi homines, et assen-
tatores, qui blanditiis, et simulatis laudibus influunt in aures,
et in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam, et honores
aucupantur, dicentes, ut est apud Prophetam, malum bonum,
et bonum malum;⁴ quos ut arceamus, et pellamus a consue-

¹ Esth. XIII. — ² S. Hieronymus, epist. LII. n. 14; ep. CXXV. n. 19; S. Bernardus, De cons. lib. II. c. 13. — ³ Lev. XIX. — ⁴ Is. V. 20.

tudine nostra, monuit nos David illa oratione: Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.¹ Quamquam enim isti proximo minime maledicunt, tamen ei maxime nocent, qui vel laudandis ejus peccatis, afferunt ipsi causam perseverandi in vitiis, quamdiu vixerit. Et quidem in hoc genere illa est assentatio deterior, quæ ad proximi calamitatem, et perniciem adhibetur; sic Saul, cum Davidem furori, et ferro Philistæorum objicere cuperet, ut occideretur, ei blandiebatur illis verbis: Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem: tantummodo esto vir fortis, et præliare bella Domini;² sic Judæi insidiosa oratione Christum dominum sunt affati: Magister, scimus, quia verax es, et viam Dei in veritate doces.³ Longe autem perniciosior oratio est amicorum, affinium, et cognatorum, qua ad eos interdum utuntur assentatorie, qui mortifero morbo affecti, jam sint extremo spiritu; dum affirmant nullum esse tum ei a morte periculum; dum lætum, et hilarem esse jubent, eumque a peccatorum confessione, tamquam a tristissima cogitatione, deterrent; dum denique ejus animum avertunt ab omni cura, et meditatione extremorum periculorum, in quibus maxime versatur.

Quare fugiendum est omne mendaciorum genus, sed illud *menda-
cium,*
in primis, quo gravi damno quisquam affici possit. Plenissimum vero impietatis est mendacium, cum quis in religionem, vel de religione mentitur. Sed illis etiam maledictis, et probris graviter offenditur Deus, quæ committuntur libellis, quos famosos vocant, et aliis hujus generis contumeliis. Præterea joco, vel officii causa fallere mendacio, ut si nemo in illo vel damnum, vel lucrum fecerit, tamen omnino indignum est; ita enim nos Apostolus admonet: Deponentes mendacium, loquimini veritatem.⁴ Nam in eo est ad frequens, graviusque mendacium magna proclivitas; et ex jocosis mendaciis capiunt homines mentiendi consuetudinem, unde veniunt in opinionem, non esse veraces; quamobrem ut fidem faciat eorum oratio, necesse habent jurare perpetuo.

Postremo, priore parte hujus præcepti simulatio repudia-
tur; nec modo quæ simulate dicuntur, sed quæ ita fiunt, cum

II.
*simula-
tio.*

¹ Ps. CXL. 5. — ² 1. Reg. XVIII. 17. — ³ Matth. XXII. 16; Marc. XII. 14. — ⁴ Eph. IV. 25.

scelere conjuncta sunt : tam enim verba, quam facta, notæ, ac signa quædam sunt eorum, quæ sunt in animo cujusque, ob eamque causam Dominus sæpe Phariseos arguens, hypocritas appellat. Et hæc de priore præcepti lege, quæ ad vetandum spectat.

12. *Quid præceptum sit iudicibus,* NUNC explicemus, quid in altera jubeat Dominus. Pertinet autem hæc præcepti vis, et ratio ad id, ut juste, et ex legibus forensia judicia exercentur, neve occupent homines, et usurpent judicia; non enim fas esse alienum servum judicare, ut scribit Apostolus :¹ ne re, et causa incognita sententiam ferant; quo in vitio fuit sacerdotum, et scribarum consilium, qui de sancto Stephano judicaverunt;² quod item peccatum fuit magistratus Philippensium, de quibus inquit Apostolus : Cæsos nos publice, indemnatos, homines Romanos, miserunt in carcerem, et nunc occulte nos ejectione.³ Ne condemnent innocentes, aut nocentes absolvant, ne pretio aut gratia, ne odio, aut amore moveantur. Sic enim Moyses seniores admonet, quos populi iudices constituerat : Quod justum est, judicate : sive civis sit ille, sive peregrinus. Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis, ut magnum : nec accipietis cujusquam personam, quia Dei iudicium est.⁴

reis, De reis autem, et sontibus, vult eos Deus verum confiteri, cum ex iudicii formula interrogantur; est enim testimonium, ac prædicatio quædam, illa confessio laudis, et gloriæ Dei ex ipsius Josuæ sententia, qui Achan ad veri confessionem adhortatus inquit : Fili mi, da gloriam domino Deo Israel.⁵

testibus, Sed quoniam hoc præceptum testes potissimum attingit, de his etiam a Parocho diligenter agendum erit; nam præcepti vis ea est, ut non solum prohibeat falsum testimonium, sed verum etiam dici imperet. Est enim in humanis rebus maximus usus veri testimonii; quod sunt innumerabiles res, quas a nobis ignorari necesse sit, nisi eas ex testium fide cognoscamus. Quare nihil tam necessarium est, quam testimoniorum veritas in iis rebus, quas nec ipsi scimus, neque tamen licet ignorare. De quo extat illa sancti Augustini sententia : Qui veritatem occultat, et qui prodit mendacium, uterque

¹ Rom. XIV. 4. — ² Act. VI. 12. VII. — ³ Act. XVI. 37. — ⁴ Deut. I. 16. — ⁵ Jos. VII. 19.

reus est : ille, quia prodesse non vult; hic, quia nocere desiderat.¹ Licet vero interdum verum tacere, sed extra iudicium; nam in iudicio, ubi testis legitime interrogatur a iudice, vera omnino patefacienda sunt. Quo loco cavendum tamen est testibus, ne suæ memoriæ nimium confisi, quod exploratum non habent, id pro certo affirmant.

Reliqui sunt patroni causarum, et advocati, actores deinceps, et petitores. Illi igitur opera, ac patrocinio suo non deerunt necessariis hominum temporibus, et egentibus benigne subvenient : tum injustas causas defendendas non suscipient, neque calumnia lites protrahent, nec alent avaritia. Quod ad mercedem attinet laboris, et operæ suæ, illa jure, et æquo metiantur.

Petitores vero, et accusatores monendi sunt, ne cuiquam amore, aut odio, aut cupiditate aliqua adducti periculum iniquis criminationibus creent. Jussum hoc denique divinitus descriptum est piis omnibus, ut in congressibus, et colloquiis vere semper, et ex animo loquantur; nihil dicant, quod alterius existimationi possit officere, ne de illis quidem, a quibus lædi se, et exagitari intelligunt; cum illud propositum habere debeant, sibi cum illis eam necessitudinem, et societatem intercedere, ut membra sint ejusdem corporis.

UT autem libentius hoc mendacii vitium caveant fideles, proponet eis Parochus summam hujus sceleris miseriam, ac turpitudinem. Nam in sacris litteris mendacii pater dæmon dicitur;² quod enim dæmon in veritate non stetit, mendax est, et mendacii parens. Adjunget ad ejiciendum tantum flagitium, ea mala, quæ mendacium consequuntur; et quoniam sunt innumerabilia, fontes, et capita incommo-
 (R)

 dat Dei offensionem, quantumve ejus odium incurrat homo vanus, et mendax, Salomonis auctoritate declarabit, eo loco : Sex sunt, quæ odit Dominus, et septimum detestatur anima ejus : oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem

¹ Ap. Grat. p. II. caus. 11. q. 3. c. 80; Decretal. lib. V. tit. 20. c. 1. — ² Joann. VIII. 44.

advocatis,

petitoribus et accusatoribus.

13. *Mendacii miseria et turpitudine :*

mendacia testem fallacem :¹ et quæ sequuntur. Quis igitur ei præstet incolumitatem, qui in insigni odio sit apud Deum, quo minus gravissimis afficiatur suppliciis? Deinde quid impurius, aut foedius, ut sanctus inquit Jacobus, quam in eadem lingua, qua benedicimus Deum et Patrem, maledicere homines, qui ad imaginem et similitudinem Dei facti sunt, ita ut fons de eodem foramine emanet dulcem et amaram aquam?² Quæ enim lingua prius laudem, et gloriam Deo tribuebat, postea, quantum in ea est, eum ignominia afficit, ac dedecore, mentiendò; quare fit, ut a cælestis beatitudinis possessione mendaces excludantur. Cum enim in hunc modum quæreret a Deo David : Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? respondit Spiritus sanctus : Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua.³ Maximum vero etiam illud in mendacio incommodum est, quod fere est insanabilis is animi morbus. Cum enim peccatum, quod inferendo falso crimine, aut proximi famæ, et existimationi obrectando, commissum sit, non remittatur, nisi calumniator ei, quem criminatus fuerit, satisfaciatur injuriarum; id autem difficile fiat ab hominibus, primo, ut antea monuimus, pudore et inani quadam dignitatis opinione deterritis : qui in eo peccato sit, hunc addictum esse æternis inferorum pœnis, dubitare non possumus; neque enim quisquam speret, se calumniarum, vel obrectationis veniam consequi posse, nisi prius ei satisfaciatur, de cuius dignitate, et fama, aut publice in iudicio, aut etiam in privatis, et familiaribus congressibus aliquid detraxerit. Præterea, latissime patet hoc detrimentum, et in cæteros diffunditur, qua vanitate et mendacio fides, ac veritas tolluntur, arctissima vincula societatis humanæ : quibus sublatis, sequitur summa vitæ confusio, ut homines nihil a dæmonibus differre videantur.

Docebit porro, vitandam esse loquacitatem Parochus : cujus vitiatione, et reliqua peccata fugiuntur, et est magna cautio mendacii, a quo vitio loquaces sibi haud facile temperare possunt.

Postremo iis illum errorem eripiet Parochus, qui se in vanitate orationis excusant, et mendacium, prudentium exemplo defendunt : quorum esse aiunt, mentiri in tempore. Dicet id, quod verissimum est, prudentiam carnis, mor-

14.
falsa excusationes.

¹ Prov. VI. 16. — ² Jac. III. 9. 11. — ³ Psal. XIV. 1. 4. 5.

tem esse.¹ Hortabitur auditores, ut in difficultatibus, et angustiis Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant; nam illi, qui hoc utuntur perfugio, facile declarant, se sua magis niti prudentia, quam in Dei providentia spem ponere. Qui causam sui mendacii conferunt in eos, a quibus sunt mendacio decepti, hi docendi sunt, non licere hominibus se ipsos ulcisci, neque malum malo compensandum esse, sed potius vincendum in bono malum :² quod si etiam fas esset, hanc referre gratiam, nemini tamen utile, se suo ulcisci detrimento : esse autem id gravissimum detrimentum, quod mendacio dicendo facimus. Iis, qui afferunt humanæ naturæ imbecillitatem, et fragilitatem, tradendum erit hoc officii præceptum, ut divinum auxilium implorent, nec infirmitati humanitatis obtemperent. Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt, si mentiri assueverunt, ut dent operam, ut contrariam consuetudinem capiant vere loquendi, præsertim cum, qui usu, et consuetudine peccant, gravius delinquant, quam ceteri. Et quoniam non desunt, qui se tegant excusatione ceterorum hominum, quos passim mentiri, et pejerare contendunt, hac ratione illi ab ea opinione deducendi sunt, non esse imitandos malos, sed reprehendendos, et corrigendos : cum autem ipsi mentimur, minus auctoritatis in reprehensione, et correctione alterius nostram habere orationem. Alios se ita defendentes, quod vera dicendo sæpe incommodo sint affecti, sic refellent sacerdotes, esse illam accusationem, non defensionem : cum fit officium Christiani hominis, quamvis potius facere iacturam, quam mentiri. Restant duo genera eorum, qui se in mendacio excusant : alteri, qui dicant, se joci causa mentiri; alteri se idem facere utilitatis gratia, quippe qui bene nec emerent, nec venderent, nisi mendacium adhiberent; utrosque a suo errore Parochi avertere debebunt. Ac superiores quidem illos a vitio abducent, et docendo quantum eo in genere peccandi consuetudinem augeat usus mentiendi, et illud inculcando, omnis otiosi verbi reddendam esse rationem.³ Proximos autem hos acerbius etiam objurabunt; quorum in excusatione gravior insit illorum ipsorum accusatio, qui præferant, se minime illis Dei verbis fidem, et auctoritatem tribuere : Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.⁴

¹ Rom. VIII. 6. — ² Rom. XII. 17. 19. 21. — ³ Matth. XII. 26. — ⁴ Matth. VI. 33.

Nonum et decimum præceptum.

Non concupisces domum proximi tui :

Nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem; non asinum, nec omnia, quæ illius sunt.

1. In his duobus præceptis, quæ postremo loco tradita sunt, illud in primis sciendum est, rationem fere constitui, qua cetera præcepta servantur. Nam quod his verbis præscriptum est, eo spectat, ut, si quis studet superiora legis jussa servare, hoc maxime faciat, ne concupiscat : quoniam qui non concupiscet, suis contentus, aliena non appetet, aliorum commodis gaudebit, Deo immortali gloriam tribuet, gratias eidem maximas aget, Sabbatum colet, id est quiete perpetua fruatur, majoresque venerabitur : neminem denique neque re, neque verbis, neque ullo alio modo lædet. Nam stirps, ac semen malorum omnium est prava concupiscentia,¹ qua qui incensi sunt, præcipites feruntur in omne flagitiorum, et scelerum genus. His animadversis, et Parochus in iis, quæ sequuntur, tradendis diligentior, et fideles ad audiendum erunt attentiores.

2. Sed quamquam hæc duo præcepta conjunxerimus, propterea quod, cum non dissimile sit eorum argumentum, eandem docendi viam habent, Parochus tamen et cohortando, et monendo poterit communiter, vel separatim, ut commodius sibi videbitur, ea tractare : sin autem Decalogi interpretandi munus susceperit, demonstrabit, quæ sit horum duorum præceptorum dissimilitudo, quidve una concupiscentia ab altera differat ; quam differentiam libro quæstionum in Exodum D. Augustinus declarat.² Nam ex iis altera solum spectat, quid utile sit, quid fructuosum : alteri propositæ sunt libidines, et voluptates. Si quis igitur fundum, aut domum concupiscit, is lucrum potius, et quod utile est, consecratur, quam voluptatem : si vero alienam uxorem appetit, non utilitatis, sed voluptatis cupiditate ardet.

3. Verum horum præceptorum duplex fuit necessitas : altera, ut sexti, septimique præcepti sententia explicaretur ; nam etsi

¹ 1. Tim. VI. 10; Jac. I. 14. IV. 1. — ² Quæst. LXXVI.

quodam naturæ lumine intellectum est, alienæ uxoris potiundæ cupiditatem prohiberi, vetito adulterio ; nam si concupiscere liceret, fas item esset potiri : tamen plerique ex Judæis, peccato obcæcati, in eam opinionem adduci non poterant, ut crederent, id a Deo prohibitum esse : imò vero, lata, et cognita hac Dei lege, multi, qui se legis esse interpretes profitebantur, in eo errore versati sunt : id quod animadvertere licet ex illo Domini sermone apud sanctum Matthæum : Audistis quia dictum est antiquis : Non moechaberis. Ego autem dico vobis : et quæ sequuntur.¹ Altera est horum præceptorum necessitas, quod aliqua distincte, explicateque vetantur, quæ sexto, et septimo explicate non prohibebantur ; nam, exempli causa, septimum præceptum prohibuit, ne quis injuste concupiscat aliena, aut eripere conetur ; hoc autem vetat, ne ullo modo quis concupiscat, etsi jure, legeque assequi id possit, ex cujus adeptione proximo damnum importari videat.

Sed illud in primis, antequam ad præcepti explicationem veniamus, fideles docendi erunt, nos hac lege non ad id solum institui, ut cupiditates nostras cohibeamus : sed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immensa est, cognoscamus ; nam cum superioribus legis præceptis nos quibusdam quasi præsidiiis munisset, ne quis nos ipsos, aut nostra violaret ; hoc adjuncto præcepto, illud maxime providere voluit, ne appetitionibus nostris nos ipsi læderemus : quod facile futurum fuit, si omnia cupere, atque optare liberum nobis, atque integrum esset ; hac igitur non concupiscendi lege præscripta, illud a Deo provisum est, ut cupiditatum aculei, quibus ad perniciose quæque incitari solemus, hujus legis vi quodammodo excussi, nos minus urgeant, majusque propterea temporis spatium nos molesta illa cupiditatum sollicitudine liberati, ad ea præstanda pietatis, et religionis officia habeamus, quæ ipsi Deo multa, maximaque debemus.

Neque id solum hæc lex nos docet, verum etiam illud ostendit, legem Dei ejusmodi esse, quæ non externis solum munerum functionibus, sed etiam intimo animi sensu servanda sit : hocque inter divinas, et humanas leges interest, quod hæc rebus tantum externis contentæ sunt ; illæ vero, quoniam

¹ Matth. V, 27.
CAT. TRID. — 24

4
In eis elucet Dei bonitas erga nos,

5.
et totius legis sanctitas.

animum Deus intuetur, ipsius animi puram, sinceramque castitatem, atque integritatem requirunt. Est igitur divina lex, quasi speculum quoddam, in quo naturæ nostræ vitia intuemur; quamobrem dixit Apostolus: Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces;¹ cum enim concupiscentia, id est peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuo nobis infixus inhæreat, ex hoc agnoscimus, in peccato nos nasci; quapropter supplices ad eum confugimus, qui solus potest peccati sordes eluere.

HABENT autem hæc singula præcepta illud cum ceteris commune, ut partim aliquid vetent, partim jubeant.

QUOD ad prohibendi vim attinet, ne quis forte arbitretur, concupiscentiam illam, quæ vitio caret, aliquo modo vitium esse, ut concupiscere spiritum adversus carnem,² vel expetere justificationes Dei in omni tempore,³ id quod David summopere cupiebat; Parochus doceat, quæ concupiscentia illa sit, quam hujus legis præscripto fugere oporteat.

Quare sciendum est, concupiscentiam esse commotionem quandam, ac vim animi, qua impulsus, homines quas non habent, res jucundas appetunt; et quemadmodum reliqui animi nostri motus non perpetuo mali sunt: ita hæc concupiscendi vis non semper in vitio est ponenda; neque enim propterea malum est, si cibum, aut si potum appetimus, aut cum frigemus, si calefcere; aut contra, cum calemus, si frigescere cupimus; et quidem recta hæc concupiscendi vis, Deo auctore, nobis a natura insita est: sed primorum parentum nostrorum peccato factum est, ut illa naturæ fines transiliens, usque adeo depravata sit, ut ad ea concupiscenda sæpe incitetur, quæ spiritui, ac rationi repugnant.

Quin etiam hæc vis, si moderata est, suisque finibus continetur, sæpe etiam non mediocres utilitates præbet; nam illud primum efficit, ut assiduis precibus Deum oremus, supplicesque ab eo petamus, quæ maxime cupimus; oratio enim cupiditatis nostræ interpretis est; quod si recta hæc concupiscendi vis abesset, non tam multæ preces essent in Ecclesia Dei. Efficit præterea, ut chariora sint nobis Dei munera;

¹ Rom. VII, 7. — ² Gal. V, 17. — ³ Ps. CXVIII, 20.

quo enim vehementiori alicujus rei cupiditate flagramus, eo charior illa nobis res est, atque jucundior, cum eam adepti sumus; tum vero delectatio ipsa, quam ex re concupita sentimus, facit, ut majore pietate gratias Deo agamus; itaque, si concupiscere aliquando licet, fateamur necesse est, non omnem concupiscendi vim prohibitam esse; et quamquam D. Paulus concupiscentiam peccatum esse dixit,¹ id in eam tamen sententiam accipiendum est, in quam Moyses locutus est,² cujus ille testimonium affert, id quod ipsius Apostoli oratio declarat; nam illam carnis concupiscentiam vocat in epistola ad Galatas: Spiritu, inquit, ambulate, et desideria carnis non perficietis.³ Naturalis igitur illa cupiditatis vis, et moderata, quæ fines suos non egreditur, non vetatur, multoque minus spiritalis illa rectæ mentis cupiditas, qua ad eorum appetitionem incitatur, quæ carni repugnant; ad hanc ipsam enim sacræ litteræ nos adhortantur: Concupiscite sermones meos;⁴ et: Transite ad me omnes, qui concupiscitis me.⁵

Itaque hoc interdicto non ipsa concupiscendi vis, qua tum ad bonum, tum ad malum uti licet, sed usus pravæ cupiditatis, quæ carnis concupiscentia, et peccati fomes vocatur, ac, si animi assensionem adjunctam habeat, semper in vitiis numeranda est, omnino prohibetur. Ergo ea tantum concupiscendi libido vetita est, quam carnis concupiscentiam vocat Apostolus,⁶ illi scilicet concupiscendi motus, qui nullum rationis modum habent, neque finibus a Deo constitutis continentur. Hæc cupiditas damnata est, vel quia malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, et alia ejusmodi nefaria scelera, de quibus ita Apostolus: Non simus, inquit, concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt;⁷ vel quia, etsi res natura sua malæ non sunt, causa tamen aliunde exstat, quare illas concupiscere nefas sit; quo in genere sunt ea, quæ ne possideamus, Deus, aut Ecclesia prohibet: non enim ea nobis appetere licet, quæ possidere omnino nefas sit, qualia olim in vetere lege fuerunt aurum, et argentum, ex quibus idola conflata erant: quæ Dominus in Deuteronomio vetuit, ne quis concupisceret.⁸

¹ Rom. VII, 20. — ² Exod. XX, 17. — ³ Gal. V, 16. — ⁴ Sap. VI, 12. — ⁵ Eccli. XXIV, 26. — ⁶ Gal. V, 16, 24. — ⁷ I. Cor. X, 6. — ⁸ Deut. VII, 25.

Duplex pars præcepti: affirmativa et negativa.

6.

Non prohibetur

ipsa vis concupiscendi,

quæ a Deo est

et multas utilitates habet,

sed tantum usus pravæ cupiditatis.

®

Ob eam præterea causam hæc cupiditas vitiosa prohibetur, quoniam, quæ appetuntur, aliena sunt, ut domus, servus, ancilla, ager, uxor, bos, asinus, et alia multa, quæ cum aliena sint, ea concupiscere vetat divina lex : rerumque ejusmodi cupiditas nefaria est, et in peccatis gravissimis numeratur, cum illis concupiscendis animi præbetur assensus; nam tum peccatum natura existit, cum post malarum cupiditatum impulsus animus rebus pravis delectatur, atque his vel assentitur, vel non repugnat : id quod D. Jacobus, cum peccati originem, et progressionem ostendit, illis verbis docet : Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum : peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.¹

7
verba
præcepti
expeduntur :

CUM igitur lege ita caveatur, Non concupisces : hæc verba ad eum sensum referuntur, ut nostras cupiditates a rebus alienis cohibeamus; alienarum enim rerum cupiditatis sitis immensa est, atque infinita, neque unquam satiatur, ut scriptum est : Avarus non implebitur pecunia;² de quo ita est apud Isaiam : Væ qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis;³ sed ex singularum vocum explicatione facilius intelligetur hujus peccati fœditas, et magnitudo.

domus

Quare Parochus docebit, Domus vocabulo non locum modo, quem incolimus, sed universam hereditatem significari, ut ex divinorum scriptorum usu, consuetudineque cognoscitur. In Exodo scriptum est, obstetricibus a Domino domos esse ædificatas;⁴ sententia eo spectat, ut illarum facultates ab eo auctas esse, atque amplificatas interpretemur. Ex hac igitur interpretatione animadvertimus, hac præcepti lege vetitum nobis esse, ne divitias avidè expetamus, neque alienis opibus, potentiæ, nobilitati invidemus, sed statu nostro, qualis ille sit, sive humilis, sive excelsus, contenti simus; alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitam esse, intelligere debemus; nam hoc item ad domum pertinet.

bos, asinus,

Quod vero sequitur, Nec bovem, non asinum, id ostendit non solum, quæ magna sunt, ut domus, nobilitas, et gloria,

¹ Jac. I, 14. — ² Eccle. V, 9. — ³ Is. V, 8. — ⁴ Ex. I, 21.

cum aliena sint, concupiscere nobis non licere, sed etiam parva, qualia illa sint, sive animata, sive inanimata.

Sequitur deinceps, Neque servum; quod intelligendum est *servus*, tam de captivis, quam de reliquo genere servorum, quos, ut cetera alterius bona, concupiscere non debemus; liberos vero homines, qui voluntate serviunt, vel mercede conducti, vel amore, observantiaque impuls, nullo modo neque verbis, neque spe, neque pollicitationibus, neque præmiis quis corrumpere, aut sollicitare debet, ut eos deserant, quibus se ipsi sponte addixerunt; imo vero, si ante id tempus, quo se in illorum famulatu fore promiserant, ab illis recesserint, hujus præcepti auctoritate admonendi sunt, ut ad eos ipsos omnino revertantur.

Quod autem in præcepto mentio fit proximi, id eo pertinet, ut hominum vitium demonstretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem ejusmodi, quæ secum continens sit, appetere solent. Vicinitas enim, quæ in parte amicitiae ponitur, ab amore ad odium cupiditatis vitio traducitur. Hoc vero præceptum ii minime violant, qui res, quas proximi venales habent, emere de illis cupiunt, aut justo pretio emunt; ii enim non modo proximum non lædunt, sed valde adjuvant, cum ei pecunia majori commodo, usuique futura sit, quam res illæ, quas ipse venditat.

Hanc de re aliena non concupiscenda legem altera sequitur, quæ prohibet, ne alienam concupiscamus uxorem; qua lege non ea quidem tantum prohibita censetur concupiscendi libido, qua adulter alterius uxorem appetit, sed etiam, qua affectus aliquis alterius uxorem in matrimonium ducere concupiscit; eo enim cum repudii permittebatur libellus, illud facile evenire poterat, ut quæ ab uno repudiata esset, eam alter uxorem acciperet; at hoc Dominus vetuit : ne aut mariti ad uxores relinquendas sollicitarentur, aut uxores maritis difficiles se, ac morosas ita præberent, ut eam ob causam quædam quasi necessitas viris imponeretur illas repudiandi; nunc vero gravius est peccatum, cum mulierem, etiam si a viro repudiata sit, alteri in matrimonium ducere non liceat, nisi marito mortuo; itaque qui alterius uxorem concupiscet, facile ex una in aliam incidet cupiditatem : aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet;

atque hoc idem de iis mulieribus dicitur, quæ alteri desponsatæ sunt; neque enim has item concupiscere licet, cum iis, qui hæc pacta rescindere student, violent sanctissimum fidei fœdus; et quemadmodum, quæ alteri nupta est, eam concupiscere omnino nefas est: sic, quæ ad Dei cultum, religionemque est consecrata, nullo pacto licet illam uxorem appetere. Si vero quis mulierem, quæ nupta est, cum eam innuptam esse opinetur, uxorem sibi dari concupiscit, neque, si in matrimonium alii collocatam intelligeret, eam nuptam sibi dari cuperet, (id quod Pharaoni, et Abimelech contigisse legimus, qui Saram in matrimonio habere concupierunt, cum eam minime nuptam, Abrahæque sororem, non uxorem arbitrentur)¹ ille certe, qui eo animo est, ejusmodi præcepti legem violare non videtur.

8.

*Remedia
contra
concupiscentiam:*

*rerum di-
vinarum
studium,*

SED ut Parochus remedia patefaciat, quæ ad tollendum hoc cupiditatis vitium accommodata sunt, explicare alteram præcepti rationem debet: quæ in eo consistit, ut, si divitiæ affluent, cor non apponamus, easque pietatis, et divinarum rerum studio abjicere parati simus, et in sublevandas pauperum miseras libenter pecuniam erogemus; si desint facultates, egestatem æquo, et hilari animo feramus; et quidem si rebus nostris dandis liberalitate utemur, rerum alienarum cupiditates restinguemus. De paupertatis autem laudibus, divitiarumque despicientia in sacris litteris, et apud S. Patres facile erit Parocho multa colligere, et fidei populo tradere.

*volunta-
tis conformatio ad
Dei bene-
placitum,*

Hac item lege præcipitur, ut ardenti studio, summaque cupiditate optemus id potissimum effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur. Voluntas autem Dei in eo maxime est, ut nos singulari quodam modo sancti efficiamur, animumque nostrum sincerum, atque ab omni labe purum, integrumque conservemus, et exerceamus nos in iis mentis, ac spiritus officiis, quæ corporis repugnant sensibus; horumque edomitijs appetitionibus, ratione, ac spiritu duce, rectum vitæ cursum teneamus; quive præterea sensus materiam cupiditatibus nostris, libidini præbent, eorum vim maxime reprimamus.

¹ Gen. XII, 11; XX, 2 et seqq.

Sed ad hunc cupiditatum ardorem restinguendum, plurimum etiam hoc potest, si, quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primum vero illud incommodum est, quod, quoniam ejusmodi cupiditatibus paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis, ac potestas; quamobrem monuit Apostolus: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.¹ Nam quemadmodum, si cupiditatibus resistimus, peccati vires concident: ita, si iisdem succumbimus, Dominum a regno suo expellimus, et in ejus locum peccatum introducimus. Alterum præterea incommodum est, quod ab hac concupiscendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant, ut D. Jacobus docet.² D. item Joannes: Omne, inquit, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ.³ Tertium incommodum in eo est, quoniam rectum animi iudicium his cupiditatibus obscuratur; homines enim iis cupiditatum tenebris obcæcati, honesta, et præclara putant omnia, quæcumque ipsi concupiscunt. Opprimitur præterea concupiscendi vi verbum Dei, quod in animis nostris a magno illo agricola Deo insitum est; sic enim apud D. Marcum scriptum est: Alii sunt, qui in spinis seminantur: hi sunt, qui verbum audiunt, et ærumnæ sæculi, et deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscentiæ introeuntes, suffocant verbum, et sine fructu efficitur.⁴

*conside-
ratio in-
commodo-
rum con-
cupiscentiæ.*

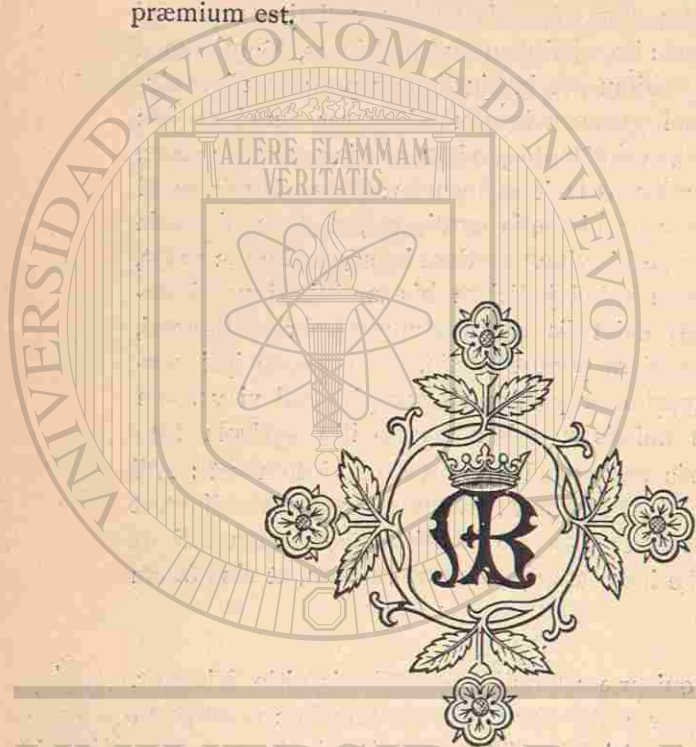
9.

*Quinam
præcipue
a vitio cu-
piditatis
arcenti.*

JAM vero, qui præ ceteris hoc cupiditatis vitio laborant, quosque propterea Parochus ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debet, illi sunt, qui lusionibus non honestis delectantur, aut qui ludis immoderate abutuntur: mercatoresque item, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt, atque id ægre ferunt, ut alii præter ipsos sint, qui vendant, aut emant, quo carius vendere, aut vilius emere ipsi possint: qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipsi lucrentur. Peccant etiam milites, qui bellum expetunt, ut furari ipsis liceat: medici item, qui morbos desiderant: jure consulti, qui causarum, litiumque vim, copiamque concupiscunt: tum ar-

¹ Rom. VI, 12. — ² Jac. I, 14. — ³ I Joan. II, 16. — ⁴ Marc. IV, 18.

tifices, qui quæstus avidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant. In hoc præterea genere graviter ii peccant, qui alienæ laudis, gloriæque avidi, atque appetentes sunt, non sine aliqua famæ alterius obrectatione, idque præsertim, si, qui illam appetunt, ignavi, nulliusque pretii homines sunt : fama enim, et gloria, virtutis, atque industriæ, non ignaviæ, aut inertia, præmium est.

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Pars Quarta.
DE ORATIONE.

PN officio, et munere Pastoralis cumprimis necessaria est ad salutem fidelis populi, præceptio Christianæ precatationis; cujus vim, ac rationem multos necesse est ignorare, nisi pia, et fidei Pastoris diligentia tradita sit. Quamobrem præcipua Parochi cura versari debet in eo, ut pii auditores intelligant, quid a Deo, et quo modo orandum sit.

I
*Præcipua
Parochi
cura in
docendo
orandi
modo.*

Omnes autem necessariae precatationis numeros continet divina illa formula, quam Christus dominus apostolis, et per illos, eorumque successores, omnibus deinceps, qui Christianam religionem susciperent, notam esse voluit; cujus verba, atque sententias sic animo ac memoria comprehendere oportet, ut in promptu habeamus.

Ut autem in hac orandi ratione suppetat Parochis facultas instituendi fideles auditores, quæ magis opportuna visa sunt, hic proposuimus, sumpta ab iis scriptoribus, quorum eo in genere doctrina, et copia maxime laudatur : nam reliqua, si opus fuerit, Pastores ex eisdem fontibus haurire poterunt.

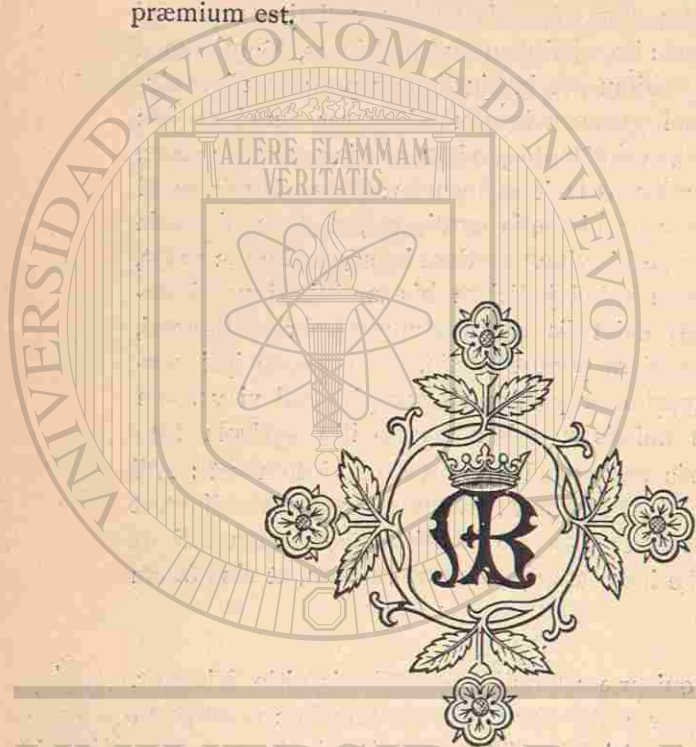
DE NECESSITATE ORATIONIS. Primum igitur docendum est, quam sit oratio necessaria : cujus præceptum non solum consilii causa traditum est, sed etiam necessarij iussu vim habet; quod a Christo domino declaratum est illis verbis : Oportet semper orare.¹ Hanc orandi necessitatem ipsa, etiam illo Dominicæ precatationis quasi proœmio, ostendit Ecclesia : Præceptis salutaribus moniti, et divina institutione formati, audemus dicere. Itaque cum esset necessaria precatio Christianis hominibus, et illud a discipulis ipse rogatus esset : Domine, doce nos orare;² præscripsit eis orandi formam Dei Filius, et spem attulit impetrationis eorum, quæ postularent : et ipse documentum fuit precatationis, qua non solum utebatur

2
*Oratione-
cessaria
tum ex
Dei præ-
cepto,*

¹ Luc. XVIII, 1. — ² Luc. XI, 1.

tifices, qui quæstus avidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant. In hoc præterea genere graviter ii peccant, qui alienæ laudis, gloriæque avidi, atque appetentes sunt, non sine aliqua famæ alterius obrectatione, idque præsertim, si, qui illam appetunt, ignavi, nulliusque pretii homines sunt : fama enim, et gloria, virtutis, atque industriæ, non ignaviæ, aut inertiae, præmium est.

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Pars Quarta.
DE ORATIONE.

PN officio, et munere Pastoralis cumprimis necessaria est ad salutem fidelis populi, præceptio Christianæ precatationis; cuius vim, ac rationem multos necesse est ignorare, nisi pia, et fidei Pastoris diligentia tradita sit. Quamobrem præcipua Parochi cura versari debet in eo, ut pii auditores intelligant, quid a Deo, et quo modo orandum sit.

I
*Præcipua
Parochi
cura in
docendo
orandi
modo.*

Omnes autem necessariae precatationis numeros continet divina illa formula, quam Christus dominus apostolis, et per illos, eorumque successores, omnibus deinceps, qui Christianam religionem susciperent, notam esse voluit; cuius verba, atque sententias sic animo ac memoria comprehendere oportet, ut in promptu habeamus.

Ut autem in hac orandi ratione suppetat Parochis facultas instituendi fideles auditores, quæ magis opportuna visa sunt, hic proposuimus, sumpta ab iis scriptoribus, quorum eo in genere doctrina, et copia maxime laudatur : nam reliqua, si opus fuerit, Pastores ex eisdem fontibus haurire poterunt.

DE NECESSITATE ORATIONIS. Primum igitur docendum est, quam sit oratio necessaria : cuius præceptum non solum consilii causa traditum est, sed etiam necessarii iussu vim habet; quod a Christo domino declaratum est illis verbis : Oportet semper orare.¹ Hanc orandi necessitatem ipsa, etiam illo Dominicæ precatationis quasi proœmio, ostendit Ecclesia : Præceptis salutaribus moniti, et divina institutione formati, audeamus dicere. Itaque cum esset necessaria precatio Christianis hominibus, et illud a discipulis ipse rogatus esset : Domine, doce nos orare;² præscripsit eis orandi formam Dei Filius, et spem attulit impetrationis eorum, quæ postularent : et ipse documentum fuit precatationis, qua non solum utebatur

2
*Oratione-
cessaria
tum ex
Dei præ-
cepto,*

¹ Luc. XVIII, 1. — ² Luc. XI, 1.

assidue, sed etiam in ea pernoctabat: ¹ cuius deinde officii, iis, qui se ad Jesu Christi fidem contulissent, apostoli præcepta tradere non destiterunt; nam sancti et Petrus ² et Joannes ³, de ea diligentissime pios admonent: et ejus rationis memor Apostolus pluribus locis Christianos hortatur ad salutarem orandi necessitatem.

3
*tum pro-
pter indi-
gentiam
nostram.*

Præterea, tam multis indigemus bonis, et commodis, ad animum, et corpus tuendum necessariis, ut ad precationem confugere oporteat, tamquam ad unam omnium optimam, et indigentiae nostrae interpretem, et conciliatricem eorum, quibus egemus. Nam, cum nihil cuique debeat Deus, reliquum profecto est, ut quæ nobis opus sunt, ab eo precibus expetamus; quas preces tamquam instrumentum necessarium nobis dedit ad id, quod optaremus, consequendum: præsertim, cum quædam esse constet, quæ nisi ejus adjumento non liceat impetrare. Habent enim sacrae preces præstantem illam virtutem, qua maxime dæmones ejiciuntur. Est enim quoddam dæmoniorum genus, quod non ejicitur nisi jejunio et oratione. ⁴ Quare magnam sibi adimunt facultatem singularium donorum, qui hanc consuetudinem, exercitationemque pie, ac diligenter orandi non adhibent; petitione enim non solum honesta, sed etiam assidua opus est ad impetrandum, quod concupiscas. Nam, ut inquit S. Hieronymus, scriptum est: Omni petenti datur; ergo si tibi non datur, ob id non datur, quia non petis: petite ergo, et accipietis. ⁵

*Fructus
orationis:*

DE UTILITATE ORATIONIS. Habet autem hæc necessitas jucundissimam utilitatem, quæ fructus ex se edit uberimos, quorum copiam sumunt Pastores a sacris Scriptoribus, cum opus erit illos impertire fidei populo; nos ex ea copia aliquot elegimus, quos huic tempori accommodatos duximus.

4
*Deum ho-
norat:*

Primus autem fructus, quem inde capimus, est is, quod orantes Deo honorem habemus; siquidem quoddam religionis argumentum est oratio, quæ in divinis litteris thymiamati comparatur: Dirigatur enim, inquit Propheta, oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. ⁶ Quare nos hac ratione Deo subjectos esse profiteremur, quem bonorum omnium au-

¹ Luc. VI, 12. — ² I Pet. III, 7. — ³ I. Joan. III, 22. ⁴ Matth. XVII, 20. — ⁵ In c. VII, Matth. — ⁶ Ps. CXL, 2.

ctorem agnoscimus, et prædicamus, in quem solum spectamus, quod unum incolumitatis, salutisque præsidium atque perfugium habemus. Hujus fructus illis etiam verbis admonemur: Invoca me in die tribulationis: eruam te, et honorificabis me. ¹

Sequitur fructus amplissimus, et jucundissimus orationis, cum a Deo preces audiuntur: est enim ex sancti Augustini sententia, cœli clavis oratio. Nam ascendit, inquit, precatio, et descendit Dei miseratio: licet alta sit terra, altum cœlum, audit tamen Deus hominis linguam. ² Cujus orandi muneris tanta vis est, tanta utilitas, ut ea re cœlestium donorum amplitudinem consequamur. Nam et impetramus nobis, ut ducem, et adjutorem adhibeat Spiritum sanctum, et fidei assequimur conservationem, et incolumitatem, et vitiationem pœnarum, et divinum patrociniū in tentationibus, et ex diabolo victoriam; omnino inest in precatione singularis gaudii cumulus. Quamobrem sic loquebatur Dominus: Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. ³

5.
*bona cœ-
lestia im-
petrat,*

Nec vero, quin huic petitioni præsto sit, et occurrat Dei benignitas, ullus relictus est dubitandi locus; quod multa comprobant divinæ scripturæ testimonia; quæ, quia sunt in promptu, illa modo apud Isaiam exempli causa attingemus: Tunc enim, inquit, invocabis, et Dominus exaudiet; clamabis, et dicet: Ecce adsum; ⁴ et rursus: Eritque antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. ⁵ Exempla autem eorum, qui Deum exoraverunt, quia propemodum sunt in infinita, et posita ante oculos, omittimus.

*et quidem
certo,*

At interdum fit, ut, quæ petimus, a Deo non impetremus; ita est: sed tum maxime prospicit utilitati nostræ Deus, vel quod alia nobis majora, et ampliora bona impertitur; vel quod nec necessarium nobis est, nec utile, quod petimus: immo vero fortasse supervacaneum id futurum sit, si dederit, atque pestiferum. Quædam enim, inquit sanctus Augustinus, negat propitius Deus, quæ concedit iratus. ⁶ Nonnumquam etiam fit, ut adeo remisse, ac negligenter oremus, ut ne ipsi quidem, quod dicimus, attendamus. Cum autem sit oratio, mentis ascensus ad Deum: si in orando animus, qui ad Deum

*si recta
sit;*

¹ Ps. XLIX, 15. — ² Aug. (App.) Serm. 47. — ³ Joan. XVI, 24. — ⁴ Is. LVIII, 9. — ⁵ Is. LXV, 24. — ⁶ Ep. CXXX, c. 14, n. 26.

referri debet, peregrinatur, nulloque studio, nulla adhibita pietate, temere precationis verba funduntur, quo modo inanem hujus orationis sonitum, Christianam precationem esse dicemus? Quare minime mirum est, si Deus nostræ non obsequitur voluntati, cum vel ipsi nolle id nos, quod petimus, pene probemus, nostræ negligentia et ignorantia precationis, vel postulemus ea, quæ nobis sunt obfutura. Contra vero scienter, ac diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam a Deo postulaverint; quod et Apostolus testatur in epistola ad Ephesios;¹ et illa prodigi filii similitudine declaratur, qui præclare secum actum esse existimaturus fuit, si in loco mercenarii famuli eum habuisset pater;² etsi recte cogitantibus, non solum postulantis nobis cumulat gratiam suam Deus, non modo munerum copia, sed etiam celeritate tribuendi, quod ostendunt divinæ litteræ, cum illa utuntur loquendi formula: Desiderium pauperum exaudivit Dominus;³ intimis enim, et tacitis egentium studiis, ne expectata quidem eorum voce, Deus occurrit.

6
virtutes
angel:

Accedit eo etiam ille fructus, quod orando animi virtutes et exercemus, et augemus, maxime vero fidem; ut enim rite illi non orant, qui fidem Deo non habent: quo modo enim, inquit, invocabunt, in quem non crediderunt?⁴ sic fideles, quo studiosius orant, eo majorem, ac certiore fidem habent divinæ curæ, et providentiæ, quæ potissimum id requirit a nobis, ut ad se de iis, quæ nobis opus sunt, referentes, omnia postulemus. Posset vero Deus non petentibus, ne cogitantibus quidem, abunde nobis omnia dilargiri, quo modo et animantibus rationis expertibus cuncta suppeditat ad usus vitæ necessarios; sed beneficentissimus parens vult a filiis invocari: vult nos quotidie rite petendo, petere fidentius: vult impetratis iis, quæ postulamus, in dies magis testificari, ac prædicare suam in nos ipsos benignitatem. Amplificatur etiam charitas: nam illum auctorem agnoscentes omnium bonorum, utilitatumque nostrarum, quanta eum possumus maxima charitate amplectimur; et, ut amantes, colloquio, et congressu magis ad amorem incenduntur: sic pii homines, quo sæpius Deo facientes preces, et ejus implorantes benignitatem, quasi cum ipso colloquuntur, eo majori in singulas

¹ Eph. III, 20. — ² Luc. XV, 11. — ³ Psal. IX, 17. — ⁴ Rom. X, 14.

precationes affecti lætitia, ad eum amandum, et colendum incitantur ardentius. Propterea nos hac uti vult exercitatione precationis, ut flagrantes petendi studio quod optamus, tantum ea assiduitate, et cupiditate proficiamus, ut digni simus, in quos illa conferantur beneficia, quæ antea jejunos, et angustus animus noster capere non poterat. Vult præterea nos id, quod est, intelligere, ac præ nobis ferre, si gratiæ cælestis auxilio deseramur, nostra opera nihil consequi posse, proptereaque toto animo ad orandum incumbere. Valent autem maxime hæc tamquam orationis arma contra naturæ nostræ hostes acerrimos: inquit enim sanctus Hilarius: Adversus diabolium, armaque ejus, orationum nostrarum sonitu certandum est.¹

Præclarum præterea illum orationis fructum assequimur, quod, cum proclives simus ad malum, et ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenitæ, patitur, se nostris cogitationibus concipi, ut, dum illum oramus, et mereri ejus contendimus munera, accipiamus innocentiae voluntatem, et ab omni labe, delictorum omnium amputatione purgemus.

Postremo ex sancti Hieronymi sententia,² iræ divinæ resistit oratio; itaque sic ad Moysen locutus est Deus: Dimitte me;³ cum quidem poenas eum ab illo populo petere volentem, precibus impediret: nihil enim est, quod æque Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferendas æque retardet, et revocet a furore, ac preces piorum hominum.

DE PARTIBUS, ET GRADIBUS ORATIONIS. Exposita necessitate, et utilitate Christianæ precationis, scire præterea oportet fidelem populum, quot, et quibus partibus ea constet oratio: id enim ad hujus officii perfectionem pertinere testatur Apostolus, qui in epistola ad Timotheum cohortans ad pie, sancteque orandum, orationis partes diligenter enumerat: Obsecro, inquit, primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.³ Quod vero subtilis quædam est harum differentia partium, si ejus explicationem auditoribus Parochi con-

¹ In Psalm. LXV, n. 4. — ² In Jerem. VII, 16. — ³ Ex. XXXII, 10. — ⁴ 1. Tim. II, 1.

7
a peccatis
mundat:

8
Deum
placat.

9
Partes
orationis
plures.

ducere existimabunt, consulent inter cæteros S. Hilarium,¹ et Augustinum.²

IO Sed quoniam duæ sunt præcipuæ partes orationis, postulatio, et gratiarum actio, a quibus, tamquam a capite, manant reliquæ, minime eas prætermittendas duximus. Nam ad Deum accedimus, ut cultum ei, ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipsi de beneficiis, quibus assidue ab ejus benignitate ornatur, et augemur, gratias agamus. Utramque hanc maxime necessariam partem orationis, Deus ipse pronuntiavit ore Davidis, illis verbis: *Invoca me in die tribulationis: eruam te, et honorificabis me.*³ Quantum autem egeamus divinæ liberalitatis, ac bonitatis, quis ignorat, modo summam hominum egestatem, et miseriam intueatur? Quam vero sit propensa Dei voluntas in genus humanum, quam effusa in nos benignitas, omnes intelligunt, qui sensu oculorum, et mente præditi sint. Nam quocumque oculos conjicimus, quocumque nos cogitatione convertimus, nobis admirabilis lux divinæ beneficentiæ, ac benignitatis oboritur. Quid enim habent homines, quod a Dei largitate profectum non sit? et si omnia sunt ejus dona, ac munera bonitatis, quid est, quod non omnes pro viribus beneficentissimum Deum laudibus celebrent, et gratiarum actione prosequantur?

SED utriusque officii, et petendi aliquid a Deo, et ei gratias agendi, multi sunt gradus, quorum alius alio est altior, atque perfectior. Ut igitur fidelis populus non solum oret, sed etiam optime fungatur illo munere orationis, proponant ei Pastores summam perfectamque orandi rationem, et ad eam quam diligentissime poterunt hortabuntur.

II Sed quinam est optimus orandi modus, et summus precationis gradus? nempe is, quo pii et justii homines utuntur; qui freti veræ fidei stabili fundamento, quibusdam optimæ mentis, orationisque gradibus in illum locum perveniunt, ex quo infinitam Dei potentiam, immensam benignitatem, ac sapientiam contemplari possunt: ubi etiam in spem certissimam veniunt, se et quidquid petierint in præsentia, et illam inexplicabilem bonorum vim consecuturos esse, quæ pollicitus

¹ In Psalm. CXL, n. 12. — ² August. Epist. LV, — ³ Ps. XLIX, 15.

est Deus largiturum se iis, qui divinum auxilium pie, et ex animo implorarint. His, quasi duabus alis, elata in cælum anima, ardenti studio pervenit ad Deum, quem omni gratiarum, et laudum honore prosequitur, quod summis ab eo beneficiis affecta sit; tum vero singulari adhibita pietate, ac veneratione, quasi filius unicus charissimo parenti, quid sibi sit opus, non dubitanter exponit. Quem precandi modum, effundendi voce, exprimunt divinæ litteræ; inquit enim Propheta: *Effundo in conspectu ejus orationem meam, et tribulationem meam ante ipsum pronuntio;*¹ quæ vox eam vim habet, ut nihil reticeat, nihil occultet, sed effundat omnia is, qui ad orandum venit, fidenter confugiens in sinum amantissimi parentis Dei. Ad id enim nos doctrina cælestis hortatur illis verbis: *Effundite coram illo corda vestra;*² et: *Jaeta super Dominum curam tuam.*³ Hunc autem precationis gradum significat sanctus Augustinus, cum inquit in eo libro, qui inscriptus est *Enchiridion*,⁴ quod fides credit, spes et charitas orat.

Alius est eorum gradus, qui mortiferis peccatis oppressi, fide tamen ea, quæ mortua dicitur, nituntur sese erigere, et ad Deum ascendere: sed propter intermortuas vires, summamque fidei imbecillitatem, se altius a terra tollere non possunt. Verumtamen sua peccata recognoscentes, et eorum conscientia, ac dolore cruciati, humiliter, ac demisse, ex illo maxime longinquo loco pœnitentes, scelerum a Deo veniam, et pacem implorant. Horum oratio suum obtinet locum apud Deum: nam eorum preces audiuntur, immo vero hujusmodi homines liberalissime misericors Deus invitat: *Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos;*⁵ ex horum hominum numero fuit ille publicanus, qui cum oculos ad cælum tollere non auderet, exiit tamen, inquit, e templo magis justificatus, quam pharisæus.⁶

Est præterea eorum gradus, qui nondum fidei lucem acceperunt, verumtamen divina benignitate exiguum illorum naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad studium, cupiditatemque veritatis, quam ut doceantur, summis precibus petunt; qui si manent in voluntate, a Dei clementia

¹ Ps. CXLI, 3. — ² Ps. LXI, 9. — ³ Ps. LIV, 23. — ⁴ Cap. VII, n. 2. — ⁵ Math, XI, 28. — ⁶ Luc. XVIII, 10.

12
pœnitentiam;

13
infidelium bonæ voluntatis;

eorum studium non repudiatur. Quod exemplo Cornelii Centurionis comprobatum videmus.¹ Nemini enim id ex animo petenti clausæ sunt fores divinæ benignitatis.

14. *peccatorum obstinatorum.* Postremus est gradus eorum, quos non modo facinorum, ac flagitiorum non pœnitentes, sed etiam sceleribus scelera cumulantes, tamen non pudet sæpe a Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perseverare; qui tali statu ne ab hominibus quidem audere deberent, ut sibi ignoscerent, postulare: horum oratio a Deo non auditur; sic enim de Antiocho scriptum est: Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus.² Quare vehementer hortandi sunt, qui in gravi illa miseria versantur, ut, abjecta peccandi voluntate, vere, et ex animo se convertant ad Deum.

15. *Petendum summum bonum et quæ eo conducunt;* DE IIS, QUÆ PETENDA SUNT. Sed quoniam in singulis petitionibus quid postulandum, quid non, suo loco dicitur, satis hic erit fideles universe illud admonere, ut, quæ justa, quæve honesta sint, a Deo petant homines: ne, si, contra quam deceat, aliquid postularint, illo responso repellantur: Nescitis quid petatis.³ Quidquid autem recte optari potest, petere licet, quod illa Domini uberrima promissa testantur: Quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis: ⁴ omnia enim se concessurum pollicetur. Quare primum optatum, ac desiderium nostrum ad eam regulam dirigemus, ut ad Deum, qui summum est bonum, summum studium, desideriumque referatur. Deinde cupiemus ea, quæ cum Deo nos maxime conjungant: quæ vero nos inde sejungant, aut causam aliquam afferant disjunctionis, ab omni studio, et cupiditate nostra removenda sunt.

16. *subordinate ad summum bonum, peti possunt bona fortunæ,* Hinc licet colligere secundum illud summum, et perfectum bonum, quo modo reliqua, quæ dicuntur bona, et optanda sint, et a parente Deo postulanda. Nam hæc corporis, quæ vocant, et externa bona, ut sanitas, robur, pulchritudo, divitiæ, honores, gloria, quia facultatem, ac materiam sæpe dant peccato (qua re fit, ut sæpe non omnino pie, aut salutariter petantur) erit illa petitio his præscribenda finibus, ut hæc vitæ commoda postulentur necessitatis causa: quæ pre-

¹ Act. X, 4, 13. — ² 2. Mach. IX, 13. — ³ Matth. XX, 22. — ⁴ Joan. XV, 7.

candi ratio refertur ad Deum. Licet enim nobis ea precibus petere, quæ et Jacob, et Salomon postularunt: ille enim in hunc modum: Si dederit mihi panem ad vescendum, et vestimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum¹: Salomon his verbis: Tribue tantum victui meo necessaria². Cum vero nobis Dei benignitate suppeditetur ad victum, et ad cultum, par est, nos illius Apostoli cohortationis recordari: Qui emunt, tanquam non possidentes: et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi³; item: Divitiæ si affluent, nolite cor apponere⁴: quarum fructum, et usum tantummodo nostrum esse, sed ita, ut cum cæteris communicemus, ab ipso doctore Deo didiscimus; si valemus, si reliquis externis, et corporis bonis abundamus, eo illa nobis tributa esse meminerimus, ut et facilius Deo inservire possimus, et proximo omnia ejus generis commodare. Ingenii autem bona, et ornamenta, cujus generis *corporis,* sunt artes, atque doctrinæ, petere etiam licet, sed ea tantum conditione, si nobis ad Dei gloriam, et ad salutem profutura sunt. Quod autem omnino, et sine adjunctione, aut conditione optandum, quærendum, postulandum est, quemadmodum antea diximus, id Dei gloria est, et deinceps omnia quæ summo illi bono conjungere nos queant, ut fides, timor Dei, amor, de quibus plenius dicemus in explicatione petitionum. *mentis.*

PRO QUIBUS ORANDUM SIT. His autem cognitis, quæ petenda sint, docendus est fidelis populus, pro quibus orare debeat. Continet autem oratio petitionem, et gratiarum actionem: quare prius de petitione dicamus.

ORANDUM igitur est pro omnibus sine ulla exceptione vel inimicitiarum, vel gentis, vel religionis; nam sive hostis sit, sive alienus, sive infidelis, proximus est: quem quia Dei jussu amare debemus, sequitur, ut preces quoque, quod amoris officium est, pro eo facere oporteat; nam eo pertinet illa Apostoli cohortatio: Obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus⁵. Qua in oratione primum petenda sunt, quæ salutem animæ complectuntur, deinde quæ corporis.

¹ Gen. XXVIII, 20. — ² Prov. XXX, 8. — ³ 1. Cor. VII, 30. — ⁴ Ps. LXI, 11. — ⁵ 1. Tim. II, 1.
CAT. TRID. — 25

17. *Deus implorandus pro omnibus nominatim:*

*pro Pasto-
ribus ani-
marum,*

Debemus autem hoc precationis officium primum Pasto-
ribus animarum tribuere, quod ab Apostolo ejus exemplo
monemur; scribit enim is ad Colossenses, ut orent pro se, ut
sibi Deus aperiat ostium sermonis¹; quod item facit ad Thes-
salonicenses². Est præterea in actis Apostolorum: Oratio
fiebat sine intermissione ab Ecclesia pro Petro³; cujus etiam
officii a D. Basilio in libris de moribus admonemur: pro iis
enim orandum esse, inquit, qui præsentibus verbo veritatis⁴.

*pro Prin-
cipibus,*

Secundo loco pro Principibus nos precari oportet, ex ejus-
dem Apostoli sententia⁵: quanto enim publico bono princi-
pibus piis, et justis utamur, nemo ignorat; itaque rogandus
est Deus, ut tales sint, quales esse oportet, qui reliquis homi-
nibus præsentibus.

*pro piis
hominibus,*

Extant exempla sanctorum hominum, quibus monemur,
ut pro bonis etiam, piisque deprecemur. Egent enim et illi
precibus aliorum: quod divinitus factum est, ne superbia
efferrantur, dum intelligunt se inferiorum suffragiis indigere.

*pro ini-
micis,*

Jussit præterea Dominus precari pro persequentibus, et
calumniantibus nos⁶.

*pro alie-
nis ab Ec-
clesia,*

Illud etiam S. Augustini testimonio celebratum est, hanc
esse acceptam consuetudinem ab Apostolis pro iis, qui ab
Ecclesia sunt alieni, preces, et vota faciendi⁷, ut infidelibus
donetur fides: ut idolorum cultores ab impietatis errore li-
berentur: ut Judæi, discussa animorum caligine, lucem veri-
tatis accipiant: ut hæretici redeuntes ad sanitatem, catholicæ
doctrinæ præceptis erudiantur: ut schismatici, a qua descie-
runt sanctissimæ parentis Ecclesiæ communione, cum ea
iterum veræ charitatis nodo juncti copulentur. Quantam au-
tem vim habeant preces pro hujusmodi hominibus factæ ex
animo, constat plurimis exemplis omnis hominum generis,
quos quotidie, ereptos a potestate tenebrarum, transfert
Deus in regnum filii charitatis suæ; et ex vasis iræ facit vasa
misericordiæ; in quo plurimum valere piorum obsecrationem,
nemo, qui recte sentiat, dubitare potest.

*pro mor-
tuis,*

Preces autem, quæ pro mortuis fiunt, ut ab igne Purgatorii
liberentur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt; qua de re sa-
tis dictum est, cum de sacrificio missæ loqueremur.

¹ Col. IV, 3. — ² 1. Thess. V, 25. — ³ Act. XII, 5. — ⁴ S. Basilius, Moral. Reg. 56, c. 5. — ⁵ Tim. II, 2. — ⁶ Matth. V, 44. — ⁷ S. Aug. Epist. CXLIX, c. 2, n. 17; De hæc. n. 87, etc.

In iis autem, qui peccare dicuntur ad mortem, vix quid-
quam precibus, votisque proficitur. Verumtamen est Chri-
stianæ charitatis, et precari pro illis, et lacrymis contendere,
an eis possint reddere pacatum Deum.

Execrationes vero sanctorum hominum, quibus in impios
utuntur, ex Patrum sententia constat esse vel prædictiones
eorum, quæ illis eventura sunt, vel adhibitas contra pecca-
tum, ut, salvis hominibus, peccati vis intereat.

*pro pecca-
toribus.*

*Execra-
tiones
Sancto-
rum*

IN altera parte precationis, maximas Deo gratias agimus
pro divinis ejus, immortalibusque beneficiis, quibus et sem-
per afficit, et quotidie afficit humanum genus. Maxime au-
tem fungimur hoc munere gratiarum actionis Sanctorum
omnium causa, quo in officio singulares Deo laudes tri-
buimus, et eorum victoriæ, et triumphi, quem de omni-
bus et intimis, et externis hostibus ejus benignitate de-
portarunt.

Huc pertinet prima illa pars Angelicæ salutationis, cum
ea ad precandum utimur: Ave Maria gratia plena: Dominus
tecum: benedicta tu in mulieribus. Nam Deum summis et
habendis laudibus, et gratiis agendis celebramus, quod san-
ctissimam Virginem omni cælestium donorum munere cum-
lavavit, ipsique Virgini singularem illam gratulamur felicitatem.

Jure autem sancta Dei Ecclesia huic gratiarum actioni
preces etiam et implorationem sanctissimæ Dei matris ad-
junxit, qua pie atque suppliciter ad eam confugeremus, ut
nobis peccatoribus sua intercessione conciliaret Deum, bo-
naque tum ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria impe-
traret. Ergo nos exules, filii Evæ, qui hanc lacrymarum val-
lem incolimus, assidue misericordiæ matrem, ac fidelis populi
advocatam invocare debemus, ut oret pro nobis peccatori-
bus, ab eaque hac prece opem et auxilium implorare, cujus
et præstantissima merita apud Deum esse, et summam vo-
luntatem juvandi humanum genus, nemo nisi impie et nefarie
dubitare potest.

QUIS ORANDUS SIT. Deum autem orandum esse, et ejus
nomen invocandum, ipsa loquitur naturæ vis insita in homi-
num mentibus, non solum tradunt divinæ litteræ, in quibus

18

*Gratie
Deo agen-
dæ pro
omnibus
benefi-
ciis.*

19

*Salutatio
Angelica
continet
gratia-
rum actio-
nem*

*et petiti-
onem.*

20

*Deus
unus et
trinus
orandus.*

licet audire imperantem Deum : Invoca me in die tribulationis¹ : sed Dei nomine tres Personas intelligi oportet.

Invocandi etiam Sancti.

Secundo loco confugimus ad auxilia Sanctorum, qui in caelo sunt : quibus etiam preces esse faciendas, ita certum est in Ecclesia Dei, ut piis nulla de eo dubitatio possit accidere; quæ res quia separatim suo loco est explicata, eo et Parochos, et cæteros transmittimus².

21

Aliter Deus, aliter Sancti invocantur.

Sed ut tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere fidelem populum, quid intersit inter hanc invocandi rationem : non enim eodem modo Deum, et Sanctos imploramus; nam precamur Deum, ut ipse vel bona det, vel liberet a malis; a Sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, ut nostri patrocinium suscipiant, ut nobis a Deo impetrent ea, quorum indigemus; hinc duas adhibemus precandi formulas, modo differentes; ad Deum enim proprie dicimus : Miserere nobis, Audi nos; ad Sanctum : Ora pro nobis. Quamquam licet etiam alia quadam ratione petere a Sanctis ipsis, ut nostri misereantur : sunt enim maxime misericordes. Itaque precari possumus eos, ut conditionis nostræ miseria permoti, sua nos apud Deum gratia, ac deprecatione juvent. Quo loco illud maxime cavendum est omnibus, ne, quod Dei proprium est, cuiquam præterea tribuant : imo vero, cum ad imaginem Sancti alicujus quis dominicam orationem pronunciat, ita tum sentiat, se ab illo petere, ut secum oret, sibi que postulet ea, quæ dominicæ orationis formula continentur, et sui denique sit interpres, et deprecator ad Deum; nam eos hoc fungi officio docuit sanctus Joannes apostolus in Apocalypsi³.

Apta præparatio constat :

DE PRÆPARATIONE ADHIBENDA. Est in divinis litteris : Ante orationem præpara animam tuam et noli esse quasi homo, qui tentat Deum⁴ : tentat enim Deum is, qui cum bene orat, male agit, et cum loquatur cum Deo, a precibus animus ejus aberrat. Quare cum tanti intersit, quo quisque animo Deo preces faciat, tradant Parochi vias precationum piis auditoribus.

PRIMUS igitur gradus ad orationem erit, vere humilis, ac demissus animus, scelerum quoque recognitio : quibus sce-

¹ Ps. XLIX, 15. — ² Cf. De primo prec. n. 6-8. — ³ Ap. VIII, 3. — ⁴ Eccli. XVIII, 23.

ribus intelligat, qui ad Deum accedit, se non modo dignum non esse, qui quidquam impetret a Deo, sed qui ne in ejus quidem conspectum veniat oraturus. Hujus præparationis sæpissime mentionem faciunt divinæ litteræ, quæ et illud loquuntur : Respexit in orationem humilium : et non sprevit precem eorum¹; item : Oratio humiliantis se, nubes penetrabit². Sed occurrent Pastoribus eruditis loci innumerabiles qui in eam sententiam conveniant; quamobrem plurium non necessaria commemoratione supersedemus; tantum vero, quæ alias attigimus, ne in hac quidem parte, quia sunt apposita ad hanc orationem, duo illa exempla prætermittimus. Publicanus est ille notissimus, qui longe consistens, oculos humo tollere non audebat³ : est etiam mulier illa peccatrix, quæ dolore commota, lacrymis pedes Christi domini perfudit⁴; uterque, quantum afferat orationi pondus humilitas Christiana, declaravit. Sequitur angor quidam in recordatione delictorum, vel saltem aliquis doloris sensus ob eam causam, quod dolere non possimus : quorum utrumque, vel certe alterum, nisi a pœnitente adhibeatur, venia impetrari non potest.

23
animi humilitate,

et dolore de peccatis;

24

abstinentia a peccatis

SED quia sunt quædam scelera, quæ maxime obstant, quo minus in precatione Deus postulationi nostræ concedat, ut cædes, et illata vis, manus abstinentiæ sunt ab hac crudelitate, et violentia; de quo facinore sic Isaïæ ore loquitur Deus : Cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis : et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam : manus enim vestræ sanguine plenæ sunt⁵. Fugienda est ita, ac dissidium, quæ magnopere etiam impediunt, ne preces audiantur; de quibus est illud Apostoli : Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira et disceptatione⁶. Videndum est præterea, ne nos implacabiles cuiquam præbeamus in injuria : nam sic affecti, Deum precibus adducere non poterimus, ut nobis ignoscat : Cum enim stabitis, inquit ipse, ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem⁷; et : Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra⁸. Cavendum quoque est, ne duri simus, et inhumani egentibus; nam in ejusmodi homines illud dictum est : Qui obturat aurem suam ad

violentiæ,

ira,

vindictæ,

inhumanitatis,

¹ Ps. CI, 18. — ² Eccli. XXXV, 21. — ³ Luc. XVIII, 13. — ⁴ Luc. VII, 37. — ⁵ Is. I, 15. — ⁶ 1. Tim. II, 8. — ⁷ Marc. XI, 25. — ⁸ Matth. VI, 15.

clamorem pauperis, et ipse clamabit, et non exaudietur¹.
superbia, Quid dicemus de superbia? quæ quantopere Deum offendat,
 testis est illa vox: Deus superbis resistit, humilibus autem
contem- dat gratiam². Quid de contemptione divinorum oraculorum?
 ptionis: in quam extat illud Salomonis: Qui declinat aures suas ne
 audiat legem, oratio ejus erit execrabilis³. Quo tamen loco
 non excluditur deprecatio factæ injuriæ, non cædis, non ira-
 cundiæ, non illiberalitatis in pauperes, non superbiæ, non
 despicientiæ divinæ orationis, non denique reliquorum scelerum,
 si ignoscendi venia petatur.

25
fiducia

EST vero ad hanc quoque præparationem animi, fides necessaria; quæ si desit, neque de summi Patris omnipotentia, neque de illius misericordia, unde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio, quemadmodum docuit ipse Christus, dominus: Omnia, inquit, quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis⁴. De hujusmodi fide scribit sanctus Augustinus de verbis Domini: Si fides deficit, oratio perit⁵. Caput igitur est ad rite orandum, quod jam dictum est, ut fide firmi, ac fixi simus; quod Apostolus ex contrario ostendit: Quo modo invocabunt, in quem non crediderunt⁶? Itaque credamus oportet, ut et orare possimus, et ne nos fides ipsa deficiat, qua salutariter oramus. Fides enim est, quæ preces fundit: preces faciunt, ut, omni dubitatione sublata, stabilis, ac firma sit fides. In hanc sententiam sanctus hortabatur Ignatius eos, qui ad Deum adirent oraturi: Noli dubio esse animo in oratione: Beatus est, qui non dubitaverit⁷. Quare ad impetrandum quod velimus a Deo, maximum pondus affert fides, et certa spes impetrandi, quod monet sanctus Jacobus: Postulet in fide, nihil hæsitans⁸. Multa sunt, quibus nos confidere oportet in hoc officio precationis. Est ipsa Dei in nos perspecta voluntas, ac benignitas, cum jubet nos se Patrem appellare, ut ejus nos esse filios intelligamus. Est prope infinitus numerus eorum, qui Deum exoraverunt. Est summus ille deprecator, qui nobis semper presto est, Christus dominus, de quo sic est apud san-

*in Deum
 patrem
 nostrum,*

¹ Prov. XXI, 13. — ² Jac. IV, 6. Petr. V, 5. — ³ Prov. XXVIII, 9. —
⁴ Matth. XXI, 22. — ⁵ Serm. CXV, c. 1. — ⁶ Rom. X, 14. — ⁷ (Ignat.) Epist.
 ad Heron. diac. n. 7; cfr. S. Basilius, Const. mon. c. 1, n. 5; S. Isidorus,
 Sent. lib. III, c. 7. n. 15. — ⁸ Jac. I, 6.

ctum Joannem: Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum: et ipse est propitiatio pro peccatis nostris¹; item Paulus Apostolus: Christus Jesus, qui mortuus est, imo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis²; item ad Timotheum: Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus³; tum ad Hebræos: Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, et fidelis pontifex ad Deum⁴. Quare et si nos indigni sumus, qui impetremus, tamen optimi dignitate interpretis, ac deprecatoris Jesu Christi sperare, et magnopere confidere debemus, nobis omnia, quæ per illum rite petierimus, concessurum Deum. Denique nostræ auctor est precationis Spiritus sanctus, quo duce preces nostras audiri necesse est. Accepimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus: Abba (Pater)⁵; qui quidem Spiritus infirmitatem, et inscitiam nostram adjuvat in hoc orandi munere; imo vero, inquit, ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus⁶. Quod si qui titubant interdum, nec se satis esse firmos in fide sentiunt, utantur illa voce Apostolorum: Domine adauge nobis fidem⁷; et patris illius: Adjuva incredulitatem meam⁸.

*in Christi-
 stum me-
 diatorem,*

*in Spiritu-
 sanctum;*

SED tum maxime et fide, et spe vigentes, omnia a Deo optata consequemur, cum ad ipsius Dei legem, ac voluntatem, omnem mentem, actionem, et orationem nostram conformabimus: Si manseritis enim, inquit, in me, et verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis, petetis, et fiet vobis⁹; quamquam ad hanc impetrandi a Deo omnia facultatem, in primis necessaria est, ut antea diximus, oblivio injuriarum, et benevolentia, ac benefica voluntas in proximos.

26

*conforma-
 tione cum
 divina
 voluntate*

QUÆ RATIO IN ORANDO REQUIRITUR. Maxime autem refert, quomodo sacris precibus utamur; nam etsi precatio bonum est salutem, tamen, nisi recte adhibeatur, minime prodest: quod enim petimus, sæpe non assequimur, ut sanctus inquit Jacobus, ob eam causam, quia male petimus¹⁰. Ergo docebunt Parochi fidelem populum, quæ sit optima ratio bene

27

*Oratio,
 nisi recte
 fiat, non
 prodest:*

¹ I. Joan. II, 1. — ² Rom. VIII, 34. — ³ I. Tim. II, 5. — ⁴ Hebr. II, 17.
 — ⁵ Rom. VIII, 15. — ⁶ Luc. XVII, 5. — ⁷ Rom. VIII, 26. — ⁸ Marc. IX, 23.
 — ⁹ Joan. XV, 7. — ¹⁰ Jac. IV, 3.

petendi, et privatim, ac publice orandi, quæ præcepta Christianæ orationis tradita sunt ex Christi Domini disciplina.

28 *orandum est in spiritu et veritate,*
Est igitur orandum in spiritu et veritate; nam cælestis Pater tales quærit, qui adorent eum in spiritu et veritate¹. Orat autem eo modo, qui intimum, ac flagrans animi studium adhibet; a qua spirituali precandi ratione vocalem non excludimus: verumtamen principatum jure tribuendum ducimus illi, quæ a vehementi animo proficiscitur, obsecrationi: quam Deus, cui patent occultæ hominum cogitationes, audit, etiamsi non ore proferatur. Audivit Annæ, ejus, quæ fuit mater Samuelis, intimas preces, de qua illud legimus, flentem orasse, et tantum labia moventem². Oravit hoc modo David; inquit enim: Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea³. Hujusmodi exempla in divinis libris passim legentibus occurrunt.

etiam voce,
Habet autem vocalis oratio propriam utilitatem, et necessitatem; nam incendit animi studium, et religionem orantis inflammat; quod ad Probam scripsit sanctus Augustinus hoc modo: Nonnumquam verbis et aliis signis ad augendum desiderium sanctum, nos ipsi acrius excitamus⁴. Cogimur interdum vehementi animi cupiditate, et pietate, verbis efferre sententiam; nam exultante animo lætitia, par etiam est, linguam exultare; et vero decet nos cumulatam illud sacrificium facere et animæ, et corporis; quem Apostolorum orandi morem fuisse, ex Actis et ex Apostolo multis locis cognoscimus⁵. Sed quoniam duplex precandi ratio est, privata et publica, privata orationis pronuntiatione utimur, ut intimum studium, et pietatem adjuvet; in publica, quæ ad incitandam fidelis populi religionem instituta est, certis, stisque temporibus linguæ officio supersederi nullo modo potest.

sed sine inani verborum sonitu,
Hanc vero spiritu orandi consuetudinem, propriam Christianorum hominum, infideles minime colunt, de quibus ita licet Christum dominum loquentem audire: Orantes, nolite multum loqui, sicut ethnici: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis: scit enim Pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum⁶. Cum autem prohibeat loquacitatem, longas tamen preces quæ a vehementi, ac diuturno animi studio proficiscantur, tan-

¹ Joan. IV, 23. — ² 1. Reg. I, 10, 13, 27. — ³ Ps. XXVI, 8. — ⁴ Epist. CXXX, c. 9, n. 18. — ⁵ Act. XI, 5, XVI, 25; 1. Cor. XIV, 15; Eph. V, 19, Col. III, 16. — ⁶ Matth. VI, 7.

tum abest, ut rejiciat, ut etiam suo exemplo nos ad eam rationem cohortetur, qui non modo noctes in precatione consumpsit¹, sed ter eundem sermonem repetiit². Tantum igitur statuendum est, inani verborum sono minime exorari Deum. Nec vero ex animo orant hypocritæ, a quorum nos consuetudine deterret Christus dominus in hanc sententiam: Cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi³. Cubiculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis referri potest, quod non satis est ingredi, sed præterea occludi oportet, ne quid irrumpat, vel influat in animas extrinsecus, quo precationis integritas violari possit; tum enim cælestis Pater, qui omnium mentes, et occultas cogitationes maxime perspicit, orantis postulationi concedit.

et sine vano apparatu;

REQUIRIT præterea oratio assiduitatem: quæ quantam vim habeat, judicis illius exemplo, Dei filius ostendit, qui cum nec timeret Deum, nec hominem revereretur, victus assiduitate ac diligentia viduæ, ejus postulationi concessit⁴. Itaque assidue Deo preces faciendæ sunt; nec imitandi illi, qui semel, aut iterum orantes, nisi quod petunt, impetrarint, in oratione defatigantur; nulla enim hujus officii lassitudo esse debet: quod nos Christi domini⁵, et Apostoli⁶ docet auctoritas; quod si interdum voluntas in eo defecerit, precibus a Deo petamus perseverandi vim.

29

orandum est assidue;

Vult etiam Dei filius orationem nostram ad patrem suo nomine pervenire: quæ ejus merito, et gratia deprecatoris id pondus assequitur, ut a cælesti patre audiatur; est enim ejus illa vox apud sanctum Joannem: Amen, amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum⁷; et iterum: Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam⁸.

30

orandum est per Christum

¹ Luc. VI, 12; — ² Matth. XXVI, 44. — ³ Matth. VI, 5. — ⁴ Luc. XVIII, 2. — ⁵ Luc. XVIII, 1. — ⁶ 1. Thess. V, 17. — ⁷ Joan. XVI, 23. — ⁸ Joan. XIV, 13.

31
*ferven-
 ter oran-
 dum, ad-
 juncta
 gratia-
 rum actio-
 ne,
 adhibitis-
 que jeju-
 nio
 et cla-
 mosyna.*

IMITEMUR ardens sanctorum hominum studium, quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum precatione jungamus, apostolorum exemplo, qui hanc consuetudinem perpetuo servaverunt : quemadmodum apud Apostolum licet videre¹. Jejunium vero, et eleemosynam ad orationem adhibeamus. Jejunium quidem certe maxime est cum oratione sociatum ; nam qui cibo, et potu sunt onusti, horum mens sic oppressa est, ut neque Deum intueri, neque quid sibi velit oratio, cogitare possint. Sequitur eleemosyna, quæ magnam et ipsa cum oratione societatem habet. Quis enim, cui facultas sit benigne faciendi ei, qui aliena misericordia vivat, nec opituletur proximo, et fratri suo, se charitate præditum dicere audeat ? aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxilium implorabit ? nisi tum peccati veniam precatur, simul et a Deo suppliciter postulat charitatem. Quare divinitus factum est, ut salutem hominum triplici hoc remedio subveniretur ; cum enim peccando vel offendamus Deum, vel proximos violemus, vel nos ipsos lædamus, sacris precibus placatum reddimus Deum, eleemosyna redimimus hominum offensiones, jejunio proprias vitæ sordes eluimus ; et quamquam singula prosint ad omnium scelerum genera, tamen proprie singulis iis peccatis, quæ diximus, apposita et accommodata sunt.

¹ 1 Cor. XIV, 18 ; Eph. I, 16. 9 etc.

Orationis Dominicæ Procœmium.

Pater noster qui es in cælis.

Cum hæc formula Christianæ precationis a Jesu Christo tradita, eam habeat vim, ut, antequam ad preces, postulationesque veniamus, certis verbis loco procœmii nobis utendum sit, quibus pie ad Deum accedentes, fidentius etiam id facere possimus : Parochi officium est, illa distincte, dilucideque declarare, ut alacrior pius populus ad preces adeat, seque cum patre Deo acturum intelligat. Procœmium autem, si spectes verba, brevissimum est, si res æstimes, gravissimum, mysteriorumque plenissimum.

PATER. Ac prima quidem vox, qua Dei jussu, et institutione utimur in hac precatione, est PATER ; nam etsi Salvator noster divinam hanc orationem prætexere potuit aliquo verbo, quod plus majestatis haberet, exempli causa, Creatoris, aut Domini : tamen hæc omisit, quæ timorem simul nobis afferre possent ; illud autem adhibuit, quod orantibus, et aliquid a Deo petentibus, amorem, fiduciamque conciliat : quid enim jucundius est patris nomine ? quod indulgentiam sonat, et charitatem ; quibus autem rationibus patris nomen Deo conveniat, suppeditabit facultas docendi fidelem populum, ex locis creationis, gubernationis, ac redemptionis.

NAM cum Deus hominem creaverit ad imaginem suam, nec illam ceteris animantibus impertiverit, ex hoc singulari munere, quo hominem ornavit, juste omnium hominum, nec fidelium modo, sed etiam infidelium, Pater in divinis scripturis appellatur.

A gubernatione vero sumere poterit argumentum, quod prospiciendo, et consulendo utilitati hominum, præcipuo quodam curæ, et providentiæ modo nobis præstat patriam charitatem.

Sed ut in hujus explicatione argumenti paternam Dei de hominibus curam melius agnoscat, de custodia Angelorum, in quorum tutela sunt homines, aliquid dicendum videtur.

1.

2.
 PATRIS
 nomen
 fiduciam
 conciliat ;

Deo au-
 tem con-
 venit :

3.
 ob cratio-
 nem :

®

4.
 ob privi-
 dentiam,

quæ ma-
 xime ap-
 paret in
 nostri

31
*ferven-
 ter oran-
 dum, ad-
 juncta
 gratia-
 rum actio-
 ne,
 adhibitis-
 que jeju-
 nio
 et cla-
 mosyna.*

IMITEMUR ardens sanctorum hominum studium, quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum precatione jungamus, apostolorum exemplo, qui hanc consuetudinem perpetuo servaverunt : quemadmodum apud Apostolum licet videre¹. Jejunium vero, et eleemosynam ad orationem adhibeamus. Jejunium quidem certe maxime est cum oratione sociatum ; nam qui cibo, et potu sunt onusti, horum mens sic oppressa est, ut neque Deum intueri, neque quid sibi velit oratio, cogitare possint. Sequitur eleemosyna, quæ magnam et ipsa cum oratione societatem habet. Quis enim, cui facultas sit benigne faciendi ei, qui aliena misericordia vivat, nec opituletur proximo, et fratri suo, se charitate præditum dicere audeat ? aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxilium implorabit ? nisi tum peccati veniam precatur, simul et a Deo suppliciter postulat charitatem. Quare divinitus factum est, ut salutem hominum triplici hoc remedio subveniretur ; cum enim peccando vel offendamus Deum, vel proximos violemus, vel nos ipsos lædamus, sacris precibus placatum reddimus Deum, eleemosyna redimimus hominum offensiones, jejunio proprias vitæ sordes eluimus ; et quamquam singula prosint ad omnium scelerum genera, tamen proprie singulis iis peccatis, quæ diximus, apposita et accommodata sunt.

¹ 1 Cor. XIV, 18 ; Eph. I, 16. 9 etc.

Orationis Dominicæ Procœmium.

Pater noster qui es in cælis.

Cum hæc formula Christianæ precationis a Jesu Christo tradita, eam habeat vim, ut, antequam ad preces, postulationesque veniamus, certis verbis loco procœmii nobis utendum sit, quibus pie ad Deum accedentes, fidentius etiam id facere possimus : Parochi officium est, illa distincte, dilucideque declarare, ut alacrior pius populus ad preces adeat, seque cum patre Deo acturum intelligat. Procœmium autem, si spectes verba, brevissimum est, si res æstimes, gravissimum, mysteriorumque plenissimum.

PATER. Ac prima quidem vox, qua Dei jussu, et institutione utimur in hac precatione, est PATER ; nam etsi Salvator noster divinam hanc orationem prætexere potuit aliquo verbo, quod plus majestatis haberet, exempli causa, Creatoris, aut Domini : tamen hæc omisit, quæ timorem simul nobis afferre possent ; illud autem adhibuit, quod orantibus, et aliquid a Deo petentibus, amorem, fiduciamque conciliat : quid enim jucundius est patris nomine ? quod indulgentiam sonat, et charitatem ; quibus autem rationibus patris nomen Deo conveniat, suppeditabit facultas docendi fidelem populum, ex locis creationis, gubernationis, ac redemptionis.

NAM cum Deus hominem creaverit ad imaginem suam, nec illam ceteris animantibus impertiverit, ex hoc singulari munere, quo hominem ornavit, juste omnium hominum, nec fidelium modo, sed etiam infidelium, Pater in divinis scripturis appellatur.

A gubernatione vero sumere poterit argumentum, quod prospiciendo, et consulendo utilitati hominum, præcipuo quodam curæ, et providentiæ modo nobis præstat patriam charitatem.

Sed ut in hujus explicatione argumenti paternam Dei de hominibus curam melius agnoscat, de custodia Angelorum, in quorum tutela sunt homines, aliquid dicendum videtur.

1.

2.
 PATRIS
 nomen
 fiduciam
 conciliat ;

Deo au-
 tem con-
 venit :

3.
 ob cratio-
 nem :

®

4.
 ob privi-
 dentiam,

quæ ma-
 xime ap-
 paret in
 nostri

*custodia
angelis
commissa,*

Est enim Dei providentia datum hoc negotium angelis, ut custodiant humanum genus, singulisque hominibus præsto sint, ne gravius aliquod detrimentum accipiant; nam ut parentes, si infesta, et periculosa via filiis iter faciendum sit, custodes adhibent, et periculorum adjutores; sic cælestis Prens in hoc itinere, quo ad cælestem patriam contendimus, singulis nobis proposuit angelos, quorum ope, ac diligentia tecti, furtim paratos ab hostibus laqueos vitaremus, et factos in nos horribiles impetus repelleremus; iisque ducibus rectum iter teneremus, ne objectus aliquis error a fallaci adversario, nos de via posset deducere, quæ ducit in cælum.

Quam vero habeat utilitatem hæc de hominibus Dei cura, ac providentia singularis, cujus munus, et administratio mandata est angelis, quorum inter Deum, et homines media est, et interjecta natura, patet exemplis, quorum copiam suppeditant divinæ litteræ, quæ testantur sæpe Dei benigntate factum esse ut inspectantibus hominibus angeli mirabiles res efficerent; quibus moneremur innumerabilia ejus generis, quæ sub oculos non caderent, a custodibus nostræ salutis angelis effici utiliter, ac salutariter. Raphael angelus, Tobiaæ comes, et dux itineris divinitus adjunctus, illum duxit, et reduxit incolumem;¹ cui et adjumento fuit, ne ab immani pisce devoraretur, et, quanta esset in ejus piscis jecore, felle et corde vis, demonstravit². Ille dæmonium expulit, ejusque impedita, et colligata potestate, ne Tobiaæ noceret, effecit.³ Ille verum, et legitimum matrimonii jus, et usum adolescentem edocuit.⁴ Ille Tobiaæ patri oculis capto lumina restituit.⁵ Angelus item ille, Principis apostolorum liberator, uberem præbebit materiam ad erudiendum pium gregem de admirabili fructu curæ, custodiaeque angelorum, cum demonstrabunt Parochi angelum carceris tenebras illustrantem, et Petrum tacto ejus latere e somno excitantem, solventem catenas, dirumpentem vincula, monentem ut surgeret, seque sumptis caligis, et reliquo vestitu sequeretur; cum docebunt ab eodem angelo Petrum per custodias libere eductum e carcere, et aperta denique janua in tuto collocatum.⁶ Hujus generis exemplorum, quemadmodum diximus, referta est sanctarum litterarum histo-

¹ Tob. V, 5. — ² Tob. VI, 2. — ³ Tob. VIII, 3. — ⁴ Tob. VI, 16. — ⁵ Tob. XI, 8, 15. — ⁶ Act. XII.

ria; quibus intelligimus, quanta sit vis beneficiorum, quæ confert in homines Deus, Angelis interpretibus, et internuntiis, nec solum certa aliqua, et privata de re missis, sed a primo ortu, nostræ curæ præpositis, et in singulorum hominum salutis præsidio collocatis. Hanc doctrinæ diligentiam illa utilitas consequetur, ut audientium mentes erigantur, et ad agnoscendam, ac venerandam Dei paternam de se curam ac providentiam excitentur.

Commendabit autem hoc loco Parochus, in primisque prædicabit divitiæ benignitatis Dei erga genus humanum, quem cum a primo parente nostri generis, et peccati, usque ad hanc diem offenderimus flagitiis, ac sceleribus innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatem, neque præcipuam illam de nobis curam deponit. Quæ si quis existimat hominum oblivisci, amens est, et in Deum jacit indignissimam contumeliam. Irascitur Israëli Deus propter ejus gentis blasphemiam, quæ se arbitrabatur cælesti ope desertam esse. Est enim in Exodo: Tentaverunt Dominum, dicentes: Est ne Deus in nobis, an non¹? Et apud Ezechiëlem, succenset eidem populo Deus, qui dixerat: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram². Ergo fideles his auctoritatibus a nefaria illa opinione deterrendi sunt, fieri posse, ut Deum capiat hominum oblivio. In quam sententiam audire licet conquerentem de Deo apud Isaiam Israeliticum populum: contraque, Deum stultam ejus querimoniam benigna similitudine refellentem. Est enim ibi: Dixit Sion, dereliquit me Dominus, et Dominus oblitus est mei,³ cui Deus: Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? etsi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te⁴. Quibus locis quamquam id liquido confirmatur, tamen, ut penitus fideli populo persuadeatur, nullum posse tempus accidere, pro deponat Deus hominum memoriam, quo eis non tribuat patriæ charitatis officia, Parochi rem clarissimo primorum hominum exemplo comprobabunt: quos post neglectum, violatumque Dei jussum, cum acerbius accusatos, et horribili illa sententia condemnatos audis: Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinæ et tribulos germinabit tibi, et comedes herbas ter-

5.

*et durat,
non ob-
stantibus
peccatis
nostris,*

*etiamcum
Deus ira-
scitur no-
bis ob pec-
cataet nos
punit.*

¹ Ex. XVII, 7. — ² Ez. VIII, 12. — ³ Is. XLIX, 14. — ⁴ Ibid. 15, 16.

ræ¹; cum vides e paradiso expulsos, et, ut omnis reditus spes adimeretur, cum in aditu paradisi collocatum legis Cherubin flammeum tenentem et versatilem gladium²; cum ab ulciscente suam injuriam Deo illos intimis, et externis molestiis conflictatos intelligis, an non actum de homine putes? an non credas non modo divino illum auxilio nudatum, sed etiam cuius injuriæ propositum? Verumtamen in tantis divinæ iræ, et ultionis indiciis oborta est lux quædam Dei in eos charitatis: Fecit enim, inquit, Dominus Deus Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas, et induit eos³: quod maximum fuit argumentum, hominibus nullo unquam tempore defuturum Deum. Hujus etiam sententiæ vim, non exhauriri Dei amorem ulla hominum injuria, David expressit illis verbis: Numquid continebit Deus in ira sua misericordias suas⁴? Hanc Abacuch Deum affatus exposuit, dum inquit: Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis⁵. Hanc sic Michæas aperuit: Quis Deus similis tui, qui auferis iniquitatem, et transis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immitet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est⁶. Omnino res ita se habet, cum maxime perditos nos, et Dei præsidio spoliatos arbitramur, tum maxime, pro immensa sua bonitate, nos quærit, et curat Deus; sustinet enim in ira gladium justitiæ, nec cessat effundere inexhaustos misericordiæ thesauros.

6. MAGNAM igitur vim habent ad declarandam præcipuam Dei rationem in amando, tuendoque hominum genere, creatio, et gubernatio. Sed tamen illud opus redimendi hominem sic eminet inter duo superiora, ut beneficentissimus Deus, parensque noster summam in nos benignitatem tertio hoc beneficio cumulatam illustrarit.

Quare tradet spiritualibus filiis Parochus, et assidue eorum auribus inculcabit hanc præstantissimam Dei erga nos charitatem, ut intelligant se, quia redempti sint, admirabilem in modum Dei filios evasisse: Dedit enim, inquit Joannes, eis potestatem filios Dei fieri; et, Ex Deo nati sunt⁷. Quam ob causam baptismus, quod primum redemptionis pignus, et monumentum habemus, sacramentum regenerationis dicitur;

¹ Gen. III, 17. — ² Gen. III, 24. — ³ Gen. III, 21. — ⁴ Ps. LXXVI, 10. — ⁵ Hab. III, 2. — ⁶ Mich. VII, 18. — ⁷ Joan. I, 12.

inde enim nascimur Dei filii; nam inquit ipse Dominus: Quod natum est ex spiritu, spiritus est¹; et: Oportet vos nasci denuo²; item Petrus apostolus: Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei vivi³. Hujus pondere redemptionis, et Spiritum sanctum accepimus, et Dei gratia dignati sumus. Quo munere Dei filii adoptamur, quemadmodum ad Romanos scripsit apostolus Paulus: Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba (Pater)⁴. Cujus vim et efficaciam adoptionis explanat sanctus Joannes ad hunc modum: Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus⁵.

HIS expositis, admonendus est fidelis populus, quid ipse vicissim debeat amantissimo patri Deo, ut intelligat quem amorem, ac pietatem, quam obedientiam, ac venerationem creatori, gubernatori, ac redemptori præstare, qua spe, ac fiducia illum invocare oporteat.

7.
*Deo Patri
Creatori,
Gubernatori,
Redemptori,
amor,
pietas,
reverentia
debetur.*

SED ad erudiendam inscitiam, dirigendamque sententiæ perversitatem eorum, si qui tantummodo secundas res, et prosperum vitæ cursum argumento esse existimant, Deum conservare nobis amorem suum, rebus autem adversis, et calamitatibus, cum a Deo exercemur, id esse signum hostilis in nos animi, et prorsus abalienatæ a nobis divinæ voluntatis, demonstrandum erit, cum tangit nos manus Domini⁶, minime id hostiliter facere Dominum, verum percutiendo sanare⁷, et plagam a Deo venientem esse medicinam. Castigat enim peccantes, ut ea disciplina meliores faciat, et præsentis animadversione redimat ab exitio sempiterno. Nam visitat quidem in virga iniquitates nostras, et in verberibus peccata nostra, misericordiam autem suam non aufert a nobis⁸. Quare monendi sunt fideles, ut in ejusmodi castigatione patriam Dei charitatem agnoscant, et illud apud patientissimum Job in memoria, et in ore habeant: Ipse vulnerat, et medetur: percutit, et manus ejus sanabunt⁹; ut illud

8
*Dilectionem
suam
paternam
ostendit
Deus
etiam
hominem
exercendo.*

¹ Joan. III, 6. — ² Ibid. 3. — ³ 1. Pet. I, 23. — ⁴ Rom. VIII, 15. — ⁵ 1. Joan. III, 1. — ⁶ Job. XIX, 21. — ⁷ Deut. XXXII, 39. — ⁸ Ps. LXXXIII, 33. — ⁹ Job. V, 18.

usurpent, quod sub persona Israelitici populi scripsit Hieremias : Castigasti me, et eruditus sum, quasi juvenculus indomitus : converte me, et convertar : quia tu Dominus Deus meus¹; ut Tobiae exemplum sibi proponant, qui, cum in illa plaga cæcitatæ paternam Dei manum cædentem sensisset, exclamavit : Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, et tu salvasti me². In quo maxime cavendum est fidelibus, ne, etiamsi quovis incommodo affecti, quavis calamitate afflicti sint, Deum id ignorare existiment; ait enim ipse : Capillus de capite vestro non peribit³; immo vero se ipsi illo divini oraculi solatio consolentur, quod in Apocalypsi dictum est : Ego quos amo, arguo, et castigo⁴. Conquiescant in Apostoli cohortatione ad Hebræos : Fili mi, noli negligere disciplinam Domini : neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat : flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod si extra disciplinam estis, adulteri et non filii estis. Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, et reverebamur eos : non multo magis obtemperabimus patri spirituum, et vivemus⁵?

9. *Voce noster momentur fideles se fratres ad invicem esse.* NOSTER. Cum Patrem invocamus singuli, et nostrum appellamus, docemur, ex dono, ac jure divinæ adoptionis consequi necessario, ut fratres sint fideles omnes, et inter se fraterne amare debeant : Omnes enim, inquit, vos fratres estis; unus est enim Pater vester qui in cælis est⁶. Quare etiam in epistolis fideles omnes, Apostoli fratres appellant. Ex quo item conficitur illa consecutio necessaria, ut eadem adoptione Dei non solum inter se fideles universi fraterna necessitudine jungantur, sed quia homo est unigenitus Dei Filius, fratres etiam ejus et nominentur, et sint; nam in epistola ad Hebræos, cum de Filio Dei loqueretur, scripsit Apostolus : Non confunditur fratres eos vocare, dicens : Nuntiabo nomen tuum fratribus meis⁷; quod David de Christo domino ante prædixerat⁸. Ipse vero etiam Christus sic apud Evangelistam loquitur ad mulieres : Ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt⁹. Quod

¹ Jer. XXXI, 18. — ² Tob. XI, 17. — ³ Luc. XXI, 12. — ⁴ Apoc. III, 19. — ⁵ Heb. XII, 5. — ⁶ Matt. XXIII, 8. — ⁷ Heb. II, 11. — ⁸ Psal. XXI, 23. — ⁹ Matt. XXVIII, 10

tum ab eo dictum esse constat, cum jam excitatus a mortuis immortalitatem esset consecutus, ne quis existimet fraternam hanc cognationem, ejus resurrectione, et in cælum ascensu dissolutam esse. Tantum enim abest, ut hanc conjunctionem, et charitatem Christi resurrectio diremerit, ut ex illa majestatis, et gloriæ sede, tum, cum de omnibus omnis memoriæ hominibus iudicabit, fidelium minimos ab eo fratrum nomine, appellandos acceperimus¹. Qui autem fieri potest, ut Christi fratres non simus, cujus coheredes dicimur²? Est enim primogenitus ipse, constitutus heres universorum³ : nos vero secundo loco geniti, coheredes ejus, pro modo cælestium donorum, pro ratione charitatis, qua præbuerimus nos ministros, et coadjutores Spiritus sancti⁴; quo auctore ad virtutem, salutaresque actiones impellimur, et incendimur, ut ejus freti gratia in certamen salutis fortiter descendamus; quo sapienter, constanterque confecto, decursoque hujus vitæ spatio, justum coronæ præmium capimus a cælesti parente⁵, omnibus, qui eumdem cursum tenuerint, constitutum. Non enim, ut ait Apostolus, injustus est Deus, ut obliviscatur operis nostri, et dilectionis⁶. Quam vero hanc ex animo vocem NOSTER proferre debeamus, sancti Chrysostomi sententia declaratur, qui Deum inquit libenter Christianum audire non solum pro se, sed pro altero deprecantem; quod pro se orare naturæ est, pro altero gratiæ; pro se necessitas cogit, pro altero fraterna charitas hortatur; quibus illa subjunxit : Jucundior est Deo, quam charitas fraterna commendat, quam ea, quæ necessitate pronuntiat⁷.

10. *adeoque fraterne cum omnibus agendum* In hac tanta materia salutaris orationis monere, et hortari debet Parochus omnes, omnis ætatis, generis, ordinis, ut communis hujus fraternæ necessitudinis memores, comiter, et fraterne se gerant, neque se aliis alii præferant insolentius. Nam etsi in Ecclesia Dei diversi sunt officiorum gradus : tamen illa varietas graduum, et munerum fraternæ necessitudinis conjunctionem minime tollit. Quemadmodum in hominis corpore varius usus, et diversa functio membrorum nihil agit, quamobrem hæc, vel illa corporis pars membri munus,

¹ Matt. XXV, 31. — ² Rom. VIII, 17. — ³ Heb. I, 2. — ⁴ 1. Cor. III, 9. — Ap. II, 10. — ⁵ Heb. VI, 10. — ⁷ Auct. op. imperf. in Matth. hom. XIV. CAT. TRID. -- 25

et nomen amittat. Propone tibi eum, qui regia sit potestate: an is igitur, si fidelis est, frater non est omnium, qui Christianæ fidei communione continentur? Maxime: quid ita? quia non est Deus alius is, ex quo divites, et reges nati sunt, ab eo, a quo pauperes, et qui in regum potestate sunt, extiterunt, sed unus Deus, et parens, et dominus omnium. Itaque una spiritualis ortus omnium nobilitas, una dignitas, unus splendor generis; cum omnes ex eodem spiritu, ex eodem fidei sacramento nati simus filii Dei, et ejusdem hereditatis coheredes. Nec vero alium Christum Deum habent copiosi, et potentes homines, alium tenuiores, et infimi; non aliis sacramentis sunt initiati, nec aliam hereditatem regni cælestis expectant. Fratres sumus omnes, et, ut inquit Apostolus ad Ephesios, membra sumus corporis Christi, de carne ejus et de ossibus ejus.¹ Quod idem in epistola ad Galatas significat Apostolus: Omnes filii Dei estis per fidem quæ est in Christo Jesu. Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Judæus, neque Græcus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu². Hæc autem accurate versanda res est Pastoribus animarum, et scienter illis in hac sententia commorandum: est enim accommodatus locus non minus ad confirmandos, et excitandos inopes, et abjectos homines, quam ad coercendam, deprimendamque arrogantiam locupletum, atque potentium. Cui hominum incommodo uti mederetur, urgebat Apostolus fraternam hanc charitatem, et inculcabat fide-
lium auribus.

11. Cum igitur has Deo preces facturus es, Christiane, memineris te tamquam filium ad patrem Deum accedere; itaque cum precationem ordiris, et illud, PATER NOSTER, pronuntias, cogita, quem in locum te summa Dei benignitas extulerit, qui non ut servum ad Dominum adire invitum, ac timidum, sed ut ad patrem filium voluntarium, securumque confugere jusserit. Qua in memoria, et cogitatione, quo vicissim studio, et pietate tibi orandum sit, considera; danda enim est tibi opera, te ut talem præbeas, qualem esse decet

¹ Eph. V, 30. — ² Gal. III. 26.

Quo affectu recitari debeat Pater noster.

Dei filium, id est, ut oratio, et actiones tuæ non indignæ sint divino genere, quo te dignari voluit beneficentissimus Deus. Ad hanc officii rationem nos Apostolus cohortatur, cum ait: Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi¹: ut vere de nobis dici possit, quod ipse Apostolus scripsit ad Thessalonicenses: Omnes vos filii lucis estis et filii diei².

QUI ES IN CÆLIS. Constat inter omnes, qui recte de Deo sentiunt, ubique locorum, et gentium esse Deum; quod non ita intelligendum est, quasi ipse distributus in partes, una parte locum unum, alia alium occupet, ac tueatur; nam Deus spiritus est, omnis expers divisionis. Quis enim audeat Deum, tamquam in vestigio positum, loci alicujus finibus circumscribere, cum ipse de se dicat: Numquid non cælum et terram ego impleo³? Quod rursus sic accipiendum est, Deum cælum, ac terram, quæque cælo, ac terra comprehensa sunt, vi sua, ac virtute complecti, non autem ipsum ullo loco contineri; adest enim rebus omnibus Deus, vel creans ipsas, vel conservans creatas; nulla regione, nullis finibus, vel circumscriptus, vel ita definitus, quo minus et naturam, et potestatem suam præsens ubique constituat; quod beatus David expressit illis verbis: Si ascendero in cælum, tu illic es⁴.

Verum etsi præsens adsit Deus in locis et rebus omnibus, nullis, ut diximus, terminis definitus, tamen in divinis scripturis sæpe dicitur habere domicilium suum in cælo; quod ideo factum videmus, quod cæli, quos suspicimus, sunt nobilissima mundi pars, iidemque manent incorrupti, præstantes vi, magnitudine, ac pulchritudine ceteris corporibus, certisque ac stabilibus motibus præditi; ergo ut excitaret hominum animos Deus ad contemplandam infinitam suam potestatem, ac majestatem, quæ maxime elucet in opere cælorum, se in divinis scripturis habitare testatur in cælis; sæpe etiam, quod res est, declarat, nullam esse mundi partem, quæ non præsentem Dei naturam, et potestatem comprehensa sit. Quamquam in hac cogitatione fideles non solum communis omnium parentis imaginem sibi proponant, sed etiam in cælo regnantis Dei; ut oraturi meminerint, mentem, ani-

12.

Deus ubique est vi et virtute:

invocatur ut in cælis,

ob eorum præstantiam,

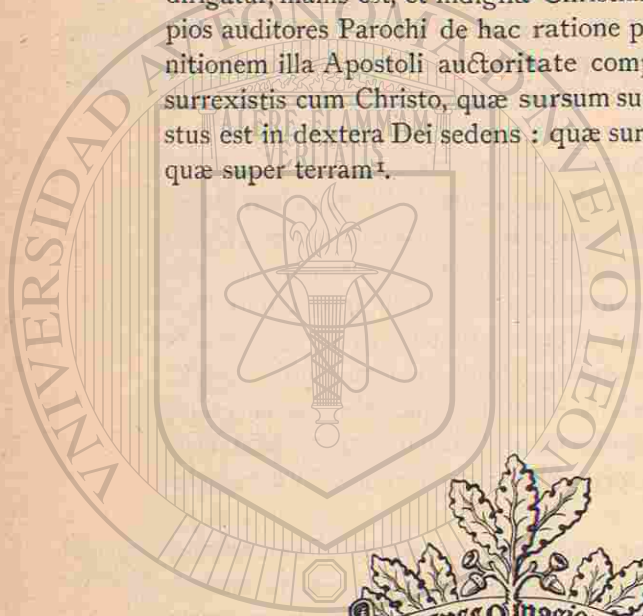
ad divinam majestatem significandam,

homini humilitatem inculcandam,

¹ Eph. V, 1. — ² 1 Thess. V, 5. — ³ Jer. XXIII, 24. — ⁴ Psal. CXXXVIII, 8.

*objectum
petitionis
præfi-
niendum.*

mumque esse referendum ad cælum; quantumque spei, ac fiducia affert eis patris nomen, tantum Christianæ humilitatis, ac pietatis adjungat præstans illa natura, ac divina majestas patris nostri, qui est in cælis. Quæ verba præfinit etiam orantibus, quid petendum sit: Omnis enim postulatio nostra, quæ ad hujus vitæ usum, ac necessitatem pertineat, nisi cum cælestibus sit conjuncta bonis, et ad illum finem dirigatur, inanis est, et indigna Christiano. Quare monebunt pios auditores Parochi de hac ratione precationis, et admonitionem illa Apostoli auctoritate comprobabunt: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram¹.

DIRECCIÓN GENERAL DE

¹ Col. III, 1.

Prima petitio.

Sanctificetur nomen tuum.

QUID a Deo petendum, quoque ordine id agendum sit, magister ipse, ac dominus omnium docuit, et imperavit; nam cum studii, et desiderii nostri nuntia sit, et interpretor oratio, tum recte, et ratione petimus, cum postulationum ordo sequitur ordinem rerum expetendarum. Monet autem nos vera charitas, totum ut animum, ac studium conferamus in Deum; qui, quoniam solus est in ipso summum bonum, jure est præcipuo quodam, ac singulari amore diligendus. Nec vero ex animo, et unice potest amari Deus, nisi rebus, ac naturis omnibus ejus honor, et gloria præponatur; bona enim, et nostra, et aliena, et omnino omnia quæcumque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta summo ipsi bono cedunt. Quare ut ordine procederet oratio, Salvator petitionem hanc de summo bono principem, et caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, priusquam ea, quæ nobis, aut proximo cuique opus sint, postulemus, quæ propria sint Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium, et desiderium ejus rei nostrum exponere. Quo facto manebimus in officio charitatis, qua docemur, et plus Deum, quam nos ipsos diligere, et primum petere, quæ Deo cupiamus, deinde, quæ nobis optemus.

Et quoniam desiderium, et petitio sunt earum rerum, quibus caremus, nec vero Deo, id est ejus naturæ fieri accessio potest, aut augeri ulla re divina substantia, quæ inexplicabilem in modum est omni perfectione cumulata, intelligendum est, extra hæc esse, quæ a Deo petimus ipsi Deo, et ad externam ejus gloriam pertinere; cupimus enim, et petimus, ut Dei nomen notius sit gentibus, ut ejus regnum amplificetur, ut plures quotidie obediant divino numini: quæ tria Nomen, Regnum, Obedientia, non in illo ipso sunt intimo Dei bono, sed assumuntur extrinsecus. Verum ut, hæ petitiones quam vim habeant, et quid valeant planius intelligatur, Pastoris erunt partes, monere fidelem populum verba illa, Sicut in cælo, et in terra, ad singulas referri posse pri-

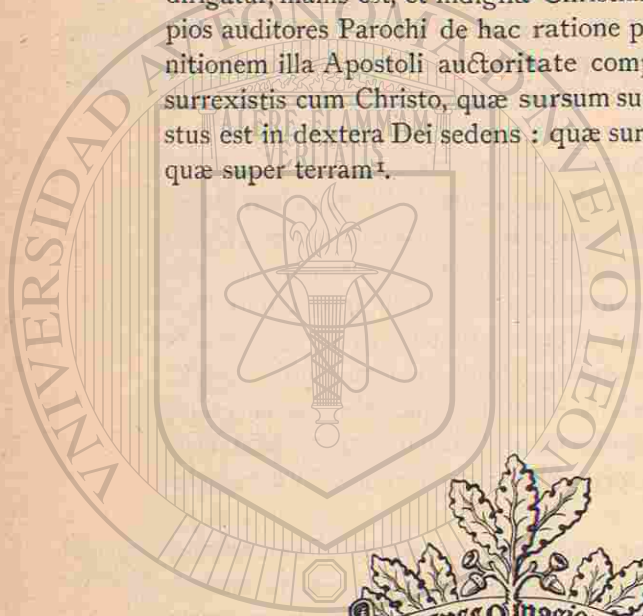
I.
Ordo orationis est secundum ordinem charitatis,

ut primum attendamus ad Deum, deinde ad nos ipsos

2.
Deo postulare non possumus nisi bona extrinseca.

*objectum
petitionis
præfi-
niendum.*

mumque esse referendum ad cælum; quantumque spei, ac fiducia affert eis patris nomen, tantum Christianæ humilitatis, ac pietatis adjungat præstans illa natura, ac divina majestas patris nostri, qui est in cælis. Quæ verba præfinit etiam orantibus, quid petendum sit: Omnis enim postulatio nostra, quæ ad hujus vitæ usum, ac necessitatem pertineat, nisi cum cælestibus sit conjuncta bonis, et ad illum finem dirigatur, inanis est, et indigna Christiano. Quare monebunt pios auditores Parochi de hac ratione precationis, et admonitionem illa Apostoli auctoritate comprobabunt: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram¹.

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

¹ Col. III, 1.

Prima petitio.

Sanctificetur nomen tuum.

QUID a Deo petendum, quoque ordine id agendum sit, magister ipse, ac dominus omnium docuit, et imperavit; nam cum studii, et desiderii nostri nuntia sit, et interpretor oratio, tum recte, et ratione petimus, cum postulationum ordo sequitur ordinem rerum expetendarum. Monet autem nos vera charitas, totum ut animum, ac studium conferamus in Deum; qui, quoniam solus est in ipso summum bonum, jure est præcipuo quodam, ac singulari amore diligendus. Nec vero ex animo, et unice potest amari Deus, nisi rebus, ac naturis omnibus ejus honor, et gloria præponatur; bona enim, et nostra, et aliena, et omnino omnia quæcumque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta summo ipsi bono cedunt. Quare ut ordine procederet oratio, Salvator petitionem hanc de summo bono principem, et caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, priusquam ea, quæ nobis, aut proximo cuique opus sint, postulemus, quæ propria sint Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium, et desiderium ejus rei nostrum exponere. Quo facto manebimus in officio charitatis, qua docemur, et plus Deum, quam nos ipsos diligere, et primum petere, quæ Deo cupiamus, deinde, quæ nobis optemus.

Et quoniam desiderium, et petitio sunt earum rerum, quibus caremus, nec vero Deo, id est ejus naturæ fieri accessio potest, aut augeri ulla re divina substantia, quæ inexplicabilem in modum est omni perfectione cumulata, intelligendum est, extra hæc esse, quæ a Deo petimus ipsi Deo, et ad externam ejus gloriam pertinere; cupimus enim, et petimus, ut Dei nomen notius sit gentibus, ut ejus regnum amplificetur, ut plures quotidie obediant divino numini: quæ tria Nomen, Regnum, Obedientia, non in illo ipso sunt intimo Dei bono, sed assumuntur extrinsecus. Verum ut, hæ petitiones quam vim habeant, et quid valeant planius intelligatur, Pastoris erunt partes, monere fidelem populum verba illa, Sicut in cælo, et in terra, ad singulas referri posse pri-

I.
Ordo orationis est secundum ordinem charitatis,

ut primum attendamus ad Deum, deinde ad nos ipsos

2.
Deo postulare non possumus nisi bona extrinseca.

marum trium postulationum; ut, Sanctificetur nomen tuum sicut in cælo, et in terra; item, Adveniat regnum tuum, sicut in cælo, et in terra; similiter, Fiat voluntas tua, sicut, in cælo, et in terra.

3. CUM autem petimus, ut sanctificetur nomen Dei, id sentimus, ut augeatur sanctitas, et gloria divini nominis. Quo loco Parochus animadvertet, ac docebit pios auditores, non id dicere Salvatorem, ut eodem modo sanctificetur in terra, quo et in cælo, id est, ut amplitudine terrestris sanctificatio cælestem exæquet; hoc enim fieri nullo pacto potest: sed ut ex charitate, ex intimo animi studio id agatur; etsi verissimum illud est, sicuti est, divinum nomen per se sanctificatione non egere, cum sanctum, et terribile sit¹, quemadmodum ipse Deus suapte natura sanctus est, neque ei ulla sanctitas, qua ab omni æternitate præditus non fuerit, possit accedere: tamen, quod in terris longe minori honore afficitur, quam par est, nonnumquam etiam maledictis, et nefariis vocibus violatur, propterea cupimus, ac petimus, ut laudibus, honore, gloria celebretur ad exemplum laudum, honoris, et gloriæ, quæ illi in cælo tribuuntur; id est, ut sic honor, et cultus in mente, in animo, in ore versetur, ut omni veneratione, et intima, et externa prosequamur, omni celebritate excelsum, purum, et gloriosum Deum ad imitationem supernorum, ac cælestium civium complectamur.

4. Ut enim cælites summa consensione, gloria, et prædicatione efferunt Deum: sic precamur, ut idem contingat orbiterrarum, et omnes Deum cognoscant, colant, et venerentur; ut nulli plane mortales reperiantur, qui non et suscipiant Christianam religionem, et se totos Deo dicantes credant ex eo omnem sanctitatis fontem existere, neque quidquam esse purum, aut sanctum, quod non a sanctitate divini nominis oriatur. Testatur enim Apostolus, mundatam esse Ecclesiam lavacro aquæ in verbo vitæ²; significat autem, verbum vitæ, nomen Patris, et Filii, et Spiritus sancti, in quo baptizamur, et sanctificamur. Itaque, quoniam nulla cujusquam expiatio, nulla munditia, et integritas esse potest, super quo non sit invocatum divinum nomen, cupimus, et petimus a

¹ Ps. CX, 9. — ² Eph. V, 26.

Deo, ut omne hominum genus, relictis impuræ infidelitatis tenebris, ac radiis divini luminis illustratum, hujus vim nominis agnoscat sic, ut in eo veram quærat sanctitatem, et in nomine sanctæ, et individuae Trinitatis baptismi sacramentum suscipiens ipsius Dei dextera, perfectam vim sanctitatis consequatur.

Pertinet vero optatum, et postulatio nostra non minus etiam ad eos, qui flagitiis, et sceleribus contaminati, puram baptismi integritatem, et innocentiam stolam amiserunt; quare factum est, ut in illis miserimis suam iterum sedem impurissimus spiritus collocarit. Optamus igitur, et precamur a Deo, ut in ipsis etiam sanctificetur nomen ejus; ut ad cor, et ad sanitatem redeuntes, sacramento pœnitentiæ redimant pristinam sanctitatem, seque ipsos purum, ac sanctum Deo templum, ac domicilium præbeant.

Oramus denique, lumen ut suum Deus præferat omnium mentibus, quo videre possint, omne datum optimum, et omne donum perfectum, descendens a Patre luminum¹, ad nos divinitus esse delatum; quo temperantiam, justitiam, vitam, salutem, omnia denique animi, corporis, externa vitalia, ac salutaria bona illi accepta referant, a quo, quemadmodum prædicat Ecclesia, bona cuncta procedunt²: si quid luce sua sol, si quid reliqua sidera motu, et cursu prosunt hominum generi; si circumfuso hoc alimur spiritu, si terra frugum, et fructuum ubertate vitam sustinet omnium, si opera magistratum quiete, ac tranquillitate fruimur: et hæc, et hujus generis bona innumerabilia nobis suppeditat immensa Dei benignitas. Quin etiam, quas philosophi secundas causas appellant, interpretari debemus, mirabiliter effectas quasdam, et ad usum nostrum accommodatas Dei manus, quibus nobis sua bona distribuit, ac longe, lateque diffundit.

Quod autem maxime rem continet in hac petitione, illud est, ut omnes agnoscant, et venerentur sanctissimam Jesu Christi sponsam, et parentem nostram Ecclesiam: in qua una est fons ille amplissimus, atque perpetuus, ad eluendas, et expiandas omnes peccatorum sordes, unde hauriuntur universa salutis, et sanctificationis sacramenta, quibus quasi cælestibus quibusdam fistulis in nos a Deo ille sanctitatis

¹ Jac. I, 17. — ² Orat. Dom. V post Pascha.

Dum petimus ut sanctificetur nomen Dei, optamus ut

fideles Deum laudibus celebrent,

infideles Christum suscipiant,

5. *peccatores convertentur,*

6. *omnes Deum agnoscant bonorum omnium largitorem,*

7. *et Ecclesia se subjiciant.*

ros, et liquor effunditur : ad quam solam, et ad eos, quos suo sinu, et gremio complexa est, pertinet divini illius imploratio nominis, quod unum sub cælo datum est hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri¹.

8. VERUM Parochi maxime hunc locum urgere debent, boni esse filii, non solum patrem Deum orare verbis, sed re etiam, et actione conari, ut eluceat in ipso sanctificatio divini nominis. Utinam non essent, qui, cum oratione hanc Dei nominis sanctificationem assidue postulent, factis, quantum in ipsis est, illud violant, atque contaminant; quorum culpa interdum ipsi etiam Deo maledicuntur; in quos dictum est ab Apostolo : Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes². Et apud Ezechielem legimus : Ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, et polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis : Populus Domini iste est, et de terra ejus egressi sunt³. Qualis enim est vita, et ut sunt eorum mores, qui religionem profitentur, sic de religione ipsa, deque ejus auctore religionis multitudo imperita judicare solet. Quare qui vivunt ex Christiana religione, quam susceperunt, et ad ejus regulam orationem, et actiones dirigunt suas, magnam facultatem præbent aliis laudandi nomen cælestis parentis, et omni honore, et gloria celebrandi. Nobis enim ipse has partes imposuit Dominus, ut illustribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudem, et prædicationem divini nominis; ad quos loquitur in hunc modum apud Evangelistam : Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est⁴. Et Princeps apostolorum : Conversationem vestram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum⁵.

Dei nomen sanctificandum per bonam christianorum vitam.

¹ Act. IV, 12. — ² Rom. II, 24. — ³ Ezech. XXXVI, 20. — ⁴ Matth. V, 17.
⁵ 1. Petr. II, 12.

Secunda petitio.

Adveniat regnum tuum.

REGNUM cæleste, quod altera hac petitione postulamus, ejusmodi est, ut eo referatur, ac terminetur omnis evangelii prædicationis; nam et inde exorsus est ad pœnitentiam cohortari S. Joannes Baptista, dum, Pœnitentiam, inquit, agite : appropinquavit enim regnum cælorum¹. Nec aliunde fecit initium suæ prædicationis Salvator humani generis² : et in illo salutaris sermone, quo beatitudinis vias discipulis in monte monstravit, tamquam proposito orationis argumento principium duxit a regno cælorum : nam, Beati, inquit, pauperes spiritu : quoniam ipsorum est regnum cælorum³. Quin etiam eum retinere cupientibus, attulit illam causam necessariæ profectiois : Et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei : quia ideo missus sum⁴. Hoc idem postea regnum prædicare jussit Apostolos⁵ : et illi, qui se ire ad sepeliendum patrem suum velle dixerat, respondit : Tu vade, annuntia regnum Dei⁶. Cum vero resurrexisset a mortuis per illos quadraginta dies, quibus apparuit apostolis, loquebatur de regno Dei⁷.

I.
Regnum Dei est totius evangelii finis.

QUARE Parochi hunc secundæ postulationis locum diligentissime tractabunt, ut fideles auditores, quanta sit in hac petitione vis, ac necessitas, intelligant.

Primum autem ipsis ad rem scienter, subtiliterque explicandam magnam facultatem dabit ea cogitatio, quod, etsi hæc petitio conjuncta sit cum reliquis omnibus, eam tamen separatim etiam adhiberi jusserit a ceteris, ut, quod petimus, summo studio quæramus; inquit enim : Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus : et hæc omnia adjicientur vobis⁸. Et quidem tanta vis, et copia cælestium munerum hac postulatione continetur, ut omnia complectatur, quæ ad corpoream, et spiritualem vitam tuendam sint necessaria; quem autem regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non sint, quæ regni salutem contineant? quod si sunt homines de

2.
Petitionis vis

¹ Matth. III, 2. — ² Matth. IV, 17. — ³ Matth. V, 3. — ⁴ Luc. IV, 43. — ⁵ Matth. X, 7. — ⁶ Luc. IX, 60. — ⁷ Act. I, 3. — ⁸ Matth. VI, 33.

regni sui incolumitate solliciti, quanta regem regum omnium cura, et providentia tueri credendum est, et vitam, et salutem hominum? Hac igitur regni Dei petitione comprehensa sunt omnia, quibuscumque in hac peregrinatione, vel exilio potius indigemus; quæ concessurum se Deus benigne pollicetur; nam statim illa subjunxit: Et hæc omnia adjicientur vobis. Quibus omnino declaravit, se eum esse regem, qui generi hominum copiose omnia, largeque suppeditat; in cujus infinitæ benignitatis cogitatione infixus David cecinit: Dominus regit me, et nihil mihi deerit¹. Verum minime satis est, vehementer petere Dei regnum, nisi ad petitionem nostram adhibeamus omnia tamquam instrumenta, quibus illud quaeritur, et invenitur; nam et quinque fatuæ virgines studiose illud quidem petierunt ad hunc modum: Domine, Domine, aperi nobis:² verumtamen, quod illius postulationis præsidia non haberent, exclusæ sunt: nec injuria; est enim illa Dei ore pronuntiata sententia: Non omnis, qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum³.

3
et necessitas.

Quamobrem haurient animarum curatores Sacerdotes ex uberrimis divinarum litterarum fontibus ea, quæ fidelibus desiderium, studiumque commoveant regni cælorum, quæ calamitosam status nostri conditionem illis ob oculos ponant, quæ sic eos afficiant, ut respicientes, et colligentes se, in memoriam redeant summæ beatitudinis, et inexplicabilium bonorum, quibus redundat æterna parentis Dei domus. Exules enim sumus, et plane ejus loci incolæ, in quo habitant dæmones: quorum odium in nos nulla ratione mitigari potest; iam sunt infestissimi, et implacabiles in genus humanum. Quid domestica, intestinaque prælia, quæ inter se corpus, et anima, caro, et spiritus assidue gerunt⁴? quibus, perpetuo timendum est, ne concidamus: timendum autem? immo vero statim concideremus, nisi propugnaculo divinæ dexteræ defenderemur. Quam vim miseriarum cum sentiret Apostolus: Infelix, inquit, ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus⁵? Hæc infelicitas nostri generis, quamquam per se cognoscitur, tamen ex contentione reliquarum naturarum, et creaturarum rerum facilius intelligi potest. In illis sive ratio-

¹ Ps. XXII, 1. — ² Matth. XXV, 21. — ³ Matth. VII, 11. — ⁴ Gal. V, 17. — ⁵ Rom. VII, 24.

nis, sive etiã sensus expertibus raro fieri videmus, ut aliqua natura a propriis actionibus, a sensu, vel motu insito declinet sic, ut a proposito, et constituto fine deflectat. Hoc apparet in bestiis agrestibus, natantibus, volucris, ut res declaratione non egeat. Quod si cælum suspexeris, nonne verissimum id esse intelligis, quod a Davide dictum est? In æternum Domine, verbum tuum permanet in cælo.¹ Nempe illud continenti motu, et perpetua conversione fertur, ut ne minimum quidem a præfinita divinitus lege discedat. Si terram, et reliquam universitatem consideres, facile videas, aut nulla, aut exigua ex parte deficere. At miserrimum hominum genus sæpissime labitur; raro, quæ recte sunt cogitata, persequitur; plerumque susceptas bonas actiones abjicit, atque contemnit; quæ modo placuerat optima sententia, subito displicet, et, illa rejecta, ad turpia consilia, sibi que perniciose delabitur. Quænam igitur est hujus inconstantia, miseriaeque causa? Contemptio plane divini afflatus; claudimus enim aures Dei monitis: oculos tollere nolumus ad ea, quæ nobis lumina divinitus præferuntur, nec cælestem Patrem salutariter præcipientem audimus. Quare huc incumbendum erit Parochis, ut et miseras oculis subjiciant fidelis populi, et commemorent causas miseriarum, et remediorum vim ostendant; quorum omnium illis facultas non deerit, comparata ex viris sanctissimis, Joanne Chrysostomo², et Augustino³, maxime vero ex iis, quæ in Symboli expositione posuimus; nam, illis cognitis, quis erit e facinorosorum hominum numero, quin adjumento Dei gratiæ præeuntis, evangelico illo prodigi filii exemplo⁴ conetur exurgere, et erigere se, atque in cælestis regis, patrisque conspectum venire?

His explicatis, quæ sit fidelium fructuosa petitio, aperient, quid sit, quod his verbis a Deo postulemus, præsertim cum vocabulum regni Dei multa significet: quorum declaratio et ad reliquam scripturæ intelligentiam non erit inutilis, et est ad hujus cognitionem loci necessaria.

Communis igitur quædam regni Dei significatio, quæ frequens est in divinis litteris, est non solum ejus potestatis,

4
Regnum Dei est

universalis potestas et providentia,

¹ Ps. CXVIII, 89. — ² Ad pop. Ant. hom. XVIII, n. 4; De Lazaro, conc. III, n. 4 etc. — ³ De civ. Dei lib. XXI, c. 14; Ench. c. XXIII, etc. — ⁴ Luc. XV. 11.

quam habet in omnem hominum, rerumque universitatem, sed etiam providentiæ, qua cuncta regit, et moderatur : In manu enim ejus, inquit Propheta, sunt omnes fines terræ¹. Quibus finibus intelliguntur etiam, quæ occulta sunt, et abdita in intimis terræ, ac rerum omnium partibus. In hanc sententiam Mardocheus loquebatur illis verbis : Domine Domine, rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, et non est, qui possit tuæ resistere voluntati. Dominus omnium es, nec est qui resistat majestati tuæ².

item providentia specialis in Sanctos.

5.

Regnum illud non est ex hoc mundo,

Item Dei regno declaratur præcipua illa, ac singularis providentiæ ratio, qua Deus pius, et sanctos homines tuetur, et curat; de qua propria, et eximia quadam Dei cura dictum est illud a Davide : Dominus regit me, et nihil mihi deerit;³ tum ab Isaia : Dominus, rex noster : ipse salvabit nos⁴.

In qua Dei regia potestate, etsi præcipua ratione sunt in hac vita ii, quos diximus, sancti, ac pii homines : tamen monuit Pilatum ipse Christus dominus, regnum suum non esse ex hoc mundo,⁵ hoc est minime ex hoc mundo, qui et conditus est, et interiturus, ortum habere; nam eo, quem diximus, modo dominantur imperatores, reges, respública, duces, omnesque ii, qui vel expetiti, ac delecti ab hominibus præsentibus, atque provinciis : vel per vim, et injuriam dominatum occupaverunt. Christus autem dominus constitutus est rex a Deo, ut ait Propheta⁶ : cujus regnum, ex Apostoli sententia, justitia est; inquit enim : Regnum Dei est justitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto⁷.

sed est spirituale regnum justitiæ,

Regnat autem in nobis Christus dominus per virtutes intimas, fidem, spem, charitatem, quibus virtutibus regni quodam modo partes efficimur, et Deo peculiari quadam ratione subjecti, ad ejus cultum ac venerationem consecramur; ut, quemadmodum dixit Apostolus : Vivo autem, jam non ego : vivit vero in me Christus⁸, ita nobis dicere liceat : Regno ego, jam non ego regnat vero in me Christus. Id autem regnum justitia dicitur, quia Christi domini justitia constitutum est. Ac de hoc regno sic loquitur apud sanctum Lucam Dominus : Regnum Dei intra vos est⁹. Nam etsi Jesus Christus per fidem regnat in omnibus, qui gremio, ac sinu

¹ Ps. XCIV. 4. — ² Esth. XIII, 9. — ³ Ps. XXII, 1. — ⁴ Is. XXXIII, 22. — ⁵ Joan. XVIII, 36. — ⁶ Ps. II, 6. — ⁷ Rom. XIV, 15. — ⁸ Gal. II, 20. — ⁹ Luc. XVII, 21.

sanctissimæ matris Ecclesiæ continentur, præcipuo tamen modo regit eos, qui præstanti fide, spe, et charitate præditi, se tamquam pura quædam, et viva membra Deo præbuerunt; et in his Dei gratiæ regnum esse dicitur.

Est vero etiam Dei gloriæ regnum illud, de quo Christum *et gloria,* dominum apud sanctum Matthæum loquentem audimus : Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi¹. Quod idem ab eo regnum, apud sanctum Lucam latro admirabiliter, sua scelera recognoscens, expetebat in hunc modum : Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum². Sanctus etiam Joannes meminit hujus regni : Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei³. Meminit item Apostolus ad Ephesios : Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei⁴. Eodem pertinent aliquot similitudines Christi domini loquentis de regno cælorum⁵.

Necesse est autem prius ponere regnum gratiæ; neque enim fieri potest, ut in ullo regnet Dei gloria, nisi ejusdem gratia in illo regnarit. Est vero gratia, ipsius sententia Salvatoris, fons aquæ salientis in vitam æternam⁶. Gloriam autem quid esse dicemus, nisi gratiam quamdam perfectam, et absolutam? quamdiu enim fragili hoc, et mortali corpore vestiti sumus, dum in hac cæca peregrinatione, et exilio vagi, et imbecilles absumus a Domino, sæpe labimur, et cadimus, abjecto regni gratiæ adminiculo, quo nitebamur : cum autem regni gloriæ, quod perfectum est, lux nobis illuxerit, firmi, ac stabiles perpetuo consistemus; omne enim et vitium, et incommodum exhaurietur, omnis infirmitas confirmata roborabitur : ipse denique nostra in anima, et in corpore regnabit Deus; quæ res uberius in Symbolo tractata est, cum de resurrectione carnis ageretur.

ita tamen ut regno gloriæ prius sit regnum gratiæ.

His igitur expositis, quæ communem regni Dei sententiam declarant, quid sibi hæc petitio proprie velit, dicendum est.

Petimus autem a Deo, ut regnum Christi, quod est Ecclesia, propagetur; ut se ad fidem Christi domini, et ad acci-

6

Petimus ut infideles et hæretici ac

¹ Matth. XXV, 34. — ² Luc. XXIII, 42. — ³ Joan. III, 5. — ⁴ Eph. V, 5. — ⁵ Matth. XIII, 24, 31, 33, 44. — ⁶ Joan. IV, 14.

schismatici in Ecclesia sinu recipiantur,

piendam veri Dei cognitionem convertant infideles, et judæi, et schismatici, ac hæretici redeant ad sanitatem, et ad Ecclesiæ Dei communionem, a qua desciverunt, revertantur; ut compleatur, et ad exitum perducatur, quod Isaïæ ore dixit Dominus: Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende: longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dexteram enim et ad lævam penetrabis: quia dominabitur tui, qui fecit te¹. Et idem: Ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, et vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, et filiae tuæ de latere surgent².

ut peccatores convertantur,

Verum quia sunt in Ecclesia, qui verbis confitentem Deum, factis negantes³, deformatam fidem præ se ferant, in quibus propter peccatum dæmon habitat, ac dominatur tamquam in propriis domiciliis; petimus etiam, ut ad eos veniat regnum Dei; quo illi, peccatorum discussa caligine, et radiis divinæ lucis illustrati, restituantur in filiorum Dei pristinam dignitatem; ut, omnibus e suo regno, cælestis parens, sublatis hæreticis, atque schismaticis, ejectionisque offensionibus, ac scelerum causis, aream purget Ecclesiæ, quæ, Deo cultum pie, sancteque adhibendo, quieta ac tranquilla pace perfruatur.

ut omnia Christo subjiciantur.

Petimus denique, ut solus in nobis vivat, solus regnet Deus; ne sit posthac morti locus, sed ut illa absorbeat in victoria Christi domini nostri, qui, disjecto, ac dissipato omni hostium principatu, potestate, et virtute, suo omnia subjiciat imperio.

7

Ad preces pie et cum fructu faciendas conducunt consideratio pretii regni cælestis,

ERIT autem curæ Parochis, ut, quod postulat hujus ratio petitionis, fidelem populum doceant, quibus cogitationibus, et meditationibus instructus, has pie Deo preces facere possit.

AC primum hortabuntur, ut vim, ac sententiam intueatur illius similitudinis a Salvatore introductæ: Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, et præ gaudio illius vadit, et vendit universa, quæ habet, et emit agrum illum⁴. Nam qui noverit Christi domini divitias, is præ illis omnia contemnet, huic facultates, opes, potentia sordescunt. Nihil enim est, quod

¹ Isaï. LIV, 2. — ² Isaï. LX, 3. — ³ Tit. I, 16. — ⁴ Matth. XIII, 44.

illi summo pretio comparari, immo vero, quod in conspectu ejus stare possit. Quare, quibus id nosse contigerit, exclamabunt illi, ut Apostolus: Omnia detrimentum feci, et arbitrator ut stercora, ut Christum lucrifaciam¹. Hæc est illa insignis evangelii margarita, in quam qui pecuniam, ex omnium bonorum venditione redactam, erogarit, is beatitudine fruatur sempiterna². O nos felices, si tantum luminis nobis præferret Jesus Christus, ut illam videre possemus divinæ gratiæ margaritam, qua ipse regnat in suis: nam et nostra omnia, et nos ipsos venundaremus, ut emptam illam tuermur; tum enim denique nobis id non dubitanter dicere liceret: Quis nos separabit a charitate Christi³? Præstantem vero regni gloriæ excellentiam, si, quæ sit, scire volumus, eandem de illa et Prophetæ, et Apostoli vocem, atque sententiam audiamus: Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum⁴.

Proficiet autem ad impetrandum maxime, quod petimus, si, qui simus, ipsi nobiscum reputemus, id est Adam progenies, jure e paradiso ejecti, et exules; quorum indignitas, ac perversitas summum Dei odium, ac sempiternas pœnas postulare. Quare demisso tum, et abjecto animo simus, oportet: nostra etiam erit plena Christianæ humilitatis oratio, et omnino nobis ipsi diffidentes, illius more publicani confugiemus in Dei misericordiam⁵, totumque ejus benignitati tribuentes, ipsi gratias agemus immortales, qui nobis suum spiritum sit elargitus, quo freti clamare audeamus: Abba, Pater⁶; suscipiemus etiam illam curam, et cogitationem, quid agendum, quid contra vitandum sit, ut ad cæleste regnum pervenire possimus; non enim a Deo ad otium, et ad inertiam vocati sumus; quinimo, inquit: Regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud⁷; et: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata⁸.

Itaque non est satis, petere regnum Dei, nisi suum ipsi etiam studium, et operam adhibeant homines; nam adjutores sint oportet, et administri Dei gratiæ in eo tenendo

humilitas et propria abjectionis conscientia,

bona opera et usus sacramentorum.

¹ Philip. III, 8. — ² Matth. XIII, 45. — ³ Rom. VIII, 35. — ⁴ Is. LXIV, 4; I. Cor. II, 9. — ⁵ Luc. XVIII, 13. — ⁶ Rom. VIII, 15. — ⁷ Matth. XI, 12. — ⁸ Matth. XIX, 17.

curso, quo pervenitur in cælum. Nunquam nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuo pollicitus est : unum ut nobis videndum sit, ne Deum, et nos ipsos deseramus. Ac Dei quidem sunt in hoc Ecclesiæ regno omnia, quibus et vitam tuetur hominum, et salutem perficit sempiternam, et, quæ sub adspectum non cadunt, Angelorum copiæ, et plenissimum virtutis cælestis visibile hoc munus sacramentorum. In his tantum nobis præsidii est divinitus constitutum, ut non modo ab acerrimorum hostium regno tuti esse, sed ipsum etiam tyrannum, ejusque nefarios satellites prosternere, et conculcare possimus.

8.
*Brevis
expositio
petitionis*

QUARE vehementer ad extremum petamus a Dei spiritu, ut nos omnia jubeat e sua voluntate facere; satanæ ut tollat imperium, nullam ut in nobis summo illo die potestatem habeat; ut vincat, et triumphet Christus; ut vigeant ejus leges toto orbe terrarum; ut decreta serventur; nullus ut proditor, aut desertor ejus sit; sed tales se præbeant omnes, ut in regis Dei conspectum non dubitanter veniant, et constitutam illis ex omni æternitate possessionem adeant regni cælestis, ubi beati cum Christo sempiterno ævo fruuntur.

Tertia petitio.

Fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra.

CUM a Christo domino dictum sit : Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum : sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum¹ : quicumque in illud cæleste regnum pervenire cupiunt, id a Deo petere debent, ut fiat voluntas ejus. Quamobrem hoc loco posita petitio est statim post regni cælestis postulationem. Ut autem intelligant fideles, quam necessarium id nobis sit, quod hac prece postulamus, quantamque vim salutarium munerum ex ejus impetratione consequamur, demonstrabunt Parochi, quibus miseriis et ærumnis oppressum fuerit hominum genus propter peccatum primi parentis.

Nam a principio Deus proprii boni appetitionem creatis rebus ingeneravit, ut naturali quadam propensione suum quærerent, et expeterent finem, a quo illæ nunquam, nisi objecto extrinsecus impedimento, declinant. Hæc autem initio fuit in homine expetendi Deum, suæ beatitudinis auctorem, parentemque, eo præclarior, et præstantior vis, quod is compos esset rationis, atque consilii. Sed hunc amorem, sibi naturaliter ingentum, cum reliquæ naturæ rationis expertes conservassent, quæ ut initio procreatæ fuerunt natura bonæ, sic in eo statu, et conditione manserunt, hodieque manent, miserum hominum genus cursum non tenuit; non enim solum bona justitiæ originalis amisit, quibus a Deo supra naturæ suæ facultatem auctum, ornatumque fuerat, sed etiam insitum in animo præcipuum virtutis studium obscuravit. Omnes, inquit, declinaverunt, simul inutiles facti sunt : non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum². Nam sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua³; ut inde facile intelligi possit, neminem per se salutariter sapere, sed omnes ad malum esse propensos, innumerabilesque esse hominum pravas cupiditates, dum proclives sunt, et flagranti studio feruntur ad iram, ad odium, ad superbiam, ad ambitionem, ad omne

I.
*Petitionis
locus*

et ratio.

2.
*Homo
peccato
corruptus
bonum
suum ve-
rum non
intelligit,*

¹ Matth. VII, 21. — ² Ps. LII, 4. — ³ Gen. VIII, 21.

cursum, quo pervenitur in cælum. Nunquam nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuo pollicitus est : unum ut nobis videndum sit, ne Deum, et nos ipsos deseramus. Ac Dei quidem sunt in hoc Ecclesiæ regno omnia, quibus et vitam tuetur hominum, et salutem perficit sempiternam, et, quæ sub adspæctum non cadunt, Angelorum copiæ, et plenissimum virtutis cælestis visibile hoc munus sacramentorum. In his tantum nobis præsidii est divinitus constitutum, ut non modo ab acerrimorum hostium regno tuti esse, sed ipsum etiam tyrannum, ejusque nefarios satellites prosternere, et conculcare possimus.

8.

*Brevis
expositio
petitionis*

QUARE vehementer ad extremum petamus a Dei spiritu, ut nos omnia jubeat e sua voluntate facere; satanæ ut tollat imperium, nullam ut in nobis summo illo die potestatem habeat; ut vincat, et triumphet Christus; ut vigeant ejus leges toto orbe terrarum; ut decreta serventur; nullus ut proditor, aut desertor ejus sit; sed tales se præbeant omnes, ut in regis Dei conspectum non dubitanter veniant, et constitutam illis ex omni æternitate possessionem adeant regni cælestis, ubi beati cum Christo sempiterno ævo fruuntur.

Tertia petitio.

Fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra.

CUM a Christo domino dictum sit : Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum : sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum¹ : quicumque in illud cæleste regnum pervenire cupiunt, id a Deo petere debent, ut fiat voluntas ejus. Quamobrem hoc loco posita petitio est statim post regni cælestis postulationem. Ut autem intelligant fideles, quam necessarium id nobis sit, quod hac prece postulamus, quantamque vim salutarium munerum ex ejus impetratione consequamur, demonstrabunt Parochi, quibus miseris et ærumnis oppressum fuerit hominum genus propter peccatum primi parentis.

Nam a principio Deus proprii boni appetitionem creatis rebus ingeneravit, ut naturali quadam propensione suum quærerent, et expeterent finem, a quo illæ nunquam, nisi objecto extrinsecus impedimento, declinant. Hæc autem initio fuit in homine expetendi Deum, suæ beatitudinis auctorem, parentemque, eo præclarior, et præstantior vis, quod is compos esset rationis, atque consilii. Sed hunc amorem, sibi naturaliter ingentum, cum reliquæ naturæ rationis expertes conservassent, quæ ut initio procreatæ fuerunt natura bonæ, sic in eo statu, et conditione manserunt, hodieque manent, miserum hominum genus cursum non tenuit; non enim solum bona justitiæ originalis amisit, quibus a Deo supra naturæ suæ facultatem auctum, ornatumque fuerat, sed etiam insitum in animo præcipuum virtutis studium obscuravit. Omnes, inquit, declinaverunt, simul inutiles facti sunt : non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum². Nam sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua³; ut inde facile intelligi possit, neminem per se salutariter sapere, sed omnes ad malum esse propensos, innumerabilesque esse hominum pravas cupiditates, dum proclives sunt, et flagranti studio feruntur ad iram, ad odium, ad superbiam, ad ambitionem, ad omne

I.
*Petitionis
locus*

et ratio.

2.
*Homo
peccato
corruptus
bonum
suum ve-
rum non
intelligit,*

¹ Matth. VII, 21. — ² Ps. LII, 4. — ³ Gen. VIII, 21.

fere malorum genus. Quibus in malis quamquam assidue versemur, tamen, quæ summa est nostri generis miseria, permulta ex illis sunt, quæ nobis minime mala videntur; quæ res insignem arguit hominum calamitatem, qui cupiditatibus, ac libidinibus obcæcati non videant, quæ salutaria opinantur, plerumque esse pestifera; imo vero ad illa perniosa mala, tamquam ad optabile et expetendum bonum, rapiantur præcipites, ab iis, quæ vere bona sunt, et honesta, tamquam a contrariis rebus, abhorreant. Hanc opinionem corruptumque iudicium detestatur Deus illis verbis: Væ, qui dicitis malum bonum, et bonum malum: ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum¹.

3. Itaque nostris ut subjiciant oculis nostras miseras, comparant nos divinæ litteræ iis, qui verum gustandi sensum amiserunt: qua re fit, ut a salubri victu alieni sint, appetantque contrarium. Cum ægotis præterea nos conferunt; ut enim illi, nisi morbum depulerint, sanorum, et integrorum hominum officia, ac munera obire non possunt, sic nos actiones, quæ Deo gratæ sint, suscipere sine divinæ gratiæ adjumento nequimus. Quod si quædam sic affecti assequimur, levia illa sunt, et quæ ad consequendam cælestem beatitudinem parum vel nihil momenti habent. At Deum, ut par est, amare, et colere, quod majus quiddam et altius est, quam ut nos humi strati id humanis viribus assequamur, numquam poterimus, nisi adminiculo divinæ gratiæ sublevemur. Quamquam aptissima est etiam illa comparatio ad significandam miseram humani generis conditionem, quod similes esse dicimur puerorum, qui suo relicti arbitrio temere moventur ad omnia: pueri, inquam, sumus, et imprudentes, ludicris sermonibus, et inanibus actionibus dediti, si a divino præsidio deseramur; sic enim nos objurgat Sapientia: Usquequo parvuli diligitis infantiam, et stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient²? Et in hunc modum hortatur Apostolus: Nolite pueri effici sensibus³. Etsi majori in inanitate, et errore versamur, quam illa puerilis ætas: cui tantum abest humana prudentia, ad quam tamen per se tempore potest pervenire; cum ad divinam prudentiam, quæ ad salutem necessaria est, nos nisi Deo auctore, et adjutore aspirare non possimus;

¹ Is. V, 20. — ² Prov. I, 22. — ³ I. Cor. XIV, 20.

nisi enim præsto nobis sit Dei auxilium, rejectis iis, quæ vere sunt bona, ad interitum ruimus voluntarium.

Ac si quis, discussa divinitus animi caligine, has videat hominum miseras, et, sublato stupore, sentiat legem membrorum, ac sensus cupiditates spiritui repugnantes recognoscant, omnemque dispiciat naturæ nostræ propensionem ad malum, qui poterit non ardenti studio opportunum tanto huic malo, quo naturæ vitio premimur, remedium quærere, salutaremque illam regulam expetere, ad quam Christiani hominis vita dirigenda, et conformanda sit? Hoc igitur illud est, quod imploramus, cum ita precamur Deum: Fiat voluntas tua. Cum enim, abjecta obedientia, et Dei voluntate neglecta, in has miseras inciderimus, unum illud tantorum malorum remedium nobis divinitus propositum est, ut ex Dei voluntate, quam peccando contempsimus, aliquando vivamus, omnesque cogitationes, et actiones nostras ea regula metiamur: quod ut assequi possimus, suppliciter illud a Deo petimus, Fiat voluntas tua.

Id vero illis etiam vehementer petendum est, in quorum animis jam regnat Deus, quique jam sunt radii divini luminis illustrati; cujus gratiæ beneficio, Dei obtemperant voluntati. Quibus licet ita comparatis propriæ tamen cupiditates adversantur propter proclivitatem ad malum, insitam in hominum sensibus; ut, etiam si tales simus, magnum tamen hoc loco nobis periculum sit a nobis ipsis, ne abstracti, et illecti a concupiscentiis, quæ militant in membris nostris, iterum de salutis via deflectamus¹; de quo nos periculo Christus dominus admonuit illis verbis: Vigilate, et orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma². Non enim est in hominis potestate, ne in ejus quidem, qui per Dei gratiam est justificatus, ita domitos habere carnis affectus, ut nunquam illi postea excitentur: quippe cum eorum, qui justificati sunt, mentem sanet Dei gratia, non etiam carnem: de qua illud scripsit Apostolus: Scio enim, quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum³. Nam ut semel primus homo justitiam originalem, quo tamquam fræno quodam cupiditates regebantur, amisit, minime eas postea ratio ita continere potuit

¹ Jac. I, 14. — ² Matt. XXVI, 41. — ³ Rom. VII, 18.

4. *hinc tamquam remedium adversus legem membrorum ei præscribi debet regula vite christiane:*

5. *remedium illud omnibus necessarium, etiam justis.*

in officio, ut ea non appeterent, quæ etiam rationi repugnant. Itaque in ea hominis parte peccatum, id est, peccati fomitem habitare scribit Apostolus, ut intelligamus eum non ad tempus, quasi hospitem, diversari apud nos, sed, quamdiu vivimus, tamquam incolam nostri corporis in domicilio membrorum hære perpetuo. Ergo domesticis et intestinis hostibus assidue oppugnati, facile intelligimus, confugiendum esse ad Dei auxilium, petendumque, ut fiat in nobis voluntas ejus.

6.

Nomine VOLUNTATIS divina intelliguntur divina præcepta:

JAM vero faciendum est, ut sciant fideles, quæ sit hujus petitionis vis.

Quo loco, multis omissis, quæ a doctoribus scholasticis de Dei voluntate utiliter, et copiose disputantur, voluntatem hic accipi dicimus pro ea, quam signi appellare solent, hoc est, pro eo quod Deus a nobis fieri, aut caveri jusserit, aut monuerit. Quare voluntatis nomine hoc loco comprehensa sunt universa, quæ nobis ad cælestem beatitudinem comparandam proponuntur, sive illa ad fidem, sive ad mores pertineant; omnia denique, quæcumque nos Christus dominus per se, vel per Ecclesiam suam facere aut imperarit, aut prohibuerit; de qua voluntate ita scribit Apostolus: Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei¹.

7.

postulamur ergo ut Deus concedat nobis gratiam ipsi inserendi,

Cum igitur illud precamur, Fiat voluntas tua, petimus in primis nobis, ut Pater cælestis facultatem concedat obtemperandi divinis jussis, et inserviendi ei in sanctitate et justitia omnibus diebus nostris²; ut ad nutum et voluntatem ejus omnia faciamus; ut ea colamus officia, de quibus in sacris litteris admonemur; ut ipso duce et auctore reliqua omnia præstemus, quæ eos decent, qui non ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt³, exemplum Christi domini secuti, qui factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis⁴; ut parati simus omnia perpeti potius, quam vel minimum ab ejus voluntate discedere. Nec vero quisquam est, qui hujus studio, et amore petitionis flagret ardentius, quam is, cui concessum sit, ut summam eorum dignitatem intueatur, qui Deo obediunt. Idem enim illud verissime dici intelligit, servire Deo, et illi obedire, regnare

¹ Eph. V, 17. — ² Luc. I, 74. — ³ Joan. I, 12. — ⁴ Philip. II, 8.

esse: Quicumque, inquit Dominus, fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, et soror, et mater est¹: hoc est, cum illo sum omnibus amoris, et benevolentiae vinculis conjunctissimus. Nemo fere est ex viris sanctis, quin præcipuum hujus petitionis munus a Deo vehementer postularit, ac præclara quidem omnes sed varia sæpe oratione usi sunt, in quibus mirificum et suavissimum Davidem videmus illud varie postulantem; modo enim inquit: Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas²; interdum: Deduc me in semitam mandatorum tuorum³; nonnunquam: Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, et non dominetur mei omnis injustitia⁴; huc pertinent illa: Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Judicia tua doce me: da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua⁵; sæpe aliis verbis eandem tractat, versatque sententiam: qui loci diligenter animadvertendi sunt, et fidelibus explicandi; ut, quanta sit in prima hujus petitionis parte vis, et copia salutarium rerum, omnes intelligant.

Secundo loco, cum illud precamur, Fiat voluntas tua, detestamur opera carnis, de quibus scribit Apostolus: Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, etc⁶; et: Si secundum carnem vixeritis, moriemini⁷; petimusque ne sinat Deus ea nos perficere, quæ sensus, quæ cupiditas, quæ imbecillitas nostra suaserit, sed ut nostram voluntatem sua voluntate moderetur. Alieni sunt ab hac voluntate voluptuarii homines, qui in terrenarum rerum cura, et cogitatione defixi sunt. Feruntur enim libidine præcipites ad potiundum, quod concupierunt, et in illo fructu pravæ cupiditatis felicitatem ponunt, ut beatum etiam esse dicant, qui, quodcumque optarit, consequatur. Nos contra petimus a Deo, ut ait Apostolus, ne carnis curam faciamus in desideriis⁸, sed ut fiat voluntas ejus; etsi non facile adducimur, ut precemur Deum, ut cupiditatibus nostris non satisfaciat; habet enim difficultatem hæc animi inductio: quod ipsi quodam modo id petentes nos videmur odisse: quod etiam stultitiæ tribuunt ii, qui toti

8.

ut non sinat nos ea perficere quæ cupiditas expetierit,

¹ Matth. XII, 50. — ² Ps. CXVIII, 5. — ³ Ibid. 35. — ⁴ Ibid. 33. — ⁵ Ibid. 73. — ⁶ Gal. V, 19. — ⁷ Rom. VIII, 12. — ⁸ Rom. XIII, 14.

hærent in corpore; sed nos stultitiæ famam subeamus libenter Christi causa; cujus est illa sententia: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum¹; præsertim cum sciamus, multo præstare, id optare, quod rectum, justumque sit, quam illud assequi, quod a ratione, a virtute, a Dei legibus sit alienum; et certe deteriore loco is est, quicumque ad id pervenit, quod temere ac libidinis impulsu cupiebat, quam qui, optime quod optavit, non assequitur: quamquam non id modo petimus, ne concedatur nobis a Deo, quod ipsi nostra sponte cupimus, cum studium nostrum depravatum esse constat; sed ne id etiam detur, quod, suatore, et impulsore Dæmone, simulato lucis angelo, tamquam bonum interdum postulamus. Rectissimum illud Principis apostolorum studium videbatur, pietatisque plenissimum, cum Dominum a consilio proficiscendi ad mortem avocare conabatur: et tamen eum, quia humanis sensibus, non divina ratione ducebatur, Dominus acriter objurgavit.² Quid amantius in Dominum videtur eo postulari potuisse, quod sancti viri Jacobus, et Joannes, illis irati Samaritanis, qui magistrum hospitio accipere noluerunt, ab eo petierunt, ut juberet ignem e cælo descendere, qui duros illos, et inhumanos absumeret? At a Christo domino reprehensi sunt, illis verbis: Nescitis cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.³

9. Neque vero solum, cum quod cupimus, malum est, aut mali speciem habet, Deum precari debemus, ut fiat voluntas ejus, sed etiam cum re vera malum non est; veluti cum voluntas sequitur primam illam naturæ inclinationem, ut appetat ea, quæ naturam conservant, et rejiciat, quæ ei contraria videantur. Quocirca, cum in eum locum ventum est, ut aliquid petere velimus hujus generis, tum vero dicamus ex animo, Fiat voluntas tua: imitemur illum ipsum, a quo salutem, et salutis disciplinam accepimus, qui cum naturaliter insito cruciatuum, et acerbissimæ mortis timore, commoveretur, tamen in illo horrore summi doloris, suam ad Dei patris retulit voluntatem: Non mea, inquit, voluntas, sed tua fiat⁴. Sed mirabiliter depravatum est hominum genus:

aut diabolus suaserit,

sed voluntatem nostram in omnibus ipsius voluntati conformem reddat.

¹ Matth. XVI, 24; Luc. IX, 23. — ² Matth. XVI, 22. — ³ Luc. IX, 54. — ⁴ Luc. XXII, 42.

qui cum vim etiam suæ attulerint cupiditati, eamque divinæ voluntati subjecerint, tamen sine Dei auxilio, quo a malo protegimur, et in bonum dirigimur, peccata vitare non possunt. Ergo confugiendum est ad hanc preceationem, et petendum a Deo, ut in nobis ipse instituta perficiat, ut exultantes cupiditatis motus comprimat, ut appetitus rationi obedientes efficiat, ut nos denique totos ad suam conformet voluntatem. Precamur etiam, ut Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat; quo divinum mysterium, absconditum a sæculis, et generationibus, notum ac pervulgatum sit apud omnes.¹

FORMAM præterea, et præscriptionem hujus obedientiæ postulamus, ut videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in cælo et servant beati angeli, et colit reliquus cælestium animarum chorus, ut, quemadmodum illi sponte, et summa cum voluptate obediunt divino nomini, sic nos Dei voluntati, quo modo ipse maxime vult, libentissime pareamus; et vero in opera, et studio, quod Deo navamus, summum a nobis amorem Deus, et eximiam charitatem requirit: ut, etiam si spe cælestium præmiorum totos nos ei dicaverimus, tamen ideo illa speremus, quod, ut in eam spem ingrederemur, placuit divinæ majestati. Quare tota nitatur illo in Deum amore nostra spes, qui mercedem amoris nostro proposuit æternam beatitudinem. Sunt enim, qui amanter alicui serviant, sed tamen pretii causa, quo amorem referunt. Sunt præterea, qui tantummodo charitate et pietate commoti, in eo, cui dant operam, nihil spectant, nisi illius bonitatem, atque virtutem, cujus cogitatione et admiratione se beatos arbitrantur, quod ei suum officium præstare possint; et hanc habet sententiam illa appositio: Sicut in cælo, et in terra. Maxime enim nobis enitendum est, ut Deo simus obedientes, quemadmodum beatas mentes esse diximus; quorum laudes in illo summæ obedientiæ munere obeundo, eo Psalmo persequitur David: Benedicite Domino omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.² Quod si quis, sanctum Cyprianum secutus,³ sic illa interpretatur, ut dicat, in cælo, in bonis, et piis; in terra, in malis

10.

Formula, SICUT IN CÆLO, postulamus obedientiam charitate perfectam.

¹ Col. I, 26. — ² Ps. CII, 21. — ³ S. Cyprianus, De or. dom.

et impiis : nos vero etiam ejus sententiam comprobamus, ut pro cælo spiritus, pro terra caro intelligatur; ut et omnes et omnia in omnibus Dei voluntati obediant.

II.

Gratiarum actio in hac petitione contenta.

GRATIARUM item actionem continet hæc petitio. Veneramur enim ejus sanctissimam voluntatem, et maximo perfusi gaudio summis laudibus, et gratulationibus omnia ejus opera celebramus, qui certo scimus eum omnia bene fecisse; cum enim constet, esse omnipotentem Deum, necessario sequitur, ut omnia ejus nutu facta esse intelligamus; cum vero etiam ipsum, sicuti est, summum bonum esse affirmemus, nihil ex ejus operibus non esse bonum, cum omnibus ipse suam impertiverit bonitatem, confitemur. Quod si in omnibus divinam rationem non assequimur, in omnibus tamen, et ambigui causa neglecta, et rejecta omni hæsitazione, illud Apostoli profitemur, investigabiles esse vias ejus.¹ Sed ob id maxime etiam Dei voluntatem colimus, quod ab eo cælesti lumine dignati sumus. Ereptos enim de potestate tenebrarum transtulit in regnum filii dilectionis suæ².

I2.

Meditanda :

hominis infirmitas,

servitii divini dignitas et utilitas.

SED ut extremo loco id explicetur, quod ad meditationem pertinet hujus petitionis, redeundum est ad id, quod initio attigimus, debere fidelem populum in hujus pronuntiatione petitionis esse demisso, et humili animo, reputantem secum eam, quæ in natura est insita, cupiditatum vim, divinæ voluntati repugnantem, cogitantem se in eo officio vinci a naturis omnibus, de quibus ita scriptum est : Omnia serviunt tibi³; maximeque imbecillum esse, qui nullum opus Deo gratum non modo non perficere, sed ne instituere quidem possit, nisi Dei adjumento sublevetur⁴. Quoniam vero nihil magnificentius est, nihil præstantius, quam, ut diximus, Deo servire, et vitam ex ejus lege, ac præceptis agere : quid optabilius esse potest homini Christiano, quam ambulare in viis Domini, quam nihil agitare animo, nihil actione suscipere, quod a divina voluntate abhorreat? ut vero eam exercitationem capiat, et illud institutum teneat diligentius, petat ex divinis libris exempla eorum, quibus, cum illi consiliorum suorum rationem non retulissent ad Dei voluntatem, omnia male ceciderunt.

Rom. XI, 33. — ² Col. I, 13. — ³ Ps. CXVIII, 91. — ⁴ I. Cor. XV, 10.

Moneantur postremo fideles, ut in simplici et absoluta Dei voluntate acquiescant; ferat æquo animo conditionem suam, qui sibi inferiori loco videtur esse, quam ejus dignitas postulet; ne deserat ordinem suum, sed in ea vocatione maneat, in qua vocatus est, et proprium judicium subjiciat Dei voluntati, qui nobis melius consulit, quam ipsi optare possimus; si angustia rei familiaris, si corporis valetudine, si persecutionibus, si aliis molestiis, et angoribus premimur, certo statuendum est, nihil horum sine Dei voluntate, quæ summa omnium ratio est, nobis accidere posse, ideoque non debere nos gravius commoveri, sed invicto animo ferre, semper illud in ore habentes : Domini voluntas fiat; et illud beati Job : Sicut Domino placuit, ita factum est : sit nomen Domini benedictum.¹

Praxis conformitatis cum divina voluntate.

¹ Job. I, 21.

Quarta petitio.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

1. Quarta petitio, et reliquæ deinceps quibus animæ, et corporis subsidia proprie, ac nominatim postulamus, ad superiores petitiones referuntur; habet enim hunc ordinem, ac rationem precatio Dominica, ut postulationem rerum divinarum consequatur earum petitio, quæ ad corpus, et ad hanc vitam tuendam pertinent; nam ut ad Deum, tamquam ad ultimum finem, referuntur homines: sic humanæ vitæ bona ad divina eadem ratione diriguntur; quæ quidem ideo optanda, ac petenda sunt, vel quod ita divinus ordo postulat, vel quod illis adjumentis ad divinorum bonorum adeptionem indigemus, ut iis adminiculis propositum finem consequamur, qui regno, et gloria cælestis patris, atque iis præceptis colendis, servandisque continetur, quæ Dei voluntatis esse non ignoramus; quare omnem vim, et rationem hujus petitionis ad Deum, ejusque gloriam referre debemus.

2. Præstabunt igitur suum officium Parochi fidelibus auditoribus, ut intelligant, in iis petendis, quæ ad usum, ac fructum pertinent rerum terrenarum, esse intendendum animum, ac studium nostrum ad Dei præscriptionem, nec inde ulla ex parte declinandum. Nam in eo, quod scribit Apostolus: Quid oremus, sicut oportet, nescimus¹, maxime peccatur his postulationibus terrenarum, et caducarum rerum. Ergo petenda sunt bona hæc, ut oportet; ne, perperam aliquid postulantes, responsum illud a Deo feramus: Nescitis quid petatis². Erit autem certa judicandi nota, quæ prava sit, quæve recta petitio, consilium, et propositumulantis. Nam si quis terrena petit eo animo, ut illa omnino bona existimet, et in illis, tamquam in optato fine, conquiescens, nihil præterea requirat, sine dubio non orat, sicut oportet. Non enim, inquit sanctus Augustinus, petimus temporalia hæc tamquam bona nostra, sed tamquam necessaria nostra³. Apostolus etiam in epistola ad Corinthios docet, omnia, quæ spectant ad usum vitæ necessarios, ad Dei gloriam re-

¹ Rom. VIII, 26. — ² Matth. XX, 22. — ³ De Serm. Domini in monte, lib. II, cap. 16, n. 53; Epist. CXXX, cap. 6.

ferri oportere. Sive enim manducatis, inquit, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite¹.

SED ut videant fideles, quantam habeat hæc petitio necessitatem, commemorabunt Parochi, quanta ad victum, et ad vitam colendam indigentia sit externarum rerum; quod magis intelligent, si comparatio fiet eorum, quæ primo illi parenti nostri generis, et reliquis deinceps hominibus fuerunt ad vivendum necessaria; nam etsi ille in amplissimo innocentia statu, unde et ipse, et ejus culpa omnis posteritas corrui, necesse habuisset adhibere cibum ad reficiendas vires: tamen inter illius, et nostræ vitæ necessitates multum interest; non enim ei vestibus ad tegumentum corporis opus fuisset, non tecto ad perfugium, non armis ad defensionem, non remediis ad valetudinem, non aliis multis, quorum subsidio nos ad hanc naturæ imbecillitatem, ac fragilitatem tuendam egemus; satis ei fuisset ad immortalem vitam ille fructus, quem felicissima vitæ arbor nullo ejus, aut posterorum labore præbisset. Neque vero futurus erat homo in tantis paradisi deliciis otiosus, quem ad agendum Deus in eo voluptatis domicilio collocarat: verum nulla ei opera molesta, nullum officii munus non jucundum fuisset; tulisset ille perpetuo suavissimos fructus ex cultura felicitum hortorum; nec cum umquam opera, aut spes fefelisset. At posterorum proles non solum fructu privata vitalis arboris, verum etiam horribili illa sententia condemnata est: Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinæ et tribulos germinabit tibi, et comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua sumptus es: quia pulvis es, et in pulverem reverteris.² Nobis igitur contra evenerunt omnia, atque illi, et posteris contigissent, si Dei dicto audiens fuisset Adam; itaque versa sunt omnia, et mutata in deterrimam partem. In quo illud gravissimum est, quod maximos sumptus, summum laborem, ac sudorem sæpissime nullus fructus consequitur; cum fruges datæ in deteriorum segetem, vel succrescenti agrestium herbarum asperitate opprimuntur, vel nimbis, vento, grandine, uredine, rubi-

3. *Necessitas hujus petitionis, inde ostendenda,*

quod in statu naturæ lapsæ

innumerus indigemus,

quæ per nos ipsos tuto comparare nequimus:

¹ 1. Cor. X, 31. — ² Gen. III, 17.

gine percussæ, et prostratæ intereunt; ut omnis anni labor, exiguo tempore, aliqua cæli, vel terræ calamitate recidat ad nihilum; quod accidit immanitate nostrorum scelerum, a quibus aversus Deus nostris minime benedicit operibus. Sed horrenda manet sententia, quam de nobis initio pronuntiavit. Ergo Pastores in hujus loci tractationem incumbunt, ut sciat fidelis populus, sua culpa homines in has angustias, et miserias incidere; ut intelligat desudandum quidem, et elaborandum esse in parandis iis, quæ ad vivendum sunt necessaria: verumtamen, nisi laboribus nostris benedixerit Deus, fallacem spem, et inanem fore omnem contentionem. Nam neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus.¹ Et: Nisi Dominus ædificaverit domum in vanum laboraverunt qui ædificant eam².

4. *idcirco cum fiducia ad eundem Patrem cælestis.*
Docebunt igitur Parochi, esse res pene innumerabiles, quæ si nobis desint, vel vitam amittimus, vel agimus insuavem. Hac enim cognita rerum necessitate, naturæque imbecillitate, Christianus populus cælestem Patrem adire cogetur, et ab eo terrena, et cælestia bona suppliciter petere. Imitabitur prodigum illum filium, qui cum in regione longinqua cepisset egere, nec esset, cum esuriret, qui ei siliquas daret, aliquando ad se rediens, intellexit malorum, quibus premebatur, nusquam nisi a patre esse expectandum remedium³. Quo loco accedet etiam fidentius ad orandum fidelis populus, si in cogitatione divinæ benignitatis recordabitur, paternas aures perpetuo patere filiorum vocibus; nam dum hortatur nos, ut panem petamus, ea se recte petentibus abunde largiturum pollicetur; docendo enim, quo modo petamus, hortatur; hortando, impellit; impellendo, spondet; spondendo, nos in spem certissimæ impetrationis inducit.

5. *Petitionis objectum, panis temporalis et spiritalis.*
EXCITATIS igitur, et inflammatis animis fidelis populi, sequitur, ut, quid hac petitione postuletur, declarandum sit: primum, qui sit ille panis, quem petimus. Sciendum igitur est, in divinis litteris hoc panis nomine multa quidem significari, sed illa duo præcipue: primum, quidquid in victu, cæterisque rebus ad corpus, vitamque tuendam adhibemus;

¹ 1. ad Cor. III, 7. — ² Ps. CXXVI, 1. — ³ Luc. XV, 11.

deinde, quidquid nobis ad spiritus, et animæ vitam, ac salutem Dei munere tributum est.

PANEM. Petimus autem hoc loco hujus, quam in terris agimus, vitæ subsidia, sanctorum Patrum ita sentientium auctoritate. Quamobrem minime sunt audiendi, qui dicunt, non licere Christianis hominibus a Deo petere terrena hujus vitæ bona; nam huic adversantur errori, præter consentientem Patrum sententiam, exempla permulta tum veteris, tum novi Testamenti. Jacob enim vovens, sic orabat: Si fuerit Dominus mecum, et custodierit me in via per quam ego ambulo, et dederit mihi panem ad vescendum et vestimentum ad induendum, reversusque fuero prospere ad domum patris mei: erit mei Dominus in Deum, et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.¹ Salomon etiam certum petebat hujus vitæ subsidium, cum illud precabatur: Mendicitatem et divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria². Quid, quod Salvator humani generis illa jubet petere, quæ nemo negare audeat ad corporis usum pertinere? Orate, inquit, ut non fiat fuga vestra in hyeme, vel sabbato³. Quid dicemus de sancto Jacobo? cujus illa sunt: Tristatur aliquis vestrum? oret. Æquo animo est? psallat⁴. Quid de Apostolo? qui sic cum Romanis agebat: Obsecro vos fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, et per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus qui sunt in Judæa⁵. Quare, cum et divinitus concessum sit fidelibus, ut petant hæc subsidia rerum humanarum, et perfecta hæc a Christo domino tradita sit orandi formula, ne illud quidem dubium relinquitur, unam ex septem hanc esse petitionem.

Petimus præterea panem quotidianum, id est victui necessaria; ut panis nomine, quod satis sit, et vestium ad tegendum, et cibi ad vescendum, sive panis is sit, sive caro, sive piscis, sive quodcumque aliud, intelligamus; videmus enim usum esse hoc loquendi modo Eliseum, cum regem moneret, ut præberet panem militibus Assyriis, quibus

¹ Gen. XXVIII, 20. — ² Prov. XXX, 8. — ³ Matth. XXIV, 20. — ⁴ Jac. V, 13 — ⁵ Rom. XV, 30.

6. *Nomine PANIS intelliguntur imprimis vitæ subsidia*

7. *quæcumque*

magna ciborum copia data est¹. Illud etiam de Christo domino scriptum scimus : Ingressus est in domum cujusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem²; qua voce, quæ ad cibum, quæque ad potum pertinent, significari videmus.

8. *necessaria :* Ad hujus petitionis absolutam significationem præterea animadvertendum est, hoc panis vocabulo non abundantem, et exquisitam ciborum, ac vestium copiam, sed necessariam, ac simplicem intelligi debere, quemadmodum scripsit Apostolus : Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus;³ et Salomon, ut diximus : Tribue tantum victui meo necessaria⁴.

9. *additur vox NOSTRUM, ut significetur bona illa necessaria* NOSTRUM. Hujus quoque frugalitatis, et parsimonie illa voce, quæ proxime sequitur, admonemur; cum enim, Nostrum, dicimus, panem illum ad necessitatem nostram, non ad luxuriam petimus : non enim nostrum dicimus, quia eum nobis opera nostra, sine Deo, parare possimus : (est enim apud Davidem : Omnia a te expectant ut des illis escam in tempore. Dante te illis, colligent : aperiende te manum tuam, omnia implebuntur bonitate; et alio loco : Oculi omnium in te sperant Domine; et tu das escam illorum in tempore opportuno⁵) sed quia necessarius est, et a parente omnium Deo, qui omnes sua providentia alit animantes, nobis attributus. Ob eam quoque causam panis noster appellatur, quod jure est a nobis acquirendus, non injuria, fraude, aut furto parandus; quæ enim nobis malis artibus conciliamus, non nostra sunt, sed aliena; sæpiusque illorum calamitosa est vel adeptio, vel possessio, vel certe jactura; contra vero honestis, ac laboriosis piorum hominum lucris, ex Prophetæ sententia tranquillitas inest, et magna felicitas. Labores enim, inquit, manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit⁷. Jam vero iis, qui justo labore victum quærent, fructum suæ benignitatis eo loco pollicetur Deus : Emitteret Dominus benedictionem super cellaria tua, et super omnia opera manuum tuarum : benedicetque tibi⁸. Neque solum petimus a Deo nobis, ut illo uti liceat, quod nostro sudore, ac virtute peperimus ejus adju-

cum divino auxilio comparanda jure et labore nostro :

¹ 4. Reg. VI, 22. — ² Luc. XIV, 1. — ³ 1. Tim. VI, 8. — ⁴ Prov. XXX, 8. — ⁵ Ps. CIII, 27. — ⁶ P. CXLIV, 15. — ⁷ Psal. CXXVII, 2. — ⁸ Deut. XXVIII, 8.

mento benignitatis; id enim vere dicitur nostrum : sed etiam bonam mentem postulamus, ut recte partis, recte item ac prudenter uti possimus.

QUOTIDIANUM. Huic etiam voci subjecta est ea notio frugalitatis, ac parsimonie, quam proxime diximus; non enim multiplicem, aut delicatum cibum postulamus, sed eum, qui naturæ necessitati satisfaciat : ut eos pudeat hoc loco, qui fastidio communis cibi, et potionis, exquisitissima escarum, ac vinorum genera persequuntur. Nec minus hac quotidiani voce improbantur ii, quibus horrendas illas minas proponit Isaias : Væ qui jungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis usque ad terminum loci : numquid habitabitis vos soli in medio terræ¹? Etenim est inexplibilis horum hominum cupiditas, de quibus illud scriptum est a Salomone : Avarus non implebitur pecunia²; ad quos dictum etiam illud pertinet Apostoli : Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in laqueum diaboli³. Quotidianum præterea panem appellamus, quod vescimur eo ad reficiendum vitalem humorem, qui quotidie consumitur vi naturalis caloris. Est denique illa hujus ratio nominis, quod assidue petendus est, ut in hac consuetudine amandi, et colendi Deum retineamur; nobisque omnino persuadeamus, id, quod est, vitam, ac salutem nostram ex Deo pendere.

DA NOBIS. Quantam hæc duæ voces materiam præbeant ad cohortandum fideles, ut infinitam Dei potentiam pie, sancteque colant, et venerentur, in cujus manu sunt omnia, et ut nefariam illam Satanæ ostentationem detestentur : Mihi tradita sunt omnia, et cui volo, do illa⁴; nemo non videt; nam unius nutu Dei distributa cuncta, et conservantur, et augentur. Sed quæ divitibus hæc est imposita necessitas, dixerit quispiam, petendi quotidianum panem, cum rebus omnibus abundant? Hæc illis necessitas est orandi in hunc modum, non ut dentur eis, quorum Dei benignitate habent copiam, sed ne, quæ abunde illis adsunt, amittant. Quamobrem, ut scribit Apostolus, hinc discant divites non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in

10. *voci QUOTIDIANUM subjecta est notio frugalitatis, parsimonie, modestie, et perseverantis necessitatis :*

11. *formula DA NOBIS exprimitur bona vite non nisi a Deo distribui, et conservari, et vim salutarem habere :*

¹ Is. V, 8. — ² Eccle V, 9. — ³ 1. Tim. VI, 9. — ⁴ Luc. IV.

Deo vivo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum.¹ Hujus autem necessariæ petitionis hanc causam affert Chrysostomus, non solum ut nobis suppetat cibus, sed ut eum nobis suppetet Domini manus, quæ, salubrem, atque adeo salutarem vim inferens pani quotidiano, efficit, ut et cibus corpori prosit, et corpus animæ serviat².

12.

plurali autem numero DA NOBIS indicatur, ea bona et pro aliis petenda et aliis communicanda :

Sed quid est, quamobrem, Da nobis, numero multitudinis dicimus, non autem, Mihi? Quia proprium illud est Christianæ charitatis, non ut quisque de se uno sollicitus sit, sed ut præterea de proximo laboret, et in cura suæ utilitatis meminerit etiam aliorum; accedit eo, quod, quæ alicui munera divinitus tribuuntur, non idcirco tribuuntur, ut solus is ea possideat, vel in illis luxuriose vivat, sed ut cum aliis communicet, quæ necessitati superfluerint; nam inquit sancti Basilius et Ambrosius: Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis: miserorum redemptio est, et absolutio, pecunia, quam tu in terram defodis³.

13.

verbo HODIE communis infirmitas insinuat.

HODIE. Admonet nos hæc vox communis infirmitatis; quis enim est, qui, si minus sua unius opera providere se posse sperat in longinquum tempus necessarios vitæ sumptus, saltem in diem victus subsidia paraturum non confidat? Sed ne hujus quidem fiduciæ facultas nobis a Deo permittitur, qui nos singulorum etiam dierum cibum a se petere jussit. Quæ sententia habet illam necessariam rationem, quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Dominica precatione singulis utendum esse.

14.

Nomine PANIS intelliguntur etiam bona spiritalia,

HÆC de pane, qui ore perceptus, corpus alit, atque sustentat, qui communis fidelium, et infidelium, piorum, et impiorum, admirabili Dei bonitate, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, pluit super justos et injustos⁴, omnibus impertitur. Reliquus est spiritalis panis, quem etiam hoc loco petimus. Quo significantur omnia, quæcumque in hac vita ad spiritus, et animæ salutem, et incolumitatem requiruntur; ut enim multiplex est cibus, quo corpus alitur, et

¹ Tim. VI, 17. — ² Homil. 14, oper. imperf. in Matth. — ³ Basilius, Hom. in illud Luc. *Destruam*, n. 7; S. Ambrosius, De Nab. Jejr. c. 12, n. 53. — ⁴ Matth. V, 45.

sustentatur: sic non est unius generis esca, quæ spiritus, et animæ vitam continet.

Nam et Verbum Dei cibus est animæ; Sapientia enim inquit: Venite, comedite panem meum, et bibite vinum, quod miscui vobis¹. Hujus autem verbi facultatem cum adimit Deus hominibus, quod efficere solet, cum gravius nostris sceleribus offenditur, fame dicitur premere genus humanum; sic enim est apud Amos: Emittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ sed audiendi verbum Domini². Ut autem illud est certum propinquæ mortis signum, cum non possunt homines vel cibum sumere, vel sumptum retinere: sic magnum est desperatæ salutis argumentum, cum vel non quærunt verbum Dei, vel, si adsit, non sustinent, et illam impietatis vocem in Deum effundunt: Recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus³. In hoc furore animi, et mentis cæcitate versantur illi, qui, neglectis iis, qui legitime eis præsentunt catholicis, et Episcopis et sacerdotibus, et a sancta Romana Ecclesia desciscientes, corruptoribus Dei verbi hæreticis se in disciplinam tradiderunt.

Jam vero panis est Christus dominus, animæ cibus; inquit enim ipse de se: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi⁴. Incredibile est, quanta voluptate, ac lætitia perfundat animas piorum hic panis tum, cum maxime terrenis molestiis, et incommodis conflictantur; exemplo nobis est sanctus ille chorus apostolorum, de quibus exstat: Illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii⁵. Referti sunt hujusmodi exemplis libri de vita sanctorum hominum; et de intimis his bonorum gaudiis ita loquitur Deus: Vincenti dabo manna absconditum⁶.

Præcipue autem panis noster est ipse Christus dominus, qui in sacramento Eucharistiæ substantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit: Qui manducat carnem meam, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo⁷: Accipite, et manducate: hoc est corpus meum⁸. Ea petent Parochi, quæ

¹ Prov. IX, 5. — ² Am. VIII, 11. — ³ Job. XXI, 14. — ⁴ Joan. VI, 51. — ⁵ Act. V, 41. — ⁶ Apoc. II, 17. — ⁷ Joan. VI, 57. — ⁸ Matth. XXVI, 26; I. Cor. XI, 24.

15.

scilicet verbum Dei,

16.

ipse Christus,

17.

Eucharistia.

ad fidelis populi utilitatem pertinebunt, ex eo loco, quo separatim hujus sacramenti vis, ac ratio continetur. Et vero dicitur hic panis noster, quia fidelium modo hominum est, id est eorum, qui charitatem cum fide conjungentes, pœnitentiæ sacramento sordes eluunt peccatorum; qui non dimittentes memoriam, se Dei filios esse, divinum sacramentum sumunt, et colunt, quanta maxima possunt sanctitate, ac veneratione. Quotidianus vero quamobrem dicatur, in promptu duplex ratio est: altera, quod in sacris Christianæ Ecclesiæ mysteriis, quotidie et offertur Deo, et datur pie, sancteque postulantis; altera, quod quotidie sumendus est, vel certe ita vivendum ut quotidie, quoad ejus fieri possit, digne sumere queamus. Audiant, qui contra sentiunt, nisi longo intervallo salutaribus his epulis animæ vesci non oportere, quid sanctus dicat Ambrosius: Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis¹.

18.

*Exitus
petitionis
Deo re-
linquen-
dus.*

SED in hac petitione ad illud præcipue cohortandi sunt fideles, ut, cum recte et consilium, et industriam suam posuerint in comparandis rebus vitæ necessariis, rei exitum Deo permittant, suumque desiderium ad ejus referant voluntatem, qui non dabit in æternum fluctuationem justo². Nam vel concedet Deus, quæ petuntur, et ita suum optatum consequentur; vel non concedet, et id erit certissimum argumentum, nec salutare illud esse, nec utile, quod piis a Deo negatur, cui magis curæ est de eorum salute, quam illis ipsis. Quem locum instruere poterunt, explicandis iis rationibus Parochi, quæ a sancto Augustino in epistola ad Probam præclare colliguntur.³

*Bona a
Deo ac-
cepta aliis
communi-
canda.*

Extremum illud erit in hujus tractatione petitionis, ut divites meminerint facultates suas, et copias Deo acceptas referre, cogitentque se idcirco illis bonis esse cumulos, ut illa distribuant indigentibus. In quam sententiam conveniunt, quæ in prima epistola ad Timotheum ab Apostolo disseruntur⁴: unde magnam vim Parochis petere licebit divinorum præceptorum ad hunc locum utiliter, ac salutariter illustrandum.

¹ De Sacram. lib. V, c. 4. — ² Ps. LIV, 23. — ³ Ep. CXXX, c. 14, n. 26. — ⁴ 1. Tim. VI, 17.

Quinta petitio.

Et dimittè nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

CUM ita multa sint, quæ infinitam Dei potentiam, cum pari sapientia, ac bonitate conjunctam, significant, ut, quocumque oculos, cogitationemque converteris, certissima signa immensæ potestatis, ac benignitatis occurrant: nihil profecto est, quod summum ejus amorem, et admirabilem in nos charitatem magis declaret, quam inexplicabile mysterium Jesu Christi passionis, unde perennis ille fons ad eluendas peccatorum sordes erupit, quo perfundi, et expiari, Deo duce, ac largitore, exoptamus, cum illud ab eo petimus, Dimitte nobis debita nostra. Continet autem hæc petitio summam quamdam eorum bonorum, quibus per Jesum Christum cumulatam est humanum genus; id enim docuit Isaias: Dimittetur, inquit, iniquitas domui Jacob: et iste omnis fructus ut auferatur peccatum ejus.¹ Quod David etiam ostendit, beatos prædicans eos, qui salutarem illum fructum percipere poterunt, his verbis: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates.² Quare est accurate, ac diligenter Pastoribus hujus postulationis animadvertenda, et exponenda sententia, quam ad cælestem vitam consequendam tantum valere intelligimus. Ingredimur autem novam precandi rationem; nam hæcenus a Deo non solum æterna, et spiritualia bona, sed caduca, et quæ ad hanc vitam pertinent, commoda petivimus: nunc vero mala deprecamur animæ, et corporis, et hujus, et sempiternæ vitæ.

SED quoniam ad impetrandum, quod postulamus, requiritur recta postulandi ratio, quo modo affectos esse oporteat eos, qui Deum hoc orare velint, dicendum videtur. Monebunt igitur Parochi fidelem populum, primum necesse esse, ut is, qui ad hoc petendum velit accedere, suum ipse peccatum agnoscat; deinde, ut ejus sensu, ac dolore commoveatur: tum, ut sibi omnino persuadeat, Deum in hac esse voluntate, ut iis, qui peccaverunt, ita, ut diximus,

1.

*In hac pe-
titione
summa
Dei erga
nos chari-
tas decla-
ratur.*

2.

*Ad objec-
tum hujus
petitionis
impetran-
dum dis-
positiones
necessa-
riæ sunt:
agnitio
peccato-*

XXVII. 9. — ² Ps. XXXI. 1.

ad fidelis populi utilitatem pertinebunt, ex eo loco, quo separatim hujus sacramenti vis, ac ratio continetur. Et vero dicitur hic panis noster, quia fidelium modo hominum est, id est eorum, qui charitatem cum fide conjungentes, pœnitentiæ sacramento sordes eluunt peccatorum; qui non dimittentes memoriam, se Dei filios esse, divinum sacramentum sumunt, et colunt, quanta maxima possunt sanctitate, ac veneratione. Quotidianus vero quamobrem dicatur, in promptu duplex ratio est: altera, quod in sacris Christianæ Ecclesiæ mysteriis, quotidie et offertur Deo, et datur pie, sancteque postulantis; altera, quod quotidie sumendus est, vel certe ita vivendum ut quotidie, quoad ejus fieri possit, digne sumere queamus. Audiant, qui contra sentiunt, nisi longo intervallo salutaribus his epulis animæ vesci non oportere, quid sanctus dicat Ambrosius: Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis¹.

18.

*Exitus
petitionis
Deo re-
linquen-
dus.*

SED in hac petitione ad illud præcipue cohortandi sunt fideles, ut, cum recte et consilium, et industriam suam posuerint in comparandis rebus vitæ necessariis, rei exitum Deo permittant, suumque desiderium ad ejus referant voluntatem, qui non dabit in æternum fluctuationem justo². Nam vel concedet Deus, quæ petuntur, et ita suum optatum consequentur; vel non concedet, et id erit certissimum argumentum, nec salutare illud esse, nec utile, quod piis a Deo negatur, cui magis curæ est de eorum salute, quam illis ipsis. Quem locum instruere poterunt, explicandis iis rationibus Parochi, quæ a sancto Augustino in epistola ad Probam præclare colliguntur.³

*Bona a
Deo ac-
cepta aliis
communi-
canda.*

Extremum illud erit in hujus tractatione petitionis, ut divites meminerint facultates suas, et copias Deo acceptas referre, cogitentque se idcirco illis bonis esse cumulos, ut illa distribuant indigentibus. In quam sententiam conveniunt, quæ in prima epistola ad Timotheum ab Apostolo disseruntur⁴: unde magnam vim Parochis petere licebit divinorum præceptorum ad hunc locum utiliter, ac salutariter illustrandum.

¹ De Sacram. lib. V, c. 4. — ² Ps. LIV, 23. — ³ Ep. CXXX, c. 14, n. 26. — ⁴ 1. Tim. VI, 17.

Quinta petitio.

Et dimittè nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

CUM ita multa sint, quæ infinitam Dei potentiam, cum pari sapientia, ac bonitate conjunctam, significant, ut, quocumque oculos, cogitationemque converteris, certissima signa immensæ potestatis, ac benignitatis occurrant: nihil profecto est, quod summum ejus amorem, et admirabilem in nos charitatem magis declaret, quam inexplicabile mysterium Jesu Christi passionis, unde perennis ille fons ad eluendas peccatorum sordes erupit, quo perfundi, et expiari, Deo duce, ac largitore, exoptamus, cum illud ab eo petimus, Dimitte nobis debita nostra. Continet autem hæc petitio summam quamdam eorum bonorum, quibus per Jesum Christum cumulatam est humanum genus; id enim docuit Isaias: Dimittetur, inquit, iniquitas domui Jacob: et iste omnis fructus ut auferatur peccatum ejus.¹ Quod David etiam ostendit, beatos prædicans eos, qui salutarem illum fructum percipere poterunt, his verbis: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates.² Quare est accurate, ac diligenter Pastoribus hujus postulationis animadvertenda, et exponenda sententia, quam ad cælestem vitam consequendam tantum valere intelligimus. Ingredimur autem novam precandi rationem; nam hæcenus a Deo non solum æterna, et spiritualia bona, sed caduca, et quæ ad hanc vitam pertinent, commoda petivimus: nunc vero mala deprecamur animæ, et corporis, et hujus, et sempiternæ vitæ.

1.

*In hac pe-
titione
summa
Dei erga
nos chari-
tas decla-
ratur.*

SED quoniam ad impetrandum, quod postulamus, requiritur recta postulandi ratio, quo modo affectos esse oporteat eos, qui Deum hoc orare velint, dicendum videtur. Monebunt igitur Parochi fidelem populum, primum necesse esse, ut is, qui ad hoc petendum velit accedere, suum ipse peccatum agnoscat; deinde, ut ejus sensu, ac dolore commoveatur: tum, ut sibi omnino persuadeat, Deum in hac esse voluntate, ut iis, qui peccaverunt, ita, ut diximus,

2.

*Ad objec-
tum hujus
petitionis
impetran-
dum dis-
positiones
necessa-
riæ sunt:
agnitio
peccato-*

XXVII. 9. — ² Ps. XXXI. 1.

rum, dolor, fiducia :

affectis, et comparatis ignoscat; ne forte acerbam delictorum recordationem, ac recognitionem illa veniæ desperatio consequatur, quæ olim Cain¹ et Judæ² animum occupavit, qui Deum modo vindicem, et ultorem, non etiam mitem, et misericordem, existimarunt. Ergo in hac petitione sic affecti simus, oportet, ut dolenter peccata nostra recognoscentes, ad Deum tamquam ad parentem, non quasi ad judicem confugiamus, a quo, non ut ex justitia nobiscum agat, sed ex misericordia, postulemus.

3.
ad peccata agnoscentia facile adducimur gravisima Dei in sacris litteris admonitione;

Facile autem adducemur, ut peccatum nostrum agnoscamus, si ipsum audierimus Deum nos in sacris litteris hujus rationis admonentem; est enim illud apud Davidem: Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum³. In eandem sententiam loquitur Salomon: Non est homo justus in terra, qui faciat bonum, et non peccet⁴. Quo illud etiam pertinet: Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato.⁵ Quod idem a sancto Joanne, ad deterrendos homines ab arrogantia, scriptum est: Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.⁶ Et a Hieremia: Dixisti: Absque peccato et innocens ego sum: et propterea avertatur furor tuus a me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eo quod dixeris: Non peccavi.⁷ Quorum sententias omnium idem, qui eas illorum ore protulerat, Christus dominus, hoc petitionis præscripto confirmat, quo jubet nos delicta nostra confiteri; id enim secus interpretari prohibuit auctoritas Milevitani Concilii in hunc modum: Placuit, ut, quicumque verba ipsa Dominicæ orationis, ubi dicimus: Dimitte nobis debita nostra, ita vult a sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit. Quis enim ferat orantem, et non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit, dimitti velle, et corde dicit, quæ sibi dimittantur debita, non habere?⁸

4.
ad dolorem excitamur considere

Verum in necessaria recognitione peccatorum non est satis, illa leviter recordari; nam ut acerba nobis sit ea memoria, ut cor pungat, animum stimulet, et dolorem inurat, necesse est. Quare pertractabunt locum hunc diligenter

¹ Gen. IV. 13. — ² Matt. XXVII. 4. — ³ Ps. XIII. 3. et LII. 4. — ⁴ Eccle. VII. 21. — ⁵ Prov. XX. 9. — ⁶ I. Joann. I. 8. — ⁷ Jer. II. 35. — ⁸ Conc. Milev. II, c. 8.

Parochi, ut non solum facinorum, ac flagitiorum suorum meminerint fideles auditores, sed ut moleste, dolenterque meminerint: ut, cum angantur intimis sensibus, conferant se ad patrem Deum, a quo, ut inhærentes evellat scelerum aculeos, suppliciter petant. Nec vero solum erratorum turpitudinem studebunt subijcere oculis fidelis populi, verum etiam indignitatem, ac sordes hominum, qui, cum nihil simus, nisi putida caro, nisi summa fœditas, incomprehensibilem illam Dei majestatem, et inexplicabilem præstantiam, incredibilem in modum audeamus offendere, præsertim a quo procreati, liberati, innumerabilibus, maximisque beneficiis aucti simus. Ut quid? Ut abalienati a patre Deo, qui summum bonum est, turpissima peccati mercede, diabolo nos addicamus in miserrimam servitutem; neque enim dici potest, quam crudeliter ille dominetur in eorum animis, qui, repulso suavi jugo Dei, ruptoque charitatis amabilissimo nodo, quo parenti Deo spiritus noster astringitur, ad hostem acerrimum desciverunt; qui eo nomine princeps, et rector mundi,¹ et princeps tenebrarum,² et rex super universos filios superbiæ,³ dicitur in divinis litteris. In eos autem, qui dæmonis tyrannide opprimuntur, vere convenit illa vox Isaïæ: Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te.⁴ Hæc si nos minus movent rupta fœdera charitatis, moveant certe calamitates, et æumnæ, in quas per peccatum incidimus; violatur enim sanctitas animæ, quam Christo desponsam esse scimus; profanum fit illud idem templum Domini, quod, qui contaminant, in eos dicit Apostolus: Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.⁵ Innumera bilia sunt mala, quæ peccatum invehit in hominem: quam pene infinitam pestem David his verbis expressit: Non est sanitas in carne mea, a facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis, a facie peccatorum meorum.⁶ Nimirum norat hanc plagæ vim, cum nullam sui partem pestifero peccato intactam fateretur; pervaserat enim in ossa peccati virus, id est, rationem, et voluntatem, quæ maxime solidæ sunt animæ partes, infecerat; hanc late patentem pestem indicant sacræ litteræ, cum peccatores, claudos, surdos, mutos, cæcos, et

ratione turpitudinis peccati et calamitatum quas producit :

¹ Joann. XII. 31; XIV. 30; XVI. 11. — ² Eph. VI. 12. — ³ Job. XLI. 25. — ⁴ Is. XXVI. 13. — ⁵ I. Cor. III. 17. — ⁶ Ps. XXXVII. 4.

omnibus membris captos appellant. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum quasi scelere sentiebat, magis etiam angebatur David ex ira Dei, quam in se propter peccatum commotam intelligebat. Bellum enim est sceleratis cum Deo, quorum sceleribus incredibiliter offenditur; inquit enim Apostolus: Ira et indignatio, tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum;¹ nam et si transierit actio peccati, tamen peccatum macula et reatu permanet, cui semper imminens ira Dei illud insequitur, tamquam umbra corpus. Cum igitur David his vulneretur aculeis, ad petendam delictorum veniam excitabatur; cujus et exemplum doloris, et doctrinæ rationem ex quinquagesimo ejus Psalmo depromptam, proponunt Parochi fidelibus auditoribus, ut Prophetæ imitatione, et ad doloris sensum, id est, ad veram pœnitentiam, et ad veniæ spem erudiri possint. Quantam habeat utilitatem hæc docendi ratio, ut ex peccatis dolere discamus, illa Dei apud Hieremiam declarat oratio, qui cum Israël ad pœnitentiam hortaretur, admo-nebat eum, ut perciperet sensum malorum, quæ peccatum consequuntur: Vide enim, inquit, quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem mei apud te, dicit Dominus exercituum². Qui carent necessario hoc recognitionis, ac doloris sensu, ii apud Prophetas, Isaiam,³ Ezechiëlem,⁴ et Zachariam,⁵ cor durum, lapideum, et adamantinum habere dicuntur; sunt enim instar lapidis, nullo dolore molliti, nullum vitæ, id est, salutaris recognitionis sensum habentes.

5.

*fiduciam
præbet
paterna
Dei libe-
ralitas.*

Sed ne peccatorum gravitate deterritus, se populus veniam impetrare posse desperet, ipsam ad spem vocare Parochi debent his rationibus: quod et Ecclesiæ Christus dominus potestatem dedit remittendi peccata, quemadmodum sacrosancti Symboli articulo declaratur, et hac petitione docuit, quanta esset Dei bonitas, ac liberalitas in genus humanum; nisi enim promptus esset, ac paratus Deus ad condonandum peccata pœnitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam præscripsisset: Dimitte nobis debita nostra. Quamobrem illud fixum in animis tenere debemus, fore, ut is

¹ Rom. II. 8. — ² Jer. II. 19. — ³ Is. LXVI. 12. — ⁴ Ez. XXXVI. 26. — ⁵ Zach. VII. 12.

paternam misericordiam nobis impertiat, qui ipsam his precibus jussit exposcere; nam omnino sub hac petitione est illa sententia subjecta, sic esse in nos affectum Deum, ut vere pœnitentibus libenter ignoscat. Est enim Deus is, in quem, abjecta obedientia, peccamus, cujus ordinem sapientiæ perturbamus, quem factis dictisque violamus. Verum idem est ille beneficentissimus parens, qui, cum possit omnia condonare, non modo se id velle declaravit, sed etiam impulit homines, ut a se veniam peterent, et, quibus verbis id facerent, docuit. Quare nemini dubium esse potest, quin, illo auctore, in nostra potestate sit, nobis Dei gratiam reconciliare. Et quoniam hæc testificatio propensæ ad ignoscendum divinæ voluntatis fidem auget, spem alit, charitatem inflamat, operæ pretium est, ornare hunc locum nonnullis divinis testimoniis, et hominum exemplis, quibus maximorum scelerum pœnitentibus Deus veniam concesserit: quam sententiam quoniam persecuti sumus, quantum res ferebat, in proœmio hujus precationis, et in ea Symboli parte, quæ est de remittendis peccatis, inde assument Parochi, quæ ad hunc locum instruendum pertinere videbuntur: reliqua haurient ex divinarum litterarum fontibus.

TUM vero eodem utantur instituto, quo in ceteris petitionibus utendum duximus; ut intelligant fideles, quid hic, Debita, significant: ne forte decepti ambiguo, aliud ab eo, quam quod petendum sit, postulent.

Primum autem scire oportet, minime petere nos, nobis ut remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente nostra, quem omnino Deo debemus, et cujus debiti solutio est ad salutem necessaria. Neque vero quia debiti nomine, etiam obedientia, cultus, veneratio, et cetera hujus generis officia continentur, postulamus, ut non amplius ea debeamus, sed precamur, ut liberet a peccatis; sic enim S. Lucas est interpretatus,¹ qui peccata pro debitis posuit, ob eam causam, quod illis commitendis rei efficimur Deo, et debitis pœnis expositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo pendimus. Hujus generis debitum fuit, quod Christus dominus locutus est ore Prophetæ: Quæ non rapui, tunc exsol-

6.

*Nomine
DEBITO-
RUM in-
telligun-
tur pecca-
ta:*

¹ Luc. XI, 4.

vebam.¹ Qua Dei verbi sententia licet intelligere, non solum nos debitores esse, sed etiam non esse solvendo, cum peccator per se satisfacere nullo modo possit. Quare confugiendum nobis est ad Dei misericordiam : cui quia par justitia respondet, cujus est retinentissimus Deus, utendum erit deprecatione, et patrocínio passionis Domini nostri Jesu Christi; sine qua nemo unquam veniam delictorum impetravit; a qua omnis et satisfaciendi vis, et ratio tanquam ex fonte profluxit; nam pretium illud in cruce a Christo domino persolutum, et nobiscum per sacramenta, re, vel studio, ac desiderio adhibita, communicatum, tanti est, ut nobis impetret, et conficiat, quod hac petitione postulamus, ut peccata nostra remittantur. Quo loco non id modo pro levibus erratis, et facillimis ad impetrandam veniam, sed pro gravibus, et mortiferis peccatis deprecamur; quæ precatio in scelerum gravitate pondus non habebit, nisi id a pœnitentiæ sacramento, re, vel certe desiderio suscepto, ut jam dictum est, assumpserit.

7. Dicimus autem, Debita nostra, longe aliter, atque Panem nostrum, antea diximus; noster enim ille est panis, quia nobis Dei munere tribuitur : at peccata nostra sunt, quia illorum culpa residet in nobis; nam nostra voluntate suscipiuntur; quæ peccati vim non haberent, nisi essent voluntaria. Nos igitur, eam culpam sustinentes, et confitentes, ad expiandum peccata necessariam Dei clementiam imploramus. In quo non utimur excusatione cujusquam, nec causam in quemquam transferimus, ut primi homines Adam, et Eva fecerunt;² ipsi nos indicamus, illam, si sapiamus, Prophetæ precationem adhibentes : Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.³

8. Nec vero dicimus, dimitte Mihi, sed Nobis; quod fraterna necessitudo, et charitas, quæ inter omnes homines intercedit, a nobis singulis postulat, ut de communi proximorum salute solliciti, cum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem, a Christo domino traditum, deinceps ab Ecclesia Dei acceptum, perpetuoque servatum, ipsi et maxime tenuerunt Apostoli, et, ut ceteri adhiberent,

¹ Psal. LXVIII. 5. — ² Gen. III. 12. — ³ Ps. CXL. 4.

auctores fuerunt. Hujus autem flagrantis studii, et cupiditatis in deprecando pro salute proximorum, habemus in utroque testamento sanctorum Moysis, et Pauli præclarum exemplum : quorum alter sic Deum precabatur : Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo¹ : alter in hunc modum : Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.²

SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS. Illud, Sicut, dupliciter intelligi potest : nam et similitudinis vim habet, cum videlicet a Deo petimus, ut, quemadmodum nos injurias, et contumelias remittimus iis, a quibus læsi sumus, sic ipse nobis peccata condonet. Est præterea conditionis nota : in quam sententiam Christus dominus eam formulam interpretatur; si enim dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum : dimittet et vobis Pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus : nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.³

Verum habet uterque sensus eandem ignoscendi necessitatem : ut, si volumus Deum nobis veniam concedere delictorum, parcamus ipsi necesse sit illis, a quibus injuriam accepimus; sic enim Deus oblivionem injuriarum, mutuamque studium, et amorem requirit a nobis, ut eorum, qui in gratiam non sunt reconciliati, dona, ac sacrificia rejiciat, et aspernetur. Est etiam naturæ lege sancitum, ut tales nos aliis præbeamus, quales eos in nos esse cupimus : vere ut impudentissimus ille sit, qui postulet a Deo, ut sui sceleris pœnam remittat cum ipse in proximum animum retineat armatum. Quare parati, et prompti ad ignoscendum esse debent ii, quibus impositæ sunt injuriæ : cum et urgeantur hac precandi formula, et apud sanctum Lucam id jubeat Deus : Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum : et si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens : Pœnitet me : dimitte illi⁴; et in evangelio sancti Matthæi sit : Diligite inimicos vestros;⁵ et Apostolus, et ante eum Salomon scripserit : Si esurierit inimicus tuus,

¹ Ex. XXXII. 31. — ² Rom. IX. 3. — ³ Matt. VI. 14. — ⁴ Luc. XVII. 3. — ⁵ Matth. V. 44.

9. Particula SICUT vim habet similitudinis et conditionis

et necessitatem ignoscendi denotat.

ciba illum : si sitit, potum da illi;¹ et sit apud sanctum Marcum evangelistam : Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem : ut et Pater vester, qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra.²

10.

Sedulo inculcanda condonationis motiva :

Sed quoniam depravatæ naturæ vitio nihil ægrius fit ab homine, quam ut inferenti condonet injurias, omnem conferant Parochi animi, et ingenii vim ad commutandos, et flectendos animos fidelium ad hanc lenitatem, et misericordiam, Christiano homini necessariam. Commorentur in tractatione divinorum oraculorum, in quibus audire licet imperantem Deum, inimicis ignoscendum. Prædicent id, quod verissimum est, magno esse argumento hominibus, eos esse Dei filios, si facile remittant injurias, et inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus, similitudo quædam cum parente Deo, qui sibi inimicissimum, et infestissimum genus hominum, filii sui morte ab æterno exitio redemptum, reconciliavit. Sit autem hujus cohortationis, et præcepti clausula illud imperium Christi domini, quod recusare non possumus sine summo dedecore, et perniciæ : Orate pro persequentibus et calumniantibus vos : ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est.³

11.

Prudentia tamen necessaria, tum quoad eos qui vere condonant,

Verum hoc loco non vulgaris Pastorum prudentia requiritur, ne quis, cognita hujus difficultate, ac necessitate præcepti, salutem desperet. Sunt enim, qui, cum se debere intelligant contere injurias oblivione voluntaria, et eos diligere, qui læserunt, id cupiunt, et pro viribus faciunt, sed universam memoriam injuriarum sibi exhauriri non posse sentiunt; nam resident in animo quædam reliquiæ simultatis; quamobrem magnis agitantur conscientia fluctibus, verentes ne parum simpliciter, et candide positus inimicitias, Dei jussu non obediant. Hic igitur Pastores contraria studia carnis, et spiritus explicabunt, quod illius sensus sit ad vindicationem proclivis, hujus ratio propensa ad ignoscendum, hinc inter ipsos perpetuam turbam, ac rixam existere : quare saluti minime diffidendum esse demonstrabunt, reclamantibus, et adversantibus rationi, corruptæ naturæ appetitionibus, modo spiritus perstet in officio, et voluntate remittendi injurias, proximumque diligendi.

¹ Rom. XII. 20; Prov. XXV. 21. — ² Marc. XI. 25. — ³ Matth. V, 44.

Quod autem aliqui fortasse fuerint, qui, cum nondum animum inducere possint, ut injurias obliti ament inimicos, propterea deterriti ea, quam diximus, conditione hujus petitionis, Dominica precatione non utantur : duas has rationes afferent Parochi, quibus exitiosum hunc errorem illis eripiant. Nam quivis unus e fidelium numero preces has facit, totius Ecclesiæ nomine, in qua pios esse aliquot necesse est, qui debitoribus ea, quæ hic commemorantur, debita remiserunt. Accedit eo, quod id a Deo petentes, una etiam petimus, quidquid ad illud impetrandum in eam petitionem a nobis necessario conferendum est; petimus enim et veniam peccatorum, et donum veræ poenitentia: petimus facultatem intimi doloris : postulamus, ut a peccatis abhorre, et illa sacerdoti vere, ac pie confiteri possimus. Itaque cum necesse etiam nobis sit parcere iis, qui damnum, aut malum aliquod dederint, cum, ut nobis Deus ignoscat, precamur, simul oramus, ut facultatem largiatur reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrendi sunt ab ea opinione, qui inani et pravo illo timore commoventur, ne sibi Deum reddant offensorem hac precatione, contraque etiam cohortandi ad frequentem precationis usum, quo a parente Deo postulent, ut sibi det eam mentem, ut iis, qui læserint, ignoscant, et inimicos diligant.

12.

tum quoad eos qui ad condonandum nondum adduci possunt.

SED, ut precatio omnino fructuosa sit, primum hæc in ea est cura, meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, et ab eo veniam petere, quæ non datur, nisi poenitenti : itaque nos ea charitate, et pietate præditos esse oportere, quæ poenitentibus conveniat; convenire autem maxime iis, subjecta quasi oculis propria flagitia, atque facinora lacrymis expiare. Cum hac cogitatione conjungenda est cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ansam dare possint ad offendendum parentem Deum. In his curis versabatur David, cum diceret : Et peccatum meum contra me est semper;¹ et alio loco : Lavabo per singulas noctes lectum meum : lacrymis meis stratum meum rigabo.² Proponat sibi præterea unusquisque ardentissimum orandi studium eorum, qui a Deo precibus impetraverunt

13.

Ut precatio sit fructuosa, requiruntur in peccatore contritio de peccatis et propositum non amplius peccandi;

¹ Ps. L, 5. — ² Ps. VI, 7.

veniam delictorum, ut publicani illius, qui longe consistens præ pudore, ac dolore, et oculis humi defixis, tantum pulsabat pectus, eam habens orationem : Deus propitius esto mihi peccatori;¹ tum illius peccatricis mulieris, quæ Christo domino, retro stans, rigatos a se ejus pedes, capillis etiam abstersos osculabatur;² Petri denique Principis Apostolorum, qui egressus foras, flevit amare.³

adhibenda remedia ad-versus peccatum,

usus sacramentorum,

oblivio injuriarum.

Deinde cogitandum est, quo infirmiores sunt homines, et ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores, eo pluribus, et frequentioribus medicamentis indigere; sunt autem ægrotae animæ remedia, pœnitentia, et Eucharistia : hæc igitur sæpissime adhibeat fidelis populus. Deinde elemosyna, quemadmodum tradunt divinæ litteræ, medicina est accommodata sanandis animæ vulneribus : quare, qui pie hac prece uti cupiunt, pro viribus benigne faciant egentibus : quantam enim vim habeat ad delendas scelerum maculas, testis est in Tobia angelus Domini sanctus Raphaël, cujus est illa vox : Eleemosyna a morte liberat, et ipsa est, quæ purgat peccata, et facit invenire misericordiam et vitam æternam;⁴ testis est Daniel, qui Nabuchodonosor regem sic admonebat : Peccata tua elemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum.⁵ Optima autem largitio, et impertiendæ misericordiæ ratio, est oblivio injuriarum, et bona voluntas erga eos, qui rem, vel existimationem, vel corpus tuum, tuorumve violarint. Quicumque igitur cupit in se esse maxime misericordem Deum, is ipsi Deo suas donet inimicitias, remittatque omnem offensionem, et pro hostibus libentissime deprecetur, omnem captans occasionem de illis ipsis bene promerendi. Sed quoniam hoc argumentum explicatum est, cum homicidii locum tractavimus, eo remittimus Parochos. Qui tamen hanc petitionem hoc fine concludant, nihil injustius esse, aut fingi posse, quam eum, qui cum hominibus durus sit, ut nemini se det ad lenitatem, idem postulet, ut in se sit mitis, et benignus Deus.

¹ Luc. XVIII, 13. — ² Luc. VII, 38. — ³ Matth. XXVI, 75. — ⁴ Tob. XII, 9. — ⁵ Dan. IV, 24.

Sexta petitio.

Et ne nos inducas in tentationem.

NON dubium est, quin filii Dei post impetratam delictorum veniam, cum incensi studio adhibendi Deo cultum, et venerationem, cæleste regnum exoptant, et omnia divino numini tribuentes pietatis officia, toti pendent a paterna ejus voluntate, ac providentia, tum eo magis humani generis hostis omnes adversus illos artes excogitet, omnes machinas parat, quibus oppugnentur sic, ut verendum sit, ne labefactata, et mutata sententia, rursus in vitia delabantur, longèque deteriores evadant, quam antea fuerint. De quibus illud Principis apostolorum jure dici possit : Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.¹

Quare nobis a Christo domino datum est hujus petitionis præceptum, ut quotidie nos Deo commendemus, ejusque patriam curam, et præsidium imploremus, minime dubitantes fore, ut, si deseramus divino patrocinio, vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur. Neque vero solum in hac orandi regula jussit a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem, sed in illa etiam oratione, quam ad sacros apostolos habuit sub ipsum mortis tempus, cum quidem ipsos mundos esse dixisset,² eos hujus officii his verbis admonuit : Orate, ut non intretis in tentationem.³ Quæ iterum a Christo domino adhibita admonitio magnum diligentiae onus imponit Parochis excitandi fidelem populum ad frequentem hujus usum precationis, ut, cum tanta hominibus ab hoste diabolo in singulas horas pericula hujus generis intenduntur, a Deo, qui solus illa propulsare potest, petant illud assidue : Ne nos inducas in tentationem.

Intelliget autem fidelis populus, quantopere egeat divini hujus adjumenti, si suæ imbecillitatis, inscitiaeque meminerit; si recordabitur illam Christi domini sententiam : Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma;⁴ si ei venerit in mentem, quam graves sint, et exitiales hominum casus,

¹ 2. Pet. II, 21. — ² Joan. XIII, 10. — ³ Matth. XXVI, 41. — ⁴ Matth. XXVI, 41.

1.
Quantum periculum ne post perceptam peccatorum remissionem iterum relabamur :

2.
quomodo Christus oratione nos adversus hoc periculum munire voluerit.

3.
Necessitas adjumenti propter hominis imbecillitatem,

veniam delictorum, ut publicani illius, qui longe consistens præ pudore, ac dolore, et oculis humi defixis, tantum pulsabat pectus, eam habens orationem : Deus propitius esto mihi peccatori;¹ tum illius peccatricis mulieris, quæ Christo domino, retro stans, rigatos a se ejus pedes, capillis etiam abstergens osculabatur;² Petri denique Principis Apostolorum, qui egressus foras, flevit amare.³

adhibenda remedia ad-versus peccatum,

usus sacramentorum,

oblivio injuriarum.

Deinde cogitandum est, quo infirmiores sunt homines, et ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores, eo pluribus, et frequentioribus medicamentis indigere; sunt autem ægrotae animæ remedia, pœnitentia, et Eucharistia : hæc igitur sæpissime adhibeat fidelis populus. Deinde elemosyna, quemadmodum tradunt divinæ litteræ, medicina est accommodata sanandis animæ vulneribus : quare, qui pie hac prece uti cupiunt, pro viribus benigne faciant egentibus : quantam enim vim habeat ad delendas scelerum maculas, testis est in Tobia angelus Domini sanctus Raphaël, cujus est illa vox : Eleemosyna a morte liberat, et ipsa est, quæ purgat peccata, et facit invenire misericordiam et vitam æternam;⁴ testis est Daniel, qui Nabuchodonosor regem sic admonebat : Peccata tua elemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum.⁵ Optima autem largitio, et impertiendæ misericordiæ ratio, est oblivio injuriarum, et bona voluntas erga eos, qui rem, vel existimationem, vel corpus tuum, tuorumve violarint. Quicumque igitur cupit in se esse maxime misericordem Deum, is ipsi Deo suas donet inimicitias, remittatque omnem offensionem, et pro hostibus libentissime deprecetur, omnem captans occasionem de illis ipsis bene promerendi. Sed quoniam hoc argumentum explicatum est, cum homicidii locum tractavimus, eo remittimus Parochos. Qui tamen hanc petitionem hoc fine concludant, nihil injustius esse, aut fingi posse, quam eum, qui cum hominibus durus sit, ut nemini se det ad lenitatem, idem postulet, ut in se sit mitis, et benignus Deus.

¹ Luc. XVIII, 13. — ² Luc. VII, 38. — ³ Matth. XXVI, 75. — ⁴ Tob. XII, 9. — ⁵ Dan. IV, 24.

Sexta petitio.

Et ne nos inducas in tentationem.

NON dubium est, quin filii Dei post impetratam delictorum veniam, cum incensi studio adhibendi Deo cultum, et venerationem, cæleste regnum exoptant, et omnia divino numini tribuentes pietatis officia, toti pendent a paterna ejus voluntate, ac providentia, tum eo magis humani generis hostis omnes adversus illos artes excogitet, omnes machinas paret, quibus oppugnentur sic, ut verendum sit, ne labefactata, et mutata sententia, rursus in vitia delabantur, longèque deteriores evadant, quam antea fuerint. De quibus illud Principis apostolorum jure dici possit : Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.¹

Quare nobis a Christo domino datum est hujus petitionis præceptum, ut quotidie nos Deo commendemus, ejusque patriam curam, et præsidium imploremus, minime dubitantes fore, ut, si deseramus divino patrocinio, vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur. Neque vero solum in hac orandi regula jussit a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem, sed in illa etiam oratione, quam ad sacros apostolos habuit sub ipsum mortis tempus, cum quidem ipsos mundos esse dixisset,² eos hujus officii his verbis admonuit : Orate, ut non intretis in tentationem.³ Quæ iterum a Christo domino adhibita admonitio magnum diligentiae onus imponit Parochis excitandi fidelem populum ad frequentem hujus usum precationis, ut, cum tanta hominibus ab hoste diabolo in singulas horas pericula hujus generis intenduntur, a Deo, qui solus illa propulsare potest, petant illud assidue : Ne nos inducas in tentationem.

Intelliget autem fidelis populus, quantopere egeat divini hujus adjumenti, si suæ imbecillitatis, inscitiaeque meminerit; si recordabitur illam Christi domini sententiam : Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma;⁴ si ei venerit in mentem, quam graves sint, et exitiales hominum casus,

¹ 2. Pet. II, 21. — ² Joan. XIII, 10. — ³ Matth. XXVI, 41. — ⁴ Matth. XXVI, 41.

1.
Quantum periculum ne post perceptam peccatorum remissionem iterum relabamur :

2.
quomodo Christus oratione nos adversus hoc periculum munire voluerit.

3.
Necessitas adjumenti propter hominis imbecillitatem,

impellente dæmone, nisi sustineantur dexteræ cælestis auxilio. Quod illustrius esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quam sacer ille chorus apostolorum, qui magno antea animo cum essent, primo quoque objecto terrore, relicto Salvatore, diffugerunt? etsi illustrius etiam est illud Principis apostolorum, qui in tanta professione singularis et fortitudinis, et amoris in Christum dominum, cum paulo ante, sibi bene fidens, ita dixisset: Si oportuerit me mori tecum, non te negabo,¹ statim unius voce mulierculæ perterritus, se Dominum non nosse jurejurando affirmavit;² nimirum illi in summa spiritus alacritate non respondebant vires. Quod si viri sanctissimi humanæ naturæ fragilitate, cui confidebant, graviter peccaverunt, quid non timendum est cæteris, qui ab eorum sanctitate absunt longissime?

4. Quare proponat fideli populo Parochus prælia, ac pericula, in quibus assidue versamur, dum anima est in hoc mortali corpore, quod undique caro, mundus, et Satanas oppugnant. Quid ira, quid cupiditas in nobis possit, quotus quisque est, qui magno suo malo non experiri cogatur? Quis non his lacessitur stimulis? quis hos non sentit aculeos? quis subjectis non uritur ardentibus facibus? et quidem tam varii sunt ictus, tam diversæ petitiones, ut difficillimum sit gravem aliquam plagam non accipere. Ac, præter hos inimicos, qui habitant, et vivunt nobiscum, sunt præterea illi hostes acerrimi, de quibus scriptum est: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem; sed adversus principes, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in cælestibus.³

5. Accedunt enim ad intimas pugnas externi impetus, et impressiones dæmonum, qui et aperte nos petunt, et per cuniculos influunt in animas nostras, ut vix ab illis cavere possimus. Illos et Principes appellat Apostolus propter naturæ excellentiam; nam natura hominibus, et cæteris, quæ sub sensum cadunt, creatis rebus antecellunt: et potestates vocat, quod non solum naturæ vi, sed potestate etiam superant: et rectores nominat mundi tenebrarum; non enim clarum, et illustrem mundum regunt, id est bonos, et

¹ Matt. XXVI, 35. 2. — ² Ibid. 69. — ³ Eph. VI, 12.

pios, sed obscurum, et caliginosum, nempe eos, qui flagitiosæ, et facinosæ vitæ sordibus, ac tenebris obcæcati, duce tenebrarum diabolo delectantur. Nuncupat etiam dæmones spiritualia nequitiae: est enim et carnis, et spiritus nequitia. Carnalis quæ dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines, et voluptates, quæ percipiuntur sensibus. Spiritualia nequitiae sunt mala studia, et pravæ cupiditates, quæ ad superiorem pertinent animæ partem, quæ tanto pejores sunt, quam reliquæ, quanto mens ipsa, et ratio altior est, atque præstantior. Quæ Satanæ nequitia quia maxime spectat illuc, ut cælesti nos hæreditate privet, propterea dixit Apostolus, in cælestibus. Ex quo licet intelligere, magnas esse hostium vires, invictum animum, immane in nos, et infinitum odium; bellum etiam perpetuum eos gerere nobiscum, ut nulla pax sit cum illis, nullæ induciæ fieri possint.

Quantum vero audeant, declarat Satanæ apud Prophetam vox: In cælum conscendam¹: aggressus est primos homines in paradiso: adortus est Prophetas: appetivit apostolos, ut, quemadmodum loquitur apud Evangelistam Dominus, cribraret eos sicut triticum²: ne ipsum quidem Christi domini os erubuit; itaque ejus inexplebilem cupiditatem, et immensam diligentiam sanctus Petrus expressit, cum dixit: Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret.³

Quamquam non unus modo tentat homines Satan, sed gregatim interdum dæmones in singulos impetum faciunt: quod ille confessus est dæmon, qui rogatus a Christo domino, quod sibi nomen esset, respondit: Legio mihi nomen est;⁴ nempe dæmonum multitudo, quæ miserum illum divexarat; et de alio scriptum est: Assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et intrantes habitant ibi.⁵

Multi sunt, qui, quod impulsus, atque impetus dæmonum in se minime sentiunt, totam rem falsam esse arbitrantur; quos ipsos a dæmonibus non oppugnari mirum non est, quibus se sponte dederunt; non est in illis pietas, non charitas, non virtus illa Christiano homine digna; quare fit, ut toti

¹ Is. XIV, 13. — ² Luc. XXII, 31. — ³ 1. Petr. V, 8. — ⁴ Marc. V, 9. —

⁵ Matth. XII, 45.

sint in potestate diaboli, nec ullis tentationibus opus est ad eos evertendos, in quorum jam animis, ipsis libentibus, commoratur. At vero, qui se Deo dicaverunt, in terris caelestem vitam agentes, ii maxime omnium Satanæ incursibus petuntur, hos acerbissime odit, his in singula temporis momenta struit insidias; plena est historia divinarum litterarum sanctorum hominum, quos præsentem etiam animo stantes, vel vi, vel fraude pervertit. Adam, David, Salomon, alique, quos enumerare difficile sit, experti sunt dæmonum violentos impetus, et callidam astutiam, cui resisti non possit consilio, aut hominum viribus. Quis igitur se suo præsidio satis tutum existimet? Itaque pie, casteque petendum a Deo est, ne nos tentari sinat supra id, quod possumus, sed faciat etiam cum tentatione proventum, ut possimus sustinere.¹

eorum tamen potestas Dei nutu et permissu gubernatur.

Verum hic fideles confirmandi sunt, si qui animi imbecillitate, aut rei ignoratione dæmonum vim perhorrescunt, ut ipsi tentationum fluctibus agitati, in hunc precationis portum confugiant. Non enim Satan in tanta et potentia, et pertinacia in capitali odio nostri generis, nec quantum, nec quamdiu vult, tentare nos, aut vexare potest, sed omnis ejus potestas Dei nutu, et permissu gubernatur: notissimum est exemplum Job, de quo nisi diabolo dixisset Deus: Ecce universa quæ habet, in manu tua sunt,² nihil ejus Satan artisset: contra vero nisi addidisset Dominus: Tantum in eum ne extendas manum tuam,³ uno diaboli ictu, cum filiis ipse, facultatibusque concidisset. Ita autem alligata est dæmonum vis, ut ne porcos quidem illos, de quibus scribunt evangelistæ, non permittente Deo invadere potuisset.⁴

6. *Tentare est periculum de aliquo facere,*

SED ad intelligendam hujus petitionis vim, dicendum est, quid hic tentatio significet, quid item, induci in tentationem.

Est autem tentare, periculum facere de eo, qui tentatur, ut ab ipso, quod cupimus, elicientes, verum exprimamus; qui tentandi modus in Deum minime cadit: quid enim est, quod nesciat Deus? Omnia enim, inquit, nuda et aperta sunt oculis ejus.⁵ Est alterum tendandi genus, cum longius

¹ I. Cor. 10. — ² Job. I, 12. — ³ Ibid. — ⁴ Matth. VIII. 31; Marc. V. 11; Luc. VIII. 32. — ⁵ Heb. IV. 13.

progrediendo, aliud quæri solet in bonam, vel in malam partem: in bonam, cum ea re tentatur alicujus virtus, ut, illa perspecta et cognita, is commodis et honoribus augeatur, ejusque exemplum ceteris imitandum proponatur, ac denique omnes ob id ipsum ad Dei laudes excitentur; quæ tentandi ratio sola convenit in Deum. Hujus exemplum tentationis est illud in Deuteron: Tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum, an non.¹ Quo modo etiam tentare suos dicitur Deus, cum inopia, morbo, et aliis calamitatum generibus premit; quod probandæ eorum patientiæ causa facit, et ut aliis documentum sint Christiani officii. In hanc partem legimus Abraham esse tentatum, ut filium immolaret; quo factò, fuit is obedientiæ, et patientiæ exemplum singulare ad memoriam hominum sempiternam.² In eandem sententiam dictum est de Tobia: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.³ In malam partem tentantur homines, cum ad peccatum, aut exitium impelluntur; quod proprium diaboli officium est. Is enim eo animo tentat homines, ut decipiat, agatque præcipites; quamobrem Tentator in divinis litteris appellatur.⁴ In iis vero tentationibus modo intimos nobis admovens stimulos, animæ affectiones et commotiones adhibet administras; modo nos exagitans extrinsecus, externis rebus utitur, vel prosperis ad efferendos, vel ad frangendos adversis; nonnunquam habet emissarios et excursores perditos homines, in primisque hæreticos, qui sedentes in cathedra pestilentiæ malarum doctrinarum mortifera semina dispergunt, ut illos, qui nullum delectum, aut discrimen habent virtutis et vitiorum, homines per se proclives ad malum, nutantes, ac præcipitantes impellant.

In bonam partem tentat Deus ad honorandum;

in malam partem tentat diabolus ad perdendum.

DICIMUR autem induci in tentationem, cum tentationibus succumbimus. Inducimur vero in tentationem dupliciter. Primum, cum de statu dimoti, in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At nemo quidem a Deo hoc modo in tentationem inducitur; quia nemini est peccati auctor Deus, imo vero odit omnes qui operantur iniquitatem.⁵

7. *Induci in tentationem est tentationi succumbere;*

¹ Deut. XIII. 3. — ² Gen. XXII. — ³ Tob. XII. 13. — ⁴ Matth. IV. 3. — ⁵ Ps. V. 7. CAT. TRID. — 29

inducit autem qui lapsus procurat, vel non impedit.

Deus homines in tentationem inducit, quatenus permittit eos labi,

vel bona largitur quibus ipsi abutuntur.

Sic vero etiam est apud sanctum Jacobum : Nemo, cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur; Deus enim intentator malorum est.¹ Deinde dicitur nos in tentationem inducere is, qui etsi non tentat ipse, neque operam dat, quo tentemur, tentare tamen dicitur, quia, cum possit prohibere, ne id accidat, aut ne tentationibus superemur, non impedit. Hoc modo Deus bonos et pios tentari quidem sinit, verumtamen sua gratia sustentatos non deserit. Nec vero non interdum justo, et occulto Dei judicio, nostris id sceleribusulantibus, nobis ipsi relicti, concidimus. Præterea nos in tentationem Deus inducere dicitur, cum ejus beneficiis, quæ nobis ad salutem dedit, abutimur ad perniciem, et patris substantiam, ut prodigus ille filius, dissipamus, vivendo luxuriose, nostris cupiditatibus obsequentes.² Quamobrem id dicere possumus, quod de lege dixit Apostolus : Inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.³ Opportunum rei exemplum est Hierosolyma, teste Ezechiele; quam Deus omni ornamentorum genere locupletarat, ut ejus ore Prophetæ diceret Deus : Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te;⁴ et tamen illa civitas divinis cumulata bonis, tantum abest, ut optime de se merito, ac merenti Deo gratiam habens, cælestibus beneficiis ad beatitudinem consequendam, cujus gratia ea acceperat, uteretur, ut, ingrattissima in parentem Deum, abjecta spe, et cogitatione cælestium fructuum, tantum præsentis abundantia luxuriose, ac perditæ frueretur; quod Ezechiel eodem capite pluribus verbis persecutus est. Quare sunt eodem loco ingrati in Deum homines, qui præbitam sibi ab eo divinitus uberem materiam recte factorum, ad vitia, illo permittente, convertunt. Sed oportet hunc divinæ Scripturæ morem diligenter attendere, quæ, Dei permissionem his interdum verbis significat, quæ proprie si accipiuntur, tamquam actionem in Deo significant; nam in Exodo sic est : Indurabo cor Pharaonis;⁵ et apud Isaiam : Excæca cor populi hujus;⁶ et ad Romanos scribit Apostolus : Tradidit illos Deus in passiones ignominia, et in reprobum sensum.⁷

¹ Jacob. I. 13. — ² Luc. XV. 12; — ³ Rom. VII. 10. — ⁴ Ez. XVI. 14. — ⁵ Ex. IV. 21. VII. 3. — ⁶ Is. VI. 10. — ⁷ Rom. I. 26. 28.

Quibus in locis, aliisque similibus, non id omnino esse actum a Deo, sed permissum, intelligendum est.

HIS positis, non erit difficile scire, quid in hac precatationis parte postulemus. Nec vero petimus, ne omnino tentemur. Est enim tentatio vita hominis super terram.¹ Est autem ea res utilis, et fructuosa hominum generi; nam in tentationibus nos ipsos, id est vires nostras, cognoscimus. Quamobrem etiam humiliamur sub potenti manu Dei,² viriliterque decertantes, expectamus immarcessibilem coronam gloria.³ Nam et qui certat in agone, non coronatur, nisi legitime certaverit;⁴ et, ut inquit sanctus Jacobus, Beatus vir qui suffert tentationem : quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.⁵ Quod si urgemur nonnumquam hostium tentationibus, magnæ nobis erit levationi illa cogitatio, habere nos adiutorem pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris, tentatum ipsum per omnia.⁶ Quid hic igitur petimus? ne divino præsidio deserti, tentationibus vel decepti assentiamur, vel cedamus afflicti; ut præsto sit nobis Dei gratia, quæ, cum defecerint nos propriæ vires, in malis recreet, ac reficiat. Quare et generatim Dei opem implorare debemus in omnibus tentationibus, et nominatim, cum singulis affligimur, ad precatationem confugere oportet; quod a Davide factum legimus pene in unoquoque tentationum genere; nam in mendacio sic precabatur : Ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque;⁷ in avaritia ad hunc modum : Inclina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam;⁸ in rebus vero inanibus vitæ, et illecebris cupiditatum, hac prece utebatur : Averte oculos meos, ne videant vanitatem.⁹ Ergo postulamus, ne morem geramus cupiditatibus, neve defatigemur in tentationibus sustinendis, ne declinemus de via Domini, ut tam in rebus incommodis quam in prosperis, æquitatem animi, constantiamque servemus, et nullam nostri partem Deus sua tutela vacuam relinquat. Petimus denique, ut Satanam conterat sub pedibus nostris.¹⁰

¹ Job VII. 1. — ² I. Pet. V. 6. — ³ I. Pet. V. 4. — ⁴ 2. Tim. II. 5. — ⁵ Jac. I. 12. — ⁶ Heb. IV. 15. — ⁷ Ps. CXVIII. 43. — ⁸ Ps. CXVIII. 36. — ⁹ Ps. CXVIII. 37. — ¹⁰ Rom. XVI. 20.

8.

Non postulamus ut a tentationibus simus immunes,

sed ne in tentationibus a Deo deseramur.

9.

*Victo-
riam de
tentatio-
nibus re-
portamus
fiduciam
in Deum
collocan-
do,*

RELIQUUM est, ut fidelem populum ad ea Parochus cohortetur, quæ in hac prece maxime cogitare, et meditari oporteat.

In qua erit illa optima ratio, si, quanta sit hominum infirmitas, intelligentes, viribus nostris diffidamus, et, omni spe nostræ incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, præsertim cogitantes, quam multos hac spe, atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanæ faucibus liberarit Deus. An non Joseph undique circumdatum ardentibus insanæ mulieris facibus, e summo ereptum periculo, ad gloriam extulit?¹ non Susannam, a Satanæ ministris obsessam, tum, cum nihil propius esset, quam ut nefariis sententiis interficeretur, servavit incolumem?² neque mirum: Erat enim, inquit, cor ejus fiduciam habens in Domino.³ Insignis est laus, et gloria Job, qui de mundo, de carne, de Satana triumphavit. Plurima sunt hujus generis exempla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam spem fiduciamque cohortari debet.

*Christum
ducem et
sanctos se-
quendo,*

Cogitent etiam fideles, quem in hostium tentationibus ducem habeant, nempe Christum dominum, qui victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ipse diabolus; est is ille fortior, qui superveniens fortem superavit armatum, quem et armis nudavit, et spoliis.⁴ De ejus victoria, quam de mundo reportavit, est apud sanctum Joannem: Confidite, ego vici mundum;⁵ et in Apocalypsi dicitur ipse leo vincens, et exisse vincens, ut vinceret:⁶ qua in victoria suis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Est Apostoli ad Hebræos epistola plena victoriis sanctorum hominum, qui per fidem devicerunt regna, obturaverunt ora leonum, et quæ sequuntur.⁷ Ex his vero, quæ sic acta legimus, eas victorias cogitatione complectamur, quas quotidie reportant ex intimis, et externis dæmonum præliis homines fide, spe, et charitate præstantes; quæ tam multæ sunt, tamque insignes, ut, si sub aspectum caderent oculorum, nihil frequentius accidere judicarem, nihil gloriosius: de quorum hostium clade his verbis scripsit sanctus Joannes: Scribo vobis, juvenes, quo-

¹ Gen. XXXIX. 7. — ² Dan. XIII. — ³ Ibid. 35. — ⁴ Luc XI. 22. — ⁵ Joa. XVI. 33. — ⁶ Apoc. V. 5. VI. 2. — ⁷ Hebr. XI.

niam fortes estis, et verbum Dei manet in vobis, et vicistis malignum.¹

Vincitur autem Satanus, non otio, somno, vino, comessatione, libidine; sed oratione, labore, vigilia, abstinentia, continentia, castitate. Vigilate, et orate, inquit, ut jam diximus, ut non intretis in tentationem.² Qui iis armis ad illam pugnam utuntur, in fugam convertunt adversarios: qui enim resistunt diabolo, is fugiet ab eis.³

*vigilando
et orando,*

*divino
auxilio
utendo.*

In his tamen sanctorum hominum victoriis, quas diximus, nemo sibi placeat, nemo se efferat insolentius, ut se suis viribus hostiles dæmonum tentationes, impetusque sustinere posse confidat; non est hoc naturæ nostræ, non humanæ imbecillitatis, sed solius divinæ potestatis. Hæ vires, quibus prosterimus Satanæ satellites, dantur a Deo, qui ponit, ut arcum æreum, brachia nostra;⁴ cujus beneficio, arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore;⁵ qui dat nobis protectionem salutis;⁶ cujus nos dextera suscipit;⁷ qui docet manus nostras ad prælium, et digitos nostros ad bellum⁸: ut uni Deo pro victoria sint agenda, et habendæ gratiæ, quo uno et auctore, et adjutore vincere possumus, quod fecit Apostolus; inquit enim: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.⁹ Eundem auctorem victoriæ prædicat cælestis illa vox in Apocalypsi: Facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus, quia projectus est accusator fratrum nostrorum, et ipsi vicerunt eum propter sanguinem agni.¹⁰ Testatur idem liber, Christi domini partam ex mundo, carneque, victoriam eo loco: Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos.¹¹ Hæc de causa, et de modo vincendi.

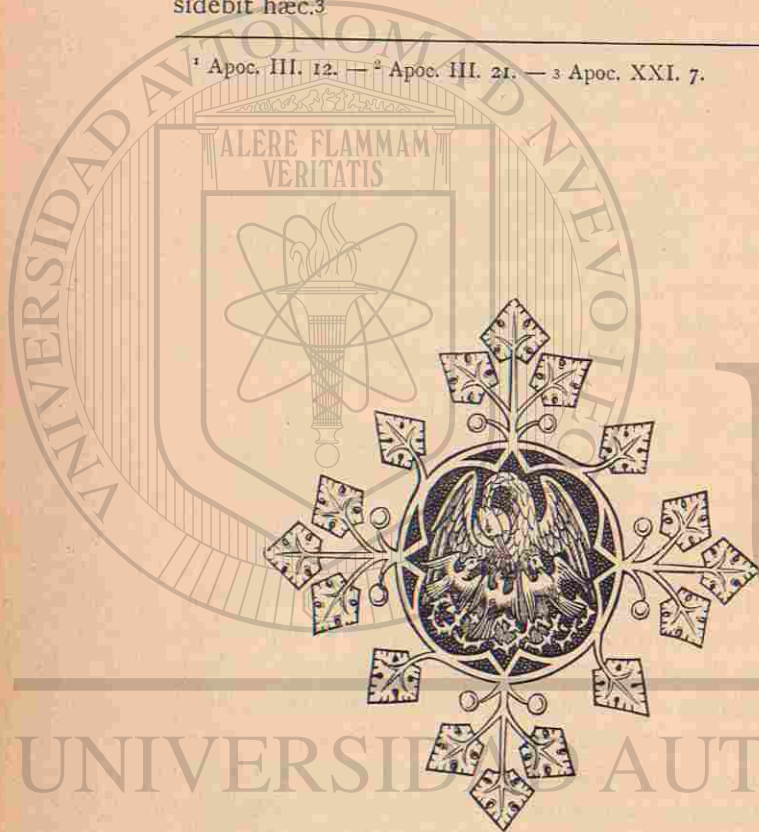
Quibus expositis, proponunt fidei populo Parochi a Deo paratas coronas, et constitutam victoribus sempiternam præmiorum amplitudinem; quorum ex eadem Apocalypsi divina proferent testimonia: Qui vicerit, non lædetur a morte secunda; et alio loco: Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen ejus de libro vitæ, et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram Angelis ejus.¹² Et

IO.
*Victoria
præmia.*

¹ 1. Joann. II. 14. — ² Matth. XXVI. 41. — ³ Jac. IV. 7. — ⁴ Ps. XVII. 35. — ⁵ 1. Reg. II. 4. — ⁶ Ps. XVII. 36. — ⁷ Ps. LXII. 9. — ⁸ Ps. CXLIII. 1. — ⁹ 1. Cor. XV. 57. — ¹⁰ Apoc. XII. 10. 11. — ¹¹ Apoc. XVII. 14. — ¹² Apoc. II. 11. — ¹³ Apoc. III. 5.

paulo post Deus ipse ac Dominus noster ita loquitur ad Joannem : Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius¹; tum inquit : Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus.² Denique cum sanctorum gloriam, et perpetuam illam bonorum vim, quibus in cælo fruuntur, exposuisset, adjunxit : Qui vicerit, possidebit hæc.³

¹ Apoc. III. 12. — ² Apoc. III. 21. — ³ Apoc. XXI. 7.

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Septima petitio.

Sed libera nos a malo.

POSTREMA hæc petitio est instar omnium, qua Dei filius divinam hanc orationem conclusit; cujus etiam vim, et pondus ostendens, ea usus est orandi clausula, cum e vita migraturus, Deum patrem pro hominum salute deprecaretur : Rogo enim, inquit, ut serves eos a malo.¹ Ergo hac precationis formula, quam et præcepto tradidit, et exemplo confirmavit, quasi quadam epitome summatim complexus est vim, et rationem cæterarum petitionum. Cum enim id, quod ea prece continetur, impetraverimus; nihil, auctore sancto Cypriano, remanet, quod ultra adhuc debeat postulari, cum semel protectionem Dei adversus malum petamus : qua impetrata contra omnia, quæ diabolus, et mundus operantur, securi stamus, et tuti.² Quare, cum tanti sit hæc petitio, quanti diximus, debet Parochus in ea fidelibus explicanda summam adhibere diligentiam.

Differt autem hæc et proxima petitio, quod illa vitiationem culpæ, hac pœnæ liberationem postulamus. Quare non jam monendus est fidelis populus, quantopere et laboret ex incommodis et calamitatibus, et cælestis egeat adjumenti. Nam quot et quantis miseriis proposita sit hominum vita, præterquam quod et sacri et profani scriptores hoc argumentum sunt copiosissime persecuti, nemo fere est, quin intelligat et suo et alieno periculo; persuasum enim est omnibus, quod exemplum patientiæ Job memoriæ prodidit : Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur, et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.³ Nec vero ullum præterire diem, qui propria aliqua molestia, aut incommodo notari non possit, testis est illa Christi domini vox : Sufficit diei malitia sua.⁴ Etsi conditionem humanæ vitæ declarat ipsius Domini monitum illud, quo crucem quotidie sumi, seque docuit sequi oportere.⁵

¹ Joan. XVII. 15. — ² De or. Dom. — ³ Job. XIV. 1. — ⁴ Matth. VI. 34. — ⁵ Luc. IX. 23.

1.

Hæc petitio cæterarum compendium.

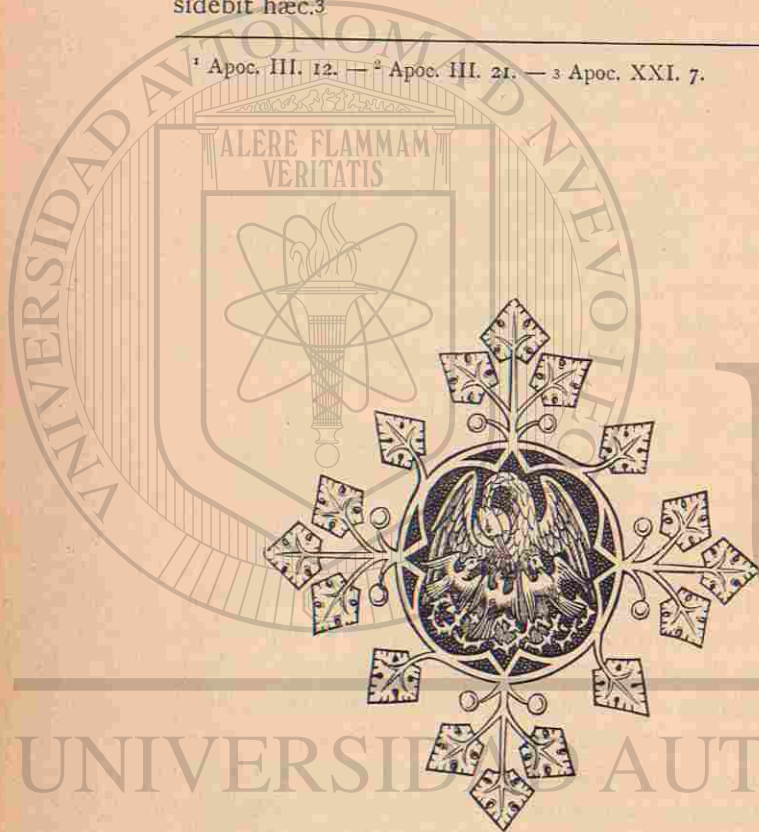
2.

Necesse non est fideles monere de necessitate petendi liberationem a malo;

®

paulo post Deus ipse ac Dominus noster ita loquitur ad Joannem : Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius¹; tum inquit : Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus.² Denique cum sanctorum gloriam, et perpetuam illam bonorum vim, quibus in cælo fruuntur, exposuisset, adjunxit : Qui vicerit, possidebit hæc.³

¹ Apoc. III. 12. — ² Apoc. III. 21. — ³ Apoc. XXI. 7.

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Septima petitio.

Sed libera nos a malo.

POSTREMA hæc petitio est instar omnium, qua Dei filius divinam hanc orationem conclusit; cujus etiam vim, et pondus ostendens, ea usus est orandi clausula, cum e vita migraturus, Deum patrem pro hominum salute deprecaretur : Rogo enim, inquit, ut serves eos a malo.¹ Ergo hac precationis formula, quam et præcepto tradidit, et exemplo confirmavit, quasi quadam epitome summatim complexus est vim, et rationem cæterarum petitionum. Cum enim id, quod ea prece continetur, impetraverimus; nihil, auctore sancto Cypriano, remanet, quod ultra adhuc debeat postulari, cum semel protectionem Dei adversus malum petamus : qua impetrata contra omnia, quæ diabolus, et mundus operantur, securi stamus, et tuti.² Quare, cum tanti sit hæc petitio, quanti diximus, debet Parochus in ea fidelibus explicanda summam adhibere diligentiam.

Differt autem hæc et proxima petitio, quod illa vitiationem culpæ, hac pœnæ liberationem postulamus. Quare non jam monendus est fidelis populus, quantopere et laboret ex incommodis et calamitatibus, et cælestis egeat adjumenti. Nam quot et quantis miseriis proposita sit hominum vita, præterquam quod et sacri et profani scriptores hoc argumentum sunt copiosissime persecuti, nemo fere est, quin intelligat et suo et alieno periculo; persuasum enim est omnibus, quod exemplum patientiæ Job memoriæ prodidit : Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur, et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.³ Nec vero ullum præterire diem, qui propria aliqua molestia, aut incommodo notari non possit, testis est illa Christi domini vox : Sufficit diei malitia sua.⁴ Etsi conditionem humanæ vitæ declarat ipsius Domini monitum illud, quo crucem quotidie sumi, seque docuit sequi oportere.⁵

¹ Joan. XVII. 15. — ² De or. Dom. — ³ Job. XIV. 1. — ⁴ Matth. VI. 34. — ⁵ Luc. IX. 23.

1.

Hæc petitio cæterarum compendium.

2.

Necesse non est fideles monere de necessitate petendi liberationem a malo;

®

Ut igitur quisque sentit, quam laboriosa sit, et periculosa hæc vivendi ratio, ita facile persuadetur fideli populo malorum liberationem a Deo implorandam esse, præsertim cum nulla re magis ad orandum adducantur homines, quam cupiditate, et spe liberationis eorum incommodorum, quibus premuntur, aut quæ impendeant. Est enim hæc insita ratio in animis hominum, ut in malis statim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re est illud scriptum : Imple facies eorum ignominia : et quærent nomen tuum, Domine.¹

3.

Sed eos docere oportet modum recte illud petendi :

Sed si illud fere sua sponte faciunt homines, ut in periculis, et calamitatibus invocent Deum, certe, quo modo id recte facere possint, ab iis, quorum fidei ac prudentiæ commissa est eorum salus, maxime docendi sunt. Non enim desunt qui contra Christi domini jussum præpostero utantur ordine precationis; nam qui jussit nos ad se confugere in die tribulationis,² idem orationis ordinem nobis præscripsit : voluit enim ut prius quam precaremur, ut nos liberaret a malo, peteremus ut nomen Dei sanctificaretur, et adveniret regnum ejus, et reliqua postularem, quibus quasi gradibus quibusdam in hunc locum pervenitur. Sed quidam, si caput, si latus, si pes condoluit, si rei familiaris jacturam faciunt, si minæ, si pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in pestilentia, omissis mediis Dominicæ precationis gradibus, tantum petunt, ut ex illis eripiantur malis; at huic consuetudini repugnat Christi domini jussum : Quærite primum regnum Dei.³ Itaque qui recte preces faciunt, cum deprecantur calamitates, incommoda malorum depulsionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic David illi precationi, Domine, ne in furore tuo arguas me, subjecit rationem qua se Dei gloriæ cupidissimum ostendit; inquit enim : Quia non est in morte qui memor sit tui : in inferno autem quis confitebitur tibi?⁴ Et idem, cum oraret Deum sibi ut misericordiam impertiret, subjungit illud : Docebo iniquos vias tuas, et impij ad te convertentur.⁵

4.

multum enim in

Ad hanc orandi salutarem rationem, et ad exemplum Prophetæ incitandi sunt fideles auditores, et simul docendi,

¹ Ps. LXXXII. 17. — ² Psal. XLIX. 15. — ³ Matth. VI. 33. — ⁴ Psalm. VI. 2. 6. — ⁵ Psal. L. 3. 15.

quantum intersit inter infidelium, et Christianorum hominum preces. Petunt vehementer illi etiam a Deo, ut possint ex morbis, vulneribusque convalescere, sibi ut ex urgentibus, vel imminentibus malis evadere liceat; sed tamen illius præcipuam spem liberationis ponunt in remediis, natura, vel hominum industria comparatis; quin etiam sibi datum a quovis medicamentum, etiam si cantionibus, si veneficiis, si dæmonum opera confectum sit, sine ulla religione adhibent, modo aliqua spes valetudinis ostendatur. Longe alia est ratio Christianorum, qui in morbis, et in omnibus adversis rebus habent summum perfugium, et præsidium salutis Deum; unum illum omnis auctorem boni, et liberatorem suum agnoscunt, ac venerantur; remediis vero quæ inest ad sanandum vis, insitam a Deo esse pro certo habent, tantumque illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus; est enim a Deo data hominum generi medicina, qua morbos sanaret. Hinc est illa Ecclesiastici vox : Altissimus creavit de terra medicamenta, et vir prudens non abhorrebit illa.¹ Itaque qui Jesu Christo nomen dederunt, non in illis remediis summam spem reponunt recuperandæ valetudinis, sed ipsæ medicinæ auctori Deo maxime confidunt. Quare etiam in divinis litteris reprehenduntur ii, qui, medicinæ fiducia, nullum Dei auxilium requirunt;² imo vero, qui vitam agunt ex divinis legibus, abstinere omnibus remediis, quæcumque ad curationem a Deo non adhibita esse constet;³ quod si etiam eorum usu medicamentorum illis sit explorata spes sanitatis, tamen ab iis, ut cantionibus et dæmonum artificiis, abhorrent. Ad id autem fideles cohortati oportet, ut Deo confidant; ea enim re jussit nos beneficentissimus parens liberationem malorum postulare, ut in eo ipso, quod jussit, spem etiam impetrationis haberemus; multa sunt in sacris litteris hujus rei exempla, ut qui minus rationibus adducuntur ad bene sperandum, exemplorum multitudine confidere cogantur. Abraham, Jacob, Loth, Joseph, David sunt in oculis, locupletissimi testes divinæ benignitatis; sacræ novi testamenti litteræ tam multos enumerant, qui ex maximis discriminibus crepti sunt, piæ pondere precationis, ut res

terest inter infidelium et christianorum preces.

¹ Eccl. XXXVIII. 4. — ² II. Par. XVI. 12. Jer. XLVI. 11. — ³ Lev. XX. 6; I Reg. XXVIII. 7.

exemplorum commemoratione non egeat. Una igitur illa Prophetæ sententia contenti erimus, quæ vel infirmissimum quemque confirmare potest: Clamaverunt enim, inquit, iusti, et Dominus exaudivit eos: et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.¹

5.

Non petimus liberationem ab omnibus malis, sed ab iis tantum quæ nullam animæ utilitatem afferre possunt.

SEQUITUR hujus vis, et ratio petitionis, ut fideles intelligant, non omnino petere nos hoc loco, ut a malis omnibus liberemur; sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quæ tamen sunt illis fructuosa, qui patiuntur, ut ille stimulus qui Apostolo erat adhibitus, ut Dei gratia adjuvante virtus in infirmitate perficeretur²; hæc, si cognita sit eorum vis, summa voluptate pios afficiunt: tantum abest, ut a Deo petant, ut auferantur. Quare tantum ea mala deprecamur, quæ nullam animæ utilitatem afferre possunt, reliqua minime, modo aliquis inde salutaris fructus existat. Omnino igitur huic voci ea subjecta vis est, ut a peccato liberati, a tentationis etiam periculo, ab intimis, externisque malis eripiamur, ut tuti simus ab aqua, ab igne, a fulgure; ne grando noceat frugibus, ne annonæ caritate, seditionibus, bello laboremus: petimus a Deo, ut morbos, pestem, vastitatem arceat, vincula, carcerem, exilium, prodiones, insidias, cæteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri, ac premi solet hominum vita, omnes denique flagitiorum, et facinorum causas avertat; neque hæc solum, quæ omnium consensione mala sunt, deprecamur: sed illa etiam, quæ pene omnes bona confitentur, divitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipsam vitam, petimus, inquam, ne ad malum, et ad animæ nostræ exitium hæc convertantur. Oramus etiam Deum, ne morte opprimamur repentina, ne in nos iram Dei concitemus, ne, quæ impios manent, supplicia subeamus: ne igne purgatorii torqueamur, a quo ut alii liberentur, pie, et sancte precamur; hanc petitionem et in Missa, et in Litanis sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet ea præterita, præsentia, futura mala deprecari.

6.

Vario modo Deus nos a malo liberat.

Non uno autem modo Dei nos benignitas eripit a malis: nam impendentes prohibet calamitates: quomodo legimus magnum illum Jacob esse liberatum ab inimicis, quos in

¹ Psal. XXXIII. 18. — ² 2. Cor. XII. 7. 9.

illum concitarat Sichimitarum cædes; extat enim illud: Terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, et non sunt ausi persequi recedentes.¹ Et quidem beati omnes, qui cum Christo domino in cælis regnant, omnibus malis Dei ope liberati sunt; nos autem, qui in hac peregrinatione versamur ab omnibus incommodis solutos esse minime vult; sed eripit a quibusdam: etsi sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia, quæ dat interdum Deus iis, qui rebus premuntur adversis. His se consolabatur Propheta, cum illa dicebat: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.² Præterea a malis homines liberat Deus, cum illos in summum discrimen adductos integros servat, et incolumes: quod et pueris illis in ardentem fornacem conjectis, et Danieli contigisse legimus, quem leones nihil læserunt,³ quemadmodum neque pueros flamma violavit.⁴

MALUS vero etiam ex sententia sanctorum Basilii magni, Chrysostomi, et Augustini præcipue dicitur dæmon, quod hominum culpæ, id est sceleris, et peccati auctor fuit: quo etiam ministro utitur Deus in repetendis pœnis a sceleratis, et facinorosis: dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur; in quam sententiam loquuntur divinæ litteræ illis verbis: Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?⁵ Item: Ego Dominus, et non est alter, formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem et creans malum.⁶ Malus quoque dicitur dæmon ob eam causam, quod, etsi nihil eum læserimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, et capitali nos insectatur odio. Quod si nobis et fide armatis, et innocentia tectis nocere non potest, tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis, et quacumque potest ratione divexandi; quamobrem Deum precamur, ut nos a malo liberare velit. Dicimus autem, a malo, non a malis, ob id, quod mala quæ in nos a proximis proficiscuntur, illi assignamus tamquam auctori et impulsori; quo minus etiam proximis irasci debemus: quin odium et iracundiam in ipsum satanam convertere oportet, a quo

7.

Malus a quo liberari petimus est præcipue dæmon.

¹ Gen. XXXV. 5. — ² Ps. XCIII. 19. — ³ Dan. VI. 22. — ⁴ Dan. III. 21. — ⁵ Am. III. 6. — ⁶ Isa. XLV. 7.

homines ad inferendam injuriam impelluntur. Itaque si te aliqua re læserit proximus, cum preces facis parenti Deo, pete ut non modo te liberet a malo, id est ab iis, quas tibi proximus imponit, injuriis; sed illum ipsum eripiat proximum ex diaboli manu, cujus impulsu homines in fraudem inducuntur.

8.

Mala a quibus non liberamur, ferenda animo patienti, imo et gaudenti.

Illud denique sciendum est, si in precibus et votis non liberamur a malis, debere nos, quæ premant, ferre patienter, intelligentes placere divino numini, ut toleranter ea patiamur. Quare minime nos indignari, aut dolere par est, quod preces nostras non audiat Deus, sed omnia ad ejus nutum ac voluntatem referre oportet, existimantes id utile, id esse salutare, quod Deo placet, ut ita sit, non autem id, quod secus nobis videatur. Postremo docendi sunt pii auditores, dum in hoc vitæ curriculo versantur, eos ad omne incommodorum et calamitatum genus non solum æquo, sed etiam gaudenti animo ferendum, paratos esse debere. Omnes enim, inquit, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.¹ Item: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.² Rursum: Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam?³ Non enim æquum est, servum majorem esse domino suo; sicuti turpe est, e sententia S. Bernardi, membra esse delicata sub spinoso capite.⁴ Præclarum illud est exemplum Uriæ propositum ad imitandum, qui, adhortante Davide, domi ut se contineret, inquit: Arca Dei et Israel et Juda habitant in papilionibus, et ego ingrediar domum meam?⁵

His instructi rationibus, ac meditationibus, si ad orandum veniamus, illud assequemur, ut, si minis undique cincti, malisque circumdati, quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, sic nos inviolati servemur; certe, ut Machabæi, casus adversos constanter ac fortiter feramus. In contumeliis et cruciatibus sacros imitabimur Apostolos, qui verberibus cæsi vehementer lætabantur, quod digni habitati essent, qui pro Christo Jesu contumelias paterentur;⁶ sic nos ita comparati canemus summa animi voluptate: Principes persecuti sunt me gratis: et a verbis suis formidavit cor meum. Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui invenit spolia multa.⁷

¹ 2. Tim. III, 12. — ² Act. XIV, 21. — ³ Luc. XXIV, 26. — ⁴ De omnibus Sanctis Serm. V, 9. — ⁵ 2. Reg. XI, 11. — ⁶ Act. V, 41. — ⁷ Psal. CXVIII.

Orationis Dominicæ clausula

Amen.

Hanc vocem, sicuti est, signaculum orationis Dominicæ appellat sanctus Hieronymus in Commentariis in Matthæum.¹ Quare, ut admonuimus antea fideles de præparatione, quæ adhibenda sit prius quam aggrediantur ad divinam precationem, sic nunc faciendum duximus, ut clausulæ, ac finis ipsius precationis causam, rationemque cognoscant. Non enim pluris est divinas preces diligenter ordiri, quam religiose absolvere.

Sciat igitur fidelis populus multos esse, et eos uberes fructus, quos ex dominicæ orationis fine percipimus; sed omnium uberrimus, ac lætissimus fructus est eorum impetratio quæ postulavimus, de quo supra satis dictum est. Non solum autem consequimur postrema hac parte precationis, ut nostræ preces audiantur, sed quædam etiam majora ac præclariora, quam ut verbis explicari possint; nam, cum orando homines cum Deo colloquantur, ut sanctus Cyprianus ait,² fit quodam inexplicabili modo oranti divina majestas proprior, quam cæteris; quem præterea singularibus ornat muneribus, ut qui pie Deum orant, quodam modo cum iis, qui ad ignem accedunt, comparari possint: qui si algent, calescunt, si calent, æstuant: sic illi assistentes ad Deum pro modo pietatis, ac fidei ardentiores evadunt; inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illustratur admirabilem in modum, omnino cumulantur divinis muneribus; est enim illud proditum sanctis litteris: Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.³ Exemplo est omnibus magnus ille Moyses, qui a Dei congressu, et colloquio digrediens divino quodam fulgore colucebat sic, ut Israelitæ ejus oculos, et os intueri non possent.⁴ Omnino qui vehementi illo studio preces faciunt, Dei benignitate ac majestate admirabiliter perfruuntur. Mane astabo, inquit Propheta, et videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es;⁵ hæc quo magis noscunt homines, eo Deum vehementiori

1.

Magni refert orationem religiose absolvere.

2.

Orationis fructus et bona.

¹ S. Hieronymus, In Matth. lib. 1. C. 6, n. 13. — ² S. Cyprianus, De or. Dom. — ³ Psal. XX, 4. — ⁴ Exo. XXXIV, 35; 2. Cor. III, 13. — ⁵ Ps. IV, 7.

homines ad inferendam injuriam impelluntur. Itaque si te aliqua re læserit proximus, cum preces facis parenti Deo, pete ut non modo te liberet a malo, id est ab iis, quas tibi proximus imponit, injuriis; sed illum ipsum eripiat proximum ex diaboli manu, cujus impulsu homines in fraudem inducuntur.

8.

Mala a quibus non liberamur, ferenda animo patienti, imo et gaudenti.

Illud denique sciendum est, si in precibus et votis non liberamur a malis, debere nos, quæ premant, ferre patienter, intelligentes placere divino numini, ut toleranter ea patiamur. Quare minime nos indignari, aut dolere par est, quod preces nostras non audiat Deus, sed omnia ad ejus nutum ac voluntatem referre oportet, existimantes id utile, id esse salutare, quod Deo placet, ut ita sit, non autem id, quod secus nobis videatur. Postremo docendi sunt pii auditores, dum in hoc vitæ curriculo versantur, eos ad omne incommodorum et calamitatum genus non solum æquo, sed etiam gaudenti animo ferendum, paratos esse debere. Omnes enim, inquit, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.¹ Item: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.² Rursum: Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam?³ Non enim æquum est, servum majorem esse domino suo; sicuti turpe est, e sententia S. Bernardi, membra esse delicata sub spinoso capite.⁴ Præclarum illud est exemplum Uriæ propositum ad imitandum, qui, adhortante Davide, domi ut se contineret, inquit: Arca Dei et Israel et Juda habitant in papilionibus, et ego ingrediar domum meam?⁵

His instructi rationibus, ac meditationibus, si ad orandum veniamus, illud assequemur, ut, si minis undique cincti, malisque circumdati, quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, sic nos inviolati servemur; certe, ut Machabæi, casus adversos constanter ac fortiter feramus. In contumeliis et cruciatibus sacros imitabimur Apostolos, qui verberibus cæsi vehementer lætabantur, quod digni habitii essent, qui pro Christo Jesu contumelias paterentur;⁶ sic nos ita comparati canemus summa animi voluptate: Principes persecuti sunt me gratis: et a verbis suis formidavit cor meum. Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui invenit spolia multa.⁷

¹ 2. Tim. III, 12. — ² Act. XIV, 21. — ³ Luc. XXIV, 26. — ⁴ De omnibus Sanctis Serm. V, 9. — ⁵ 2. Reg. XI, 11. — ⁶ Act. V, 41. — ⁷ Psal. CXVIII.

Orationis Dominicæ clausula

Amen.

Hanc vocem, sicuti est, signaculum orationis Dominicæ appellat sanctus Hieronymus in Commentariis in Matthæum.¹ Quare, ut admonuimus antea fideles de præparatione, quæ adhibenda sit prius quam aggrediantur ad divinam precationem, sic nunc faciendum duximus, ut clausulæ, ac finis ipsius precationis causam, rationemque cognoscant. Non enim pluris est divinas preces diligenter ordiri, quam religiose absolvere.

Sciat igitur fidelis populus multos esse, et eos uberes fructus, quos ex dominicæ orationis fine percipimus; sed omnium uberrimus, ac lætissimus fructus est eorum impetratio quæ postulavimus, de quo supra satis dictum est. Non solum autem consequimur postrema hac parte precationis, ut nostræ preces audiantur, sed quædam etiam majora ac præclariora, quam ut verbis explicari possint; nam, cum orando homines cum Deo colloquantur, ut sanctus Cyprianus ait,² fit quodam inexplicabili modo oranti divina majestas propior, quam cæteris; quem præterea singularibus ornat muneribus, ut qui pie Deum orant, quodam modo cum iis, qui ad ignem accedunt, comparari possint: qui si algent, calescunt, si calent, æstuant: sic illi assistentes ad Deum pro modo pietatis, ac fidei ardentiores evadunt; inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illustratur admirabilem in modum, omnino cumulantur divinis muneribus; est enim illud proditum sanctis litteris: Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.³ Exemplo est omnibus magnus ille Moyses, qui a Dei congressu, et colloquio digrediens divino quodam fulgore collucebat sic, ut Israelitæ ejus oculos, et os intueri non possent.⁴ Omnino qui vehementi illo studio preces faciunt, Dei benignitate ac majestate admirabiliter perfruuntur. Mane astabo, inquit Propheta, et videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es;⁵ hæc quo magis noscunt homines, eo Deum vehementiori

1.

Magni refert orationem religiose absolvere.

2.

Orationis fructus et bona.

¹ S. Hieronymus, In Matth. lib. 1. C. 6, n. 13. — ² S. Cyprianus, De or. Dom. — ³ Psal. XX, 4. — ⁴ Exo. XXXIV, 35; 2. Cor. III, 13. — ⁵ Ps. IV, 7.

cultu, ac pietate venerantur; eo etiam sentiunt jucundius quam suavis sit Dominus, et quam vere beati sint omnes, qui sperant in eo;¹ tunc vero clarissima illa luce circumfusi, quanta sit eorum humilitas, quanta sit Dei majestas, considerant; est enim illa sancti Augustini regula: Noverim te, noverim me.² Itaque fit ut suis viribus diffidentes, totos se committant Dei benignitati, minime dubitantes, quin is ipsos paterna illa sua, et admirabili charitate complexus, abundanter iis omnia suppeditet, quæ sint ad vitam, et salutem necessaria: hinc se ad agendas Deo gratias convertant quantas animo maximas capere possunt, quantas oratione complecti: quod magnum Davidem fecisse legimus, qui cum ita precationem instituisset: Salvum me fac ex omnibus persequentibus me, sic eam absolvit: Confitebor Domino secundum justitiam ejus, et psallam nomini Domini altissimi.³ Sunt ejusmodi sanctorum preces innumerabiles, quarum exordium est timoris plenum, clausula spei bonæ, lætitiæque referta; sed mirabile est, quam eo in genere eniteant Davidis ipsius precationes; nam cum metu perturbatus sic orare esset exorsus: Multi insurgunt adversum me; multi dicunt animæ meæ: non est salus ipsi in Deo ejus, confirmatus aliquando, gaudioque perfusus, subjunxit paulo post: Non timebo millia populi circumdantis me;⁴ alio etiam psalmo, suam cum deplorasset miseriam, ad extremum Deo confisus, incredibiliter lætatur spe sempiternæ beatitudinis: In pace in idipsum, inquit, dormiam, et requiescam.⁵ Quid illa: Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me, quanto cum tremore, et pallore Prophetam dixisse credendum est? Contra, quæ deinceps sequuntur, quam fidenti, ac lætanti animo? Discedite a me, inquit, omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.⁶ Cum vero Saülis iram, furoremque pertimesceret, quam humiliter ac demisse Dei opem implorabat: Deus in nomine tuo salvum me fac: et in virtute tua judica me; et tamen hilare, ac fidenter in eodem Psalmo subjecit: Ecce enim Deus adjuvat me: et Dominus susceptor est animæ meæ.⁷

¹ Ps. XXXIII, 9. — ² S. Augustinus, Solil. lib. II, C. I. n. 1. — ³ Ps. VII, 2. 18. — ⁴ Ps. III, 2. 3. 7. — ⁵ Ps. IV, 9. — ⁶ Ps. VI, 2. 9. — ⁷ Psal. LIII, 3. 6.

Quare qui se confert ad sacras preces fidè, speque munitus, parentem adeat Deum, ut se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

Sunt autem in extremo hoc divinæ precationis verbo, AMEN, multa quasi semina quædam earum rationum, cogitationumque, quas diximus; et quidem adeo frequens fuit hæc Hebræa vox in ore Salvatoris, ut Spiritui sancto placuerit, ut in Ecclesia Dei retineretur; cui voci illa quodam modo subjecta sententia est: Scito tuas auditas esse preces; habet enim vim respondentis, et illum, qui precibus, quod velit, impetrarit, cum bona gratia dimittentis Dei. Hanc sententiam perpetua Ecclesiæ Dei consuetudo comprobavit, quæ in sacrificio Missæ, cum pronuntiatur oratio Dominica, non rei sacræ ministris, quorum partes sunt illa dicere, Sed libera nos a malo, attribuit hanc vocem AMEN, sed ipsi sacerdoti, accommodatam, reservavit; qui cum Dei et hominum sit interpres, Deum exoratum esse populo respondet. Nec tamen hic ritus communis est omnium precationum, quippe cum in cæteris ministrorum sit munus respondendi, Amen; sed proprius Dominicæ orationis; nam in aliis precibus consensum modo, desideriumque significat, in hac responsio est, Deum orantis postulationi consensisse.

Ac varie quidem a multis est interpretatum hoc verbum, Amen. Septuaginta interpretes verterunt, fiat: alii reddiderunt, vere: Aquila, fideliter, convertit. Sed parvi refert, hoc, an illo modo sit redditum: modo habere intelligamus eam vim, quam diximus, confirmantis sacerdotis concessum id esse quod petebatur; cujus sententiæ testis est Apostolus in Epistola ad Corinthios: Quotquot enim, inquit, promissiones Dei sunt, in illo est: ideo et per ipsum Amen Deo, ad gloriam nostram.¹ Est etiam hæc nobis accommodata vox, in qua inest confirmatio quædam earum petitionum, quas adhuc adhibuimus: quæ etiam eos reddit attentos, qui dant operam factis precibus: fit enim sæpe, ut in precatione distracti homines variis cogitationibus, alio traducantur; imo vero summo studio petimus hac ipsa voce, ut omnia fiant, id est concedantur, qui antea petimus; vel potius

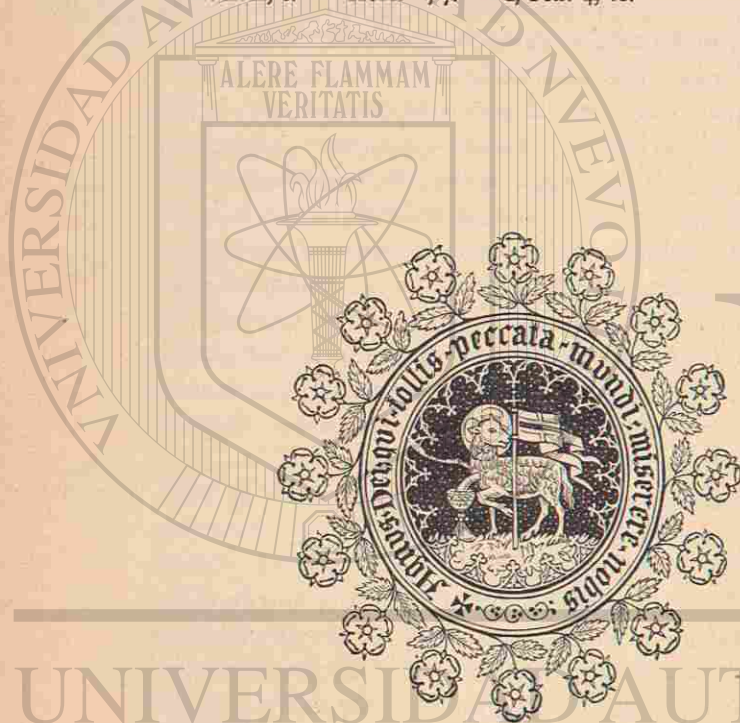
3.
Voce
Amen significatur exaudiri orationem:

ejus interpretatio.

¹ 2. Cor. I, 20.

intelligentes nos jam impetrasse omnia, ac sentientes præsentem vim divini auxilii, illud una cum Propheta canimus: Ecce enim Deus adjuvat me: et Dominus susceptor est animæ meæ.¹ Nec est quod quisquam dubitet, quin et nomine filii sui, et verbo, quo sæpissime is usus est, moveatur Deus, qui semper, ut ait Apostolus, exauditus est pro sua reverentia;² cujus est regnum, et potestas, et imperium, in sæcula sæculorum.³

¹Ps. LIII, 6. — ²Hebr. V, 7. — ³I, Petr. 4, 11.

DOMINICA PRIMA ADVENTUS.

Luc. xxi, 25-33.

RUNT signa in sole et luna, etc. — Hoc evangelium ad argumentum de iudicio generali traducendum est. Quare hic recurat Parochus ad articulum Symboli, *Inde venturus est iudicare vivos et mortuos* pag. 64-69. prout faciendum præcipitur in fine procemii, p. 7. Vel secundum aliarum ecclesiarum ritum.

Ecce Rex tuus venit tibi, etc. Matth. 21. — Hic opportune tractabit Parochus ea, quæ de incarnatione, et causis adventus Christi Domini nostri habentur art. 2. et 3. Symboli Apostolici. p. 24, 32 et seqq.

Invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea, solvite etc. D. Athanasius, in sermone de verbis hujus Evangelii, ostendit, ex hoc loco Apostolis et eorum successoribus factam esse potestatem solvendi eos qui, instar asinorum, peccatorum pondere pressi, ad eos confugerent. Quare hic populo exponet Parochus, quæ habentur de confessione, pag. 222 et seqq. et absolutione, p. 221 et seq. et de potestate remittendi peccata in Ecclesia, p. 90. et seqq.

DOMINICA II. ADVENTUS.

Matth. xi, 2-10.

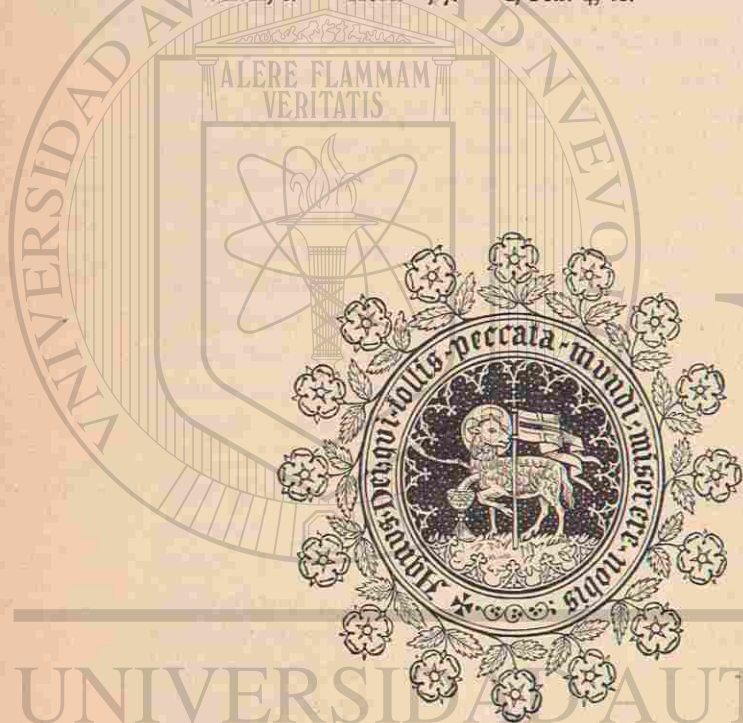
Tu es qui venturus es, etc. Ista Joannis interrogatio tam sedula, ostendit quanto cum studio curare debeamus, ut de rebus fidei et nos, et ii, qui nobis subsunt, rite et a Catholicis Doctores instruamur: vide quæ huic argumento inserviunt initio Catechismi usque ad primum Symboli articulum, p. 1 et seqq.

In vinculis. — Fides usque ad vincula, imo ad necem usque, cum opus est, et a iudice urgemur, profitenda est; nec est satis eam pectore inclusam habere, quantumvis rectam et sinceram, ut ostenditur, p. 12.

CAT. TRID. — 30

intelligentes nos jam impetrasse omnia, ac sentientes præsentem vim divini auxilii, illud una cum Propheta canimus: Ecce enim Deus adjuvat me: et Dominus susceptor est animæ meæ.¹ Nec est quod quisquam dubitet, quin et nomine filii sui, et verbo, quo sæpissime is usus est, moveatur Deus, qui semper, ut ait Apostolus, exauditus est pro sua reverentia;² cujus est regnum, et potestas, et imperium, in sæcula sæculorum.³

¹ Ps. LIII, 6. — ² Hebr. V, 7. — ³ I, Petr. 4, 11.

DOMINICA PRIMA ADVENTUS.

Luc. xxi, 25-33.

RUNT signa in sole et luna, etc. — Hoc evangelium ad argumentum de iudicio generali traducendum est. Quare hic recurat Parochus ad articulum Symboli, *Inde venturus est iudicare vivos et mortuos* pag. 64-69. prout faciendum præcipitur in fine proemii, p. 7. Vel secundum aliarum ecclesiarum ritum.

Ecce Rex tuus venit tibi, etc. Matth. 21. — Hic opportune tractabit Parochus ea, quæ de incarnatione, et causis adventus Christi Domini nostri habentur art. 2. et 3. Symboli Apostolici. p. 24, 32 et seqq.

Invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea, solvite etc. D. Athanasius, in sermone de verbis hujus Evangelii, ostendit, ex hoc loco Apostolis et eorum successoribus factam esse potestatem solvendi eos qui, instar asinorum, peccatorum pondere pressi, ad eos confugerent. Quare hic populo exponet Parochus, quæ habentur de confessione, pag. 222 et seqq. et absolutione, p. 221 et seq. et de potestate remittendi peccata in Ecclesia, p. 90. et seqq.

DOMINICA II. ADVENTUS.

Matth. xi, 2-10.

Tu es qui venturus es, etc. Ista Joannis interrogatio tam sedula, ostendit quanto cum studio curare debeamus, ut de rebus fidei et nos, et ii, qui nobis subsunt, rite et a Catholicis Doctores instruamur: vide quæ huic argumento inserviunt initio Catechismi usque ad primum Symboli articulum, p. 1 et seqq.

In vinculis. — Fides usque ad vincula, imo ad necem usque, cum opus est, et a iudice urgemur, profitenda est; nec est satis eam pectore inclusam habere, quantumvis rectam et sinceram, ut ostenditur, p. 12.

CAT. TRID. — 30

DOMINICA III. ADVENTUS.

Joan. i. 19-28.

Confessus est, et non negavit. — Ex hoc loco simpliciter verum fateri docemur, nec intermiscere jusjurandum, ut nobis fides adhibeatur. Vide quando, et sub quibus pœnis jurare prohibitum, in 2. præcepto, p. 303-309.

Quid ergo baptizas, si tu non es Christus? etc. — Agendum hic de ministris baptismi, de quo p. 137. et seq. et quomodo sese habeant in dispensatione sacramentorum Christus dominus, et minister, quantum ad effectum Sacramenti, p. 122 et seqq.

Cujus ego non sum dignus, etc. — Hic monere Parochus populum sibi creditum debet, ut sese pro festis natalitiis ad sacram synaxim præparet, et agere de condigna tanti hospitis (cujus corrigiam calceamenti solvere indignum se Joannes Baptista censet) susceptione. Vide de præparatione ad Eucharistiam, p. 194 et seqq.

DOMINICA IV. ADVENTUS.

Luc. iii. 1-6.

Anno quinto decimo imperii Tiberii Caesaris, etc. — Cur hic principum mundi fiat mentio, eadem ratio afferri potest, quæ affertur in art. 4. symboli de eodem Pontio Pilato, p. 39-40.

Factum est verbum Domini super Joannem, etc. — Quoniam Joannes non nisi a Deo legitime vocatus officium verbi Dei prædicandi exercuit, ideo hic de legitima vocatione ministrorum Ecclesiæ Parochus disseret, ut habetur de sacram. Ordinis, p. 252 et seq.; legitimusque eos ministros non esse dicet, qui missi non sunt, ut traditur in procemio, p. 1-2.

In deserto. Hic de probitate et morum integritate ministrorum verbi (qui sunt sacerdotes) agatur ex eodem loco, de sacram. Ord. p. 264 et seqq. et de castitate, quæ eis, quando fiunt subdiaconi, indicitur, ut habetur *ibid.* p. 259.

Prædicans baptismum poenitentia. — Quomodo adulti, qui baptismum suscipere debent, affecti esse debeant, et præteritæ eos vitæ penitere, traditur, p. 144-145.

Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. — Hic de præparatione ad Eucharistiam, de qua in superiori dominica, et de necessaria mandatorum Dei observantia, de qua p. 282 et seqq. 297 et seqq.

IN DIE NATIVITATIS DOMINI.

Ad primam Missam. — *Luc. ii. 1-14.*

Peperit primogenitum filium suum, etc. — Explicetur articulus symboli, *Natus ex Maria Virgine*, qui est hujus loci maxime proprius, de quo p. 32-38.

Ad Missam majorem. — *Joan. i. 1-14.*

In principio erat verbum, et verbum erat, etc. — Quoniam hic locus, dum agitur de æterna Christi Domini generatione adducitur, p. 29-30. hinc Parochus petet hujus loci expositionem.

Et verbum caro factum est. — Hic exponatur mysterium incarnationis prout habetur p. 32-34.

Gloriam quasi unigeniti a patre. — Quomodo hic unigenitus sit etiam frater noster, vide p. 400-401.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS.

Luc. ii. 33-40.

Tuam ipsius animam pertransibit gladius, etc. — Ex hac Simeonis prædicatione ansam sumere poterit parochus explicandi, cur Deus fideles jam baptizatos, quos filios habet carissimos, non eximat ab incommodis vitæ hujus, qua de re agitur p. 148-150; et quo coniugendum tunc sit, de quo p. 377, 384 et seqq.

Non recedebat a templo, jejuniis, et orationibus, etc. — De privata et publica oratione habes p. 391 et seqq. quomodo ad orationem, jejunium et elemosyna jungenda sunt, p. 394; et quomodo ista tria conducant ad satisfactionem peccatorum, p. 240 et seqq.

IN CIRCUMCISIONE DOMINI.

Luc. ii. 21.

Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, etc. — Quoniam circumcisioni successit Baptismus, hic in genere dici poterit de vi, et efficientia sacramentorum novæ legis, supra antiquæ legis sacramenta, ut habetur, p. 119-120.

Vocatum est nomen ejus Jesus, etc. — Quam convenienter hoc nomen inditum fuerit Christo Domino, et quare, vide p. 26-27.

Observandum hic etiam est pueris nunc in baptismo, ut olim in circumcisione nomen esse imponendum: cujus rei quænam sit ratio, et quale nomen puero imponi debeat, habes, p. 157. Denique cum impositio nominis sit una ex ceremoniis in baptismo usitatis, hic de baptismi ceremoniis et ritibus apta concio haberi poterit, p. 153 et seqq.

IN DIE EPIPHANIE.

Matth. ii. 1-12.

Vidimus enim stellam ejus in Oriente, etc. — Quoniam non inepte per hanc stellam philosophica de Deo scientia potest intelligi, sicut per responsum sacerdotum fidei lumen, non male hic adaptari poterunt quæ de differentia sapientiæ Christianæ a philosophica notitia habentur p. 12-14.

Et procidentes adoraverunt eum, etc. — Hic de adoratione Dei, quæ *Latria* dicitur et simul de veneratione Sanctorum, quæ *douleia* nominatur : vide in expositione Decalogi, p. 297. usque ad secundum præceptum. — Agi etiam potest de Eucharistiæ veneratione et adoratione : nam si eundem Christum, quem Magi adoraverunt, præsentem in Eucharistia agnoscimus, et confitemur : ut disertis verbis probatur, p. 181. et seqq. si pii esse volumus, cur non æque ac Magi eum adorabimus? vide p. 169. et seqq.

DOMINICA INFRA OCTAVAM EPIPHANIÆ.

Luc. ii. 42-52.

Secundum consuetudinem diei festi, etc. — De observatione dierum festorum, lege p. 312. et seqq.

Et erat subditus illis, etc. — De officio liberorum erga parentes, vide p. 322. et seqq.

DOMINICA II. POST EPIPHANIAM.

Joan. ii. 1-11.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, etc. — De sacramento matrimonii, vide p. 267. et seqq.

Hoc fecit Jesus initium signorum suorum. — Hæc conversio aquæ in vinum valet plurimum ad confirmandos rudiores in fide transubstantiationis, quæ fit in augustissimo Altaris sacramento : de qua vide p. 187. et seqq.

DOMINICA III. POST EPIPHANIAM.

Matth. viii. 1-13.

Eccæ leprosus veniens adorabat eum. — Per lepram hæresis significari docent Patres : qui vero sint censendi hæretici, et qui a castris Ecclesiæ, ut olim leprosi, ejiciendi, habetur p. 79-80.

Vade ostende te Sacerdoti. — De honore sacerdotibus Domini et Ecclesiæ præfectis exhibendo, vide p. 325.

Vade ostende te Sacerd. etc. — Longe excellentiorem virtutem nostris sacerdotibus tributam docet Chrysostomus, lib. 3. de Sacerdotio, quam Mosaicis : quod illi oblatos sibi leprosos non mundarent, sed mundatos tantum esse declararent; nostri vero hominem peccati lepra maculatum, dum absolutionis beneficium rite præparato impendunt, vere emundant, et perfectæ sanitati restitunt. Hic de potestate clavium sacerdotibus concessa, ut habetur p. 212-213.

DOMINICA IV. POST EPIPHANIAM.

Matth. viii. 23-27.

Ascendente Jesu in naviculam. — Inter multa, quæ Ecclesiam representant, est navicula illa seu arca Noë, de qua, p. 85; hic

ergo de Ecclesia Catholica, et notis quibus internoscitur parochus agere poterit, prout habetur p. 76. et seqq.

Domine, salva nos, perimus. — Quoniam nullum est tempus, in quo ita hominum vita, quam in propinquo animæ exitu periclitetur, ideo parochus ex hoc loco hortari poterit suos subditos ut, cum mortis dies instabit, ad Deum maxime recurrant, et extremæ unctionis sacramentum accipiant, de quo p. 243. et seqq.

Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei. — Quomodo creaturæ omnes eum, quem a Deo ab initio acceperunt, cursum teneant homine dempto, vide p. 417.

DOMINICA V. POST EPIPHANIAM.

Matth. xiii. 24-30.

Inimicus homo superseminavit zizania. — In Ecclesia duo sunt hominum genera : boni, qui tritici nomine designantur, improbi nomine zizaniorum, vide p. 78-79; vel per zizania intelliguntur odia atque rixæ, quas pater dissensionis Diabolus seminare conatur in agro filiorum pacis, cujus morbi remedium habes p. 446.

Inimicus homo hoc fecit. — De odio dæmonum in nos, et ad tentandum audacia et perversitate, vide p. 446 et seq. et ut omnis mali culpæ auctor, mali vero pœnæ sit exactor, vide p. 459.

DOMINICA VI. POST EPIPHANIAM.

Matth. xiii. 31-35.

Simile est regnum cælorum grano sinapis. — Quoniam juxta Doctores per granum sinapis fides intelligitur, hic tractanda sunt, quæ de ejus necessitate habentur, p. 1 et 9; et quomodo scrutanda non sint ea, quæ fide credenda proponuntur p. 11; et ejus excellentia, et quantum differant Christiana de Deo sapientia et philosophica divinarum rerum notitia, p. 12-14.

Cum autem creverit. — Fidem augeri posse traditur, p. 390-391.

Iterum simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier. — Hanc mulierem Ecclesiam interpretantur, quæ in doctrina fidei aut morum (per fermentum designata) errare non posse traditur, p. 84-85.

Donec fermentatum est totum. — Hic de communione Sanctorum, et meritorum participatione explicari possunt, quæ sunt, p. 86-89.

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

Matth. xx. 1-16.

Simile est reg. cælor. homini patrifamilias. — Hic paterfamilias est Deus, qui cur pater dicatur, habes pag. 15-16 et 395.

Receperunt ipsi singulos denarios. — Denarii nomine cælestis beatitudo designatur, quam hic paterfamilias alacriter et sincere in vinea sua, id est, in cultura mandatorum divinorum laborantibus præstat: de hoc vitæ æternæ denario legè quæ diffuse traduntur, *p. 104 et seqq.; p. 286, p. 413-415.* Hujus vero beatitudinis consequendæ certam viam ac rationem habet, *p. 413-414; item, exhortatio ad colendam hanc vineam mandatorum illustris habetur, p. 283-287.*

Singulos denarios, etc. — In cælo tamen varietas est mercedis et gloriæ, pro ratione laboris et affectus, quo quis operatur, *p. 100, 110.*

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

Luc. viii, 5-15.

Exiit qui seminat seminare semen suum, etc. — Semen hoc in terram sparsum, est verbum Dei exponente Domino, de quo vide *p. 432-433;* et quomodo sit audiendum, vide præcæm.

Venit diabolus, etc. — De dæmonis conatu, et impugnatione habes, *p. 446.*

Et a sollicitudinibus et divitiis, etc. — Quantum divitiæ et effrænes rerum temporalium cupiditates impediunt hujus divini seminis fructum, habes, *p. 375.*

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

Luc. xviii, 31-43.

Tradetur enim gentibus, et illudetur, etc. — Ut Christi milites ejus crucem tanquam vexillum sui ducis contuentes, ad arma pœnitentiæ sumenda exstimulentur, ideo hoc Evangelium ineunte quadragesima legitur, quod passionis Dominicæ summam complectitur: quo loco non importune Parochus exponet, quæ de passione Domini fuse traduntur, *p. 39 et seqq.;* vel si in aliud tempus commodius differre malit hoc argumentum, hodie alteram Evangelii partem pertractabit, ut sequitur:

Cæcus quidam sedebat secus viam. — Hic cæcus genus humanum denotat, de cujus post peccatum statu misero, vide *p. 417-418.*

Jesu fili David, miserere mei. — Hic quomodo Deum aliter oremus, ac sanctos ex hac formula demonstrabis, ut habes, *p. 388.* Porro si angustiis aut tribulationibus premimur, aut re aliqua indigemus, ad Dominum cum hoc cæco nobis recurrendum est, precibusque sollicitandus Deus, ut nobis adsit: vide de necessitate et utilitate orationis, *p. 377-378.*

Quid tibi vis faciam. — Hic causas, ob quas clementissimus Deus vult a nobis rogari, etiamsi sciat quibus rebus indigemus, ex *p. 380* proferes.

FERIA IV. CINERUM.

Matth. vi, 16-21.

Cum jejunatis, etc. — Cum quadragesimæ jejunium eo nomine sit institutum, ut totius anni peccata hac quasi solemnī mulcta redimeremus, hodie Parochus excitare fidelem populum debet ad pœnitentiam amplectendam, de cujus necessitate scribunt, *p. 90 et seqq. et 206 et seqq.;* docere quibus gradibus ad pœnitentiam licet ascendere, *p. 209,* et quibus operum generibus pro peccatis satisfacere possimus, *p. 240.*

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. — Vide adversus eos qui opes congerere undequaque student, *p. 356, 368, 431.*

Thesaurizate vobis thesauros in cælo. — Quoniam parochi frequenter fidelem populum ad eleemosynas pauperibus erogandas excitare debent, hic hoc studiose præstabunt ex his quæ habentur, *p. 354-355.*

DOMINICA I. QUADRAGESIMÆ.

Matth. iv, 1-11.

Ut tentaretur a Diabolo, etc. — Cum sit tentatio vita hominis super terram, ut dicit Job. 7. hic de tentatione agendum, de generibus tentationum, ad quid permittantur homines tentari, quibus armis tentationibus resistendum, et cætera hujusmodi, quæ habentur, *p. 446 et seqq.*

Non in solo pane vivit homo. — De pane spiritali, de quo hic agit Christus Dominus, vide *p. 432-34.*

Angelis suis Deus mandavit, etc. — De Angelorum custodia erga homines, *p. 395-397.*

Dominum Deum tuum adorabis. — De adoratione Dei, quæ fide, spe, et charitate perficitur, vide *p. 290.*

DOMINICA II. QUADRAGESIMÆ.

Matth. xvii, 1-9.

Assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem, et duxit eos, etc. — Hic afferri possunt ea, quæ de loco et tempore, quo homines ad divina contemplanda aptiores sunt, habentur, *p. 288, 391 et seqq.*

Bonum est nos hic esse. — Hic tractari possunt, quæ de summa eorum dignitate, qui Deo obediunt, habentur, *p. 420-421;* vel de intimis hominum sanctorum gaudiis, *p. 433-434;* poterunt etiam Parochi de articulo 12. hic habere sermonem, de quo *p. 104.*

Hic est filius meus dilectus, etc. — Hic de æterna filii generatione latissimus sese offert dicendi campus, de qua *p. 29.*

DOMINICA III. QUADRAGESIMÆ.

Luc. xi. 14-28.

Erat Jesus ejiciens Dæmonium, et illud erat mutum, etc. — Dæmonis proprium est eum, quem possidet, reddere mutum, id est, a confessione peccati revocare; sed tamen non est alia ratio ejiciendi dæmonis, quam ut linguam solvas ad detegendum coram sacerdote peccatum: vide quæ de confessione habentur, p. 222 et seqq.

Omne regnum in seipsum divisum desolabitur. — Ecclesia est Christi regnum, ut habetur p. 411-413, id autem ut in seipsum non sit divisum, unum esse necesse est, unde hic de unitate Ecclesiæ agendum est, ex p. 81.

Revertar in domum meam. — De relabentium in peccata gravitate, p. 44-45; et quid post confessionem agendum, p. 234 et seqq. ubi de satisfactione.

Tunc assumit alios septem spiritus nequiores se. — Hic locus p. 447. inducitur ad probandum non unum tantum dæmonem, sed plures etiam interdum hominem tentare, patet autem ex hoc loco dæmonem acrius eos tentare, qui ab eo defecerunt, ut est p. 445 et seqq.

Beatus venter qui te portavit. — Glorificatione B. Mariæ Virginis hoc Evangelium concluditur de qua habes p. 35-36, p. 387.

DOMINICA IV. QUADRAGESIMÆ.

Joan. vi. 1-15.

Unde ememus panes, ut manducent hi, etc. — Hic apte explicari poterit illa petitio Dominicæ orationis, *Panem nostrum quotidianum da nobis*, p. 428 et seqq.

Notandum præterea quod panis iste vim etiam habebat sedandi sitim, ut tenent doctores: ita et panis eucharistiæ laicis pro calice est: Lege de communione sub una specie, p. 200.

Hoc autem dicebat tentans eum. — Quomodo Deus hominem tentet, vide p. 448 et 449.

Distribuit discumbentibus. — Christus non distribuit, sed dedit Apostolis, et illi distribuerunt turbæ: *Matth. 14-19*. Sic a mundi initio per Patriarchas et Prophetas, et postea per Apostolos eorumque successores Deus verbum Dei et sacramenta subministrat, ut habetur p. 2. Christus tamen est qui hæc omnia præcipue efficit, p. 122-123.

Hic est vere propheta. — De gratiarum actione, p. 382.

DOMINICA PASSIONIS.

Joan. viii. 46-59.

Quis ex vobis arguet me de peccato? — Innocentia Christi in hodierno evangelio convenienter profertur in medium, ut in promptu sit nobis causa Dominicæ passionis, quam hodie representare incipit Ecclesia nimirum non propria illius delicta, sed nostra. De causis Passionis Christi habes p. 44-45.

Si veritatem dico vobis. — Hic a mendacio cavere docemur, de quo multa, p. 359. et seqq.

Qui ex Deo est, verba Dei audit, etc. — De verbo Dei audiendo, p. 127, 433.

Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus, etc. — Ex hoc loco Parochus ansam poterit arripere ad excitandos suos fideles ad injurias condonandas, qua de re multa habentur p. 386, 435 et seqq.

Sed honorifico Patrem, et vos inhonoratis me. — Christus sæpe, et a multis graviter inhonoratur, sed ab iis maxime, qui ejus verbum male interpretando, vel ad vana convertendo polluunt, de quo p. 297-298 et 310.

Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum. — Ex hoc loco perspicui potest, et tempus et genus mortis a Christo delectum fuisse, qua de re p. 39-40-41 et seqq.

DOMINICA IN RAMIS PALMARUM.

Evangelium ut in prima Dominica Adventus, de quo ibid. Cæterum quoniam ad Eucharistiam percipiendam ex præcepto Ecclesiæ eo tempore omnes discretione præditi obligantur, ideo ex his Evangelii verbis, *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus*, ad ejus sumptionem fideles hortari poterit Parochus ex his quæ habentur, pag. 169-170 176 et 195. et deinceps, et quoniam parentes, ut plurimum, negligentissimi sunt ad liberos suos ad Eucharistiæ perceptionem præsentandos: ideo eis maxime Parochus inculcabit, quæ de ætaté ad quam pueri ad eam percipiendam tenentur, habentur p. 199.

In die sancto Parasceves. — Hoc die quoniam solemniter de mysterio passionis Domini nostri Jesu Christi concio haberi solet: ideo præter ea, quæ in expositione art. 4. Symboli habentur, p. 39. et seqq. hæc insuper hoc die tractari posse videntur. De singulari amore, quo Deus genus humanum prosecutus est cum illud morte unigeniti filii sui redimere voluerit, de quo p. 398. — De primi parentis lapsu et miseris, quæ illum consecutæ sunt, de quibus p. 24. et 417 et seqq. — Quomodo ex passione Christi omnis remissio peccatorum emanarit, de quo pag. 93 et 435. — Proinde omnia Sacramenta ex hac Christi passione virtutem acceperunt, ut est, pag. 124.

de sacrificio Christi tam cruento, quam incruento ex p. 204. — De satisfactione et merito Christi, de quo pag. 239. — Denique quomodo nulli unquam patuit, sed nec patere quidem potest aditus ad regnum cælorum sine hac redemptionis humanæ per Christum fide, ut est pag. 25. — Idque esse summam et cardinem totius Christianæ religionis, *Scire Jesum Christum, et hunc crucifixum, ut habetur, pag. 4.*

DOMINICA PASCHÆ.

Marc. xvi. 1-7.

Surrexit, non est hic, etc. — De resurrectione Domini exponetur art. Symb. Apostolici. *Tertia die resurrexit a mortuis, pag. 49. et seqq.*

FERIA II. POST PASCHA.

Luc. xxiv. 13-35.

Duo ex discipulis Jesu ibant ipsa die in castellum, etc. Quoniam fieri vix potuit, ut Parochus omnia, quæ ad resurrectionem Christi pertinent pridie explicuerit, ideo hoc die poterit ea, quæ prætermisit ex eo loco repetere.

Oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam. — Hic locus est proprius causas exponendi ob quas necesse fuit Christum resurgere, quæ habentur, p. 55. et exemplo Christi fideles hortandi ut omni studio incumbant ut cælesti regno potiantur: quod habetur p. 414. et de commodis tribulationis, pag. 399, 460.

Et factum est dum recumberet cum eis accepit panem. — Hic locus proprius est ad probandum utramque Eucharistiæ speciem laicis necessario non exhibendam, de quo multa p. 200.

FERIA III. POST PASCHA.

Luc. xxiv. 36-47.

Stetit Jesus in medio discipulorum suorum. — Hic de quatuor dotibus corporis gloriosi agi potest, ut habetur pag. 101 et seqq.

Pax vobis. — Quoniam regnum Dei, teste Apostolo, pax est et gaudium in Spiritu sancto hic quale sit regnum Christi in pios tractari potest, ut habetur p. 412.

Prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum. — Quomodo pœnitentiæ prædicatio a Christo Apostolis injuncta sit ex hoc ipso loco probatur p. 90. Unde potes tam ex expositione articuli de remissione peccatorum, quam ex his quæ de Sacramento pœnitentiæ hic habentur, longissimam habere concionem.

DOMINICA I. POST PASCHA.

Joan. xx. 19-31.

Cum sero esset die illa una sabbatorum. — Christi resurrectio nostræ est resurrectionis exemplar: quam maxime stabilire necesse

fuit, ut pariter nostra stabiliretur: quibus autem tum Scripturis, tum rationibus nostra stabiliatur resurrectio, vide p. 96. et seqq.

Quorum remisistis peccata, etc. Joan. 20. — De potestate clavium Sacerdotibus concessa p. 90. et seq. et 230. et seqq.

Mitte digitum tuum in loca clavorum, etc. — Qualia futura sunt corpora post resurrectionem, et cur Christus et martyres cicatrices retinebunt, habet p. 100. et seqq.

DOMINICA II. POST PASCHA.

Joan. x. 11-16.

Ego sum Pastor bonus, etc. — Pastorum nomine comprehenduntur non tantum Episcopi, et animarum rectores, sed etiam Reges, Magistratus, parentes, et magistri. Quid vero Pastores ejusmodi ovibus debeant, et quid vicissim oves pastoribus habes pag. 325. et seqq.

Mercenarius autem, et qui non est Pastor. — Quis sit iste mercenarius et non Pastor, vide p. 252-253.

Et fiet unum ovile et unus Pastor. — Hic de unitate Ecclesiæ, de qua p. 81. et seqq. unoque universali Ecclesiæ Pastore D. Petro, et D. Petri successore Romano Pontifice, de quo pag. 81. et seq. et 263.

DOMINICA III. POST PASCHA.

Joan. xvi. 16-22.

Modicum et non videbitis me, etc. — Efficax consolationis genus, dum temporarius mœror pro Christo susceptus æternis gaudiis compensatur. Vide quæ de vita æterna habentur, p. 104. et seqq.

Vos vero contristabimini, mundus autem gaudebit. — Quare per-versi minus, pii vero acrius a dæmonibus infestentur, et proinde illi gaudeant, isti vero tristentur, vide p. 447-448.

Tristitia vestra vertetur in gaudium, etc. — Spe futurorum bonorum quomodo alacri et constanti animo adversa omnia tolerare debeamus, vide p. 104. et seqq. Et cur Deus sinat affligi bonos, p. 451-452.

DOMINICA IV. POST PASCHA.

Joan. xvi. 5-15.

Si non abiero, Paracletus non veniet, etc. — De Spiritu sancto, de quo admirandis ejus effectibus, et donis habes, pag. 70. et seqq.

Arguet mundum de peccato, etc. — Spiritus sancti proprium munus est, corda ad cumpunctionem movere, et peccantem intrinsecus arguere. Quæ autem contritio vera sit, quasque res ea habere debeat, pag. 216 et seqq. Huc etiam referri possunt, ea quæ de peccatis, quæ remitti non possunt, habentur pag. 214.

DOMINICA V. POST PASCHA.

Joan. xvi. 23-30.

Si quid petieritis patrem in nomine meo, etc. — De oratione et ejus adjunctis hic proprius est dicendi locus, de qua pag. 377 et seqq.

Usque modo non petistis quidquam, etc. — Hic proprie de modo quo Deum per Christum orare debemus, de quo pag. 391. et seqq. Hic etiam locus pag. 393. adducitur ad probandum in nomine Christi orandum esse.

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI.

Marc. xvi. 14-20.

Assumptus est in caelum, et sedet a dextris Dei, etc. Hoc in loco art. Symb. Apostolici, qui de Ascensione est, explicabitur, ut habetur p. 58. et seqq.

DOMINICA POST ASCENSIONEM.

Joan. xv. 26-27. xvi. 1-4.

Cum venerit Paracletus, qui a Patre procedit. — Hic de processione Spiritus S. a Patre et Filio, ex p. 73. et seqq.

Ut omnis, qui vos interficit, etc. *Joan. 16.* — Hic praeceptum Decalogi, *Non occides*, exponi poterit, de quo p. 332. et seqq.

Arbitretur se obsequium, etc. — De omnibus adversis et calamitatibus hujus vitae idem judicandum est quod de his, quae Christi causa patimur, nempe eas esse magnum Dei in nos benevolentiae signum, ut habetur p. 399 et seqq.

IN FESTO PENTECOSTES.

Joan. xiv. 23-31.

Si quis diligit me, sermonem meum servabit, etc. — Spiritus sanctus ideo credentibus datur, ut sermonem Dei qui Decalogo comprehenditur, servare possint, ad quam rem, ut promptiores sint, adferat Parochus quae habentur initio explicationis decalogi, pag. 283. et seqq. Vel quoniam hic locus adducitur ad probandum Dei mandata non esse impossibilia, ideo de hac re aget ex pag. 284. et seqq.

Vel hodie exponet quae traduntur de Confirmationis Sacramento, pag. 158. et seqq. Quandoquidem tali die Apostolos a Spiritu sancto confirmatos fuisse docent Patres.

FERIA II. POST PENTECOSTEN.

Joan. iii. 16-21.

Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. — Hic locus proprius est ad ea populo exponenda, quae de

eximia charitate caelestis Patris in genus humanum, in-creatione, et gubernatione demonstrata: sed multo magis in redemptione habentur, p. 395-398 et seqq.

Ut omnis qui credit in eum, non pereat. — Hic quomodo fides in Christum omnibus hominibus ab omni aëvo necessaria fuerit, docendum est ex p. 24 et seqq.

Qui credit in eum, non judicatur. — De verbo, credere, habes p. 11-12, quae hic accommodare poteris: ex qua etiam dicendi forma Filium Dei vere Deum esse demonstrabis, ex p. 24 et 29.

Quia non credit in nomine unigeniti filii. — Quomodo Dei filius sit unigenitus poteris declarare ex his, quae habentur p. 29, et contra, qua ratione hic unigenitus fratres habeat, vide pag. 400-401.

FERIA III. POST PENTECOSTEN.

Joan. x. 1-10.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium, etc. — Hic locus proprius est ad ea explicanda, quae de legitima ordinatione ministrorum Ecclesiae habentur, p. 251 et seqq. et de legitimo ministro Sacramenti Ordinis, pag. 264.

Et oves vocem ejus audiunt. — De obedientia et honore, qui debetur Episcopis et sacerdotibus agitur, p. 327 et seqq.

Alienum autem non sequuntur. — Hæreticorum ministros non esse sequendos, vide pag. 2, qui autem eos sequuntur non oves sed hædi sunt, p. 449.

IN FESTO SANCTISSIMÆ TRINITATIS.

Matth. xxviii. 18-20.

Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. — Hic explicanda sunt quae de regno Christi in pios, et ratione qua regnat in suis fidelibus, habentur p. 412 et seqq., de regno etiam gloriae ejusdem, p. 413, item de potestate ipsius in Sacramentis tam instituendis quam conferendis, p. 122, et de potestate item clavium ejusdem, qua remittuntur peccata, p. 91 et seqq.

Baptizantes eos. — Hic locus adducitur ad probandum, quo tempore baptismus obligare coeperit, p. 136, et ideo de necessitate ejusdem, et praesertim in infantibus ea proferri possunt quae habentur, p. 141 et deinceps.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. — Hic de materia et forma baptismi, quae sunt, p. 130 et seqq. accurate agendum est. Hic etiam de Sanctissimæ et gloriosissimæ Trinitatis mysterio poterunt agere Parochi, de quo, p. 14 et seqq. docebunt autem praesertim vulgus imperitum Sanctissimam Trinitatem pingi et formari

non posse, atque adeo si quando pingatur, illam picturam proprietates quasdam illius exprimere, ut habetur, *p. 295 et seqq.*

Docentes eos servare quaecumque mandavi. — Hic de necessitate, et possibilitate servandæ legis divinæ proferentur, quæ habentur *p. 283 et seqq.*

IN EADEM DOMINICA.

Luc. vi 36-42.

Estote misericordes sicut et Pater vester cælestis, etc. — De hoc Evangelio in Dominica 4. juxta aliarum Ecclesiarum morem.

Date et dabitur vobis. — Hic de communicandis cum proximis hujus vitæ subsidiis produci possunt quæ habentur, *pag. 431 et seq. vel de eleemosynis, p. 389 et 394.*

Hypocrita, ejice primum trabem. — De hypocritis quorum orationes Dominus rejicit, habes *p. 393.* Item secundum aliquos.

Nisi quis renatus fuerit, etc. Joan. 3. — Hic de necessitate baptismi, qui in nomine Sanctissimæ Trinitatis confertur, de ejus effectis, et in universum quidquid de eo habetur, *pag. 124 et seqq.* explicabit.

IN FESTO CORPORIS CHRISTI.

Joan. vi. 56-59.

Caro mea vere est cibus, etc. — De Eucharistiæ Sacramento *p. 169 et seqq.*

DOMINICA II. POST PENTECOSTEN, QUÆ EST INFRA OCTAVAM CORPORIS CHRISTI.

Luc. xiv. 16-24.

Homo quidam fecit cœnam magnam, etc. — Cœnæ nomine, quæ sub finem diei sumitur, cælestis gloria nobis significatur, quam hic pater familias in ipsa vitæ clausula beatis donabit : In hoc argumentum, vide quæ ponuntur, *p. 104 et seqq. 411 et seqq.* Vel cœnæ nomine cum Paulo *I. Cor. II.* intelligitur Sacro-sanctum Christi Corpus in Sacramento altaris : de quo vide, ut supra, *p. 169 et seqq.*

Et cœperunt omnes simul excusare : — Quoniam omnes hæ excusationes ex mala concupiscentia proveniunt : ideo hic adversus concupiscentias pravæ agendum erit ex *p. 368 et seqq.* Simulque miseria nostra ob oculos ponenda, qui ea respicimus, quæ salutaria nobis sunt, rebus autem perniciosis nos addicimus, ut hi fecerunt, vide *p. 417 et seqq.*

Villam emi. — Vide in superbos, et ambitiosos, qui per hunc designantur, quæ habentur, *p. 389-390.*

Juga boum emi quinque. — Vide in avaros, *p. 368 et seqq.*

Uxorem duxi. — Hic detestanda libido, et commendanda continentia et castitas, quæ aditum nobis ad cælorum regnum facilem præbet, vide *p. 342 et seqq. et 373 et seqq.* vel secundum alios.

Homo quidam erat dives qui induebatur, etc. Luc. 16. — De vanitate in vestibus fugienda, vide quæ habentur, *p. 345-3460.* Et quomodo necessariis tantum rebus ad victum et vestitum pertinentibus contenti esse debeamus, *p. 430.*

Sepultus est in inferno. — Ecce quæ poena maneat improbos, qui morte præoccupati sceleribus pleni decedunt, de qua vide *p. 68-69.*

Ut portaretur ab Angelis. — Inter Angelorum officia hoc non postremum est, vide *p. 396 et seqq.*

In sinum Abrahe. — De receptaculis animarum post mortem habes, *p. 49. et seqq.*

DOMINICA III. POST PENTECOSTEN.

Luc. xv. 1-10.

Gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, etc. — Inter cætera, quæ ad pœnitentiam agendam peccatorem extimulare debent, est ista cælitum lætitia, quæ perfruuntur ob peccatoris conversionem. Plura habes in hanc sententiam, *pag. 90 et seq. 206 et seq. 434 et seq.* vel *Homo quidam fecit.*

Ut in Dominica præcedenti.

DOMINICA IV. POST PENTECOSTEN.

Luc. v. 1-10.

Cum turbe irruerent in Jesum ut aud. verbum, etc. — Vide exhortationem ad audiendum diligenter verbum Dei, *p. 1-2, in præfat.* Et quomodo pro captu cujusque tradenda sit doctrina Evangelii, *ibid. infra.* Idque præsertim diebus festis audiendum, *p. 312 et 319.*

Ascendens in unam navem, quæ erat Simonis, etc. — Petri navem non alterius ex Apostolis ingressus est Christus : ut hoc suo facto insinuaret Petrum cum successoribus caput esse et Principem Pastorum Ecclesiæ : de hac vide *p. 81 et seq. et 263 et seqq.*

Exi a me Domine. — Qui ad sacram synaxim accedunt, in Petri exemplo et Centurionis, *Matth. 8.* agnoscant esse se tanti hospitis præsentia indignissimos : Vide quæ de præparatione Eucharistiæ traduntur, *pag. 195 et seqq.* vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum.

Estote misericordes sicut et pater, etc. Luc. 6. — Ut Christus nobis condonet, prius condonare ipsi debemus iis a quibus læsi fuerimus. Vide explicationem illius petitionis, *Dimitte nobis debita nostra, etc. p. 435 et seqq.* Vide item de hoc Evang. in festo Trinitatis.

DOMINICA V. POST PENTECOSTEN.

Matth. v. 20-24.

Audisti quia dictum est antiquis, Non occides, etc. — Hujus loci erit hoc decalogi præceptum exponere, prout habetur, *p. 332 et seqq.*

Ego autem dico vobis, omnis qui irascitur. — Hæc verba exponuntur, *p. 335.*

Audistis quia dictum est antiquis, Non mæchaberis, etc. — Hic similiter exponatur hoc præceptum, de quo habetur, *p. 341 et seqq.* vel *Cum turbæ irruerent in Jesum ut supra.*

DOMINICA VI. POST PENTECOSTEN.

Marc. viii. 1-9.

Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me. Præterea, quæ notata sunt in Dominica quarta Quadragesimæ poterit Parochus ea huc proferre, quæ de paterna Dei de hominibus cura habentur, *p. 395 et seqq.*

Si dimisero eos jejunos deficient in via. — Hic de imbecillitate hominum, qui nullum opus Deo gratum sine adjumento Dei possunt instituere, agendum est, ut habetur, *p. 417 et seqq.* vel, *audistis quia dictum est antiquis, Non occides, ut supra.*

DOMINICA VII. POST PENTECOSTEN

Matth. vii. 15-21.

Attendite a falsis Prophetis, etc. — Hic cavendum præcipitur ab hæreticis. Quis vero censendus sit hæreticus habes, *p. 76.* Quomodo autem hi cum in Ecclesia non sint, ab ea puniri possint, *p. 80.* Quibus autem artibus hi falsi prophetæ utantur ad impia sua dogmata infundenda, habes *p. 3.*

In ignem mittetur, etc. — De hoc igne infernali, *p. 68-69.*

Sed qui facit voluntatem Patris mei, etc. — Hæc sententia est veluti methodus brevissima, docens qua ratione ad regnum cælorum pervenire possimus. Quare quicumque cupimus illud adipisci, hanc sententiam præ oculis habere debemus, vide *p. 417,* et deinceps, ubi hæc tertia petitio, *Fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra, explicatur.* Vel *Misereor super turbam,* ut in præcedenti Dominica.

DOMINICA VIII. POST PENTECOSTEN.

Luc. xvi. 1-9.

Redde rationem villicationis tuæ. — De ratione reddenda, cum unusquisque migrat e vita, vide *p. 64-65.*

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. — Ideo divites a Deo bonis cumulantur, ut pauperibus ea erogent, *p. 434.* Hic ad elee-

mosynas suos poterit exhortari Parochus, prout est, *p. 354 et seqq. et 389 et 394.* Hic etiam locus pro intercessione Sanctorum facit, de qua *p. 291 et seqq. etc. 388.* Vel, *Attendite a falsis Prophetis,* ut in præcedenti Dominica, sicque deinceps omnia Evangelia quæ consequenter in reliquis Dominicis proponuntur, in quibusdam Ecclesiis in præcedenti Dominica legi consueverunt, quod notare supersedimus.

DOMINICA IX. POST PENTECOSTEN.

Luc. xix. 41-47.

Flevit super illam. — Flet Christus, ut nos flere doceat. Quomodo vero in poenitudine erratorum sint adhibendæ lacrymæ, et quam diligenter procurandæ, habes *p. 217 et seqq.,* ubi de contritione agitur.

Quia si cognovisses et tu. — Summa est status nostri miseria, nostram miseriam non agnoscere, vide *p. 418.*

Quia venient dies in te, et circumdabunt te, etc. — Hierusalem in exemplum ponitur hujus hominis, qui multis a Deo beneficiis ornatus, male eis in sui perniciem abutitur, vide *p. 450.*

DOMINICA X. POST PENTECOSTEN.

Luc. xviii. 9-14.

Hæc apud se orabat. — Quibus virtutibus oratio debeat esse commitata, ut Deo placeat, et ab eo exaudiatur, vide *p. 388 et seqq.*

Deus propitius esto mihi peccatori. — Hoc veri poenitentis exemplum inter alia proponitur, *p. 444.* Quare cum istius tum aliorum exemplo, qui habentur *ibid. et 219* ad veram poenitentiam Parochi fideles excitabunt. Est præterea exemplum eorum, qui, cum peccatores sint, Deum orant, et exaudiuntur, *p. 383.* Denique quanta humilitate ad Deum precaturi accedere debeamus, hic demonstrat, *p. 388-389.*

Qui se exaltat, humiliabitur. — Christi humilitatis exemplum habet maximum pondus ad nostram superbiam deprimendam, *pag. 37.*

DOMINICA XI. POST PENTECOSTEN.

Marc. vii. 31-37.

Et deprecabantur eum, ut illi imponant manum. — Istorum exemplo, qui Christum pro muto et surdo ad eum adducto, ut sanaretur interpellant, monemur pro aliis orare. Quomodo vero id faciendum et pro quibus orandum habes, *p. 385 et seqq.*

Misit digitos in aurículas ejus. — Christi exemplo pueris in baptismo aures, oculi, pectus, humeri signo crucis recte insigniuntur. Vide de his et aliis baptismi ceremoniis, et earum significatione, *p. 153 et seqq.*

Suspiciens in cælum ingemuit, etc. — Cum Deus sit ubique, cur potius in cælum quam alio oculos convertamus, et cur in cælis esse dicatur, *p. 403*. Præterea quoniam sacræ litteræ nos surdos et cæcos, et omnibus membris captos sæpe appellant: ut habetur, *p. 437*. Hic de malis quæ peccatum invehit, ut ibid. habetur disserere Parochus commode poterit.

DOMINICA XII. POST PENTECOSTEN.

Luc. x. 23-37.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, etc. — In hanc sententiam populo proponantur, quæ habentur initio explanationis Decalogi, *p. 282*. Usque ad secundum præceptum, vel quia hoc Evangelium concurrat cum Dominica decima septima, posteriori hujus Evangelii partem priori prætermissa exponet.

Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, etc. — Homini hujus ita miserabiliter a latronibus vulnerati nomine Doctores intelligunt humanam naturam post Adæ lapsum, quæ, quot, qualia, et quanta vulnera acceperit, habes *pag. 24 et pag. 46 et seq. et 417 et 427 et seqq. sæpeque alibi.*

Samaritanus autem infundens oleum, etc. — Hic de Sacramentis agat Parochus, quæ a nostro Samaritano, id est, a Christo instituta sunt, tamquam remedia contra vulnera humanæ naturæ per Adæ lapsum inflicta, ut habetur *p. 121-122*.

Curam illius habe. — Nota genus humanum et Ecclesiam uni homini a Cristo commissam, qua de re, vide *p. 81 et seq. et 263*.

Quis horum tibi videtur fuisse proximus. — Ex hoc loco quis sit proximus explicatur, *pag. 360*.

DOMINICA XIII. POST PENTECOSTEN.

Luc. xvii. 11-19.

Jesu præceptor, miserere nostri. — De nomine Jesu, vide *pag. 26-27*.

Ite, ostendite vos sacerdotibus, etc. — Vide quæ in hanc sententiam dicta sunt Dominica II. post Epiphaniam, vide præterea, *p. 225*. ubi nominatim hic locus adducitur. Quomodo item beneficio contritionis peccata remittantur, ex hoc loco probatur, *p. 221-222*. Quæ tamen confessionem requirit, ut habetur, *p. 222-223*.

DOMINICA XIV. POST PENTECOSTEN.

Matth. vi. 24-33.

Ne solliciti sitis animæ vestræ, etc. — Quantum immoderata sollicitudo congerendarum opum, cæteræque cupiditates animæ,

saluti obsint, vide *p. 371 et seqq.* Et hujus morbi remedium habes, *p. 374 et seq.*

Scit Pater vester quod omnibus his indigetis, etc. — Etiamsi Deus sciat desideria nostra et indigentiam, cur ei preces porrigamus, *p. 380*.

Primum querite regnum Dei, etc. — De iis quæ petenda sunt, et quo ordine habentur, *p. 384 et 385*. Porro hic commode secunda petitio Dominicæ orationis tota explicabitur, ut habetur, *p. 409 et seqq.*

Et hæc omnia adjicientur vobis, etc. — Quatenus temporalia petenda, *p. 428 et seqq.*

DOMINICA XV. POST PENTECOSTEN.

Luc. vii. 11-16.

Et resedit qui erat mortuus. — Si hic mortuus, et quidam alii sint revocati ad vitam, quomodo intelligendum, quod Christus primus omnium resurrexerit, vide *p. 53*. Hic tractari poterit art. symboli Apostolici penult. de carnis resurrectione, *p. 95 et seqq.*

DOMINICA XVI. POST PENTECOSTEN.

Luc. xiv. 11.

Si licet Sabbato curare etc. — De sanctificatione dierum festorum, et a quibus tunc abstinendum, quidve agendum sit, habes, *p. 312. et seqq.* et maxime, *p. 318 et seqq.*

Cum invitatus fueris ad nuptias etc. — Hic locus est cohortandi Christianos omnes, ne alii aliis se præferant, ut est, *p. 401-402*. Neve ambitiosi sint honorumque cupidiores, ut est, *p. 37*.

DOMINICA XVII. POST PENTECOSTEN.

Matth. xxii. 34-46.

Diliges Dominum Deum tuum, etc. — Vide Evangelium Dominicæ XII. ut supra.

Quid vobis videtur de Christo, etc. — Christus quomodo sit Davidis filius, vide *p. 35-36*. Quomodo item non sit filius David ratione Divinitatis, habes, *p. 29-30*.

DOMINICA XVIII. POST PENTECOSTEN.

Matth. ix. 1-8.

Videns autem Jesus fidem eorum, etc. — Ecce quantum fide aliena moveatur Deus ad aliquod donum alteri non modo non petenti, sed ne cogitanti quidem impertiendum. Hinc fit ut in baptismo infantes regenerationis fiant participes, non quia mentis suæ assensioni credant, sed quia susceptorum vel parentum, (si fideles fuerint) sin minus Ecclesiæ Catholicæ (ut ait August.) fide muniantur, *pag. 142. et de patrinis, p. 138. et seqq.*

Remittuntur tibi peccata tua, etc. — Christum ut hominem primum omnium potestatem remittendorum peccatorum habuisse ex hoc loco probatur, p. 92-93. Porro dum sacerdos jurisdictionem habens, vel ordinariam, vel delegatam, rite poenitenti peccata remittit, non minus absolvitur, quam hic paralyticus, quantum est ex parte Sacram. De forma absolutionis habes, p. 212-213.

Hic blasphematur, etc. — De blasphematur habetur, p. 310. Et de juramento, p. 303 et seqq.

DOMINICA XIX. POST PENTECOSTEN.

Matth. xxii. 1-14.

Qui nuptias fecit filio suo, etc. — Quibus de causis vir, et mulier conjungi debeant, vide p. 271-272. Et quæ sponsæ magis sint quærendæ, p. 272. Et de mutuis viri, et mulieris officiis, p. 278. et seq. Et quod Deum orandi causa certis temporibus a matrimonii officio abstinere debent, p. 280-281. Item de tribus matrimonii bonis, p. 276 et seqq.

Contumeliis affectos occiderunt, etc. — De contumelia, detractio, murmuratio, cæterisque vitiis, quibus proximus læditur, vide p. 361. et seqq.

Non habens vestem nuptialem. — Vestem hanc nuptialem, vestis candida, vel sudariolum, quod baptizatis datur designat, de quo p. 156.

Mittite in tenebras exteriores, etc. — De sententia, et poena damnatorum, p. 68. et seq.

DOMINICA XX. POST PENTECOSTEN.

Foan. iv. 46-53

Erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur. — Unde tot miseræ et adversitates, et quæ, quotque illæ sint, p. 427-428. Quo in malis et rebus adversis confugiendum, p. 328 et 419. Hic exponi poterit ultima petitio Dominicæ orationis. *Sed libera nos a malo*, p. 455 et seqq.

DOMINICA XXI. POST PENTECOSTEN.

Matth. xviii. 23-35.

Redde quod debes, etc. — Restitutio poenitenti est necessaria antequam absolvatur, quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, ut inquit August. Vide de restitutione, p. 353-354. Item de furto, rapina, usuris, et aliis illicitis rerum usurpationibus, p. 350 et seqq.

Si non remisistis, etc. — Hic exponatur petitio illa orationis Dominicæ, *Dimittite nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus, etc.* p. 435 et seqq.

DOMINICA XXII. POST PENTECOSTEN.

Matth. xxii. 15-21.

Magister, scimus quia verax es, etc. — Genus assentationis pessimum, quæ ad proximi calamitatem et perniciem adhibetur. De adulatione habes, p. 362-363.

Quia verax es, etc. — De mendacio, vide p. 359 et seqq. ubi notatur hoc ipsum testimonium, ex hoc Evangelio decerptum.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, etc. — Vide quæ debentur principibus et superioribus in potestate constitutis, p. 328-329.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTEN.

Matth. ix. 18-26.

Ecce Princeps unus accessit et adorabat eum dicens. — Hic differentia, qua infideles et Christiani a morbis liberari cupiunt, de qua p. 456 et seqq. Quomodo in morbis ad Deum non ad præstigatorum incantationes sit recurrendum, *ibid.*

Filia mea modo defuncta est. — Hic de morte et novissimis, de quibus sæpe ad populum agendum esse præcipitur, p. 69 et 243.

Si tetigero tantum fimbriam vestimenti. — Hic de reliquiis Sanctorum, et cultu, et veneratione earum ager Parochus ex p. 291 et seqq.

Et cum venisset Jesus in domum principis, etc. — Hic de ratione juvandi mortuos per sacrificium Missæ et orationes, de qua p. 205 et 386 vel in quibusdam Ecclesiis legitur Evangelium Dominicæ IV. Quadragesimæ, de quo *ibid.* Si plures sint Dominicæ inter Pentecosten et Adventum, servetur quod de his in Breviarii rubricis habetur.

DOMINICA XXIV. POST PENTECOSTEN.

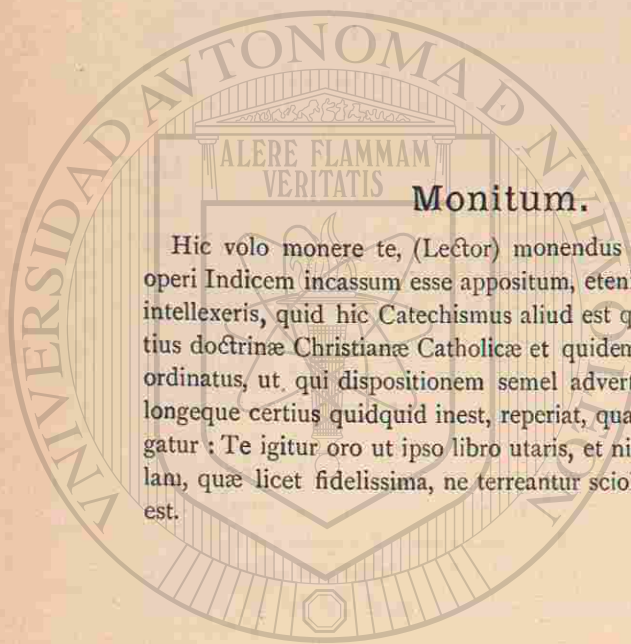
Matth. xxiv. 15-35.

Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco. — Hic de signis præcedentibus diem judicii agendum est, de quibus, p. 67.

Orate autem ne fiat fuga vestra, etc. — Hic locus ad probandum temporalia a Deo peti posse inducitur, p. 429, unde de hoc argumento Parochi etiam agere poterunt, de quo tum *ibidem*, tum p. 384-385 agitur.

Sed propter electos breviantur dies illi. — Hic de dæmonum potestate poterit agi, qui quantum possunt, et quamdiu volunt, homines tentare non possunt, ut habetur, p. 446 et seqq.

LAUS DEO.

Monitum.

Hic volo monere te, (Lector) monendus ne me moneas, nuic operi Indicem incassum esse appositum, etenim si probe legeris et intellexeris, quid hic Catechismus aliud est quam Index unus, totius doctrinæ Christianæ Catholicæ et quidem ita distinctus atque ordinatus, ut qui dispositionem semel adverterit, facilius omnino longeque certius quidquid inest, reperiatur, quam si ab Indice dirigatur: Te igitur oro ut ipso libro utaris, et nihili facias hanc tabulam, quæ licet fidelissima, ne terreantur scioli, hic tantum addita est.

Index Catechismi.

A.

- Abbatibus** permissum est ut interdum minores ordines administrent. 264
Abrahæ peregrinatio. 287
Abrahæ sinus. 51
Absolutionis forma. 212
Absolvendi qui sint. 232
Absolvendi potestas quibus data. 224
Accidentia in Eucharistiæ Sacramento manent sine subjecto. 190
Actiones Deo gratas sine adjumento divinæ gratiæ suscipere non possumus. 418
Actio gratiarum erga Deum quomodo fiat in petitione de facienda Dei voluntate. 424
Actio gratiarum est una de partibus orationis. 382
Adam sibi et posteris quantum nocuit. 427
Adam cibo indigebat in statu innocentie ad reficiendas vires. 427
Inter Adam necessitates et nostras multum interest. *ibid.*
Adam non indiguisset multis rebus quibus nos indigemus, si non peccasset. *ibid.*
Adam in paradiso voluptatis otiosus non erat futurus. *ibid.*
Adam in Paradiso nulla molestia affectus fuisset. *ibid.*
Adam posteritas fructu vitalis arboris privata et horribili sententia maledicta. *ibid.*
Adam et Christi comparatio. 36
Adulterium quid. 341
Adulterii interdictio quæ peccata prohibeantur. *ibid.*
Adulterii detestatio. *ibid.*
Adulterium quare prohibitum. 342
Adulterii interdictio omne impuritatis et impudicitie genus quo corpus polluitur, prohibetur. 341
Adulterio intima animi libido prohibetur. *ibid.*
Adulterium insignem turpitudinis notam inurit. 344
Adulterorum supplicium et damnatio. *ibid.*
Affectus carnis ita domitos habere ut omnino non excitentur, non est in hominis etiam justificati potestate. 419
Affinitas patrinorum cum quibus contrahatur. 139
Amen quid significet, vide finem orationis Dominicæ. 461
Amen interpretatio. 463
Amen cur in sacrificio Missæ reservatur sacerdoti pronunciantum. 463
Angelorum creatio. 21
Angeli ab ortu sui initio gratia præditi. *ibid.*
Angeli sapientia et potentia orati. *ibid.*
Angelicæ salutationi adjunxit Ecclesiæ preces et implorationem beatæ Virginis. 387
Angelus multa edocuit Tobiam. 396
Angeli quomodo adorentur. 292
Angeli quare humana specie effingantur. 296
Angelica salutatione Deus laudatur. 387
Angelorum custodia erga homines. 395
Angelorum obedientia erga Deum. 423
A corpore Christi nunquam separata est divinitas. 41
Anima Christi re et præsentia ad inferos descendit. 50
Anima Christi descendens ad inferos communicavit meritum passionis animabus patrum. 51
Animæ piorum ante Christi mortem ad sinum Abrahæ deferebantur. *ibid.*
Anima quæ peccaverit quomodo moriatur. 212
Animæ nonnihil deest ad summam felicitatem dum est separata a corpore. 97
Anima immortalis. 95
Anima separata a corpore propensionem habet ad corpus. 97
Anima duabus alis ad cælum pervenit. 382
Appetitus proprii boni rebus omnibus ingeneratur. 417
Appetere Deum a principio homini datum. *ibid.*
Appetitionibus corruptæ naturæ etiam reclamantibus et adversantibus voluntas remittendi injurias sufficit. 442
Artibus malis, quæ acquiruntur, nostra non sunt. 430
Ascendit Christus ut homo est, corpore et anima in cælos. 58

- Christum sedere ad dexteram patris quomodo intelligendum. 59
 Ascendit Christus propria virtute. 58
 Ascensio Christi est tamquam finis ad quem cætera mysteria referuntur. 59
Articuli fidei. 9
 Ascensionis Christi in cælum causæ. 60
Assentatio vitium teterrimum. 362
 Assentatores homines vitio obreptionis peccant. *ibid.*
Avari reprehenduntur. 372
- B.**
- De Baptismi Sacramento.** 128
 Baptismi cognitio maxime necessaria. *ibid.*
 Quo tempore a Parochis de Baptismo disserendum. *ibid.*
 Baptismi vox quid significet. 129
 Baptismi Sacramentum quibus nominibus significatur. *ibid.*
 Baptismi, ut Sacramentum est, definitio. *ibid.*
 Baptismi Sacramentum quibus rebus conficiatur. 130
 Aqua quæ in sacro fonte ad Baptismum conficiendum asservatur, non est Sacramentum. 130
 Baptismi materia est aqua elementaris. 130
 Baptismi figura. 131
 In Baptismo quare chrisma addatur. 132
 Baptismi forma. 133
 Baptismi forma apud Græcos varia. *ibid.*
 Cur baptizabant Apostoli in nomine Jesu. 134
 Baptismus tribus modis confici potest. *ibid.*
 In baptismo unica an trina absolutio fiat, nihil refert. 135
 In Baptismo caput abluendum. *ibid.*
 In baptismo verba simul cum ablutione proferenda. *ibid.*
 Baptismus a Christo Domino institutus et quando. 135
 Quando vis sanctificandi aquæ fuerit tributa. *ibid.*
 Baptismi lege quo tempore homines teneri coeperunt. 136
 Baptismi ministri. 137
 Baptizare sacerdotes quare præsentem etiam Episcopo possunt. *ibid.*
 Ordo inter Baptismi ministros servandus. 138
 Baptizandos suscipere quibus non liceat. 140
 Baptismus necessarius ad salutem. 141
 Baptismi Sacramentum pueris dandum. *ibid.*
- Baptizantur pueri in fide parentum et Ecclesiæ. 142
 Baptizandi sunt pueri quamprimum. 142
 In baptizandis adultis diversa ratio est servanda ab ea quæ in pueris. *ibid.*
 Baptismus adultis quando sit statim conferendus. 143
 Baptizandi quomodo affecti esse debeant. 144
 Baptizandi interrogantur an velint baptizari. *ibid.*
 Quando baptizandi amentes et dormientes. *ibid.*
 Ad Baptismi gratiam consequendam fides est necessaria. *ibid.*
 Baptizandum peccatorum poenitere oportet. 145
 Baptismi Sacramento omne peccatum condonatur. 146
 In Baptismo prorsus tolluntur peccata, et radicitus evelluntur. *ibid.*
 In baptizatis concupiscentia remanet, sed vere peccati rationem non habet. 147
 Baptismi proprius effectus peccatorum omnium remissio. *ibid.*
 Per baptismum peccata et peccatorum poenæ remittuntur. 148
 Per baptismum poenæ civilibus judiciis persolvendæ non condonantur. *ibid.*
 Post baptismum quare non restituamur in statum naturæ integræ. *ibid.*
 Baptismi fructus. 150
 Baptismus characterem imprimit. 151
 Baptismus iterare sacrilegium est. 152
 Baptismus cæli aditum patefacit. 153
 Fons baptismi consecratus addito oleo mysticæ unctionis. 154
 Certi dies expectantur ad consecrandam baptismi aquam. *ibid.*
 Baptizatis quæ nomina imponenda. 157
 Baptismi cæremoniæ explicantur. 153
- De beatitudine** vide totum duodecimum articulum fidei. 104. et undecimum. 95
 Beatitudo essentialis in quo sita. 107
 Lumine gloriæ elevamur ad divinam essentialis videndam. *ibid.*
 Beatitudinis imagines et similitudines. 108
 Beatitudo accidentalis in quo consistat. 109
Bella intestina hominis. 410
 Bellum sceleratis cum Deo. 437
Benedictionibus Dei opera nostra prospere cedunt. 428
Benignitas Dei non uno modo eripit nos a malis. 458
Blasphemare nomen Dei et sanctorum, detestabile scelus. 310

- Bona** humanæ vitæ quare optanda et petenda. 426
 Bona temporalia quomodo petenda. *ibid.*
 Bona humanæ vitæ adjumenta sunt ad divinorum bonorum adeptionem. *ibid.*
- C.**
- Catechismi** necessitas. 3
 Catechismi doctrina ad captum cujusque accommodata. *ibid.*
Character trium Sacramentorum effectus. 125
 Character quid præstet. 126
Charitatis præcepta duo. 323
 Caritas proximi a charitate Dei ortum habet. *ibid.*
 Charitatis officia. 336
 Charitate qui amandi. 337
Castitas non solum virginibus, sed qui cælibem vitam agunt et iis qui matrimonio juncti sunt convenit. 343
 Castitatis remedia. *ibid.*
Cautio adhibenda in peccatorum occasionibus vitandis. 345
Cæremoniæ et preces quæ in baptismo fiunt ad tria capita rediguntur. 154
 Cæremoniæ et ritus quibus Sacramentum Confirmationis confertur. 167
 Cæremoniæ quæ ad poenitentiam Sacramentum adhibentur. 225
 Cæremoniæ quæ in Sacramento Extreme Unctionis adhibentur. 246
Cibus multiplex et delicatus non postulandus a Deo. 431
 Cibus multiplex animæ. 432
Clerici nomen unde deductum. 256
 Clericorum corona unde ortum habuerit, et quid significet. 257
Communio unum ex nominibus Eucharistiæ. 170
 Ante communionem præparatio qualis esse debeat, et quam sit necessaria. 195
 Præparatio ad Communionem est pacem cum aliis habere. 196
 Communionem sumpturus amorem erga Deum habere debet. 197
 Communicandum omnibus esse saltem in Paschate. *ibid.*
 Communicandi sub una specie quare Ecclesia consuetudinem approbaverit. 200
Communia tribus personis divinis et non communia. 33
Clavium necessitas in Ecclesia. 90
 Clavium dignitas et amplitudo. 91
 Clavium potestatem non omnes habent. *ibid.*
- Clericus.** 256
 Corona Clericorum. 257
Concupiscentia in renatis remanet, sed vere peccati rationem non habet. 147
 Concupiscentia prava, stirps malorum omnium. 368
 Concupiscentia rerum alienarum et uxorum quid inter se differant. *ibid.*
 Concupiscentia quid. 370
 Concupiscendi vis non semper in vitio ponenda. *ibid.*
 Concupiscendi vis recta Deo auctore a natura nobis insita est. *ibid.*
 Concupiscentia primorum parentum peccato depravata. *ibid.*
 Concupiscentiæ vis si moderata est quasnam utilitates afferat. *ibid.*
 Concupiscentia quare a Paulo peccatum sic dicta. 371
 Non concupisces, quem sensum habet. 372
 Concupiscenda non est aliena uxor. 373
 Non concupiscere alienam uxorem quid significet. *ibid.*
 Concupiscere alienam uxorem, quam periculosum sit. *ibid.*
 Concupiscendi vitio qui maxime laborant. 375
 Concupiscentiæ prave antidota. 374
 Concupiscentia quomodo peccatum esse cognoscatur. 371
Confessio peccatorum et ejus necessitas. 226
 Confessio quare instituta. 222
 Confessionis utilitas. *ibid.*
 Confessionis vis et natura. 224
 Confessionis definitio. *ibid.*
 Confessionis cæremonia et ritus. 225
 Confessio accusatio dicitur et quare. 224
 Judicium Ecclesiasticum quod fit in Confessione, longe dissimile est a forensibus judiciis. *ibid.*
 Confessio a Christo ob ejus bonitatem et misericordiam instituta. *ibid.*
 Confessionis figura. 225
 Confessionis legi quinam parere debeant. 226
 Confessio quo tempore puero indicta. *ibid.*
 Confessio quando iteranda. 229
 Confessionis minister idoneus et legitimus. 230
 In confessione scelera non excusanda. 232
 Culpa eorum qui verecundia impediti peccata confiteri non audent. 233
 Peccata diligenter pervestiganda. *ibid.*
 Confessor quando a se poenitentes dimittere debeat. *ibid.*

- Confidere** oportet in officio precandi. 390
Confirmationis Sacramentum. 158
 Confirmationis nomen. *ibid.*
 Confirmatio est vere Sacramentum. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum a baptismo maxime disjunctum. 159
 Confirmationis Sacramenti origo. 160
 Confirmationis Sacramenti Christus auctor. 160
 Confirmationis Sacramentum quare chrisma appellatum. *ibid.*
 Chrismatis materia. *ibid.*
 Chrisma Episcopi consecratione conficitur. 162
 Chrisma quare ex oleo et balsamo conficitur. 161
 Chrisma quibus ceremoniis et quando conficitur. 167
 Confirmationis Sacramenti forma. 162
 In confirmatione tria observanda. *ibid.*
 Confirmationis Sacramenti minister proprius. 163
 Ad confirmationem quare patrinus vocetur. 164
 Affinitas quæ cum patrinis confirmationis contrahitur. *ibid.*
 Confirmandi quæ ætate esse debeant. 165
 Confirmationis Sacramentum quomodo sit necessarium. 164
 Confirmationis Sacramentum ad universos fideles æque pertinet. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum suscipientes adulti dolere debent de peccatis. 165
 Confirmationis Sacramentum præcedere debet confessio in adultis. *ibid.*
 Confirmationis Sacramentum novam gratiam tribuit. 166
 Confirmationis vocabulum unde ductum. *ibid.*
 Confirmationis effectus. *ibid.*
 Confirmatio non potest iterari. 167
 Confirmationis Sacramenti ceremonia et ritus. 167
 Confirmationis Sacramentum quo tempore potissimum administratur. 168
 Contritio quid. 216
 Contritio non est nova vita tantum, sed male actæ vitæ odium et expiatio quam suscipere debemus. *ibid.*
 Contritionis vis et efficacia. *ibid.*
 Contritionis dolor quam vehemens esse debeat. 217
 Detestationis peccati nullus modus definiatur. *ibid.*
 Lacryma in pœnitentia summopere optanda. 219
 Contritionis proprius dolor ad singula peccata mortalia adhibendus. *ibid.*
 Ad contritionem veram quæ sint necessaria. 220
 Ad contritionem excitandam motiva. 222
 Contritionis fructus. 221
 Contritionis varia nomina. 217
Coronæ vincentibus paratæ a Deo. 453
Creatio. Vide de ea. 20
 Deus quæ creavit conservat. 22
 Creatura nova in Christo quæ. 285
Verbi hujus, Credo, in materia fidei Evangelica acceptio et professio. 12
 Quis sit qui credat. *ibid.*
 Quid primo credendum. 9
 Credens inquirendi curiositate est liber. 11
 Credendum esse Deo. *ibid.*
 Credens interiori fidei actum aperta fidei professione proferre debet. 12
Christianorum omnium unus spiritalis ortus. 400
 Christiani hominis scientia uno capite comprehenditur. 4
 Christiani doctoris opera in quo præcipue versari debeat. *ibid.*
 Christiana Philosophia et sæculi sapientia in quo differant. 12
 Christianus homo quantum Christo debeat. 30
Christi regnum spirituale. 28
 Christus a diversis naturis diversas proprietates accepit. 30
 Christus quare Dominus noster dicitur. *ibid.*
 Christus non est dicendus filius Dei adoptione, sed natura. 34
 Christus a Davide originem traxit secundum carnem. 35
 Christus quare novissimus Adam appellatus. 36
 Christi humilitatis exemplum, est maxime accommodatum ad nostram superbiam deprimendam. 37
 Christus nascens salutari doctrina nos instituit. *ibid.*
 Christi sanguine scelera nostra expiantur. 93
 Christus Sacramentorum omnium auctor. 122
 Christus frater noster. 400
 Christi resurrectio fraternitatem Christi cum hominibus non dirimit. *ibid.*
 Christus quomodo in nobis regnet. 412
 Christi causa libenter stultitiæ fama subeunda. 421
 Christus imitandus in referenda nostra voluntate ad voluntatem Dei. 422
 Christus Dominus panis est. 433
 Christi passionis mysterium maxime Dei potentiam et benignitatem ostendit. 435

- Christi passionis patrocinio veniam peccatorum impetramus. 440
Crucis Christi pretium quanti sit. *ibid.*
Cultus externus Deo præcipitur adhiberi tertio præcepto. 312
 Cultus sabbati quo tempore exhibendus erat. 313
 Cultus diei festi quare institutus. 314
Cupiditas damnata, quæ. 371
 Cupiditas vitiosa quare prohibeatur. *ibid.*
 Cupiditates propriæ etiam justis adversantur. 419
 D.
Dæmonium odium in homines. 446
 Dæmon, simulato lucis Angelo quæ bona non sunt tanquam bona postulare persuadet. 422
 Dæmones quare principes appellati et rectores mundi tenebrarum. 446
 Dæmones quos non oppugnat. 447
 Dæmon quare malus præcipue dicitur. 459
 Dæmoni assignamus omnia mala quæ in nos a proximis proficiscuntur tanquam auctori et impulsori. *ibid.*
Debita quæ dimitti postulamus quæ sint. 439
 Debita quare dicantur nostra. 440
Decalogi præcepta. 282
 Decalogus legum omnium summa et epilocus. *ibid.*
 Decalogi præcepta decem ex duobus charitatis pendunt. *ibid.*
 Decalogi Deum esse auctorem credere, maximam vim habet ad eam legem servandam. 283
 Decalogi lex quanta majestate data. 284
Descensus Christi ad inferos causa. 51
 Deum unum solum esse non plures, confitendum est. 14
 Deus quare pater vocatur. 17
 De Deo quid significet hæc vox pater. 16
 Deo omnipotens vis tribuitur. 12
 Deus omnium creator. 20
 Deus quæ creavit, conservat. 22
 Deus est legis auctor. 283
 Deum amare facile est. 284
 Deus quare zelotes appellatus. 298
 Deus quare pœnam ad tertiam et quartam generationem committitur. 299
 Dei bonitas superat ejusdem justitiam. 300
 Dei nomen quomodo honoretur. 302
 Deo multa imposita nomina. *ibid.*
 Deus quibus modis laudandus. 303
 Deus non habebit infontem eum qui nomen ejus frustra assumpserit. 310
 Deus primus diligendus, deinde parentes. 324
 Dei providentia erga homines. 395
 Deus hominum non obliviscitur. 397
 Dei benignitas et misericordia erga homines. *ibid.*
 Dei amor erga homines in redemptione ostensus. 399
 Dei manus cum nos tangit, id non hostiliter facit, sed amanter. *ibid.*
 Deus quare castigat quos amat. *ibid.*
 Deus calamitates nostras non ignorat. 400
 Deus omnium Deus est. *ibid.*
 Deus est ubique, et quo modo. 403
 Deus quare in cælis esse dicitur. *ibid.*
 Deus quomodo ex animo ametur. 405
 A Deo quid primo petendum. *ibid.*
 Dei gloria quo modo petatur. *ibid.*
 Dei nomen quo modo sanctificari petamus. 406
 Dei nomen sanctum et terribile sanctificatione non eget. *ibid.*
 Dei nomen quo modo sanctificetur in omnibus. *ibid.*
 Dei nomen re, non verbis tantum, sanctificandum. 408
 Dei providentia erga hominum salutem. 407
 Deus non ad otium et inertiam nos vocavit. 415
 Deus nunquam nos deserit. 416
 Deus adminicula nobis concedit ad regnum cælorum consequendum. *ibid.*
 Deum amare, ut par est, sine divinæ gratiæ adminiculo non possumus. 418
 Nisi Deo auctore et adjutore nos aspirare non possumus ad Christianam prudentiam. *ibid.*
 Deus in justificationis mentem sanat, non carnem. 419
 Deus requirit summum amorem in opera et studio quod ei navamus. 423
 Dei opera omnia bona. 424
 Deus omnibus operibus suis suam bonitatem impertivit. *ibid.*
 Dei voluntatem quare maxime colamus. *ibid.*
 Dei vires investigabiles. *ibid.*
 Deus nobis melius consulit quam nos optare possimus. 425
 Ad Dei gloriam omnia ad usus vitæ necessaria sunt referenda. 426
 Dei infinita potentia colenda. 431
 Deus promptus et paratus ad condonandum peccata pœnitentibus. 438
 Deus peccatis offenditur. 439
 Deus beneficentissimus parens. *ibid.*
 Deus justitiæ retinentissimus. 440

Deus quomodo tentet suos.	449
Deus quomodo tentari sinit bonos.	ibid.
Deus quomodo nos in tentationem inducere dicitur.	450
Deus dat vires ad satanam prosterendum.	451
Deus præbet vires ad vincendos hostes.	452
Dei benignitas non uno modo eripit nos a malis.	458
Deus non vult nos ab omnibus incommodis solutos esse.	ibid.
Deus dat solatia iis qui adversis premuntur.	ibid.
Deus utitur demone ministro in repetendis poenis a sceleratis.	459
Diaboli proprium officium.	449
Diabolus quoniam animo tentet homines.	ibid.
Diabolus quare tentator dicitur.	ibid.
Diabolus quibus modis utatur ad tentandum.	ibid.
Die dominico quid agere et a quibus abstinere fideles oporteat.	318
Divitiæ non amandæ.	374
Dives quare panem quotidianum petere debent.	431
Divites facultates suas a Deo acceptas referant.	434
Divites quare bonis cumulantur a Deo.	432
Doctoris legitimi fidelis opera necessaria.	1
Doctrina Catechismi ad captum cuiusque accommodata.	3
Doctrina fidei Catholicæ quibus rebus contineatur.	6
Doctrinæ Christianæ capita quatuor.	7

E.

Ecclesiæ nomine quid sit proprie intelligendum.	76
Ecclesiæ et synagogæ differentia.	77
Ecclesiæ multis nominibus vocatur.	ibid.
Ecclesiæ militans et triumphans quare dicatur.	78
Ecclesiæ militantis et triumphantis differentia.	ibid.
Ecclesiæ figuræ et similitudines.	79
Ab Ecclesiâ excluduntur quinam.	ibid.
Ecclesiæ Catholicæ proprietates et prærogativæ.	80
Ecclesiæ caput visibile.	81
Ecclesiæ unitas.	82
Ecclesiæ sancta appellatur.	83
Ecclesiæ Catholica.	84
Ecclesiæ veræ dignoscendæ a falsa certissima regula.	ibid.
Ecclesiæ est Apostolica.	ibid.

Ecclesiæ non potest errare.	85
Extra Ecclesiam verus cultus non reperitur.	ibid.
Ecclesiæ auctor Deus.	ibid.
Ecclesiam claves regni cælorum habere fide intelligimus.	86
Crede Ecclesiam, et non in Ecclesiam cur dicatur.	ibid.
Eleemosynæ necessitas.	354
Ad Eleemosynam faciendam cohortatio.	ibid.
Labore ac manibus ea quærenda quibus inopum indigentia levare possit.	355
Eleemosyna orationi addenda.	394
Eleemosyna medicina est accommodata sanandis animæ vulneribus.	444
Episcopi administratio quæ.	264
Episcopus tantum ordines confert.	ibid.
Escarum conquisitissima genera persequi non licet.	430
Eucharistiæ usu qui aliquamdiu carent, plurimum damni patiuntur.	197
Eucharistiæ institutio.	169
Eucharistiæ dignitas et excellentia.	ibid.
Eucharistiæ Sacramentum pluribus nominibus appellatum.	170
Eucharistiæ quare dicatur communicatio.	ibid.
Eucharistiam post cibum et potum sumere non licet.	171
Eucharistia vere est Sacramentum, et unum ex septem.	ibid.
In Eucharistiæ Sacramento adoramus corpus et sanguinem Christi.	172
Quæ proprie Sacramenti rationem habeant in Eucharistia.	171
Eucharistiæ cum ceteris Sacramentis differentia.	172
Eucharistiæ Sacramentum perfectum facit materiæ consecratio.	ibid.
Eucharistia est unum tantum Sacramentum et non plura.	ibid.
Eucharistiæ Sacramentum tria significat.	173
Eucharistiæ Sacramenti materia duplex.	ibid.
Aqua modica vino quare admisceatur.	175
In Eucharistiæ Sacramento quid significet panis et vinum.	176
Eucharistiæ Sacramenti forma.	177
Forma consecrationis vini et ejus declaratio.	178
In Sacramento Eucharistiæ tria sunt maxime admiranda.	181
In Eucharistia verum corpus Christi et sanguinem contineri.	ibid.
Eucharistiæ Sacramentum non est tantum signum corporis Christi.	183

Eucharistiæ fructus.	184
In Eucharistiæ Sacramento totus Christus continetur.	185
In Eucharistiæ Sacramento quæ sint ex concomitantia.	ibid.
Dux consecrationes quare separatim fiant in Sacramento Eucharistiæ.	186
In quavis utriusque speciei particula Eucharistiæ totus Christus continetur.	ibid.
Panis et vini substantia post consecrationem in Sacramento Eucharistiæ non remanet.	187
Post consecrationem quare Eucharistiæ Sacramentum panis et vinum vocatur.	188
Converso admirabilis in Sacramento Eucharistiæ transsubstantiatio vocatur.	189
Eucharistiæ Sacramentum non curiose scrutandum.	ibid.
Qua ratione Christus sit in Eucharistiæ Sacramento.	ibid.
Panis et vini species in Sacramenta Eucharistiæ sine aliqua re subjecta manent.	190
Eucharistiæ Sacramentum quare sub panis et vini specie administrari Christi instituit.	ibid.
Eucharistia fons omnium gratiarum.	191
Eucharistia quomodo gratiam tribuat.	ibid.
Prima gratia homini non tribuitur, nisi prius Eucharistiæ Sacramentum voto perceperit.	192
Eucharistia omnium Sacramentorum finis.	ibid.
Eucharistiæ figura est manna.	193
Eucharistiæ utilitates.	191
Eucharistiæ Sacramenti sumendi tres rationes.	194
Maximis bonis se privant qui cum parati sint sacramentaliter sumere corpus Domini, spiritu tantum accipiunt.	195
Eucharistiam accipere nemini licet ante sacramentalem confessionem, si sacerdotis facultas data sit, et si peccati mortalis conscientia stimulet.	196
Jejuni ad Eucharistiæ Sacramentum accedere debemus.	197
Aliquot dies ab uxoribus abstinendum ab iis qui matrimonio juncti sunt, cum ad communionem accedere volunt.	ibid.
Eucharistiæ communicatio sæpius iteranda.	ibid.
Eucharistiæ Sacramento quotidie alenda est anima.	ibid.

Eucharistiam olim fideles quotidie sumebant.	198
Ab Eucharistiæ communione excipiuntur qui per ætatem rationis usum non habent.	199
Eucharistia quare infantibus negetur.	ibid.
Eucharistiæ Sacramentum amentibus nondatur.	ibid.
Eucharistiam sub utraque specie laicis sumere non licet.	ibid.
Quare Ecclesiæ consuetudinem communicandi sub utraque specie prohibuerit.	200
Eucharistiæ Sacramentum conficiendi solis sacerdotibus potestas tradita est.	ibid.
Qui non est consecratus, sacra vasa tangere non audeat.	201
Eucharistia est sacrificium.	ibid.
Eucharistia victima Deo gratissima.	202
Eucharistia a Christo instituta duabus de causis.	ibid.
Eucharistia, ut sacrificium est, non solum merendi, sed etiam satisfaciendi vim habet.	ibid.
Eucharistiæ sacrificium quando institutum.	203
Eucharistiæ figuræ et oracula.	204
Eucharistiæ Sacramentum inexplicabile pignus charitatis.	433
Eucharistiæ Sacramentum quare dicatur panis noster.	ibid.
Eucharistiæ Sacramentum quare dicatur quotidianus panis.	424
Exempla quæ ad bene sperandum nos inducere possunt.	457
Exempla humanæ infirmitatis.	446
Exitus rerum Deo permittendus.	460
Extrema unctio.	243

F.

Falsum testimonium quid.	359
Falsi testimonii damna.	ibid.
Falsum testimonium non solum in judicio, sed extra judicium vetatur.	361
Falsum testimonium dicere contra se, non licet.	360
In falsis testimoniis mendacium numeratur.	361
Festorum dierum præceptum.	312
Festi diei cultus quare institutus.	ibid.
Festi dies præter sabbatum alii apud Judæos.	317
Festi dies præter diem dominicum quare instituti ab Ecclesia.	ibid.
Dies celeberrimi in Ecclesia.	ibid.
Festis diebus quibus operibus Christiani se exercere debeant.	318
Felicitas in quo consistit.	104

- De Felicitate aeterna vide 11. et 12.
Symboli articulos integros.
- Fides** ad salutem consequendam necessaria. 9
Fidei multi gradus. *ibid.*
Quid primo credendum. *ibid.*
Notitia quæ fidei disciplina comparatur multo certior est quam quæ humanis est rationibus comprehensa. 11
Fides de omnipotentia Dei quam necessaria et utilis. 19
Fides redemptionis ad salutem necessaria semper fuit. 25
Fidem veterum et nostra eadem. *ibid.*
Fides penitentiam antecedit oportet. 208
Fides necessaria in oratione. 390
Fide firmum esse, caput est ad rite orandum. *ibid.*
Fiducia de Deo unde ortum habeat. *ibid.*
Fiduciam conciliat nomen patris in oratione. *ibid.*
Fiducia orationis unde in nobis oriatur. *ibid.*
Figuræ conceptionis et nativitatis Jesu Christi. 36
Figuræ crucis Christi. 41
Figuræ confessionis. 224
Filius Dei et vere Deus Jesus Christus. 29
Filius Dei quomodo generatur. *ibid.*
Forma Sacramenti Eucharistiæ declaratur. 177
Forma Sacramenti Penitentiae. 212
Forma Sacramenti Extreme-Untionis. 245
Forma Confirmationis Sacramenti. 162
Formula orandi diversa ad Deum et Sanctos. 291
Fornicationis peccati calamitas propria. 343
Fornicationis detestatio. *ibid.*
Fratres sunt omnes fideles. 400
Frugalitati consulendum. 346
Fructus arboris vitæ. 427
Fructus uberrimus orationis est imperatio. 461
Furti præcepti vis auditoribus inculcanda. 348
Furti præcepto Dei benignitas erga nos maxime percipitur. *ibid.*
Furti præceptum est tanquam custodia, qua externæ res, et nostræ facultates muniuntur. *ibid.*
Furti præceptum in duas partes divisum. *ibid.*
Furti nomine quid intelligatur. 349
Quare septimum præceptum furti nomine non rapinæ notatum sit. *ibid.*
- Furtum** quod est injusta possessio, et usus rerum alienarum variis nominibus notatur. 349
Furandi etiam animus lege Dei prohibetur. *ibid.*
Furtum quam grave scelus sit. 350
Furti immanitatem declarant quæ furtum consequuntur. *ibid.*
Furorum multa genera. *ibid.*
Furum varia genera. *ibid.*
Furti excusationem nullam accipit Deus. 356
Furtum non excusandum. *ibid.*
In furtis excusationes, quibus se defendunt homines. *ibid.*
Fur divinum nomen dedecorat. 357
- G.**
- Gaudia** intima sanctorum. 433
Gloria inenarrabilis Sanctorum. 104
Gloria Dei quomodo in oratione petatur. 405
Gloria quid. 413
Gratus quibus ad orationem accedimus. 382
Gratia quid. 413
Gratiam quomodo Eucharistia conferat. 170
Gratiarum actio cum oratione jungenda. 394
Gravitas relabentium. 44
- H.**
- Hæreticorum** artes quibus sunt usi ad impia dogmata infundenda. 2
Hæreticus quis dicatur. 76
Hebræorum gentem quare Deus delegerit. 287
Hebraici populi liberatio ab Ægypto. *ibid.*
Hebræos immissa servitute premi quare Deus permiserit. 288
Hebræo populo promissa præstita post 400. annos quare. *ibid.*
Locus et tempus in quo Israel legem a Deo accepit. *ibid.*
Homicidium prohibens præceptum, auditu jucundum 332
In Præcepto, Non occides, duo continentur. *ibid.*
Homicidium quod in hoc præcepto non vetatur. 333
Occidere vitium est omnibus. 334
Homines omnes hujus legis vi, Non occides, defenduntur. *ibid.*
Seipsum non licet occidere. *ibid.*
Lex non occidendi, non solum manus, sed animum cohibet. 334 et 335
Homicidium peccatum est nefarium. 335
Homo ad imaginem et similitudinem Dei formatus. 22

- Homo** non vi naturæ sed divino dono immortalis. 22
Homo postremo creatus non vi naturæ, sed divino beneficio immortalis. *ibid.*
Homini prima ruina. 24
Homo Christianus quantum Christo debeat. 31
Homines divini cultus cupidos esse oportet. 299
Homo quid debeat Deo. 399
Homini miserie. 450
Homini miserie propter peccatum primi parentis. 417
Homo quæ bona per peccatum amiserit. *ibid.*
Homines comparantur ægris et iis qui gustum amiserunt. 418
Homo pueris comparatur. *ibid.*
Homo etiam justificatus non ita habet domitis carnis affectus, ut illi postea excitari non possint. 419
Homines voluptuosi a divina voluntate alieni. 421
Homini instabilitas. 411
Homini imbecillitas. 427
Homo quæ maledictione condemnatus post Adæ peccatum. *ibid.*
Homini inscitia et imbecillitas. 445
Præceptum de honore parentum. 322
Honorare quam vim habeat. 324
Honoris vox rite in præcepto posita. *ibid.*
Honorandi a nobis parentes cujuscumque generis. 327
Honoris officia quæ in parentes conferri debent. 326
Honor mortuis parentibus tribuendus. 327
Honorantes parentes quos fructus percipiunt. 329
Parentes spernentibus immatura mors timenda. 330
Hostes humani generis, omnes adversus nos artes excogitant. 446
Hypocritæ animo non orant. 393
Hypocritarum mos in orando fugiendus. *ibid.*
- I.**
- Jejunium** et eleemosyna orationi socianda. Vide Eleemosyna. 394
Jesum Christum Filium Dei credentes quam utilitatem capiant. 24
Jesus Dei Filius solus potuit nos Deo reconciliare. *ibid.*
Jesus quid significet. 26
Jesus nomen quomodo alia ejus nomina contineat. *ibid.*
Jesus Christus, rex, sacerdos, et propheta supremus. 27
- Jesus** filius Dei verus Deus. 29
Imagines Christi et sanctorum in Ecclesia habere non solum licet, sed maximo fidelium bono factum est. 296
Ad imaginem sanctorum cum quis orationem dominicam enuntiat, quid sentire debeat. 388
Incarnatio Verbi quanti facienda. 32
Incarnationis mysterium non una persona conficit. 33
Per Incarnationem nulla facta est naturarum confusio. 34
Incarnationis Verbi opus, quare Spiritui sancto peculiari quadam ratione tribuitur. 33
In Incarnationis mysterio quedam supra naturæ ordinem, quedam naturæ vi effecta. *ibid.*
Mirabilia quæ in verbi Incarnatione acciderunt. 34
Incommoda omnia æquo animo ferenda. 460
Indigentiam habemus externarum rerum ad victum vitamque excolendam. 428
Indignari non debemus cum nostras preces non exaudit Deus. 460
Infantes, vide Baptismus.
Infelicitas hominis quomodo cognosci possit. 410 et 411
Inferorum nominis significatio. 49
Inferorum loca quot sint. 50
Inferorum ad loca quomodo Christus descenderit. *ibid.*
Infidelis ad fidem conversus primam uxorem retineat. 275
Ingratitudo hominum erga Deum. 450
Inhumanitas in egenos fugienda ab eo qui a Deo vult exaudiri. 389
Inimicorum dilectio præstantissimum charitatis officium. 337
Inimicos diligentes sunt filii Dei. 442
Inimicis non est irascendum, sed diabolo. 459
Inimicis parcendum si volumus nobis peccata dimitti. 441
Inimici diligendi. 442
Inimicis non parentes quid a Deo petere debeant. 443
Inimici invisibiles quales. 446
Injurias oblivisci est Christianis omnino persuadendum. 337
Injurias oblivisci quomodo suadendum. 338
Injuriæ remittendæ ab eo, qui vult ut Deus sibi ignoscat. 441
Injuriarum oblivionem a nobis requirit Deus. *ibid.*
Injurias qui condonant, quæ commoda capiant. 338

Injurias condonare nolentes in quæ incommoda incidant. 339
 Remedia ad deponendas injurias. *ibid.*
 Injurias remittendi voluntas sufficit reclamantibus corruptæ naturæ appetitionibus. 442
 Injuriarum oblitio est optima eleemosyna. 338 et 444
 Injurias non oblitisci in animo habentes debent uti hac precationis conditione, dimitte nobis debita nostra, sicut et nos, et cur. 443
 Instrumenta quibus quaeritur et invenitur regnum Dei paranda. 410
 Interpretatio hujus vocis, Amen. 463
 Irasci quando sit peccatum vel non sit. 335
Judex omnium Christus quare futurus. 67
 De judicio finali. 65
 Judicium Christi de nobis duplex fiet. 64
 Judicii generalis necessitas. 65
 Judices venales rapinas committunt. 352
 Judicia forensia jure et ex legibus administranda. 364
 Jurans quæ considerare debeat. 304 et 305
 Jurare, Juramentum, jurans. 301
 Jurisdictionis potestas unde probetur. 230
 Jus naturale seu lex naturæ quid sit. 283
 Jus naturæ violant qui inimicis non parcunt. 441
Justificari non potest qui non est paratus ad omnia Dei præcepta servanda. 285
 Justificatio peccatorum est infinitæ Dei potentie opus. 92
 Fit per Sacramenta tamquam instrumenta. 125
Justitia originalis supra naturæ facultatem homini a Deo data. 22
 L.
Lacrymæ in poenitentia summopere optandæ. 219
 Lex naturæ a lege scripta non diversa. 283
Lex in decalogo contenta non est nova lex, sed naturæ lex illustrata. *ibid.*
 Lex quanta majestate data. 284
 Legis jussa difficultatem non habent. *ibid.*
 Legi obtemperandum. 285
 Legis observantiæ fructus. *ibid.*
 Ad legem observandam propensiores nos reddit, scire Deum esse dominum nostrum. 283
 Lex omnis ad præcepta servanda homines præmio, aut poenâ inducit. 297

Legis servandæ modus et ratio. 300
 Lege non concupiscendi præscripta quid a Deo provisum sit. 369
 Lex Dei intimo animi sensu servanda. *ibid.*
 Legum divinarum et humanarum differentia. *ibid.*
 Lex divina quasi speculum quoddam est in quo naturæ nostræ vitia intuemur. 370
Loquacitas vitanda. 366
 Loquacitas in oratione prohibetur non longæ preces. 392
Lucra honesta a Deo petenda. 430

M.

Magistratibus politicis honor deferendus. 328
 Iisdem quando obtemperandum et quando non. *ibid.*
Mariti erga familiam officia. 278
Mala cum patimur, ad Dei auxilium confugimus. 456
 Malorum omnium liberationem non petimus. 458
 Mala quædam, quæ communiter mala putantur, sunt tamen fructuosa. *ibid.*
 Mala illa deprecamur quæ nullam animæ utilitatem afferre possunt. *ibid.*
 A quibus malis liberari petendum sit. *ibid.*
 Mala quæ in nos a proximis proficiunt, dæmoni assignanda. 459
 Malorum liberatio a Deo impetranda. 456
Maledictio qua condemnatus est homo per Adæ peccatum. 427
Maria Virgo vide tertium symboli articulum. 35
Materia Sacramenti Eucharistiæ duplex. Vide Eucharistia. 173
 Materia Sacramenti poenitentiae. Vide Poenitentia. 211
 Materia Sacramenti extremæ unctionis. Vide Extrema-unctio. 244
Matrimonium unde dictum. 267
 Matrimonii Sacramentum variis nominibus appellatum. 267 et 268
 Matrimonii definitio, et ejus declaratio. 268
 Matrimonium inire non possunt, qui legibus a matrimonii consortio excluduntur. *ibid.*
 Matrimonii vis et natura, in quo consistit. *ibid.*
 Consensus matrimonium efficit. *ibid.*
 Consensus verbis, quæ præsens tempus significant, exprimitur. 269
 Consensus alterius tantum ad matrimonium conjungendum satis esse non potest. *ibid.*

Verbis non opus est ad declarandum mutuum consensum. 269
 Matrimonium non contrahitur per verba futurum tempus significantia. *ibid.*
 Si quem conjugum post matrimonium poeniteat, quod factum est mutare non potest. *ibid.*
 Verborum loco in matrimonio nutus, et signa sufficient. *ibid.*
 Præter consensum ut verum Matrimonium existat, concubitus necessario non requiritur. 270
 Matrimonii duplex ratio, ut est officium naturæ, et ut est Sacramentum. *ibid.*
 Matrimonium ut est officium naturæ a Deo institutum. *ibid.*
 Matrimonium indissolubile. 271
 Crescite et multiplicamini, non omnibus hominibus Matrimonii necessitatem imponit. *ibid.*
 Virginitas summopere commendatur aucto jam humano genere. *ibid.*
 Matrimonium quibus causis institutum. *ibid.*
 Quem finem sibi proponere debeant qui nuptias contrahere debent. 271 et 272.
 Matrimonii natura ut Sacramentum est. 273
 Matrimonium Sacramentum esse, et unum de septem legis Evangelicæ Sacramentis. *ibid.*
 Matrimonii Sacramentum a Christo institutum. *ibid.*
 Matrimonium gratiam significat et tribuit. *ibid.*
 Matrimonii Sacramentum quantum præstet matrimoniis ante legem. 274
 Matrimonia Judæorum. *ibid.*
 Quare antiqui patres plures simul uxores ducerent. *ibid.*
 Libellus repudiij quare in lege Moysis concessus. *ibid.*
 Polygamia a Matrimonii natura aliena. 275
 Matrimonium duorum tantum et non plurium conjunctione definitur. *ibid.*
 Infideiis ad veram religionem conversus primam cæteris relictis pro uxore habeat. *ibid.*
 Matrimonii vinculum nullo divortio dissolvi potest. *ibid.*
 Matrimonium dissolvi non posse utilissimum est. 276
 Matrimonii bona tria. *ibid.*
 Mutua viri et uxoris officia. 278
 Matrimonia clandestina neque vera, neque rata esse. 279
 Matrimonii impedimenta. *ibid.*
 Matrimonium contrahentes quomodo affecti esse debeant. *ibid.*

Matrimonii usus quis esse debeat. 280
 A Matrimonii officio interdum orandi causa abstinendum. *ibid.*
Mœchari prohibitum est præcepto sexto. 341
 Mœchia quare post homicidium prohibeatur. *ibid.*
 De Mœchiæ peccato vide totum præceptum. *ibid.*
Medicina a Deo hominibus data. 457
 In medicinæ remediis quomodo spes ponenda. *ibid.*
Mendaciorum genus esse fugiendum. Et cætera de mendacio vide in octavo præcepto. 359
Mens bona a Deo postulanda. 430 et 431.
Merita nostra a passione Christi pendunt. 239
 Merita nostra passionem Christi non obscurant. *ibid.*
 Mereri possumus gratia adjuti. *ibid.*
Minæ a Deo propositæ his, qui furtum committunt, vide in septimo præcepto. 350
Minister Sacramenti Baptismi proprius, vide Baptismus. 137
 Ministrorum baptismi ordo qui servandus est. 138
 Minister proprius Sacramenti Confirmationis. Vide Confirmatio. 163
 Ministrum confessionis scientia et prudentia præditum esse oportet, vide de poenitentia. 231
 Minister Sacramenti Ordinis, vide Ordo. 264
Miseriæ hominum, de his in tertia petitione. 417 et seqq.
Missæ sacrificium idem est cum eo quod in cruce oblatum est. 204
 Missæ sacrificium non est nuda commemoratio sacrificij in cruce peracti, sed vere propitiatorium. *ibid.*
 Missæ sacrificium pro mortuis offertur, et illis prodest. 205
 Missæ ritus non supervacanei. *ibid.*
Mulier quare ex latere viri formata, non ex pedibus aut ex capite. 278
 Mulier viro subdita sit. *ibid.*
 Mulier libenter se domi contineat. *ibid.*
 Mulieris officia. *ibid.*

N.

Necessitate nostra cognita patrem adire cogimur. 428 et 448
 Necessitati nostræ quæ supersunt cum aliis communicanda. 434
Nequitia carnis et spiritus. 446
Nomina imponenda baptizatis, vide de Baptismo. 157
 Nomina Gentilium imponentes baptizatis reprehenduntur. *ibid.*

Injuriis condonare nolentes in quæ incommoda incidant. 339
 Remedia ad deponendas injurias. *ibid.*
 Injuriis remittendi voluntas sufficit reclamantibus corruptæ naturæ appetitionibus. 442
 Injuriarum oblitio est optima eleemosyna. 338 et 444
 Injuriis non oblitisci in animo habentes debent uti hac precationis conditione, dimitte nobis debita nostra, sicut et nos, et cur. 443
 Instrumenta quibus quaeritur et invenitur regnum Dei paranda. 410
 Interpretatio hujus vocis, Amen. 463
 Irasci quando sit peccatum vel non sit. 335
Judex omnium Christus quare futurus. 67
 De judicio finali. 65
 Judicium Christi de nobis duplex fiet. 64
 Judicii generalis necessitas. 65
 Judices venales rapinas committunt. 352
 Judicia forensia jure et ex legibus administranda. 364
 Jurans quæ considerare debeat. 304 et 305
 Jurare, Juramentum, jurans. 301
 Jurisdictionis potestas unde probetur. 230
 Jus naturale seu lex naturæ quid sit. 283
 Jus naturæ violant qui inimicis non parcunt. 441
Justificari non potest qui non est paratus ad omnia Dei præcepta servanda. 285
 Justificatio peccatorum est infinitæ Dei potentie opus. 92
 Fit per Sacramenta tamquam instrumenta. 125
Justitia originalis supra naturæ facultatem homini a Deo data. 22
 L.
Lacrymæ in poenitentia summopere optandæ. 219
 Lex naturæ a lege scripta non diversa. 283
Lex in decalogo contenta non est nova lex, sed naturæ lex illustrata. *ibid.*
 Lex quanta majestate data. 284
 Legis jussa difficultatem non habent. *ibid.*
 Legi obtemperandum. 285
 Legis observantiæ fructus. *ibid.*
 Ad legem observandam propensiores nos reddit, scire Deum esse dominum nostrum. 283
 Lex omnis ad præcepta servanda homines præmio, aut poenâ inducit. 297

Legis servandæ modus et ratio. 300
 Lege non concupiscendi præscripta quid a Deo provisum sit. 369
 Lex Dei intimo animi sensu servanda. *ibid.*
 Legum divinarum et humanarum differentia. *ibid.*
 Lex divina quasi speculum quoddam est in quo naturæ nostræ vitia intuemur. 370
Loquacitas vitanda. 366
 Loquacitas in oratione prohibetur non longæ preces. 392
Lucra honesta a Deo petenda. 430

M.

Magistratibus politicis honor deferendus. 328
 hisdem quando obtemperandum et quando non. *ibid.*
Mariti erga familiam officia. 278
Mala cum patimur, ad Dei auxilium confugimus. 456
 Malorum omnium liberationem non petimus. 458
 Mala quædam, quæ communiter mala putantur, sunt tamen fructuosa. *ibid.*
 Mala illa deprecamur quæ nullam animæ utilitatem afferre possunt. *ibid.*
 A quibus malis liberari petendum sit. *ibid.*
 Mala quæ in nos a proximis proficiunt, dæmoni assignanda. 459
 Malorum liberatio a Deo impetranda. 456
Maledictio qua condemnatus est homo per Adæ peccatum. 427
Maria Virgo vide tertium symboli articulum. 35
Materia Sacramenti Eucharistiæ duplex. Vide Eucharistia. 173
 Materia Sacramenti poenitentiae. Vide Poenitentia. 211
 Materia Sacramenti extremæ unctionis. Vide Extrema-unctio. 244
Matrimonium unde dictum. 267
 Matrimonii Sacramentum variis nominibus appellatum. 267 et 268
 Matrimonii definitio, et ejus declaratio. 268
 Matrimonium inire non possunt, qui legibus a matrimonii consortio excluduntur. *ibid.*
 Matrimonii vis et natura, in quo consistit. *ibid.*
 Consensus matrimonium efficit. *ibid.*
 Consensus verbis, quæ præsens tempus significant, exprimitur. 269
 Consensus alterius tantum ad matrimonium conjungendum satis esse non potest. *ibid.*

Verbis non opus est ad declarandum mutuum consensum. 269
 Matrimonium non contrahitur per verba futurum tempus significantia. *ibid.*
 Si quem conjugum post matrimonium poeniteat, quod factum est mutare non potest. *ibid.*
 Verborum loco in matrimonio nutus, et signa sufficient. *ibid.*
 Præter consensum ut verum Matrimonium existat, concubitus necessario non requiritur. 270
 Matrimonii duplex ratio, ut est officium naturæ, et ut est Sacramentum. *ibid.*
 Matrimonium ut est officium naturæ a Deo institutum. *ibid.*
 Matrimonium indissolubile. 271
 Crescite et multiplicamini, non omnibus hominibus Matrimonii necessitatem imponit. *ibid.*
 Virginitas summopere commendatur aucto jam humano genere. *ibid.*
 Matrimonium quibus causis institutum. *ibid.*
 Quem finem sibi proponere debeant qui nuptias contrahere debent. 271 et 272.
 Matrimonii natura ut Sacramentum est. 273
 Matrimonium Sacramentum esse, et unum de septem legis Evangelicæ Sacramentis. *ibid.*
 Matrimonii Sacramentum a Christo institutum. *ibid.*
 Matrimonium gratiam significat et tribuit. *ibid.*
 Matrimonii Sacramentum quantum præstet matrimoniis ante legem. 274
 Matrimonia Judæorum. *ibid.*
 Quare antiqui patres plures simul uxores ducerent. *ibid.*
 Libellus repudiij quare in lege Moysis concessus. *ibid.*
 Polygamia a Matrimonii natura aliena. 275
 Matrimonium duorum tantum et non plurium conjunctione definitur. *ibid.*
 Infideiis ad veram religionem conversus primam cæteris relictis pro uxore habeat. *ibid.*
 Matrimonii vinculum nullo divortio dissolvi potest. *ibid.*
 Matrimonium dissolvi non posse utilissimum est. 276
 Matrimonii bona tria. *ibid.*
 Mutua viri et uxoris officia. 278
 Matrimonia clandestina neque vera, neque rata esse. 279
 Matrimonii impedimenta. *ibid.*
 Matrimonium contrahentes quomodo affecti esse debeant. *ibid.*

Matrimonii usus quis esse debeat. 280
 A Matrimonii officio interdum orandi causa abstinendum. *ibid.*
Mœchari prohibitum est præcepto sexto. 341
 Mœchia quare post homicidium prohibeatur. *ibid.*
 De Mœchiæ peccato vide totum præceptum. *ibid.*
Medicina a Deo hominibus data. 457
 In medicinæ remediis quomodo spes ponenda. *ibid.*
Mendaciorum genus esse fugiendum. Et cætera de mendacio vide in octavo præcepto. 359
Mens bona a Deo postulanda. 430 et 431.
Merita nostra a passione Christi pendunt. 239
 Merita nostra passionem Christi non obscurant. *ibid.*
 Mereri possumus gratia adjuti. *ibid.*
Minæ a Deo propositæ his, qui furtum committunt, vide in septimo præcepto. 350
Minister Sacramenti Baptismi proprius, vide Baptismus. 137
 Ministrorum baptismi ordo qui servandus est. 138
 Minister proprius Sacramenti Confirmationis. Vide Confirmatio. 163
 Ministrum confessionis scientia et prudentia præditum esse oportet, vide de poenitentia. 231
 Minister Sacramenti Ordinis, vide Ordo. 264
Miseriæ hominum, de his in tertia petitione. 417 et seqq.
Missæ sacrificium idem est cum eo quod in cruce oblatum est. 204
 Missæ sacrificium non est nuda commemoratio sacrificij in cruce peracti, sed vere propitiatorium. *ibid.*
 Missæ sacrificium pro mortuis offertur, et illis prodest. 205
 Missæ ritus non supervacanei. *ibid.*
Mulier quare ex latere viri formata, non ex pedibus aut ex capite. 278
 Mulier viro subdita sit. *ibid.*
 Mulier libenter se domi contineat. *ibid.*
 Mulieris officia. *ibid.*

N.

Necessitate nostra cognita patrem adire cogimur. 428 et 448
 Necessitati nostræ quæ supersunt cum aliis communicanda. 434
Nequitia carnis et spiritus. 446
Nomina imponenda baptizatis, vide de Baptismo. 157
 Nomina Gentilium imponentes baptizatis reprehenduntur. *ibid.*

- Nomen Dei Tetragrammaton non pronuntiare inanis est superstitio. 302
- Nomina Deo imposita. ibid.
- Nomini divino quam verus honor attribuitur. ibid.
- Nomen Dei quomodo sanctificari petatur. 406
- Nomen Dei sanctum et terribile, sanctificatione non eget. ibid.
- Nomen Dei quomodo sanctificatur in omnibus. ibid.
- Nomen Dei re non verbis tantum sanctificandum. 408
- Nota** certa iudicandi quæ sit prava quæ recta petitio. 421 et 422
- Novissima** populo sæpe commemoranda. 243
- O.**
- Obedire** tenentur omnia divinæ voluntati. 423 et 424
- Obtrectatio** seu detractio, vide de his in octavo præcepto. 361 et 362
- Opus** redimendi hominum genus imminet inter opera gubernationis et creationis. 398
- Operibus** regnum Dei comparatur. 110
- Opera** bona neque perficere neque instituere potest homo sine Dei adiumento. 415
- Opera** quæ sine fide et charitate fiunt nullo modo grata Deo esse possunt. 240
- Opera** satisfactoria quæ. ibid.
- Orandus** primo Deus, deinde sancti. 387 et 388
- Orandi** optimus modus. 382
- Orandum** pro quibus. 385
- Orandi** sancti, et qua ratione, ut nostri misereantur. 388
- Orandi** ratio. 391 et seqq.
- Orandum** est in spiritu et veritate. 392
- Orandi** in spiritu consuetudinem infideles non habent. ibid.
- Orandum** in nomine Christi. 393
- Orantes** Deo honorem habemus. 378
- Oranti** majestas divina fit prior. 461
- Orantes** cum Deo colloquuntur. ibid.
- Orantium** fructus et munera. ibid.
- Multi** sunt gradus petendi aliquid a Deo et gratias agendi. 382
- Modus** precandi vocem effundendo. 383
- Quos** peccatores in Oratione Deus exaudiat et juvet. ibid.
- Oratio** ad Deum necessaria. 377
- Christus** in oratione pernoctabat. 377 et 378.
- Orationis** ad Deum virtus. 378
- Orationis** utilitas, et fructus. 378
- Oratio** est quoddam religionis argumentum. ibid.
- Oratione** Deo nos subjectos esse profiteremur. ibid.
- Oratio** est cæli clavis. 379
- Orationis** vis et utilitates. ibid.
- Oratio** quibus partibus constat. 381
- Orationis** partes præcipuæ duæ. 382
- Oratio** eorum, qui nondum fidei lucem acceperunt. 383
- Oratio** quorum non exaudiatur a Deo. 384
- Orationes** pro impiis factæ multam vim habent. 386
- Orationes** pro mortuis in purgatorio ab Apostolis fluxere. ibid.
- Orationes** pro peccatoribus ad mortem non proficiunt. 387
- Orationem** Dominicam ante imagines Sanctorum pronuntians quid sentire debeat. 388
- Oratio** humilis. 388 et 389
- Orationis** præparatio. 388
- In** Oratione qui vult exaudiri, a quibus ei sceleribus abstinendum. 389
- Orationem** nostram facit execrabilem contemptus divinæ legis. 390
- Oratio** dubitationem non admittit. ibid.
- Oratio** mentalis vocalem non excludit. 392
- Oratio** mentalis principem locum tenet. ibid.
- Orationis** vocalis propria utilitas et necessitas. ibid.
- Oratio** privata et publica. ibid.
- Orationis** Dominicæ expositio. 395
- Orationis** Dominicæ exordium. ibid.
- Oratio** pro altero facta sibi prodest. 401
- Orationes** sunt arma contra satanam. 453
- Ordo** servandus in oratione. 456
- Ordo** præposterus a multis in oratione servatur. ibid.
- Ordo** quid. 255
- Ordinis** Sacramentum multos habet gradus et varias functiones. 256
- Ordo** sacer inter Ecclesiæ Sacramenta quare enumerandus. 255
- Ordo** sacer characterem imprimit. ibid.
- Ordines** septem. ibid.
- Ordines** majores et minores. ibid.
- Prima** tonsura. ibid.
- Ordo** ostiarii, munus. 257
- Ordo** lectoris, officium. 258
- Ordo** exorcistarum, munus. ibid.
- Ordo** acolytorum, munus. ibid.
- Ordo** Subdiaconi, officium. 259
- Ordinibus** sacris lex perpetuæ continentis imponitur. ibid.

- Ordo** Diaconi, munus. 259 et seqq.
- Diaconi** munus est Evangelium explanare, non tamen ex superiori loco. 260
- Ordo** Sacerdotii. ibid.
- Ordines** quibus sint dandi. 264
- Ordines** sacri fiunt statis diebus quibus etiam jejunia indicuntur. ibid.
- Ordinandi** prius Sacramento poenitentis conscientiam purgent. ibid.
- Ordinis** Sacramentum pueris et furiosis non conferendum. 265
- Qui** ætatis annus in singulis Ordinibus expectandus. ibid.
- Ordinis** Sacramentum gratiam confert. 266
- Ordinis** Sacramentum characterem imprimit. ibid.
- P.**
- Panis** nomine multa in divinis litteris significari. 428
- Panem** petendo quid a Deo petamus. 428 et 429
- Panis** quotidiani nomine victui necessaria petimus. 429
- Panis** ad necessitatem non ad luxuriam petendus. 430
- Panis** a nobis jure acquirendus non injuria vel fraude. ibid.
- Panis** quare quotidianus appellatus. 431
- Panis** assidue a Deo petendus quare. ibid.
- Panem** quotidianum quomodo divites petere debeant. 431 et 432
- Panis** spiritualis petendus. 432
- Panis** spiritualis quid significet. ibid.
- Panis** qui Christus est incredibili lætitia perfundit piorum animos. 433
- Panis** noster substantialis Christus est in Eucharistiæ Sacramento contentus. 433 et 434
- Parentum** officia erga filios. 330
- Parentibus** quando non obediendum. 324
- Parentes** spernentibus immatura mors timenda. 330
- Passionis** Christi mysterium maxime Dei potentiam et benignitatem ostendit. 435
- Passio** Christi sæpius populo proponenda. 39
- Passionis** Christi tempus quare observatur. 39 et 40
- Anima** Christi quoad inferiorem partem cruciata. 39
- Passionis** Christi causa. 44
- Passus** est Christus poenas gravissimas. 45 et 46
- Passiones** Christi acerbiores quam Sanctorum. 46
- Passio** Christi quæ commoda nobis conferat. 46 et seqq.
- Passio** Christi nobis veniam peccatorum impetrat. 46 et 47
- A** Passione Christi omnis satisfactionis vis et ratio fluxit. ibid.
- Pastorum** Ecclesiæ verba tanquam Dei verba recipienda. 2
- Pastoribus** improbis obediendum. 328
- Patris** vox quid in Deo significet. Vide 1. art. 11
- Pater** quare dicatur prima persona in divinis. 17
- Parentum** honor. 324
- Patris** nomine qui vocentur. 325
- Patres** cujuscumque generis a nobis honorandi. ibid.
- Parentes** nimiam severitatem et indulgentiam fugiant. 330
- Pater** omnium Deus. 395
- Patrini** baptizandorum, et quæ ad eos spectant, vide de Sacram. Baptismi. 138
- Patroni** causarum officia. 365
- Peccatum**, et peccati poena, ex Adam ad nos permanavit. 24
- Peccata** quedam remitti non posse, quomodo intelligatur. 214
- Peccata** cogitationis confiteri debemus. 227 et 228
- Peccatum** consequuntur duo. 238
- Peccatorum** nostrorum immanitate aversus a nobis Deus operibus nostris non benedicit. 428
- Peccato** omnes addictos esse. 436
- Peccatorum** recognitio qualis esse debeat. 436 et 437
- Peccatorum** turpitudine. ibid.
- Peccati** pestis. ibid.
- Peccatum**, etsi ejus actio transierit, macula tamen et reatus permanet. 438
- Peccatum** semper insequitur ira Dei. ibid.
- Peccatorum** dolor et sensus quam sit necessarius. 436 et seqq.
- Peccata** poenitentibus condonare, semper promptus est et paratus Deus. 438
- Peccata** sine Dei auxilio vitare non possumus. 423
- Pejerat** is qui jurando justitiam deserit, vide in secundo præcepto. 306
- Pejerare** variis modis solemus. 308 et seqq.
- Summa** hominum proclivitas ad pejerandum. 311
- Propter** pejurium diversis suppliciiis affligimur. ibid.
- Pœnitentiæ** necessitas. 206
- Pœnitentiæ** usu carere plurima damna affert. ibid.
- Pœnitentia** quæ est virtus, quæque ad eam pertinent. 207 et seqq.

Poenitentiae Sacramentum est necessarium. 206
 Poenitentia reiterari debet. 211
 Poenitentiae varia notio et potestas. 207
 Poenitere Deum per translationem dicimus. *ibid.*
 Poenitentiae variae significationes in quo differant. *ibid.*
 Poenitentiae diversae. 208
 Poenitentiam fides antecedit. *ibid.*
 Poenitentia intima quare sit virtus. *ibid.*
 Poenitens vere quid sibi proponat. 209
 Quibus gradibus ad poenitentiam licet ascendere. *ibid.*
 Poenitentia regnum caelorum sacrae litterae, pollicentur. 209 et 210
 Poenitentia exterior est Sacramentum. 210
 Poenitentiae Sacramentum quare Deus instituerit. 210 et 211
 Poenitentiae Sacramenti materia et forma. 211 et seqq.
 Poenitentiae ceremoniae et ritus. 213
 Poenitentiae Sacramenti fructus. 213 et 214.
 Poenitentia nos in Dei gratiam restituit. 213
 Poenitentiae partes integrales. 215
 Poenitentia quare ex partibus consistet. 215 et 216
 Poenitentia publica quare publico peccato indicatur. 237
 In Poenitentia duo animadvertenda. 238
 Poenitentiae poena a nobis suscepta Dei animadversionem avertit. 239
 Pericula in quibus assidue versamur ante oculos ponenda. 446
 Permissio in Deo quomodo intelligatur. 450
 Personarum divinarum proprietates. 16
 Persona prima in divinis quare Pater vocatur. 17
 Quae ad divinas Personas pertinent subtilius exquirere non oportet. *ibid.*
 Petitores et accusatores quomodo sint monendi. 365
 Philosophia Christiana a seculari sapientia quid differat. 12 et seqq.
 Philosophi quid de Deo senserint. 13
 Pontifex Romanus Catholicae Ecclesiae caput. 81
 Pontifici Romano summa dignitas et jurisdictio divinitus data. *ibid.*
 Pontifex Romanus moderator universalis Ecclesiae, Petri successor, et Christi verus et legitimus Vicarius. *ibid.*

Præceptum primum decalogi. 290
 Præceptorum ordinis ratio. *ibid.*
 Præceptum duplex continetur in verbis primi præcepti. *ibid.*
 Præceptum omnium primum et maximum. 291
 Præcepti primi transgressores. *ibid.*
 Præcepto primo non prohibetur ars sculpendi, pingendi, et fingendi. 294
 Præceptum primum quare a secundo separatum. *ibid.*
 Præcepti secundi lex quid prohibeat et quid jubeat. 301 et 302
 Præcepti de diligendis parentibus usus latissime patet. 322
 Præcepta decalogi duabus tabulis incisa et quare. 323
 Præceptum de diligendis parentibus quare matrem explicet. 325 et seqq.
 Præcepta ultima duo quare simul conjuncta. 368
 Præceptum duorum ultimorum duplex necessitas. 368 et 369
 Pretium crucis Christi quanti sit. 46 et seqq.
 Prædicatio divini verbi nunquam intermittenda in præfatione. 2
 Prædicare non debet aliquis nisi mittatur. *ibid.*
 Prædicatio verbi Dei fidem nobis acquirit. 1
 Prædicantium verbum Dei auctoritas. 2
 Præmia victoribus proposita. 453 et seqq.
 Præparatio ad orationem in quo consistat. 388 et seqq.
 Præparatio ante communionem qualis et quam necessaria. 195 et seqq.
 Præparatio ad Communionem ut jejuni accedamus. 197
 Providentia Dei erga homines. 395
 Proximus qui. 360
 Pudicitia et continentia omni studio colenda. 343
 Purgatorius ignis. 50

R.

Rapinae et quot earum genera. 352
 Rapina majus peccatum est quam furtum. 349
 Rapinae latius patent quam furta. 352
 Rapaces, et rapinarum varia genera. *ibid.*
 Redemptionis pondere quid acciperimus. 399
 Regibus parendum. 328
 Regnum caeleste. 413
 Regnum Dei ante omnia postulandum. 409
 Regni Dei postulatio magnam donorum vim continet. *ibid.*
 Regni Dei multae significationes. 411

Regnum Christi non est de hoc mundo. 412
 Regnum Dei quid sit. 411 et seqq.
 Regnum Dei intra nos. 412
 Regnum Christi quare justitia dicatur. *ibid.*
 Regnum gratiae Dei in quibus sit. *ibid.*
 Regnum gloriae Dei quid. 413
 Regnum gratiae prius ponendum quam gloriae. *ibid.*
 Regnum Christi quod est Ecclesia. *ibid.*
 Regni Ecclesiae propagatio. 413 et 414
 Regnum Dei quomodo veniat in peccatores. 414
 Regnum Christi quomodo petatur. *ibid.*
 Regni caelorum excellentia. *ibid.*
 Regni caelorum consequendi adminicula a Deo nobis concessa. 415
 Regnum caelorum ingredi cupientes petere debent a Deo ut fiat voluntas ejus. 416
 Remedia adversus noxias cupiditates. 374
 Remedia aegrotantis animae Poenitentia et Euch. 444
 Remissio peccatorum in Ecclesia reperitur. 90
 Remissionis peccatorum beneficium quanto studio sit suscipiendum. 92
 Remittendi peccata potestatem Christus Episcopis et sacerdotibus in Ecclesia concessit. 91
 Peccata nostra Christi sanguine remittuntur. 93
 Remissionem peccatorum nemo sine poenitentia consequitur. 214
 Restitutio poenitendi est necessaria. 241 et 242
 Qui cogendi sunt ut restituant. *ibid.*
 Resurrectio Christi et de ejus glorioso mysterio. 52 et seqq.
 Christus sua virtute resurrexit. 52
 Resurrectionis beneficio Christus primus omnium est affectus. 53
 Resurrexisse Christum tertia die, quomodo intelligatur. 54
 Resurrectionis Christi mysterium maxime necessarium. 55
 Resurrectionis Christi finis. 55 et 56
 Resurrectio Christi quae nobis exempla sumenda proponat. 56
 Resurrectionis spiritualis signa. 57
 Resurrectionis mortuorum fidei innititur fides nostra. 95
 Resurrectio hominis quare resurrectio carnis dicatur. *ibid.*
 Resurrectio carnis exemplis et testimoniis comprobatur. 96 et seqq.
 Resurgentium varia conditio. 98
 Resurrecturi, omnes morituri sunt nemine excepto. *ibid.*

Resurgent corpora nostra immortalia. 101
 Eorum qui resurgent dotes. *ibid.*
 Ex resurrectionis articulo qui fructus capiantur. 103

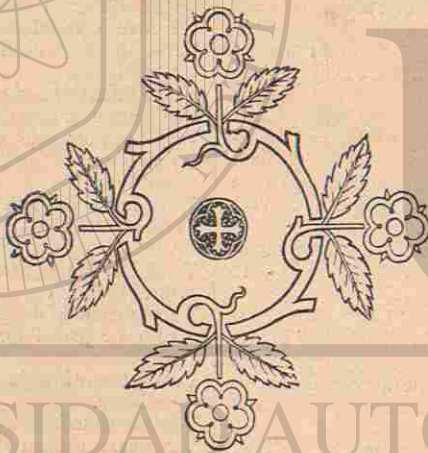
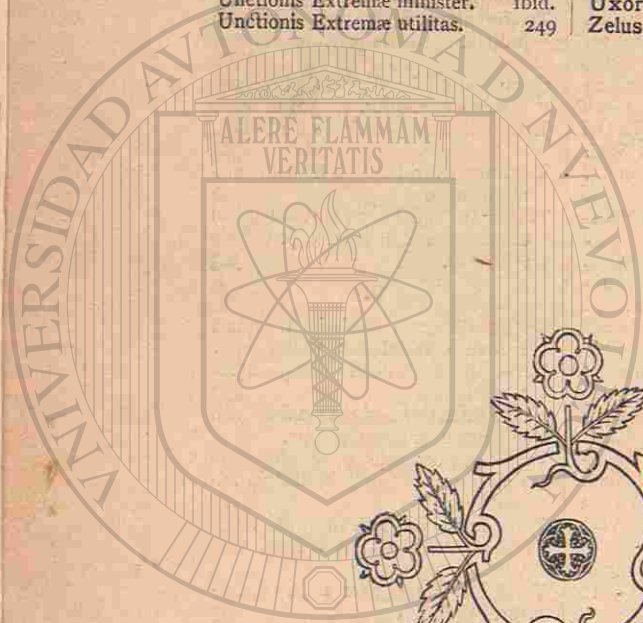
S.

Sabbati celebritas quare in sacris litteris saepissime praecipitur. 312
 Sabbatum quid significet. 315
 Sabbati significatio quid. *ibid.*
 Sabbatum quare Domino consecratum. 316
 Sabbatum signum fuit. *ibid.*
 Sabbatum caeleste. 317
 Sabbatum quare in diem Dominicum translatum. *ibid.*
 Sabbatum qua ratione colendum. 318
 Sacerdotibus solis data est facultas Sacramentum Eucharistiae conficiendi. 201
 Sacerdotes quando Christus instituerit. 203
 Sacerdos silentio peccata in confessione audita comprimat. 231
 Sacerdotes Dii et angeli vocantur. 251
 Sacerdotes novi Testamenti caeteris omnibus praestantiores. *ibid.*
 Sacerdotum potestas maxima. 252
 Sacris initiandi quem finem sibi proponere debent. *ibid.*
 Sacerdotes mercenarii. *ibid.*
 Sacerdotes per ostium Ecclesiae ingredientes. 253
 Sacerdotes in omni lege. 254
 Sacerdoti ab Episcopo quando potestas tradatur. 255
 In Sacerdotibus et aliis clericis ordinandis caeremoniae. 256 et seqq.
 Sacerdotalis ordo tametsi unus est, varios tamen et dignitatis et potestatis gradus habet. 262
 Sacerdotes simplices. *ibid.*
 Quid in eo qui Sacerdos creandus est, requirendum. 264
 Sacerdos quam cognitionem habere debeat. 265
 Sacerdotis duo munera. *ibid.*
 Sacerdotii nobilitas et excellentia. 251
 Sacerdotii onus nemini temere imponendum. 252
 Qui ad Sacerdotium vocari dicantur. *ibid.*
 Sacerdotii potestas duplex. 254
 Sacerdotii legis Evangelicae potestas plurimum praestat sacerdotio legis naturae et scriptae. *ibid.*
 Sacerdotii Evangelici potestas a Christo ortum habet. 255
 Sacerdotium duplex. 261
 Sacerdotii munus. *ibid.*

- Sacramenti** nomen quomodo accipiatur. 111
Sacramentum quid. 112
Sacramentis salus et iustitia comparatur. *ibid.*
Sacramenti definitio ex August. *ibid.*
Sacramenta inter eas res, quæ significant, referuntur. 112 et seqq.
Sacramenta sunt signa a Deo tradita. 114
Sacra res est gratia Dei. 115
Sacramentum sanctitatem significat et efficit. *ibid.*
Sacramenta plures res significant. 116
Sacramenta legis Evangelicæ quare instituta. *ibid.*
Sacramentum quodlibet ex duobus conficitur, ex materia et forma. 119
Verba inter omnia signa maximam vim habent. *ibid.*
Sacramenta novæ legis formam verborum præscriptam habent, a qua si discedatur, **Sacramenti** ratio constare non potest. 119 et 120
Sacramentorum ceremoniæ sine peccato prætermitti non possunt. 120
Sacramentorum ceremoniæ si omituntur, nihil revera de **Sacramenti** ratione minuitur. *ibid.*
Sacramenta quare solemnibus ceremoniis ministrentur. *ibid.*
Sacramentorum necessitas. 121
Sacramentorum numerus. 120
Sacramentorum præstantia. 122
Sacramentorum differentia inter se. 121
Sacramentorum auctor **Christus**. 122
Sacramenta quare per homines **Deus** ministrari voluerit. *ibid.*
Sacramentorum ministri **Christi** personam gerunt. 123
Sacramenta novæ legis impura conscientia ministrare quam perniciosum sit ipsis ministris. *ibid.*
Sacramentorum effectus. 124
Sacramenta gratiam justificantem conferunt. *ibid.*
Sacramentorum novæ legis excellentia ad vetera comparatorum. 125
Sacramenta tria characterem imprimunt. 126
Sacramentorum usu **Christianum** ædificium fulcitur. 127
Sacramenta per improbos, si quæ ad eorum rectam rationem attinent, rite servantur, conficiuntur. 123
Sacramenti et **sacrificii** differentia. 202
Sacrificium uni **Deo** et non sanctis offertur. 203
Sacrificium unum sunt cruenta et incruenta **hostia**. 204
- Sacrificium** idem est quod in **Missa** et quod in cruce oblatum est. 204
Sanctorum **Communio** quam utilis, et quid significet. 87
Sanctorum **Communione** omnes **Christiani** unum corpus fiunt. 88
Membra mortua corporis **Christi** membra esse non desinunt. *ibid.*
Christianis in **Ecclesia** quæ sint communia. *ibid.*
Sanctorum cultu in **Sanctis** venerandis **Dei** gloria non minuitur, sed augetur. 292
Sanctorum patrocinium non est supervacaneum. 293
Christus etsi mediator propositus sit, non propterea sequitur quin ad **Sanctorum** gratiam consurgere liceat. *ibid.*
Sanctorum imagines pingi non prohibetur divino præcepto. 296
Satanæ ausus. Vide **dæmon**. 446
Satisfactionis necessitas. 236
Satisfactionis nomen unde. 234
Satisfactio varie accipitur. 235
Satisfactio quæ nobis **Deum** placatum reddit quæ sit. *ibid.*
Satisfactio **Christi** est poenæ scelerum omnium satisfactio. *ibid.*
Satisfactio canonica. *ibid.*
Satisfactio a nobis sumpta. *ibid.*
Satisfactio quæ est **Sacramenti** pars. *ibid.*
Satisfactionis definitio. *ibid.*
Satisfactionis vis. 239
Satisfactio nostra **Christi** satisfactionem non obscurat sed multo clarior reddit. *ibid.*
Satisfactio vera quæ requiritur. 240
Qui satisfacit justus sit oportet. *ibid.*
Opera poenalia et afflictiva suscipiuntur in satisfactione. *ibid.*
Omne satisfactionis genus ad tria præcipue confertur. *ibid.*
Satisfaciendi vim habent incommoda et labores a **Deo** immisi, si patienti animo ferantur. *ibid.*
Satisfacere unus pro altero potest. 241
Satisfacendum se proximo si quid de re aut existimatione detraxerit polliceri debet poenitens priusquam a peccatis absolvatur. *ibid.*
In satisfactionis poena irroganda quid sit servandum. 242
Satisfactionis modum culpæ ratio compensabit. *ibid.*
Satisfactionis opera a **Sacerdote** indicta poenitens sæpe etiam ultro suscipiat. *ibid.*
Servire **Deo**, nihil magnificentius, vide in fiat voluntas. 424

- Sepultura** **Christi** cur fiat expressa mentio. 43
Sepultura, passio, et mors **Christo** quomodo ut **Deo** convenit. *ibid.*
Signaculum totius orationis **Dominicæ**. 461
Spes impetrandi maximum pondus ad impetrandum affert. 390
Spes celestium præmiorum quomodo nos **Deo** dicere debeamus. 423
Spes nostra in amore in **Deum** tota nitatur. *ibid.*
Spem habere debemus impetrandi veniam peccatorum. 438
Spes in tentationibus ex quibus nascatur. 448
Spes habenda, cum tentamur, in **Dei** patrocinio. *ibid.*
Superbia magnopere **Deum** offendit. 390
Spiritus sancti personam non debemus ignorare. 70
Spiritus sancti propria significatio. *ibid.*
Quare personæ terciæ in divinis proprium nomen tributum non sit. 71
Spiritus **S. Patri** et **Filio** in omnibus omnino æqualis. *ibid.*
Spiritus sanctus est **Deus**. 71 et seqq.
Spiritus sanctus a **Patre** **Filioque** procedit. 74
Spiritus sancti admirandi effectus. *ibid.*
Spiritus sanctus quare donum appellatus. *ibid.*
Symbolum ab **Apostolis** compositum et quare sic appellatum. Vide præfat. in fine. 9 et 10
Symbolum in tres partes distributum. 10
- T.
- Tentationum** fluctibus agitati in precationis portum confugiamus. 448
In **Tentationem** ne inducamur orandum est **Deus**. 445
Tentatio quid. 448
Tentandi genera multa. *ibid.*
Tentat **Deus** et quomodo. 449
Tentari homines in malam partem. *ibid.*
Tentator quare diabolus dicatur. *ibid.*
In **tentationem** quando inducimur. *ibid.*
Tentat qui non impedit **tentationem**. 450
Tentatio est vita hominis super terram. 451
Tentationes æquo animo ferendæ. *ibid.*
Tentati quid a **Deo** petamus. *ibid.*
Testimonii falsi non dicendi præceptum. 359
Testimonii falsi non dicendi præceptum lingue vitium cohibet. *ibid.*
- Testimonii** falsi non dicendi præcepto duæ leges continentur, una iubens, altera prohibens. 359
Testimonium falsum non dicendi præcepto quid prohibeatur. *ibid.*
Testem juratum **judex** rejicere non potest. 360
Testimonium falsum in se dicere non licet. 360 et 361
Testimonium falsum quid. 360
Testimonii falsi damna. 361
Testimonium falsum non solum in iudicio, sed extra iudicium vetatur. *ibid.*
Quot modis falsa dicendo existimatio hominis offenditur. 361 et seqq.
Testimonium est confessio laudis **Dei**. 364
Testimonii veri in rebus humanis maximus usus. 364
Testes in iudicio caveant ne quod exploratum non habent pro certo affirmant. 365
- V.
- Verba** **Pastorum** **Ecclesiæ** tamquam **Dei** verba recipienda. Vide **Præfat.**
Verbi divini prædicatio nunquam intermittenda. 2
Verba inter omnia signa maxime vim habent, vide **Sacramentum**. 119
Verbi prædicatione et **Sacramentorum** usu **Christianum** ædificium fulcitur. 127
Verbi **Incarnatio**, vide **Incarnatio**.
Verbum **Dei** cibus est animæ, vide **Cibus**.
Verbi **Dei** fames quare a **Deo** mittatur. 433
Verum confiteri debent rei et sotes cum ex iudicii forma interrogantur. 364
Verum tacere interdum licet, sed extra iudicium. 365
Vigiliæ tentationes vincunt. 453
Vir quare uxorem diligere debeat, vide **maritus**.
Viri officium erga uxorem, vide **maritus**.
Vita æterna quid significet. 104
Vita æterna magis explicat hominis felicitatem, quam beatitudo. *ibid.*
Vita hominis tentatio. 451
Vita et salus nostra ex **Deo** pendet. 431
Vitium lingue latissime patet. 359
A vitio lingue innumerabilia mala proficiuntur. *ibid.*
Unctionis **Extremæ** **Sacramentum**, quare sic dictum. 243
Unctionis **Extremæ** materia et forma. 244 et 245

Unctionis Extremæ Sacramentum quo tempore adhibeatur.	246	Unctionis Extremæ tempus.	249
Unctionis Extremæ Sacramentum suscipere apti non sunt qui rationis usu carent.	247	Unctionis Extremæ Sacramentum suscipientes ægroti, quare non sanentur.	250
Quæ partes corporis sint Ungendæ.	ibid.	Voluntas Dei ut fiat quare petamus.	420
Unctionis Extremæ Sacramentum potest iterari.	248	Voluntas Dei ut fiat qui maxime petere debent.	421
Unctionis Extremæ præparatio.	ibid.	Fiat Voluntas tua quid ibi petatur.	420 et seqq.
Unctionis Extremæ minister.	ibid.	Uxor vide mulier.	
Unctionis Extremæ utilitas.	249	Zelus quis Deo attribuendus.	298

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

CHEZ LES MÊMES ÉDITEURS :

[N° 1] *Missale Romanum*, in-folio. Orné de quinze grandes planches ou tableaux d'une page, de dix-huit grandes têtes de page, de huit planches plus petites au courant des colonnes, et d'un grand nombre de fins de page, letrines, etc.

[N° 20] *Missale Romanum* in-4°, en rouge et noir, avec encadrement rouge.

[N° 18] *Missale Romanum* petit in-4°, en rouge et noir avec encadrement rouge.

[N° 14] *Missale Romanum* in-8°, en rouge et noir avec encadrement rouge.

[N° 14A] Le même, imprimé en rouge et noir sur *papier indien véritable*.

[N° 4] *Missale Romanum*, in-18. Edition de poche, avec chant, en *papier mince*.

[N° 5] *Missale parvum*, in-32. ACCEDUNT NONNULLA IN APPENDICE PRO VESPERIS ET LAUDIBUS VESPERTINIS DISPOSITA. Impression sur *papier mince*.

[N° 6] *Missæ pro Defunctis*, in-folio. Caractères du Missel Romain in-folio. Même supplément qu'au N° 7 bis.

[N° 7B] *Missæ pro Defunctis*, petit in-folio, avec supplément : Ritus Absolutionis post Missam pro Defunctis — Ritus Absolutionis in Exsequiis presente corpore — Ritus Absolutionis in Exsequiis absente corpore — Orationes supra tumulum — Ritus Absolutionis ab Episcopo faciendæ.

[N° 25] *Breviarium Romanum*, 2 vol. in-4°. Bréviaire de table en grands caractères. Texte en rouge et noir avec encadrement rouge, sur beau papier.

[N° 26] *Breviarium Romanum*, 4 vol. in-12. Bréviaire en grands caractères très nets et très lisibles — orné d'un grand nombre de vignettes.

[N° 27] *Breviarium Romanum*, 1 vol. in-12 avec fascicules détachés, Bréviaire de voyage en grands caractères très lisibles — Orné d'un grand nombre de vignettes.

[N° 28] *Breviarium Romanum*, 1 vol. in-12 (TOTUM). Bréviaire en un volume contenant tous les Offices nouveaux à leur place respective, ainsi que les Offices votifs.

[N° 29] *Breviarium Romanum*, 4 vol. in-18. Edition 1890.

[N° 30] *Breviarium Romanum*, 2 vol. in-18. Le papier mince, opaque et très solide, fabriqué spécialement pour cette édition, donne aux volumes (de plus de 1500 pages chacun) moins d'épaisseur qu'à ceux de l'édition en 4 volumes.

[N° 31] *Breviarium Romanum*, 4 vol. in-32; hauteur 120 millim. sur 30 d'épaisseur.

[N° 32] *Breviarium Romanum*, 1 vol. in-32 avec fascicules détachés. Bréviaire de voyage en caractères très lisibles.

[N° 22] NOUVEAUTÉ *Brevium Romanum* 4 vol. in-48, en véritable papier indien, texte en rouge et noir avec encadrement rouge. Dimensions : 12 x 7 cent., épaisseur 12 millim., poids relié 120 grammes.

[N° 37] *Horæ Diurnæ*, petit in-32. Edition en noir et rouge; caractères du Bréviaire in-32. Nombreuses vignettes, encadrement rouge.

[N° 38] *Horæ Diurnæ*, in-24 en noir seulement, forts caractères. — Edition 1900.

[N° 64] *Rituale Romanum*, in-4°. Edition de luxe avec chant, texte en noir et rouge.

[N° 65] *Rituale Romanum*, in-18. Edition avec chant, ornée d'un très grand nombre de vignettes, texte en noir avec encadrement rouge. — forts caractères.

[N° 66] *Rituale Romanum*, in-32. Imprimé en rouge et noir avec encadrement rouge.

[N° 68] *Bénédictionale Romanum*, in-32. Imprimé en rouge et noir sur beau papier teinté, avec encadrement rouge.

[N° 69] *Officium Defunctorum et Ordo exsequiarum pro Adultis et parvulis una cum Missa et Absolutione Defunctorum*, in-18. Avec chant.

[N° 412] *Ordo exsequiarum pro Adultis et parvulis cum Absolutione Defunctorum*, in-18. Caractères très lisibles avec chant.

[N° 77] *Biblia Sacra*, in-8°. EDITION CLASSIQUE. Texte en noir seulement.

[N° 78] *Novum Jesu Christi Testamentum*. Un volume in-32 de 726 pages.

[N° 80] *Novum Jesu Christi Testamentum*. Un petit volume in-48 de 700 pages.